

BIBLIOT. ISTITUTO
BOTANICO - PADOVA

Gf.

13

UTO
OVA

R. ISTITUTO BOTANICO DI PADOVA

Sala.

BIBL. R. ORTO
BOTANICO-PADOVA

/

Palco

11

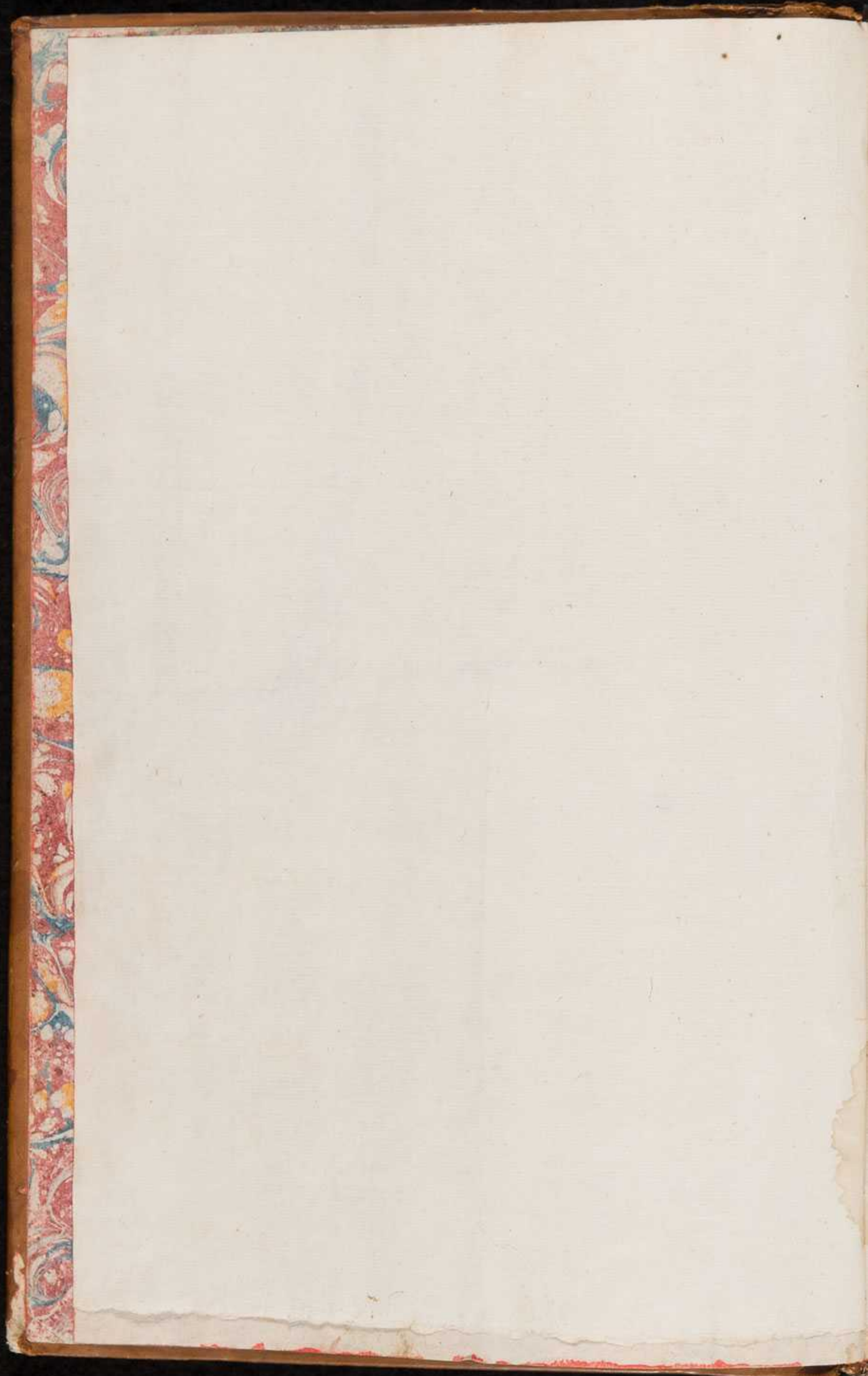
N. Inv.

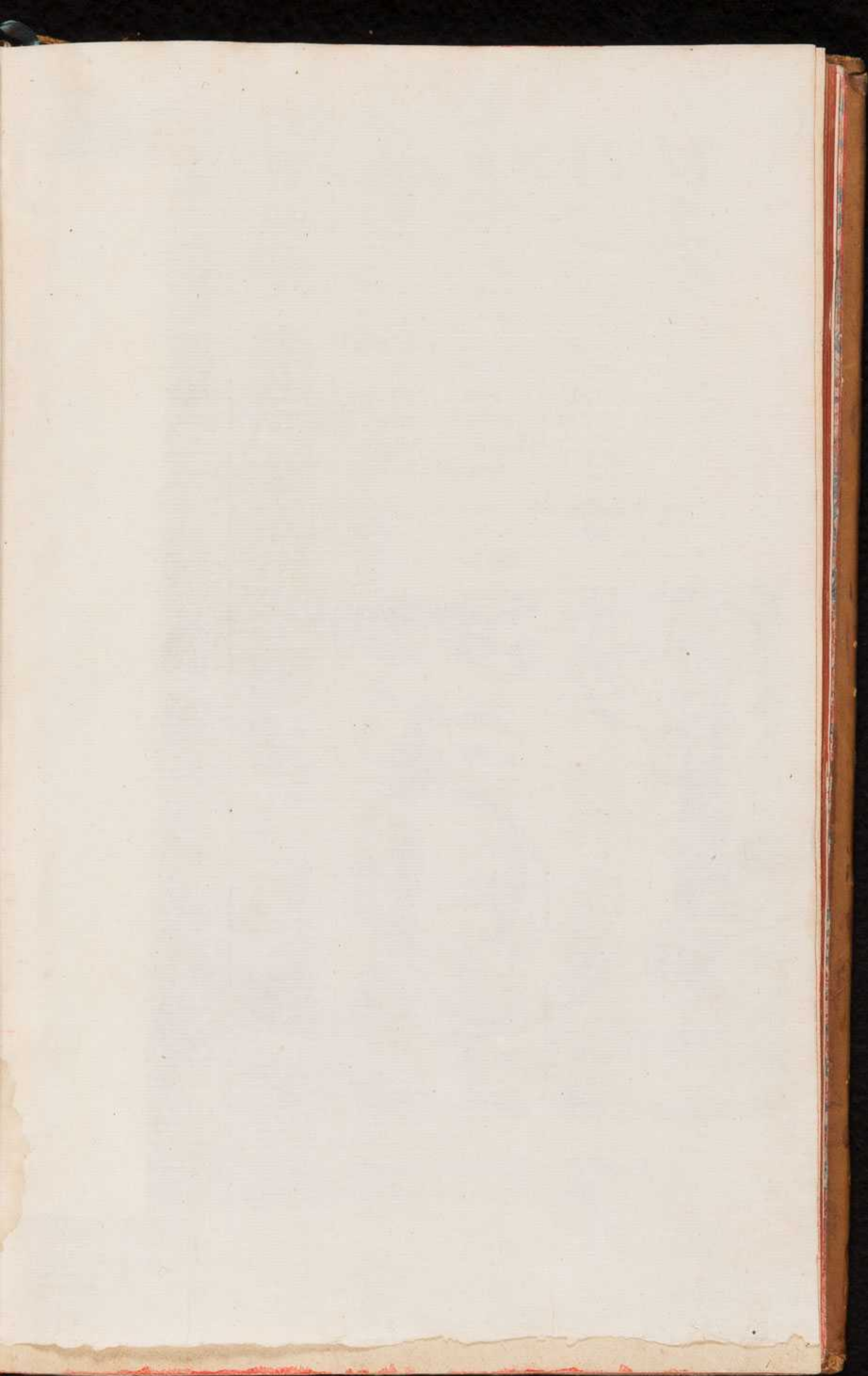
13

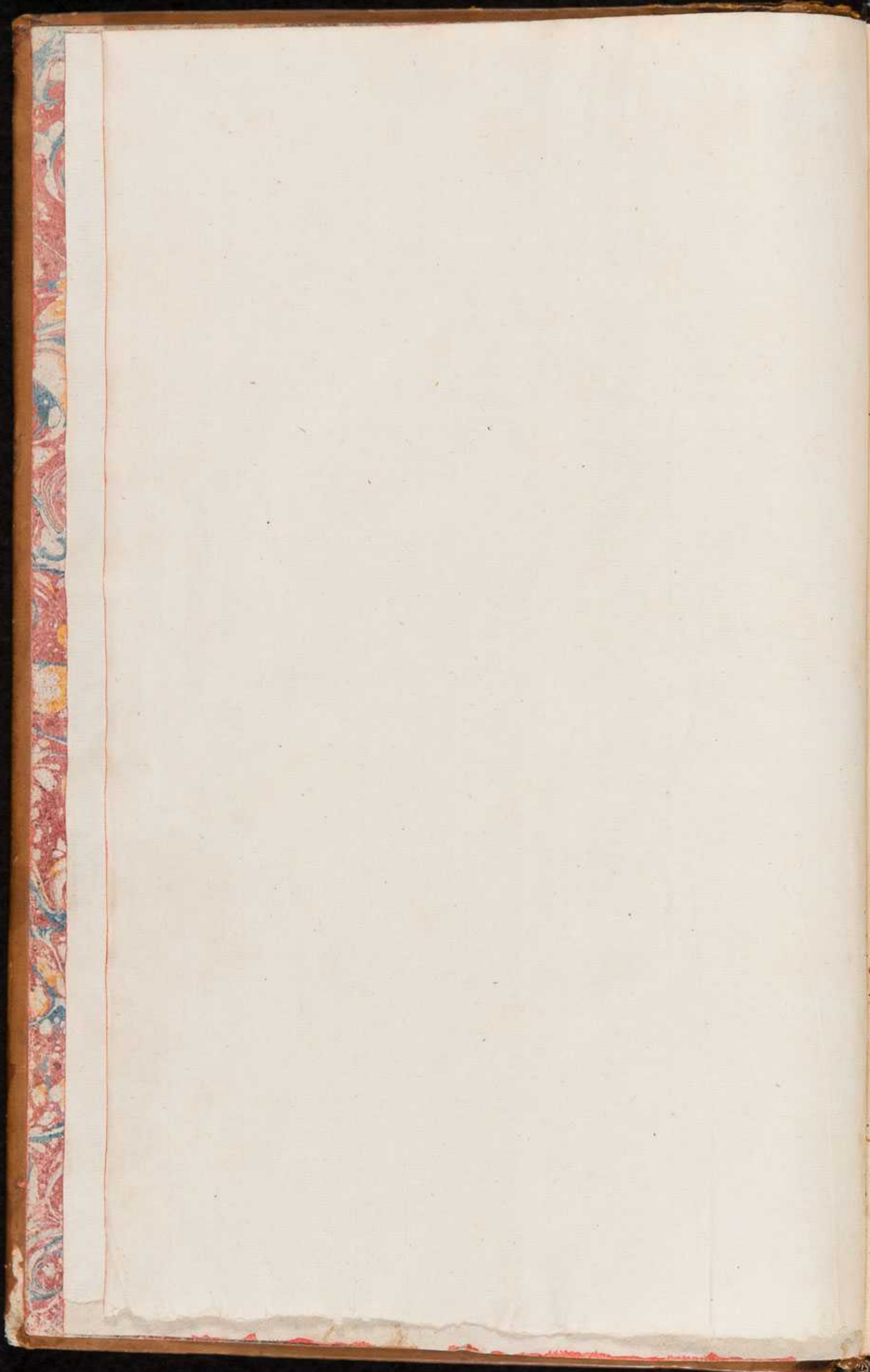
N. 2756

REC 2482

NAVIGATIO
AC ITINERARIUM
IOHANNIS HUGONIS LIN-
SCOTANI IN ORIENTALEM SIVE LUSITANO-

RVM INDIAM. DESCRIPTIONES EIVSDEM TERRÆ AC TRACTVVM
Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitum, Locorumque, Lusita-
norum hæctenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habi-
tus gestusque Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Tem-
plorum, Idolorum, Ædium, Arborum, Fructuum, Herbarum,
Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Poli-
tiam ac rem familiarē. Enarratio Mercaturæ, quo-
modo & ubi ea exerceatur. Memorabilia
gesta suo tempore iis in partibus.

*Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latinè reddita, in usum
commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaque
dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.*

HAGÆ-COMITIS

Ex officinâ Alberti Henrici. Impensis Authoris & Cornelii Nicolai,
prostantque apud Ægidium Elsevirum. ANNO 1599.

AD ILLVSTRISSIMVM
ET SERENISSIMVM HESSIÆ

Lantgravium in fabulam Europæ allusio.

Transvexit pelago frustra obluētibus undis
Candidus intactam taurus Agenoridem.
Fertur & asserto mundi per devia gressu,
Quem pietas alis subvehit alma suis.
Sidus ad hoc torque patriæ pater inchyte clavum.
Et tumidi placidam se dabit ira maris.

ILLVSTRISSIMO
ATQVE SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO D. MAVRITIO
LANTGRAVIO HESSIÆ, COMITI IN CATZENELN-
bogen, Dietz, Zigenhain, Nidda, &c.

Magna sunt, Illustrissime Princeps, inter res mortalium virtus, & sapientia. longè vero maximum esse pietatem, qui non advertit, nèque quid virtus ipsaque sapientia sit, satis mihi videtur advertere; Sunt illa quidem ad constituenda imperia, vindicandam legum auctoritatem, & res firmandas mutuo sibi; eique pro rerum humanarum sorte satis firmo auxilio; hæc bene & salubriter consulendo, fortiter agendo altera. At quanto pietas, quam in vera Dei cognitione, puroque ejus cultu positam accipio, & conciliandis inter se animis utraque efficacior & instituendis recte actionibus certior dux, tanto ad tuendam reip. tranquillitatem, & securitatem firmitus præsidium, si enim hæc; quod sapientum plerisque persuasum est, in bonarum legum observatione majori ex parte conquiescunt, apud quos major sperari; & diuturnior possit, quam ubi pietatis studio ducti officium singuli suum sponte faciunt? quæ æternæ veritati innixa, & utilis ad omnia, non florentia tantum, sed beata etiam imperia & respublicas facit, cum ipsa virtutis moderatrix sapientia & vindex sapientiæ virtus hujus luce destitutæ vix ulli nobis bono sint futuræ, quod non raro simulacra pro rebus, speciosa pro honestis, & salutaribus amplexæ ipsæ sibi interitus sint causa. Quod non eo (herculè) dixerim, ut tam præclara utriusque divinæ benignitatis dona vel momento elevem; (quis enim hoc probus ferat?) sed ut agnoscamus nihil hominibus posse in hac vita contingere præstantius pietate, nihil quod adversus omnem insultum præstet tutiores, nihil quod hominem Deo propius jungat. Ut vero referendas esse huc omnes animi dotes nemo sanæ mentis non intelligit, ita & obvium cuique est stipatâ virtute seu fortitudine & sapientiæ studio pietatē clarius elucere, & bono pub. latius se, & uberius diffundere: quod in magno principe, quem te Christiana resp. agnoscit, quam in privatis evidentius, in C. T. illustriss. memoriæ majorib. evidentissimū, quorū insigni virtute servata hæc Hessiaci imperii amplitudo & asserta sua Germaniæ libertas, sapientia stabilita regioni tranquillitas, pietate excitatus admirabilis omnium istic ordinum consensus.

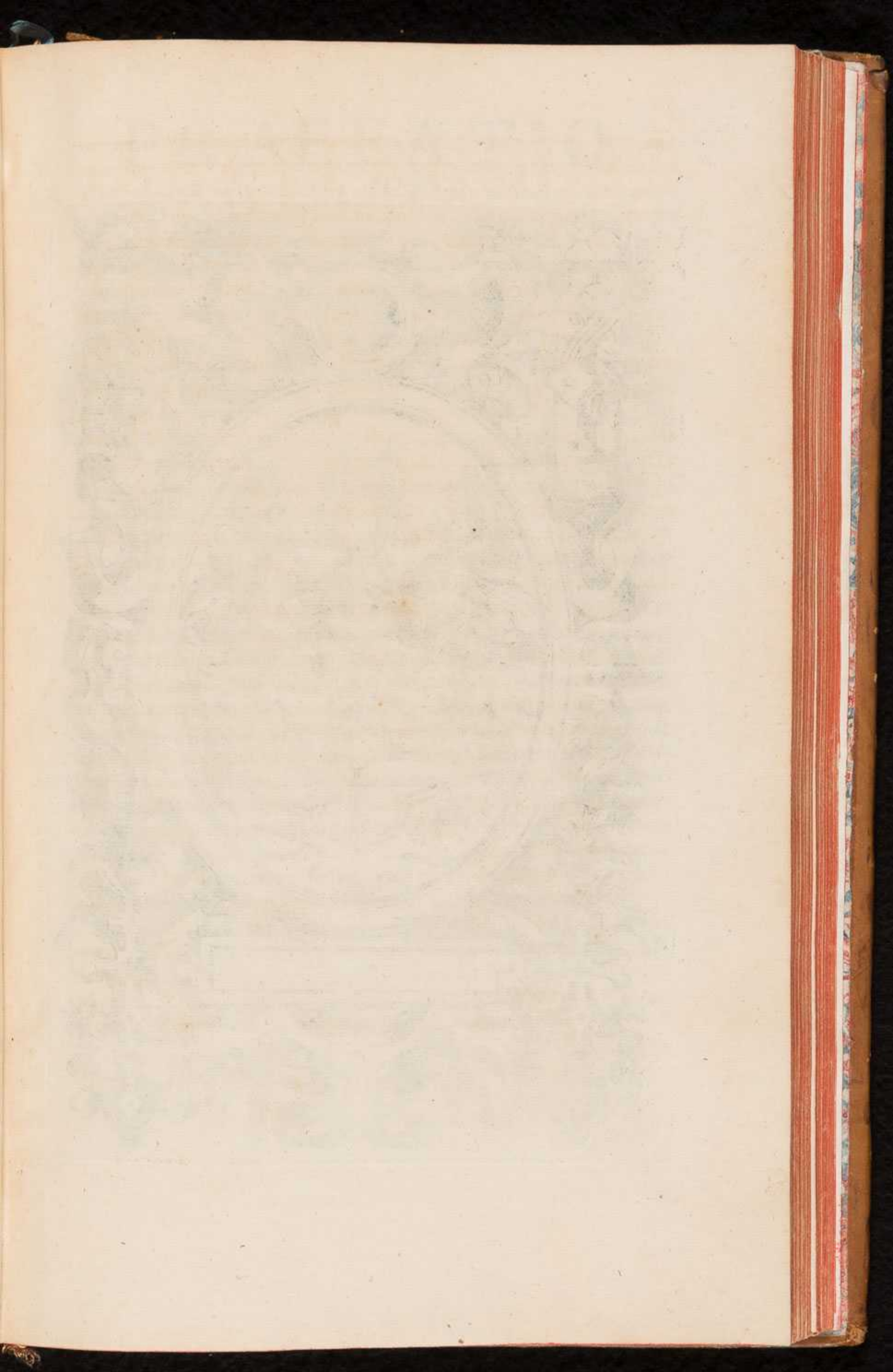
Quæ Hessiæ tuæ fœlicitas, quam alibi ab avorum jam memoria magna Christiani orbis pars desideramus magis quam speramus, adeo nèq. hac temporum calamitate, nèq. adolescentiæ tuæ imperio est inminuta quin optimi quique intelligant, tam pertinaci C. T. studio, quam fœlici domesticarum virtutum æmulatione eo provecam, ut quo apud eam quisq. illustriori dignitate sit, aut loco, eo ad principis sui exemplum, laudè è continentia, quam profuso aut insano luxu malit petere, virtutem & sapientiæ studium vel antiquissimo

natalium splendore potiora habeat, certiore in pietate quam opum magnitudine felicitatem ponat ut vel hinc liquere possit tam esse verum quã vetus vitam principis vivam esse legem, eoque vel solo nomine beatas dici posse resp. ubi qui imperant, actiones consiliaq. sua ad pietatem omnia metiantur, quod sine hac neque fortitudo, neque sapientia nomen aut dignitatem suam tueri, sine his constare imperium non possit, conjuncta absolutã boni principis imaginem constituent. Quam ut speciatim C. T. vel potius proavorum nostrorum prosperitati Cattis gratulemur, fecit hinc nata illustrissimi nominis cui gloria, quæ ut est consentiens bonorum laus, neque nos latere potuit medicum & civem nactos excellenti artis suæ usu & fide Bernardum Paludanum, qui a multiplici rerum cognitione, C. T. gratissimus non minori sepius voluptate quam aperto gratitudinis argumento has ejus dotes, & studia tam commemorat explicatè, quam ab eadem benigne exceptus, & diu liberaliter habitus non difficulter illa potuit perspicere. Eoque animum mihi (quæ mea erga illum observantia est) tam grato mihi, quam se digno sermone accendit ut cogitanti qua animi erga tantum principem mei, propensionem & studium via declararem, haud satis scio qui præter morem, & verecundiam meam in mentem mihi veniret, ut rudes hos navigationum & rerum Indicarum commentarios, qui jam sub prælo erant Latinè conversi illustrissimo nomini tuo nuncuparem, quod unum è tenui peculio esse mihi videbã, quo apertius paulo animi hic mei sensus explicarem. argumento quidem valde exili, & quod, non præter rationem principum otio censi possit, nec ego ignoro indignum; sed ne præter rationem mihi facturus viderer, idem mihi, qui accenderat animum confirmavit subinde, ad occasionem repetens, quam C. T. ad horum inferiorum contemplationem non raro & qua alacritate se dimittat, haud novo sane magni principis exemplo. Optarem equidè eas esse has diurnæ & longæ peregrinationis nostræ observationes, quæ vel elegãtia retinere aliquantisper, vel argumento C. T. animum explere possent. Sed quando neutrum à vitæ meæ instituto sperari, multo minus præstari possit, bona me spes habet probatum iri C. T. attentam ejus, qua tum eram ætatis diligentiam & fidem, quam unam proxima nostrorũ navigatione ad amissim comprobata tam mihi jucundum est intelligere, quam molesta aliquando & periculo plena navigatio. Erítque forsitan in rudi hac congerie, quod novitate & varietate prodesse possit, & placere: Deprecatus obnixè C. T. ut, si me consilii mei ratio & institutum fefellerit, pro sua mansuetudine clementer ignoscat & interpretetur. Deum Opt. Max. supplex oro ut illam Ecclesiæ suæ & imperio diu servet incolumem. Enchusæ ad cal. Jan. Anno a Servatore nato 1599.

Ill^{mæ}. C. T.

deditiss.

Ioannes Hugonis a
Linschoten.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

LECTOR benevole: Cùm in Orientali India morarer, etiam (ut sine arrogantia loquar) inter primarios Christianos, aliarumque sectarum homines ibidem degentes, non potui omittere, vel naturali instinctu commotus, vel peregrinarum rerum delectabili admiratione, modò hoc, modò illud annotare, picturisque pro virili delineare, ex rebus notatu dignis, quæ à nostri Cæli genio aut moribus differrent, privatis tantum studiis, à amicorum post reditum meum delectationi intentus. At Enthusiam (Deo laus) reversus, multorum hæc mea Commentaria licet rudia ac inornata inspicientium admonitione exstimulor ad aditionem; intuitu voluptatis, qua Lectores meos (ut ipsi adserebant) satisfacerem. Atque ego eâ persuasione demùm commotus, majorem tamen ingenii subtilitatem, à præcedentis exercitationis operosam polituram requirebam, ut eruditus eo modo sufficerem. Verùm qui jam mare ipsum plenum tenet, ut frustra consilium suum arguit, quo cum nauta ratem intravit, ita & ego non valde me nunc in excusatione dilataverim, incusata temerè aliorum ignorantia. Tuæ duntaxat benevolentia insisto, quæ ingenii mei tenuitatem, styli infelicitatem, exaspirationemque asperam etiamnum, ex animi mei bono proboque motu boni consulat, quo & amicis meis antea gratificari volui, nunc verò & tibi, cubiculis, Musæisque clauso, offerre quicquid XIII. annorum spacio memoria dignum mihi in ipsa terra quam habitavi, à reliqua peregrinatione contigerit. Confido id meum studium haud alienum fore utilitatis ac delectationis. Ceterùm nec imaginum obsecro elegantiam artemque operosiorum requires; nec summaria narrationis suavem eloquentiam, cùm nativa rei figura; historiaeque puræ ac verissimæ sufficere queant. Atqui juveniam iis artibus excultam non habui, ergo honora mihi grataque res erit, si Proverbii ejus fructum cæperim, quod voluntatis bonæ adfectum pro consummati operis effectu ponit.

Vale.

*Eoum nobis heic dat Lynscotius Orbem,
Lynscotum, artificii sculpta tabella manu.*

NAVIGATIO

AC ITINERARIUM

IOHANNIS HUGONIS LINSOTANI

IN ORIENTALEM SIVE LUSITANORVM INDIAM.

Descriptiones ejusdem Terræ ac Tractuum Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Caputum, Locorumq̄, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusq̄ Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, AEdium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarem. Enarratio Mercaturæ, quo modo & ubi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore ijs in partibus. Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latinè reddita, in usum, commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriæq̄ dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

PRimo Juventæ flore, cum domi viverem, habebat me summâ cum voluptate rerum admirandarum ac toto Orbe

gestarum jucundissima lectio. Ceterum incessit tandem major ac uberior lubido visendi remotiores terras, ac relinquendi natale solum. Ita imaginariæ huic delectationi meæ fieret potissimum satis. Oppugnabat interim Amicorum ac Parentum Naturâ urgente tenerior adfectus, quem post rupi, insistens divino ad faustam spem auxilio: Erantque tum circa Texaliam Hollandiæ insulam plures naves ad navigationem in Hispaniam & Lusitaniam paratæ; ita captatâ occasione & impetratâ a parentibus veniâ, qui tum Enchusæ habitabant, navem conscendi, quæ S. Lucam de Barra meda petebat; fratres mihi duo Seville habitabant, eos invisere decreveram, parato in iis familiari velut præsidio ad perlustranda cætera Regionis & ad Hispanici idiomatis notitiam.

Ergo sexta Decembris, Anno millesimo, quingentesimo, septuagesimo nono solvimus ex Texalia, classè 80. navium, cursu ad Hispanias instituto. Nonâ ejusdem Franciæ & Angliæ Capita superavimus. Duodecimâ dedit se in conspectum Hispaniæ Promontorium, quod *C. de Finisterre* vocant: Decimaquintâ terra Sintra alio nomine *C. de Roxent* ad ostium Tagi Fluminis, cui nobilissima Civitas Lisbona adjacet. Hoc flumen aliquot ex classè naves, facto a reliquis discessu, subivere. Decimâ septimâ Promontorium S. Vincentij apparuit, & vigesimaquintâ ipso Nativitatis Christi die S. Lucæ fluento navis se nostra intulit. Ibi

per duos tresve dies moram traxi ac inde Seville profectus ad eam urbem prima Januarij veni ibique unum ex fratribus meis reperi, cum alter ad Regiam aulam Madritum esset profectus. Et quamvis me etiam tum vrgeret desiderium inspiciendi penitiora provinciæ, Seville tamen tenere cogebat ignorantia Iberici sermonis, quem omni studio addiscebam.

Eo interim tempore obiit Henricus ultimus ex Portugalliæ stirpe Lusitaniæ Rex. Ejus mors magnis motibus causam dedit. Instituerat enim testamento heredem Philippum Hispaniæ Regem sororis filium: verum Lusitani (ut sunt insitis odijs Hispanorum hostes) plures a Rege Philippo aversi, in Antonium Priorem Ocratensem inclinabant, & erat is Henrici Regis defuncti fratris filius. Hispaniæ Rex certior factus de hac animorum dissensione, expeditionem in Lusitaniam parat, suscepturus ipse Regni Coronâ. Et præmittebatur Albanus Dux; qui magnis adjutus copijs quietem ac tranquillitatem metu belli conciliaret. Vidonis, pollicitatione, pervicit Rex Philippus, & Hispaniæ imperio accessit Lusitania. Ex Seville multi tum cupidi novarum rerum ad Lusitanicum bellum proficiscebantur & inter eos frater meus, aliorum instigatione. Is ubi Badajos venisset (quæ limitanea Hispaniæ civitas ad Lusitaniæ terminos aulâ tum Regis ob vicinitatem decorabatur) pacata omnia invenit, pulso Antonio & sublato in solium Regni per universam Lusitaniam Philippo. Ergo mutatâ frater sententiâ intulit se familiæ Legati Regis ad Italica negotia destinati, sed Salamaticæ ex itinere in morbum incidit, qui *Tavardilha* dictus Hispaniam infestabat multâ mortaliū strage; is & fratri meo lethiferus fuit.

A

Anno

Motus animi
Johannis Hugonis ad cog-
noscendas res
novas.

Anno 1579.
Decemb. 6. ex
Texalia navi-
gat.

Mors Regis
Lusitaniæ
Henrici.

Annotatio D. Palludani.

Morbus hic contagiosus & latè serpens non tantum Hispaniam, sed Italiam, Germaniam & plerasque Europa terras vastabat, in quem & ego in Italia eo tempore existens incidi. Nominè Italo Cocolucio vocabatur. Aeri enim cantum galli streperà voce emulabantur, distillatione aspera in gutturis partes. Febris in hoc morbo continua erat, varijs adfectionibus, non tamè supra quatuor dies stante morbi violentià.

Haud magno ante hoc tempus spatio ingens in Lusitania pestis serviebat, quæ Lisbonæ spacio biennii Lxxx. mil. mortalium absumpserat. Inde hæc ægritudo secuta totius Hispaniæ incolas maximis adfecit miseris.

Iohannes Hugo, nobilis Germani familiaris, Lusitaniã illustrat.

Mensis Augusti die quintã ejusdem anni, jam aliquã idiomaticis peritiã adfectus dedime in familiam ex Germania Nobilis. Hic Lusitaniã perlustrare cogitabat, terrestri itinere. Sevillã primã Septembris profecti Badajos venimus octavã ejusdem mensis. Eo in oppido fratrem meum conveni adfclam Aule regię. Is geminus erat supradicto mortuo fratri.

Regina Hispaniæ moritur ac ad S. Laurentii monasterium defertur.

Eodem mense obiit Regina Hispaniæ Anna Austriaca soror Imp. Rodulphi & Imp. Maximiliani filia, vxor Regis Philippi quarta, magno totius Hispaniæ dolore. Badajis cadaver tumulo in S. Laurentii monasterio illatum fuit. Post aliquot dies quos Badajis traxeramus Lisbonã profecti transivimus civitatem Elvas. Ea Lusitaniæ prima est, distans 2. aut tribus mil. a Badajis; estque inter ista oppida terminus Hispaniæ & Portugalliæ. Lisbonam venimus 20. Septemb. hanc tum Gubernatoris titulo Dux Albæ tenebat & magno omnia apparatu fremebat in adventum Regis, qui vetusto Lusitaniæ ritu erat inaugurandus. Ceterum me Lisbonam venientem mutatione soli & durante adhuc aëris intemperie recentibusque morbi vestigijs ægritudo invalit, detrimento sanitatis, quam tamen post septies repetitam venarum sectionem recuperavi. Parvo jam tum apud nobilem emolumento vivebam, itaque Mercatori me adjunxi, sub quo dum meliora expecto, Mercaturæ artes cognosceré: interim pestis, quæ novis viribus succereverat cessare cœpit, tardaveratque ea hæctenus adventum Regis: sed remoto penitus periculo mense Majo Anno Lxxxj. Lisbonam venit, ibique, magnis alioquin exceptus triumphis, Germanicæ nationi palmam reliquit eximii operis & spectaculi: Erat autè factus Pons cum Arcu triumphali, eo in loco quem primò Rex transivit, multis undique picturis ac imaginibus lætitiã testantibus, exornatisque historiarum ac Tapetorũ multitudinè compositis, maximã omnium celebratione & lætã, ut in talibus, acclamatione.

Iohannes Hugo post morbi vexationem Mercatorii se jungit.

Rex Hispaniæ Lisbonæ excipitur.

XII. Decemb. Anno Lxxxj. excessit è vita

Dux Albæ Lisbonæ, ante obitũ per xiiij. dies lacte muliebri enutritus. Cadaver ad Albanensem terram delatum, ibi sepulchro inlatum fuit, aromatibus ante conditum.

Dux Albæ moritur.

Eodem mense, cum Rex adhuc Lisbonæ degeret obiit Princeps & heres Regni filius natu major *Diegus* Madritii, novo & subito Aulæ mœtore & restabant duntaxat filius junior Philippus & duæ filix ex liberis Regiis.

Filius Regis obiit.

Circa hæc tempora excepta fuit Lisbonæ magno apparatu soror Regis Maximiliani Imp. defuncti uxor, una trahens filiã claudo pede destinatam monasticæ Religioni.

Post obitum *Diegi* Regis filii Lisbonam convenerunt omnes Hispaniæ ac Lusitaniæ proceres. Illi in palatio Regio fidem magnã solemnitate dederunt Principi Hispaniarum Philippo, ut heredi & successori Regnorum Hispaniæ ac Lusitaniæ, cæterarumque patris dominationum. Initio Anni Lxxxij. Lisbonã mari ingens se classis commisit. Hæc a Marchione S. Crucis conductã. multo nobilium comitatu in demonstrationem bonæ erga Regem voluntatis, Flandricas insulas ex decreto petebat, quibus tum adsidebat Antonius, multã vi Gallicarum navium, sub Philippo Storzza præfecto, sed post dirum adversarũ classium concursum plurimã mortalium hinc & inde commissã cæde, sinistra fortuna in Gallos incubuit. Captivi fuere multi ac præcipui Galliarum nobiles, quos Marchio in S. Michaelis insula capite truncatos vita spoliavit, abductis cæteris ad officia triremium: ipse Antonius Liburnicæ præsidio evasit, cum Philippum Strozam graviter saucium minutum Acatium haberet: is post ex vulnere obiit. Magnus inde Hispanis ex tâta victoria animus, paratis Marchioni ingentibus triumphis. Ita pacatis omnibus dissidijs Rex Lisbonã commisit sororis filio Alberto Austriaco Cardinali. Ipse cum Imperatrice sorore & Cardinalis matre totaque Aula Madritium Hispaniæ urbem abiit.

Proceres Hispaniæ ac Lusitaniæ fidem dant Philippo filio Regis.

Classis ad Flandricas insulas adversus Antonium.

CAPVT II.

Principium navigationis meæ in Lusitaniã sive Orientis Indiã.

Sed dum Lisbonæ sedeo & minuta essent ob recentes Lusitanorum ac Iberorum dissensiones commercia, obtulit lætior occasio ad desiderii mei implementum. Erat Lisbonæ ex S. Dominici Regula Monachus, frater Vincentius Fonseca, nobili genere natus, & ob singularem doctrinam in concionatorem Regis Portugalliæ Sebastiani adoptatus. Hunc in Africam euntem cum exercitu securus fuerat & interfecto Rege ipse quidem captivus extitit, post vero pecuniã redemptus in Patriam redierat. Ibi Philippus Rex, cognitã hominis prudentiã in prævio sum habuit, idemque

idemque Concionatoris munus permittit, facta spe ad majores dignitates; & vacabat Archiepiscopatus Indiae Orientalis; hunc Rex impetrata mox a Pontifice confirmatione Vincentio obtulit, qui veritus radium & longinquitatem navigationis, non ita lubenti animo ad dignitatem istam accedebat. Verum ubi Rex voluntatem suam ingessit, & spem redeundi post quinque quatuorve annos, parato tum ingenti premio in Lusitania, conditionem suscepit. Hic ego rem quam quarebam opportunè nactus, omni studio conabar familiæ Archiepiscopi accedere, cumque eo in Indiã navigare. Commodum autem frater meus cœdio Aulae adfectus, a Domino suo, qui Regi a secretis erat, Scribæ munus in Navè Indiam Orientalem eo anno petente, impetraverat. Idem vero fratris mei mōritu Dominus, Archiepiscopo cui perquam familiaris erat me commendavit, & ab eo haud agrè susceptus cum cæteris annotabar, erant autem 40. numero. Frater meus curæ electio Navium concedebatur, eam quæ Archiepiscopus vehebatur sibi deputavit, vè commodius mutuo uteremur auxilio. Ita quæ ad navigationem pertinebant cuncta curabamus. Classis autem nostra quinque Navibus constabat. Et *S. Philippi* Prætoria Navis nomine vocabatur, vice Prætoria *S. Jacobi*, *S. Laurentij* tertia, quarta *S. Francisci*, quinta *S. Salvatoris*; quæ nostra erat, duæ priores noviter fabricatæ & instructæ, ad nomen Regium Principisque respiciebant, sub Divorum tutela.

VIII. Aprilis Anno M.D.LXXXIII. die Veneris Sancta, quo potissimum tempore solvunt Naves, pari cursu Lisbonã Oceanum ingressi, cursum versus Insulam Maderam tenebamus implorato divini numinis auxilio; sine quo omnes conatus nostri vani apparent.

CAPVT III.

Ordo Navium Indiae in Orientalis Indiam Navigantium.

NAVES Indiae communi vulgarique fere numero quadringentos sive quingentos homines singule habent, etiam subinde plures, pro ratione temporis aucto inter Milites & Navales socios numero. Minuto autem onere in Indiam proficiscuntur. Dolia quaedam olei & vini ferunt aliasque privatorum merces, præter cibum & saburrã. Potissimum vero in Indiam argentei numi mittuntur, quos *Realos* vocant, 40. sestertijs fere æstimatos. Servit hæc pecunia ad solutionem Piperis, & Mercatores singulis annis sortem mittunt, ad ejusdem aromatis emptionem; vt & alij privati suas pecunias ad varios usus. Est enim præstantissimum ex hoc monetæ genere in India lucrum; Cum (ut nostri computant) 40. in centum

vice questus cedant. Navigijs in Mare delatis, relicto Fluminis cursu, delectus omnium habetur; tam Navalium sociorum, quam Militum. Qui autem Albo inscripti in Lusitania permãserunt, a scriba navis adnotantur ut is in Lusitania postmodum, fidejussorem conveniat: omnes enim fidejussorẽ offerre debet, facultatesque absentis, quæ in navi reperiuntur auctione venduntur, confecto earum Inventario & apud Capitaneum Navis deposito. Ita quoque de mortui in navigio bonis fit: Sed illa vix ad justos Dominos redeunt obsecratis facultatibus.

Nauticæ Gubernatorisque præmium in abitu redituque ad 120. Milresos ascendit.

Milresus autẽ ad 7. Carolinos Belgicę mortetæ redigitur. Ceterum in Lusitaniæ rationibus omnes summiã in minutum quoddam pecuniæ genus referuntur; *Reyfos* vocant.

160. Reyfi unum Carolinum efficiunt, aut quatuor Reales argenteos; ita duo Reyfi quatuor chalcis valent; utriusque duobus juxta monetam Batavię. Hæc ideo refero ut constet lectori computationis apud Portugallenses ratio. Nunc ad institutum. Auctoramento Gubernator & Nauticus singuli

24. Milresos accipiunt, & sunt illis reliqua haud exigua præmia ex cameris superioribus & inferioribus, quæ locant accedente item privilegio immunitatum, quod in onerandis Navibus cum ceteris Navium ministris habent. Verum licet hoc lucro adfiantur boni Nautæ, magis tamen ante largitiones effundunt, ita ut ex talibus questus vix impensam pecuniam æquet. Itaque officia hæc a *Provedore* Architalasso Regio non sine magnis donis comparantur, favore non merito. Præmium equidem quod supra memoravi certum non est, mutatur ex occasione; erat autem cum nos navigaremus hæc salarij ratio. Celestes vero salarij causa 50. Milresos accipit, auctoramenti 10. Proreta 1400. Reyfos singulis mensibus & ex vecturæ immunitate 2800. Reyfos, in auctoramentum 7. Milresos. Gubernator quem inferiorem vocant in singulos menses 1200. Reyfos, qui tres Ducatos conficiunt, eodem censu in vecturæ cum Proreta. Duo fabri qui Navem stipant singuli in menses 4. Ducatos accipiunt & causa vecturæ 3900. Reyfos. Dispensator qui potum cibumque distribuit Milresum in menses habet & ex vecturæ 2340. Reyfos; tantundem *Merintho*, qui vapores facit & ignem annonamque militarem custodit exceptis cubiculis & immunitatibus vectigalium, quibus & ceteri Officiales, Nautæ, Mesonautæ, Tormentarij, &c. qui in aliquo navis ministerio degunt, juxta rationem officij fruuntur. Victor 3. Ducatos menses habet & 3900. Reyfos causa vecturæ. *Strincer* duo, qui velum & Acatium rotæ beneficio dimittant re postulante, singuli unum Mil-

Hominum delectus.

Fidejussores constituere omnes navigantes tenentur.

Portugallensium rationes.

Navium sociorum præmia.

Vincentius Fonseca Archiepiscopus Indiae.

Cui Iohannes Hugo naviganti in Indiam se addit.

Navigat 8. Ap. An. 1583.

Naves Indiae 400. aut 500. homines habent.

Pecunia quæ apud Indos quaeratur.

resum in mensem habent & 2800. Reysos ex vectura. Triginta tres nautæ Milresum singuli in mensem accipiunt & 2800. Reysos pro vectura. Triginta septē Mesonautæ in mensem singuli habent 660. Reysos & 1860. Reysos ex vectura. Quatuor Pueri in mensem computatā etiam vecturā 443. Reysos sperant. Conestabilis unus & octo Balistarij diverso in menses pretio serviunt, neque Tonfori certum stipendium est. Institor & Scriba nullum accipiunt salarium, Cubicula duntaxat quædam singuli habent: Vnum inferius quod viginti Orcas ad decem vasa continet, & alterum superius ad somnum; ex istis magnus quæstus redit. Atque his constat universum Navigij ministerium. Cibus autem inter socios distribuitur; ut quisque nullo discrimine indies habeat pondo & dimidium ex Biscocto, dimidium Vini poculum, Amphoram aquæ, *Arrobam*, quæ triginta & duo pondo salitæ Carnis habet, in mensem, quosdam insuper pisces induratos, Capas, porrum, &c. quæ omnia parvi sane pretij confestim dividuntur. Quædam ex Saccaro, Mel, Vuæ passæ, pruna, farina, aliaque bellaria ad ægrorum necessitates custodiuntur. Coquinariam supellectilē quisque sibi parat. His quos enumeravimus accedit Scriba Regius, cum eo qui penum procurat, ad usum militum, quibus sua distributio est, more tamen eo, qui etiam inter Nautas servatur. Hæc fere ita se habent, quando Indiam naves petunt: In reditu, nulla nisi aquæ & Biscocti distributio usurpatur, usque ad Caput Bonæ spei; ab eo Capite in Hispaniā usque propria sibi curā victum Nautæ procurant. Ceterum Milites & illi qui una navigant ab omni tunc distributione semoti sunt. Libera navigatio tantū conceditur, Cistam unam in alvo navis habet, & foros ad somnum. Absque venia tamen a Prorege impetrata ex India nō proficiscuntur, quinquenni omnes termino ad servitium Regis in ijs partibus obstricti. Mancipia naulum solvunt & tributum Regi, quod in descriptione Reditus nostri declarabimus.

Maderam vident.

XV. Aprilis conspectæ fuerunt a nostris Insulæ Madera & Portus Sanctus, eo in loco Naves, factā segregatione ad diversos cursus abeunt. Ita antevertere socium quisque contendit Nauclerus, quæstus uberius spe, ad primū in Indiam appulsum. Ea lubido subinde infœlicis navigationis causa est, dempta ope mutuā, quando nocturnis ac intempestivis horis inopinatum urget periculum.

Ora Guineæ apparet.

XXIIII. Ora Guineæ apparuit. Ea initium ducit a 9. gradu porrecta usque ad Æquinoctialē Lineam. Ibi tonitrua & fulmina exaudiuntur. Ibi imbrium magna & subita copia cadit, tantā vi, ut ad legenda vela sæpenumero sit veniendum. Intolera-

biles hic æstus sunt, & aqua quæ in Navi servatur pessimum ipsa odorem contrahit, ut ocludendæ sint bibenti nares: Verum ubi Æquinoctialem superaveris, ipse fœtor emendatur. Ad terram si prope accesseris tempestates graviores intelliges, & tranquillitates invisas ac tædiosas, ideo Navigia ad duos aliquādo menses illo in tractu coactæ morantur, antequam Æquinoctialem transire queant. Tum vento feruntur generali, qui Notapeliotes est. In hoc autem tractu dubio & anxio cursu Naves tendunt. Ad oram enim Brasiliæ 18. gra. fyrtes quædam sunt, quas Lusitani *Abrolho* vocant, porrectæ in Oceano ad 70. mil. sitæ ad dextram & inferiorem terram. Ideo nautæ vitandi periculi gratiā Guineæ propius accedunt; si enim in hæc brevina inciderent, haud sine magno Naufragij periculo Lusitaniam cogerentur repetere. Ita Admiralio nostro S. Philippi anno lxxxij. acciderat. Is enim nocturna navigatione in has fyrtes incidit, magno metu naufragij: sed bonā usus fortuna illud quidem periculum evasit, at relicta institutā navigatione in Lusitaniam redijt. Hoc autem anno, ut eadem pericula evitaret & studiosius oram Guineæ tenet, duos ibi menses imbris & malacia detentus consumpsit. Inde diligens nauclerus & oram Guineæ vitabit, ad effugiendas tranquillitates, & Brasiliæ non temere accedet, ne in istas fyrtes incidat, summa enim totius itineris ex hac moderata velificatione dependet.

Ejus conditio

Cautio Nautarum.

XV. Maij cum ab Æquinoctiali 50. mil. ad Septentrionem navigarem, occurrebat nobis Gallicus Myoparo. Is mox socios nostros injecto metu turbavit, erant enim plurimi morbis ob maximum calorem, qui istas partes adfcit invalidi, accedente imperitiā maris & marini conflictus: sunt quippe plerique navigantes tempestatum rudes & propterea ad ordinem ac disciplinam inepti, excussis tamen tormentis aliquot, Myoparone discedente, metus cessavit.

Eodem die circa vesp̄eram cōspecta fuit a nostris major Navis; illa ut arbitrabamur ex classe nostra erat & cum inito colloquio appropinquasset S. Francisci navem esse intelleximus; nostro omnium gaudio.

XXVI. Maij Lineam Æquinoctialem superavimus, quæ mediam S. Thomæ Insulam dividit ad oram Guineæ, & tunc primum visum nobis Australe Astrum, amisso Septentrionali, Sole in meridie Septentrionem obtinente, ita ut adflaret generalis ventus Euronotus, qui in isto tractu per integrum annum fertur.

Æquinoctialem superant.

XXIX. Maij qui dies Pentecostes festo erat inlustis ex antiqua consuetudine in navibus Imperator quidam eligitur, omnesque Officiales immutantur, constituto insuper epulo, quod in tres quatuorū dies extrahitur.

extrahitur. Itaque a nostris eodem more Imperator delectus fuit. Ceterum conviviis intentos excepit subita discordia, quæ crescens cunctos ad arma concitavit & ducti erant fere 100. enses in mutuam perniciem, nisi Archiepiscopus ex cubiculo erumpens, magnis clamoribus seditionem composuisset, ensesque omnes ac pugiones abstulisset, comminatus excommunicationis notam in eos, qui novas res moliri conarentur. Præcipui autem seditionis auctores in compedes cogebantur; ita deinceps quieti consultum.

XII. Junii fyrtes istas Brasiliæ evasimus, inde socijs magnum gaudium, adempto metu reversionis in Lusitaniam. Et ferebamur etiam tum generali vento, qui nos usque ad flumen Argenteum deduxit; ibi secundus nos ventus excepit usque ad Bonæ spei caput.

XX. ejusdem Mensis S. Francisci navis, quæ hæctenus nobiscum fuerat extra conspectum abiit.

XI. Julii Gubernator quinquaginta mill. nos abesse a Bonæ spei capite computarat. Ideo jussu Archiepiscopi terræ admota navis, ut ipsum Caput contemplari liceret, nebulâ & caligine deceptâ in continentem incidit. Distabat continens spatio tantum duorum mill. ita nobis metus, nam præter computationem acciderat. Ceterum dissipatâ nebulâ terram agnovimus C. Falli & fyrtes illius tractus distantes in Orientem 15. mill. a Capite Bonæ spei Mozambicquam versus. Caput Bonæ spei ad 35. gra. Australis plagæ extenditur. Hic Malacia nos habuit & cæli fœlix nitor, is mediæ diei spatio durabat, quo piscationi in fyrtium fundo 10. & 12. ulnarum eximii piscis vacabamus. Is Afello minori haud dissimilis est, Lusitani *Pescadas* vocant.

XX. ejusdem jungebamur denuo navigio S. Francisci. Id usque ad xxiiij. una nobiscum navigavit. Eodem die omnia vela deduximus; erat enim ventus adversus; ita quiete ferebamur, ne recideret navis. In altitudine terræ Nativitatis tunc eramus; ea incipit a 32. gradu, finiturque 30. A Capite Bonæ spei distat 150. mill. Hoc in tractu vulgo consilium peritur ab officialibus navigii. Num navigatio perducenda sit inter continentem Africæ & insulam S. Laurentii; an vero circumducenda exteriori S. Laurentii parte. Interior illa Mozambicquam petit ac inde Goam; qui autem circumducunt ac S. Laurentii Insulam ad sinistram habent, Goam venire nequeunt, inferior enim illorum cursus est abripiente fluctu. Cochinum ergo illis portus est. Distat autem Cochinum Goâ 100. milliariibus tractu inferiore versus Austrum. Ceterum ubi navigia Caput serius transeunt, tunc inconsultum est Mozambicquam navigare, nam tardius Goam veniunt ob

tranquillitates, quæ interiori istum cursum infestant. Sed qui Julio mense Caput superant Mozambicquam fœliciter petunt, tempore sufficiente ad aquationem; & 10. aut 12. dierum quietem. Sed qui Augusto mense transeunt, hi Cochinum necessario petunt. Habet autem ea navigatio molestiæ plus; quod plerunque morbis & infirmitatibus focii vexentur, erurum vitio ac oris.

Xxx. ejusdem ad altitudinem Capitis *das Correntes* ferebamur, distat 130. mill. a terra Nativitatis, estque 24. gradu ad Austrum; ibi cursus initium inter Insulam & continentem est.

Insula S. Laurentii a M. Paulo magna Insula Madagascar vocatur, ab Andrea Theveto Madagascar, ea maxima omnium Orientalium Insularum, magnitudine Castilia seu Portugallie Regnum excedit: ad alteram partem Africa jacet, ubi caput Bonæ Spei transiveris. Longitudinem juxta opinionem Theveti habet 72. grad. & latitudinem 11. gra. 30. min. Complectitur juxta quorundam computationem 3000. Italia mill. Juxta aliorum 4000. ea consuevit 600. vel 800. mill. Alemanie. Temperatura bonæ Insula hæc habetur, ideo multi hic incolæ qui omnes Machometani sunt. M. Paulus enarrat hæc in Insula quatuor esse Seniores, qui Imperium obtineant, eamque divitem esse silvestribus & domesticis animantibus, peregrinisque avibus, quas fabulis nulla commemoratione dignis dilatat. Habet etiam hæc Insula Elephantos & diversa animalia; quibus unum duntaxat cornu est, quorum unum genus Asini India nomen habet; alterum Oriz vocatur, fissis unguibus. Ingentem habet copiam Anguium, Lacertorum & vastas Sylvas ex Sandalo rubro; parva ibi ob abundantiam estimationis. Etiam Mare electrum gignit. In hac præterea Insula copia Orizæ, Hordei, Mali Assyrici, Citri & Peponum est. Pepones ita magni, ut vir eos vix complectatur, rubri, flavi & albi, melioris sane gustus quam nostri. Zingiberis fert eandem copiam, viride id in cibum incolis est, Mel, Arundines Sacharo divites; quarum tamen usum ignorant, Crocum, multas medicas herbas ac Indicæ Nyces. Producit etiam Argentum. Multis irrigatur Fluminibus amœnisq; Fontibus. Habet Portus commodissimos, in quibus multi Sarraceni ac Mauri commercia exponunt, Aurum nempe, Sericum, Gossypinas vestes, linteamina, &c.

A Capite *das Correntes* Insula S. Laurentii distat 120. milliaria; ipsa in longitudine habet 220. porrecta in Austrum & Septentrionem; in latitudine autem 70. mill. incipit 26. grad. & 11. versus septentrionem finitur. Incolæ nigri sunt, ut & populi Mozambicquæ, nudi incedunt, capillo non tamen ita crispo sunt ut Mozambicquæ

Syrtes Iudai-
ca.

gentes, neque ita picei. Lusitanis tenue commercium cum Insularis est, nullâ enim opum vi præditi habentur, ideo hæcenus fere incogniti jacent. Primâ Augusti evalimus syrtes quas *Baixos de India* vocant; illæ a Capite *das Correntas* 30. milli. distant, sitæ inter Insulam S. Laurentii, & continentem, nimirum ab Insula 50. milli. & a continente 70. Incipiunt vigesimo secundo gradu & dimidio, & finiuntur 21. Prorsus horrendæ sunt ac periculosa, multisque navibus exitiabiles, & nuper Anno 1585. navi prætoris S. Iacobi, quæ viceprætoriam jam classi nostræ erat, ut suo loco narabimus.

Mozambic-
quâ veniunt.

Navis Malac-
ca quo tem-
pore naviget

III. Augusti Mozambicquæ terram conspeximus, ea distat a dictis syrtibus 90. milliaria 15. gradu ad Austrum. Postero die ad Mozambicquæ stationem delati fuimus, ipsoque in ostio navem suprascriptam S. Iacobi aspeximus, semperque ab ea segregatione circa Maderam divisa fuerat. Prædie S. Laurentii & S. Francisci naves ad eundem locum accesserant. Eæ erant ex classe nostra. Verum & ibi hærebat etiamnum navis quæ Malaccam ex decreto petiit: illa prior mensis termino ceteras ex Lusitania in Indiam proficiscentes naves antevertit, quod longiore utatur navigatione. At Mozambicquam aquationis causa subinde petiit ita exigente necessitate; aliter S. Laurentii insulam ad sinistram legit. Quatuor ex classe nostra naves ad Mozambicquam stabant & prætoriam S. Philippi duntaxat deerat, illa dum cautius syrtes Brasiliæ *Abrolhos* vitat, incidit in tranquillitates, quæ circa oram Guineæ sunt, ideo Equinoctialem longo post tempore transiit, exteriorique cursu relicta Mozambicquæ Cochinum appulit, post longas sociorum miseras, & diversas *scorbuti* vexationes; cum jam nos ante duos menses Goam tenuissemus.

CAPVT IV.

Descriptio Mozambicquæ 15. grad. sitæ ad Austrum, ad Oram Melinda, Abex sive Abexum.

Mozambicqua Oppidi nomen est in Insula Prædio securo sed minuto Portu, ad dextram habens Mineræ Auri Sofala, ad sinistram illustrem Civitatem Quiloa, & quamvis aer ibi parum sit integer, incolas tamen complures habet, ob suis commoditatem. Olim Tyrannus Quiloa obtinebat Imperium & a Mahometanis habitabatur, sub Gubernatore, quem Arabes Zequen nominabant.

Mozambicqua Insula a continente interjecto mediæ mill. spatio dividitur, curvo ut continens litore, licet Sep-

trionem versus latius in mare protendatur quam ipsa insula. In anteriori parte alia duæ insulæ jacent S. Georgii & S. Iacobi, illæ cum continentis extremitate quadrant. Inter has duas Insulas, quæ inhabitatæ sunt & continentem, cursus Mozambicquam fertur, ut ad Austrum ad sinistram ripam insulæ conspiciantur, & continens ad dextram ad Septentrionem, ita parvo miliaris spatio in Mozambicquam tendit navigatio secuta absque exploratore maris. Nam altum ibi est, & apparent inlustres arenæ continentis, ut facile vitari possint. Prope ad arcem & insulam naves admotæ stant, ita ut lapidis jactu terram attingas, inter continentem & insulam præbente flumine portus faciem. Insula magnitudine medium miliar. complectitur, solo plano & litore, arenis albicantibus. Fert Indicas Palmas & Nuces, etiam quasdam arbores Malum Assyriam, Citrum & Ficus Indiæ. Cæteri autem orientis fructus vix inveniuntur, etiam Frumentum, Oriza, cæteraque ad victum, linteamina aliaque necessaria ex India deferuntur. Boves, Oves, Capræ, Sues, Gallinæ, &c. quæ ad pecuariam rem sive carnariam pertinet facile hic comparantur & vili prætio. Oves hujus tractus magnitudine insolenti caudam habent, ut in cibum sufficiat ac vastitate cæteris Ovi-um partibus æquetur. Gallinæ nigris sunt plumis, carne quoque nigrâ ac ossibus atris, ita ut coctæ tetro ac fuligineo colore in mensis appareant: Ceterum gustu optimo ac ante cæteros præstabili hospites recreant. Caro suilla in deliciis habetur estque ea munda & palato gratissima, supraque omne genus carniûm inclita, ægris ideo non interdicta sublato alias juxta medicorum disciplinam omni carniûm usu. Aqua potabilis dulcis huic Insulæ nulla est, sed ex continente transfertur, ex loco quem Lusitani *Cabasera* vocant; ideo ollæ ingentes ex India in suppellectile sunt, quibus aquam servant.

Lusitani Arcem in hac Insula obtinent, quæ intra decem aut duodecim annos consummata nuper, duabus Insulis obiicitur, ad accessum Navium. Munita est, si qua in partibus Indiæ, sed parum tormentis instructa ac bellico apparatu; vix ullo etiam milite, habitata tantum a Duce ejusque comitibus. Ceterum ubi res postulat Lusitani omnes qui familiam alunt & conubiis juncti sunt ac insulam colunt, quadraginta aut quinquaginta numero ad summum ferè, tenentur ad defensionem Arcis. Aliâ quippe munitione Insula non servatur. Arx hæc præcipua est, cætera aperta sunt & exposita nudis littoribus. In circuitu interiore castri cisternæ multæ paratæ sunt ad aquæ conservationem, ita in annum necessitate ingruente aqua procurata sufficit. Præter hos quadraginta & quinquaginta

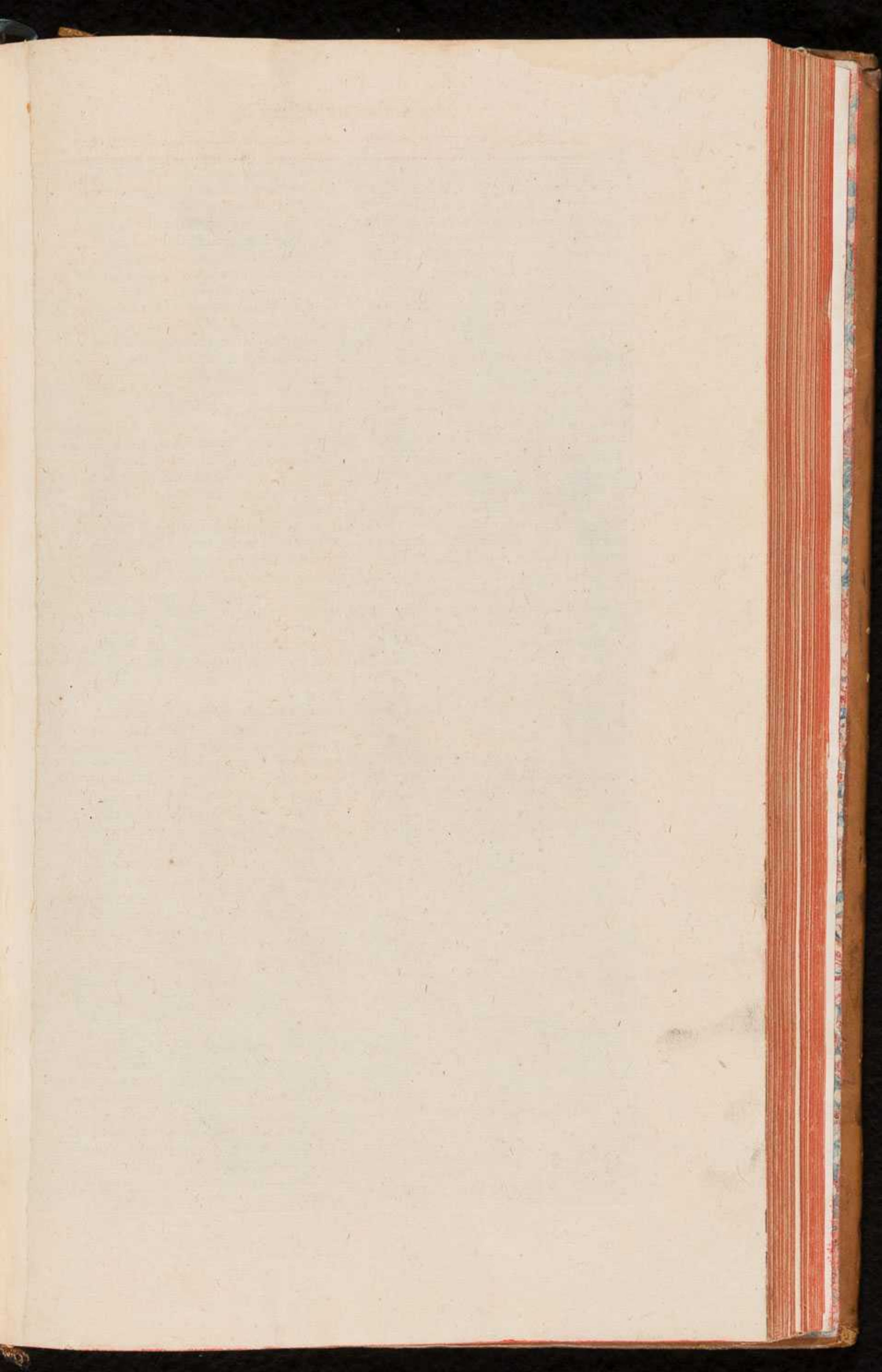
In Mozambicquam secura navigatio.

Fructus Mozambicquæ.

Oves ac pecora.

Gallinæ nigris casibus.

Arx Mozambicquæ.

*Densas sylvae ebanos aurum mihi viscera terrae
Ambara fert pretio littus odore pari
Auferrī hāc tolerabile nū quoq; pubem
Aueheret pelago dira cupido meam*
Hoogerb

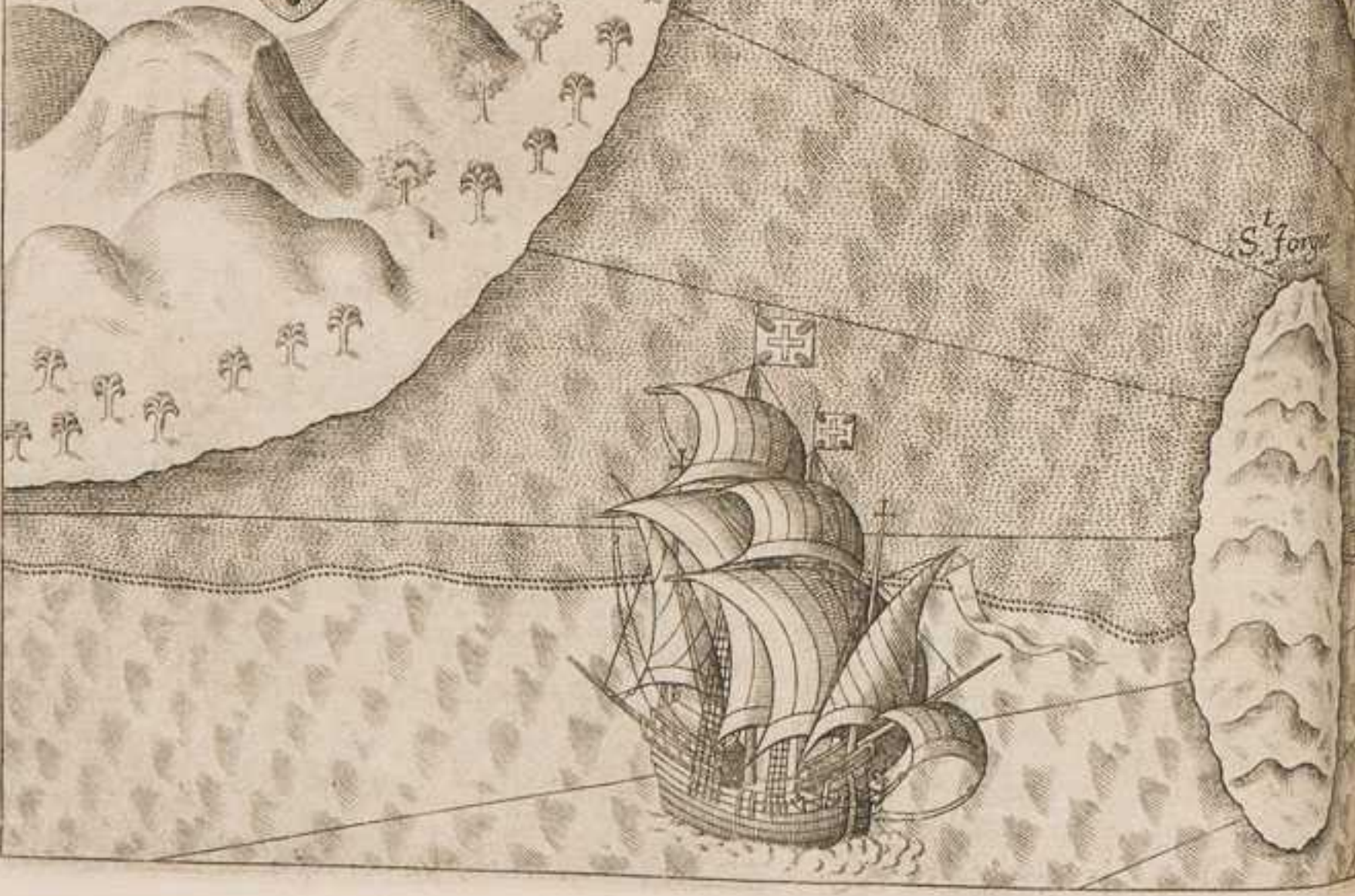

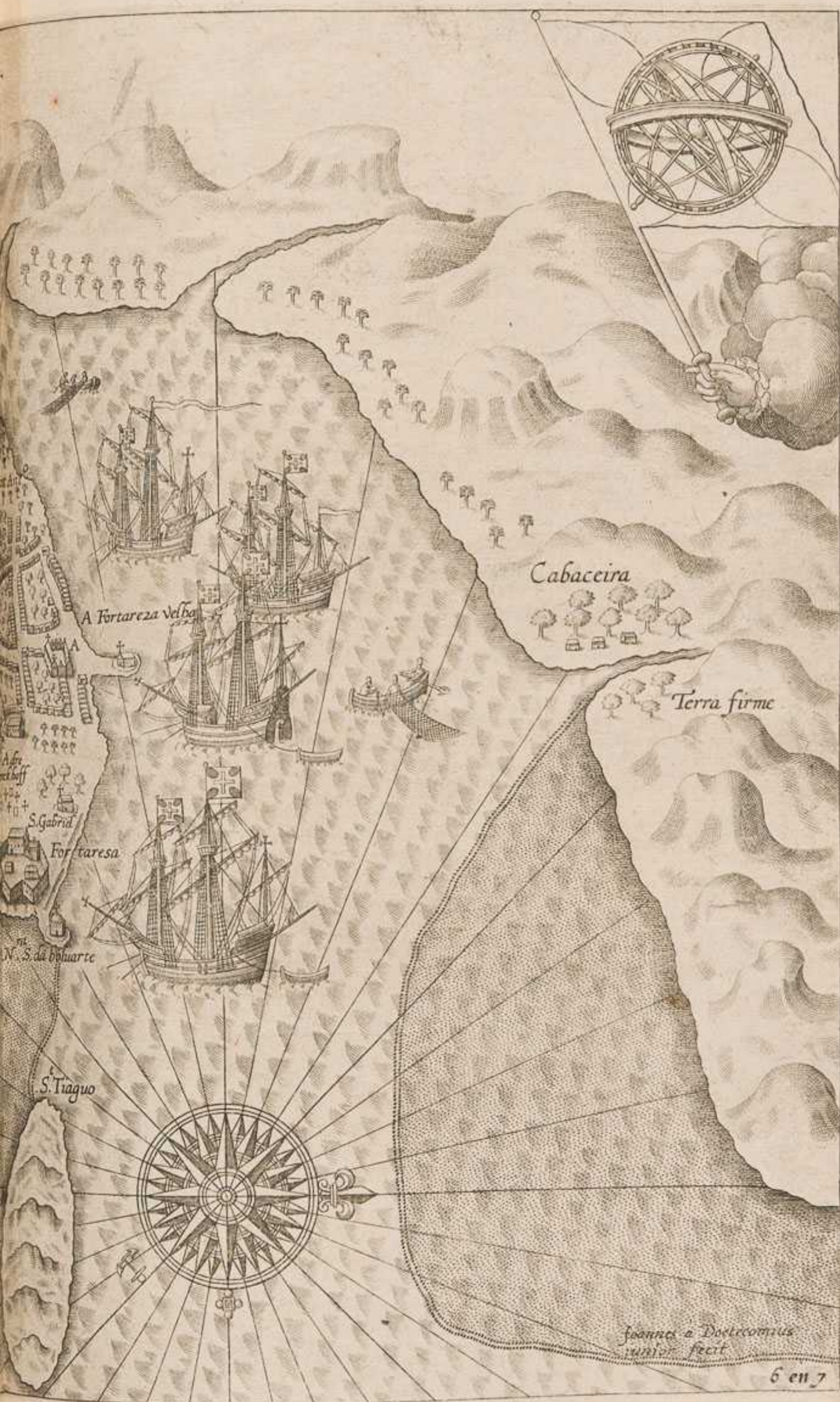
Terra firme

*Insulae et arcis Mocam-
bique descriptio ad fines
Melinde sitae ebano puriss.
auro et ambare odorato
affluentis hinc magnus
seruorum numerus in
Indiam abducitur,
Linschoten inuenit*

*Beschryuunge des Eylants
en siot Mocambique
geleegen op de grensen
Melinde seer Ryck van
Ebanhout, sijn gout en
Ambargrys waer aff
veel slauen naer Indijen
wech gevoert werden
door Jan Huynen van
Linschoten*

Cabaccira

Terra firme

A Fortaleza Velha

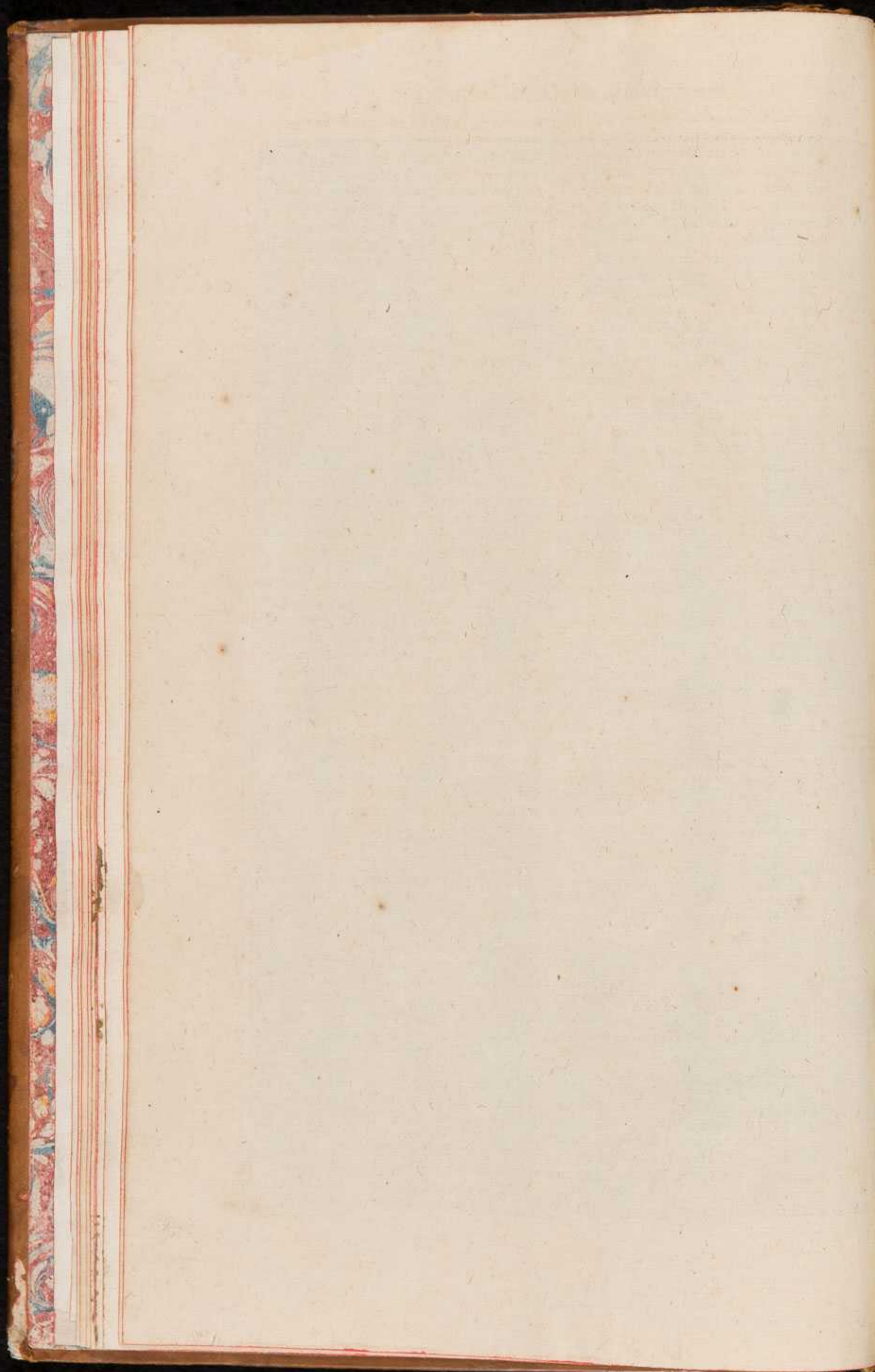
Fortaleza

N. S. da Boaarte

S. Tiago

Joannes a Doetecomius unior fecit

6 en 7

quaginta Luſitanos & *Mesticos* ſive Mixtos (qui a Luſitanis in India procreati & mixtâ generatione feruntur Luſitanorum appellatione veniunt) in hac Inſula quadringentæ ſtramineæ caſæ ſunt indigenarum Nigritarum, colore quo & ii qui circa Caput Viride habitant, in S. Thomæ Inſula & univerſâ Æthiopia adfecti ſunt. Luſitanis autem parent, quidam ex iis Machometum colunt, Turcarum conuictu ad Mare Rubrum ante adventum Luſitanorum inducti & ſunt aliâs multi illius ſectæ in hoc Maris Rubri tractu. Verum qui a Mozambicqua uſque ad Caput Bonæ ſpei habitant, nullo cum Machometanis immutati commercio, priſtinos etiam mores ſervant. Etenim planè barbari ſunt & ſilveſtres, beſtiis quam hominibus propiores, nullâ Legum aut Dei ſcientia. Quidam ex his inſulanis Nigritis Chriſtiani ſunt, quidam Ethnici; nudi omnes incedunt. Viris tantum extrema pudendi pars linteamine tegitur. Mulieribus a pectore medio uſque ad fœmur medium Gollypino panno rudi, corporis medietas velatur, ut ex picturis inter figuras Indiæ apparet. Cæterum ii qui in continente vivunt nudi proſus incedunt, pudendis in quibuſdam vix cooperitis.

Luſitani cum incolis firmæ terræ commercium habent in vicis vicinioribus, ſcilicet *Senâ*, *Macuwâ*, *Soffalâ*, *Cuamâ*, &c. Ii fere ſermonibus & moribus inter ſe diſſident, diviſi imperiis, cum vicinis bella gerunt, in mutuas captivitates ac venditiones. Quidam humanis etiam carnibus veſcuntur, ut Macuvenſes & alii, plurimùm ex venatione victum quaerunt, & ex Elephantorum carnibus, ideo ex iſto tractu multum Eboris adfluit. Nigrite continentis ac totius Æthiopiæ vicos habent ac Regibus eorundem parent, diſſidente lingua, diverſiſque vivendi ritibus, bellis vicinorum continuo adfecti. Parum illis fidei eſt, quod nullâ religione adſtringantur, inde ante annos quinque aut quatuor cum Luſitani quiete ut exiſtimabant in Africa inter hæc gentes inſtitutis commerciis viverent, ſubita eade perpeſſi ſunt hoſtiles ac fraudulentos Nigritarum animos.

Luſitanorum imperium, quo Inſula tenetur hoc modo conſtituitur. Trium annorum ſpatio Capitanei munus terminatur, ita Regio Inſitori cæterisque officialibus ad triennium duntaxat ex mandato Luſitaniæ Regis providetur. Hi eliguntur ex iis quibus Rex Portugalliæ in claſſe Indica uſus fuit, qui in Præmium huiusmodi dignitates pro officii ratione ſuſcipiunt, cum juſto ſalario, præter illa quæ eo tempore ex officii qualitate quaerere poſſunt, quæ quidem haud parva ſunt, quod omnes miniſtri pro arbitrio vivant & agant. Capitaneo inde ſummum lucrum eſt. Soffalæ

arx alia eſt, ea Mozambicquâ Caput Bonæ ſpei verſus centum & viginti milliaria diſtat. Vicinæ huic Arci Auri fodinæ Monomotapæ ſunt, quâ in provinciâ lacus eſt fons Nili & Cuamæ ſive Nigri fluminis in Mare labentis inter Soffalam & Mozambicquam in cuius arenis aurum reperitur. In hac fodina Monomotapæ multum Auri eſt, & alia quædam Auri ſpecies *Botongo* & *ouvo po*. id eſt, pulvis auri. Eſt enim minutum, arenæ inſtar, optimæ tamen venę, inter omnia Orientis metalla.

Hoc in Propugnaculo Inſitor Capitanei Mozambicquæ degit. Ideo ſingulis annis ter quateruè mittuntur Mozambicquam Navigia, *Pangajos* dicta, quę Oram legunt, Aurumque Capitaneo adferunt.

Navigia hæc ex ligno levi facta, filis contexta, nullo ferreo clavo continentur. A fodinis Soffalæ parum diſtant illæ quæ circa Angolam ſunt, ad aliud Africæ latus, differentia ferè trecentorum milliarium, & ſæpe ex Angola Nigritæ Soffalam terreſtri itinere accedunt.

Nigritæ autem quidam alios dorſo ferunt, velut jumenta, ad iſtud miniſterium adſuefacti, etiam alia onera non ſecus ac ſi equorum aſinorumque officia uſurparent, locutus ego ſum iis qui talia oculis adſpexerunt. Ut ad propoſitum revertar. Ducis Mozambicquæ lucrum, quod trium annorum ſpatio capit ſupra 30000. Ducatos aſcendit, ea ſumma novem Auri *tonnas* conficit. Id nobis teſtificabatur eo tempore, quo ibi ſedebamus Gubernator *Nunno Velio Pereira*. Conſciunt autem iſtos redditus maxime Auri fodinæ Soffalæ & Monomotapæ de quibus relatam eſt. Ex Mozambicqua in Indiam deferuntur Aurum, Ambra grifa, Ebenus & Ebur, multa item mancipia quæ in India ad ſordida & dura miniſtria ob firmitatem corporis expetuntur, quæ cæteris mundi famulis præſtant. Navigatio ex Mozambicqua in Indiam ſemel duntaxat anni unius ſpatio inſtruitur, per totam enim Indiam velificatio certis tempeſtatibus terminatur. Eas vocant *Monſſoyns*. Vento enim hoc vel illo modo flante tempeſtates conſiderantur. Secundus ventus in Auguſto uſque ad Septembris medium ex Mozambicqua in Indiam ducit, triginta dierum navigatione. Uſque in Aprilem Naves tunc in India hærent, eoque tempore incipit comoda tempeſtas, vento favente ex India in Mozambicquam. Ita ſingulis Annis unâ Navis Gubernatoris nomine Indiam petit: Nemo autem ad commercium admittitur, præter illos qui Mozambicquę connubiis juncti habitant.

Mineræ auri Soffalæ.

Inſitor Capitanei Mozambicquæ apud minceſas.

Redditus Capitanei Mozambicquæ.

Tempeſtates Indiæ comode ac certę navigantibus

incolæ.

eorum habitus.

Nigrite continentis feri homines ac fraudulentis.

Luſitanorum imperium trium annorum eſt.

tant. Cælibes autem Insula non capit, privilegio Regis Lusitaniæ, ne cultoribus vacua aliquando sit. Post Mozambicquam longo tractu Præbyteri Iohannis Imperium protenditur, id ibi terra Abexinorum appellatur, unde etiam ora quæ a Mozambicqua ad Rubrum Mare pertingit, ora Abex vocatur. Abyssinorum picturas, leges ac mores postea trademus. Ora hæc Abex etiam ora Melindæ a Lusitanis dicitur, a Regno & civitate illo in tractu eius nominis. Rex autem huius loci solidam amicitiam Lusitanos primum exceperat, & durat adhuc fides. Mozambicquæ tenebar ad 15. dies & erat nobis necessariorum rerum cura, aquæ & victus. Multis ex nostris fatale id solum fuit. Nam gravis aer est magnoque æstu ardet. Ideo in morbos & mortes incidebant focii.

Mozambic-
quæ gravis
aer est.

XX. Augusti vela dedimus classe iuncta: quatuor naves erant ex nostris, & una Ducis Mozambicquæ, cujus triennium finitum erat. Et vocabatur hic *Don Pedro de Castro*, in cuius locum successerat prædictus Pereira: Cum uxore ac liberis navigabat in Indiam defunctus Capitaneus, fert enim ita Regis decretum. Finito triennio, quod dignitatem terminat, aliud illis triennium destinatur, quod implere debent ministerio Regis, pro arbitrio Proregis Indiæ, propriis sumptibus antequam in Lusitaniam reditus pateat, nisi ex indulgentia succincti diplomate Regio post prius triennium in Lusitaniam redeundi facultatem nanciscantur, quæ raro datur, privato tamen & insigni favore. Ex Indiâ quoque exitus non patet, nisi licentiâ Proregis, magnoque id scitum studio observatur.

XXIII. Augusti, mane, conspectui se nostro obtulerunt duæ Insulæ, Comora nempe, & *Don Ian de Castro*. Comora a Mozambicquâ 60. mill. jacet ad Septentrionem undecimo gradu Australi plagâ. Terræ autem situs altissimus est, ideoque totius diei prosperâ navigatione vix oculis ereptus. Eodem die divisa classis in diversa tendebat ob rationes ante dictas.

Tertia Septembris Lineam Æquinoctialem denuo superavimus, illa notatur inter Melindam & Bravam oppida, ad oram Abex, distatque Mozambicquâ ad Septentrionem 230. milliaria. A Linea usque ad Caput Guardafum juxta eandem oram sunt 190. milliaria, & situm est illud duo decimo gradu ad Septentrionem. Ad hanc oram inter Mozambicquam & Caput de Guardafum sitæ sunt hæc civitates: Quiloa, olim Rapta, Mombassa sita in exigua Insulâ ejusdem nominis; portum habet qui duabus munitionibus defenditur, Melinda, Pata, Brava, Magadoxo; Regnum autem quæque civitas statuit, sub lege Machometi. Incolæ gilvo colore sunt, capillo nitido.

Civitates oræ
Abex.

Politiâ & gubernatione utuntur ritu Arabum, cæterorumque Machometanorum. Caput hoc de Guardafum finit oram Abex sive Melindæ: Et adjacet huic Promontorio ad Borapelioten Insula Socorora, Aloes proventu illustris, unde & Aloe Socororina optimæ notæ firma & crassa in omnes partes transfertur. Circa hoc Promontorium ostium est freti de Mecca, ab oppido Mecca quod in Arabia situm, notum est ex cadavere Machometi. Id ibi ferreæ cistæ inclusum subductum a terra pendet, sub cælo ex Magnete fabricato, magna que visitantium Turcarum & Maurorum religione celebratur. Ostium hoc etiam Rubri Maris nomine clarum est, non quod aqua ibi rubeat, sed quod montes circum jacentes rubicantes roseum marmor habeant, ipseque fundus maris in quibusdam partibus rubras arenas volvat. Ipsum illud est Mare quod Moyses cum filiis Israel sicco pede transmisit. A Promontorio sive Capite de Guardafum, usque ad Sues, olim Arsinoe (quæ ultima & terminans fretum civitas est) Mare interiore recessu trecenta & sexaginta milliaria habet. A Sues per continentem usque ad Mediterraneum mare nonaginta milliaria sunt. Fretum ipsum in ostio interioreque parte maximam latitudinem quadraginta milliaria habet, ac in quibusdam locis arctiore termino stringitur. Multas Insulas habet. Ab unâ parte, apud Sues ad Septentrionem Arabiam desertam spectat, & ab alia parte ad Austrum Ægypti regionem; quam Nilus Fluvius irrigat; In descensu autem Indicum mare versus Arabiam Felicem & ab adversâ parte Abexinos sive Præbyteri Iohannis imperium. In extremitate Arabiæ Felicis, ubi ostium Rubri maris est, Lusitani quondam propugnaculum habuerunt, id Aden vocabatur, id nunc in Turcarum potestate est, cujus commoditate Turcæ subinde ex Sues, ubi triremes fabricantur descendunt, per Rubrum mare, totamque Melindæ oram infestant, ut suo loco narrabimus. Lineam superatam apparuit denuo Septentrionale Sydus, id ereptum nobis fuerat hæcenus ab Insula S. Thomæ sive orâ Guinæ.

Socorora
Insula.

Machometi
sepulchrum
pensile.

Mare Rubi.

Arx Aden
erepta Lusitanis
per Turcas.

Quartâ Septembris S. Francisci navis a nostris visa fuit in septimum usque diem.

Decimâ tertiâ Septembris S. Iacobi navigium videbamus, sed id nullo colloquio se abstulit.

XX. Septembris Anguim multitudinem inter marinos fluctus conspeximus, Anguillarum magnitudine, & alia quædam in squamarum piscium formam, a Lusitanis *Vintius* dicta, quod similitudinem quandam habeant cum mediis Realis Lusitanicæ monetæ. Horum numerus inges certum argumentum oræ Indiæ præbet. Et paulo post

Argumentum
Indiæ tractum
ex anguilla
& squama

Terram videt
magnâ letitiâ
quæ Bardes
est.

post terra apparuit magno gaudio Nava-
lium sociorum, ejectaque bolide reperta
fuit altitudo 47. ulnarum; ea erat terra Bar-
des in extremitate ostii fluminis Goæ, dif-
ferens 3. ab urbe mill. Alta admodum terra
est, ibique Indiæ Naves anchoras dimittunt
ac onus levant, quod post minoribus navi-
giis in urbem defertur. Et nos anchoram
jecimus remoti 3. milli. a terra. Malacia
enim erat ac æstus abscesserat, verum abs-
que periculo, purus enim ubique fundus
est ac anchoris aptus. Æstatis ibi tum ini-
tium erat.

Postero die XXI. multa navigia ad na-
vem nostram accedebant, ea *Almadias* vo-
cant, feruntque panem, fructus, &c. Indis
Christianis rectoribus quibusdam. Pariter
triremis adnavigabat in usum Archiepiscopi.
Is descendens in triremem Panginum
vehebatur. Is locus medius est inter Bardes
& Goam, ad ipsum flumen. Ibi gratulatio-
nes omnium nobilium excepit, ac ipse
Proregis Francisci Mascarenæ. Magistri ci-
vitatatis orabant: maneret eo in loco, per 10.
aut 12. dies, ut spacium haberent exornan-
dæ urbis ad ingressum tanti viri. Id facile
concessit. Eodem die post meridiem flu-
men subivimus, ad stationem terræ Bardes,
eratque is dies XXI. Septembris anni 1583.
spatio quinque mensium ac 30. dierum ex-
acto, ab navigatione nostra ex Lusitania,
cum per 15. dies Mozambicquæ fuissetus:
Et erat sane felicissima hæc navigatio, qua-
lem vix naves; aut præcedenti, aut sequenti
tempore nacti fuere.

XXI. appulit S. Jacobi navis, postero die
S. Francisci. In navi nostra morte amifera-
mus 30. homines, inter quos mancipia
quædam erant unusque Germanus, Satelles
olim Hispanie Regis, cum omnes fere ali-
quo morbi genere tentati venam secassent.
Hæc fere summa pereuntium est totâ navi-
gatione. Ante 10. vel 12. annos, cum Pro-
rege Indiæ *Ruy Lorenzo Datavora*, naviga-
bant 1100. viri; Sed subitus morbus, ante-
quam Mozambicquam venissent 900. con-
sumpserat. Multitudo etenim pestem pro-
vocaverat, inde hodie pauciore numero
hominum naves abeunt, ac vix ita fætor
noxius vitatur,

Archiepisco-
pus Goæ ex-
capitur.

XXX. Septembris Dominus meus Archi-
episcopus magnis festisque triumphis Goæ
exceptus, a nobilibus & Magistratu Regni
in templum solemniter cantico deducebatur,
ac inde post multas ceremonias variosque
ritus antiquos, in palatium suum, quod
templo vicinum est.

XX. Novembris Prætoria nostra S. Phi-
lippi navis Cochinum demum appulit, post
infinitos labores ac molestias, ex causâ
quam supra narravimus & 7. mensium ac
12. dierum navigationem.

Ultimæ ejusdem Novembris Goâ solvê-
re naves instituto cursu versus oram Mala-

bar & Cochini, ut ijs in locis Piper alia-
que Aromata onerandæ Navi exciperent,
Quædam autem onerantur circa oram Ma-
labar Onori, Mangalori, Cananori, &c.
quædam Cochini; ut duæ semper Naves eo
in tractu Piper justo onere nanciscantur.
Cochinum ad Austrum Goâ distat 90. mill.
Naves Lusitanicas merces Goæ exponunt,
ibi domicilia etenim Institorum & Merca-
torum sunt. Inde oram legunt ac Piper sus-
cipiunt. Quæque navis communiter 800.
quintallos Piperis habet Lusitanico pon-
dere. *Quintallus* autem 128. pondo conti-
net. Post Cochinum veniunt, eoque & In-
stitores proficiscuntur, ita Navibus Cassia,
Caryophillon & cætera Aromata Indiæ pro
onere cedunt, ut ordine in Historia reditus
mei enarrabo.

Mensibus Ianuario & Februario Anno
84. Cochino Naves in Lusitaniam abivere,
cum ijs & Frater meus, sui Officij ratione.
Ego apud Dominum meum Archiepisco-
pum etiamnum hæsi, certus Indiæ mores,
ritus Regionum hominumque, formas
fructuum & Aromatum qualitates sedulo
perspicere. Ut vidi ipse, ut audivi a gravi-
bus viris diligenter tradam, simplici stylo,
amicaque veritatis oratione. Commercia
Regnorum & populorum facile mihi adi-
tum ad cognitiones has præbuerunt. A Lu-
sitanis etenim omnia ferè annotata ac per-
lustrata sunt. Sed antequam ipsos Indiæ mo-
res, fructus, commercia, &c. describerim,
opere pretium erit primum Orientalis oræ
situm declarare. Ea a Rubro Mari a Civi-
tate Aden incipiens, usque ad Chinæ Reg-
num narrationi nostræ ita exordium dabit.

CAPVT V.

*Descriptio ora Arabie Fœlicis, sive Rubri
Maris, usque ad Insulam &
Arcem Ormutij.*

Annotatio D. Pall.

*Aden munitissima & pulcherrima Ara-
bia Fœlicis Civitas est, sita in valle, ab unâ
parte validissimis muris, ab alterâ montibus
clausa, quibus in quinque Arces visuntur,
deputate vigilijs ob multitudinem Navium
venientium & abeuntium. Civitas 6000. aedes
complectitur. Persæ, Æthiopes, Indi, Turcæ
commercia ibi habent, fere nocturna, ob into-
lerabiles æstus. Ad lapidis jactum ab urbe
Mons est cum Arce, domicilium Gubernato-
ris. Olim in terra firma hæc Urbs erat, nunc
hominum industriâ in speciem Insula re-
ducta jacet.*

A Den in ostio Rubri Maris, ad Septen-
trionale latus jacet, ad Arabiæ Fœli-
cis oram interiore situ 60. mill. Promonto-
rium enim de Guardafum juxta Melindæ
oram prominet & recedit introrsum Ara-
bia. Aden 13. gradu computatur ad Septen-
trionem,

Aden descri-
bitur.

In monte
Darsura nun-
quam pluit.

trionem, inde ora ad Vpocœciam inclinat, usque ad Rosalgatæ caput, quod 22. gradu jacet extremo situ Arabiæ fœlicis ad Mare Indicū distatque ab Aden 240. miliaribus. Civitas Aden cum monte Darsura affinis est, is ex solida petra constat, nullaque pluvia rigatur. Incolæ hujus Arabici littoris gilvo colore sunt, eodem fere quo ij, qui Melindam sive Abex inhabitât. Ex hac Regione Equi præstantissimi in Indiam veniunt, etiam Thus, Myrha, Balsamū, Balsami lignum, & fructus, Manna ceteraque bene olentia Aromata. Legem Machometi servant ex Persarum doctrinâ. A Capite Rosalgatæ ad Caurum ora interior extenditur, usque ad C. de Moncadon, olim Asabora 70. miliarium distantia. Caput hoc e regione Insulæ Ormutij jacet 26. gradu. Hic initium Freti Persici: & Insula Ormus ab una parte Arabiam habet, ab altera Persiam ad Septentrionem. In latitudine 20. miliaria tenet. A C. Moncadon interiore littore Arabiæ, usque ad Insulam Barem 80. miliaria computantur, gradus 26. & dimidius. Hic Præfectus Ormutio Lusitanus Institorem suum habet, Regio nomine, piscatione celebri præstantissimarū Margaritarum, quæ iusto titulo Orientales appellantur.

Margaritarū
piscatio.

Interiore ejusdem oræ Arabiæ situ, sine Sinus Persici, Civitas Balsora jacet, 60. miliarium spatio ab I. Baré. Civitas hæc 30. gradibus sita confluentiâ Fluminum Euphratis & Tigridis in Sinum Persicum celebratur. Circa hæc loca ingentes etiamnum ruinae apparent, Babylonie Urbis inelytæ vestigia, & ut doctores autumant, hic locus Paradisi terrestris fuit. A Civitate Balsora littus ad Septentrionem Ormutium excurrit, sub Imperio Persiæ ea urbs est. Sinus ipse latitudinem habet 40. miliarium, multis insulis distinctus. In ostio illa celebris Insula Ormus jacet, ibi Lusitanis Arx est, ac cum Insulanis, mixta habitatio. Ducem habent ceterosque Magistratus in triennium; ut Mozambicquæ habitatores.

Paradisi quō-
dam locus.

CAPVT VI.

Descriptio Insulæ & Civitatis Ormutij.

ORmutium Insula est & Regnum sub Lusitanorum hodie Imperio, quibus tributum solvit. Regi etiamnum ibi domicilium est, extra Lusitanorum Urbem, vivitque is Machometi institutis: Gens colore albo Persarū notatur. More recepto atroci novus Rex initio Imperij sui fratribus & ceteris ex stirpe Regia oculos eruit, excæcatusque demum laute habet. Lege etenim cautum est sempiternâ: Ne cæci Regnū administrarent; ita timor civilis belli ab æmulo cæcitate cognatorum tollitur. Insula magnitudine 3. miliarium est, rupibus & petris aspera, ac prorsus infœcunda. Nulla ibi herba virens; nec aqua potabilis, sale ubique

Mos Regum
Ormutij in
eruentis ocu-
lis affinium.

Insula Ormus
sterilis.

rupes horrent, inde muti ædium falsis ex lapidibus constructi stant. Nullos fert fructus; sed omnem comæatum ex Arabia, Persia, civitate Bassora accipit. Propter situm autem & opportunitatem loci omnium rerum abundantia floret, ingentique Mercatorum frequentia colitur. Habet enim forū sive *Stapellam* Persiæ, Arabiæ, Turciæ, Indiæ, omniumque vicinarum Regionum. Præcipua autem multitudo est Persarum, Armeniorū, Asiaticorum ac Venetorum, quibus circa gemmas maximum studium est. Ormutium etiam ex India deferuntur & Ormutio Venetias terrestri itinere. Ad eandem item Insulam ex varijs locis alia vehuntur; ex Persiæ terris, Coracone & Dias Aulæa præstantissima, quæ *Alcatiffe* vocantur. Ex Turciæ Camelina diversi generis: Ex Arabia herbæ & Aromata ad Medicinæ usum, Sanguis nepe Draconis, Manna, Myrha, Thus, &c. præstantissimi Equi ex Barem, diverse Orientales illustresque Margaritæ ex Mascatta: Portus is est inter Promotoria Rosalgatæ & Mōcadō ad Arabie littus, Vuç passæ, Dactyli varij generis & Mermelladæ, quæ ex Ormutio in Indiā portantur, totaque eā implēt. Ex *Lavinis* pecuniæ certâ specie Ormutij magnus quoque quæstus contrahitur, & ingens commercium. Forma pecuniæ autem oblonga est, in duos velut ramos desinens ad speciem argentei fili, notata certis litteris sive signis. In Persiâ in monetam redigitur ex argento excocto tantâ copia, ut magnis negotiationibus sufficiat, ob quæstum certissimum circa Indiæ loca, in quibus magni valoris est. Causa autem hujus in insula Ormutij frequentia hæc habetur. Singulis annis duæ velut congregationes terrestræ iter conficiunt. Eas vocat *Cassiles* sive *Carvanas*. Aleppo autem veniunt. Ea Syriæ Civitas est, trium dierum itinere a Tripoli, quæ ad Mediterraneum Mare jacet. Hæc turma sive Cassila sequentem ordinem servat. Singulis annis Aprili & Septembri mēibus, Capitaneus quidam eligitur, cum aliquot centum Ianitzeris, qui velut prædijarij Cassylam ad Civitatem Bassoram deducunt. Bassorâ verò Ormutium navigatur. Mercatores tempus profectiois Carvanæ callent. Ibi tum Camelorum, Dromediorum & Equorum magna copia est, paratis ad iter hominibus, ij subinde 6000. aut 5000. numerantur, ordineque iter agunt in copiarum morem. Bini Camelo insident, hinc & inde dependentibus sarcinis sedulâ Ianitzerorū curâ contra Arabum insultus, qui prædationibus dediti, magnas viatoribus molestias ingerunt. Quadraginta dierum transitu desertum continuatur, suntque spatijs singulis trium quatuorve dierum effossi putei ad aquationem hominum & bestiarum. Multi quoque Annonæ Curatores turmas istas sequuntur, illi omnia quæ ad victum pertinent pecuniâ vendunt.

Venetis Or-
mutium se-
quentant.

Moneta
lica.

Carvanæ de-
scriptio.

Singulis

Singulis noctibus cuncti sub tentoriis quiescunt, arctâ tamen vigiliâ. Ita Bassorâ veniunt prætergressi Babyloniam, nunc *Bagedet* aliaque famosa loca. Bassorâ per aliquot dies quiescunt, eademque in urbe reditus tempore turmatim coeunt, ac Aleppum repetunt. Hinc illa istis in regionibus frequentia mercatorum & mercium, magnâ viatorum omniumque nationum commoditate. Hispanis tamen, Lusitanis, aliisque Hispaniarum Regi subjectis, ea commercii facultas denegatur, nisi quod subinde Gallorum, Venetorum, Anglorumve titulo transeant. Isti quippe populi Aleppi consules suos & institores habent, ut & Tripoli; quæ quotidianâ navigatione Venetorum Gallorum ac Anglorum petitur; nam ibi navigia onerantur & exonerantur, mercibus inde Aleppum terrestri itinere delatis, & Aleppo vice versa Tripolim, magnis immunitatibus ac privilegiis a Turca impetratis.

Novus nunciandi modus per Colubas.

Ceterum factâ Turcarum mentione non possum non indicare quo modo ex tam vagis & sparsis Regionibus Cæsar Turcarum certior reddatur de omnibus rebus, quæ per universum Imperium geruntur. Ergo per totam Turciam Columbe aluntur, quæ annulos pedibus adjunctos habent. Hæ Bassorâ ac Aleppo Constantinopolim feruntur, & e contra: Vbi autem negotii ratio postulat, Epistola annulo adfigitur emissâ ad volatum Columbâ: illa celeri tum pennâ fuetos repetit lares, & rerum internuntia Epistolam ad destinata loca fert, confectis ita brevi spacio mille milliaribus. Ex his Columbibus unam in Indiâ vidi, apud Venetum quendam mihi familiarem, qui miraculi causâ eam attulerat. Sed ad propositum. Ormus vigesimo septimo gradu numeratur. Æstate ibi; eodem quo apud nos anni tempore, ita sol fervet, ut homines in alveis ligneis aquâ plenis somnum cogantur capere, capite tantum prominente & corporibus aqua in totummersis. Omnia ædificia sunt plano tecto, ac foraminibus perspicuo, ad auram ac frigus suscipiendum, ut & Cayri. Itaque & oscillatione; quam *Cattaventos* vocant, crebrâ corporis succussione, ac flabellis utuntur incolæ ad ventulum excitandum.

Sol fervidus Ormutii.

Homines sub aqua somnum capiunt.

Annotatio D. Pall.

Cayrus alta habet ædificia, compluvis sive podijs eminentibus, ad conciliandas umbras ac effugiendum Solis ardorem. Ex media domus parte ingentes fistula extenduntur, decem cubitorum altitudine eminentes, ac ad septentrionem porrecte, excipiendi venti gratiâ, ut ita per universam domum spargatur.

Hyems eâ qualitate est, quâ in Lusitaniâ. Aqua quam potant ex continenti defertur, servata in ollis & cisternis. Arci item ut

Mozambicquæ ad annum sive biennium de aqua provisum est. Apud insulam Barem etiam aqua hauritur per urinatos altitudine quatuor aut quinque ulnarum sub falsis fluctibus, boni saporis & optime fontanæ æmula. Ormutii morbus quidam patrius viget, nascentibus in cruribus vermiculis; ii (ut opinio habet) ex aqua quam homines potant oriuntur; formâ sunt chordarum testudinis, duarum aut trium ulnarum longitudine; paulatim vero educuntur, rotati pennulâ sive stramine; dum sponte sequuntur: Verum ubi resistunt, non est allaborandum, sed religatur educta portio, ungiturque tumor sub foramine, recenti & nondum salito butyro, ita intra duodecim aut decem dies absque majore offensa crus ab insectis liberatur. Ceterum imperitiâ violenti medici, abrupto vermiculo, crus tumet, magnisque doloribus uritur, quibus quosdam ipse adfectos vidi.

Sub falsis fluctibus aqua colligitur suavis.

Morbus Ormutii ex vermiculis.

Annotatio D. Pall.

De his vermiculis in praxi sua scribit Alsharanius hoc modo. Quibusdam in locis inter cutem & carnem vermes quidam enascuntur, qui morbus Bœum adfectus vocatur, quod Boves tali malo crebro vexentur, serpunt autem longius, & sub cute tenduntur, donec ipsam perumpant: Modus sanandi constat ex purgatione corporis a putrido slegmate.

Ideo domi nostræ apud Archiepiscopum quidam Ormutii incola, nuperus famulus modo supradicto quinque quatuorve vermes educebat, dictitans commune id patriæ suæ malum esse.

Præfecto Ormutii post præfectum Mozambicquæ maxima utilitas, maximumque lucrum supra omnes Indiæ Duces nascitur; Navigia enim sua mittit Goam, Chaul, Bengalam, Mascattam, ibique mercimonia distrahit, edicto adhibito: Ne quis quid vendat ante distractionem rerum merciumque Præfecti, non quidem Regis privilegio, cum Rex huiusmodi machinationes prorsus prohibeat, sed proprio placito, quod absente longius Rege latissimè extendunt. Ceterum Regiâ benevolentia Equos nemo in Indiâ vehere potest præter Præfectum, eosque quibus is permiserit. Eâ ratione lucrum Capitaneo ingens redit: Equorum quippe in Indiâ magna æstimatio est, cum alicujus bonitatis equus quadringentis aut quingentis *Pardauvis* vendatur, ascendentibus quibusdam ad mille *Pardauvos*; *Pardouvo* ad valorem daleri Imperialis computato Belgicâ monetâ. Tempestas autem navigationi commoda Goâ Ormutium in mensibus Ianuario, Februario, Martio, Septembri & Octobri accidit. Sequitur ora quæ ab Ormutio Indiâ attingit.

Præfecti Ormutiani proventus.

Equorum in Indiâ caritas.

CAPVT VII.

Ora Ormutiana, usque ad Civitatem ac Insulam Diu, Lusitanorum propugnaculum.

ORmutiū tractus flexu ad Vpeurū, sequitur Caput Iasque, quondam Carpella. Regio olim Carmania dicebatur. Caput hoc 25. & dimidio gra. jacet & Ormutio 3. mill. distat; persecutione oræ, usque ad fluvium Sindæ, qui ab historicis Indus appellatur; oriturque ut aiunt ex monte Cau-casso, ubi & flumē Ganges surgit, in Regno Bengalæ mari influens, prout suo loco de-clarabimus. Ab hoc flumine Indo sive Sin-da tota India nomen ducit. Ostium autem ad 24. gra. pertingit & a Capite Iasquæ su-pradiçto, spatio 140. mill. distat. Ad fluvium hunc pertinet terra Sindæ; unde etiam flu-vio nomen a Lusitanis successit. Regio ipsa opulenta est & fertilis, magnisque com-mercii frequentata, vicinorum Lusitanorum, Indorum, ceterorūque ex Ormutio ac aliis locis. Multa habet Gossypina eaque tenu-issima, quæ *Iorimos* vocant, & Sindones, quas *Volantes* dicunt, ac magnam quanti-tatem olei ex *Coco* sive Indica Nuce. Butyri quoque vim fert: id non ita mundum est, quale Batavi habent, sapidum tamen & ad culinas utilissimum. Picis etiam & Sachari *candil* multum mittit, ex corio item peritè quædam facta, floribusque ex Byllo variis coloribus ornata. Hisce utuntur in tapeto-rum vicem, & lectis mensisque imponunt. Ibi etiam pyxides, cistulæ, capsulæ, &c. con-ficiuntur affabrè, ex ligno vario conchisque unionum interjectis ramētis, quæ omnia in Indiā vehuntur, cum eò Lusitanorū naves proficiscuntur. Flumē supradictū post quas-dam Insulas ad oram Sindæ sequitur Sinus minor, quem *Enseada* Lusitani vocant, in quo multæ Insulæ jacent. Sinus idem *Jas-quetta* dicitur, abcessu accessuque maris sub-ito ac longinquo motu inlustris, qualem nullo in loco rerum natura experitur. Huc Alexandrum Magnum Indi penetrasse fe-runt, deterritumque subito recessus Oceani miraculo, credidisse Divinam iram exerci-tui suo impendere, si ulterius tenderet, ut hic imperii sui, ac victoriarum terminos constituere voluerit. Sinus distat 60. mill. a flumine Indo. Oram mox ad Notapelioren sequenti succedit civitas Diu, cum pro-pugnaculo. Lusitani ibi habitant, & cum iis mixti incolæ.

CAPVT IIX.

Insula Diu olim Alambater cum Propugnaculo.

Insula Diu distat a flumine Indo 70. mill. 21. gra. ac terræ firmæ adjacet; olim Regi Cambayæ paruit, in Regno enim illius jacet. Lusitanis ante ab ipso Rege concessum aliquod erat munimentum, sed tempore

tota Insula cum oppido in Christianorum potestatem venit. Illi studiose munitionibus excitatis, contra hostiles impetus in-victum locū constituere. A Sultano Cam-bajæ ac sociis obsessi fuerunt Lusitani anno 1539. & secundo anno 1546. verum hosti-bus fortiter rejectis obsidio levabatur, ut Lusitanorum Annales magnificè com-me-morant. Portus huic urbi est commodissi-mus, ac frequentia Mercatorum nobilis. Pauci fructus. Urbs opportunitate situs in-ter Cambajæ & Sindā, ditissimas regiones, celebratur. Inde semper peregrini hic diver-sarum gentium multi, Turcæ, Persæ, Arme-nii, Arabes, &c. Optimum hic & lucrosissi-mum Regi Portugalliæ vectigal solvitur. Banianes enim, Gufaratæ, Rumi, & Persæ, qui in Cambajæ negotiantur & fretum Ru-brum petunt, hic fere naves onerant & ex-onerant tempestiuo Insulæ situ, ad Sinum Cambajæ. Civitas a Lusitanis habitatur, admixtis incolis, ut Ormutium ceteræque Indiæ civitates, quas Lusitani colunt, ex-ceptis duntaxat arcibus, quæ in Lusitano-rum potestate sunt. Insula plena est & fecunda rerum necessariarum. Habet Boves, vaccas, sues, oves, gallinas, butyrum, lac, al-lium, fabas, &c. ut in Belgicis regionibus, Lacticia tamen non ita munda sunt. Ca-seos etiam mittit, sed sale nimio, parum gratos. Piscem salitum in maximā copia vi-deas, is ad formam Afelli est, Incolæ quo-que carnem fumo indurant, quæ viatoribus ad sustentationem est comodissima. Hisce ad victum pertinentibus rebus etiam alias regiones ipsi instruunt, Goā & Cochinum præcipuè, ibi enim butyrum, cepæ, allium, pisa, oleum, aliaque legumina non nascun-tur, sed ex aliis locis adveniunt. Ea singula-riter explicabimus, ac fructus cujusque re-gionis referemus.

Eodem tractu ad Orientem, usque ad 15. aut 16. mill. incipit Sinus Cambajæ, in ipso ostio & fere alias latus 18. mill. interiore tractu 40. mill. longus, ac in Mesaquilonē directus. In extremā interioreque sinus par-te civitas Cambaja jacet, quæ regno & regi-oni nomen dat; 23. gra. computatur. Hic Rex sive Sultanus habitat.

CAPVT IX.

Regio Cambajæ.

Cambaja Regio fertilissima Indiæ, ad cæteras Provincias necessaria victui a-bundè dimittit, inde continuā frequentia Lusitanorum, Persarum, Arabū, Armenio-rumque celebratur. Rex Machometi legem retinet, sed ipsi indigenæ *Gufarata*, & *Ban-janes* vivunt Pythagoræ institutis. Ii subti-llissimi ingenii homines, Mercatores totius Indiæ acutissimi habentur. Figura post osten-ditur, cum morum rituumque declaratio-ne suo loco. Fert itaque hæc Regio frumen-tum,

Indus flumē.

Artificia Regi-
onis.

Fructus.

Mirabilis re-
cessus Maris.Alexander
Magnus.Insulæ Diu
Descriptio.

Portus.

Vectigal Lu-
sitaniæ Regi
optimū.Sinus Cam-
bajæ.Cambaja
civitas.

Pythagoræ

rum, orizam, pisa, butyrum, oleum, &c. in commodum omnium circumjacentium regionum. Gossypina ibi multa conficiuntur, diversique generis, ac nominibus distincta ut sunt *Cannequyns*, *Boffetas*, *Joryns*, *Chautares*, *Coronias*, unde vela & sacci fiunt. Tenui autem admodum filo quædam cum Hollandiæ linteaminibus certare possent. Etiam aulea instruunt *Alcatiffæ* dicta; sed non sunt illa tanti pretii, ut iis æquari possint, quæ ex Persia Ormutium advehuntur, præparant & alia viliora *Banquays* vocata, in modum patini ex Scotia liñeis picti, ad tegumenta cistarum ac lectorum. Eadem arte stragula faciunt, serico filo exornata, & acu picta, tentoria omnis generis, *Persintos* sive ligamenta lecticarum Indiæ, ad imponendum grabatum, lecticas Indicas, mulierum fellas, aliaque minuta, tabulas lusorias ex ebore, & testudinis scuto variatas, annulos signatorios, &c. Ibi quoque genus aliquod Cristalli Montanæ ad nodulos, signa, armillas, cæteraque infinita servit, mirabili ac pulcherrimo opere. Multas habet gemmas Amethystum, Garamanticum, Hyacinthum, Espinellos, Robassos, Chrysolithum, *Olhos de Gato*, quasi diceret Catti oculum, sive Achatem, multa Iaspidis genera, sanguinis lactisque lapides (ut vocant) plurima quoque medica, Amfion sive Opium, Camphoram, Banguam, Sandalum; suis locis referenda, Alumen, sacharum quod a ligno nomen tenet, aliaque quæ nunc non succurrunt, ac perlongam narrationem redderent.

Annil sive *Indigo* in Cambaja præparatur, ac per universas Orbis partes distrahitur ut postea declarabimus. Hæc de Cambaja. Post Cambajam sequitur India & regio Decam & Cuncam, interiore sinu ad latus Indiæ, a Cambaja usque ad Indiæ oram, ubi ipse sinus incipit. Ora ad Zephyrum vergit & Vpolibonotum, usque ad insulam *das Vaquas*, quæ ad introitum sinus jacet, vigesimo gradu, eoque in tractu in firma terra civitas *Daman* cum propugnaculo visitur, ac a Lusitanis, quibus subest, habitatur. A Diu ad Vpeurum 40. mill. differt.

CAPVT X.

Ora Indiæ, portus ac loca ejusdem.

AB Insula *Vaquas* ad sinum Cambajæ ora Indiæ propriæ incipit, cæteris locis sua nomina sunt, ut *Mozambicqua*, *Melinda*, *Ormutium*, *Cambaja*, *Choromandel*, *Bengala*, *Pegu*, *Malacca*, &c. Sed hic tractus Indiæ titulum vulgò solus tenetur. Is ab insula *Vaquas*, ad *Mesophœnicem*, usque ad Caput Comorinensè protenditur, ibi ejus finis est, & sunt centum & octuaginta milliaria. Portus urbesque

habet plures, quibus Lusitani præsumunt, instructis arcibus. Inter eas *Daman* primo loco est, inde quindecim milliariibus, decimo nono & dimidio gradu civitas *Basajyn*.

A *Basajno* decem milliaria, decimo nono gradu distat civitas *Chaul*, cum propugnaculo.

A *Chaul* usque ad *Dabul* decem milliaria sunt, & jacet decimo octavo gradu.

A *Dabul* ad insulam *Goam* triginta milliaria computantur; jacet autem decimo quinto & dimidio gradu. Has civitates Lusitani cum propugnaculis possident excepta urbe *Dabul*, cujus possessionem ante aliquot annos amiserunt. Is tractus qui ab insula *Goa* *Daman* usque sive ad sinum Cambajæ pertingit, ab incolis *Goæ* vocatur terra Septentrionalis. Verum a *Goa* usque ad Caput Comorinensè, omnis ora terræ Australis nomen habet, præcipuo tamen titulo ora

Malabar vocatur. *Goæ* incolæ quibus moribus vivant post enarrabimus, nunc iis quæ ad oram hanc pertinent immorabimur. Prædictæ omnes urbes *Daman*, *Basajyn*, *Chaul*, optimos habent portus ac frequentiam commerciorum celebres. Totus autem hic tractus abundè fert orizam, pisa, & alia legumina, butyrum, oleum & Indicas nûces. Oleum ex olivis in Oriente nullum invenitur, nisi quod ex Portugallia advehitur, aliis autem ad victum necessariis abundat. Quædam ibi ex gossypio conficiuntur, sed exiguo numero. *Chaul* celebri commercio floret, cum *Ormutii*, *Cambajæ*, *Syndæ*, *Malquata*, *Bengalæ* hominibus, ac *Rubri maris* accolis: Habet opulentos potentesque mercatores; multamque navium vim. Locus prope *Chaul* est, in quo civitas indigenarum vetusta; ibi ex serico vestes, & bombycina indumenta magnâ copiam fiunt, inde celebri negotiatione ex China sericum incolæ adferunt, quod post texturam in usum vestium hoc in loco redigunt. Ea item in urbe lecticæ, sedilia, cistæque mirâ arte fabricantur, ac *Laccâ* sigillatoriâ teguntur, varii coloris. Etiam *Zingiberis* fecundissima ora est: Verum parvo in pretio habetur. Septentrionalis hæc regio vocata, aère bono & temperato fruitur, totiusque Indiæ saluberrimo: Nam civitas *Diu* & ora *Malabar* malefano cælo laborant. Hisce Indis, ut etiam *Cambajæ* incolis, quos *Banians* & *Gufuratas* vocat, iisque qui *Decan* habitant, montesque *Ballagata*, qui *Decanini* & *Canaræ* nominantur, flavus color est, quibusdam tamen ad albedinem inclinantibus, aliis vero ad nigredinem. Sed qui ad litus habitant gilvo sunt colore, corporis habitu ac vultu Europæis haud absimiles.

B Incolæ

Arces Lusitanorum in ora Indiæ.

Terra Septentrionalis.

Terra Australis.

Gossypina multa eorum que nomina.

Artificia.

Gemma Cambajæ.

Indigo.

India sita.

Incolæ vero tractus Malabar incipientis ad Austrum duodecim milliariis ab urbe Goa, ad caput usque Comorinense, Malabarenses dicti, habitatores littoralium locorum, colore nigerrimo ac piceo existunt, nitido nigroque capillo, vultu & habitu aliâs Europæorum. Hi præstantissimi milites, ac Indiæ optimi bellatores, Lusitanorum acerbissimi etiam hostes sunt. Ceterum ut totius terræ ratio lectori constet, breviter ejus situm explicabimus. Ora hæc, quam Indiæ vocamus, ad octo sive decem milliaria protensa, humili cespite est, eaque *Cumam* dicitur. Post eam altior terra jacet, nubibus æquata, quæ ab una parte ad aliam porrigitur, ab urbe *Daman* usque ad Comorinense Caput, extremum Indiæ promontorium. Inde altera ora *Choromandel* sequitur, solo alto culturæque aptissimo, in suprema parte plano, quod *Ballagatta* & *Decan* indigitatur, multos per reges & dominatus divisum. Incolæ ac indigenæ volgo Decanini & Canaræ appellantur. Figuras & descriptiones post exactè ostendemus.

CAPVT XI.

Ora Indiæ ab urbe Goa usque ad Caput Comorinense, quæ Malabarensis dicitur.

Ora Malabarensis principium.

ORa Malabar initium ducit a *Cap. de Ramos*; id ad Austrum ab urbe Goæ decem milliaria distat, finitur autem Comorinensi capite, olim Corii, quo tractu centum & septem, aut centum & octo milliaria continentur. Lusitanis diverse hic arces sunt. Prima est *Onor* a *Cap. de Ramos* decem milliariis; ea decimoquarto gradu a Portugalensibus tenetur. Hic multa copia Piperis, ut annuo navigii onere sufficiat, ad 7000. aut 8000. quintallorū Lusitanorum ponderibus. Id piper hoc in tractu, imo per totam Indiâ præstantissimum habetur. Dominium hujus terræ ad reginam *Barycolæ* pertinet. Hæc piper vendit & tradit institori eorum qui piperis emptionem conducunt, is *Onori* habitat. Verum pecuniæ solutio sex mensium spacio piperis traditionem anteverit, aliter nulla mercandi cum ea ratio iniri potest: tum ipsa per partes integrum piperis onus implet, quod paulatim in arce colligitur, usque in adventum Lusitanæ navium, quibus piper infertur. Hic orizæ quoque ingens proventus est. Ceterum arx hæc parum frequentatur tantumque eo tempore quo naves onerantur visitatur. Ante aliquot annos piperis commercio haud perinde florebat, nuper id primum hic inceptum colligi. Ab *Onor* usque ad arcem *Barfelor* viginti & quinque

Piper quod Barycolæ Regina tradit.

milliaria sunt decimo tertio gradu; item ut *Onor* a Lusitanis habitatur, multâ piperis & orizæ copiâ.

A *Barfelor* ad *Mangalor* novem milliaria computantur duodecimo & dimidio gradu. Lusitanorum hic quoque arx est, ac eadem piperis & orizæ abundantia.

A *Mangalor* ad *Cananor* quindecim milliaria sunt undecimo & dimidio gradu, largiore numero. Huic Lusitanorum propugnaculo maxima nobilitas est, præstat enim ceteris in hoc tractu abundantia piperis. Malabares ipsi circâ arcem, vicum sive planiciem, capacem suo more ædificatam habent, ibi quotidianum forum est, rerum quæ ad sustentationem corporis pertinent, mirificâ copiâ. Batavicus id nundinis æquari potest tanta multitudo gallinarum, ovorum, butyri, mellis, olei Indici, ficumque Indiæ habetur. Ficus hæc singulari nomine ex *Cananor* vocatâ, magnitudine ac præstantia in universâ Indiâ celebrantur. Navium quoque mali hic eximia pulchritudine ac proceritate reperiuntur, ut nec Norvegia meliores habeat, tanto item numero ut & vicinis regionibus abunde sufficiant. Terra hæc aspectu viridis & perjucunda est, arboribus proceris conspicua; ac multarum rerum fecunda, ut & universâ ora *Malabar* visitur. Inter Malabares multi albicantes Mauri degunt, qui Machometi institutis vivunt, & maximo mercandi studio Rubrum mare frequentant. Ceterum nec Mauris nec Indis hæc mercaturæ ratio libera est, sine diplomatis a Lusitanis impetrati beneficio. Singulis enim annis Lusitanorum classis, quæ mare securum a prædonibus ac piratis reddit, si incidat in nullo munitos privilegio, eos prædæ loco cum mercibus habet. Ita crebro naves ex Cambaja, Malabar, Sumatra, aliisque Orientis locis, quod Rubrum Mare absque licentia petant captæ, per Lusitanos abducuntur.

Mauri autem metu arcis socii Lusitanorum sunt sed clandestinis conjurationibus infesti, reliquis Malabarensibus Lusitanorum inimicis, pecunias subministrant, in damna Lusitanorum. Figure eorum ac imagines mox sequuntur, cum reliquis Goæ & Malabar.

A *Cananor* ad *Calecutum* octo milliaria sunt: undecimo gradu jacet. *Calecuti* oppidum olim totius Indiæ celeberrimum fuit, caput regionis Malabar & regia *Samorini*, id est, Cæsaris. Sed Lusitani initio bellorum Orientalium, a *Samorino* crebro decepti, ac ludibrio habitati, ejus fraudes detestati, *Cochini* regi adhaeserunt. Is erat vassallus *Samorini*, ac minori potentia. Ceterum rebus feliciter succedentibus auctâ Lusitanorum terra, marique potestate *Calecutum* quidem

Malabares optimi milites. Lusitanorum hostes.

Regionis brevis distinctio circa oram Indiæ.

Cananor.

Forum Malabarensis.

Ficus ex Cananor.

Ora Mala jucunda.

Mauri.

Rubrum Mare absque licentia non frequentat.

Mauri hostes Lusitanorum occulti.

Calecuti inclinatio.

quidem interiit, detrimento commerciorum & famæ, minoribus nunc oppidis adnumeratum, Cochinum vero florere cepit, evecto rege etiam supra *Samorinum*, sociorum Portugallensium auxilio ac copiis.

Cranganor. Calecuti ad *Cranganor* 10. mill. numerantur, 10 & dimidio gradu. Hic Lusitani arcem etiam habent.

Cochinum. A *Cranganor* Cochinum decem milliaria sunt ac decimo gradu jacet. Cochinum a Lusitanis habitatur & indigenis; aliisque Indis Christianis. Magnitudine Goam ferè æquat, multâ incolarum frequentia, multisque ædibus, templis ac monasteriis ornata, jucundissimo & nitido flumine, fœlicique portu. Extra urbem parvo spacio riuulus quidam fluit, quem aliquando sicco pede transeas; supra riuulum jacet locus nominatus *Cochin Dacyma*, id est, supra Cochinum; ibi territorium Malabarensium adhuc in pristina secta viventium est, ibi rex aulam habet. Locus autem satis instructus est Indorum more etiam foro cotidiano celebris, eodem modo ut in urbe *Cananor*; sed majore abundantia & frequentantium fœliciore commercio. Cochinenfis ditio ad insulæ formam jacet, multis enim riuulis ac fluminibus cingitur. E regione Cochini ad Septentrionem alia insula jacet *Vaypyn* dicta, quæ veluti arx *Cranganor* aquis cingitur. Omnes hæ regiones planæ & depressæ sunt ut in Batavia, verum nec aggeribus, nec arenosis collibus muniuntur, nudo tantum littore adversus impetum maris protectæ, id neque altum est, naturæ tamen beneficio conservatur. Ipse agri conspectus jucundus, grato virore, multis silvis ac arbutis distinctus, oculis adlubescit. Sunt & ibi silvæ quæ Cinnamomum ferunt, quod *Canella de Mare*, id est, silvestre Cinnamomum vocatur. Hoc bonitate a Cassia insulæ *Seilanæ* differt. Nam cum pretium Cassiæ *Seilanæ* ad centum *Pardavos* sive *Daleros* ascendit, hæc tantum viginti & quinque sive triginta *Pardavis* aestimatur, & cautum est; Ne quis hanc Cassiam ad Lusitaniæ usum distrahat, Verum eo non obstantem quotannis magno numero ad naves fertur, sed tributum causa in regis codicibus, sub nomine Cassiæ *Seilanæ* innotescit, ut ita vectigalibus fiat satis. Cochinum Piperis quoque multum mittit, & implentur eo duæ naves quotannis, cæteræ oram legunt diversisque locis id suscipiunt, ut supra relatum est. Extra Cochinum etiam multi Mauri Machometani habitant, multique Iudæi opulentissimi homines. Libera illis religio est, ut etiam Machometi cultoribus quibus & *Mesquita* sive templa sunt. *Bramenes* quoque Malabarensium & Indorum sacerdotes idolis suis quæ *Pagodes* dicuntur serviunt,

ac ædes habent iisdem dedicatas. Hæ tres nationes suis vivunt institutis, nullâ discordiâ aut perturbatione, ac cum *Nairis*, id est, nobilibus feudatariis ad consilium regis nullo discrimine promoventur. Cum aliqua res graviores deliberationem exigit rex tres hæc gentes cogit, ab iisque consilium magnâ fiduciâ exigit. De Rege, *Nairis*, incolis Malabar, sacerdotibus *Bramenis*, moribus ac ritu, & idolis *Pagodis*, alio loco fusius dicemus, adjunctis imaginibus ac figuris. Nunc tractum Indiæ sequamur.

Cochino ad *Coulon* duodecim milliaria sunt nono gradu: ibi arx Lusitanorum est, ad quam singulis annis una navis *Pipere* oneratur.

A *Coulon* ad Caput Comorinense viginti milliaria numerantur. Hoc Promontorium secundo & dimidio gradu extenditur, ibique tractus Malabar Indiæque ora finem habet.

Iudæi, Mauri ac Ethnici vivunt suis legibus.

Coulon.

Caput Comorinense.

CAPVT XII.

Declaratio regum, eorumque origo, divisiones regionis, tractusque Malabar.

UT rectè lector intelligat regionis Malabar diversam ditionem ante omnia sciendum est; Multos ante annos unum regi totam regionem obtemperasse, cum Monarchiæ excellentiâ polleret, quod nunc in multos dominatus divisum est. Ultimus regum fuit (ut indigenæ narrant) *Sarama Perymal*. Ejus tempore Machometani Arabes commercio maris Rubri Indiæ tractum frequentarunt. Unde ab iis ipse rex seductus Machometi sectæ adhaesit, convalescente per Orientem hujus religionis autoritate, quæ viribus firmior adversus Christianæ fidei incrementa diu stetit, continuâ Maurorum instigatione averis Indis a Lusitanorum pietate ut ipsa gentis historiæ testantur.

Ita cepit ejusdem sectæ amor *Saramam* regem ut vel ad longinquam peregrinationem animatus, sepulchrum Machometi, quod Meccæ colitur & ipse invisere decreverit, ibi vitam certâ salutis spe finiturus. Itaque convocatis amicis regnum dividit; Vni Cochinum, alteri *Cananor*, tertio *Chale*, quarto *Coulon*, &c. proinat, cum regio titulo. Calecutum autem amantissimo sibi ministro donat, eumque *Samorinum* sive Cæsarem nuncupat. Imperator is & ceteri omnes vasalli essent. Inde mansit Calecuti regi in hunc usque diem *Samorini* nomen, cum præstantia potestatis supra omnes reges Malabar. Rex *Sarama* apud Meccam obiit, & rata fuit divisio, ex qua etiam hodie successio omnium *Malabar* regum

Sarama rex.

Regnum dividit.

Samorini institutio.

Cochinum fuit.

Cranganor.

Cochinum.

Malabarensis ora humilis ut in Batavia.

Cinnamomum fœdit.

Cochini duæ naves pipere implentur.

Incolæ Mala-
bar piratæ.Samorinus
fœditagus.Classis Lusi-
tanorum.

Aër gravis.

Piper in ora
Malabæc tan-
tum.

regum durat. Ceterum *Samorini* fœlicitatem imminuit Lusitanorum adventus, ac præstat hodie Cochini rex ut supra retulimus. Incolæ hujus ditionis eximia belli gloriâ feruntur, nudi prorsus incedunt viri juxta ac fœminæ, pudenda tantum recti. Infestissimi sunt Lusitanorum hostes, quibus licet cum *Samorino* pax sit, multique arcibus valeant, occultè tamen a *Samorino* subditis petuntur, quod portus quidam clandestini etiamnum supersint, ut *Chale*, *Calecut*, *Cunhale*, *Panane*, &c. e quibus Liburnicis erumpunt & mercatores miseros spoliant: Etiam *Samorino* levis est cura pacis, quam pro arbitrio rumpit, instigatus per Machometi adoratores, qui Lusitanorum religionem omni modo tollere conantur. Horum Malabarum causa classis quotannis Goâ solvit, æstivo tempore, ad securitatem mercatorum, quibus illi piratæ insidiantur, prædatoriis lembis. Ager fertilis est & fœcundus; sed aère invisò ac peregrinorum valetudini adversò. In hoc tantum tractu & littore piper invenitur; quamvis etiam in Malacæ quibusdam locis crescat; sed non tanto numero. At hinc per universum Orbem spargitur.

CAPVT XIII.

*Insule Maldyva sive Malediva.*Maldive spar-
sæ per 140.
mill.Funes Indo-
rum ex cul-
leolis.Utilitas arbo-
ris Palmæ quæ
Cocos fert.

Regione C. Comorinensis 60. milliariis a firma terra, ad Occidentè, insule incipiunt, quas *Maldivas* vocamus decimo septimo gradu ad Septentrionem, porrectæ in Phœnicis venti flatum tertio gradu in Austrum, spacio 140. milliarium. Quidam harum insularum numerum ad 11000. ferunt; sed non est certa ratio. Innumera- biles enim sunt. Incolæ Malabarensibus similes. Quædam autem habitatores habent, quædam vero nullos; Ager etenim depressus est, ut Cochini & Cranganorii, ideoque fluctibus quandoque obrutus. Malabares insulas hæc continenti adhæsisse ferunt, tractuque temporis violentiâ maris, propter agri humilitatem auulsas. Nihil hic singulare præter Indorum nuces, quas *Cocos* vocant, & nucum culleolas sive ut Indi vocant *Cairos*. Ex iis funes navium Indiæ conficiuntur; ut apud nos ex canna- be. Maximâ hic fructus illius abundantia totus pene Oriens instruitur. Navem cum omnibus armamentis ex hac arbore conficiunt, vela ex foliis filis ex culleolis confutis, sine ullo ferreo clavo; Onus autem navium ex nucibus ad negotiationem: Cibus quoque ipse navigantium ex eadem arbore est. Ita navis cum mercibus victu, &c. arboris hujus utilissimæ fructibus constat, in sustentationem eorum qui in his insulis morantur, totam-

que Indiam suis nucibus penetrant. Etiam in iisdem insulis eximia ac singulares aliæ nuces sunt, adversus venena validæ, magnitudine ac colore nigro notabiles. Vidi ego oblatas Proregi Indiæ, capacitæ duarum Amphorarum, æstimatas ad trecentos *Pardavos*, quæ Regi Hispaniarum in munus servabantur. De hac arbore & fructibus post latius dicemus. Nunc ad tractus descriptionem revertamur.

Ab extremitate *Comorin* tractus introrsum abit ad Borapelioten, usque ad Negapatæ promontorium undecimo gradu, quod a Cap. *Comorin* nonaginta milliaria distat.

A Capite *Comorin* ad Vpophœnicem in mari extremitas insule celeberrimæ *Seylon* eminet, porrecta inde ad Vpaquilonem, usque ad Negapatæ promontorium, differentiâ cum firma terra dictoque Promontorio decem milliarium. Inter continentem vero & insulam ipsam syrtis quædam sive insule jacent, a quibus ingens periculum aliquando est navibus Bengalæ & tractum *Choromandel* petentibus, per hoc fere fretum. Insula *Seylon* longitudine sexaginta milliaria habet, & latitudine quadraginta. Gradu septimo & dimidio Lusitanorum arx *Columbo* dicta conspicitur, quæ juxta semper militiâ, maximisque impendiis ab inimicorum quotidianis expeditionibus conservatur. Nam præter hanc nullum in insula munimentum, aut receptaculum Lusitanis restat. Exiguus ipse locus est, sed perquam munitus. Milites præsidarii fere ex damnatis & relegatis sunt, in hunc locum ob aliquod facinus. Item mulieres impudicæ ad hanc arcem mittuntur, ut contubernia militum adjuvent. Multis arx ipsa præliis ab incolis petita, sæpeque obsessa etiamnum virtute militum conservatur.

CAPVT XIV.

Insula Seylon descriptio.

Insula *Seylon* ex melioribus est quæ nostris temporibus sunt detectæ, fertilissima item omnium insularum, culta & frequenter habitata a populis, quos *Cingalæ* vocant. Illi fere vultu & moribus Malabarensium degunt, longis patulisque auribus sed colore non ita nigro. Nudi etiam incedunt, nisi quod pudenda tegant. Vnus hic rex olim imperabat, is postea dolo quorundam sublatus fuit, diviso inter multos principes imperio. Nuper tonsor quidam præcipuum e regibus e medio sustulit, sibi que imperium adscripsit, depulsis insigni tyrannide cæteris, ex quibus unus in Indiam perfugit, ac Goæ munificentia Regis Lusi-

Nucæ ad-
sus venen-Seylon in-
sula.Fertilitas in-
sula Selæ-Tonsor rep-
num in tra-

gis Lusitanæ alitur. Hic tonsor Regni potens *Ram* appellatur, providentiâ & intellectu præstantissimus, bellorumque haud rudis, verum nemini fidens. *Chingales* eidem ipsi infesti sunt, odioque tantam tyrannidem habent, pressi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis Lusitanorum acerbissimus, eo anno qui discessum meum præcesserat, ex Indiâ, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat, multâ populorum ac Elephantorum vi, sed irrito conatu, auxilio obsessis a cæteris ex India Lusitanis allato. Montosa est Insula, in qua item sublimis admodum mons visitur, altissimo situ inter totius Indiæ cacumina, vocaturque *Pico de Adam*. Asserunt firmâ Indi opinione Paradisi ibi locum fuisse, ibique factum Adamum, ac etiamnum extare eodem in Monte vestigia primi Patris saxis infixis, & velut sculpsit ad perpetuam memoriam. Fœcunda est Insula *Seylon* omnium Indiæ fructuum, fert omnis generis feras; Cervos, Apros, Lepores, Cuniculos, etiam aves diversas, Pavones, Gallinas, Columbas, &c. Optimæ notæ Mala aurea, Limones, &c. quibus totius Indiæ imo Hispaniæ & Lusitanæ fructus facile cedunt. In summa sola fere cuncta collegit quæ in cæteris Indiæ partibus separatim sparsa reperiuntur. Non desunt etiam Indiæ Palmæ, sive Noces quas *Cocos* vocant, & affirmant quidam hinc digni, qui in eadem Insula, interiore parte, captivi fuerunt, ex quibus ipse audivi, esse ibidem Noces Myristicas, Caryophilli arbores & Piperis plantas; quamvis non certò constet: nam usque in hoc tempus nullo cum Christianis commercio frequentatur. Ceterum fœlici proventu optimi Cinnamomi maxime gaudet, id Orientis laudatissimum sylvis & nemoribus passim in hac Insula exhibetur, Orbique infertur. Lusitani illud manu armatâ, diversis expeditionibus militarem in modum vindicant, in tempestivis horis, præcipuo Ducis Propugnaculi fructu, cum aliud emolumentum fere non habeat. Mittit eadem Insula omnis generis gemmas, si Adamantem exceperis, sed Pyroporum, Cyanorum, Topasorum, Spinelorum, Granatorum, Robasorum, &c. maxima præstantia est, supra Orientis reliquos lapides. Etiam margaritarum piscatione laudatur, sed non ita probâ, ut ea quæ Bareyni apud Ormutium est. Auri, argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, servatas velut thesaurorum loco in ostentationem. Mihi causâ videtur: Ne quis illis bellum inferat, cupidine auri. Ferrum quoque, linum & sulphur producit. Etiam eboreis ingentem vim, commendatâ ibi multitudine ac præstantiâ Elephantum. li

nobilissimi sunt Indiæ Orientalis, ideoque, ut verissimè probatum est, a cæteris ejusdem generis animantibus ex aliis locis privata veneratione adorantur. Incolæ sive *Chingales* artificiosè laborant aurum, argentum, ebur & ferrum, aliaque metalla, operibus a cæteris Indis supra modum æstimatis. Tormentorum sive sclopetorum fistulas insigni quoque arte formant, velut artificii manu exasciatas. Inde Domino meo Archiepiscopo Crucis imago oblata, quam artifex Seylanus ex ebore confecerat, in longitudinem unius ulnæ, tantâ artis vi, ut capilli, barba, ipseque vultus viventis hominis gestum mentirentur, optimâ staturæ mensurâ; In Europa nihil tale. Ideo ab Archiepiscopo arcæ inclusa, ad Hispaniæ Regem missa fuit, dignâ æstimatione inter preciosissima tanti Regis Cimelia. In histriorum artibus excellunt iidem maxime, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magnâ spectantium admiratione. Sed de hac Insulâ satis. Restat etiamnum ora Choromandel, ad extremitatem Negapatæ.

CAPVT XV.

Ora Choromandel; Regnum *Narsinga* sive *Bisnagar*.

Ora *Choromandel* ab extremitate *Negapatæ* initium sumit, tenditque ad *Vpaquilonem*, in locum quem *Musulepatum* vocant, nonaginta milliariū spacio, decimo sexto & dimidio gradu. Eadem in orâ inter hæc duo loca, vicus quidam jacet, quem *S. Thomæ* vocant decimo tertio & dimidio gradu, quadriginta milliariū distantia a *Negapatæ* puncto. Hic locus cum *Negapata* a Lusitanis habitatur, qui inde cæteras partes commerciis frequentant: Idem vicus olim celebre emporium fuit, *Meliapor* dictum, regni *Narsingæ*; cujus Rex nunc vulgariter Rex *Bisnagar* appellatur, a metropoli & regia urbe: Illa interiore regni parte jacet, hodieque caput est *Narsingæ* & totius oræ *Choromandel*. Incolæ vultu, moribus & ritu similes sunt habitatoribus *Ballagattæ*, *Decaninis*, & *Canaris*: fere enim ejusdem generis populus est, tantumque regnis & locis discrepat. Ceterum ut intelligas cur *S. Thomæ* nomine hic locus innotescat. Indi narrant, eo tempore quo Apostoli universum Orbem Evangelij causa dispersi obibant. *S. Thomas* peragratis multis Indiæ locis, in *Narsingæ* Regnum venit plurimosque ibi ad Christi fidem convertit: ita commemorant Christiani, quos idem Apostolus ad fidem perduxerat & baptismo sacra-verat, qui ibi a Lusitanis initio navigationis Indiæ inventi fuerant, hodieque multi

Elephantes ex Seylon nobilissimi.

Incolæ Seylon artificiosissimi mortaliū.

Crucis imago artificiosissima.

Vicus S. Thomæ.

Ratio nominis.

Christiani a S. Thomæ facti.

Hic Lusitanorum acerbissimus obsidione cinxit.

Altissimus mons in insula Seylon.

Paradisus locus

Cinnamomi optimum.

Gemmae ex Seylon.

Episcopus ex
iis Romam
navigat, ac
Pontifici se
subiicit.

Miraculum a
S. Thoma.

S. Thomas
confoditur.

existunt, viventes ritu fere Græcorum & Chaldaicâ linguâ sacris operantes, nullo cum Lusitanis commercio circa fidem. Demum meo tempore quidam inter eos Episcopus Romam profectus, sese Ecclesiæ Romanæ authoritati subiecit, retentis tamen antiquis ceremoniis, quas Pontifex illis permisit. Cû Dominus me⁹ Archiepiscopus Cõciliû Provinciale in urbe Goâ celebraret, ad quod suffraganei uenerant Episcopi Cochini, Malaccæ, & Chinæ: ut authoritas maior esset, ipsum quoque illum Archiepiscopi titulo auctû, ac Româ nuperrimè advectum euocavit, is assidue præsens concilio intererat, certus tamen nihil mutare in ceremoniis quas suffraganei ceterorum S. Thomæ Christianorum usurpabant. Ad propositum conversâ oratione. Narrant iidem D. Thomâ diu parvo fructu concionibus in Regno Narlingæ, propter adversam sectam Sacerdotum apud Indos idolis *Pagodis* servientium, quos *Bramenes* vocant, intendisse, ita ut frustra postularet a Rege sacellû, in quo sacrificaret, populumque doceret. Verum subito Dei nutu (ut ajunt) flumini ad portum urbis *Meliapor* objectus arboris truncus, omnem portus commoditatem impedivit, sublato commercii fructu ingenti damno regis. Is supra 300. Elephantos congregavit, ut ii truncum extraherent: verum temerè, nec quicquam iuvantibus *Bramenis*, sive *Magis*. Ideo contristatus Rex, multis promissionibus sollicitat educationem fatalis ligni. Hac occasione D. Thomas Regem adit, pollicetur se solum educturum truncum, modò Regis liberalitate ligno uti posset, ad structuram Sacelli: consensus Rex, iridente Sacrificorum turbâ. Ibi tum Apostolus cingulo quod gerebat truncum facillimè in terram protraxit, mirabili stupore circumstantium, ipsiusque Regis, qui mox Sacellum iussit ædificari. Ita multi hoc miraculo excitati, fidem Christi assumpserunt, mox undâ salutari tincti; cum maximâ imminutione authoritatis Sacerdotum gentilium: Sed illi nequaquam tantû fidei Christianæ profectum ferentes, D. Thomam in Sacello genibus flexis orantem, a tergo invadunt, ac confossum ad necem adigunt. Ea historia in multis Indiæ templis ita depicta cõspicitur. Descendentes autem ex illis, qui Apostolum ad necem compulerant, velut divinâ irâ devoti, ab ipsa nativitate signum maledictionis afferunt, suris tibiisque inflatis, ut Elephantos altero crure, reliquo corpore bene formato, referant. Hosce ego homines multos vidi, fœminas ac viros, sunt enim passim & plurimi in ea D. Thomæ regione. An ea vero istius enormis crassitudinis causa sit, disputandum relinquo. Sæpe ex ipsis causam quæsi, quâ illi aliam non adferunt, præter eam quam supra retulimus. Gressum ipsum aliâs non impedit. Obstat duntaxat forma irregularis, distans-

que a ceteris mortalibus: Figuram eorum post videbis.

Civitas *Meliapor* successu temporis a pristino splendore descivit, ut cuncta mundi infirma, suis vicibus annihilantur. Lusitani post terræ hujus detectionem, in loco sepulchri S. Thomæ civitatē constituerunt, erecto ex lapide templo, eo in loco ubi olim sacellum ex ligno fuerat, constatque etiamnum janua templi ex prædicto ligno ad memoriam rei, magno concursu Christianorum: Scatet enim miraculis, ita ut ostium clavis ferreis munitum sit, ac ferro tectum: Ne quis immensâ religione ligni particulas auferat, redactâ postmodum ad nihilum ipsâ janua.

A *Musulepatan* ora ad *Vpocœciam* flectitur, usque in Regnum *Bengalæ* 120. mill. estque ea Regio *Orixæ*, pertinens ad eandem oram ad flumen *Gangem*; initium Regni *Bengalæ*. Tractus hic *Narlingæ*, *Bisnagar*, & *Orixæ*, oraque *Negapatæ* & *D. Thomæ* vulgariter a Lusitanis *Choromandel* dicitur, adusque *Bengalam*, ubi Lusitani maximo studio mercaturâ exercent. Dives enim & uberrima regio est, omnium rerum ad usum hominum, *Orixæ*, avium omnis generis animaliumque. Aère etiam fruitur optimo. Lusitani ibi & cæteri aduenæ saluberrimè habitant, cum in aliis Indiæ locis iniquius cœlum sit. Ex hoc tractu frequenti commercio *Bengalæ*, *Pegu*, *Sian*, *Malaccæ*, & *India* petuntur. Hic pulcherrimè *Gossypina* fiunt, nominatim *Negapatæ*, in urbe *S. Thomæ*, ac *Musulepatæ*, diversi coloris, variis item figuris ac flosculis exornata, tenui facturâ, ætimatione in *India* supra bissum. *Regatas* & *Cheylas* vocant, Lusitanisque ac Christianis serviunt ad braccarum usus. Etiâ linteamina quædam mulieribus conficiunt, quæ ab umbilico corpus deorsum tegunt, domestico indumeto perquam pulchrè facta. Optimum genus est quod ex *Sarasso* vocant, filo auri argentivè inserto, artificiosissimâ texturâ diverso maximè genere, jucundissimoque gratiâ ornatus aspectu. His quoque in finibus arundines illæ crescunt, quæ crassitudine insignes, ad usum *Pallanquinorû* ex iis dependentium, quibus mulieres gestantur, serviunt; ut post ex figuris patet. Crassities duabus vix manibus comprehendi potest. Pulcher autem harum arundinum aspectus, varietate colorum, oculos valde recreat; ut suo loco latiori narratione explicabimus.

CAPVT XVI.

Regnum Bengalæ & flumen Ganges.

AD finem regionis *Orixæ* tractusque *Choromandel*, flumen *Ganges* incipit in regno *Bengalæ*. Hoc fluentum inter Orbis aquas clarissimum est. Origo ignoratur, quam quidam ex *Paradiso* repetunt fabulæ intuitu,

Civitas *Meliapor* hodie ignobilis.

Templû *S. Thome*.

Gossypina.

Arundines crassæ.

Ec varicoloris.

Ganges fl.

Ejus font.

intuitu, quam Bengalæ homines referunt. Rex quidam (ita ajunt) cupidus cognoscendi ortus, quosdam educari jussit pisce crudo, ut iis ita commodius uteretur. Hos navibus impositos adverso flumine exploratores misit, qui demum post quorundam mensium navigationem devenere in loca, ubi odore suavissimo aer mitissimus lucret, aquis leniter stagnantibus, impletâ fide Paradisi. Cum autem ulterius tendere conarentur, ipsi quidem nihil profecerunt, repugnante valido fluminis cursu: Ideoque reversi ad Regem, quæ visa fuerant exposuerunt, simulque creditum est, Gangem ex Paradiso aquas in nostrum orbem ferre. Crocodilos habet hic fluvius, ut Nilus Ægypti. Ostium 22. gra. est & ora ad Vpeurum tendit, usque ad Regnum Aracan, spatio fere 80. mill. tractu incommodo per multas insulas, fyrtes, promontoria & secessus: Hæc enim Bengalæ regio interiore situ ad sinum quæ Bengalæ vocant, jacet; Ab Aracan ora ad MeloPhœnicem extendit se Malaccam versus, & extremum littus quod Singapuræ vocant. Ad Gangem ut revertamur. Indi aquas fluminis maximo habet in pretio summam sanctitatis opinione. Qui enim aquis istis tingitur delictorum certam veniam, cum recenter natis integritate certare potest: Ideo arbitrantur absque ablutione ex Gange neminem salvari, estque inde ad flumen frequens Orientis concursus; multis superstitionibus varioque ceremoniarum gestu ejus majestatem suspicientis; a quo summum bonum ludicram religione pendere existimat.

Ab hoc flumine 50. mill. ad Orientem, civitas *Chatigan* sita est, metropolis Bengalæ. Incolæ & indigenæ Bengalæ iis qui Seylon habitant fere similes sunt, candidiores tamen aliquantulum Chingalis. Ceterum natura callidi sunt & pravi, pessimi ideo Mancipiorum Indiæ, inclinatis in furta & meretricias artes fœminis, licet in partibus Indiæ libidinis labes vulgaris & nimis quæ trita sit. Cibum ex more eadem in olla bis non coquunt. In adulterio repertis nasus abscinditur, permisso divortio ex lege, quam arctè serviant. Ipse ager fertilis est omnium quæ ad vitam pertinent, Orizam præcipuè fert, quæ annuis inde navibus in ceteras Orientis partes distrahitur. Rerum omnium pretia vilissima sunt, & vix narratione fidè habitura: Nam integrum Bovem Vaccamve ad *Larini* æstimationem comparaveris: *Larini* autem valet 10. stiveros; Ovium, Gallinarum, &c. æqualis ratio est. *Cādila* Orizæ, quæ fere 14. modis cōstat, 10. ibi aut 15. stiveris emitur: Sacharum & alia pro valoris sui ratione. Indeque abundantia omnium rerum facile supputantibus constat. Lusitani sua ibi commercia exercent, & in quibusdā locis habitant, in Portu nempe magno & Portu parvo. Verum ii nullis munitionibus aut legibus continentur, li-

berique ac palantes degunt; nullam justitiæ curam, quod fere ex eo numero sint; qui sceleribus in India infames, hæc sibi loca delegerunt. Magnam nihilominus frequentiam mercatorum regio celebratur, per integrum anni spacium commitantibus navigiis. Præter Orizam, multa hic Gossypina conficiuntur, per Indiam magnopere laudata, quæ non modo in Orientis loca, sed in ipsam quoque Lusitaniam dimittuntur. Sunt autem multæ species: *Sarampuras* vocant, *Cassias*, *Comsas*, *Beatillias*, *Sataposas*, &c. fictis aliis mille nominibus. Etiam quædam eximia & candida ex herbâ instar filii præparant, filum apud Paludanum videas, colore flavo. Herba Bengalæ nominatur. Pingunt hoc filo lectum, stragula, pulvinaria, mantilia, quibus pueros Baptistandos induunt, circumtextis floribus imaginibusque ad miraculum usque artis, ut nec in Europa tale quid inveneris. Subinde item sericum miscent; sed ea quæ ex purâ herbâ fiunt preciosiora sunt, ipsumque sericum exsuperant. Telas hujusmodi *Saryn* vocant, multi usus in India, ad braccas & thoraces virorum. Abluuntur ut apud nos linteamina, nitoremque suum velut nuper factæ recipiunt. Ex Bengalâ *Civetta* quoque sive *Algallia* provenit, sed pravo Bengalæ hominum ingenio, ea corrumpitur, admixtis sordibus olei, adipis, &c. ideoque parvi fit. Etiam in hoc Bengalæ regno Rhinoceros magno numero reperitur; a Lusitanis *Abada* dicitur. Cornu, caro, ungula, sanguis, & cætera corporis contra venena valent, ideoque apud Indos maxime celebrantur, ut alio loco referemus. Similiter hic in marmoris varietatem arundines crescunt, quæ a Lusitanis *Cana ex Bengalâ* vocantur, & apud Paludanum exstant diversâ formâ. Cavæ eadè non sunt, sed intus prorsus solidæ; crassæ ut arundines Hispaniæ, lentæ ad instar viminis viridioris; Variæ velut penicillo depictæ; verulis in usum scipionis in Lusitania serviunt. Aliud quoddam genus *Rota* dictum servit vimineo tenuique lentore ad corbium, sportularum aliarumque elegantiarum facturam, cujus apud D. Paludanum diversas formas spectares. Sachari & butyri (ut narratum est) magnam habet copiam. Nunc de reliquo tractu agamus.

CAPVT XVII.

Tractus & terra Aracan, Pegu, & Sian, usque ad extremitatem Singapuræ, & civitatem ac arcem Malaccæ.

Regnum Bengalæ sequuntur regna Aracan & Pegu, ibique tractus a Bengalâ ad MeloPhœnicem tendit, ad civitatem vel portum *Martavan*, in regione Pegu 70. mill. *Martavan* jacet 16. gradu, ibique initium ducit regnum *Sian*. Hæc autem regiones *Aracan* & *Pegu* opulentissimæ sunt, fertiles-

Nullis legibus.

Gossypina divectia.

Telas in Bengalâ species ex herba.

Civetta Bengalæ.

Rhinoceros.

Arundines variae.

Regna Aracan & Pegu opulenta.

Tabula.

Ganges sanctitatis opinione colitur.

Bengalæ Mancipia pessima.

Vilitas rerum.

Lusitani in Bengalâ habitant.

fertilesque omnium rerum proventu, auri præsertim, nobiliumque gemmarum, Pyropi, Saphyri, Hyacinthi, Roballi, Granati, &c. ut satis ex quotidianis commerciis apparet, quibus in alias partes distrahuntur. Etiam

Lacca sigillatoria,

Lacca hic conficitur, quæ tanto numero Orbi infertur. Maximus hic quoque Elephantum numerus est, si in aliqua parte terrarum. Ut Lusitani enarrant qui ibi mercaturam exercent a Rege *Pegu* candidus Elephas adoratur. Mos incolis regni *Pegu* hic est. Ab hospite quovis quærunt in ipso adventu, quanto tempore ibi velit degere? Vbi aliquod ille notaverit, confestim multas eidem filias offerunt, ex quibus unam eligit, cumque parentibus transigat, super puellæ ministerio. Ea deinde nocturnis diurnisque officiis, hospiti mancipata & famulæ & conjugis vicem implet. Ceterum a consortio cum altera muliere prudenter caveat, aliter in certum vitæ periculum devenerit. Tempore emâtionis elapso restituitur cognatis, sive parentibus puella, cum pretio ministerii contracto, quæ post honestate nõ minori famata degit, hospite iter suum persequente. Quinimo si eadem alio cum marito etiam regionis præcipuo connubii lege steterit a reverso hospite jure recepto repetitur, ad eumque relicto marito redit, eoque discedente ad virum nullâ interruptâ fidei maculâ remeat. Hæc illis inviolata connubii Lex est, contra cæterorum maritorum mores. Pari ratione qui natalibus aliaque dignitate clarior est, ducturus uxorem, hospitem quendam studiosè persequitur, qui primâ nocte virgini florem delibet, absteris ita ut putat molestiâ summo sponi honore. Is mos non tantum apud nobiles, verum & apud ipsum Regem viget.

Incolæ Pegu Sodomitæ.

Quidam præterea ex indigenis *Pegu* notam magnitudine nucis adfixam genitalibus inter carnem & cutem gerunt. Notam talem quam ex India attuli Paludanus a me dono habet, sono admodum suavi feruntur. Quod incolæ hujus loci in Sodomitarum libidinem proclives sunt, ideo vel hoc modo Veneris averse usus prohibetur. Fœminæ nudæ ferè incedunt, velamento tantum circa pudenda, quod ipso gressu aperitur, certis illecebris libidinum, quibus viri a Sodomitæ peccato retrahantur. Puellis infantibus quidam pudenda filo consuunt, ad usum naturæ duntaxat relicto exiguo foramine, ita post spūsus membrum resecari suo arbitrio curat, unguento sive oleo ad medelam vulneri in fuso. Ipse in urbe Goa ex mulieribus unam spectavi, quam Archiepiscopi chirurgus ita complexui maritali aptam reddiderat: Fabulam narrari primum arbitrabar; Sed mihi hæc res non tantum ex Lusitanis frequenter ibi agentibus comperta est, verum & ex ipsis indigenis, qui multi etiam Christiani in India viuunt, ac hujusmodi mores confitentur, quos etiam locorum

hominumque commercia satis propalant. Homines *Aracan*, *Pegu* & *Sian* ferè similes sunt iis qui Chinæ regnum habitant, colore tamen differunt, quod nigriores sint Chinesibus & Bengalensibus candidiores. Figura post patebunt.

Color indigenarum Pegu

Ad oram, portum, urbemque *Martavan* extremitatem regni *Pegu* ac initium regni *Sian* ut revertamur. In civitate *Martavã* olle illæ ingentes cõficiuntur *Martavanæ* dictæ, quæ nonnunquam duos cados capiunt, & per Indiam maximo numero distrahuntur. Vasa quippe non habent nisi quæ ex Lusitania deferuntur. Oleum autè, aqua & vinum in his ollis summâ bonitate servatur, magno commodo viatorum, ideo & in Lusitania expetuntur, ad servationem olei & aquæ in navium usibus, in Indiam proficiscentium.

Olle Martavan.

A *Martavan* incipit tractus *Sian* ad Mesophœnicem usque in extremitatem *Singapura* post *Malaccam* 220. mill. spacio.

A *Martavan* ad urbem *Sian* terra ad *Meseurum* tenditur. Ad aliud latus maris & tractus 70. mill. sunt; ac juxta mare tractus (ut dictum est) ad promontorium *Singapura* porrigitur, indeque introrsum flectitur, usque ad supradictam urbem *Sian*, ita in modum brachii hæc terra sive excursus figuratur, latitudine maximâ 50. mill. & subinde 10. duntaxat, eo nempe loco, quo civitas *Tanasseryna* jacet, de qua postea agemus. Omnis hæc regio olim tributum solvebat regi *Sian*. Is imperatoriâ majestate maximis terris præerat, nunc item potens, verum a rege *Pegu*, cum quo semper bellum gerebat, & adeo nunc infinito odio petitur, maximâ parte virium exutus. Anno 1568. magnis copiis inter duos hosce reges certatum fuit, centum aliquot millibus ab utraque parte interfectis: Sed Regi *Pegu* victoria fuit, ideoque rex *Sian* tributum velut victori solvit. Causa tãti certaminis erat Elephas candidus. Eum Peguenses honore maximo habent, & cum rex *Sian*, apud quem candore illustre animal servabatur, multis legationibus promissisque infinitis fatigatus, Elephantum iis permittere noller, accensî Peguenses, omnibus regni viribus ad regem *Sianæ* contendunt, Elephantoque non tantum potiuntur, verum & ipsum regem subiiciunt indicto tributo. Inde prima regni *Sianæ* declinatio. Post multi etiam reguli tributarii tantâ clade regis animati, etiam vectigal negavere, monarchiam instituentes ingenti regno in multas satrapias ut enarrabimus dissipato, quæ tamen universali *Sianæ* regni nomine comprehenduntur. Regio *Sian* *Benzoni* magnam vim fert, quod *Malaccã* advehitur, ac inde per alias ditiones. Incolæ vix ab iis qui *Pegu* habitant distantes, ut *Malacenses* ceterique vicini parvo discrimine viuunt.

Bellum inter reges Sianæ & Peguæ ob Elephantem candidum.

A *Martavan* Australi tractu 60. mill. ac inde 30. mill. ad *Meseurum* inter duas insulas ora se

ora se introrsum sinuat, ubi civitas Tanasserina jacet 11. gra. Ab hac urbe ad 10. tantum mill. latitudo extendentis se terre patet. Frequens in hac urbe consuetudo Lusitanorum viget. Hic velut *Stapela* est sive forum omnium rerum, quæ ex Pegua & Siana deferuntur. Multa etiam hic vina colliguntur, ex Indiæ nucibus, quas *Cocos* vocant. Id vinum *Nype de Tanasserina* dicitur, id est, vinum igni eliquatum ex Tanasserina; constat enim aqua quam educunt ex nucibus iisdem, eadem virtute qua apud nos vini latex. Goæ quoque *Nypa* fit, sed quæ ex Tanasserina advehitur præstantissima est, & frequenti usui in ollis Martavan per Indiam distrahitur. Mulieres Indiæ hunc potum ardentem concupiscunt, a quo presentibus quidem viris abhorreere videntur, veruntamen iis remotis liberè potant. Tanasserina regnum, olim regi Sianæ tributarium, hodie præcipuum regem habet.

Ex Tanasserina 20. mill. ad Africum, ut sinum inter duas insulas evadas, tum ad Notapelioten, si tractum persequaris, usque ad regnum & urbem Queda 60. milliaria computantur. Iacet 6. & dimidio gra. Proprium item hæc ditio regem habet, ut Tanasserina, item vina similia, piper quoque.

A Queda eodem tractu ad Phœnicem 40. mill. 4. & dimidio gradu civitas Pera occurrit. Illic multa copia *Calacem* reperitur, materiâ stanno persimili, ut etiam in *Gunfalan*, ejusdem tractus loco ad Circium. A Queda 30. mill. 8. & dimidio gra. A Pera 30. mill. ad Vpophœnicem civitas Malacca conspicitur 2. & dimidio gra. ad Septentrionem. Inde 20. mill. ad Austrum distat Caput hujus brachii sive sinus, quod *Singapuræ* vocant, 1. gradu situm.

CAPVT XIX.

Civitas Malacca cum arce.

Malacca a Lusitanis habitatur, admixtis indigenis, quos *Malayos* vocant. Hic Lusitani arcem habent, ut *Mozambique*, quæ, ea post *Mozambique* & *Ormuti* propugnacula Ducibus suis questuosissima est. Civitas Episcopali sede fulget, ut *Cochinum*, Archiepiscopo tamen Goæ subiicitur. Hic forû sive *Stapela* est totius Indiæ, Chinæ, Insularum quas *Moluccas* vocant, & aliarum circumjacentiû, frequentibus navigiis ex China, Molucis, Banda, Iavis, Sumatra, &c. Sian, Pegu, Bengala, Choromandel, ac India: Inde crebræ venientiû ac abeuntiû classès, mercimoniis onustæ infinitis. Familia Portugallensium hic quoque degunt, verum nõ supra centum. Ceterum magno mercatorum numero locus colitur, expectantium tempestates quas *Monsoyns* vocant, ex suo tempore certis statibus spirant & navigia ad decreta loca Orientis referunt. Quod autem tam exiguo numero Lu-

sitani hic reperiantur, aëris intemperies in causâ est; non secus indigenis, quam exteris ac peregrinis gravissima. Inde cunctos ibi moram trahentes morbus invadit, certo sanitatis tributo, circa cutem aut crines, ut dicitur. Qui vitam ipsam servat miraculi velut fidem implet: Ideo a multis hæc plaga vitatur; questus tamen aviditas etiam cum detrimento valetudinis mortales stimulat, ac pestilenti oræ admoveat. Opportunitas urbis sane magna est, ideoque tam numerosa mercatorum multitudine petitur. Terra ipsa per se nihil fert, exoticisque tantum mercibus clarescit. Quotannis ad hunc locum navis ex Lusitania proficiscitur, quæ mensis spacio navigatione ceteras Indiæ naves anticipat, inque ipsam Indiam nisi necessitate compulsâ non declinat. In Malacca tantum onus suscipit, ceteris navigiis opulentia rerum omnium nimio quam excellentior. Indigenæ narrant tenuem Malacæ originem sex aut septem piscatorum primum habitatione, ob aëris malignitatem: verum post auctum numerum, piscatoribus Sianæ, Peguæ ac Bengalæ accedentibus, qui tum civitate ædificantes, peculiare idioma constituerunt, excerptâ phrasi elegantissimâ ex omnium nationum sermonibus. Nomen civitati datum *Malacca*, quæ per breve tempus situs opportunitate tantâ opulentia claruit, ut cum potentissimis urbibus ac regnis circumjacentibus certare possit. Malaccitanorum autem sermo celeberrimus est, & elegantissimus nitidissimusque totius Orientis. Ipsi indigenæ, viri juxta ac feminae, amoribus suavissime indulgent, nemini amandi in arte in Orbe secundi, ut opinantur. Rhythmis & cantilemibus plurimum valent, ac carmine amoris potentiam magnis animis spirituque ingenti celebrant. Usus hujus sermonis per Indiâ multus est, ut apud nos linguæ Gallicæ. Figuras post videbis cum iis quæ Iavæ incolæ representant.

CAPVT XIX.

Sumatra olim Taprobana.

Contra Malaccam ex diametro ad Litbonotum 10. mill. differentiâ, a firma terra nimirum prope Malaccam ubi fretum angustissimum est, insula percelebris jacet, quam veteres Taprobanam nominabât, recentiores Sumatram. Eadem a quibusdam historicis Aurea Chersonesus dicitur, ab aliis vero Ophir, ex qua Salomon (ut sacra Literæ testantur) opum suarum magnitudinem impleset. Olim continentis Malacæ (ut ajunt) pars fuit. Insula a primâ extremitate versus sinum Bengalæ 5. gradu ad Septentrionem initium habet, ac juxta Malaccam ad Phœnicem tendit, facta sine circa Iavæ majoris insulam, 6. gra. ad Austrum. Longitudine tenet 170. mill. latitudine vero 60. Hic nullius Lusitanorum incolatus est. Com-

Tanasserina
urbs.Vinum igni
eliquatum ex
Tanasserina.Mulieres Indiæ
ebriolæ.Aëre fruitur
haud salubri.Navis Malac-
cæ oneratur.Initium urbis
Malacæ.Sermo Mala-
ccitanorum.

Malacca.

Taprobana.

Sumatæ plu-
rimi reges.

Rex Acheyn
potens hostis
Lusitanorum

Malaccam
obsidet.

Sumatæ aurū
fert & xs.

Tormentum
bellicum in-
gens.

Civitas Ior
capta a Lu-
sitaniis,
cum 1500.
tormentis.

Loca Suma-
tæ a Lusita-
niis frequen-
tata.

Fugiones In-
diæ.

est. Commerciis tantum quædam exiguo numero loca frequentantur, quod aliis incolæ ipsi Malaccam cum mercibus veniant. Multos habet Sumatra reges, præcipuus autem est rex *Acheyn*, cuius ditio 4. & dimidio gradu ad Septentrionem jacet circa primum insulæ promontorium. Regis huius summa potentia est, ac magnopere Lusitanis infesta, sæpe Malaccam obsidione pressit, magnisque incommodis affecit, etiam eo tempore impedito navigiorum cursu, quæ victum & annonam Malacitanis ferebant, ipsoque freto inter Malaccam & Sumatram obsessio, ita ut Chinæ, Iapōniæ Molucearumque classēs, longinquo cursu insulas circumducerent, magno vectorum viatorumque detrimento. Neque deerant insulanis triremes fabricatæ præsidio Christianorum transfugarum, qui relicta fide, gentilium fœderi adhærebant, quales multi inveniuntur: ita mercatoribus malum sæpe datur. Verum Dei nutu & Lusitanorū ope ac subsidio, navigatio pristina securitati restituta fuit, ut postea narrabimus. Olim a regibus Lusitanæ Indiæque proregibus instituta fuit expeditio in Sumatrā, & etiamnum duces existunt, qui a rege hoc titulo stipendium suscipiunt, Præfecti sive *Ade-lantadi* honore; verum hæcenus frustra. Insula dives est auro, argento & ære coronario, ex quo ingentem tormentorum vim conficiunt; fert etiam aromata, ligna odorifera ac alia medica. Igneū sulphuris montem habet, etiam fontem ut adferunt puri balsami liquore fluentem, magnam quoque copiam ferici. In ultima hac obsidione Malaccæ rex *Acheyn* tormentum ingens bellicum opere clarum, cui nullum simile Europa vidit mittebat ad regē *Ior* qui apud Malaccam in tractu Sianæ imperat, cum filiā in dotem. Id in Lusitanorū potestatem cum ipsa regis filiā venit, & Malaccam delatum, postea in Lusitanā navi impositum faburræ loco ferebatur regi in egregium munus. Hæc machina adhuc in insula Tercera jacet, quod naufragium navis perpessa fuerat, ut in reditus mei narratione declarabo. Ipsa autē civitas *Ior* a Lusitanis capta & vi expugnata fuit, ibique inventa 1500. tormenta ex ære, parva & majora varii generis, cum imaginibus floribusque admodum scitè ornata, quamvis aliqua *muscetti* magnitudinem vix excederent. Id ideo referendum putavi, ut pateret apud ipsos tormentorum usum haud peregrinum esse. Ad propositum: In quibusdam locis Lusitani commercia exercent, in loco nimirū quem *Pedir* vocant, 20. mill. ab *Acheyn*, in tractu e regione Malaccæ; inde multum piperis affertur, multumque auri; in alio *Camper* dicto sub lineā ferè Equinoctiali, eadem in insula ad Austrū: Ad Occidentalem insulæ partem jacet *Manancabo* locus celebris pigionum facturā, quos *Cryses* vocant. In pre-

tio summo hoc teli genus habetur, inter cætera præstantissimum, ac Iavæ Malaccæ quæ incolis summopere expetitur.

CAPVT XX.

Iavæ descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, precia, &c. incolis in usū.

AD Phœnicem adversus extremitatem Sumatæ ad Australem plagam Equinoctialis lineæ insula jacet quam Iavam majorem dicunt: Ibi fretum est inter Sumatram & Iavam, quod fretum Sunde vocant, nomine ab urbe quadam Sunda in insula Iava deducto. Insula hæc sumit initium 7. gra. ad Austrum, tenditque ad Vpeurum, longitudine 150. mill. at latitudine hæcenus incognitā, cum quidam partē esse terræ australis existiment, quæ Capiti Bonæ spei objecta in hanc usque oram porrigitur. Pro insula tamen communiter habetur. Incolæ narrant interiore Iavæ plaga, flumen sive torrentem manare, cui ligna injecta lapidis duritiem induat. Per navigavit hoc fretum nuper Britannus Dux *Thomas Candisch*, ex mari Australi Novæ Hispaniæ adveniens. Fert Iava abundantissimè orizam, aliaque necessaria ad victum, armenta, sues, oves, gallinas, allium, nuces Indiæ, omnisque generis aromata, caryophyllon, myristicas nuces, macin, &c. quæ Malaccam deferuntur. Portus Iavæ præcipuus est *Sunda Calapa*, unde & fretum nomen. Hoc in loco magna copia piperis habetur, meliori æstimatione quam piper Indiæ sive Malabar, id ad 5000. sive 4000. Lusitanæ *quintallos* facile sufficeret. Thuris quoque multum fert, benzoinum, camphoram, & adamantes. Hic facilis sine ullo impedimēto ratio mercandi constaret. Nam Lusitani eò nō temere veniunt, quod ipsi incolæ Malaccam fere sua vana lia deferant. Et quamvis extra propositum narrandi genus aliquo modo sit, tamen haud impertinenter cum de Iava agamus ejus gentis usum in emptionibus venditionibusque referam. Itaque sciendum est Sundæ nullum aliud monetæ genus esse, præter *Caixas* ex ære, magnitudine eā quæ Hollandiæ oboli feruntur, tenuiore tamen materia, foramine facto per medium, ad funiculi usum, ita nempe 200. aut 1000. funiculo unico connectuntur, paratā eo modo supputatione. 200. nempe *Caixæ Satam* conficiunt, & quinque *Sata* 1000. *Caixas*, valore *Crusari* Lusitanici, aut trium Carolinorum monetæ Belgicæ. Piper Sunde per saccos venditur, saccus autem valet 45. *Cattis* Chinesibus; *Cattus* vero 20. Lusitanæ uncias habet, & saccū piperis emas ad minimum 5000. *Caixis* ad summum 6000. aut 7000. Macis, caryophyllon, nuces myristicæ, benzoinum, nigrum & rubrum, camphora, omnia hæc venduntur per *Bharos*: *Bharus* Sunde 330. *Cattos* Chinæ habet. Aliquando macie

Iava Major.

Fretum Sunde.

Thomas Candisch.

Sunda Calapa.

Piper Iavæ abundat optimo.

Emptiones venditionesque in Iava frequentantur.

Moneta Iavæ.

Precia aromatum.

macis sive flos nucis myristicæ optimæ pulcherrimæque notæ 100000. & 120000. *Caixis* emitur, pulcherrima caryophylla item suâ ratione. Ex caryophyllis autem, fordibus admixtis ac *Bastôn* dictis, *Bharus* 70000. & 80000. *Caixis* emitur. Nuces myristicæ aliquando per *Bharum* 20000. & 25000. *Caixis* emuntur. Album & nigrum *Bézoinû* emas 150000. & 180000. & 200000. *Caixis* per *Bharum*. Merces autem quæ ibi expetuntur in permutationem aromatum sunt diversi generis gossypina versicoloria, quæ ex Cambaja, Choromandel & Bengala adveniunt, ut sunt *Sarasses de Gabarus*, & picta aula ex S. Thomæ vico, ex Bengala alba gossypina, variis nominibus notata, *Sarampura*, *Sateposâ*, *Cassa*, &c. ex Cambaja *Cannaquina* nigro colore, *Turianes* rubro; quæ omnia ex gossypio fiunt: *Beiramena* rubri coloris minora majoraque, quæ vel subtili velo Cameracensiu comparari possunt: quod si nostra linteamina eo delata essent, majori (ut opinor) in pretio haberentur, quam quæ in Indiâ ex gossypio fiunt. Incolæ Iavæ sævi sunt, truces & diri naturâ, colore Malaccensium nigricantes, Brasiliensis haud absimiles, validi & robusti artubus, facie planâ, altis extensisque maxillis, magnis palpebris, minutis oculis, rarâ barbâ, tribus tantum quatuorve capillis supra os & infra, capillo raro & brevi, tamen in picem nigro. Imago apud Malaccensium figuras videri potest. Persequendo orâ dudum ad Vpeurum 25. mill. post Iavam majorem, initium Iava minor sumit, & longius paulo insula *Timor*, ubi Sandalû maximâ copia crescit, aliæque mille insulæ circumjacentes, quæ perinde non frequentantur, habitata tamen ac gentibus fructibusque repleta, ut Iava. Ex Malacca navigatione petuntur insulæ *Molucca*, *Banda* & *Amboyna*, ubi Lusitani & arces & duces habent, ad commerciorum facilitatem. Cursus autem est ex Malacca ad Vpophœnicem, per 100. mill. multas inter insulas & fyrteis; ita ut singulis noctibus anchoram naves cogantur emittere ad fyrtiû evitanda pericula, quæ usque ad Moluccas fere durât. Post spatium illud 100. mill. navigatio ad Apelioten vergit & Mesocœciam, 250. mill. ad insulâ usque Bandâ 5. gra. Australi. Hanc Lusitani frequentant, quod in ea optimæ nuces myristicæ proveniant, & optimus flos earundem, quem Macis vocamus. Etiâ hic nuces in *conservam* rediguntur, & in oleum, celebri vecturâ versus Malaccam, ac inde ad alia loca. Permutatione negotiatio fere hic constat, ut in Sundâ & Iauâ. Non temere hisce gentibus fides adhibenda est, quod dolosis artibus mercatorem circumveniant. Navem teneto, continentem nolito petere, sed intentâ vigilia cuncta observato. Ipsi insulani merces ad navigia deferunt, quibuscum ita negotiari poteris. Non raro Lusita-

nis nimiam confidentiâ agentibus imponunt. Amicus ita quidam meus dux navigii, amissâ in hoc tractu navi, cum omnibus suis comprehensus biennium miserè captivus traduxit; postea pretio redemptus. Nemo autem in Bandam aliasve Orientis insulas extra auctoritatem Lusitaniæ regis navigare potest. Ut cetera officia ita hoc etiam navigandi munus, quibusdam benemeritis conceditur, ut suo loco referemus.

Ab insula Banda ad Caurum 20. mill. jacet Amboyna insula, ubi Lusitanorum minuta quoque arx est. Insula hæc non tam multa habet aromata. Verum naves quæ ex Malacca Moluccas petunt, ibi aquam recentem sumunt. Ad Aparctiam 70. mill. spacio insula *Tydor* 1. gra. ad Septentrionem sita est, prima insularum quas Moluccas dicunt. Ad Aparctiam 6. mill. jacet *Moluco*, mox *Tarnate*, aliæque insulæ caryophyllorum.

CAPVT XXI.

Molucca Insula.

Insulæ Moluccæ quinque numero sunt, scilicet *Moluco*, *Tarnate*, *Tydor*, *Giloulo* & quinta alia: ibi Lusitanorum duæ arces sunt, in insulis *Tarnate* & *Tydor*, diutinâ possessione insularumque cognitione commercia exercentiu, ex Malacca & Indiâ. Hispani etiâ multum operæ posuerunt, ad vendicandas hujus navigationis utilitates, ex novâ Hispaniâ; sed cû in Tarnatê delati essent navis eorum tempestate periit, ademptâ revertêdispe, ideo a Lusitanis partim cæsi, partim capti ac ad regem Lusitaniæ missi fuerunt, oborto ingenti dissidio inter duos reges Castellæ & Lusitaniæ super harû insularum proprietate, quod postea per Pontificem fuit compositum. In summâ hodie solus Lusitanus navigat liberè. Præter caryophylla hæc insulæ nihil producant, verum tanto ibi numero crescant, ut totum hodie orbem impleant. In iisdem insulis môtés flammivomi reperiuntur, est enim adustum ubique solum, nihil esui commodum habens, præter carnem & Piscem. Orizam, frumentum, allium, capas ex aliis regionibus Lusitanæ advehunt, permutatione facta cum caryophyllis. Panem quem proprium habent ex herba sive radicibus conficiunt, ut Brasiliensi. Vestimenta ex stramine aut herbis contexta sunt elegantissimè. In hisce duntaxat insulis aves reperiuntur, quas Lusitani *Passaros de Sol* vocant, Itali *Manu codiatis*, Latini aves Paradisi, a pulchritudine plumarum, alias avium plumas decore exsuperantium. Has volucres nemo vivas vidit, mortuæ enim duntaxat decidunt. Adversus Solem volant (ut dicitur) continuo in aère, nullo terræ dum vivunt contactu. Apodes quippe sunt, sine alis, capite tantum & corpore, verum caudâ maximè constantes, ut apparet ex iis quæ hinc in Indiâ, atque adeo in nostras

Nemo præter cõsentium regis Lusitaniæ in Indiâ navigat.

Amboyna.

Tydor.

Dissidium Lusitanorum & Hispanorum super proprietate insulæ Moluccæ.

Caryophylla tantum Moluccæ ferunt.

Paradisi avis.

Merces expetuntur.

Iava homines duri ac obstinati.

Iava minor.

Moluccæ.

Banda nuce myristicæ fect.

Macis.

Incolæ Banda fraudulenti.

nostras regiones licet rarissime ob ingens precium deferuntur. Doctore Paludano duas, quas mecum adtulera ad ornatum sui Musæi obtuli, marem nempe & femellam. Inter has insulas multæ etiam aliæ jacent, vix tamè ob exiguam consuetudinem cognitæ, eoque omittendæ, converso stylo ad reliqua Malacitani tractus, cujus descriptionem ad Caput usque Singapuræ perduximus.

CAPVT XXII.

Cap. Singapura usque ad urbem Sian, Ora Camboje & Cauchinchinae. Insula Borneo, Luffones, Manilla sive Philippina.

Petra candida.

A Cap. Singapura usque ad promontorium Sinofuræ ad Apelioten 18. mill. numerantur. Sex aut septem mill. inde distat scopulus in mari Petreæ candidæ nomine: ibi magno sæpe periculo Chinæ naves venientes abeuntelque versantur, cum quarundam interitu, vnde magnâ gubernatorum cautione vitatur, quod alius nullus cursus præter hunc superfit.

Horreo.

Ab hoc promontorio Sinofuræ ad Vpeurum 40. mill. sumit initium insula Borneo, 1. gradu ad Septentrionem, porrigiturque 120. mill. in Borapelioten 7. gra. Latitudo etiamnum incognita est. Arboribus scætet hæc insula, quæ Camphoram producunt totius Orbis præstantissimam.

Camphora.

Pan.

A Sinofura tractus vergit in Septentrionem 30. mill. ad civitatem Pan 3. & dimidio gra. Supra 10. mill. eodem cursu tractus in Circium inclinatur 50. mill. spacio, ubi civitas Patane jacet 7. & dimidio gra. Duo hæc loca Pan & Patane regnorum celebritatem habent, sub tributo tamè regis Sian.

Patane.

Palo daguila.

In hisce locis lignum nascitur Palo Dagula dictum, & odoriferum illud preciosumque Calamba lignum, quod cum bonum est auro argentoque æquatur. Habet quoque Camphoram verum ea inferior cedit illi quæ ex Borneo adfertur. Etiam hic aurum invenitur & lapis Bezar sive Bazar, bono adversus venena antidoto: Adamas quoque, nux myristica, macis & lignum Sapon, quod etiam ex Sian venit ligno Brasiliæ haud absimile.

Lignum Calamba.

Sapon ligni.

A Patane supra 100. mill. ad Septentrionem, tractus usque in Sian recurrit 14. & dimidio gra. a Sian. Ex sinu ad Libonotum spacio 15. mill. Ora excurrit ad Notapeliotè 70. mill. ad urbem Cambojæ. Hæc civitas 10. gra. jacet. Inde ora ad Borapelioten contendit 60. mill., mox 60. mill. ad Borealybicum porrigitur, unde ad Coru intimo sinu Cauchinchinæ recedit. Hic Cãbojæ tractus etiam ora Champe nominatur, estque hoc in loco multum ligni istius odoriferi quod Calamba nomen habet. Per hoc regnum Mecon flumen fluit ac mari se miscet. Id apud Indos supra cætera flumina Ducatum

Mecon Fl.

quendam habet, quod tantâ aque abundantia æstivo tempore polleat, ut Nili instar campos omnes suis undis inundet. Hominibus Cambojæ persuasum est, omnibus creatis, brutis juxta ac hominibus, cujusvis generis, post fata boni malique præmia deberi. Interiore terra post Cambojam & Sian plurimæ nationes jacent. Sunt ibi Lai potentes maximæ, Ava & Brama, qui circa montes habitant, Guei monticolæ feritate indomitâ, quibus humanæ carnes in cibum sunt, omneque corpus ferro candenti notatur, excellètia (ut putant) singulari. Harum quidem gentium nota nobis vocabula sunt, verum plurima ignorantur.

Persuasio hominum Cambojæ.

Guei antea populi.

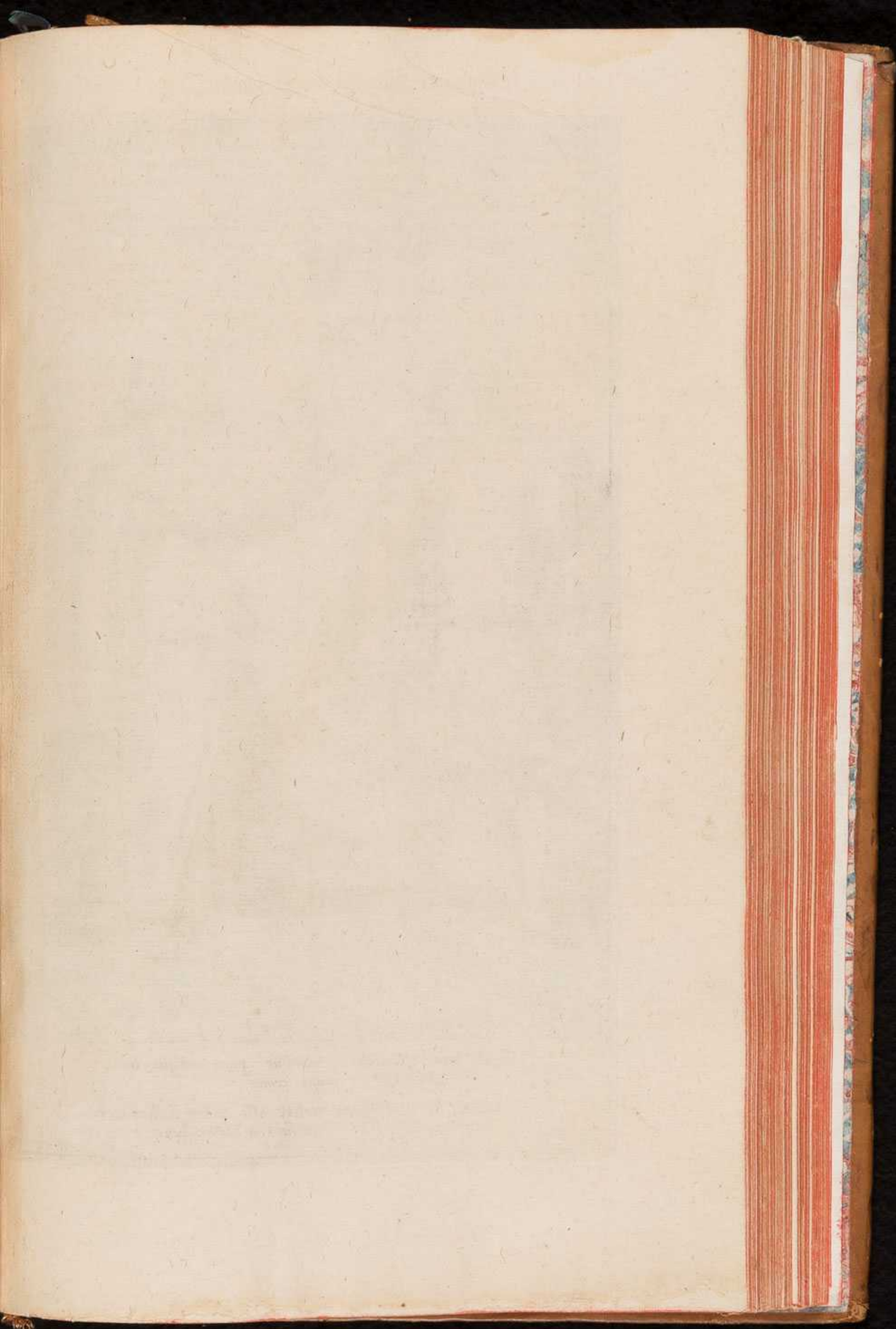
Ad Orientem in mari a tractu Cambojæ sive Champe 100. mill. ferè insule Luffones dictæ jacent, primum ab Hispanis ex novâ Hispaniâ detectæ anno 1564. Hæ Manillarum sive Philippinarum nominibus quoque innotescunt, quod præcipuus portus cum civitate, Manillæ nomen habeat: ab aliis etiâ Luffon vocatur. Inde insulis idem nomen. A Philippo autem rege Hispaniarum Philippinæ Castellanis dicuntur. Civitas Luffon sive Manilla jacet 14. gra. Huic insulæ ac urbi multæ minores adjacent insulæ, generali nuncupatione illustres. Hispanis hodie parent. Gubernator in urbe Manilla sive Luffon habitat. Is regis Castellæ nomine ex nova Hispania eo mittitur cû Episcopo. Sub regno Chinæ eadem olim insulæ continebantur, verum certas ob causas a Chinensibus desertæ incolæ nullâ lege adstrictos habebant: atque inde facilem ad prædâ Hispanis cessere, quorum opera multi etiam hodie Christianis imbuuntur disciplinis. Terra fertilissima est multo frumenti proventu, venatione item uberrimâ, cervorum ac hinnulorum, armætis quoque, bubalis, bobus, vaccis, capris & porcis. Habet plures Zibethi feles, omnigenosque fructus ut China. Copiam quoque mellis & piscium. Etiam aromata jactant Hispani verè an falsò ignoratur: Ceterâ a Chinensibus multum frequentantur, ad vectis mercibus, serico nempe, gossypio, porcelanis, pulvere tormentario, sulphure, ferro, argento vivo, chalybe, aliisque metallis, cupro, farina, nucibus, castaneis, biscocto pane, dactylis, omnigenis linteaminibus, thecis scriptoriis, cæterisque rebus ad curiositatè eximie pertinentibus. Vingtî naves quotannis ex China hujusmodi commercia ad insulas hæc exercent, quæ versus Mexicam continuata, tritam hodie navigationem faciunt, non minori celebritate, quam ea sit, quæ ex India Lusitaniam petit. Sed ad tractus omissam descriptionem revertamur: Nempe ab interiori sinu Cauchinchinæ ad Orientem, usque in promontorium Terræ altæ 19. gradu. Id spacio 60. mill. habet. Hic initium sumit illa ingens & famosa Chinæ regio, quam sua descriptione

Philippina.

Ex Philippinis in novam Hispaniam vulgaris hodie navigatio.

Initium regionis Chinæ.

illustra.

*Malachę incole sermone et moribus quam reliqui Indi
cultioribus et magis comes.*

*Inwoonders van Mallacka welcke alle andere Indianen in
taele courtosije en amoreusheyt te boven gaen.*

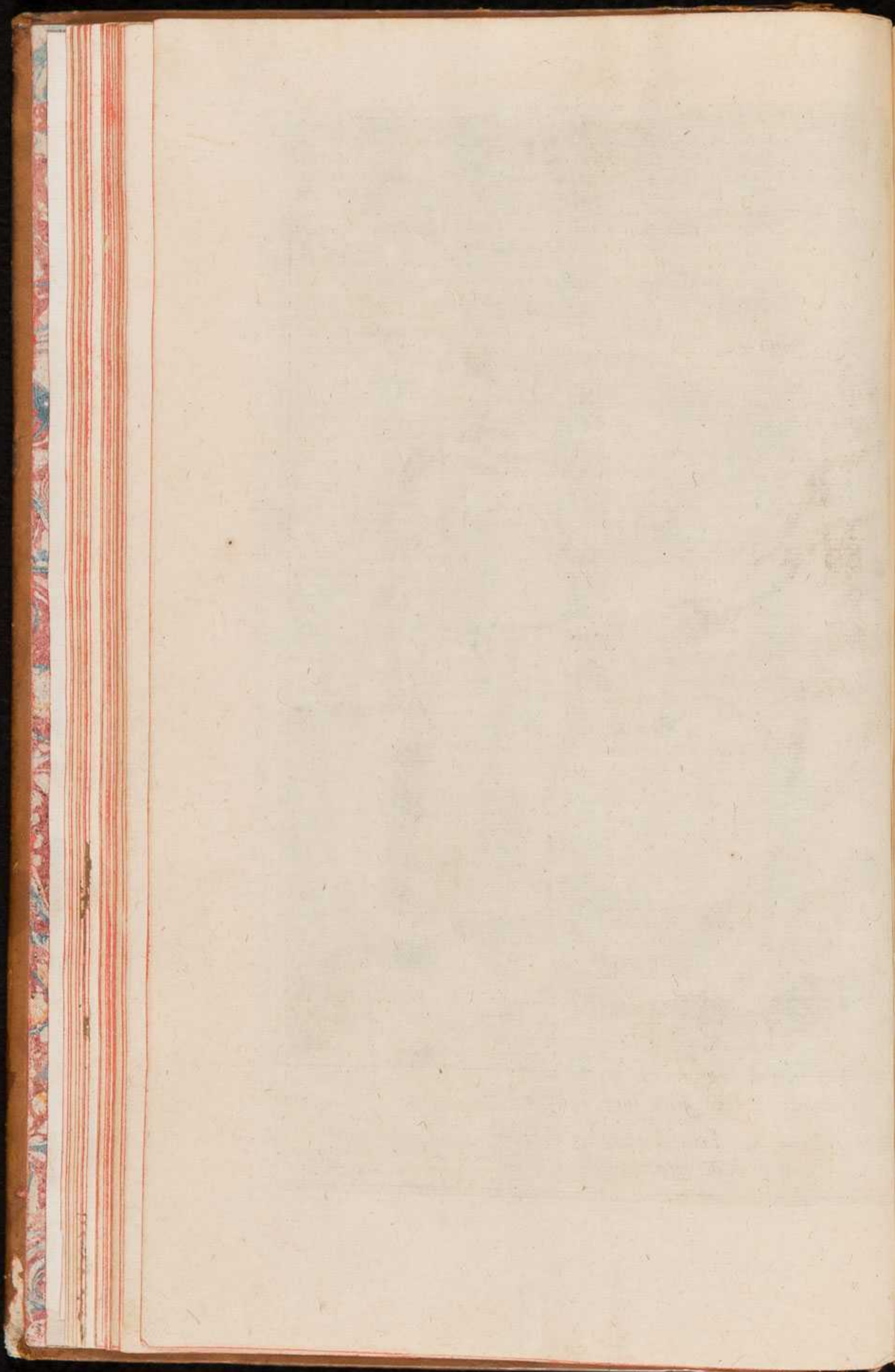

N. P. Schöten

Jauvas

Insulanus e Java gens durę cervicis.
Een eylander wt Java welcks volck is hart;
neckich en opstinaet.

24 en 25

illustrabimus. Sinus supradictus terram Cambojæ, tractumque Champæ terminat, ibique incipit terra Cauchinchinæ usque ad Chinæ limites porrecta. Cauchinchinæ regio distributa est in tria quatuorve regna, sub tributo Chinæ regis. Incolæ Chinesibus fere similes sunt, moribus & vultu: Fertilis autem terra est omnium quæ ad humanos usus pertinent. Habet multum quoque ligni, quod *Palo d' Aquilla* nominant, etiam odoriferum *Calambe* lignum, sericum aliisque res quibus China illustris est. Ab hoc promontorio ad Vpeurum a cõtinenti 10. mill. jacet insula *Aynao*, sub dominio Chinæ. Inter hanc insulam & continentem omnis generis margaritarum piscatio est. Ab eodẽ promontorio in persecutione tractus ad Vpocçiã per 90. mill. Insula *Macao* jacet cum urbe 22. & dimidio gra. Ea a Lusitanis admixtis indigenis habitatur.

A *Macao* ad Borealybicum in sinu insulis pleno introrsum civitas *Canton* sita est 24. & dimidio gradu, distatque a *Macao* 30. milliaria: Metropolis hujus provinciæ illa est, mercaturæ opibus excellens, ac Lusitanorum commercio celebris; cum is locus unicus sit quo cum Chinesibus tractare possunt.

CAPVT XXIII.

Opulentia, fœlicitas, munitiones regni Chinæ, aliæque memorabilia.

Regnum Chinæ sub tropico Cancræ situm est, tractusque omnis in Libonorum, ac Borapelioten desinit, 400. mill. spacio. Ad latus Australe habet regnum Cauchinchinæ, ad Borapelioten & Aparctiam Tartariam, terrâsq. in Occidentalem Chinæ plagam inclinatas, ubi populus candidus (ut ajunt) habitat ac nomine *Cathay* designantur, incolis (ut quidam existimant) plerisque Christianis, quibus Persiæ regnum pro limite sit. Ceterum Chinæ regio, qua ad Tartariam vergit, murum habet (ut ferunt) longitudine in 500. mill. porrectum. Id ita intellige. Montes multi in hac parte velut in theatri vicem regnum Chinæ cingunt. Sed valles inter hos montes patent, quas tum murus verticibus montium æquat: 50. milliariũ. vallium districtus est. Tartaros olim tenuisse Chinæ regnum etiam annales gentis docent. Verum eos expulerunt indigenæ, utquẽ regno in posterum securitas constaret, adversus hostiles palantesque Tartariæ populos, murum erexere, qui incursiones infestas prohiberet; ab eo tempore quies Chinesibus fuit.

Provincias 15. terra Chinæ continet, si inter eas & insula *Aynao* computetur. Sua singulis metropolis est, undẽ & provinciæ nomen derivatur. In meditullio hujus regni lacus est ingens, ex quo multa flumina ac torrentes luscitantur, tantã affluentia

aquarum, ut per universam terram navigia, Lembi, ac *Bergantini*, facili navigatione inundent. Hæc aquarum copia abundantia, fecunditatisque rerum causa est, plerique inde civitates ad ripam fluminis alicujus spectantur, ingenti commodo & concursu mortaliũ. Maris tractus per maximus est, supra omnes quos cognovimus, ad quem provinciæ quinque nobiles jacent. *Cantao* sive *Cantõ*, *Chincheo*, *Liampoo*, *Nankyn* sive *Nankyn* & *Paguian* quæ quidem postrema est ad Borapelioten. Eadem curia regis maximaque militum frequentatione celebratur, quod Tartaris vicina sit. Asserunt hanc inter ceteras Chinæ provincias præstantissimam esse, ac idcirco a rege in habitationis commodum delectam. Tota regio lembis, quibus flumina interiora sulcantur, ad miraculum usque plena conspicitur. In solo flumine portusque urbis *Canton*, plures lembos & scaphas cerneret, quàm in universa Hispaniã. Aër ipse suavissimus, ingentem terræ fecunditatem indulget, inde maxima frumenti, orizæ aliorumque leguminũ copia est, per integrum annum, vel ferendi, vel metendi apto tempore. Terræ interiora elephantos quosdam habent, leones, tigrides, aliaque sæva animalia. Quæ muscum gerant bestiolæ multæ hic sunt, illæ catellorum magnitudine, ac imagine, sepulchro ad aliquot dies includuntur, indeq. putrefactæ multis verberibus macerantur, donec caro sanguini misceatur: Tum ex pelle carne & sanguine rotundæ uncialesque pilæ fiunt, quas Lusitani *Papo* vocant, ac per orbem distrahuntur. Feles quoque nutrit *Zibethum*, *Algalliam* sive *Ambarum*, ferentes: Equos pariter, sed minores Europæis, anseres, gallinas, anates eximia abundantia, piscium marinorum ac fluvialium extrema etiam copia est, aliarumque rerum ad sustentationem hominum. Auri argentique fodinas habet, a quibus tamen regis edicto fossores arcentur, inde tale ibi metallum exoticum est. Sed nec ideo minus ædes aureæ argenteaque supellectile nitent, diffusis passim opibus. Argenti sanè suã æstimatione major caritas est quàm auri, quod auro diversa precia taxæque sint, argentum verò certo pretio constet. Margaritis scætet, & *Aliosfaro* ex insula & provinciã *Aynao*. Fert præterea argentum quod viuum vocamus, æs, ferrum ac chalyba, bractæas, stannum, plumbum, sulphur, aliæque metalla, etiam *Ambarum*. Præter has demum divitias aliolque proventus redditusque, quibus Chinæ rex opulentus est, in quavis metropoli (ita ajunt) thesauros suos occultos & jam olim collectos habet. Serica vestis incolis vulgaris est, ut nobis ex vili linteamine; usque ad talos omne indumentum ex serico fluit, etiam ex Attalæis pictisque pannis, quos *Brocado*

Aquarum copia & commoditas.

Quantitas trium maximæ.

Fertilitas China.

Muscus vado.

Argenti fodinæ.

Thesauri regis Chinæ.

Chinesium vestitus.

Sericum summa
copia.

Porcellanæ.

Vectigal salis
magnum.Munitiones
Chinæ.

Militia Chinæ

vocant, facili ex copia ingenti serici per universum regnum materiã. Affirmant pro vero: Ex urbe *Canton* annis singulis in Indiam deferri trecentos *quintallos* serici, præter quod ad insulas Philippinas, Iaponiam, & Sianam transmittitur; Cùm adhuc domi tanta copia maneat, ut classibus onerandis sufficeret, sine notabili imminutione. Multùm quoque ibi lini, multùm gossypii, vili ad miraculum usque pretio. *Porcellanarum* autem numerum quis enumeret? Illæ in Indiam, Lusitaniam & novam Hispaniam, &c. plurimæ vehuntur. Sed tenuissimæ materiæ *Porcellanæ* nemo nisi periculo capitis extra regnum defert, servantur illæ duntaxat principibus ac magistratui, tantâ tenuitate ut crystallinorum subtilitatem superent. *Porcellanæ* interiore regionis plagâ conficiuntur, ex certâ terræ specie, quæ durissima est, ea in partes mollitur, vel molâ tunditur, cisternisque injecta maceratur, quoad duritate devictâ saepeque versata (quemadmodum apud nos agricolæ lac in butyrum exercent) in summitate materiæ excernat, ex qua subtilissimum opus fit: sequitur secunda crassior soboles & inde alia atque alia, deterior semper successione. Figuræ ac imagines quælibet post appinguntur, demùm fornacibus impositæ testæ, in eam quam ostendunt formam rediguntur. Eadem regio saccharo abundat, melle ac cera, vili pretio. Fructus notos nobis omnesque fert, etiam alios incognitos, ita nec Hispaniæ usquam cedit. Mala habet aurea, quovis saccharo dulciora. Est ibi fructus, quem *Lechyas* vocant, pruni instar, sed alio sapore, gustu mirificè commendatus. Nihil (ut unica oratione complectar) deest huic terræ, in quam natura ita abundanter sua dona profudit. Reditus Chinæ Domini permaximos quis enarret? Ex vectigali quod salis nomine in flumine *Canton* provinciæ colligitur, annuè sesquimillionem accipit, unde facilis ad cetera supputatio est. Urbes hujus regionis universæ ex lapide quadrato constant, excitatis ad defensionem propugnaculis, ac fossis fluminibusque ductis ad securitatem. Neque tamen castellis utuntur, aut arcibus, sed cuique portæ imposita turris validissima, tormentisque instructa, urbem munit. Armis etenim omnis generis utuntur, sclopetis, arcibus, frameis diversæ formæ, gladiis, clypeisque. Milites in bello longis vestibus incedunt usque ad genua gossypio stipatis, quæ frameæ gladii ictum securè excipiant. Regiis stipendiariis insigne est rubro sive flavo colore galerus. Horum numerus sine numero est. Habent Duces, Decuriones, Centuriones, Mille-narios, &c. pro ratione copiarum. Et est Ducibus certa nota, ac insigne potestatis, ut hinc colligas numerum cui præsumunt. Ad novilunium delectum agunt, stipendia ac-

cipiunt, quæ argento solvuntur. Alterius quippe monete nullus usus est. Argentum in partes scinditur, atque ita pondere suo suscipitur, proinde continuò ad manum sunt balances, cum instrumento ad argenti scissionem. Miles ad quodvis novilunium stipendii vice pretium sesqui-reali accipit; id secundum æstimationem ceterarum rerum, quatuor ibi ducatos sive 12. Carolinos valet. Vivunt superstitione gentilium, nullâ Machometicæ sectæ mixtione, Diabolum adorant; tantùm ne noceat. Proinde morienti ante oculos Diaboli figura statuitur, dextrâ pugionem, sinistrâ solem tenentis. Hunc ut fixis oculis inspiciat moriens, suadent: Ne altero in sæculo malignitatem ejus experiatur. Solem Lunamque velut conjuges venerantur. Eclipses tempore, multis sacrificiis Dei iram timidi avertunt: Ne vitam illis eripiat, magnâ omnium consternatione: Immortalitatem animarum fide concipiunt, præmiâque bonorum & malorum, inde sepulchrorum cura impensior. Academiarum splendor per universum regnum insignis planè est. Studia ibi Philosophiæ legumque patriæ florent, nullâ æstimatione natalium circa honores, cùm doctrinæ tantum atque eruditionis delectus habetur. Inde eruditus cuncti Magistratus patent, maximisque sollempnitatibus ministeria. Vita omnis jucunda, suavis ac plena dignitatis illis est: Hos *Loitias* & *Mandarinos* vocant, qui sellis gestantur, velamentis ex serico, auro argentoque rectis. Potissimum genio ac cuticulæ indulgent, ut omnes passim Chinæ homines. Summâ ubique præstantiâ apud nationem illam doctrina militat. Nemo in patriâ suâ munus aliquod Gubernatoris aut Magistratus suscipit, lege prohibitus. An ob eam causam: Ne amicitie aut affinitatis ratione in judicando a rectâ justitiæ regulâ discedat? Ita quidam arbitrantur. Cùm ex supra dictis aliquis è vita discedit, multâ is commorientium vxorum ac famulorum sequelâ honoratur. Sepulchrumque ipsum monilibus aurorq. &c. impletur. Sic vitæ sequenti (ut putant) suis honor suæque copia erit.

Terra ipsa temperatissima est optimique æris. Initium enim sumit altitudine novendecim graduum, & quibusdam in locis altitudinem quinquaginta graduum superat. Inde certa fertilitatis præsumptio, accedente continuâ incolarum in colendo moliorandoque agro industriâ. Pedem nullum in China videas terræ, qui non suo proventu gaudeat, neque ipsis montibus collibusve exceptis, ob hominum multitudinem. Pestis nullâ memoriâ ibi invaluit. Et lege vetitum est severitè: Ne quis absque licentiâ terrâ se efferat, eadem lege interdicto peregrinis accessu. Mendici ociosique omnes atroci edicto sublatis,

Religio Chi-
na.

Studia.

Nota.

Honores.

Funera.

Situs China.

statura Chi-
nensium ac
habitus.

sublati, nullâ ratione admittuntur. Gens ipsa pulchrè formata, communiter largâ pinguedine staturam præstantem ostentat, facie latâ rotundâque, oculis minutis, palpebris grandioribus superciliis elevatis, parvo humilique naso, barbâ rarâ, septem octove crinibus infra supraque os: sub mento pili admodum nigri propendent quos summoperè curant, ac pectine continuè exercent. Capillum viri juxta ac feminae in pretio elegantèr habent, prolixumque cum adolescere permittunt, què post in nodum in vertice cogunt, injecto ex serico reticulo. Qui juxta mare habitant circa *Machau* & *Canton*, ubi Lusitani frequentant, colore sunt nigricante, ut *Aethiopes* Africae & *Barbariae*, ac partim *Hispani*. Sed qui interiora regni tenent, *Belgis* Germanisque colore haud sunt absimiles. Etiam inter *Chinenses* aliqui prorsus nigri conspiciuntur, grandibus oculis & densâ barbâ. Verum pauci tales sunt. Stat opinio, & *Chinenses* ita narrant, genus esse quoddam mixtum ex *Tartaris*, aliisque vicinis nationibus nondum ita strictè interdicto commercio, ut supra relatam est. Ungues sinistrae manus incolae longiores nutriunt, lege aliquâ moti suisque ceremoniis. Vestimenta ut diximus maximè ex serico constant, inter eos, qui alicujus sunt existimationis. Plebs tamen gossypinis vestibus, aliisque vulgaribus penulis incedit. Pannum ex lana sive holosericum in universa *China* consueverunt ignorare, licet abundè materia sufficiat. Mirantur ideo *Lusitanorum* hujus generis merces. Feminae sumptuosius vestibus eminent, patentibus fluentibusque togis, monilibus variisque gemmis, quâ crinibus, quâ pectore inlustres. Manus studiose tegunt, raro prodeunt plurimumque domi degunt. Minutos pedes elegantiae causa adfectant, ideoque a teneris unguiculis plantae fasciis cohibentur, incesu in posterum molestissimo. Ex maritorum zelotypia fluxisse hanc consuetudinem ferunt, ut ita difficultate gressus proeundi studium minueretur. Etenim viri maximè zelotypi sunt, plurimumque mulieres ad libidinem & luxum inclinatae. Quae in dignitate aliqua sunt sellis gestantur per vicos, in quibus per cancellos perspiciunt cuncta, ipsa a nemine visa.

CAPVT XXIV.

Provinciae, urbes, aliaque memorabilia regni Chinae.

Regnum Chinae (ut narratum est) in xv. provincias distribuitur, singulè amplissimi regni alicujus in Europa magnitudinem aequant, suis ut scribitur spatiis. Prorex praestitit his, quem *Chinenses* *Cochin* vocant. Duæ ex iis per regem regisque con-

silium gubernantur. *Tolanchia* scilicet & *Pagua* in qua rex moratur: Ceteræ dicuntur hisce nominibus: *Foquiem*, *Olam*, *Sinçay*, *Susuan*, *Xansay*, *Oquiam*, *Ancheo*, *Hona*, *Canton*, *Quicheo*, *Chequeam*, *Saxi*, *Aynaon*. Omnibus ferè flumina sua torrentesque sunt, impetrato ita facili commetio, terrestri itinere sive navigio. *Chinensium* historiis & annalibus in hisce xv. provinciis 951. Metropolitanae urbes nominantur, 1593. Civitates, ut etiamnum vicos magnitudine ac spacio terrarum urbibus pares excipias, undè regni amplitudo facile consideratur. Plurimae civitates ad flumen aliquod jacet, vivamque aquam, fossis latissimis, cinctae muris pulcherrimis crassisque, ex lapide quadrato. *Pomerium* extra & intra urbem, quod latitudine sex adequitantes viros ferat, conspiciuntur. Id ad facilem murorum contemplationem servit, ne usquam deficiant, maximam enim curam ruinosa quaque reficiunt. Viae regni totus pulchrè stratae sunt, usque ad montes ipsos, magnam ubique aequalitatem. *Frõispicia* portarum urbiumque pulcherrimis architecturae lineamentis formata videas, tribus quatuorve portis circa introitum excitatis, egregia artis fabrica. Ferrum valvas munit, plateae autem pulchrè stratae urbem visu longo & recto in finem usque secant. Ad platearum fines camerato opere fornices stant, in quibus maximam mercium copia enitescit omnium rerum ad necessitatem & elegantiam. Deinde arcus ex quadrato lapide constructi, figuris ac imaginibus depicti, plateas inumbrant, ad voluptatem ac lulum idonei. Omnia etenim festa lususque *Chinenses* nocte exercent, atque tum arcus istos, faces lucernaeque illustrant, insigni maxime spectaculo. Tribus ferè januis aedes ornatus causa patent; media maxima est: *Humiles* autem sunt aedes, sine tabulatis, ingenti tamen introrsum spacio, hortorum ac viridariorum, supellectile omnigena ad delicias. Civitas in qua rex degit *Xuntien* sive *Taybin* vocatur, & a quibusdam *Quinzay*. Nomen *Xuntien* *Chinensium* idiomate civitatem caeli significat, in provincia *Pagua* ea sita est, magnitudine ad miraculum celebrata. Longitudo tanta est, quantam uno die eques superet, tum alia sunt infinita miranda quae brevitatis causa omitto. Hac in urbe regiam suam *Monarchia* *Chinensium* habet instructam omnibus deliciis ad usus suos, uxorum & curialium. Ducum, Comitum, Baronum, &c. titulos *Chinenses* ignorant. Nemo vassallum habet, nisi aliqua Regis solemnni indulgentia. Post mortem hujusmodi beneficia ad Regem redeunt, potestque liberis ea adimere, quibus tamen fere permittit, modò idonei sint, Regemque novam fidei praestatione agnoscant. In singulis

Provinciarum
Chinae nomi-
na.

Urbes.

Aedes.

Quinzay.

Nemo feudum habet.

urbibus principibus, ubi Gubernatores ac Proreges imperitant, pictura regis dependet, velo ex Attalico panno tecta. Hanc cottidie Officiales omnes, *Loitia*, *Mandorini*, &c. honorant debitâ reverentiâ, velut in præsentem Regem. Titulus autem Regius est: **REX ET DOMINVS MVN-
DI FILIVSQUE COELI.**

Telum in China nemo portat neque domi habet, exceptis iis qui stipendio Regis honorantur, quorum etiam filii militiam ut hereditariam consequuntur. Ingenia Chinesium acutissima ex iis quæ inde adferuntur satis perspicui possunt. Carros velis accinctos in usu habent, in formam navium subjectis rotis, tantâ industriâ operisque concinnitate, ut in campis eadem velocitate ferantur, quâ navigia in flumine. Emendi vendendique scientiâ pollent maximè. Qui autem officinam habent tabulam præfigunt, in quâ mercium quas vendunt velut index continetur. Artificiis singulis singulæ plateæ sunt constitutæ, continuis habitationibus, successione etiam certâ liberorum in eadem artificia, quæ parentes exercere, nisi aliter Magistratus statuât. Ditato jam, vacatio ab opere permittitur, ipse nihilominus officinam & operarios habet, eosque observat: Moneta Chinesium ex auro argentoque sine signo tamen constat. Ea in minutas partes scinditur, ad valorem usque oboli. Etiam cetera merces omnis generis, gallinæ, anseres, pisces, &c. ad stateram ponderantur, eoque modo venduntur. Vxorem unam habent, quam legitimam vocant, atque inde alias quotquot alere possunt. Filius ex legitima uxore potissimam successione partem habet, quod superest ceteris liberis distribuitur. Matrimonia libera sunt exceptis fratrum, sororum, consobrinorumque. Sponsus antequam sponsam domum deducat dotem præstat sponsæ, quam illa ad parentes defert in pretium sumptuum, quos in educatione tulerunt, inde cum sponso domum abit. Quod ita dotis nomine datur parentibus in totum cedit & ad eorum arbitrium dispensatur. Demum, quod post illorum mortem superest, filia cedit a cujus sponso dos talis profecta est, eo modo qui plures filias habent, opulentia ceteros superant. Ex sequentibus hisce imaginibus parent figuræ Chinesium virorum ac mulierum, & Mandarinorum, modo quo sellis gestantur, & in flumine navibus vecti genio indulgent.

Lingua Chinesium multum diversa est. Scripturâ autem intellectum inter se communicant. Utuntur enim figuris ex quibus Alphabetum sine numero habent. Figuras has cum diversi coloris chartâ, calamos item & atramentum videre apud Paludanum licet. Opus est autem magno usu prolixâque memoriâ, qui omnes exactè velit

intelligere, eamque ob causam tanti apud illos docti peritique homines æstimantur. Charta Europæ chartis similis est, verum non ita candida, laevior quoque & subtilior. Ea ex omni colore elegantissimè fit. Scribunt autem arundine cum penicillo ut pictores. Typographia, tormenta bellica, pulvis tormentarius, aliaque ad arma pertinentia in China ante aliquot sæcula fuere, vulgari usu, ita ut origo memoriam hominum superet. Ceterum Annales illorum habent primum Chinæ Regem Magicis artibus clarum, tormentorum ceterorumque bellicorum instrumentorum repertorem fuisse. Typographia quoque valde vetus est: Libri quippe reperiuntur, jam ante 500. aut 600. annos impressi, quàm in Europa ars eadem innotesceret. Multi sanè libri in China existant, curiosi etenim scriptores sunt, omnium rerum gestarum, artium, legum, edictorum, civiliumque sanctionum, Romanis antiquis Græcisque nequaquam hac in re dissimiles. In conviviiis epulisque invitatis singulis mensa singularis apponitur, etiam si aliquot centum convivæ essent. Mensæ autem pictura insigni, figuris ac floribus pictis, ad mirificam delectationem fulgent, atque ideo mappis non utuntur. Circundant tamen orbem mensæ panni ex serico, auro argentoque, pro dignitate hospitis, usque in terram dependentes. Ex angulis autem calathi extremâ arte contexti demittuntur, floribus oderiferis, omnigenis figuris ac imaginibus ex saccharo aurato confectis, elegantissimè impleti. In mensæ medio cibus optimè preparatus bonoque ordine in patinis ex porcelanis apponitur, sumptuositate singulari. Cibus denique sive ex piscibus, sive ex carne conficit, ossibus antè exemptis in partes sectus convivio infertur. Manu tangere epulas incivile habetur & sunt in hunc usum duo ligna nigra & orbiculata, qualia apud Doctorem Paludanum a me illi donata conspiciuntur, quibus scitè admodum, etiam ne vel mica decidat, uti norunt. Ideo neque mantilia tersui habent, nihil enim necesse est, cum os manusque nequaquam contaminent. Potus est vinum ex oriza confectum & instar cervisæ decoctum. Sæpè bibunt sed parum, viciè aliquando repetito haustu, antequam calicem evacuent. Epulas & convivium Musices multo delectamento condecorant. Cibum sæpè & variè apponunt. Salutandi hunc modum habent. Ex plebe homines sinistram claudunt, quam dextra tegunt ac pectori admovent, magnâ summissaque capitis inclinatione. Hoc signum animi in amorem adfecti junctis manibus juncta etiam pectora exprimit, multis adjectis præclare benevolentia verbis. Nobiles siue Mandorini obvii confestim manum claudunt, junctis digitis, circulo facto brachiis lunatis: Ita stantes caput

Typographia
ac Tormenta
torum usque

Convivium
tatio.

Gallinæ, anseres, &c. ad stateram venduntur.

Connubia.

Sermo.

Salutandi
modus.

caput inclinant, summâ comitatis, super priore incessu contentione, aliisque ritibus quos inter proceres usurpant. Et sunt infinita huiusmodi, quæ persequi omnia nequeo, nam in centum libros crescerent, sive regum, sive gentiû descriptione spectemus. Qui latius ea cognoscere cupit librû fratris Ioannis Gonsalvi de *Mendoça* legat, qui ex Hispanica lingua in Latinam translatus est, & quamvis errores aliquos sinistra informatione Authoris habeat; tamen pleraque vera continet, lectuque dignus est.

CAPVT XXV.

Civitas & insula Machau in China, ubi Lusitani negotiantur & habitant, eius negotiationis ratio, pretia, mensura, & moneta, cum China, tum Malacca.

Insula cum civitate *Machau* sive *Makan* a Lusitanis habitatur, quibus Chineses mixti sunt: Illi mercaturam versus urbem *Canton* exercent, unde Chineses omnis generis merces apportant, emptuque proficiscuntur, cum ipsis Lusitanis nequaquam permissum sit *Canton* proficisci. Ceterum ubi aliqua ex India navis *Machaviam* venit, confestim eam. *Mandorinus* sive *Gubernator* metitur in latitudine & longitudine: ibi tum computatione per dimensionem istam navis facta, vectigal exigit, ac proinde onerandæ navis facultatem permittit, absque ulteriore tributi solutione: Tunc & *Institor* quidam eligitur Lusitanus unus, qui nomine omnium *Cantonum* naviget, ibique res sociorum agat: sed eidem neque pernociatio in urbe conceditur, magnis pœnis vetita. Urbs *Machavia* Lusitanum *Episcopum* habet, *Archiepiscopo* *Goa* suffraganeum. Quotannis singulari diplomate Lusitanæ regis *Machaviam* navis ex India venit, cuius quidem præfectura quemadmodum & arcium dignitates illustribus tribuitur: *Machaviâ* eadem navis in Iaponiam abit, ibi ut onus suscipiat, indeque *Machaviâ* repetitâ *Malaccâ* post navigat, ultimòque *Goam*: Nemo ita navigat, præterquam diplomate regio munitus, quod certis vicibus successorie datur, cum unica tantum navis quotannis *Goâ* solvat *Machaviam* petitura, ita ex hac profectioe qui regi ministerium aliquod in India præstiterunt, tanquam præmium referunt. Ceterum *Chinam* ac *Malaccam* versus cuivis commercia licita sunt, nõ tamen in Iaponiam, quæ huius navigii præfecto regis gratiâ conceditur. Etiam in *China* vel *Malacca* nulla navis oneratur, aut exoneratur, antequam hæc Iaponica exonerata vel onerata sit, post cuique suus quæstus liber est, suæque naves ex *China* *Malaccam* & *Goam*. Præfecti Iaponicæ expeditionis, magnum ex ea lucrum nanciscuntur; & præsertim instructi sorte quadam pecuniæ insigniore ad initia commerciorum ac navi

bona 700. sive 800. *Lastorum* (ut vocant,) 150000. & 200000. Ducatos facillimè quæstuosis mercibus superat. Navigatio autem hæc triû annorum spacio cõmuniter conficitur. Cum enim *Aprili* mense *Goâ* solvant *Malaccam*, ibi ad aliquod tempus subindè coguntur sedere, opportunitati ventorum intendentes, qui certis ibi tempestatibus (*Monson* vocant) naves impellunt. *Malaccâ* *Machaviam* navigant, ibique novem mensiû spacio, & quod excutrit, tempestates alias operiuntur, quarum postea fortunâ in Iaponiam proficiscuntur, ibique tempestates reditui commodas denuo exspectantes, aliquot menses terunt, ut *Machaviâ* navigent, circa quam urbem iterum alterius opportunitatis fortunâ coguntur opperiri, consummato ita in reditu abituque triû annorum tempore. Per has in Iaponiam navigationes *Machaviæ* præfecti quoque immutantur. Quando enim una navis *Machaviâ* in Iaponiam abit, altera ad eandem navigationem parata *Goâ* *Machaviam* subit, & gubernatorem navis ac urbis exponit, ac cum prima; navigatione peractâ, *Machaviam* redit, altera Iaponicam expeditionem aggreditur, permittente gubernatore discedente, repertenti urbem præfecto; administrationem, qui ibi durat usque in cõmodum tempus *Malaccam* enavigandi, revertentem cõ, qui posterior in Iaponiam navigaverat, ac *Machaviæ* gubernationem recipientem usque in sequentis navigii adventum. Ita *Machaviâ* semper aliquis *Gubernator* tenet, certis adventuum recessuumque vicibus ut scriptum est. Merces quæ ex *Machaviâ* in Iaponiam feruntur ex serico constant, *Argentum* earum loco naves referunt, magno compendio. Ceterum inentione *Machaviæ* factâ, hæc mihi visum alienum, inferere species mercium, quas Lusitani ibi ferè emunt ac distrahunt, adjectis preciiis communioribus, quæ parvâ immutatione aut minuuntur aut crescunt, Chinesium etiam *Malaccæ*que ponderum declaratione adhibitâ, ob frequentiam commerciorum ac differentiam a Lusitanæ *Indiæ*que ponderibus. Ergo sciendum, in *China* serici esse tria genera: Vnum quod *Lankyn* vocant, idque optimum habetur, alterum *Fuscan* dictum quod bonum quoque est, tertium vero quod *Lankam* infimæ notæ nominatur. Præter autem hæc genera aliæ serici species cognite sunt. Est sericum nondum netum, quod rude vocamus, aliudque netum & versatû rotulâ, quod Lusitani *Retros* nominant. Album & rude sericû *Lankyni*, vulgari pretio per *Picum* (genus id ponderis est quod postea explicabimus) ad 145. 150. *Realos* majores aut *Daleros* Imperii æstimatur, secundum nostram monetam. Album & rude sericum *Fuscan* per *Picum* 140. & 145. *Realis* emitur. Rudis serici *Lankam* *Picus* 75. aut 80. *Realis* comparatur.

Lusitani *Machaviæ* rectores singulis navigationibus mutantur.

Merces *Machaviæ*.

Vectigal ex
mensura.

Navigatio in
Iaponiam.

Quæstus illi-
us navigatio-
nis.

Retros sive tortile sericum album *Lankjini* in *Picum* 160. 170. Realis constat. Sericum album tortile *Fuscum* sive *Susum* 130. 135. Realis. Ex serico tortili albo *Canton Picus* ad 50. 55. Realos aestimatur. Variatis etiam coloribus sericum tortile eodem pretio accipitur. Rude sericū Cantonense in *Picum* 55. 60. Realis habetur. Albi Serici Sindones 14. ulnarum communiter, nunc hoc nunc illo anno ad 100. 50. 55. Realos taxantur. Muscus per *Caetam* 20. unciarum sex septemve Realis emi potest. Ceteræ autem curiositates aliaque supellectilis genera, quibus Chinense regnum abundat, suis variisque pretiis constant, non ita certis: Supradictæ autē potissimum merces distrahuntur & a Lusitanis in alias partes negotiationibus avehuntur, præcipuâ opulentiam ac frequentatione Chinarū regni. Nunc de ponderibus monetæque Chinæ & Malaccæ. Itaque ponderis genus quod Malaccæ *Bharis* nomē habet, tres *Picos* conficit: *Picus* autem 66. *Caetos* & duos tertiarios, ut in summa tres *Pici*, qui *Bharum* faciunt, 200. *Caetos* habeant, tam in majori quam minori pondere. *Bharis* Chinæ habet 300. *Caetos* eadem aestimatione cum 200. *Caetis* Malaccæ minori pondere; tres enim *Caeti* Chinensium Malaccæ duos reddunt pondere minori. *Caetus* Chinæ habet 16. *Taejos* Chinensi pondere, qui 14. *Taejos* Malaccæ reddunt, Lusitaniæ pondere autem 20. Vncias & tres drachmas. Est & alia ponderis species in usu, quæ *Hantum* vocant: *Hantus* autem habet 12. *Caetos* minori pondere; *Caetus* autem 22. *Taejos* & 16. *Hanti* & 8. *Caeti* faciunt 200. *Caetos*, iusto numero & pondere ad *Bharum* minoris ponderis. Sciendum præterea *Taejum* Malaccæ habere 16. *Masos*, decemque *Masos* & tres drachmas facere unam Lusitaniæ unciam, Vnciamque unam cum dipodio 16. *Masos* tenere, octavamque *Masi* partem. *Masorum* pondere veditur lapis *Besar*, sive *Bazar*, & aestimatur *Masus* ad duos tresve *Ducatos*, pro bonitate ac magnitudine lapidis. Malaccæ duo genera ponderum sunt; Vnum quod majus est, alterum quod minus, juxta hanc sequentem explicationem. *Bharis* majori pondere 200. *Caetos* habet, *Caetus* 26. *Taejos*, *Taejus* sescunciam vix Lusitanico pondere. Minori pondere *Bharis* etiam habet 200. *Caetos*, *Caetus*que 22. *Taejos*, *Taejus* sescunciam Lusitaniæ pondere pleno. Pondere majori appenduntur sequentes merces Piper, Caryophyllon, Nuces Myristicæ, Macis, Sandalum album & rubrum, Indigo, Alumen, sanguis Draconis, *Palo Daguilla*, *Civetta* & *Sapon*. Minori autem ponderantur Argentum vivum, Cinnabaris, Æs, Bractea, Sericum, Ebur, Muscus, *Ambarum*, *Calamba* sive lignum Aloes, Stannum, Plumbum, *Lancua*, oleum ex nucis Myristicæ flore, *Verdetta*, *Rosimallia*, Benzoinum,

Pondera Indix.

Camphora, &c. Ceterum merces quas Lusitani in Chinam quæstuosè deferunt sunt primū Reali majores, qui in China supra quinque *Testonos* valent; non quod eam monetam alteri Argento præponant, sed quia in isto regno Argento maximum pretium est, ut supra rettulimus; inde autem Vina quædam Lusitaniæ sive Indiæ, Oleum etiam ex Olivis, quod ibi in pretio est, Holosericum, Coccinum, quo plane carent, conficiendi rationem ignorant. Specula, Ebur, alia elegantiora ex Crystallo & Vitro, horologia ceteræque curiositates maximè ibi in aestimatione essent. Atque nunc satis de regno Chinæ: Iaponia etenim restat, ultima Orientalis navigationis insula, a Lusitanis detecta hodièque nota.

Merces Lusitanorū quæ in Chinam deferunt.

CAPVT XXVI.

Insula Iaponia.

Insulam sive terram Iaponiæ multis curi-
Iaponia.
pis fluminibusque interfluam, plures simul insulæ conficiunt, magnitudine summâ, licet nondū satis cognitâ. Initium 30. gra. ducit, transitque 38. A firma Chinæ terra ad Orientem 80. mill. distat, spaciūque ex Machaviâ quo Lusitani navigant ad *Borapelioten* penè 300. mill. habet. Portus quem Lusitani fere cōmerciis frequentant, *Nangasche* dicitur, quamvis & alia sint
Qualitas m-
negotiationi loca commoda. Terra ipsa frigida est, multâ pluviâ madēs, nive ac glacie aspera, glebas quasdam frumenti habet, præcipuus tamen gentis victus ex oriza est. Quibusdam locis ipsa terra in montes asurgit, sterilitate infames. Venatione ferarum plurimum cibum incolæ quærunt, & licet vaccas, oves, bovesque abundè habeat,
Vitus gentis.
iis tamen duntaxat ad operas utuntur, cum cibum ex domesticis mansuetisque animalibus generaliter respuant, nō minore fastidio quam nos Equorum carnes. Etiam a lacte abhorrent, sanguinis enim bestiarum portionem esse arbitrantur, licet colore sit candido. Ceterum pisces varii generis habent quos etiam maximè amant; fructus quoque diversos ut Chinenses. *Ædes* plerunque ex ligneis asseribus stramine contextis fabricantur, eleganti satis opere, inter opulentos præsertim, qui pulcherrimis stois, singulari ibi ornamento, atria sua ac cubicula tegunt. Elegantes quidem non ita sunt Iaponiæ incolæ, ut ii qui Chinæ regnum habitant; Vestitu tamen honorifico ex Serico incedunt, paucis aliâs contenti. Argenti fodinas insula habet, ex quibus a
Argenti fodinas.
Lusitanis Argentum in Chinam deferretur permutatione metalli cum serico aliisque mercibus, quibus Iaponii carēt. Admodum autem periti fossores inter Iaponios reperiuntur, aliique artifices varii, solertissimis ad cuncta inventa ingenii. Rustici ipsi & ex plebe homines, ab aliis nationibus civilitatis

Qualitas m-
re.

Domicilia.

litatis ac comitatis præstantiâ maximè differunt non aliter moribus culti quam si in aulis vixissent. Quando necessitas exigit ad bellum ac arma prompti planè sunt, verum civilibus dissidiis nequaquam ferè turbantur. Inde qui temerè minas infert, gladiumque educit mortis reus est. Carcerum usum non habent, reos e vestigio castigant; aut in exilium mittunt. Captura omnis per prodicionem fieri debet, aliter conscius atrociter semet ipsum defenderet. Ex Nobilitate si aliquis crimen commiserit, magnâ manu ædibus suis inclusus obsidetur. Ibi mortem ut sibi manu suâ inferat jubent, sin segnior sit, domus expugnatur, omnesque in ea inventi trucidantur. Ideo ad evitandam majorem vim servorum manum domini implorant ferè, vulgari vulnere ut ventrem per medium diffundant. Id mortis genus commune est, subeunt hoc famuli causâ demonstrandæ fidelitatis erga dominos; pueri etiâ in præsentia parentum ex pertinaciâ minutâque offensione. Patientes sanè omnium malorum sunt, quibus mortales vexantur, a teneris etenim unguiculis omnem laborem tolerare addiscunt, nudo capite incedunt, tenui vestitu, tam hyberno tempore quam æstivo, neque plebei tantum, verum etiam Principes regionis. Pulchritudo illis raris crinibus commendatur, ideoque studiosè capillum evellunt, cujus tantum cumulum in vertice custodiunt, quem in nodum cogunt. Salutationes ritusque alios civilitatis plane diversos habent; a ceterarum gentium moribus, præcipuè Chinesium. Similitatem enim hæ gentes inter se gerunt acerbissimam: causam hanc esse adferunt; Antè multos annos in China rex quidam amicorum suorum conjuratione petitus fuit, quæ tamen detecta regis animum in vindictam atrocem adegit: Multum Principes adfecti in mortem, firmâ Regis sententiâ adversus cæteros conjurationis socios, donec ipsi senatores adfinitate conjuratis implexi, Regem adeunt, orant, obtestantur: Ut mitiget supplicia mortis, in aliud pœnæ genus, quod non minoris tormenti sit: Esse insulas incognitas, ubi exilium fastidiosâ vitâ, ipsâ morte gravius tolerent. Ita clementiam inter & justitiam mediis, innoxios, adfinitatis tamen commiseratione tactos, solaretur. Per mortis Rex reliquos in Japoniam misit. Inde tanta adhuc animorum dissensio, nequaquam extincto odii semine: Cum sæpè etiamnum hodie Japonii Chinesium regionem invadant, omnia spoliis ac latrociniis destruendo, unde nullò inter se commercio agunt, nisi mediantibus Lusitanis. Majore adhuc hostilitatis testimonio diversis planè a ceterarum gentium moribus vitam agunt Japonii, Chinesibus quoad ritus vivendi maximè contrarii. Singulariter si istas differentias persequi conarer, fastidioso opere lectori-

bus obstreperem, quasdam tamen referam. Ergo cum Chineses inclinato capite manibusque junctis obvios salutent, Japonii è contrâ calceos exuunt honoris demonstratione: Vbi Chineses stantes hospites suos excipiunt, Japonii eosdem sedentes honorant, magnæ incivilitatis reputatione; si quis stans aliquem suscipiat. Pallium quod nos exeuntes sumimus, id illi prodeuntes deponunt, braccas mirificè laxas induti. Ut apud alios crines aurei dentesque candidi pulchrescunt, ita apud illos deformitatem faciunt, ideoque omni studio ad nigredinem redacti. Color albus luctum ibi signat, niger gaudium. Fæminæ eadem contrarietate vivunt famulos postabulones, famulas vero præabulantes habet, cõtra Hispaniæ mores Gravidæ ventrè arctissimo cingulo cogunt, aliàs latissimo cinguli complexu utentes, experimentoque adferunt arctationem illam ad faciliorem partum conducere. Post partum aquâ frigidâ mox infantem abluunt, matrique parum cibi tenuisque substantiæ parvo tempore præparant; cum nostræ mulieres partu solutam delicatè nutriant. Mos comedendi hic est. Cuique sua mensa statuitur, sine mappis aut mantilibus; duobus lignis cibum capiunt, ut & Chineses. Vinum ex Oriza coctum potant, usque ad ebrietatem. Post prandium olla cum calidâ apponitur, quam ferventem ebibunt, æstate & hyeme.

Annotatio D. Palud.

Turca similem fere modum in potu Chaonæ retinent, quam ex certis fructibus conficiunt. Bacca lauri similitudine, ac ab Aegyptiis Bon sive Ban vocatur. Ex illis sesquipondo sumunt, quos aliquantulum tostos in aqua 20. pondo coquunt, usque ad medietatem. Hunc potum matutino tempore quovis, in tabernis suis ferventem hauriunt, ex figulinis ollis, eodem more quo nostrates Vinum igni eliquatum manè bibunt. Stomachum eo potu confortari arbitrantur, ac calescere, ventositates expelli, ac obstructions aperiri, &c.

Mos Japoniorum in præparandis epulis a ritu aliarum gentium plane abhorret. Prædictæ ferventi aquæ pulverem iniiciunt ex herba, quam Chaa vocant, in magnam hujus potus æstimationem. Inde qui aliquâ opulentiam pollent, loco ferè secreto aquam hanc servant, eamque excipientes amicos summâ benignitate depræmunt. Ipsi eam Domini Principesque præparant, summo item ollarum, quibus herba custoditur, coquitur ac propinatur pretio. Non minor autem hisce ollis claritudo est quam apud nos gemmis ac pretiosis lapidibus. Ex vetustate & elegantia artis nomineque artificis commendantur, adhibitis etiam peritis talium æstimatoribus, eodem studio quo apud nos auri argentique bonitas æstimatur. Inde 4000. vel 5000. Ducatorum sæpe olla vetus ac artificis antiquo nomine clara

Supplicia.

Vestitus ac habitus.

Similitudo causâ inter Chineses & Japonios.

Differentia vero contrarietas morum inter Chineses & Japonios.

Mos comedendi.

Aqua fervens in potu cum pulvere Chaa.

Olla in pretio singulari.

clara emitur. Rex Bungi aliquando ollam tribus sultam pedibus, quatuordecim millibus ducatorum comparavit, & ex Iaponia alius Christianus in urbe *Sacay* ollam tribus etiam laminis reparatam 1400. ducatis.

Etiā picturæ

Etiā imagines quasdam in pretio habet, picturasque minimarum rerum ab antiquo aliquo artifice profectas: has quilibet summā emere student, ita ut hujusmodi tabula vel quatuor millibus ducatorum æstimata sit. Pari æstimatione gladium vetusti nominatque fabri reputant; talem tribus quatuorve mill. ducatorū emere non verentur.

Gladii.

Hæc illis monilia, hi thesauri. Causam interrogantibus reddunt, cū illusionem nostrarum deliciarum in gemmas ac lapides, decoris tantum gratiā nullo alio usu; cum hi gladii, ollæ, ac picturæ non tantum ad oblectamētum, sed usum quoque pertineant. Iustitiæ ordo quo Politia defenditur hic est.

Politia.

Reges nominantur *Jacatay*: hi absoluti Domini terrarum exsunt. Nihil tamen præter necessaria ad victum familiæque sustentationem ex regni opibus servant, cætera alia in *Cunixos*, qui velut Comites Ducesque sunt distribuentes. Hi a Rege ordinantur, quibus & dignitatem pro arbitrio potest eripere: Servire iidem Regi coguntur domi militiæque propriis sumptibus, juxta Iaponiæ leges. *Cunixi* alios habent subditos, quos *Tonos* vocant. Hi Baronum ac Feudatiorum vicem præstant, inter quos relictas a Rege terras *Cunixi* distribuunt, cum insuper *Toni* in alios amicos ac milites sua etiamnum subdividunt, pari ministerii obligatione parendique necessitate superioribus, sumptibus propriis, quos ex partitione facultatum a dominis institutā abundè satis nanciscuntur. Ius necis, exilii, merumque imperium penes quosque Dominos in hos subjectos est, sine appellationis alio jure, aut reddendæ rationis super pœnâ necessitate. Neque tantum hæc potestas penes Dominos Ducesque contuberniorū visitur, sed communis patribus familias, parentibusque est. Illi domesticos suos castigare, verberare, trucidare pro arbitrio nullo contradicente possunt. Reditus Regis minuti sunt, ex orizâ duntaxat. In singulos ergo annos habet 500000. *Fardos* sive saccos orizæ, nullā alterius tributis spe. Ex his inter 10. aut 12. *Cunixos* singulis 30000. sive 40000. *Fardos* dividit; quod restat familiæ suæ propriisque sumptibus servit. *Cunixi* inde cum *Tonis* participant. *Toni* cum militibus, estque hæc facultas, juxta quam quisque honorificè satis pro dignitate suâ vivit. Iaponii sermone quoque a Chinesibus differunt, nullo intellectu mutuo, præterquam ex signorum ac imaginum notis. Multa ac varia vocabula habent, paratis titulis diversis, verbisque pro dignitate ejus cui scribunt instructis, mirificâ varietate, ideo difficulter lingua Iaponica ab exteris

Parenti summa potestas in liberos.

Reditus regii.

percipitur. Religionē habent Chinesium. Idola colunt, ministrosque sacrorum *Bonzios* magno honore adficiunt. Ceterum Iesuitarum adventu multi Christiani effecti fuere, inter quos & tres Reges baptisati, Christum agnoverūt, Rex Bungi videlicet, qui inter Reges reliquos (multi etenim sunt adhuc incogniti in parte interiore Lusitanis) potentissimus est, Rex Arrymæ & Rex Omuræ. Hi Reges tres filios suos sive nepotes in Indiam cum Iesuitis miserunt, ut inde Romam peterent ac Pontifici obedientiam præstarent. Illi anno 1582. ex Iaponiâ profecti Goam 83. venerunt, eo ipso anno quo ego in Indiam adpuleram, ita ut eos etiamnum in urbe Goæ inveniremus. Anno 84. in Lusitaniam supradicti abierūt, atque inde Madridam, quā in urbe eos Rex cum Nobilitate omni, summo honore excepit, donisque amplissimis affecit. Madridam autem Romam delati, a Pontifice ac Cardinalibus summopere culti, peragratis Italiæ inclytis urbibus, Goam anno 87. reversi fuerunt, quo tempore ego ibi degebam, ac inde Iaponiâ repetentes ibi a ceteris insulæ hominibus magnā acclamatione ac festivitate excipiebantur, facta insulans fide, Europæ Regum splendoris, Christianitatis totius apud barbaras gentes maximā celebratione.

Religio.

Supra Iaponiam 34. & 35. gra. non procul ab ora Chinæ illa ingens insula jacet, quam *Coream* vocant. Ea nondū penitus cognita est, occultatā etiamnum magnitudine, ac fructuum, merciumque bonitate.

Certa insula.

A Machaviā ad Cæciam 90. mill. insulæ quædam jacent *Lequiarum* minorū & majorū nomine, 20. mill. distant a firmā Chinæ terrā minores *Lequia*. Majores vero ab iisdem 90. mill. jacent. Quæ omnes a Chinesibus frequentantur & habitantur. Atque hæc de tractu insulisque hujus plagæ, quæ omnia, aut pro veris cōperta, aut a me visa fideliter retuli. Nunc descriptioni Goæ vicinarumque Regionum intendamus.

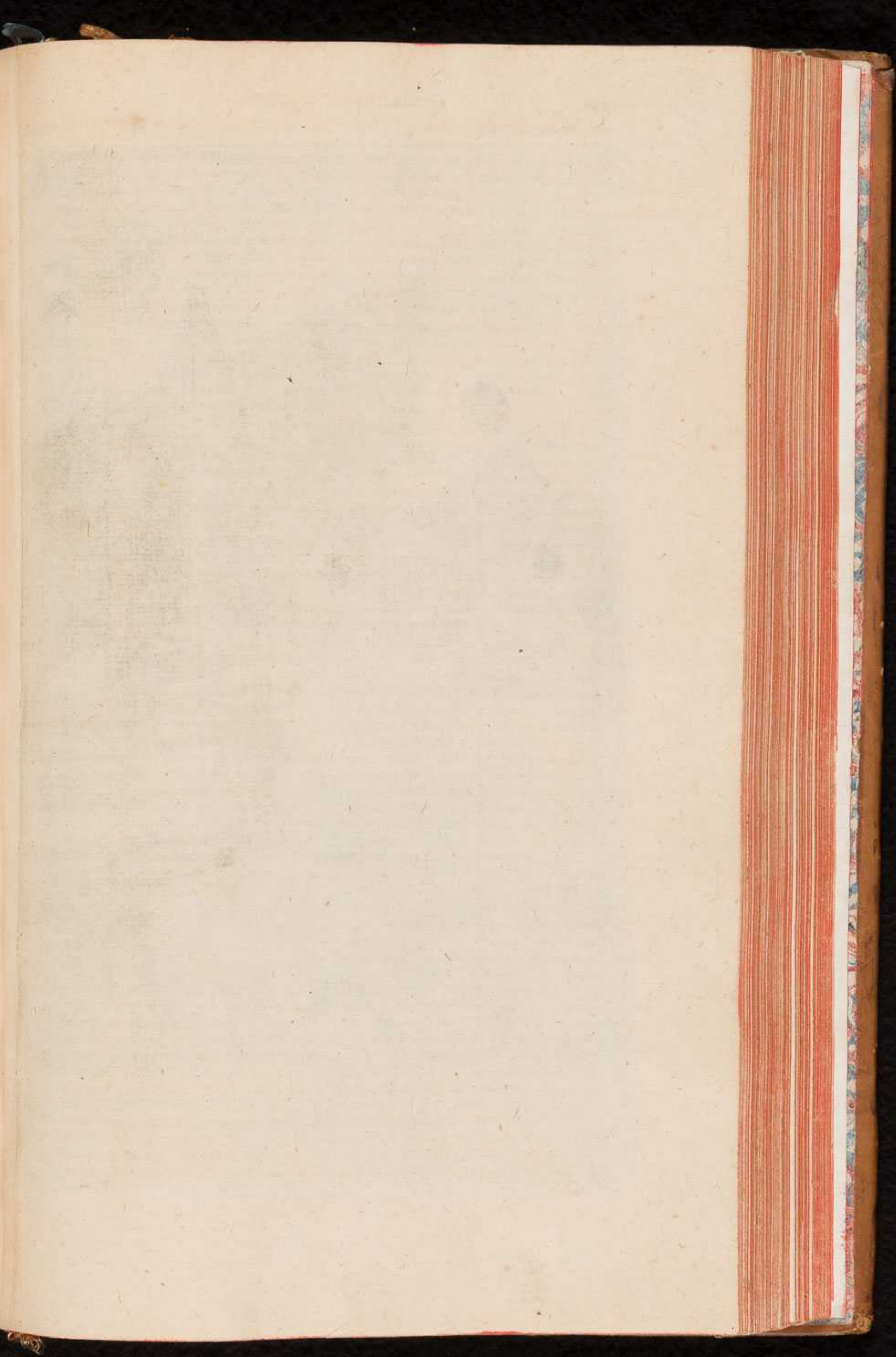
Lequia insula.

CAPVT XXVII.

Brevis descriptio terræ post Goam, in cuius territorio ipsa Goa jacet. Origines Regum Dominorumque, nomina eorundem. Ex annalibus monumentisque ipsorum Indorum.

Antequam urbis & insulæ Goæ, vicinarumque regionum Lusitanis indigenisque cultoribus, descriptionem ingrediatur visum mihi necessariū, latiori oratione origines divisionesque nationum, regum nomina & agnomina recensere. Igitur antè trecentos annos, quidam potentissimus rex terræ *Deli*, (quæ sita est interiùs post Goam ad Septentrionem,) confinis terræ *Coracæ*, *Persæ* regni, ubi aula illa superba conficiuntur, *Alcatiffarum* nomine a Lusitanis notata, hyemis qualitate Provinciis Belgicis

Deli terra.

N. uschoten.

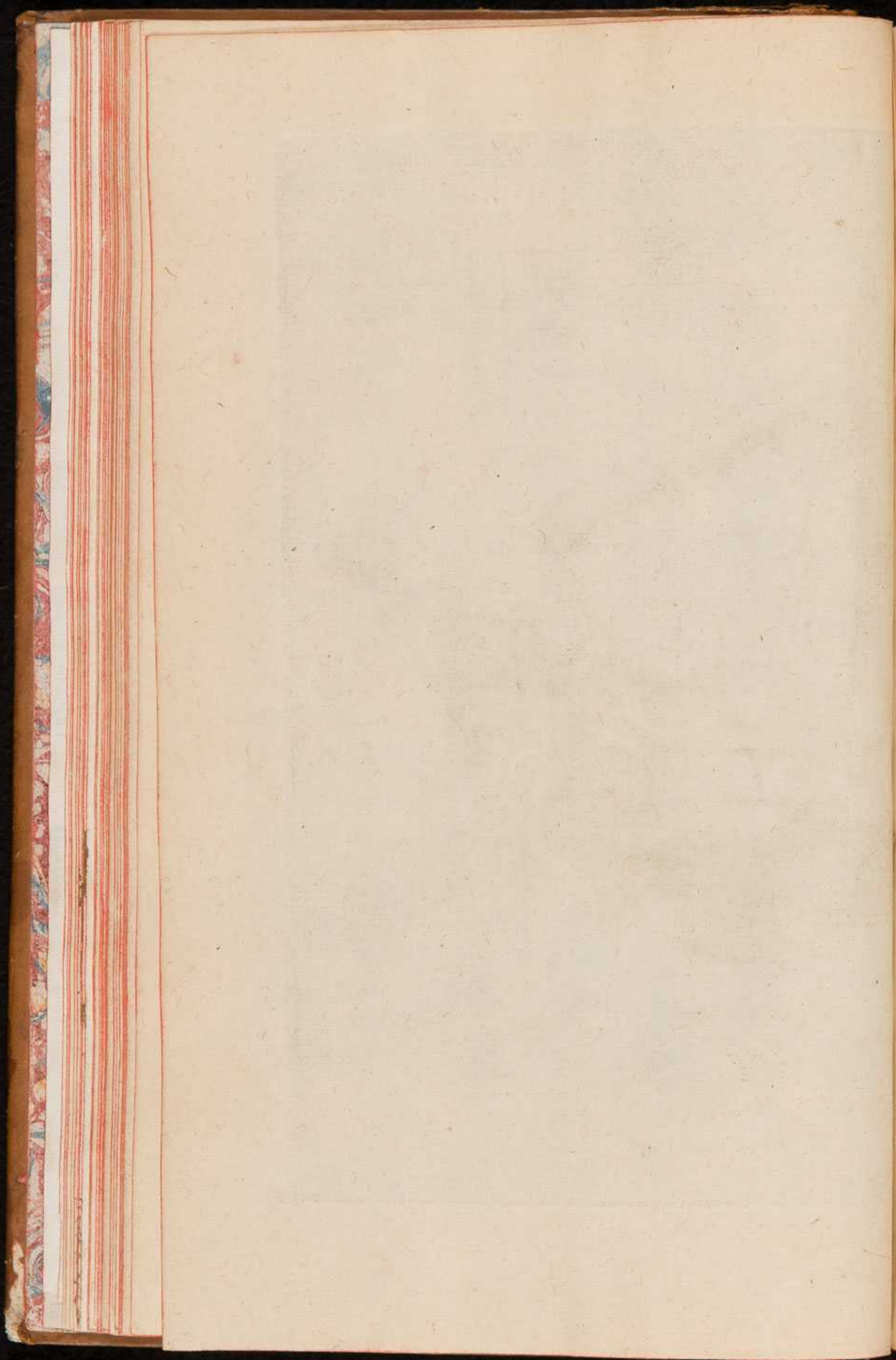

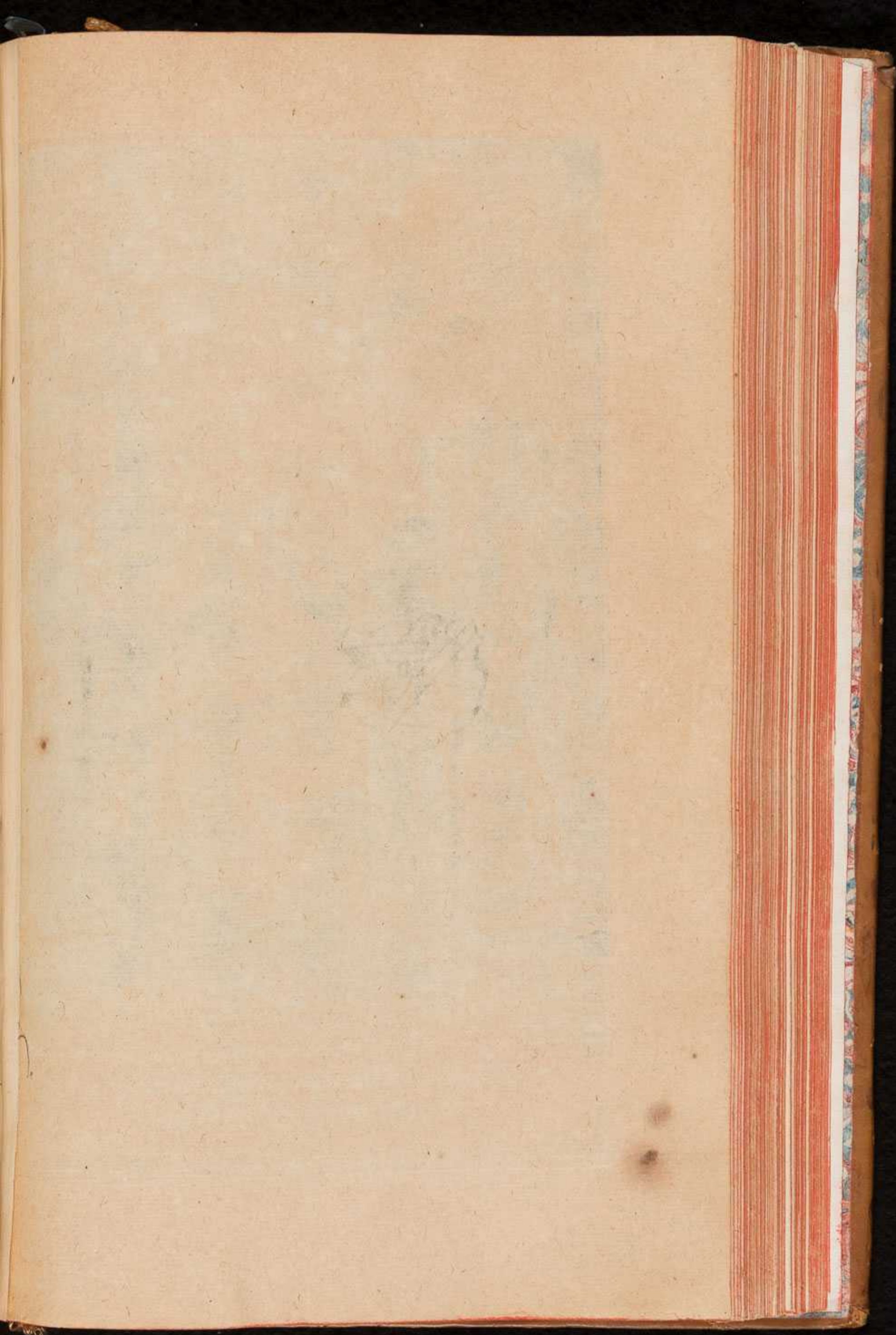
Ion. à Dor. sc.

Naves e China et Java velis ex arundine
contextis et anchoris ligneis.

Scheyen van China en Java met rietten
seylen en houten anckers

Nanschoten

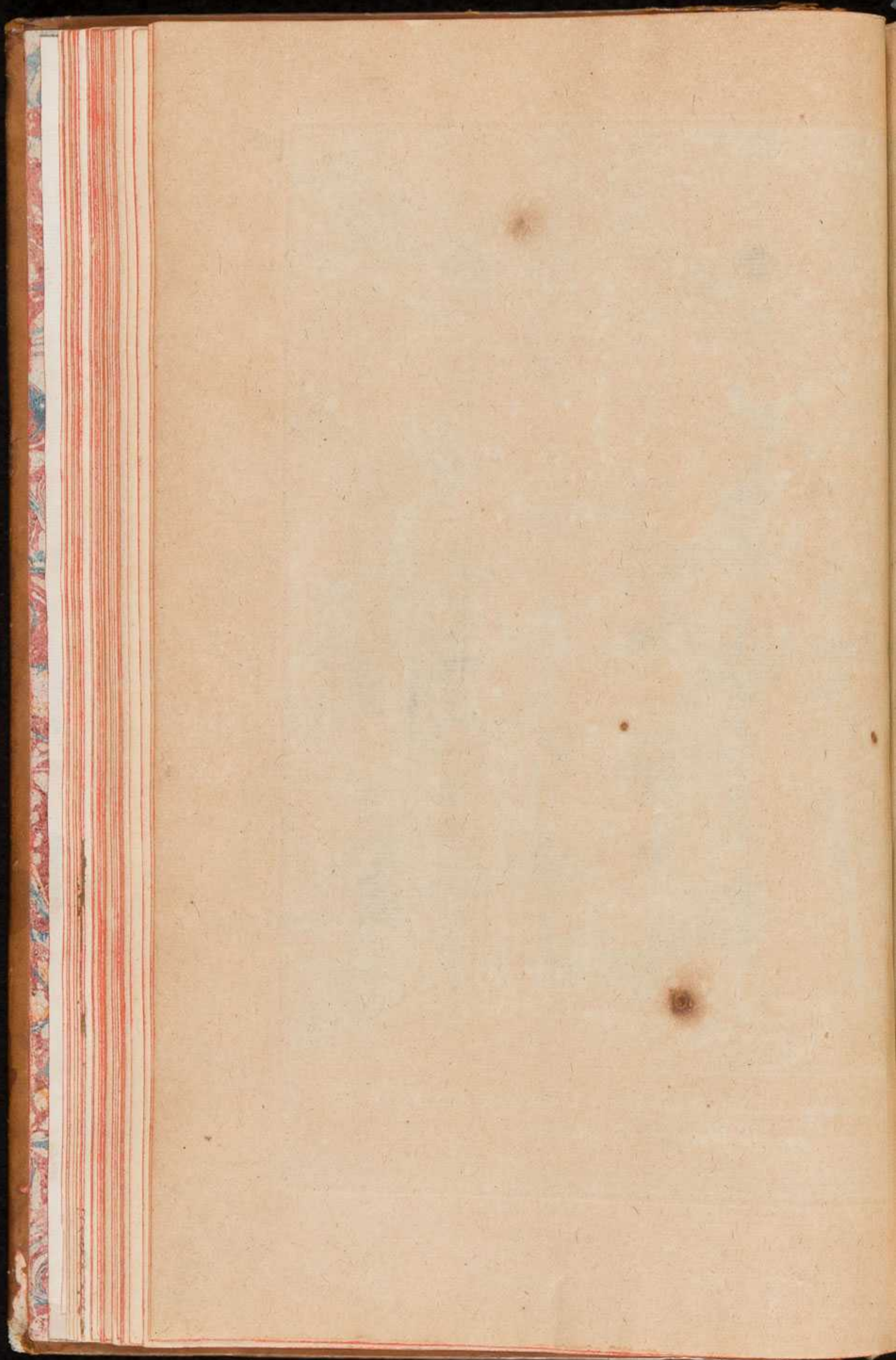

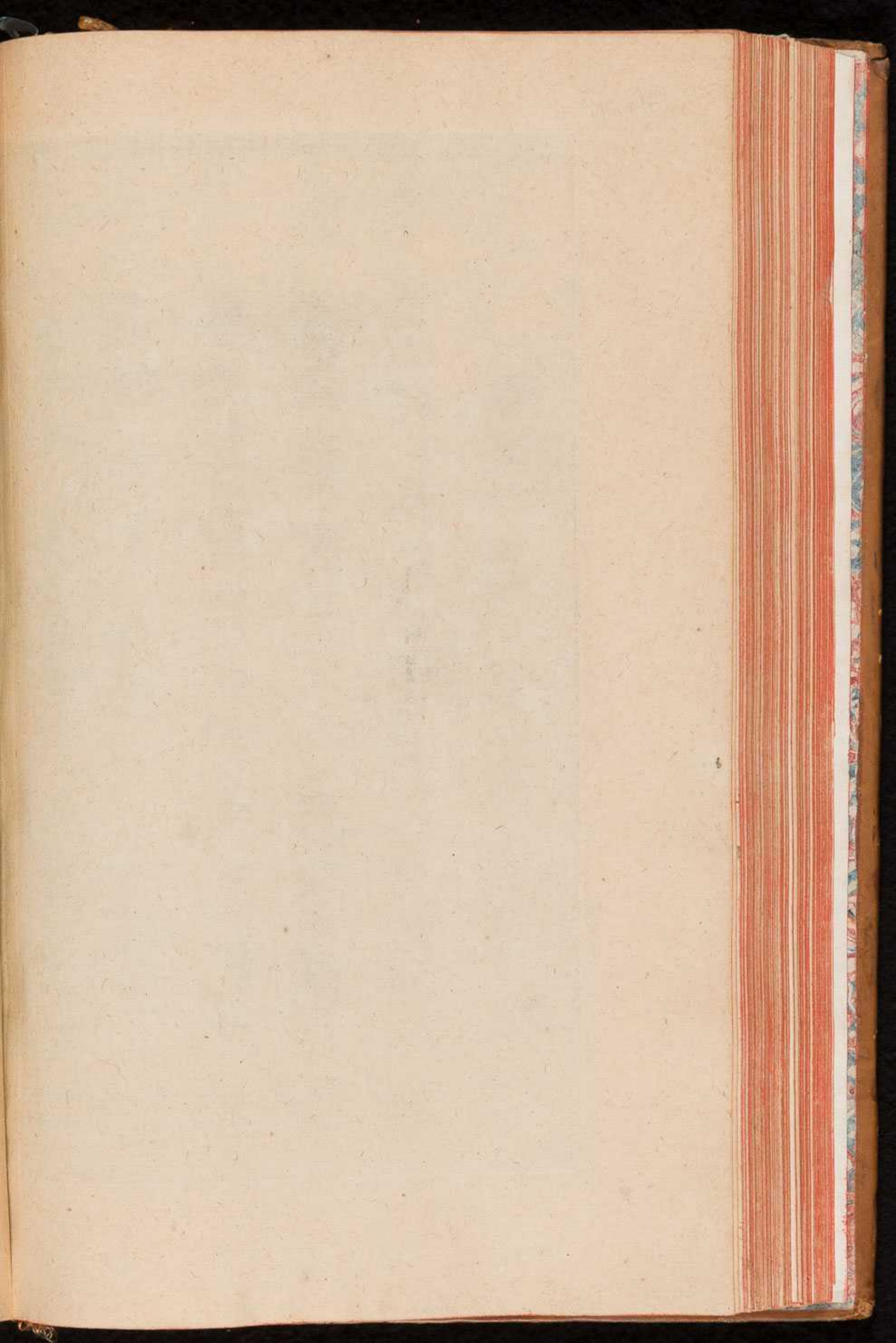
Ioa: a Doe: fe:

Habitus e China regno pretiosę elegantię et
rerum omnium affluentissimum

Cleedinge van die wt China een Coninckryck overvloedich
van alle schoonheyt en costelickheyt

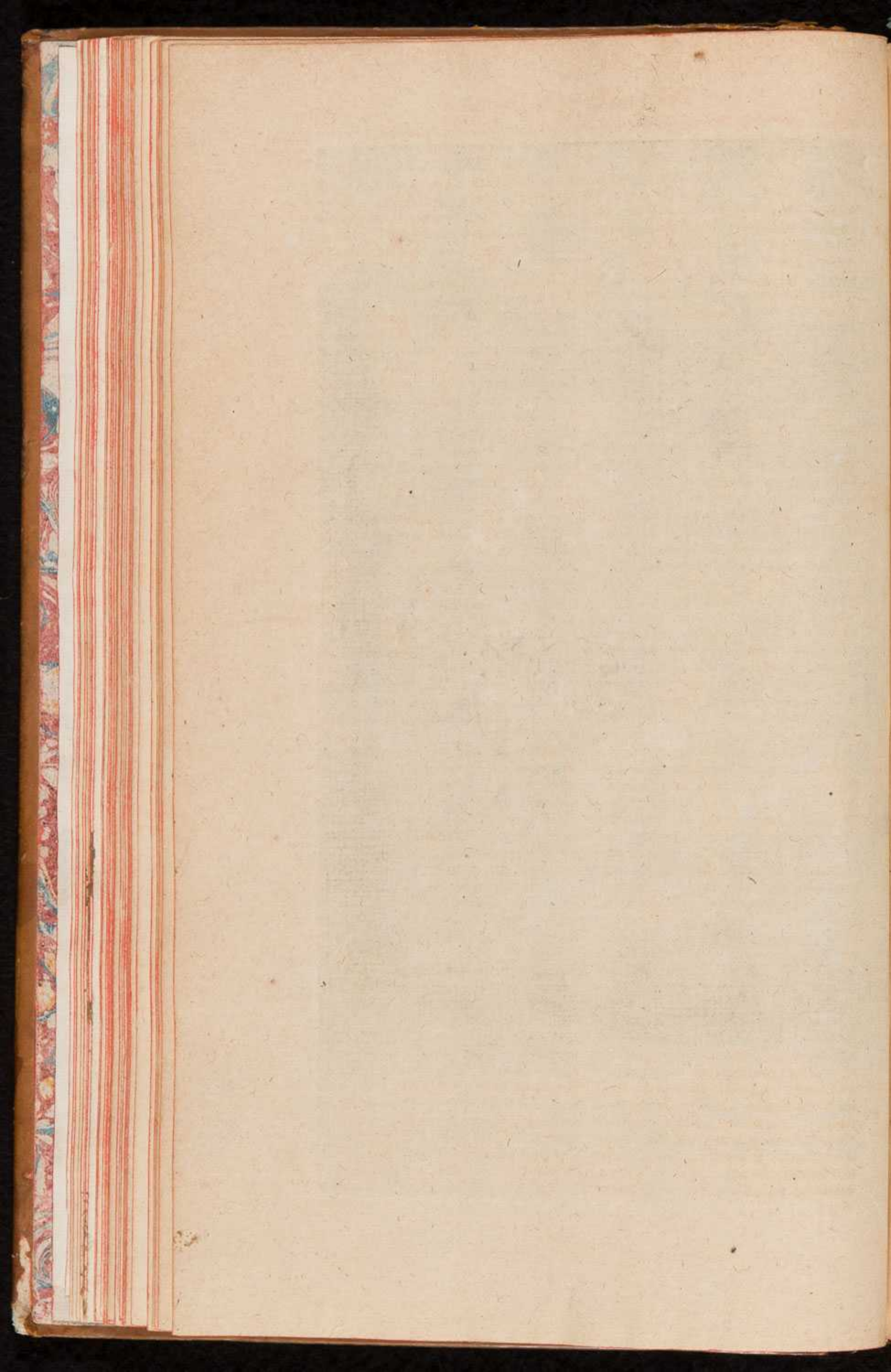
N. inſchoten .

Lectuli. et ratio, quibus Chinę proceres primarij, Mandorinos vocantur, cymbęq;, quibus ad oblectationem per fluvios vehuntur.

Maniere als haer die Mandoryns van China welcke het princepael gover:
nement hebben laten draegen en̄ op die revieren vermeeyen vaeren.

Belgicis haud abſimilis) imperio ſuo vicinas regiones adiecit, inter quas erant regna Decan, Cuncam, Ballagatta, ipſaque Goæ ditio. Eodem tempore Cambajæ regio centum mill. Goâ diſtans ad Septentrionem occupata fuit a Machometi cultoribus, qui incolas Ethnicos *Reyſbutos* dictos, imperiis ſuis magnâ tyrannide ſubjecerunt. Regiones Ballagattæ & Decan antè parebant Ethnicis incolasque habebant gentes potentes ac validas. Ex his remanēt etiamnum, quos *Veneſares* vocant, & alii qui in iisdem terris habitant *Colles* dicti. Hi cum *Reyſbutis* ex præda hodie vivunt. Vnde & incolæ Cambajæ tributum *Reyſbutis* ſolunt, ut ab illorum prædationibus tuti ſint. Pariter *Veneſares* & *Colles* ab hominibus Decan & Ballagattæ redemptiones conſequuntur, diſſimulante rege qui cum illis, quos hæctenus non repreſſit, haud temerè participare creditur. Ceterū poſt devictas hæc per regem Deli terras, præclarâ victoriâ, ſupervenērunt Tartari, quos Indi *Mogores* vocant, iique maximam regni *Deli* partem occuparunt. Quo itè tempore in Bengala nobilis Eques erat, cujus fratrem Rex Bengalæ, injuſtè ad necem compulerat. Hic vindictæ cupidine, inimico animo in regem exarſit, eique cum vita dominatum abſtulit, ſibi que Bengalam ſubjecit. Non contentus tali ſucceſſu, adunatis copiis, Regnum Deli invadit, Tartarosque ex improviſo adortus, illos quidem expulit, ſibi que regnum firmavit, eadem fortunâ potitus regnis Decan, Ballagattæ & Cuncan, uſque ad fines Cambajæ, ita diu potentiſſimus regum Indiæ extitit, uſque ad 800. mill. dilatato imperio; ut Indi affirmât. Ceterū tanti dominatus onere preſſus cum diu ſolus imperaſſet, tandem cupidine orti Bengalam ſtatuit repetere, Regemque terrarum Ballagattæ, Decan & Cuncam nepotem quem habebat conſtituit. Hic amicus natio nibus exteris, Arabibus, Turcis, Rumis & Coraſonis hæc ediciones ſuas inter Gubernatores Ducesq. diſtribuit. Cuidam, quem Luſitani *Hidalcanum* nominant, ditionem Angedivæ permiſit. Ea 12. mill. a Goâ diſtat, ad Auſtrum in Boream, uſque in locum *Siffardan* dictum 60. mill. ſpacio, quo item imperio Goa urbs cum inſula cõtineretur. Alteri Capitaneo *Niſa Malucco* tractum *Siffardan* contulit ad Septentrionem, *Negotanam* verſus, 20. mill. diſtinctu, & introſum uſque in Cambajam, ita ut hi duo Duces regiõni Cuncam præſſent. Hæc regio ad maris littus porrigitur, diſiſa a regno Decan, altis magnisque montibus, quos *Guate* nominant. Sinuoſi autem ſunt & interrupti, tenduntque ex Cambaja uſque ad Caput Comorini, & inde per tractum Choromandel. In urbe Goâ facilè horum montium vertices conſpiciuntur, qui toto tractu nubibus teguntur, cūque aliorum montium cacumina in ſummo altitudine

ac proceritate faſtigia ardua extendant, his planicies quædam continua eſt, campique jucundiſſimi. Inde & *Ballagatta* nomen fluxit. *Balla* enim ſupra ſignificat, & *Gatta* montem. Luſitani ideo totam illam terram *Ballagattam* vocant, quamvis præcipua per ſe terræ pars *Decan* nominetur & *Canara*; unde & incolæ Decanini ac Canari dicuntur. Reges titulum *Decan* habent. Ad diſiſionem ceterarum terrarum ut revertamur. Idem Rex terram Ballagattæ ſive Decan in provincias quoque diſtraxit, parte unâ *Imademalluco*, quem Luſitani *Madremalucum* nuncupant, permiſſâ, alterâ *Coralmaluco*, tertiâque *Melicquo Verrido*. Omnes hi præfecti advenæ erant, Turcæ, Rumi & Coraſones, excepto *Niſamaluco*, qui filius erat nobilis domeſtici regis. Ceterum quod rex aliquando cum matre *Niſamoluci* rem habuſſet, ipſe ſe ex ſanguine regum Decan, infami aliâs orta ferebat. Reliqui omnes ſervi erant, quos Rex pretio emptos hæc dignitate adfecerat, exiſtimans fideles fore, quos tantis officiis ad ſummam fortunam evexiſſet. Verùm prava mens nullis benevolentiaſ testimoniis emendatur, reddito pro bono malo, ſummâ ingratitude. Itaque conjurant repentè & ſuccincti opibus ac favore ſubditorum regem nihil tale cogitantem & ocioſe fiduciaſ Ducum, quos (ut putabat) beneficiis proſum devinxerat quieſcentem, in civitate *Beder*, regiaſ regni Decan, capiunt, atque in cuſtodiam *Melicquo Verrido* tradunt. Atque ut certior fortuna eſſet tantis conatibus, quosdam etiam ex Ethnicis ejuſdem terræ principibus evocaverant. Vnus ex his erat *Mohadus Coja*, & alter *Verichus*, quibus in partè ceſſere opulentaſ regiones, oppida & vici. *Mohado* ceſſere civitates *Viſapor*, *Solapor* & *Paranda*, vicinaſ Goæ, atque plurimum a Goenſibus frequentataſ; curiaque *Hidalcami* hodie in urbe *Solapor* eſt. Civitas *Paranda* poſt occupata fuit a *Niſa Maluco* cum aliis locis quibuſdâ. Ita quod uni Monarchæ parebat in plures Satrapias diſcerptum, multos Reges & Dominos habuit, cum ſibi quiſque ſcelere Dominationem, quam beneficio habebat, velut propriam, peperiſſet. *Hidalcamus* autem, qui Anno 1535. mortè obiit, pronepos erat uniûs ex Ducibus, qui novæ huic gubernationi authores extiterât. Erat hic *Hidalcamus* potens valdè in terrorem vicinarum gentium. Eidem Luſitani bis urbem Goam abſtulerunt. Atque hic eſt diſiſionis terrarum brevi narratione totus ordo. Ceteram poſt diſtributionem *Hidalcamo* cum rege *Narzingæ* ſive *Biſnagar* ſimultas inceſſit, cujus regiones *Idalcami* terris cõſines erant. Rex hic *Rau* vocabatur, a quibuſdâ *Ham*, quod apud Perſas Regem ſignificat, a Luſitanis *Cham*. Sed in Rege *Biſnagar* tantum valuit vindictæ cupido, potentiaque exercitus, ut hunc *Idalcamum* ceteroſ-

Ballagattæ terra montesque plani.

Conjuratio Prefectorum.

Hidalcamus.

Reyſbuti.

Veneſares.

Tartari Mogores.

Diſtributio Regnorum.

Goa.

ceterosque reges Decan imperato tributo sibi subjecerit, hodieque subjectos habeat. Nomina autem horum regum propria non sunt, sed a rege illo qui Gubernatores inter imperium distaxerat, pro dignitate singulis prefectis imposita. More enim in Oriente recepto nomen hominibus attribuitur, quod virtutis alicujus aut dignitatis prerogativam significet. Ideo *Idalham* sive *Adelham* Regem justitiae declarat. *Adel* enim Persica lingua justitiam signat, *Ham* vero Regem. *Maluco* regnum notat, *Nisa* lanceam sive frameam, ideo *Nisa Maluco*, lanceam regni reddit. *Cota* Arabica lingua fortitudo est, atque inde *Cotal Maluco* fortitudo regni. *Imad* columnam signat, & *Imad Maluco* columnam regni. *Verido* conservationem monstrat; *Maluco Verido* regni tutelam; quidam hos *Malucos Melicquos* vocari volunt, Regulorum significatione. Alii etiamnum praeter hos tituli existunt, in *Xa* desinentes, ut *Nisamoxa*, *Adelxa*, &c. Ex Persia primum prodierunt in Indiam ob hujusmodi causam. Notum vulgo est in regione *Corasone* quendam extitisse humilis conditionis, qui *Xa Ismael* dicebatur a quibusdam vero *Sophy*, qui aliam Alcorani interpretatione suscitaverit, tanto Persarum favore ut sibi inde imperium potentiamque stabiliverit, continuamque similitate, Turcarum (qui diversam opinionem ex Machometi scriptis defendunt) vires exercuerit. Crevit hujus *Xa Ismaelis* potentia, multis populis urbibusque, partim religionis reverentia, partim metu virium suarum compulsis ad obedientiam: Ita ut filio suo successione idem regnum eandemque opinionem, velut ex hereditate reliquerit. Hic *Xa Thamas* dictus, ad dominos *Ballagata*, *Decan*, & *Cuncam* legatos suos misit, cum edicto ut eandem opinionem, quam magna Orientis pars suscepisset amplecterentur. Illi metu parent, licet post discessum legati, sectae opinionem peregrinam rejecerint. *Xa Thamas* in honoris accumulationem hosce dominos titulo *Xa* honoravit, qui regem signat. Inde nomina haec orta sunt. *Adelxa*, *Nisamoxa*, *Contumixa*; cum *Xa Thamas*, sive *Xa Ismael* Regem *Thamam*, Regemve *Ismaelem* denotet. A Turcis & Rumis etiam *Sophy* vocatur, quod nomen capitaneum magnum reddit. Etiam Reges Decan, cum aliquem meritis insignem honorare volunt nomen illi *Nayque* dant, id Ducem significat, inde *Salva Nayque*, *Acem Nayque*. Supremum vero honoris nomen est *Rau*, inde *Chita Rau*, id est Rex fortis. Idem *Idalcamus Sabayo* dicitur, id est Dominus. Talis praerat insulae *Goa*, cum eam Lusitani primum expugnarent, ut annales Portugallensium indicant. Ejus domus nunc in inquisitionis aedem mutata *Goa* visitur, locusque inter templum majus eandemque domum locus *Sabay* vocatur.

Nominum
Principum
ratio.

Sophy Persarum
Rex.

Sophy quid.

Sabayo.

CAPVT XXIIIX.

Urbs & insula Goa: Caput Indiae.

GOa urbs Caput est totius Indiae Orientalisque tractus, quem Lusitani frequentant, Proregis, Lusitaniae Regis nomine, Archiepiscopi, Regique consilii residentiam imperioque in omnes Orientis plagas, ex ea destinato maxime clara. Hic etiam nundinae sunt, ac affluentia omnium Orientis mercium congregatione mercatorum varia vendentium ementiumque, ex Arabia, Armenia, Persia, Cambaja, Bengala, Pegu, Siana, Malacca, Java, Moluccis, China, &c. Insula cum urbe *Goa* jacet 15. gra. Septentrionali plagam distantiam ab linea Aequinoctiali, (navigatione nimirum Lusitanorum ex Mozambicqua inspecta) 400. mill. Flumine autem insula cingitur, quae trium mill. magnitudine, intra oram continentis jacet, ita ut tractus ipse maris cum insula pari linea procedat. A firma terra duntaxat maris sinu sive fluvio dividitur, qui ad Septentrionalem civitatis partem introrsum flectitur, atque inde circularim ad Austrum mari inferitur, Lunae dimidiatæ ferè similitudine. Ostium fluminis usque ad urbem justae latitudinis est, suntque inter continentem & insulam *Goa* aliae minutae insulae, ab indigenis habitatae, ad aliud autem latius civitatis, quibusdam locis, tenui siccoque alveo flumè, aestivo tempore vadofum, vix genua adficit; ibi insulam propugnaculum cum muro munit, nuper a Lusitanis erectum, contra motus eorum qui continentem tenent; Crebro enim bellum suscitant; obsidione etiam circa ostium fluminis ab *Hidalcamo* aliquando intentata. Ad Septentrionale latius terra *Bardes* jacet altiore situ, cujus defensione ac tegumento naves Lusitanorum securius stant cum onus levant. Sub Lusitanorum imperio etiam haec terra *Bardes* est. Vicos ea plurimos habet, incolaeque rusticos, qui *Canarini* vocantur: Christiani ut plurimum, tamen antiquo ritu nudi incedunt, pudenda duntaxat tecti. Indica palma hic abunde crescit, quae nuces *Cocos* fert, ut & in reliquis insulis ejusdem fluenti. Riuvulus terram *Bardes* a continetis tractu discerpit, tenui ob exiguitatem intervallo. Ad Australem insulae *Goa* partem, ubi flumen mare subit, pari cum ipsa ora tractu terra *Salfetta* sita est, quae etiam Lusitanis parit, fructibus ac incolis terrae *Bardes* similis, ac tenui pariter riuvulo a firma separata. Inter hanc *Salfetta* terram & insulam *Goa* sparse quaedam minutae insulae conspiciuntur, Indica palma fertiles, ostioque fluminis adjacet insula *Goa* antiqua, nullo memorabili fructu paucisque incolis. *Salfetta* autem & *Bardes* terrae nomine regio locationibus distrahuntur, quibus Archiepiscopus, Cœnobita, Sacerdotes, Proreges alique Regis ministri, annuo proventu sustentantur, privilegio Regie

Situs Goa.

Flumè
Goa

Bardes

Salfetta

Goa

Regis adjuti. Quod ad insulam attinet ea montosa valde, quibusdā in locis ita squalida conspicitur, ut difficillimè itineri usque ad ostiū fluminis pateat terrestri passū. Vici (quos habet multos) a Canarinis habitantur: Illi indigenæ rusticatione Palmam Indicam exercent, ipsaque corū habitacula circundant ferè insulam ad ripam fluminis marisve littus; aut circa lacus aliquot minus. Palma enim arbor amat loca humilia, humida ac arenosa, terræ vero altioris interiorisq. conditiones respuit, littoribus ripisque arenosis duntaxat contigua. Ipsum flumen quibusdam anfractibus excurrit, centumq. *lustrorum* (ut vocant) naves facillè illud subeunt, at *Cracke* Lusitanæ circa Bardes onus coguntur exponere. Civitas pulchrè excultra ædificiis claret, Lusitanicarum ædium ritu, sed humiliore contignatione ob calores. Post ipsas ædes communiter viridaria horti. vifuntur, pleni fructibus Indiæ omnigenis. Etiam per universam insulam amœniores horti sparsi, delectationibus dicati, Lusitanos obambulantes excipiunt, summā Indiæ mulierum voluptate. Ut Lisbona ita & Goa Monasteriis omnis generis templisque nitet. Virginum autem claustris caret. Quis enim castitatē fœminis Indiæ persuadeat? Illæ libidini mancipatæ, nihil habent antiquius, quam Venerem Deam excolere, genialique cupidini indulgere. Æstivis hybernisque tempestatibus æquè insula virescit, florente nunc hac, nunc illā arbore. Diverso urbs situ, ut Lisbona, nunc montibus turgescit, nunc valles implet. Exigua ante fuit civitas, cincta muro fossisque siccis, nisi cum illas pluvia impletet. Etiam hodie muri persistunt, portis demptis; circa muros hodierna civitas ædificata amplitudine bis veterem ambitum superat, patetque undique sine muris, aut propugnaculis. Ceterum insula murum habet ad Orientem è regione terræ *Salfetta* usque in aliud latus terræ *Bardes*. Id propugnaculum duntaxat valet adversus insultus cōtinentis populorum, quibus Lusitani non imperant. Nullum præter hoc munimentum insulam custodit. Est quidem in terrā *Bardes* altiore situ castellum ostio fluminis impositū: sed id vetustate jam conlapsum, tria tantū tormenta ex ferro habet ac unicum custodem.

Insula Goa ad maris littus altitudine insigni aliquando rupes ostentat; Verum terra *Bardes* quā mare spectat pulchris arenæ candidæ littoribus nitet, spacio 500. passuum. Custodia insulæ hæc est. Ad Orientem tres quatuorve portæ sunt, in ripā fluminis, in extremitate insulæ, è regione terræ firmæ, *Salfetta* & *Bardes*. Cuique portæ attributi sunt capitaneus & scriba, quorum absque veniā nemo continentem petit. Ideo Indi Decanini aliq. Æthiopes gentiles, qui Goæ habitant, quando continentem gratiā mercium petunt, sive parandi victus causā, in

hisce portis, quas *Passos* vocant, signū quod brachio nudo imprimitur, accipiūt. Reverentes idem ostendere debent: pretiū autem libertatis transitus, sunt duo *Basaruci* diaboli valore, in compendium ducis scribæq. Noctē illi adolescētē statuunt qui curam campanulæ pulsandæ habet, quæ ex turri dependet. Hanc loro pedi alligato saepe ducit, eo tinnitu vigiliam suam indicaturus. Ea omnis totius insulæ custodia est. Hujusmodi autem quinque transitus numerantur. Unus ad Australem partem, unde ad continentē & *Salfettam* passus ducit, *Benesterijn* dictus, nunc S. Iacobi passus, a paræcia S. Iacobi ibi sita. Secundus passus ad Orientem insulæ jacet, ibique versus continentē vulgaris transitus est, vocaturque Passus siccus, quod flumen ibi maxime vadofum sit. Tertius ad Meridiem insulæ ferè civitati proximat, *Passusque de Daugyn* dicitur, sive Matris Dei. Ad hunc usque locum murus pertingit, incipiens a transitu *Benesterijn* sive S. Iacobi, alias tota insula absque munimento est. Ab hoc passu transfretatio est ad aliam insulam, quæ continenti respondet, ibique quartus *Passus de Norwa* visitur. Quintus ultimusque transitus ab urbe ad medietatem usque fluminis jacet, inferiore plagā versus *Bardes*. Hic fortissimus ac munitissimus habetur, vocaturque *Passus de Pangyn*. Hinc navigatio in *Bardes* fert, omniaque navigia quæ flumen aut intrant, aut exeunt hic sistantur & visitantur. Hisce munitionibus insula tota tenetur. Lusitanorum autem jura ac leges ut in ipsa Lusitania exercentur: Habitat in urbe mixti Indis, Ethnicis, Mauris, Iudæis, Armeniis, Gufaratis, Banjanis, Bramenis, cæterisque Indiæ populis, qui ibi ferè frequentant & degunt, liberā religionē. Nisi quod incendia cadaverum hominumque vivorū, nuptiæ, aliaque superstitiones diabolicæ prohibeantur. Episcopus ad ista intendit: Ne quis tale aliquid temere exercent, ad scandalum novorum Christianorum. In firma terra eadem libere fiunt, exclusis ab imperio continentis Lusitanis, eā quoque privatis in ædibus, modò ne in publicum flagitiosi ritus erumpant. Civilibus vero Lusitanorum legibus omnes parent. Etiam Christiani semel nominis baptismate factus, si ad superstitiones Ethnicorum recurrat, inquisitioni subiicitur, ejusdem decretis puniendus. Insula ipsa per se nihil ferè fert, ad sustentationem hominum, quædam duntaxat pecora habet, gallinarum, caprarum, columbarumque fœtus. Desertus enim ubique ac vastus ager est, montibus asperis, ideoque ad culturam ineptis, cætera quæ ad victum pertinent ex *Salfetta* & *Bardes* adferuntur, præcipue vero ex firma. Frumentum, oriza aliaque grana, etiam oleum & reliqua necessaria, ex regionibus peregrinis flumine subvehuntur, ex Cambaja Septentrionali tractu, ex Malabar, aliisque

Vigiliz ratio.

Nomina passuum in insula Goæ.

Insula Goæ quomodo munita.

Communio Goæ omnium nationū liberā, religionē.

Deficientes Christiani inquisitione puniuntur.

Insula Goæ sterilis.

Nomina insulæ

Goæ urbs.

Mulieres in India nullæ Monasteriis claustris ob libidinis amore.

Insula munita.

Custodia.

Et fere sine
aqua potabili.

Terra rubra.

aliisque locis, ut in descriptione tractus factis retulimus. Vinum ex Palmis abundè habet, ut & eo alias quoque nationes copiosè adficient. Parum Goæ potabilis aqua est, unicuique tantum fons *Baganyu* dictus, quadrante milliari ab urbe. Ex hoc cives omnes potant allatis per mancipia aquariis urnis, quas per urbem divendunt. Aqua ad cibum & lavacra in ipsis aedibus ex puteis ducitur. Ager lapidulosus est & siccus, rubei coloris. Inde quibusdam Italis alchimis cupido fuit educendi æs aurumque ex terrâ ipsâ, quod tamen Prorex vetuit. Ne fama tantarum opum accolas illectos ad expugnandam urbem deduceret. Urbis insulæque figura ex hac sequenti imagine patet, cum omnibus plateis templisque ad viuum.

CAPVT XXIX.

Mores Lusitanorum mixtorumque ex iis progenitorum, tam eorum qui Goæ, quam qui in cæteris Orientis provinciis habitant.

Mixti qui.

Casti.

Commercia.

Forum Goæ.

Lusitani Indiæ plerique indigenis mulieribus connubiis juncti sunt. Liberi ex iis nati mixti sive *Mestici* vocantur, coloreque sunt ut plurimum flavo, càm mulieres multæ satis inter eos justâ formâ sint. Lusitanorum liberi in India nati, matre patreque Lusitanis, *Casti* appellantur, suntque Lusitanis haud absimiles, licet colore aliquantulum differant, qui flavedinem ferè habet. Liberi *Castiforum* cinericii sunt & plane mixti. Mixtorumque generatio colore, ac naturâ Decaninis indigenis accidit, eâ ratione ut Lusitanorum virorum fœminarumque, tertia generatio indigenas Indos naturâ colore, ac formâ referat. Commerciis autem quotidianis Bengalâ, Peguâ, Malaccam, Cambajam, Chinam aliâque Septentrionales Meridionalesque plagas frequentant. Etiam in urbe Goâ quotidianâ frequentiam cives coeunt, incolæ, cæterique Indiæ, ac vicinarum nationum populi, ut Antwerpia in loco, quem *Bursam* nominant, aliquâ tamè consuetudinis differentiâ. Hic enim nobiles, aliique homines cum mercatoribus una conveniunt, omniâque venalia existunt in fori alicujus, nundinarumque similitudinem. Tantùm antemeridiano tempore hæc congregatio celebratur, toto anni spacio, exceptis ferialibus diebus. Initium ab hora septima matutina hebet, duratura in horam nonam, solis obæstum, qui totum pomeridianum tempus adficit. In urbis præcipua platea, quâ rectam dicunt, præconium celebratur *Leylon* vocatum; ibi certi ordinatique præcones catenis aureis, gemmis, annulis, cæterisque monilibus instructi incedunt, comitante mancipiorum utriusque sexus venali turbâ, ad arbitriû ementis productis hominibus, modo quo apud nos pecora distrahantur. Arabici etiam hic equi reperiuntur, aromata

cujusvis generis, aliâque sicciora medicamenta, gummi odoriferum, simulque Aulæ pulcherrima, ac infinitæ aliæ curiositates, ex Cambaja, Sinda, Bengala, China, &c. in miraculum sanè, propter emetium vendentiumque multitudinem, statâ temporis opportunitate. Defuncti hominis facultates omnes ad forum deferuntur, eodem præconio nullâ discretionem vendendæ, etiâ ipso mortuo prorege, cujus itè bona hastam subeunt: Ut pupillis viduisque jus fiat, debitæque ritè exsolvantur, rebus publica venditione ad summum pretium redactis. Inde fori hujus tanta celebritas: Multi etenim passim brevi vitâ mortem obeunt, vivèdi genere indiscreto, ac immodico æris calore, citatâ nece. Hujusmodi frequentia omnibus locis quibus Lusitani vivunt per Indiam celebratur. Lusitani ex mancipiis quidam victum sumptuque parant, decem quippe, 20. aut 30. habent, quibus exiguè victum præbent. Famuli sanè laborè suum per urbem pollicentur, aquamque adferunt, quam civibus indè vendant. Famulæ omnis generis bellaria ex Indiæ fructibus conficiunt, ac filo diverso modo lintheamina laborant, quæ mox ipsæ optimè ornata atate bellula, floreque juvenili ad forum deferunt, ut vendentiû pulchritudine ac nitore evocati mercatores, lubentiore animo merces expositas emant, non tam ipsarum mercium gratiâ, quàm potiundæ ancillæ causâ, cujus deinde venerem proclivi libidine sollicitè, quam neque difficultè puellæ admittunt, paratâ magnâ lubentiâ ad corporis quæstû. Ex tali deinde lucro domini facilè ditantur, familiamque abundè sustentant. Alii ex argentaria re magnum quæstum percipiunt, suo tempore comparatæque monetâ. Hunc in modû *Realos* majores, cum Lusitanæ naves adventant emunt, eosque præstitis duodecim supra centum comparant, quos in Aprilem usque conservant cum in Chinam mercatores proficiscuntur, tunc enim *Reali* maxime expetuntur factu lucro 20. sive 30. *Realorum* supra centum. Eodem ipsi tempore *Larinos*, pecuniæ ex Persia genus, suscipiunt, octo aut decem ultra centum oblati, quibus cum Lusitanæ naves adveniunt, factâ cum *Reali* permutatione, 20. & 25. supra centum aucupantur. Necessarius horum *Larimorum* in India usus est, ut Cochini piper emas, ibi enim huic monetæ summum pretium constituitur. Sunt & alia monetæ genera, nimirum *Pagodes*, *Veneti*, *Santhones* ex auro. Atque ex illis eodem modo, emptione ac venditione multi occupati, ingentem quæstum referunt, præcipue si bona primum fors ad manum sit. Etiam quidam ex redditibus viuunt, quos ex Indicis palmis *Cocos* ferentibus auferunt, satis commode, quod hoc fructus genere multa in India commercia consistunt. Unde aliquis ex una arbore supra omnes sumptus

Pardawis

Pardavus dimidium lucratur imo amplius, ita ut Carolini pretium habeat, idque cotidie, & sunt tales quibus hujusmodi trecentæ ac quadringentæ arbores, una in villa sint, quas tum Canarinis locant, ut nostri agros ac fundos rusticis. Lusitani ideo sive Mixti in India laboribus vix vacant, modisque ferè supradictis vivunt. Sunt tamen & quidam artifices, qui galeros, calceos, fellas, ac vasa concinnant, famulorum tamen ferè mancipiorumque operis. Ipsi vero domini alto tardoque incessu, fastum tuentur, promiscue nulloque discrimine inter nobiles aut plebejos. Omnibus idem honor debetur, eademque est servandæ gravitatis fastuosa cura. Cæteris artificiis ferè Indi gentiles & Christiani indigenæ incumbunt. Nemo nisi maritatus, familiæque pater, privilegiis civitatis aut immunitatibus gaudet. Ipsi in duo genera distinguuntur. Etenim unum mariti ac patres familiarum constituunt, alterum cælibes. Hos communi vocabulo *soldatos*, sive milites stipendiarios appellant, & est illud inter eos honestissimum nomen. Non quod sub signis ideo sint, aut ullo juramento ad vexilla constringantur, nam in universa India is militum conscribendorum modus non est in usu. Ceterum ubi in Indiam Lusitani ex Hispania missi venerint, liberum illis quo volunt iter est, nullaque mansionis certæ necessitate arctantur. Albo tamen in Lusitania adscripti sunt, quod in Indiam singulis annis mittitur, cum ipsis navibus, id eo modo confectum est ut nomina ac agnomina proficiscentium contineat & stipendii a rege statuti magnitudinem. Distincti autem sunt omnes titulis & prærogativâ dignitatis. Ex his quidam *Fidalgi da casa del Rey nosso Senhor* nuncupantur, præstantissimo elogio: sunt etenim Regiæ domus nobiles, alios *Mosos Fidalgos* vocant & sunt sanè & isti honorati, ac nobilium filii, vel a Rege ad illud dignitatis genus provecti. *Cavalleri Fidalgi* equitum auratorum vice illustres quoque sunt, gaudentq. hoc titulo ob navatam in aliqua expeditione operam. Hujus vero dignitatis apud Lusitanos parabilis modus est consequendæ. Instante enim bello, aut ipso in belli ardore, facile aliquis a Duce, aut nobili quodam hanc equestre prærogativam obtinet, ita vulgariter, ut coci, lixæ, ac mesonautæ, vilissimi homines haud repellatur. Sunt præter hos alii, quos *Mosos da camera do Numero*, & *do serviço* vocant. Hi aut cubicularii Regis, aut ex numero, aut ministerio habentur, primo ad honores gradu, quippe ex hoc ad illustriora insignia cõscendunt, ambitioso imprimis certamine, cū hos titulos, ac magnifica nomina, pluris quam augmentū multarum divitiarum aestiment. *Escuderis Fidalgis*, i. armigeris suis quoque honor est. Ceteri *homes honrados*, id est, honorabiliores viri habentur; relicto humilio-

ribus *Soldati* nomine, sine alicujus tituli appendice, & sunt isti sanè contemptiores ac ex face populi. Hujus autem inscriptionis fructus ex diuturnis in pace belloque officii Regi exhibitis, juxta dignitatis titulum crescit, ac majoribus honoribus paratur. Nam ex titulo in Lusitania præmiorum ratio constat. Album ipsum quo Lusitanorum in Indiam proficiscentium nomina signantur, apud destinatum in India huic muneri a Rege servatur, qui ut cæteri omnes ministri post tres annos mutatur, habetq. subsidiarios tres aut quatuor scribas. Ipse generalis scriba matricolæ indigitatur. Adventante vero in India æstate, cū classem necessitas postulat, periculosam ob navigationem, quam Malabareses Lusitanorum hostes pertinacissimi prædationibus ac piraticis navibus infestam reddunt, quotannis circa Septembrem, æstatis initio, ad sonum tympani præco profectionem indicit, ut ad stipendii solutionem accurrant, qui Regi in marini prælii usum servire velint. Ibi tum a Prorege Dux supremus constituitur, qui alios minores sub se Duces habeat, singulis liburnicis aut celocibus præfectos, ita subinde celox centū viros capit, liburnica vero triginta: hi juxta tenorem albi sive matricolæ, habita titulorum ratione, stipendium consequuntur stipendii autè solutio semper fit trinis mensibus quibusque elapsis. *Soldatus* simplex septem *Pardavos Xeraphinos* habet. *Pardavus* autem tres Lusitanicæ monete *T estones* valet. Homo honorabilis 9. *Pardavos* accipit & sic deinceps. Etiamnum Duces supra stipendium a Rege debitam novis premiis, ac velut donativo præstantissimos milites sollicitant, & ad se trahunt: Naves omni apparatu ciborum largiter instruunt, cum militibus eadem in mensa cibum capiunt, semper intenti ut illis bene sit, quos alioquin parum audientes sive obsequentes haberent, & posita est Ducibus specialis quædam gloria, in præstantia ac virtute militum. Classis hæc usque ad Aprilem mare custodit & Malabareses observat: Ne quid hostile tentent. Circa Aprilis finem Goam repetit, quo tempore subducuntur naves in terram, quod ea ibi tempestate hybernare annus incipiat. Ita expeditione finita milites absoluti, ad sua se per arbitrio referunt, nullo alio deinceps stipendio Regis nomine sustentati. Enimvero Prorex tum testatur coram præcipuo classis Duce: Hunc suo jussu, Regisq. nomine, tanto tempore classis curam habuisse, mare tenuisse, illudque a prædonibus conservasse. Si quid inde gestum sit memoria dignum, amplâ id historiâ describitur, adjuncta insuper clausula, quâ eundem Ducem suis sumptibus multum confecisse abundè narratur, in ministerium fidele Majestatis ergo. Quo fretus testimonio Capitaneus, simile de Ducibus, quos subjectos habebat

Album cui Lusitani inscribuntur.

Malabareses hostes Lusitanorum in quos classis paratur.

perhibet. Quidam quoque nobiles hyberno tempore gregarios milites convivio admovent, epulisque tractant, impetratis super hac liberalitate amplissimis testimoniis quæ multa accumulata, post acceptâ veniâ a prorege, in Lusitaniam deferuntur, ut iis exhibitis parata præmia a Rege nanciscantur. Testimonia item scribæ, aliorumque præfectorum, qui armamentario Indiæ præsunt omnino sunt necessaria: Ut inde appareat; Num aliquis sceletis, perversæ tractationis in Regiis officiis nævus titulis sit adjectus, quibus præmia debita cohiberi possint. Hisce muniti testibus Lusitaniam repetunt, jam ante aliquâ dignitate mente præsumptâ, quam ambiant. Ita omnia munera scribarum, factorum, judicum, ceteraque officia Indiæ distribuuntur in ttes annos, quæ ipsius tamen personæ industria exercentur. Nisi magnus favor adjuvet, in transmissionem sive largitionem in generum dotis causâ. Literæ tum in Cancellaria Regia registrantur (ut vocant) ac in Indiam mittuntur, per Proregem confirmandæ. Munera hæc semper ita præstantur. Ut is cui ante tale aliquid datum sit prior quoque jure habeatur, quo moriente aut absente, locus alteri fiat, ut semper sequens præcedentem spectet, ipse expectativæ spe gaudens. Hæc brevis est ac compendiosa ratio regiminis Lusitanorum in Indiæ terris. Iura ipsa tractantur ut in Lusitania. Sequens figura rectam Goæ plateam ad vivum expellam indicat, commerciumque cotidianum quod *Leylon* vocant.

CAPVT XXX.

Lusitanorum Mixtorumque ratio familiaris, comitates, nuptiæ, aliique ritus in India.

Lusitani, Mixti & Christiani magnifice lac opulenter familiam alunt. Decem aut viginti servos (ut dictum est) communiter habent, alii pauciores, quisque pro suis facultatibus. Qui maritati sunt nitent ex omni parte ædium, præcipuè in lintheaminibus. Singulis etenim diebus camisiam, ceteraque corporis tegumenta mutant, viri juxta ac scæminæ, etiam mancipia, ad mitigandos calores æstusque regionis. Lusitani omni gravitatis genere a ministris tractantur, ignobiles & nobiles pari veneratione. Gressu cum primis incedunt tranquillo, magnâ existimationis ratione. Ex famulis unus umbellam fert, alter penulam, pluvie aut solis causâ, tertius ense ne & is gravitatis adfectatæ ordinem impediat. Ante prandium quidam ex servis pulvinar sericum fert, quod flectenti genua domino, ac ecclesiasticis ministeriis intento substernat. In salutationibus officiosissimi sunt, longinqua adoratione osculoque manuum in mutuum cultum intenti. Etiam quando templum intrant, jam para-

tæ a servis sedes stant, assurguntque reliqui sedentes, eodemque corporis ad venerationem flexu intrantem excipiunt. Incivilitatem autem non resalutantis pari cultu, velut contempti extremâ vindicta in necem usq. prosequuntur, convocatis amicis omnibus ad unius miseri & fortè nihil tale cogitantis cædem; & est illis tale facinus tantâ mole gestum gloriosissimum. Quem autem occidere nolunt, illi inhumaniter diro arundinis crassioris, quam *Bambus* vocant, verberare humeros & latera contundunt per famulos, aggregatis quasi domesticis copiis, estque id facinus cotidianum Indiæ, nullâ vindicta magistratus. Etiam oblongis saccis, arenâ repletis, lumbos adversariorum atrocitate magnâ comminuunt. Visitanti, vel plebejo, dominus ædium ingressu ostii, aperto capite occurrit, cumque in atrium ducit oblata sella, qualem & ipse sessione occupat, rogatque deinde adventus causam. Finito colloquio in exitu eodem genere basiorum manuum, hospitem herus deducit, multis ad hæc additis civilitatis generibus. Quod si aliter exciperetur, qui eo honore visitationis dominum familiæ adficit, mox vindictâ extremâ caput peteret negligentis, causâ iræ manifestâ, si vel sella humilior, aut contemptior apponeretur, præ illâ quam dominus tenet. Cum nuptias celebrant, qui alicujus facultatis habentur, nemine excepto omnes amici notique conveniunt, equis aut propriis, aut conductitiis vecti, centum subinde numero, opulenter summoperè ornat. Hi templum hoc modo petunt, cum servis, galerisque adversus solem, bono ordine. Amici ac duces præeunt, ultimoque ordine sponsus inter duos, quos *Compatres* vocant, incedit, tum sponsa sequitur, inrer duas *Commatres* quæ suis lecticis sive *Pallanquinis* vehuntur, opulentiâ insigni exornatis; post mancipia passim sequuntur. Confecto matrimonii in ecclesia ritu, eodem ordine deducuntur noviter junctæ connubio; tum amici, vicini, propinquique fenestras aulais stratis occupant, & sponsum sponsamque transeuntes, aqua ex rosis, saccaro & bellariis aspergunt. Etiam fere melioris notæ, famulos habent tibicines, modulatoresque, qui optimam deinde harmoniam auribus concinnant. Domum habitationis accedentes sponsi, magnâ humilique veneratione comitibus, qui equites domum circumstant, velut gratias agunt, ac mox fenestris sese cum commatibus inferunt, summâ gravitate. Ceterum comites equis incitatis cursuque aliquo sponsum sponsamque honorant, Compatres primum, deinceps alii, continuo tibiaram strepitu, quarum usus Indiæ communis est. Post illos cursus cuncti fenestram transeunt, domumque sponsi magnâ primùm reverentiæ significatione deserunt, exceptis compatribus, qui ascendunt.

Testimonia necessaria Lusitaniam repetentibus.

Ut dignitates consequatur.

Lusitani magnum mancipiorum numerum alunt

Salutandi mos.

ascendentes, noviter junctis multas faustitates precantur, paratis mox bellariis, ad aquæ haustum potus vice, ad benevolentiae demonstrationem. His delibatis ipsi quidem discedunt, remanentibus duntaxat propinquis tribus quatuorve qui post mensam exiguam fortasse, sed lautam & opiparam, concubitu mariti cum uxore non diu remorantur. Ipsi ante solis occasum fere cubile ingrediuntur, citatâ cupidine nulliusque moræ, (qualis apud nos requiritur) patientes. Baptisandus infans eodem modo deducitur, ultimoque ordine solus susceptor procedit, quem duo servi pedites sequuntur, ex quibus unus patinam argenteam vel deauratam fert, crustulis spirisque quas Lusitani *Rosquilhos* vocant impletam, in medio candela ex cera stat deaurata & pulchrè facta, ac quibusdam aureis argentisque nummis perforata, in munus Pastori, qui infantem abluet, cetera rosas teguntur, alter salinum argenteum aurove turgidum fert unâ manu, at alterâ pelvim, ejusdem metalli, accedentibus ad ornatum usumque pulcherrimis linteaminibus, quæ ex humeris dependent. Post sequuntur *Pallanquini* duo, in uno commatèr, in altero obstetrix sedet cum infante, quem syndon preciositate eximiâ in illum usum facta tegit. Peractis baptismi ceremoniis, eodem ordine reditus continuatur, perseverante tibiæ clangore, cursuque equorum, spectante commatre, ut in nuptiis. Hi sunt conjugatorum mores. Verum milites, qui cælibem etiamnum vitam agunt, ætate classè implent, ac mare turgentur. Domi magnificè admodum degunt, eximia item gravitate, ferente umbellam servo, qui etiam in eum aliquando usum conducitur *Basarucis* viginti quinque, nostrâ monetâ duobus stiveris. Sæpe 10. aut 12. milites unâ familiam habent, unico vel duobus adjuti famulis, qui vestimenta mudent. In supellectile sedes quinque aut sex habent, cum mensa, ac lecto pro numero cohabitantium. Vivunt oriza in aqua cocta, piscibus salitis, aliisque parvi valoris obsoniis, sine pane: potus est aqua fontana. Vestimentis utuntur fere communibus, duobus aut tribus, quæ exeuntes induunt, cum illi qui domi sedent vestibus non egeant, quod ob æstû solis linteamine omnes contenti sint. Inveniuntur autem & nobiles capitaneique opulentiores, qui liberaliter hisce *soldatis* argentum subministrant, ut inde vestimenta aliaque necessaria emant. Ita amicitiam cum iis contrahunt, quorum deinde operâ commodius marinis in expeditionibus utantur, vel in nocturnis vagationibus ad persequendos adversarios. Hac vivendi ratione, multi satis laute degunt, nullâ præstantiæ differentia. Sed præcipuus amplissimusque plurimorum quæstus est, ex amoribus conju-

gum Lusitanorum, Mixtorum, ac Indiæ Christianorum. Illæ inextinguibili postremæ lasciviæ incendio, & fidem & argentum maritorum in adulteros transferunt, quos ita clandestinis divitiis locupletant. Alii ex militibus iisdem amicorum quorundam favore huc illucque proficiscuntur, commercia exercentes, eos *Chatinos* nuncupant, quod marini prælii classè instructâ fûctiones rejecerint. Nemo enim ad istam militiam cogitur, etiam-si in albo Lusitaniæ notatus sit, & quamvis a bellicis muneribus immunes sint, quod tamen cælibes adhuc vivant, militum appellatione nihilominus veniunt. Ingens hodie istorum *Chatinorum* per Indiam numerus est, quod plurimi evanescente studio militari, mercaturam exercentes lucrum commerciis venentur. Causæ hujus rei plures sunt: Primùm enim Duces, qui antè militiam honorabant nunc honoris parùm cupidi, exiguâ mercede stipendiarios adjuvât. Tum minoris notæ milites parum æris ex stipendio manet, ac licet multis testimoniis muniti sint, in spem præmii (ut supra relatum est) sumptus tamen longæ navigationis in Lusitaniam usque non ferunt & largitionibus propter inopiam nequaquam sufficiunt, quibus absque vix quicquam impetratur. Sed enim impetratâ dignitate, quam concupiscunt sæpe alicujus præcedentis obitum exspectare debent, ut interim haud raro vita elebatur ipsa, aut saltem magnum temporis spatium, antequam aperiatur munus ei quod post alios consecutus fuit. Accedunt navigationis molestiæ ac pericula, quibus agrè evitatis patriam repetunt. Inde fit quod multi in Oriente remaneant, ibique uxore ductâ ad aliquas negotiationes animum applicent. Hinc neque bellum adversus Barbaros ita vehemens a Lusitanis agitur, neque terræ etiamnum incognitæ ulterius deteguntur, Prorege ipso nequaquam de gloria, sed de quæstu duntaxat sollicito. Triennio etenim conclusæ omnes Indiæ dignitates, negligentem administratorem pariunt, qui ex munere non honorem sed divitias, velut in præmium aliâs navatæ operæ respicit. Proinde mare non ita tutum est, sed infestum ac pervium prædonibus, silente, aut saltem imminuto marini prælii classisque usu, maximo decremento potentiæ divitiarumque Lusitaniæ Regis. Etenim terrâ iter nequaquam conficitur rectè propter diversa regna, quibuscum Lusitanis non ita firma concordia est. Tantùm enim munitiones & arces quasdam Portugallenses habent, ut in descriptione oræ explicatum est. Ex figuris sequentibus patent imagines ambulantium Lusitanorum, militum, ac maritorum, equitantiumque, non tantum nobilium sed etiam omnium, qui aliquâ facultate pollent, etiam *Pallanquinorum*.

Adulteria
quæstuoisa.

Chatini.

Modus bapti-
sandi paucos.Cælibes mi-
lites Lusitani,
quo ritu vi-
vant.

sive gestatoriarum sellarum, quando vel equitatio vel ambulatio ablubescit. Liburnicae quoque hic ostenduntur, quibus Lusitani & Malabares juxta utuntur ad bellum; praeter quas aliis navibus non navigant, leves enim sunt, ad remigium, velificationem ac mercaturam commodissimae, ob cursus facilitatem.

CAPVT XXXI.

Mulierum Lusitanorum, Mixtorumque in India ritus, ac mores.

Lusitanorum, Mixtorum, sive Christianorum in India foeminae raro conspiciuntur; domo plerumque occultatae, nisi ad templum aut visitationes mutuas, sed rarissime, exeuntes, munitae adhuc custodiâ singulari; *Pallanquinis* enim stercora seu stragulo tectis gestantur, ita ut conspectui prorsus ademptae sint. Quando vel templa frequentant, aut visitationi operam dant, tum opulentis admodum vestibus ornatae, armillis, gemmis, monilibus ac inauribus fulgentes incedunt. Vestimenta Damasceno ex panno, holoserico; aut *Brocado* constant. Sericum enim vulgare ibi indumentum est. Domi fere omnes incedunt capite aperto, nudisque crinibus, tegente camisiâ tenui ac pellucidâ, quam *Baju* vocant, corporis superiorem partem, ad umbilicum usque. Ab umbilico inferiora picto, eoque duplicato aut triplicato linteamine teguntur, quod pretiose laboratum, elegantibus imaginibus depictum nitescit, caetera nuda parent, absque caligis cum soleis duntaxat. Hoc domesticarum mulierum, raroque prodeuntium vulgare gestamen, inter omnis aetatis conditionisque foeminas celebratur. Ipsae septae parietibus, per famulas, quae foris agenda sunt, cuncta agitant. Panem non comedunt, sed nec ipsa mancipia, non ob caritatem annonae, abundanter enim eam possent habere, sed consuetudine quadam ac peculiari inclinatione in orizae esum. Hanc aquam coquunt, adjecto in cibum salito pisce, aut falsis fructibus, quos *Mangas* vocant, sive jusculo aliquo ex pisce & carne, quod desuper infundunt. Manu vero cibum capiunt, cochlearia velut ridiculo ac incivili usu respuunt. Bombyliis similiter ad potum utuntur, quae ex nigro luto facta, tenuia valde & subtilia, in modum ampullarum, quibus nos ad flores utimur in gutture clypeolum perforatum habent. *Gorgolettam* nuncupant, quod bibens, elevato poculo, ac nequaquam ori admoto, per foramina ista potum excipiat, ita guttatim stillante liquore, ut sonitum Bombyliis suctum edat. In elegantiam hic bibendi modus cedit: Ne quis temere ore suo cantharum prophanaret. Qui ex Portugallia recentes adveniunt, ex his Bombyliis dum

Mulieres Lusitanorum raro prodeunt.

Vitus mulierum.

Votus.

bibere conantur, pectus facile perfundunt, ignari artificii. Talis ergo *Reynol* appellatur, ludicro apud Lusitanos cognomine, & in rudes Indiae rituum jactato, qui expertes etiamnum adfectatae illius gravitatis, ludibrio per plateas habiti, nondum severitatem illam Indiae induerunt, cui tamen brevi tempore adsuescunt. Zelotypi autem maxime in Oriente mariti existunt, neminemque in uxoris, aut filiarum conspectum adducunt, alias etiam amicissimum, compatre excepto; aut alio, qui unâ cum sua uxore delicias aliquas, sive gaudium in viridariis usquam inuito contubernio adjuvet, comitante semper mancipiorum turba ad custodiam. Cum aliquis fores pulsât, maritum conloquio petiturus, confestim mulieres aufugiunt, seseque abdunt relicto solum viro qui advenienti se sistat. Etiam sanguine arctius juncti cognati adfinesque, imo ipsi filii virilis sexus, qui 15. annum exceleserint modò, ab aedibus, quibus in conjuges filiaeque habitant arcentur, adificatis seorsum masculorum mansionibus. Postremâ enim libidine subinde nepos cum auunculi uxore, frater cum fratris conjugem, ipseque cum sorore frater rem habuit, ac cognovi ego trucidatos aliquando ac deprehensos in hoc facinore homines, & ab iratis maritis interfectas conjuges. Sanè lascivita foeminarum hoc tractu, nullis coercenda legibus, in extremam spurcitiem erumpit. Paucæ maritatae, quae castitatem conjugalem servant; plurimis amasius aliquis miles, mariti vicarius velut, ad furtivos amores subservit, paratis ancillis stupri sequestris, ad conciliandas libidines, nulla impediende vel atctissimâ custodiâ. Verum & herbas implorant. Est illis *Dutroa* herba ex cujus semine succum educunt, quem deinde potui miscent, maritisque propinant. Illi velut emotae mentis homines in risum solvuntur, sine apprehensione ullius rei; aut somno occupantur veluti animae expertes. Tum parata securitate libidines, praesente marito eoque tamen non cognoscente, conjugem amator dedolat. Durat aliquando potionis hujus vis per 24. horas. Ablutis autem frigida pedibus prisca sensus redeunt, nulla tamen actarum rerum tempore illo potionis memoria.

Annotatio D. Palud.

Dutroa a quibusdam *Tatula* dicitur, ab alijs *Datura*, Hispanicè *Burla dora*, Germanicè *Igel-kolben*, in *Malabar* *Unmata Cayâ*, in *Canara* *Daturo*, Arabicè *Marana*, a Persis & Turcis *Datula*. Descriptionem hujus herbae ac fructuum apud historicos herbarum habes. Qui semidragmam ex semine biberit, in tempus emotae mentis, continuo risui indulget, &c.

Veneficio etiam saepe uxores viros tollunt, temperatâ veneni potestate, usque in certum tempus, quo adventante certa

item

Mariti in India zelotypi.

Lascivia foeminarum Indiae.

Dutroa herba.

item mors accedit. Inde ad sexennium, biennium, menses, diesve aliquot, nequam noxium in corpore durat opportunitate suâ post lethale. Pari tyrânide mariti feminas adulteras; aut de adulterio suspectas interficiunt, adhibitis duntaxat tribus quatuorve criminis testibus, qui vxoré violasse connubii fidem adferant. Tum enim Portugallia moribus nulla pœna vxoricidam manet, datâ libertate contrahendi ducendique aliam. Multæ ita perierunt pereuntque nihilque tam fuerum, quam mors vxoris illata per maritum, ejus impudiciâ famosum, nullo tamen supplicii in mulieribus terrore. Illæ ita mori in deliciis habent, gloriosam necem existimantes, cui amor author sit, parentatione optimâ ac optatissimâ. Ceterum mundiciem in ædibus, vestitu, cæteroque corporis ornatu, speciali elegantia adfectant, crebrisque lavationibus corpus purgant, post actus universos naturæ, inexhausto abluendi studio. Laborem fugitant, dedite summopere odoriferis aromatibus, & thurificationi. Sando caput ac frontem unguunt, ad conciliandam boni odoris gratiam. Etiam *Bettela* folia continuo mandunt, cum calce, & herba *Arecquâ*, de qua in explicatione herbarum ac aromatum agemus. Hujus *Arecqua* tanta quandoque potentia est, ut velut ebriis caput oculosque in vertiginem rapiat: gustu ligni aut radicum ariditatem refert. Tria hæc fœminæ, vti pecora totâ die ruminant, ipsumque succum deglutiunt, cætera expuentes, inde dentibus labrisque niger & rubicundus color est, terrore quodam non suctis. Ab Indis Ethnicis mores hi plurimum fluxerunt, ad dentium insuper custodiam herbas has esse utilissimas judicant, & valere adversus, stomachi orisque vitia; ita pertinaci consuetudine, ut sine hac ruminatione vitam constare non posse arbitrentur, cum & mancipiis continuo in ore sint. Absente viro post stoream sedentes *Bettelam* identidem dentibus terunt, ac prætergredientes spectant, ipsæ a nemine visæ. Verum si aliquis ad oculum dominæ transeat, levat ea modestè stoream, quasi in arham tenerioris adfectus. Principia ista omnium libidinum sunt, quas deinde mirifico ingenio, famularum operâ exercent, inventis mille artibus, ac excogitatis nocte dieque amatoris insidiis, quas marito custodibusque struant: Castitati inimicissimæ & ideo *Bettelam* ac *Arecquam* ore tenent, incitandæ luxuriæ. Aromata quoque diversi generis plenis manibus devorant ad caloris incitamentum, etiam liba quædam *Cachunde* dicta, ex diversis aromatibus confecta manducant, studiosa incontiniæ adfectatione.

Annotatio D. Palud.

Cachunde meâ opinione constat ex specie *Gallia Muscata* cum succo *Glycyrrizæ*. Liba sunt nigra, diversis characteribus notata, pri-

mo gustu amara, posteriore autem dulcissima, cor roborant, orisque halitum optimo odore afficiunt.

Sed nec ista tantum sibi mulieres præparant, sed etiam miseris maritis infundunt, ut potentes libidine Venerem vxoris diligentius excolant. Natationibus balneisque libentissime eadem indulgent, peritæque natandi flumen penè ipsum transmittunt. Hæc de mulieribus sufficiant. Figura sequuntur mulierum exeuntium, domique viventium, manducantium *Bettelam*, *Pallanquinorum* quibus gestantur, & nocturnarum ambulationum, ad solvenda vota, quorum vinculis obstrictæ templa adeunt. Estque tum vxori liberior exitus pedibus, quod e supplicationibus remota sit sellarum ac cathedrarum magnificentia. Hæ noctes passim fœminis optabiles sunt, & jam ante longâ spe conceptæ. Tum & famulæ, quas observantissimas habent aliasque raro exeunt comitantur, quæ occupatâ precibus domina furtim amasus operam dant, & in officinam aut tabernam aliquam dato signo se conjiciunt, ac ibi peractis continuo Veneri sacris, domino majoribus religionis curis occupato illudunt. In amore viri candidioris sive Lusitani magnam statuunt fœlicitatem, & jactantiâ inter æquales lascivâ formam virtutemque proci ardentibus studiis prædicant. Hinc crebro heri peculium invertunt, ac imminuunt, largitione in hosce amatores proclivi. Estque illud uberrimum Lusitanorum militum stipendium, regia largitate copiosius. Liberi ex hisce ancillis nati dominorum sunt, & gaudent illi aucti famulo: Nisi ex Lusitano aut libero concepti sint. Nam tum intra octo dies a nativitate pater filium parvo pretio redimere potest, vindicato in libertatem infante. Verum octo decemve stas diebus elapsis, servus est etiâ ex libero conceptus, & domini manet. Is quovis deinde pretio eundem vendere potest, aut sibi alere nulla post vindicandi licentia. Rarò aut nunquam mater in his partibus infantem suprema impietate tollit, etiâ summa paupertate aut servitute pressa. Nam ea peculiaris sexus gloria est, imprimis si ex albo viro mater prægnans sit. Studiosè itaque infantem custodit, patri eundem nullo pretio traditura, nisi furtim & clam auferatur. Omnium eo modo divitiarum æstimationem fœcunditate uteri pensant. Liberi autem Lusitanorum, Mixtorum, aliorumque Christianorum nudi educantur, tantum brevioris camisiæ genus (*Baju* mulierum instar) induti, donec ætate ad braccæ togæque usus aptentur. Per ancillas Indicasve mulieres nutriuntur ferè, & ablaçantur, quæ huic se ministerio addicunt. Figuram nutrices videbis in ea imagine ubi *Pallanquino* mulier gestatur, ea lecticam sequitur, puerum bajulans ad vivum expresse.

Liberorum Lusitanorum educatio.

Nutrices.

CAPVT XXXII.

Proregis Indiae dignitas, ejusque in urbe Goa potestas.

A Prorege rati-
o provocatio.

Ejus incessus
ac habitus.

Proregis redi-
tus & lucra.

PROREX Indiae a Lusitaniae Rege trienniali potestate in Indiam mittitur, subinde longiore, pro Regis arbitrio, sed rarissime. In urbe Goa habitat, quae universae Indiae praeposita est. Hic quotannis (ut dictum est) classis instruitur. Consilium habet suum, Tribunal, Cancellariam & Iudices Lusitaniae ritu; omniaque ideo per ipsum nomine Regis iura finiuntur, reservata tantum in arduis civilibusque ad Regem Lusitaniae appellatione. In criminalibus nemo nisi titulo nobilitatis decoratus provocat. Hos extremo supplicio Prorex nequit adficere, victos tantummodo in Lusitania remittit, nisi aliter Regi visum fuisset. Magnificentia singulari vivit, ratioque prodit nisi festus sacere dies inlucescat. Tunc exeuntem harmonia tiliarum tubarumque prosequitur comitante turba nobilium civium, equitum, ac stipatorum. In templi choro sellam habet, holoserico auratisque clavis exornatam, strato aulico, duobusque pulvinaribus ex serico, quibus genua imponat, anteposita minuta sede in scamni formam, cui brachia injiciat. Nobiles circumjacent sed choro disjuncti. Capellanus qui precum velut mediator sit astat. Archiepiscopus, quando & is in templo est, sinistrum illi latus claudit, eadem sedium ac pulvinariam formam. Caetera vero ministeria ejusdem sunt dignitatis, quibus Lusitaniae Reges in templis suis adficiuntur. Cum palatium intrat renovatur tiliarum ac tubarum, ut ante, concentus. Palatii atrium satellites custodiunt. In majori atrio, consilii loco ferè, Proreges omnes depicti a prima Indiae expeditione prostant. Etiam in porticu exteriori omnes naves, quae ab India devicta ex Lusitania appulerunt pictae conspiciuntur, cum nominibus, tempore & Ducum historia, quotannis crescente pictura, ex novis navigiis quae illud iter perfecerunt. Mos Proregibus est ultimo Imperii anno visendi arces ac propugnacula, spatio 50. 60. aut 80. mill. Septentrionali Australique Goae tractu. Ea illis cura lucrosa plurimum est, ac opulenta. Ingentes sane Proregum reditus sunt, profusa inde luxuria Regias facultates, quae maximae sunt, invadunt, ex eisque tantum sumunt, quantum ipsa cupido imperat, quae libera est & plenaria Regio indulto. Auri ergo moniliumque excellentia scatent, inestimabili opum congerie. Praeter suctos reditus largitione plurima ditantur, omni ex parte conlatis muneribus. Ad Proregem quippe novum Reges fœdere devincti legatos more recepto, velut in confirmationem, cum donis emittunt, quae quidem gratulationis ergo maxima, cum Attalicis gazis pa-

ria facere possunt. Durat haec dignitas usque in alterius substituti Proregis adventum. Is cum *Bardes*; aut alium Indiae portum tenuerit, mox Procuratores suos dimittit possessioni capiendae. Tum Palatium deseritur ab antiquo Domino, vastis atriis, vacuatisque ab omni suppellectile, quae recens Dominus nova congeie replet, succidantisque thesauris ditat. Eadem navi qua novus venerat Prorex defunctus abit. Tanta sane potestas in magna alicujus debitaque remunerationis vicem confertur. Atque inde parva cum cura habetur regionis, dum quisque brevi isto tempore limitatus, nihil antiquius habet, quam illud omni lucri quaestusque genere explere, ut postmodum defuncto bene sit. Estque tritus Indorum sermo: Haudquaquam sperari posse de Indiae meliore fortuna, perseverante ritu quo triennii duntaxat spacio, tam ingens imperium tenetur. Etenim primo anno Prorex palatium, aulamque exornat, ac summo studio mores, ritusque terrae perspicit ac cognoscit. Secundo opes auget omni conatu, rem sibi parat, quo sine in Indiam se venisse arbitratur. Tertio deinde cuncta diligenter praeparat. Ne temere a successore obruatur imparatus, suosque quaestus concinnat, quibus tum ut spoliis opimis gaudere possit. Simili sine caeteri Arcium Praefecti imperant. Estque hinc facilis conjectura super Regni salute, cujus curam sucta fœcordia brevitate temporis nemo suscipit, nec quicquam ex postulantibus Indis, quibus ea quidem ratio displicet, cum regionum multarum haud dubia pernicie.

Quomodo
retentum sit
imperii Pro-
rex colunt.

CAPVT XXXIII.

Ethnici, Indi, aliique exteri Goae habitantes.

IN urbe Goa ejusque insula multi etiam Ethnici habitant, Mauri Machometi nempe cultores, Iudaei, aliique exteri ex India, ac circumjacentibus terris, divisi religionibus, sectis & moribus. Mauri Machometi legibus vivunt, Iudaei Mosis. Multi ibi Persae, Arabes & Abyssyni, partim Christianorum, partim Maurorum religione utentes. Plurimi quoque Goae Armenii Christiani habitant, qui commercia, ut caeteri homines euntes redeuntesque exercent. Mauri indistincte cibum capiunt, a suillis taurum carnibus abstinent, rituque Iudaico sepeliuntur. Verum Ethnici, Decanini, Gufaratae & Canarini, caeterique Indi post mortem comburuntur, una cum vivis uxoribus, qui morte voluntaria in rogam insiliunt inter nobiles, sacerdotes *Bramenes*, ac quosdam mercatores. Quidam inter hos vaccarum bubalorumque carnibus abstinent, quas sanctas habent. Alij nihil comedunt ex iis, quae sanguinem aut vitam habuerunt, talesque sunt Gufaratae, & Banjanex ex Cambaja Pythagorica ritu viventes. Plurimi

Exteri multi
in urbe Goae.

Maurorum
ritus.

Gentilium
sepultura.

Vxor viva in
rogam insiliunt.

Pythagorae.

Solem

Solem ac Lunam adorant, unum tamen Deum agnoscunt, creatorem rectoremque omnium, cum immortalitatis etiam præmiique post hanc vitam super bonis malisque gestis opinione. Ceterum Idola venerantur (*Pagodes* vocant) terribili figurâ, quâ apud nos Dæmones conspiciuntur: His immolant eosque aliquando in terris substituisse adseverant, sanctitate summâ ac miraculis claros, quibus nunc velut mediatoribus titè religioseque summo Deo obsecrunt. Etiam Dæmon per hæc Idola respondet querentibus & venerantur aliâs impium genium ne noceat. Sponsas ad eadem idola deducunt, quæ ex ebore membro virili impositæ ab amicis & propinquis, virginitatem eripi patiuntur, summo deinde gaudio sponsi, velut sacratam tactu Dei uxorem accipientis. Plurimis & hic mos est adorandi quod primò obvium fuerit, nullâ distinctione rerum. Corvi attamen conspectum ominosum tristèmq. ducunt, cum plurimæ tamen in India huiusmodi aves sint. Has qui primò conspexit statim se recondit, domoque claudit, nullo pretio exiturus ob opinionem instans alicujus mali. Novam lunam primo intuitu adorant prostrati in terram, magnis illud lumen ceremoniis salutantes. Neque desunt Anachoretæ, quos *Jogos* nominant: hi solitariam strictamque vitam multâ sobrietate agunt, populoque variis fabulis sanctimonie prætextu illudunt. Magorum ubique magna multitudo, qui serpentes incantant eosque ex corribus eductos minutis, ad sonitum musici instrumenti tripudiare cogunt, & velut domesticos osculis, amplexu, ac adlocutione tractant: ut spectatores talibus illecebris pecuniâ emungant. Veneficiis maxime pollent, facileq. lethale poculum temperant. Ædificia horum Ethnicorum humillima parvæque stramine teguntur, sine fenestris, humilibus tenuibusque januis, ut quadrupetante gradu intrare exireve cogantur. Supellex est storea, cui ad somnum sessionemque incumbunt; mensa, mappa ac mantilia ex ficulneis foliis constant, quæ etiamnum ad catinorum, cucullorum in apothecis, ollarumque usum ad oleum, ac butyrum serviunt. Cibum in ollis figulinis præparant, inque iis orizam coquunt, formati in terra puteis, quos oriza implent, quam pistillo ligneo tundunt, nam ob facultatum tenuitatem miseramque conditionem orizam cum corticibus emunt; quidam domum propter orizam serunt in familiæ usum. Ad potum æneâ amphorâ utuntur turbinatâ, ut potum ori infundant, ne labris admoveatur cantharus. Casas ferè vaccatum fimo inungunt adversus pulices. Ceterum corpus egregie mundat quod post singulos naturæ actus aquâ abluunt, quos viri juxta ac feminae sedentes & curvati exercent, ut & Mauri ac Machometani.

Lavant sinistra semper manu, quod dextrâ cibum capiant, nullo usu cochleariû. Arctè superstitiones ceremoniasque tuentur, nunquam absque precum effusione egressuri. Cum iter faciunt passim dispositas in rupibus, montibus ac speluncis teterrimâ figurâ Deorum imagines, imò diabolorum formas adorant: Ac adstant cum fornacibus æternæ, viatoribus in abluionem pedum; post quam proni idolum venerantur, ac quibusdam muneribus ex ovis, oriza, gallinive honorant, quæ mox *Bramenes* sive sacerdos manducat, persuasione imbutis populi mentibus cibum hunc a Diis immortalibus expetitur ac consumptum fuisse. Iter facturi, aut navigaturi 14. per dies ante navigationem clangori tubarum ac patenarum insigniter operantur, nocte dieque, navemque ipsam undiq. vexillis exornant, in honorem (ut ajunt) *pagodorum* sive idolorum suorum. Reversi eisdem strepitu repetunt, per septimanam unam aut alteram duraturos. Estque is mos etiam in cæteris solemnitatibus nuptiarum, nativitatibus, annique tempestatibus, messis & sementis, &c. receptus.

Ethnici qui Goæ habitant plurimi opulenti, ac divites mercatores sunt. Est platea quæ tota ex officinis constat, quas ibi mercatores huiusmodi habent, non tantum mercibus byssi, serici, sive *Porcelanarum* ex China, verum & holoserici, ac subserici ex Lusitania repletas. Has per Proxenas suos primum generali emptione emunt, ac deinde per ulnas revendunt, tali in negotio mirifici ingenii. Eadem in platea e regione alii linteamina cujusvis generis vendunt, camisiaeque jam confectas, tam in usum Lusitanorum quam mancipiorum, aliisque minutiora. Alio in vico habitant Ethnici qui muliebria amictoria, cæteraque ejus generis distrahunt, milleque linteamina diversa; canabina quoque prostant, ad velorum saccorumque usus. Diversa in platea *Banjanæ* ex Cambaja degunt cum mercibus ex Cambaja, & lapidibus pretiosis pollentes arte subtilissimâ in perforandis gemmis, margaritis, & coralliis. Est & vicus eorum qui lecticas sedilia, &c. conficiunt, quas *Laccâ* variis coloribus affabre distinguunt, ipsamque *Laccam* versicolore reddunt. Etiam secreta habitatio aurificibus, fabris lignariis, aliisque opificibus constituta visitur. Sunt qui majore, sive grandiore mercaturâ orizam, aliisque Indicas merces, ligna, &c. distrahunt. Alii regia vestigalia conducunt. Alii proxenatarum officia usurpant, linguâ ac ingenio promptissimi. Pharmacopolæ item multi passim aromata minore mensura divendunt. Hi ut plurimum *Bramenes* sunt, sive sacerdotes idolorum, qui singulis in platearum finibus officinas instructas quovis genere mercium habent, magno populi usu. Tonsorum autem cre-

berimad

Stulea de Diis opinio.

Ethnici mercatores Gloss.

Mali figurâ

Adventio obvium

Anachoretæ

Venefici.

Mensa, mappa ac mantilia

Mundat corpus

Medici.

berrimus numerus, ubique se ingerit, parvo pretio per plateas vagantur, nullamque officinam habent, sed per domos operam praebent ad vilissima usque ministeria, contempti & contumeliose habiti. Medicinae peritiores Ethnici gravitatem maximam in urbe Goa tuentur, tecti soli adversus solem galero ex Ethnicis, praeter legatos, ac quosdam opulentos mercatores. Nec ipsi Lusitani Ethnicorum medicinam dedignantur, ut & archiepiscopus omnesque ecclesiastici hisce certiore studio fidant, quam ipsis Lusitanis. Inde magnis honoribus coluntur, ac bonis locupletantur. Agricola in Goa insula Christiani fere sunt, parum tamen ab Ethnicis differunt, agrè relictis gentilitatis caeremoniis, quas dissimulantibus inquisitoribus propter diuturnam & inveteratam consuetudinis rationem etiamnum retinent. Eadem in urbe ad platearum fines collybista Indi Christiani prostant, quos *Xaraffos* vocant. Hi insigni cognitione & plane necessaria pecuniarum abusus notat, rationes certis numeris subducunt, primoque statim intuitu notam probam deteriorisve monetae cognoscunt. Ethnicorum ille mos est: Ut nemo patrium avitumque officium deserat. Inter se tales matrimonia contrahunt, distincta gente per munus aut artificium. Filiarum nomine pater nullam dotem praestat, exceptis monilibus quibusdam & impenis nuptialis convivii. Filios hereditas omnis manet. Haec de Goae Ethnicis.

Collybista.

Fili solt succedunt.

CAPVT XXXIV.

Tempestates Indiae, infirmitates, &c.

Hyems circa finem Aprilis initium sumit.

ANni in India tempestates haec sunt. Hyems circa finem Aprilis accedit, in eo tractu quem Indiae vocamus, a Cambaja usque ad Comorinense caput, Zephyri flatibus quos ex mari venientes tractus excipit. Principium faciunt tonitrua & fulmina, succedente continua pluvia in Septembrem usque, tum hyemi finis est, eodem fulminis ac tonitruum motu. Hanc ob pluviam tum Indiae ora hyemare dicitur, interdicto etiam usu maris eodem tempore. Ceterum ipsa aestas clariore aura illustratur, atque a serenitate aeris aestas ibi ducitur: frigidior tum aura trahitur, Orientali vento opacis suaviter noctibus, nullis vero singularibus fructibus, quam iis qui per totum annum florent. Hyemis metu quisque annonam ac rem familiarem curat, non secus ac si navigaturus esset in remotiores terras, ipsa navigia eodem tempore subducuntur & ante urbem constituuntur, ademptis armamentis omnibus tectoque ex stramine facto, ne nimia pluvia cariem trahant. Verum & perpetuis imbribus domus aliqua tabescunt, ac putredine adfecta prouunt. Arenae quidam cumuli flumen hyemis initio obturant, nulla relictam navigiis via. Etiam maris

tanti motus strepitusque sunt, ut auditum fere adimant. Flumen quod insulam Goae cingit, cadente ex montibus aqua plane tum dulcescit, rubro colore, cum alioquin falsas undas habeat, aquae marinae persimiles. Septembri mense vada supradicta abeunt, flumine quodammodo reterato, ut non lembis duntaxat, sed majoribus Lusitaniae navibus 800. *Lastorum* pateat. Illae absque fundi exploratore, cum ubique iusta sit altitudo flumen sine periculo facile subeunt. Ceterum hoc in tractu mundi desolata admodum hyemis tempora habentur, quod nulla ob continuam pluviam exercitationum facultas adsit, obferatis hominibus aedium maceriam, vel ociosis vicinorum fabulationibus intentis. Mulieres tamen ac *Mestici* magna voluptate pluvia madefacti, cum viris ac ancillis campos petunt, adsumpto cibo potuque. Cisternas ac vivaria in iisdem praediis habent ad natationes, quas cupidissime concupiscunt. Hoc tempore Indiae omnes pene fructus florent. Aestas Septembri mense incipit, ac ad Aprilis finem durat, claro lucidoque caelo, rara pluvia. tunc naves armamenta reponunt classisque Goae abire ad tutamen orae ac mercatorum. Venti Orientales e firma terra, quos inde *Terreinbos* vocant mare tum afflant. Illi amani alias, morbos tamen generant primo, ob mutationes subitas, quibus Indiae ora subicitur. Aestate autem semper flant a media nocte usque in meridiem; verum 10. mill. a terra nunquam superant. Post prandium mox hora prima Occidentales venti consurgunt, terram versus e mari, ac *Vrason* vocantur. Hisce ventis certae ac ordinatae vices sunt in temperamentum, adversus intolerabiles alioquin regionis aestus: Mirabili profecto naturae qualitate, cum hoc in tractu ab insula *Diu* usque ad Caput *de Comorin* hyems offendit, tum ab alia parte Capitis *de Comorin* ad oram *Choromandel* e contra aestas delectat, eadem graduum altitudine spacioque tantum terrarum interjecto ad 70. mill. ac in quibusdam duntaxat 20. Hinc iter agentibus Cochino, versus S. Thomae oppidum, quod eadem in ora *Choromandel* jacet, ac Ballagatae montes, qui ut alium terrae tractum petant transmittendi sunt, accedentibus ab una parte, aestiva aura gratissimi cultissimique campi apparent, maximeque delectabiles, ab altera hybernis sordibus imbreque sedissimo gravis regio, fulmine ac tonitruum horrore nigrescit. Nec tantum id miraculum in hac Indiae plaga visitur, verum etiam circa Ormutium, prope Arabiae felicis oram, ad Cap. Rosalgatae, quo in loco naves felici serenitate sunt; verum superato capite, ad alteram partem ventos, pluviam, aliasque procelas experiuntur, simili vicissitudine aestatis ac hyemis, quae etiam aliis in Orientis locis habetur.

Mare rubrum dicitur hyemare tempore.

Flumen Goae qualitas.

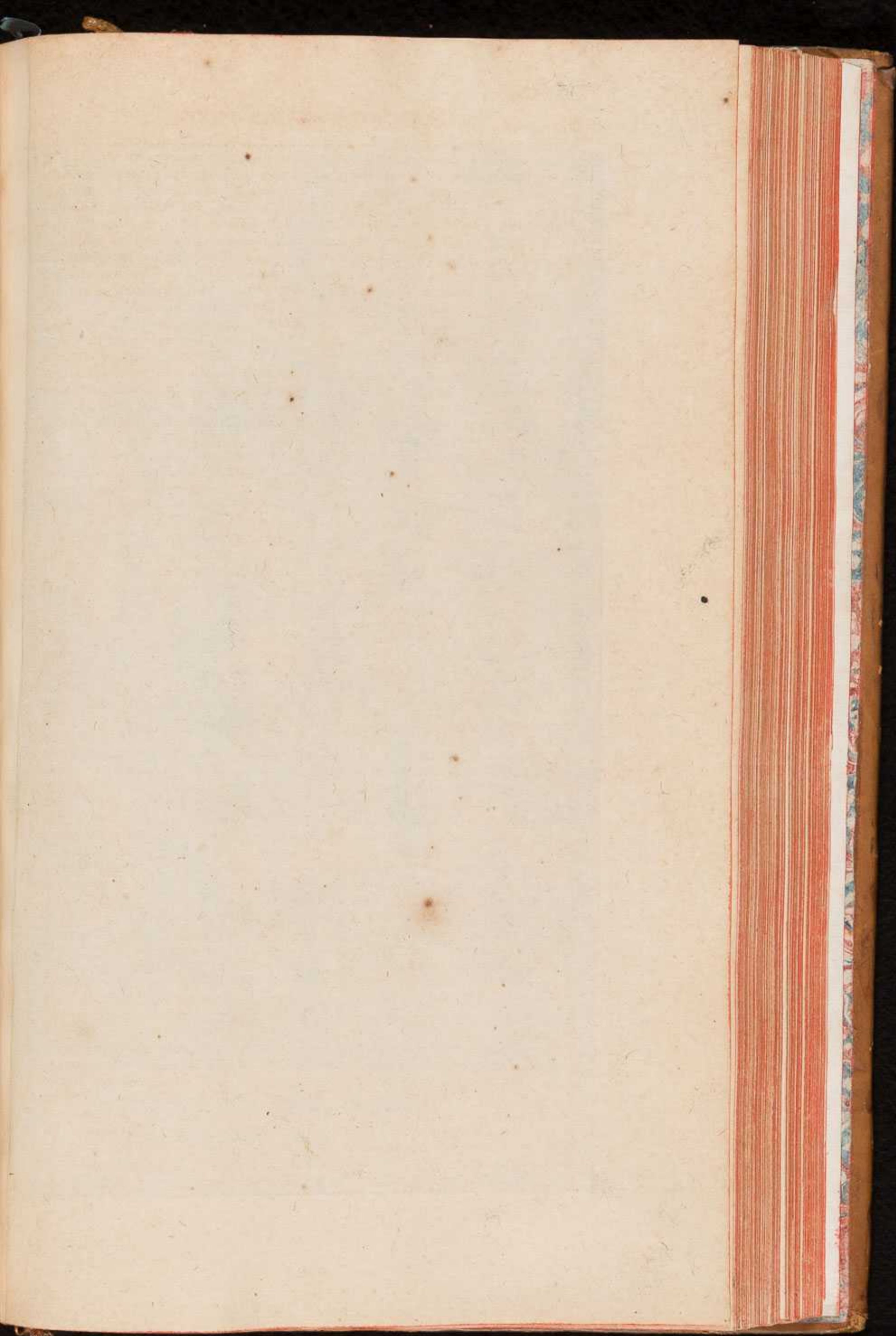
Hyems deserta.

Aestas.

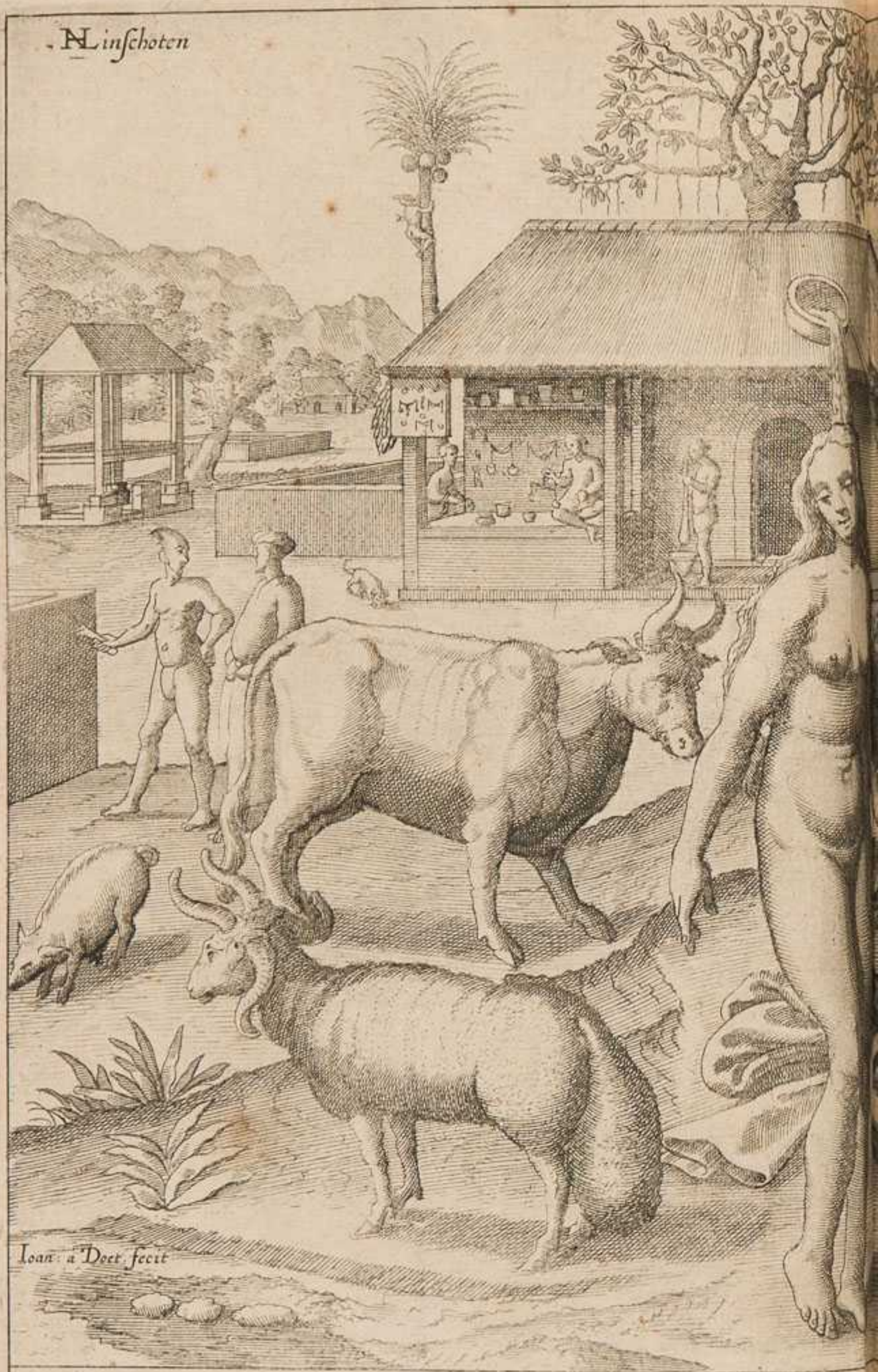
Venti.

Qualitas aeris mirabilis dicitur.

Morbi

Alinschoten

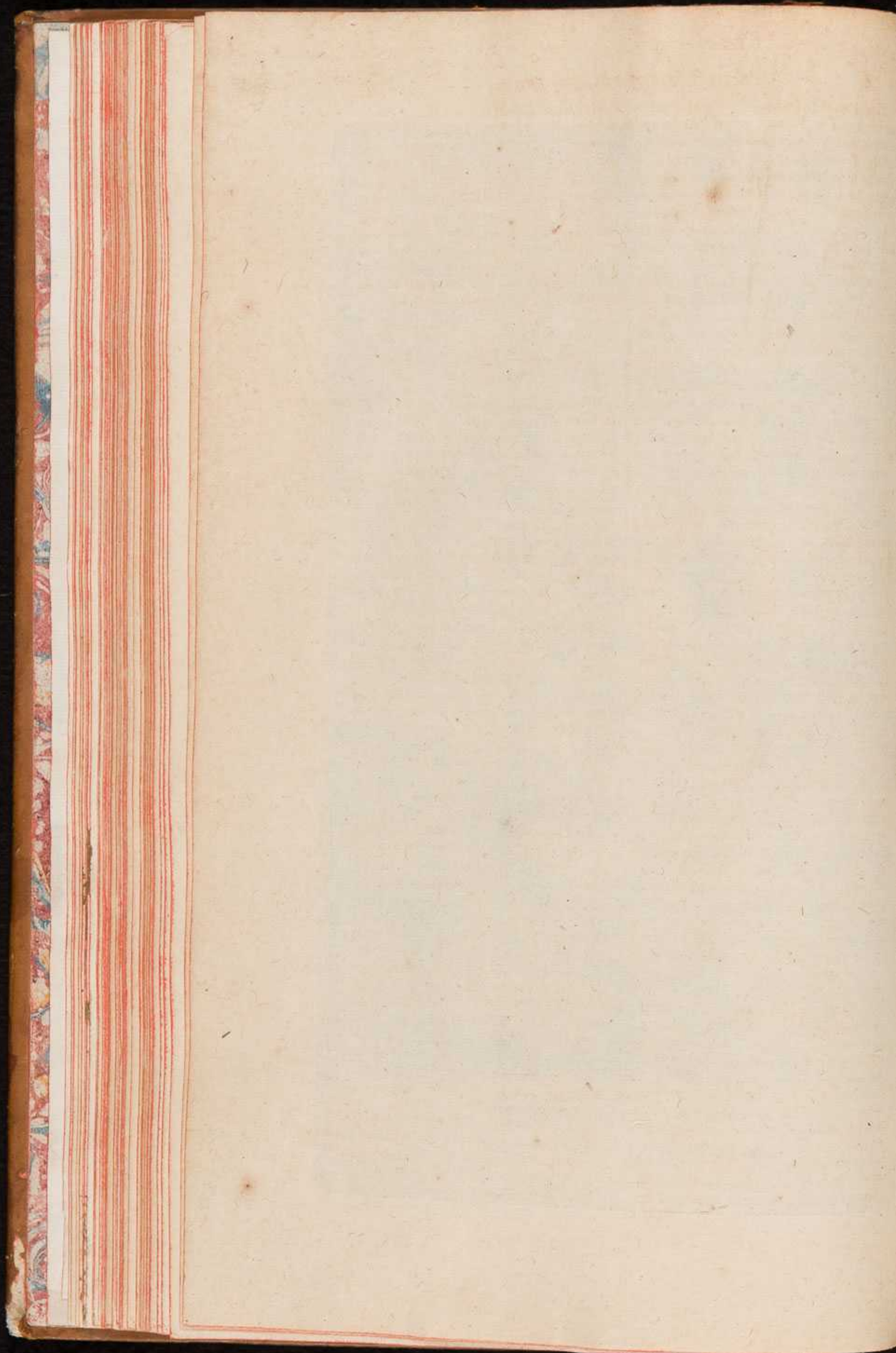

Ioan. a Doet. fecit

Indorum cast. villa, et vici
circa Goam.

Indische hutte Lanthuysen en dorpen
ontrent Goa .

Morbi quos in India Goæ populares experiuntur ex hisce mutationibus plurimi proveniunt. Valet ibi morbus *Mordexyn* dictus, subitus ac improvisus cum nausea vomituque perenni, ad animæ dejectionem usque. Id malum commune est multisque mortiferum. Dysenteria ibi ut apud nos pestis mortem adfert. Februm continuarum & internarum magna quoque vis homines trium quatuorve dierum spacio absumit. Remedium Lusitanis est in sanguinis missione, Ethnicis in herbis, sandalo, cæterisque inunctionibus. Multos Lusitanos quotannis hi morbi tollunt, quod nec ea comedant quæ melioris substantiæ sunt, & luxuriæ ac lasciviæ mulierum explendæ plurimum indulgeant, moti occasionibus, ac muneribus illecti, quibus planè vivunt ac maximè sustentantur. Testimonium præbet Xenodochium Regis, Lusitanorum duntaxat receptaculum, quod quingentos aut quadringentos quotannis Lusitanos vitæ functos emittit. Proba est hujus Xenodochii cura, quam Iesuitæ nobilesque suscipiunt, deputato singulis mensibus aliquo ex præstantioribus, qui curam ægrotorum, quibus nihil recusant gerat, & sunt qui cæcum aliquot Ducatos supra Regis redditus, propriis sumptibus impendant, in auxilia infirmorum, testantes ita magnificentiam. Xenodochium nemini probro est, multique id sponte petunt, licet alias divites, uxorem quoque & liberos habeant. Hoc Lusitanis afflictis velut Asylum est. Aliquo etenim adfecti malo, vulnere, febribus, aut morbo Venereo Xenodochium petunt, ubi eos Prorex subindè visitat: Num omnia recte ad usum ægrotorum procedant considerans. Qui aliquo clandestino malo vexantur, bis duntaxat in die Xenodochium ad religandum vulnus frequentant, nullamque mercedem pro medicamentis debent. Venerea lues morbus ibi universalis ac patrius est, sine ullâ infamiæ notâ. Remedium ex radice Chinâ petunt, neque ideo adfecti vitantur, licet ter quaterve laboraverint, etiam in gloriam trahunt, ac in comparatione aliorum morborum hæc lues optabilis est & mitis. Pestem Indi neque senserunt unquam, neque noverunt. Veneficia atque incantationes in mortes hominum crebrò exercent, iisque multi vexantur. Cálculo ac herniâ plurimi itè laborant, præsertim mariti, quòd aquam continuo potent, milleque lascivias exerceant genio dediti. Venetre semper nudi in porticu sedent, ibique suaviter auram excipiunt, astantibus famulis, quorum unus digitos pedis fricat, alter caput, tertius flabello muscas arceat: Qui mos illis duabus post prandium horis continuatur, ibi tum somnum capiunt, sitique urgente confecta e saccharo dulciora omnis generis adferuntur, ne tædium aque subeat, eaque gratiori sapore sit. Inde alium hujus-

modi homines crassam ferè trahunt, sædo abdomine, a militibus Indis, cæterisque *Barrigi* dicti, id est, maximi ventres. Dies hybèrni ac æstivi pari longitudine vix horæ spacio discrepant. Horâ sextâ sol oritur, ac sextâ item cadit, secundum cursum solis. Meridie sol supra caput stat, nullâ, vel saltem, pro cursus ratione, tenui umbrâ. Vtrûque Polum mundi Goæ aspicias. Australis stella non longè supra horisontem stat. Itè nec Septentrionalis. Atque his satis de tempestatibus ac infirmitatibus Indiae.

CAPVT XXXV.

Moneta, pondera & mensura Indiae ac Goæ,

Præcipua & communior moneta *Pardavv* *Xeraphini* nomine venit ex argento, sed improbiore notæ. Goæ cuditur signata ab una parte D. Sebastiani imagine, ab altera tribus quatuorve colligatis sagittis. Valet tres *Tesonos* sive 300. *Reyfos* Portugalliæ, minori modò, modò majori æstimatione, pro collybi successu. Alia autem utuntur computandi ratione per *Tangus*, non quod illæ monetam habeant, verum gratiâ computationis duntaxat inducuntur: ita quinque *Tangæ* unum *Pardavv* sive *Xeraphinum* conficiunt improbæ notæ scilicèt. Est enim duplex computandi modus improbæ meliorisque monetæ: quippè 4. *Tangæ* bonæ monetæ 5. *Tangæ* improbæ conficiunt, ideoque in emptionibus ac venditionibus semper de bona aut improba moneta conventiones instituuntur. Sed & altera est computatio per *Vintinos* non specie sed tantum fictitiâ enumeratione. Hi quatuor probæ, quinque autem improbæ *Tangam* reddunt. Minuta pecunia *Basarucorum* nomen habet. Hi 15. bonæ & 18. pravae monetæ computantur. *Vintinus* unus tresque *Basaruci* duos *Reyfos* Lusitanicæ monetæ faciunt constantque pravo stanno. In 375. *Basaruci* unum *Pardavv* sive *Xeraphinum* reddunt. Ex Persia aliud etiam pecuniæ genus adfertur *Larinorum* appellatione, longiore formâ, bono proboque argèto. Hi 105. & 108. *Basarucis* singuli æstimantur, pro collybi ratione. Sunt & nummi aurei *Pagodes* dicti, in duo aut tria genera, æstimatione 8. *Tangæ* semper superant. Ab Indis Ethnicis cuduntur, cum idolo diabolicæ figuræ, undè & nomen fluxit. Alii Veneti nummi Venetiis, aut in Turcia ex auro cusi valent duobus fere *Pardavvis* *Xeraphinis*. Habent & S. Thomæ nummos ex auro, cum imagine ejusdem, qui ad 8. aut 7. *Tangæ* æstimantur. Ex Lusitaniæ moneta *Realos* tantum majores, qui 8. *Realos* minores, stiverorum quinque continent (*Pardavvos de Reales* vocant) admittunt. Quando naves primum ex Lusitania adveniunt *Reali* 136. *Reyfis* æstimantur, post ascendunt ad majus precium,

Dies Indie.

Polorum aspectus Goæ.

Pardavv Xeraphinus.

Tangæ.

Vintini.

Basaruci.

Larini Persici nummi.

Pagodes nummi.

S. Thomæ aurci.

Realorum valor.

Morbi varii ex tempestatibus mutatione. Mordexyn morbus.

Dysenteria. Febris.

Lusitani morbis obnoxii ob vitæ intemperantiam.

Xenodochium Hispanorum.

Venerea lues morbus haud famosus.

Pestem ignorant.

Cálculi.

Vitæ maritima.

precium, cum tempus appropinquat, quo in Chinam deferuntur. Goæ circa emptio- nes ac venditiones computandi certus mo- dus in usu est. Sunt *Pardauvi Xeraphini* specie ex argento cusi, sed & *Pardauvos* ex auro vocant, qui in rerum naturâ non exi- stunt, numeratione tantum ac rationibus computati. In emptione enim margarita- rum, lapidum preciosorum, auri, argenti ac equorum *Pardauvi* duntaxat nominantur, qui tum singuli sex *Tangas* valent, sed circa alias merces quâdo nihil exprimitur ii *Par- dauvi* simpliciter intelliguntur, qui *Xeraphini* 5. *Tangas* efficiunt. *Pardauvos Larinorum* quoque nominant, ut tum *Pardauvus* quin- que *Larinos* habeat. Hæc est moneta Goæ degentium & collybi ratio, quâ multi sæpe uberrimos quæstus faciunt. Ceterum miri- fica falsitas inter hos *Pardauvos* necessari- um argentariorum sive collybistarum mun- us efficit. Illi peritissimi discernendorum nummorum, solo intuitu falsitatem agnos- cunt, quam reliqui homines omnino igno- rant, quæ alias scissione se prodit. Num- mos hocce Indi continentis cudunt, ut Lu- sitanos decipiant. Ideo nemo absque in- spectione collybistæ argenti etiam mini- mum nummum recipere audeat. Hi ad vicus dispositi, maximâ celeritate rationes pu- tant, & si quid in ipso nummo desit, aut summâ, quod raro fit, ob ingenii in hisce rebus promptitudinem, propriis illud sum- tibus supplet. Pecunias quoque diversi ge- neris magnâ sedulitate flagitantibus præ- parant, dispositis mensis in quibus cumuli nummorum per *Tangas* distincti stant. *Tanga* 75. *Basarucos* habet, atque in permutatione *Pardauvi* supra 375. *Basarucos*, aliquando 8. aut decem adjiciunt, suæ negotiationis etiam in cæteris more.

Pondera Goæ Lusitanorum ponderibus similia multa sunt, in *Quintallos*, *Arrobos*, &c. distincta. Aliud tamen præterea pon- dus habent *Mao* dictum, quod manum significat, 12. pondo habet, ac ad Butyrum, mel, saccharum aliâque materias usurpatur. *Bharus*. *Bharo* autem piper venditur ac ponderatur, qui tres *Quintallos* & dimidium Lusitanici ponderis efficit. Mensuram habent *Medi- dan* dodrantis fere altitudine & in semidi- giti longitudinem latam. Tales 24. unam *Manum* faciunt, 20. *Manus* vero *Candy- lum*, *Candylius* unus 14. fere modiorum ca- pacitate est. Hisce mensuris orizam, fru- mentum, aliâque arida dimetiuntur na- vesque onerant factâ per *Candylos* sive *Bha- ros* oneris computatione. *Fardis* etiam ori- za venditur in orbes stramine, ac funibus colligata. *Fardus* communiter tres *Manus* cum dimidio continet. Melioris notæ oriza *Girasal* vocatur, majoris pretii quam ea quæ *Chambasal* dicitur, suntque & alia orizæ ge- nera viliora, quando etiam num corticibus cõrinctur *Batte* vocatur, hordeo persimilis.

Collybistarû
necessitas ad
monetæ judi-
cium.

Mao pondus.

Bharus.

Medida.

Candylius.

Fardis.

Orizæ diffe-
rentia.

Estque is cotidianus fere cibus Canarino- rum, qui etiam gallinis servit in esum, hor- dei loco. Sunt præter hæc alia genera mo- netæ inter Ethnicos Indos continentis, ut in Bengala loco *Basarucorum Amygdali* ad minutas emptiones servientes. Hæc de Goæ nummis ut de metropoli dicta sufficiant.

CAPVT XXXVI.

Indorum Bramenes, sive sacerdotes, ac ministri idolorum. Vita ritusque eorum.

A pud Indos Ethnicos honestissimi om- nium *Bramenes* habentur, soli Regiis muneribus, ac officiis decorati. Ex iis quæ- stores, magistri curiarum, ac legati eligun- tur, sacerdotes insuper idolorum *Pagodo- rum*. Indè autoritate magna apud plebem pollent, ac Regis continui, ipsum regunt, absq. quorum consilio nihil agat. Distincti a cæteris degunt, tribus quatuorve funicu- lis, ab humero transversim usque ad cin- gulum pendentibus, quos nunquam depo- nunt, etiam cum discrimine vitæ, religione nimirum prohibiti. Nudi incedunt, nisi quod lintheamen corpus cingat, ac pudenda tegat: exeuntes autem subindè gossypinam tunicam simplicem induunt, quam *Caba- jam* vocant, corpori a capite usque ad talos adpressam, qui habitus etiam quorundam Indorum est, *Banianensium*, *Gufaratarum*, & *Decaninorû*. Caput albo lintheo tegunt, duplicatis triplicatisque spiris, comam verò promissam alunt, mulierum more. Ex auri- bus annulos aureos dependentes habent, ut & cæteri Indi ferè. Animale nihil comedunt tantumque herbis & orizâ victitant. Sanguinis missionem in periculosis etiam infirmitatibus refugiunt, petito omni re- medio ex unctiõibus sandali aliorumque lignorum odoriferorum. Goæ ac ad littus maris *Bramenes* multi habitant, officinas ibi habent, ac pharmaca herbasque divendunt, minutis ponderibus elegantes parùm aut curiosi, sordidè enim tabernam exer- cent, subtilitate magnâ rationes putant & describunt, ingeniosissimi homines, atque ideo plebeculæ haud difficulter imponunt, effectis infinitis ludibriis, religionis ac sanctimoniz prætextu. Quod manè primò ob- viat id tota die adorant. Mulieres prodeun- tes lintheo teguntur a vertice usque ad ge- nua, alias nudæ, annulis nares perforant, & crura, digitosq. pedum ac cervicè cingunt. Brachia sex aut septem *maniliis*, sive armil- lis ex argento, vel deaurato, pro facultatibus onerant. Plebs annulos ex vitro gerit, vul- gari apud Indiae fœminas ornamento. Con- nubium statuunt pueri ipsi novennes & pu- ella septennes, adempta tamen facultate conloquii in tempus usque potentiz com- plendi connubium. *Bramene* vitâ functo, amici convenientes puteum effodiunt eum- que ligno ac aliis rebus implent, ditiores sandalo,

Bramene
Indorum
necessitas

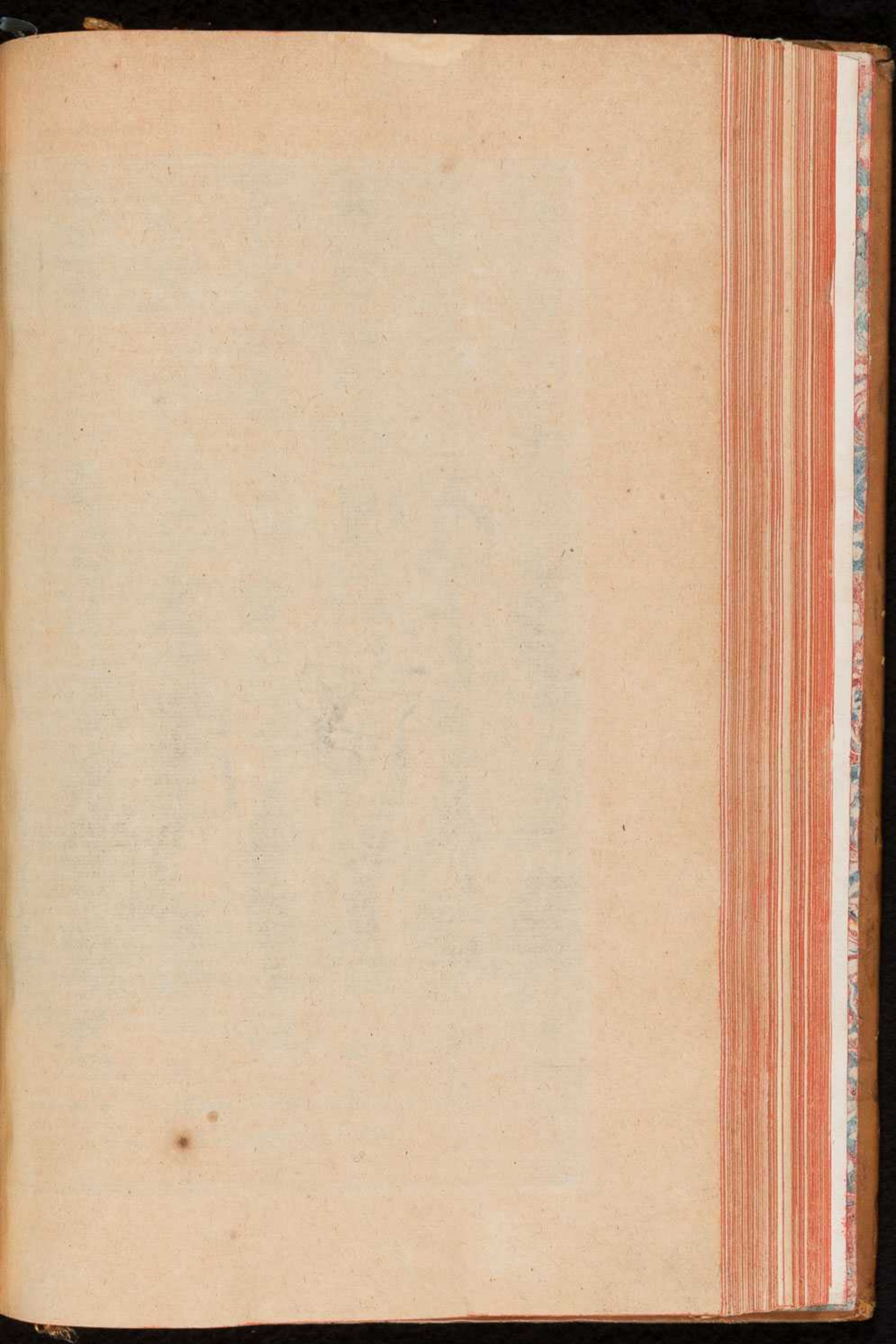
Habitu
rum.

Vita

Subtili-
tatem.

Formitas
Bramene
cultus.

Roga

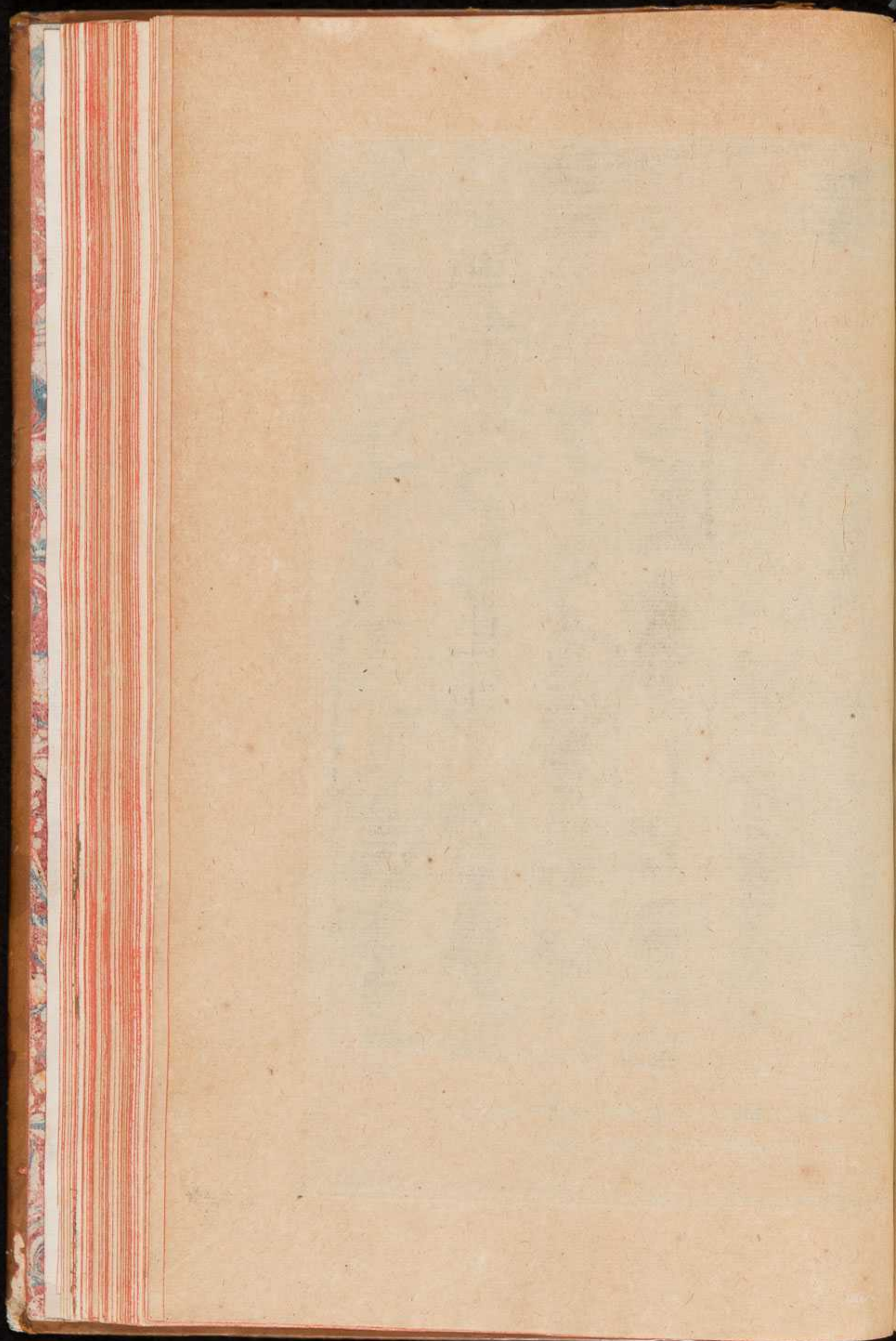

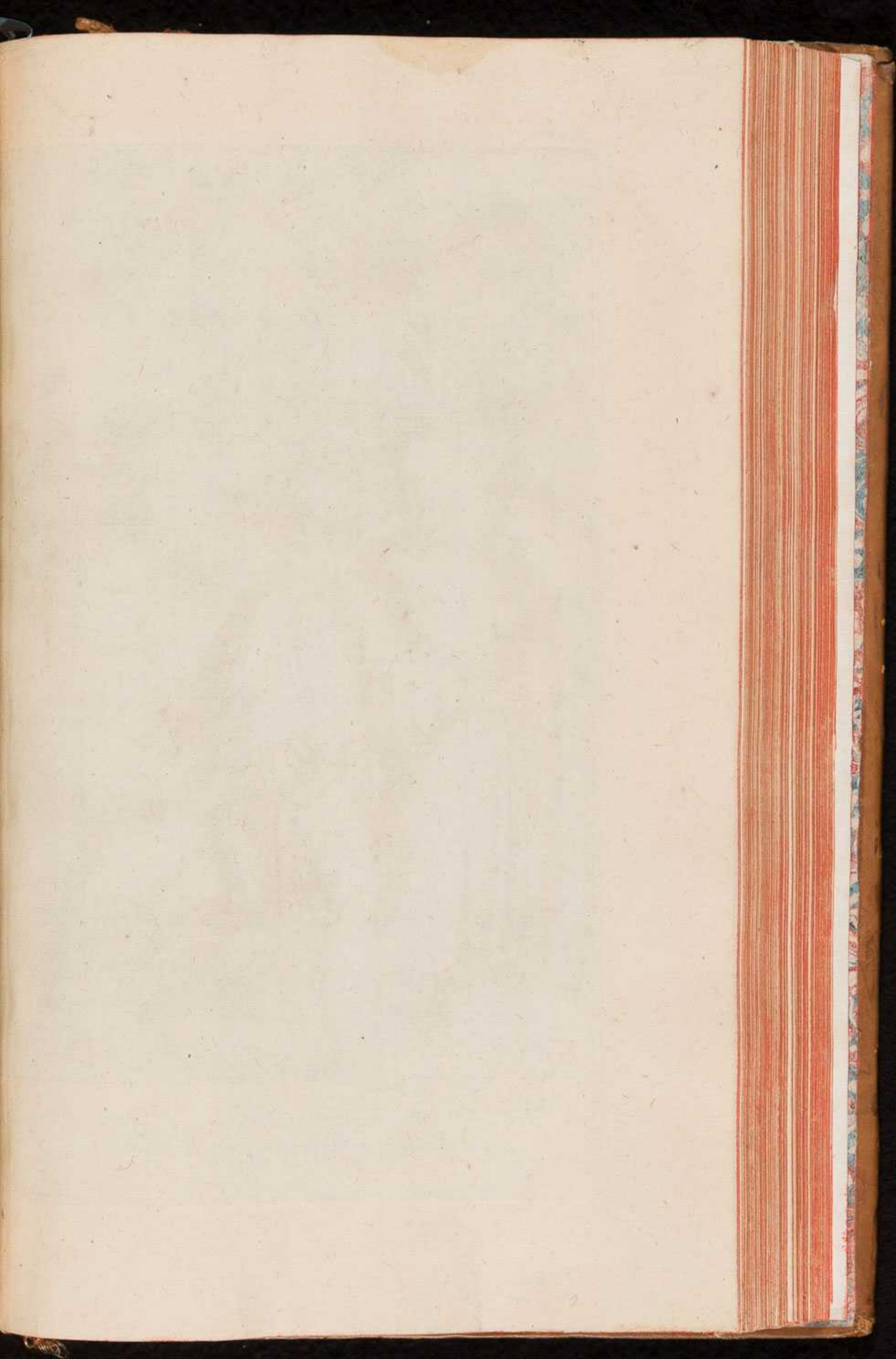

Hac forma Lusitanorum nobiliores et qui opulentes se gestari jubent

Op dese maniere laeten haer die Portugeesen draegen
die van affcomtste en vermoegen zyn.

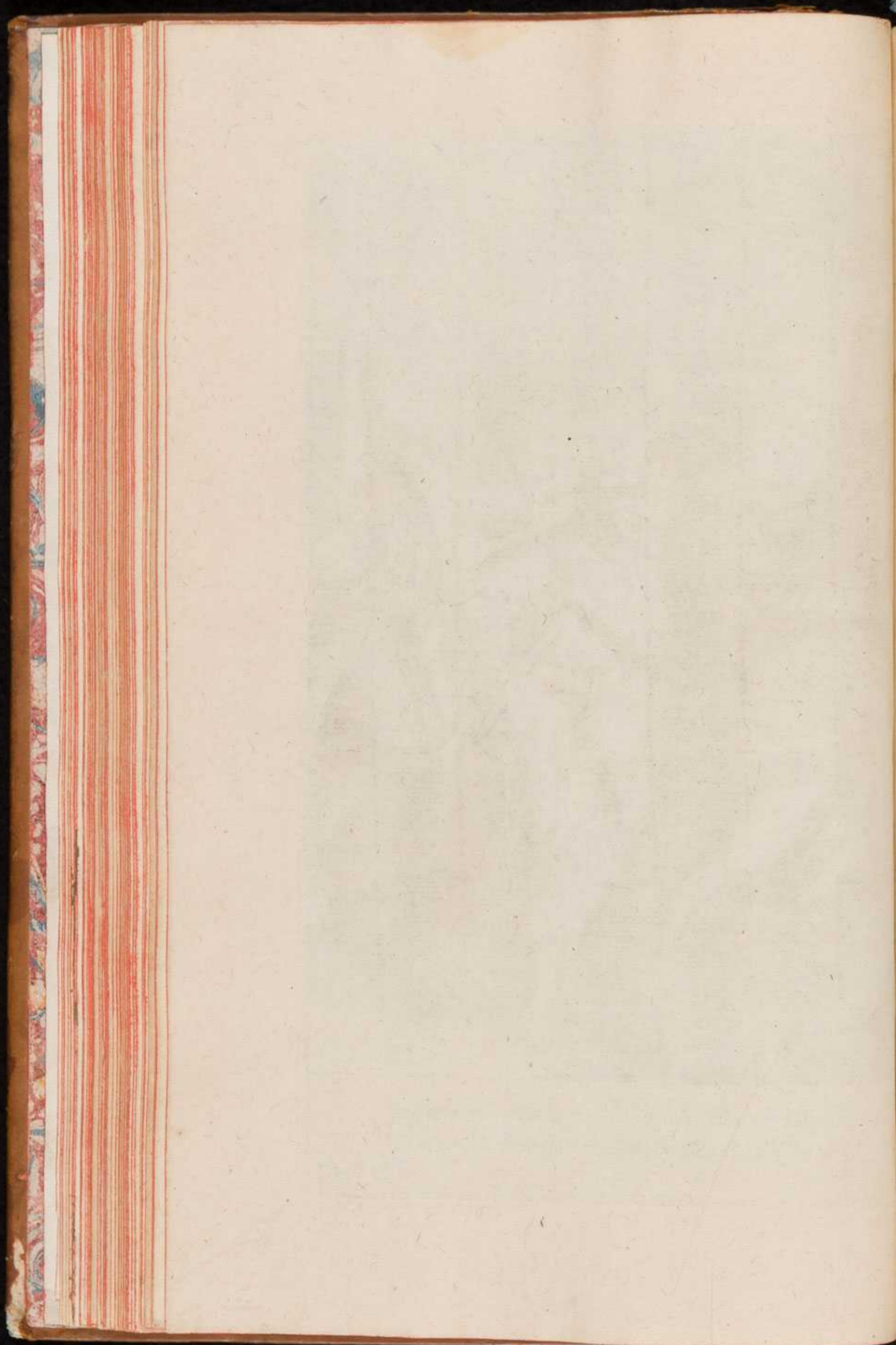

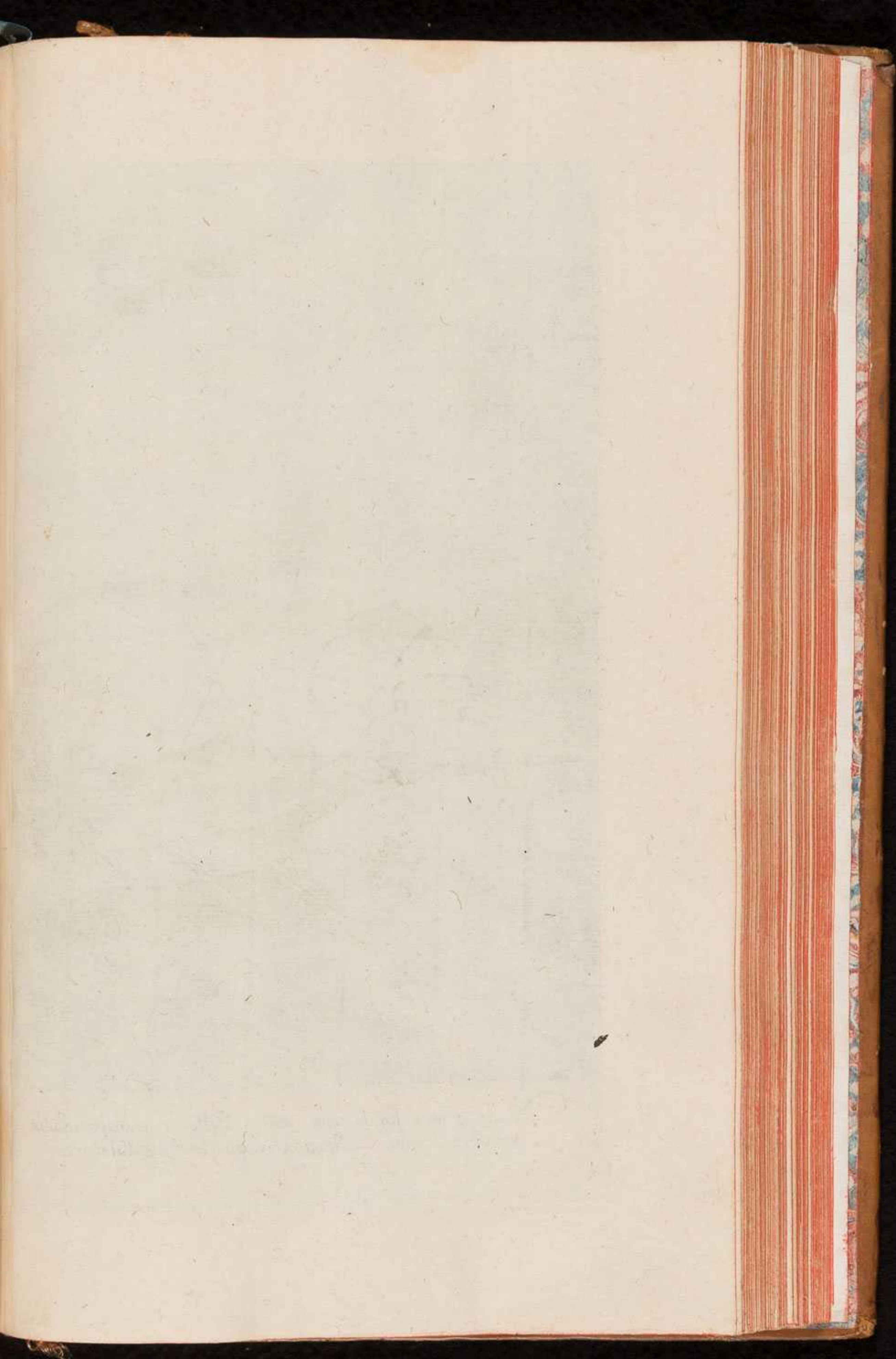
Negro do mandil

*Hoc habitu, qui e Lusitanis Nobilitate aut dignitate clariores
in India fere conspiciuntur per plateas obequitant.*

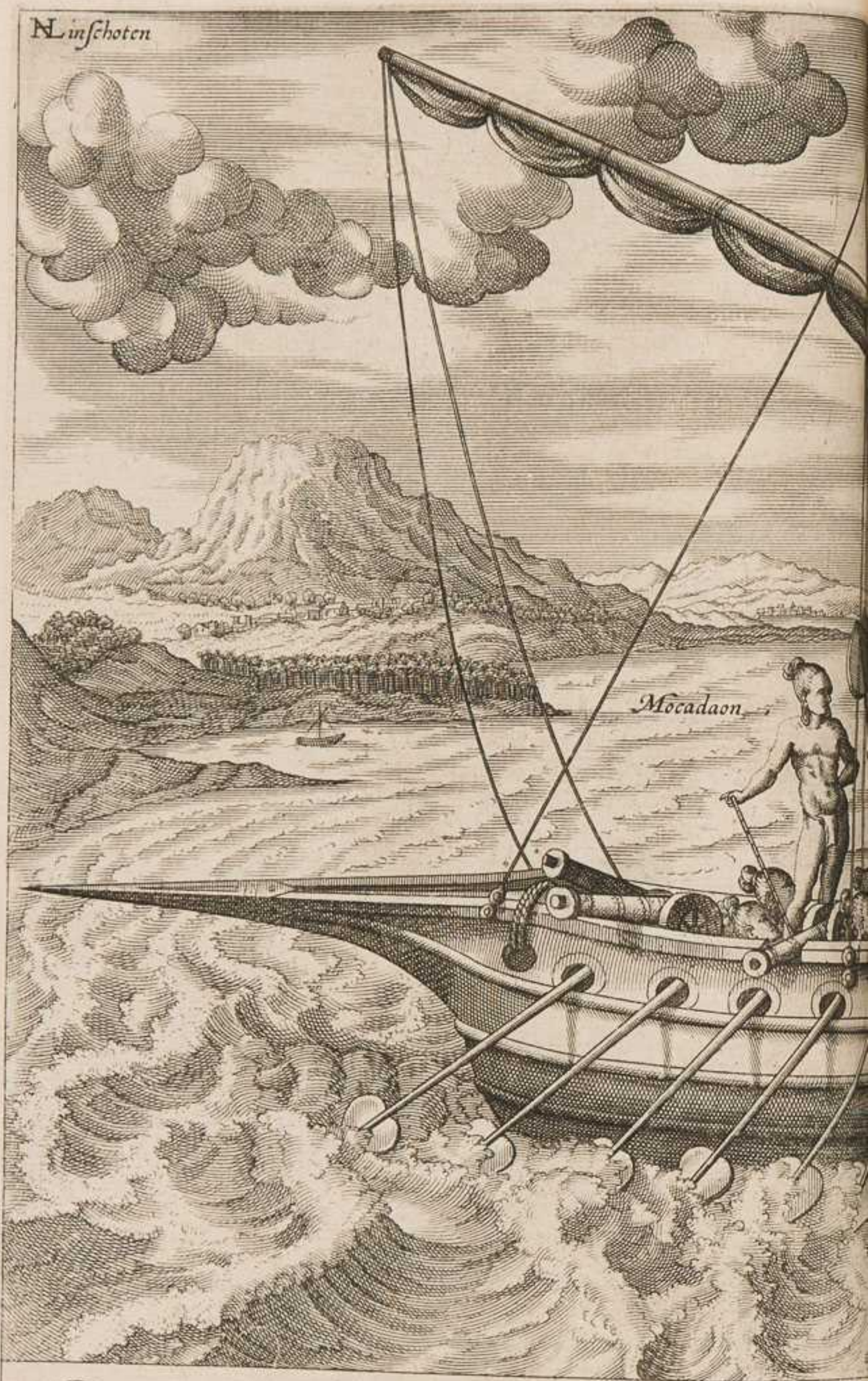

Op dese maniere ryden gemeenlick over stracten die Portugee:
sche Edellieden Regierders en Raetsheeren.

Linschoten

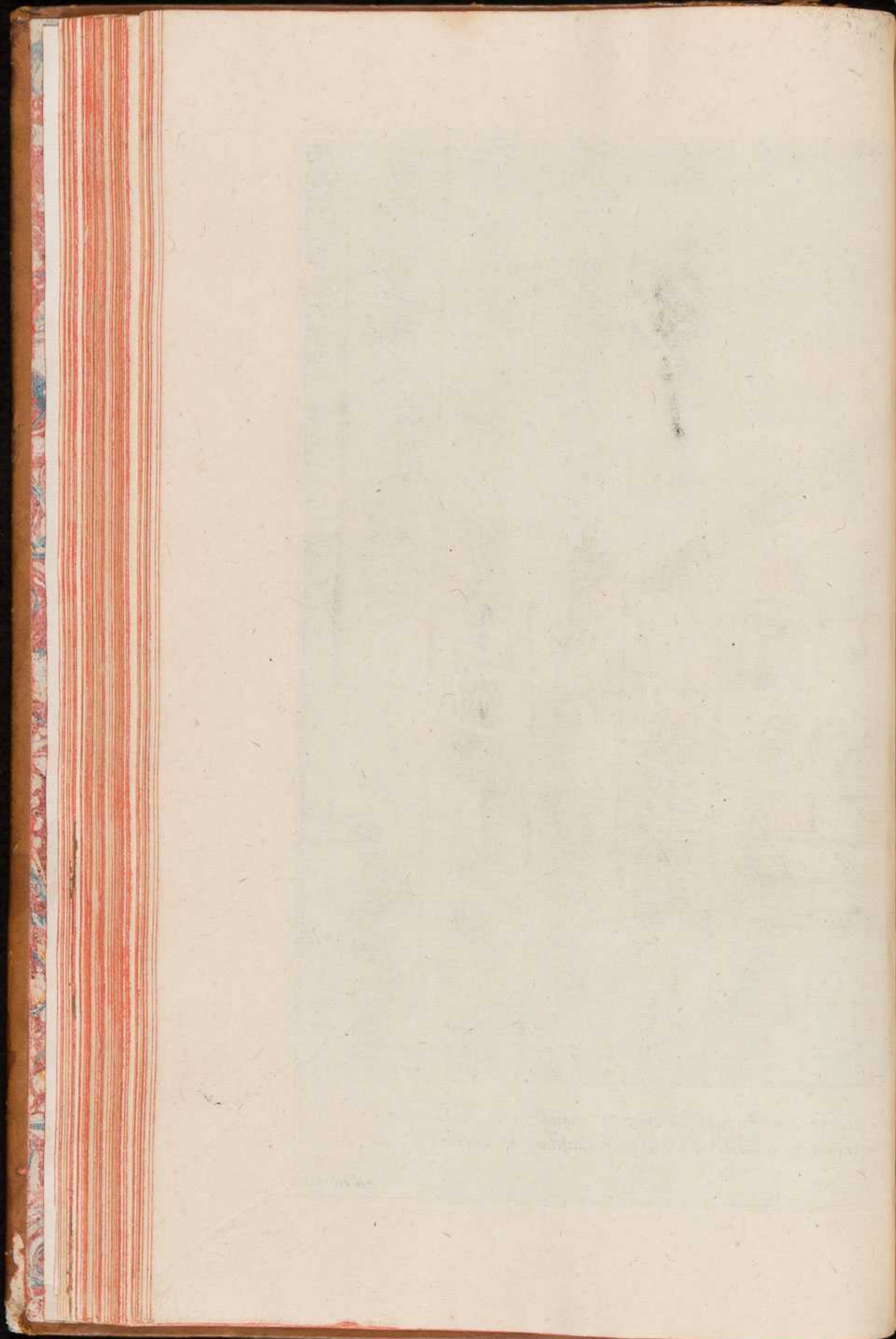

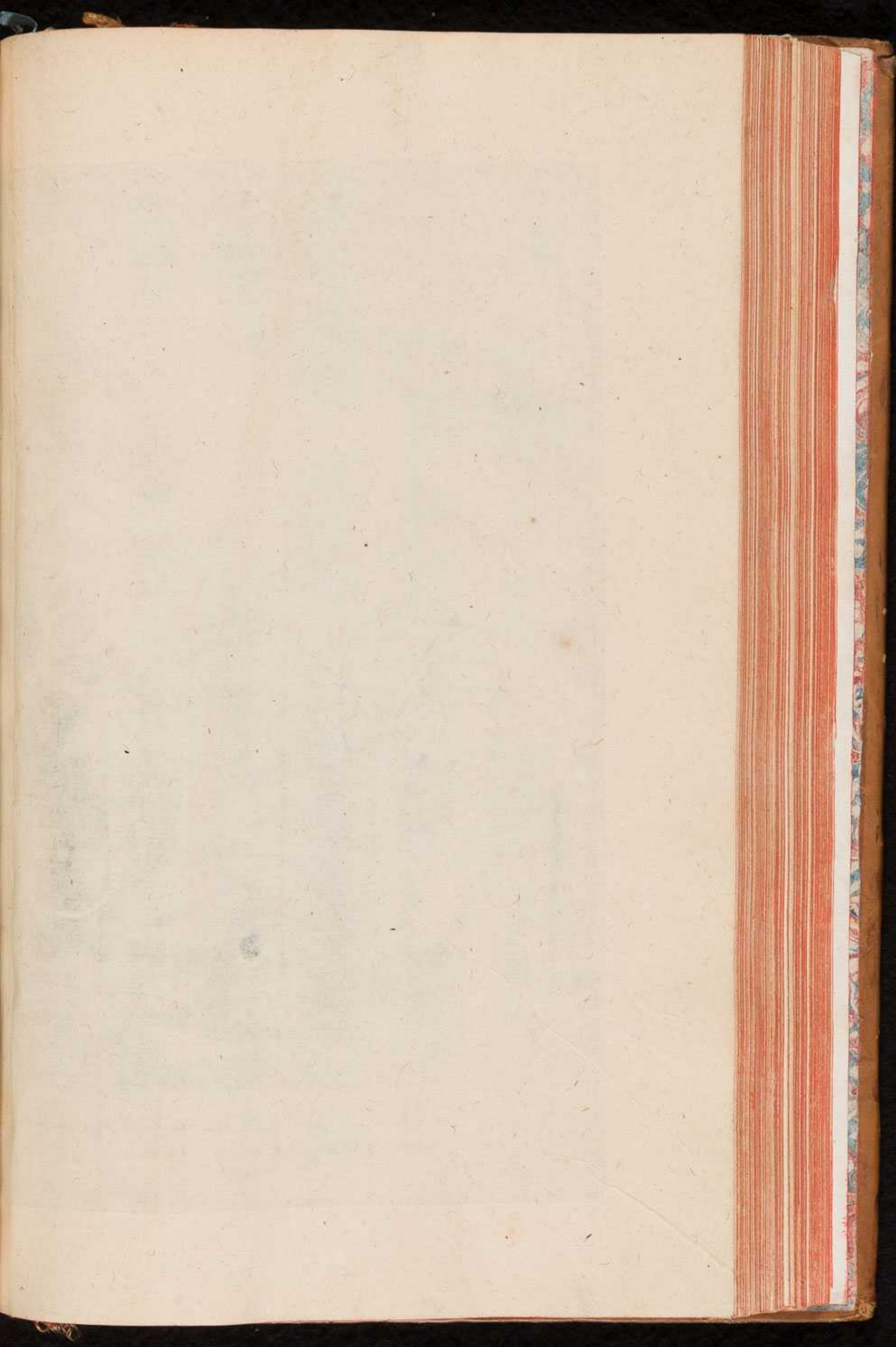
Naves celoces seu biremes, quibus Bello et transportandis mercibus utuntur Lusitani, et eorum hosfes Malabares.

Baptista a Doe. fecit

Fusten welke die Portugeesen en haer vianden die Malabaren
gebruycken ter oorloch, en om coopmanschap te voeren —

Gestus et habitus tam civium que militum Lusitanorum in oriente agentium, cum publicum prodeunt.

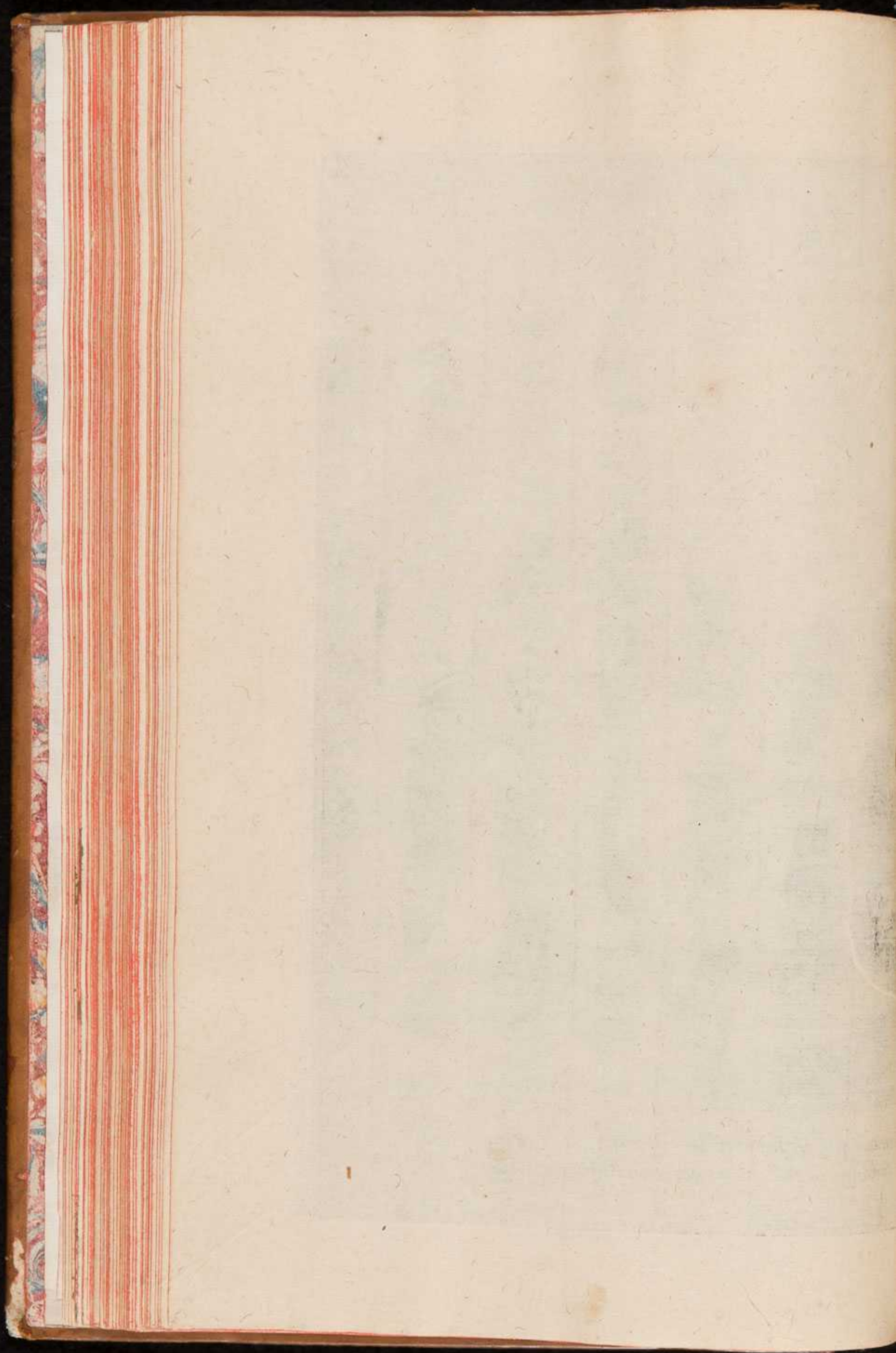

M. inschoten

Ioann: a Doct: fec.

Contenancijen en habytten der Portugeesers so burgers als
Soldaten in oost Indien als se op die straten comen.

46 en 7

sandalo, orizâ, frumento & oleo, ad violentioris flammæ nutrimentum. Huic rogo cadaver imponitur. Cæterum uxor pulchrè comitata, magnoque mufices strepitu oblectata, ab amicis ad præstantissimum facinus animatur. Ne metuat fata, maritumque jam melioris vitæ compotem alacriter sequatur. Effè in isto facto gloriam immortalè, supremo fidelitatis testimonio. Illa ergo monilia & elegantiora ornamenta deponit, eaque inter cognatos distribuit, tum lætâ hilarique facie in ardentem rogam se conjicit, parato mox circumstantium ministerio ad augendam flammam, respiratione ademptâ mulieri, ligni oleique injectione. Quæ mortè hanc recusat (quod raro contingit) certissimâ infamiae ac infidelitatis notâ in ordinem coma abscissa penitus redigitur, atque ab omni ornamentorum splendore semota, contemptui & despectui mancipatur. Nobilium omnium ac etiam mercatorum quorundam cadavera tali ritu cremantur. Sed & viduarum est comam radere, ac sine ornamentis degere in testimonium mæroris. Altior sanè causa est furiosæ istius fœminarum mortis. Ipsi Indi enarrant detestabilem quondam fuisse matronarum crudelitatem, in tollendis veneno (ut sunt veneficiorum peritissimæ) maritis, ut ita facto novis nuptiis loco libidini facilius majoreque cum lascivia indulgerent. Ceterum Rex comperto scelere in detrimentum totius Reip. sublatis uxorum malignitate præstantissimis regie principibus legem tulit. Ut vivæ uxores eodem in igne arderent, qui cadaveribus maritorum supremus esset, ita sublata ulterioris libidinis spe, maritis vita contingeret securior. Valuit duntaxat hæc lex inter nobiles & Bramenes. Plebs enim vilis mancipiorum tantum numerum implet, & inermis degit. Indè lapsu temporis in religionem successit edictum regium & sponte vitam amittunt mulieres pietatis ac cultus religiosi intuitu. Jejunant certis diebus Bramenes summa cum abstinentia, quâ etiam in tres quatuorve dies continent. Vnum supremumque Deum fide arbitrantur. *Pagodes* diabolicâ formâ, antè quidem homines sanctitate conspicuos, nunc velut Divos ac Advocatos mortalium adorant. Immortalitatem animarum ex Pythagorica disciplina, transformatione in animalia cuncta, pro meritis, statuunt.

CAPVT XXXVII.

Gufurattæ & Banjanæ ex Cambaja.

Gufurattæ & Banjanæ ex terra Cambaja multi Goæ habitant, Diu, Chaul, Cochini, ac in alijs Indiæ locis, mercaturæ gratiâ, quam validè exercent, frumento, gossypio, orizâ, *Anilo*, &c. præcipuè tamen gemmis, lapidibusque preciosis, in quibus

dignoscendis peritissimi habentur. Etiam in arithmetica scientia non tantum Indos verum & Lusitanos ipsos longè superant, ad dolos ac calliditates a natura facti. Nihil hi quoque animale manducant: Vitam nec fœdissimis bestiis adimunt; animas enim hominum cômeari in animalia bruta credunt, Pythagoricâ ratione. Ideo a Lusitanis sæpenumerò aves aliave animalia redimunt, quibus tum liberum volatum vitamque permittant. In Cambajæ regione passim cisternulas cum aqua ponunt, ac frumentum in escam avibus. Xenodochia ibi etiam constituta videas, quibus omnia animalium genera excipiunt, aliquo morbo aut vitio adfecta, dispositis medicis eadem cura, quâ apud nos homines in talibus locis tractantur. Id illis magnæ caritatis opus est, velut ergo proximos. Pediculos pulice sive non necant, verum parieti impositos in foramen aliquod abdunt, nihil ita agre laturi, quam mortem bestię, quam coram vident inferri, omnibusque præcibus instant: Ne vita auferatur, quam nemo concedere potest, pecuniâque offerunt tanquam in redemptionem. Raphanum, allium, herbasve alias coloris rubri non comedunt. Etiam ab ovis abhorrent, quod sanguinem subesse credant. Nec vinum potant, nec aceto utuntur, aqua tantum contenti. Cum exteris cibum nullâ ratione capiunt, nequè attingunt etiam si fame aut siti pereundum esset. Cum Cochinum navigant Lusitanorum navibus ad mercaturam computatione factâ, tantum cibi adsumunt secum, quantum sufficere in hujusmodi iter possit. Si vero tempus longius sit, cibo consumpto, ut accidit cum ego Goâ Cochinum peterem, antè ipsi quidem mori optarent, quam cum Christiano aliove cibum capere, aut ab iis quid manducandum sumere. Ante cibum ut Bramenes corpus abluunt, etiam post naturæ evacuationes. Colore sunt ut Bramenes sufflavo, candidiores tamen quidam. Mulieres sanè aliquæ Lusitanas cædore superant, formâ ac staturâ Europæis persimiles, colore tamen differunt. Habitus est tunica alba simplex a capite usque ad talos, adstricta sub brachio in latere, calcei ex corio rubro cuneati, barba rasa Turcarum more, exceptis alis. Caput ut Bramenes tegunt linteo albo, sub coma initio capillorum frontem sandalo albo unguunt, agglutinatis orizæ tribus quatuorve granis, quod & Bramenes faciunt, superstitioso ritu. Sandalo nudum fere corpus unguunt, aliisque herbis olentibus, quibus amicissimi sunt. Mulieres ut sacerdotum fœminæ incedunt. Cibum sicut Machometani humi capiunt. Domi stercis, aut aulæis insident, calceosque ante fores exuunt, ac discalceati ædes intrant. Sed & aliis infinitis ceremoniis laborant, quas recensere supersedeo, contentus præcipuarum enarratione.

CAP. XXXVIII.

Gufurattæ ac Banjanæ strenui mercatores & gemmarum periti. Victus.

Pythagorali.

Xenodochia animalibus constituta.

Color.

Habitus.

Vxor viva cum marito crematur.

Causa que est.

Jejunium Bramenum.

Pythagorica doctrina.

CAPVT XXXIIX.

Canaræ & Decanini.

CAnaræ & Decanini incolæ terræ Decan, quæ communiter Ballagattæ vocatur, post Goam sitæ, multi Goæ habitant, officinis ibidem intenti. Sericum, holosericum, subsericum, damascena, gossypium, porcelanas aliasque merces ex Cambaja, Bengala & China generali & maiore mensurâ, a Lusitanis aliisque gentibus emunt, ut postea ulnarum minore dividant. Ad hunc usum proxenetas habent concives suos, qui omnia procurant. Hi ex continenti quoque victum ac annonam Goam deferunt. Naves Indicas habent quibus mercaturam agitant, versus Cambajam, Sundam & Mare rubrum. Multi inter illos aurifices ac æris cælatores artificiosissimi, alique opifices, tonsores, medici, fabri, &c. qui omnes Goæ habitant, ita ut fere Lusitanos, Mixtos & Christianos numero æquent. Habitus illorum est ut Gufurattarum & Banianensium, exceptis calceis, quos antiquâ formâ gestant, digitis eminentibus ligulâque adstrictis nudum ad pedem: *Alpercas* vocant. Comam alunt nequè abscindunt unquam. Capillum ligant, ac linteos tegunt, ut Banianes & Bramenes, quibus colore formâque corporis persimiles sunt. Manducant cuncta indifferentè, exceptis vaccæ, porci, bubalique carnibus. Vaccam quippe, bovem & bubalum sanctitatis opinione, inter domestica animalia humaniter tractant, fimumque manibus excipiunt, quem deinde abijciunt. Nocte sub iisdem animalibus somnum capiunt, neque aliter quam homines habent, singulari (ut putant) erga Deum merito. In cibo, familiari sessione, ablutionibus aliisque ritibus ut Bramenes, Gufurattæ, ac Banianes vivunt. Sponsalia 7. aut 8. annorum pueri, puellæque inter se contrahunt. Nuptias vero usque ad annum 12. protrahunt, cæ ætate solemne completur matrimonium. Ante ipsas nuptias profectum aliquod est 14. dierum, quod tympanorum ac tiliarum maximo & incredibili sonitu celebratur, nec per noctem cessante clangore. Die nuptiarum amici omnes conveniunt, & ante focum humi sedentes ignem septiès vertunt, certâ confirmatione connubii. Filix nullam dotem ad maritum adferunt, si monilia quædam & inares excipias, parvi minimique valoris. Filiis omnis hereditas cedit, puellæ autem a fratribus aluntur ad tempus usque matrimonii. Cadaver mariti crematur & cum eo subinde uxor viva. Extra majorum artificium nemo quid tentat, & inter hos ejusdem generis artifices stata sunt matrimonia, sic calcearius cum filia calcearii ac sic deinceps maritatur, familiis per artificia distinctis. Iejunia servant ac ceremonias ut

Vaccæ, boves
bubalique
pro diis.
Ridicula cor-
rû venciatio.

Ritus nuptiarum,

Matrimonia
inter ejusdè
artis homines
tantum.

Bramenes, illi enim ecclesiasticorum loco sunt, hi vero laicorum. Vectigalia Regis circa Salfettam, Bardes, insulamque Goæ conducunt, quorum causa omnibus sæpe judiciis interesse coguntur, in quibus propriam ipsi causam agunt, cum legum ac Portugalliaæ statutorum certissima allegatione, in admirationem usque Lusitanorum, ut ipse crebro vidi, miratus promptitudinem ingenii, subtilissimam capacitatem mentis. Iuraturi circulo in terra factò includuntur, ita cinerem capiti imponunt, unaque manu caput tenent, altera vero pectus, conceptis per idola verbis, quibus venerationem debent; dicturi mox veritatem, interrogati sub pœna æternæ condemnationis, quam sibi certâ fide præsumunt si fallant. Hæc de moribus Decaninorum dicta sint.

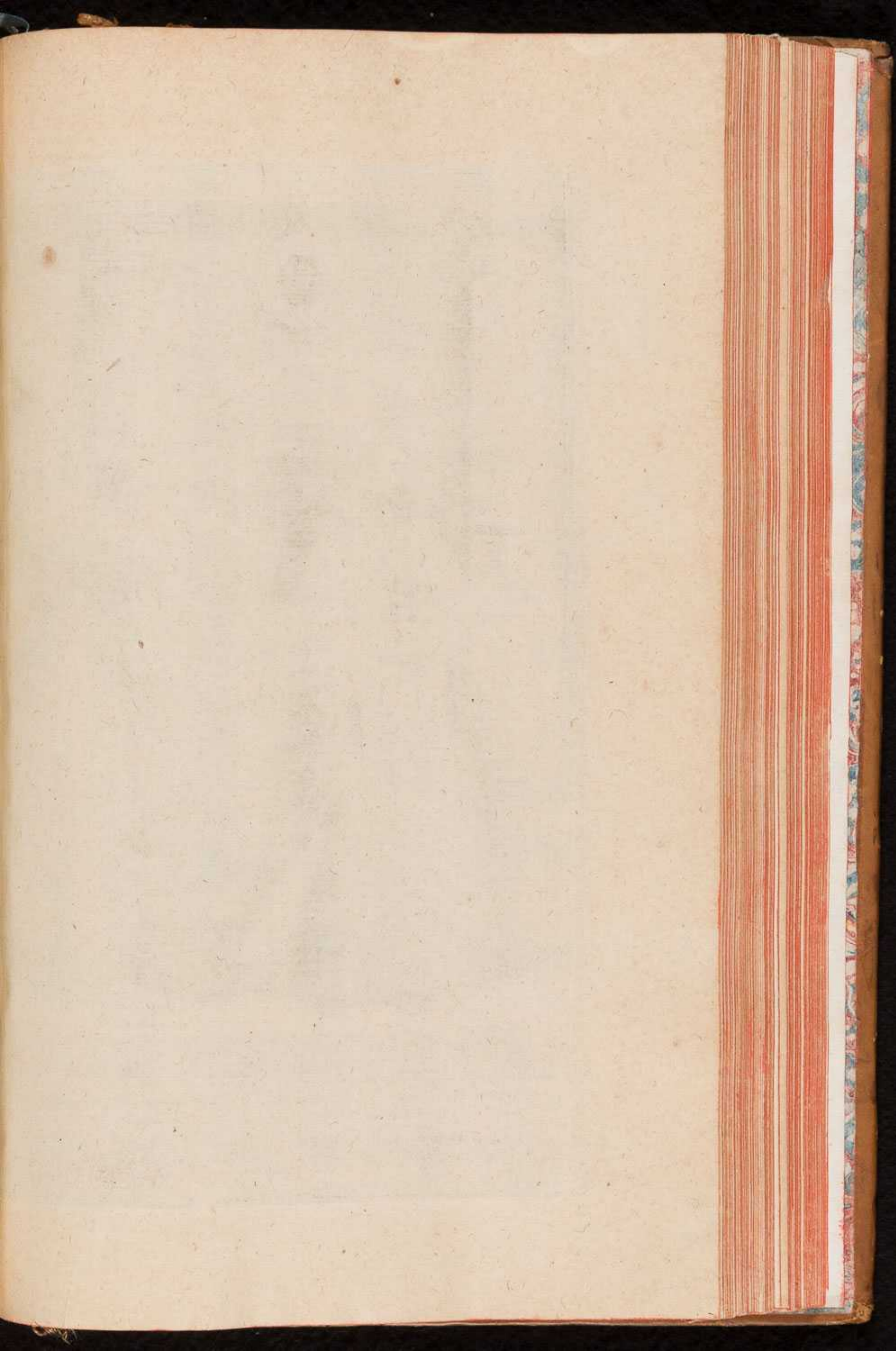
Iurandi mo-

CAPVT XXXIIX.

Canarini & Corumbini Indis.

CAnarini & Corumbini sunt, qui agriculturam & piscationes exercent, ac Indicas palmas *Cocos* ferentes curant. Sunt inter illos qui privato singularique officio linteamina duntaxat abluunt. Hi *Maynatti* vocantur. Alii sunt *Patamares* tabellarii nempè terrestri itinere, hybernis tempestatibus, quando mare intractabile favit. Hi homines Indorum vilissimi, tenui victu vitam agunt. A vaccarum, bubalorum, boum, suumque carnibus abstinent, eodemque ritu, quo Decanini & Canaræ vivunt, quod ejusdem fere terræ sint. Nudi prorsus incedunt, pudenda tantum panniculo tecti. Fœminæ linteis corpus circumdant, usque ad fœmora, cujus denique partem humero imponunt, ita ut papillæ medietas pateat. Colore sunt nigro, aut fusco. Multi ex his Christum profitentur, baptismate abluti, quod circa Goam ferè habitent. Nam juxta ripas ac littora Palmæ elegantè crescunt, atque ipsa orisa, esca Canarinorum, humiliore terra provenit, quæ hybernis fluctibus tecta jacet. Gallinas, fructus, lac, ova, &c. hi ex terra in urbem venum deferunt. Habitant casis stramine tectis, ostio minuto, quod erectum hominem nequaquam admittat. Supellex est storea terræ imposita, ad somnum; puteus sive serobs ad tundendam orizam stat, ollaque una vel altera, in qua coquatur, ita vivunt fœcundissimi alias mortalium: Liberos enim maximo numero generant, qui plane nudi ad octo usque annos degunt, ac deinceps pudenda velant. Facilimo partu nullius obstetricis adjuvamento muliores infantes vel solæ exponunt, ita mihi quandoque ambulanti per villas Canarinorum potumque nimia sitis flagrantia

Habitacula
CanarinorumFœcundi ho-
mines.

Minschoten.

Donzella

Cazada

Virginis Lusitanæ in India gestus et
amicus.

Cleedinge en dracht van een Portugeesche
Dochter ofte Maecht in Indien.

Matronarum et conjugatarum foras
untium vestitus et ornatus.

Der Portugeesen gehoude Vrouwen
habyt en cyraet.

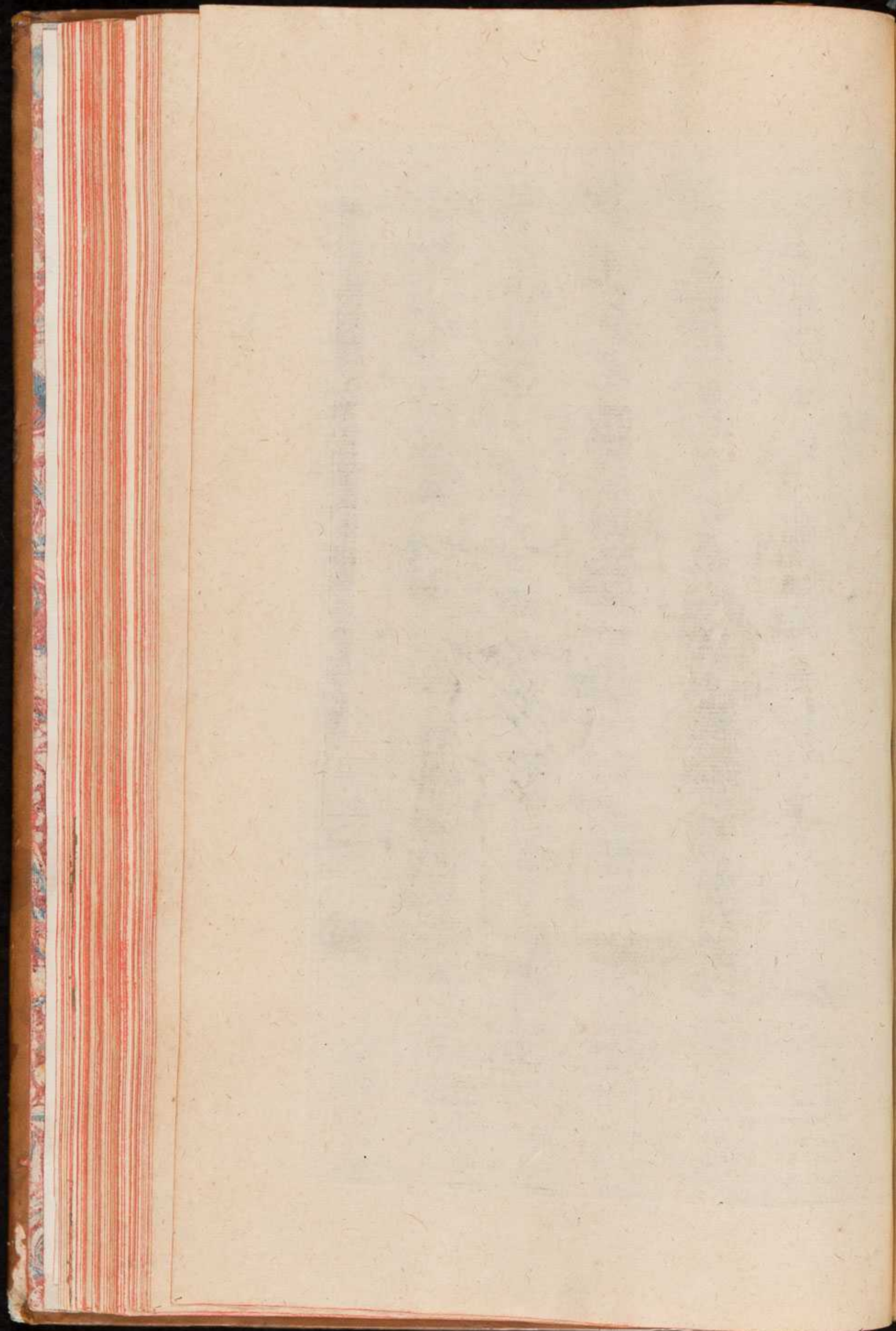
Viuua.

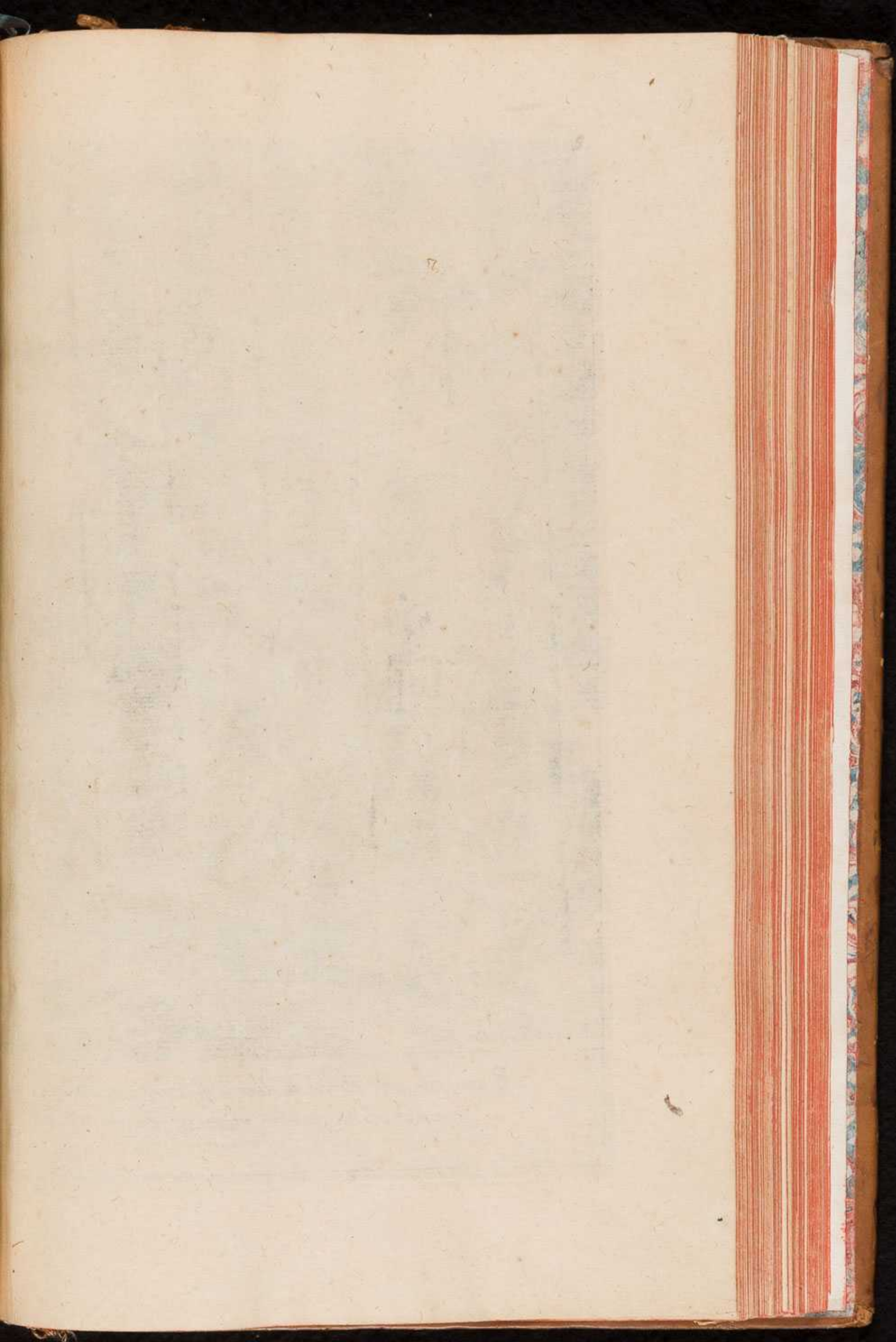
Viduuarum Lusit. amictus quem iterum
 nupte deponunt resumpto nuptar. habitu.
 Cledinghe en dracht der Portugeescher We-
 uwen welke weder houwende afleggē, weder
 an nemende der gehouder dracht

Vestitus et comptus Mulierum cujus cunque
 ordinis et ætatis intra ædes.

Der Vrouwen cledinghe en hulfel
 binnen shuys van wat staet en ouder-
 dom die zyn.

48 en 49

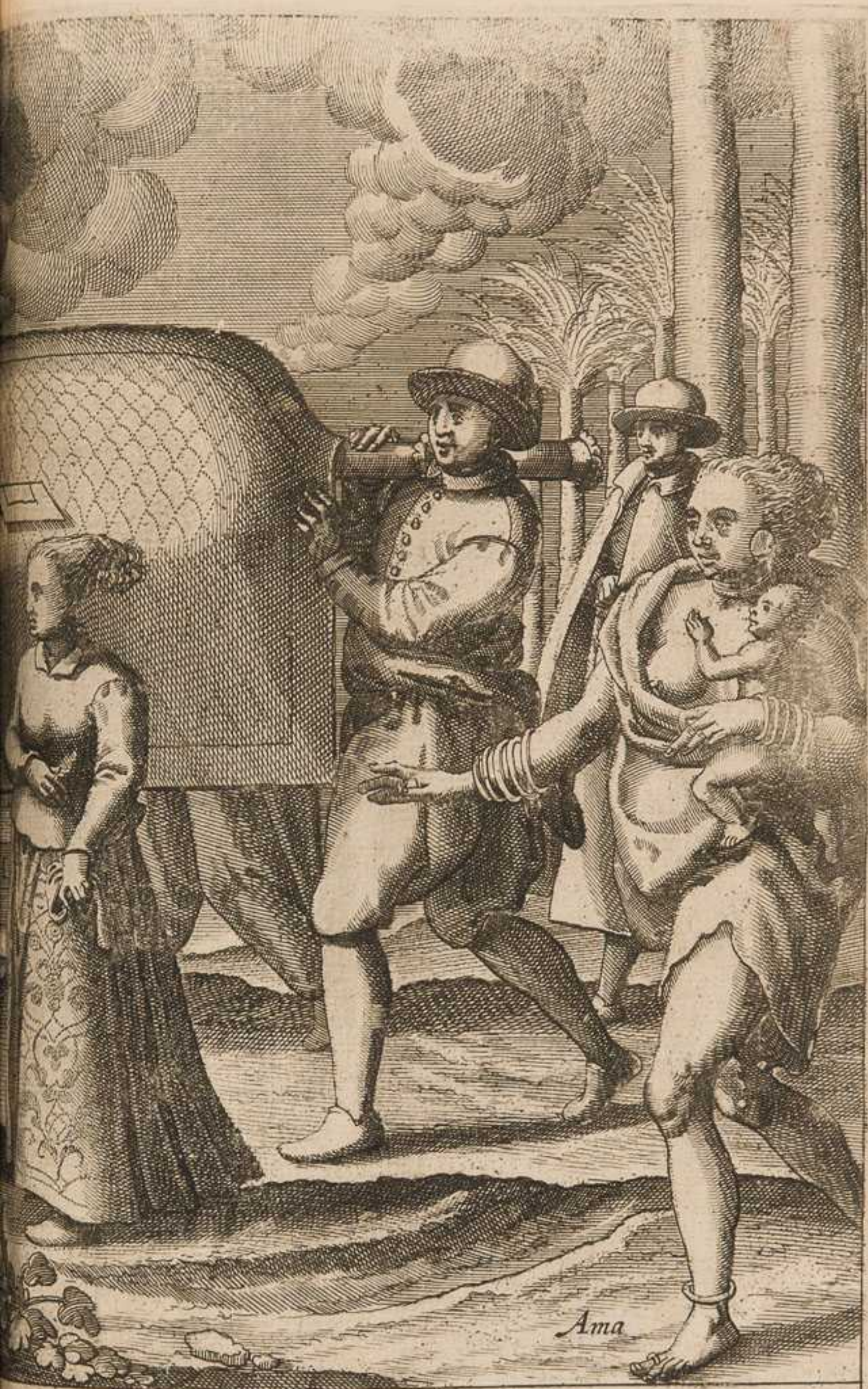

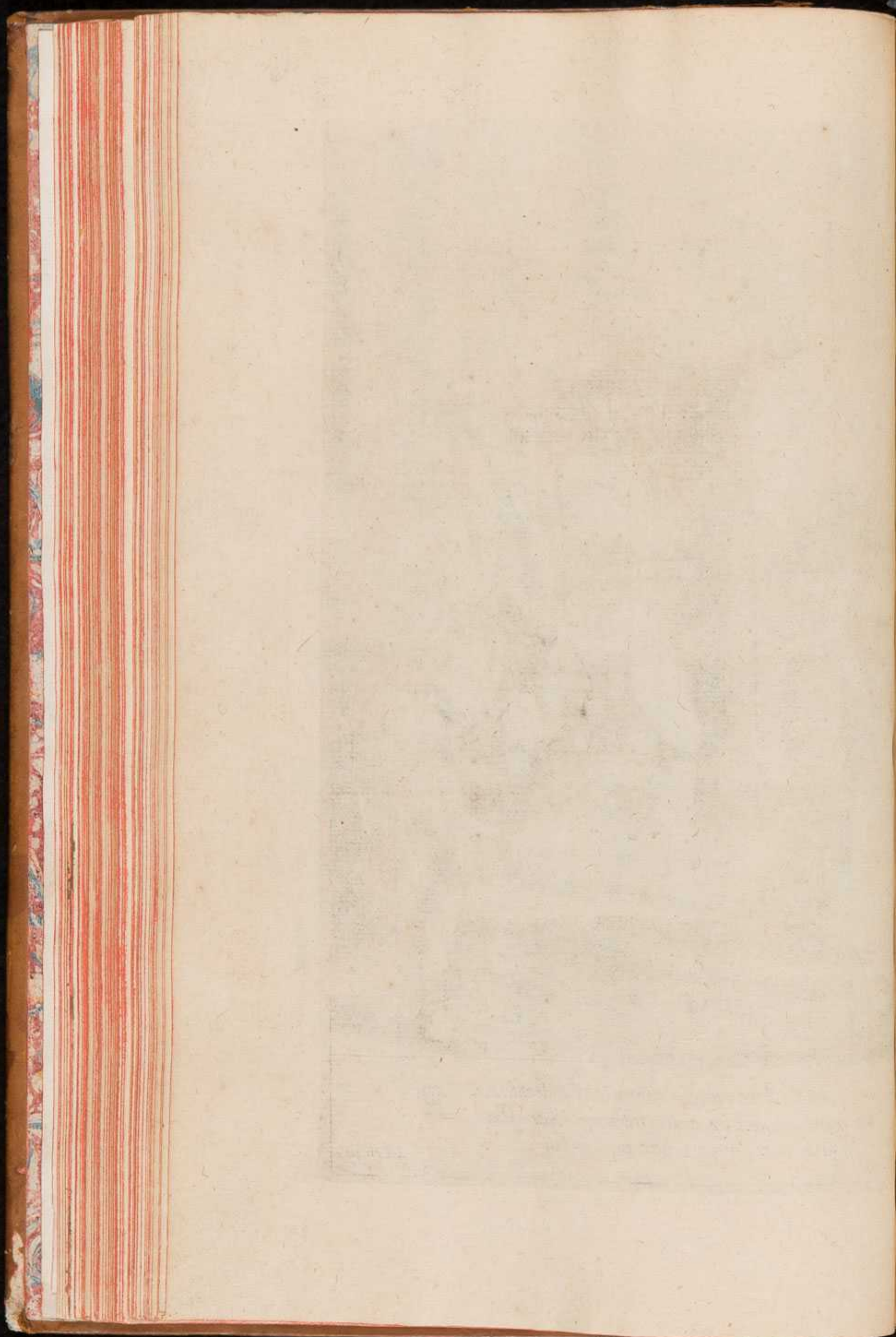

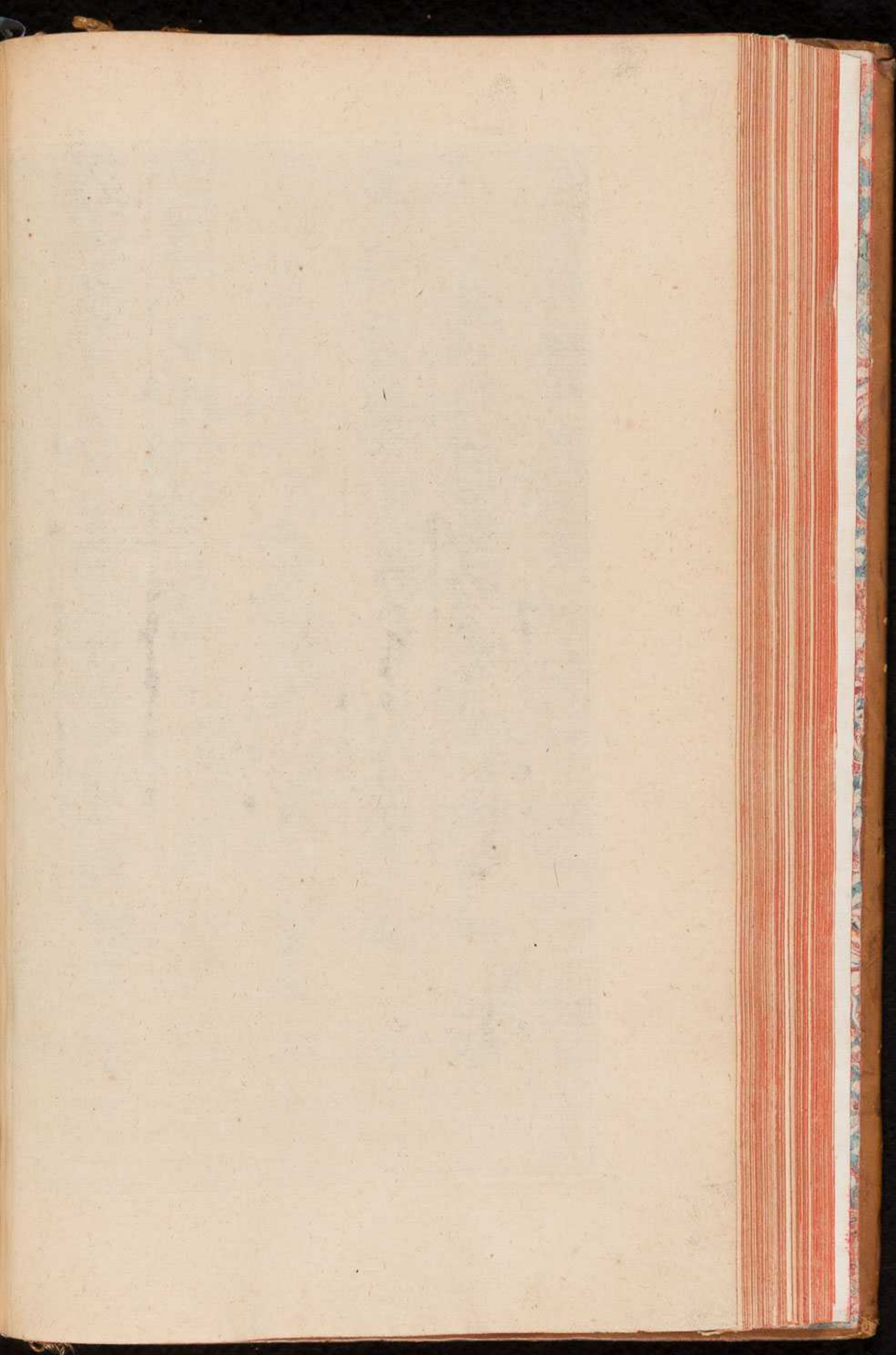
Loannes à Doetechum fecit.

Ratio qua coelo pluvio et alias Lusitanæ gestantur
comutantibus ante retro et utriusq; famulis

Maniere vandie Portugeesche vrouwen en dochters te draegen
alst regent en oock op ander tyden met haer slaven
en dienaers voor achter en besyden

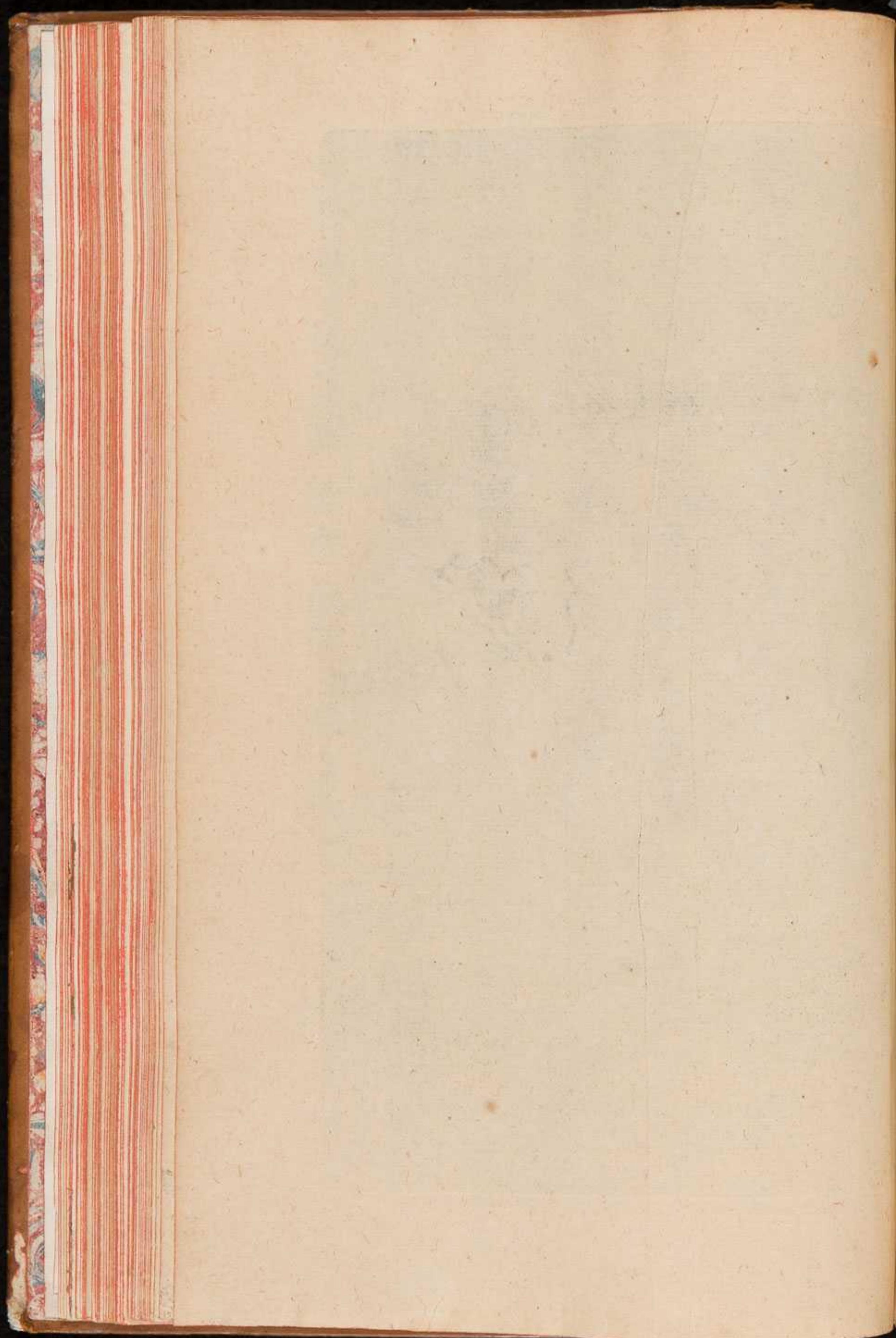

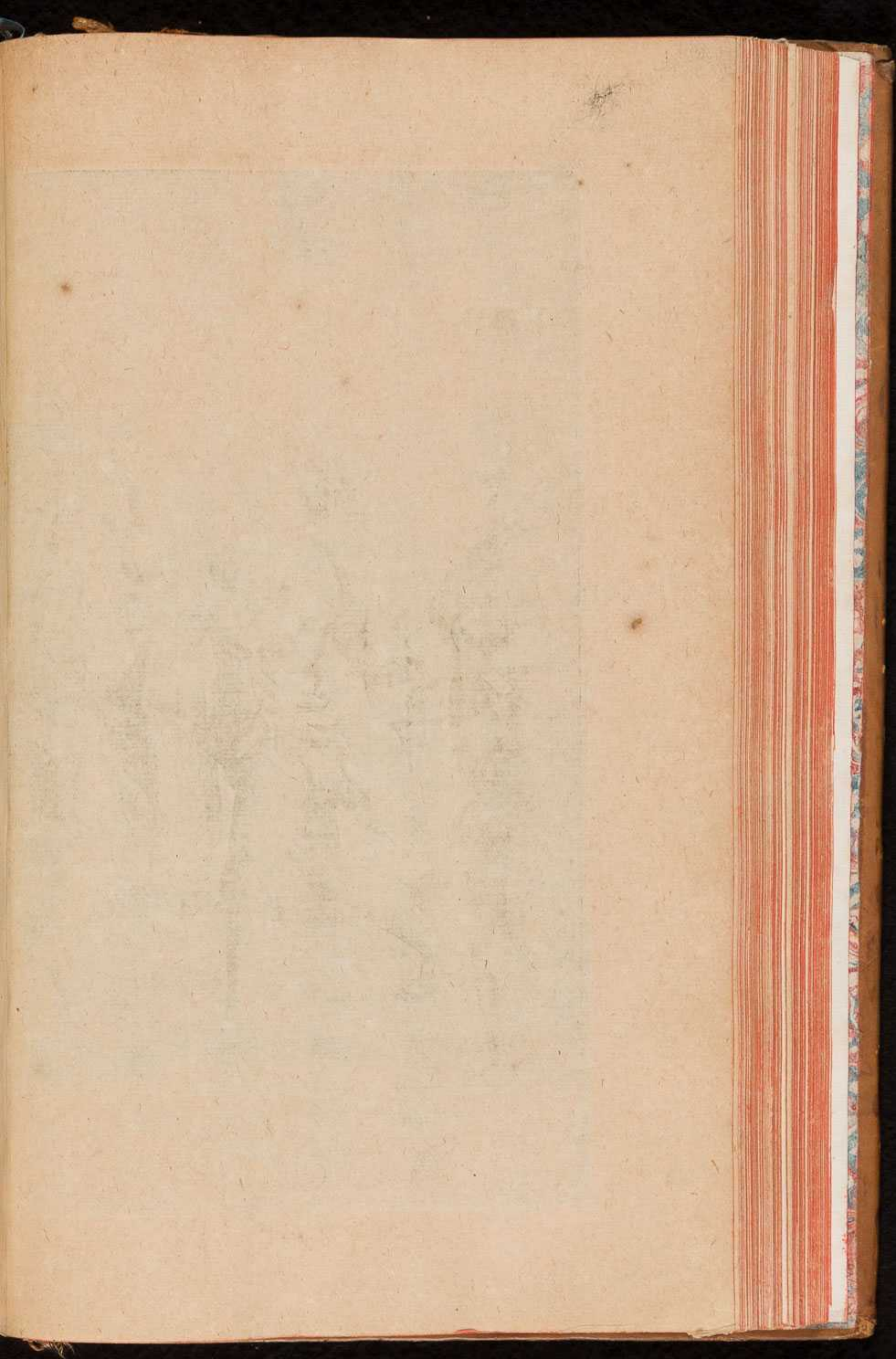

Lusitana, templa noctu invisura, comitata
marito, et servis.

Een Portugeesche vrouwe verselschapt met hare man
en slaven des snachts die kercken besoeckende.

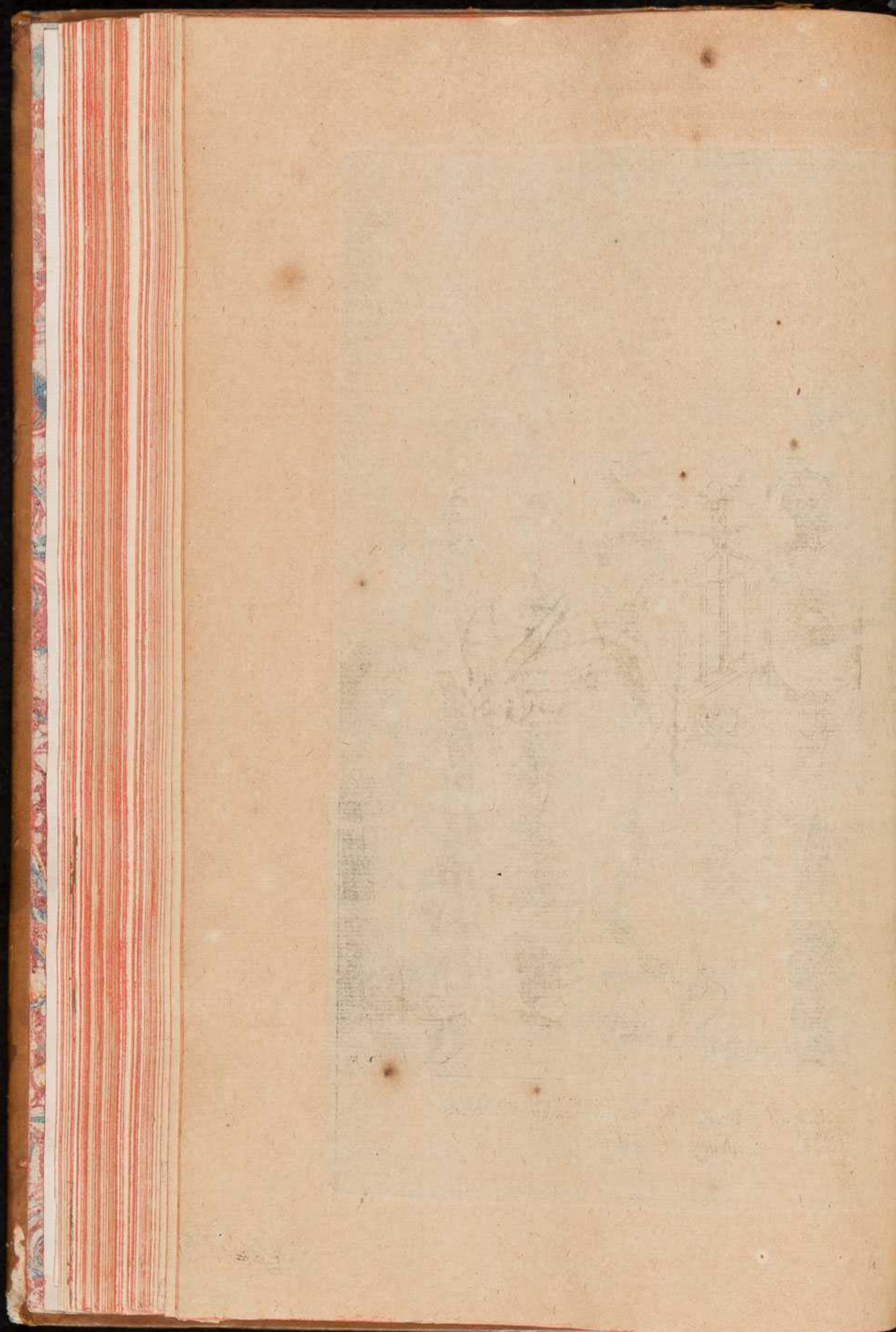
Ninschoten.

*Lectuli quibus Vxores et Filij Lusitanorum
contecte gerantur.*

Coetskens daer de Portugeesche Vrouwen en Dochters
bedeckt in gedraegen worden .

Arabes & Abexini India incolæ.

Arabes & Abyssini magno numero per Indiam sparsi sunt, ex iis Arabes Machometum colunt, Abyssini verò quidam Machometum, quidam Christum adorant Æthiopico more. Sunt enim ex Imperio Præsbyteri Iohannis, quod eas partes Africa, quæ ad Mollambicquam, Rubrum mare & Nili fontes jacet, adficiunt. Ceterum consuetudine Maurorum ac Machometistarum multi vanis superstitionibus detinentur, & servitutem utriusque sexus ex Æthiopia in Indiam advehiunt, vanales ut ceteri Orientales. Abyssini Christiani notabili Baptismatis genere faciem notis quatuor in formam crucis inurunt. Crux prima supra nasum ad mediam usque frontem cutem notat, secunda & tertia ad latera oculorum tractu fere usque ad aures, quarta ab inferiore labro ad mentum usque perducitur. Ista nota illis pro Baptismo est & supplet aquæ vicem ignis. Ceterum, qui ex his libera conditionis sunt, in universa India nautarum fere munus obeunt, distributi per naves mercatorias Goæ, Chinæ, Bengalæ, &c. Nam Lusitani etsi in patria iam a teneris unguiculis navigiis advehiunt, nihil majus egerint tamen in Indiam venientes superba elatione vile nautarum munus spernunt, & si quando naves conscendunt, eas veluti duces, gubernatores navigationisque moderatores regunt, spiritibus inferioribus ordinibus, quos ut abjectos, ipsi tum augustiores contempnunt. Parvo sanè pretio Arabes sive Abyssini operas navales subeunt & sunt ad omnia ministeria paratissimi, flagra ac verbera sueta admirabili patientiâ sustinentes, tenui ab ipsis mancipiis differentia. Familiam fere totam in hisce navigiis habent, proprioque vivunt victu, orizâ nempe in aqua decocta adjectis salitis piscibus. Mare tunc æstivo nempe tempore tranquillum maximè est, flantibus ventis commodissimè, ita hæc uxorum liberorumque turba ordinem navigii nequaquam turbat. Unus fere Lusitanus inter hos existit, qui titulis nauticis, ducis & gubernatoris gaudet, & alter Arabs celestes, vocabulo istius terræ *Mocadon* dictus. Hic ceteris sociis velut dominus imperat, eosque passim in famulorum morem habet. Cum domino ideo navigii contrahit & numero nautarum promisso, generale velut stipendium consequitur, quod tum inter Arabes socios dividit, quibussem singulari contractu de mercede egerat. Vasa ad aquæ conservationem in hisce navigiis non habent, tantum ad majorem navis arborem cura est

Abyssini Christiani.

Abyssinorum baptismus.

Abyssini nautæ.

Victus.

Mocadon.

E studiose

Pueri faciles.

Educatio puerorum.

Nautandi peritia.

Canarini contempti homines.

Figurarum sequentium declaratio.

grantia petenti apparuit mulier sola domi, quæ linteamen corpori circumdabat, cum ante pedes pelvis e ligno aqua impleta, quam Lusitani *Gamello* vocant staret, ibique illa infantem recens a partu lavaret, quem deinde foliis ficus Indiae impositum, in terram collocavit me rogans ut expectarem, allaturam se aquam potui idoneam. Ceterum inrelligenti sordes tam subiti partus, potus aviditas abiit, donec alia casa appareret. Post visâ nobis fuit eadem mulier, circa adiculam ultro citroque discurrens, secuta omnium dolorum, nullaque recentis partus molestia. Pueri nudi prorsus educantur, tantumque a sordibus aqua frigida abluuntur, absque ulla majori cura, ut in summam agilitatem exerceant, remota omni delicatae educationis consuetudine. Annos hoc modo homines subinde centum enumerant vitæ, quam summâ sanitate transegerunt, expertes dolorum morborumque, salvo omnium item dentium ordine, in detestationem nostrarum deliciarum, quibus vitam corrumpimus & rumpimus. In vertice hi cumulum capillorum duntaxat alunt, reliquos crines radunt. Natandi peritissimi quibusdam navibus *Almadys* in flumine feruntur, e ligno excavatis, ita minutis, ut vix unum capiant hominem. Inde sæpè evertuntur mobilitate citissima. Sed Canarinus natatu pollens, navigium conlapsum reponit, aquam conceptam eiecit, iterque susceptum nihilominus perficit. Infelicissimi sane qui vel cibum e flamma peterent, parcissimo deinde victu macilentos ac exhaustos artus trahunt, minimarum virium ac pusilli animi, subjecti ob id injuriis, Lusitanorumque contumeliis, quibus degeneres maximè adficiuntur. In connubiis idem illis ritus est qui Decaninis, eademque religionis ratio. Viro mortuo rogas eadaveri extruitur, mulier tum crines abscindit, rumpitque velut in magni luctus signum ornamenta omnia, quæ quidem exigua sunt, quod ex vitro duntaxat consistent. Figuris sequentibus patent ad vivum Decanini, Canaræ sive mercatores Goæ. Etiam Banjanes seu Gufarattæ ex Cambaja, cum Bramene & femina quo modo omnes uxores Banianensium, Decaninorum, Maurorum, ac Indorum degunt. Nuptiæ adhuc Ballagattæ, Lascarinus, Meretrix *Balladera*, quod ad libidinem ac saltationes parvo pretio serviat. Villæ Canarinorum & Corumbinorum, formæ casarum. Navigia sive lembi, naves item Malabareses ac Cochini, quarum ideo formam adunxi ne novum postea caput descriptione privata facerent.

Abyssini servi
optimi.

studiose ferruminata ac stipata, in eo aqua servatur ad potum. Dux, nauclerus, gubernator & viatores cibum habent particularem & aquam in amphoris Indicis, quas *Martavanas* vocant, de quibus in Peguæ descriptione egimus. Gens hæc ad famulitium promptissima est ac velut in servitute inclinata: si cui vel capitis tegumentum, vel minoris pretii aliquid in mare decidat, etiam cursu navigii medio, unus se confestim in pelagum conjicit & natandi peritiâ (qua pollet maxime) amissas res recuperat. Quando navis ad portum stat, si pariter omnes terram petant Acatio, unus illud ad navem reducit, ac natatu deinde socios reperit. Officiosissimi mortalium, impellente etiam eo, quem *Mocador* vocant, itaque sæpè de ministerio certant, quod alter ante alterum occupare studet. Cantantes omnem fere laborem implent & modulatur præcedens subsequendum concordi strepitu, ad musices æmulationem. A marinis laboribus quando immunes sunt, totum diem potu terunt assiduâ ebrietate, quam cum conjugibus & liberis exercent, comitante identidem cantandi studio, & impletis plateis discurrentium nautarum ridiculâ ac dissolutâ saltatione. Fœminæ etiam braccas pro vestimento habent, more Arabum ac Machometanorum.

Inebrietatem
proni.

CAPVT XLI.

*Nigrite ex Mossambicquâ, quos
Caffres indignant; eorum
mores ac ritus.*

Nigritæ nudi
incedunt.

Nigritæ *Caffres* dicti, qui regnum Mossambicquæ & terras interiores Æthiopiæ, tractu usque ad Bonæ spei Caput habitant, nudi fere incedunt, quamvis fœminæ circa Mossambicquam consuetudine Lusitanorum corpus tegant ex parte, cum pro ebore & auro aliisque mercibus gossypium ac linteamina ex Indiæ partibus accipiant. Cæteri eodem vestimenti genere, quo protoplastus in Paradiso usus fuerat degunt. Sunt autem piceo colore, capillo crispo & adusto, barbâ rarâ, latis planis & obtusis naribus, magnis ac crassis labiis, perforatâ in quibusdam partibus facie & illatis vulneribus, quæ ebore implent, singulari (ut existimant) decore. Etiam corpus ferto candenti, lineis & foraminibus lacerant, atque inde cutem stigmata notant, ut apud nos Phrygionû acus vestimenta. Pulchrum hoc ornamentum hisce populis & contemnunt nostra corpora, vestimentis ac albo colore monstris similia. Ideo etiam imago albi hominis ac vestimentis tecti, illis pro figura Dæmonis aut spectri est. Dentes etiam quidam limâ terunt & in aculeos formant,

Corpus lacerant & scindunt.

Figura albi hominis ac vestiti pro spectro.

singulari (ut putant) elegantia. Inrita verus est illis opinio: Nigritas præstare cunctis mortalibus, formâ, colore, ac ritu vitæ. Multi inter eos Machometi legem amplectuntur, circa oram Abex sive Melindæ & in vicinis Mossambicquæ regionibus, convictu Arabum Machometanorum Rubri maris, qui hic & in omnibus locis Orientis negotiabantur, ante adventum Lusitanorum spargentes similiter diram sectæ luem, per magnum illud Orientis corpus, ut ideo veluti pravitate materiæ impedita vera religio, veraque salus diu subsisterit, machinatione Arabum hostium Christiani nominis. Quidam hodie Christum profitentur, tenui tamen successu, quod ea regio velut sterilior a Lusitanis non ita frequentetur. Cæteri belluino more vivunt, nullo Decorum metu, nullo cultu. Regibus autem parent, quos multos habent singulis vicis præfectos, absque ullâ tamen disciplinâ, vel melioris cultus ratione. Venatu victum ferè quærent. Elephantum quoque carnes comedunt aliarumque ferarum, ex ebore tela conficiunt, ferri chalibisve defectu. Continuis bellis inter se pugnant, atque aliqui humanis carnibus vescuntur, alii vero Lusitanis viciniore, illis hostes captivos divendunt, aut in locum eorum permutatione linteamina & gossypium suscipiunt. Fortissimus quisque in pretio est. In testimonium virilitatis, hostium virilia, velut invisa generationis instrumenta amputant, eaque ad Regem siccata jam & a putrefactione liberata deferunt, qui collaudatâ virtute honores addit, estque hoc ingentis fortunæ signum. His & collum ac pectus virgines & sponsæ exornant, maximo ordinis, velut equestris, decore. Passim in India ex hac gente mancipia constant, crebris enim bellis multi in captivitatem ac forum abducuntur. Ita vir unus duobus aut tribus Ducatis æstimatur, vili libertatis pretio. Etiam famis tempore parentes liberos ad servitutum trahunt, & orizæ sex septemve modioliis damnatæ conditioni addicunt. Neque est illis divitiarum tanta calamitas, incusantibus fati violentiam, & dira fortunæ odium; Speratâ etiamnum libertate ex sociis & amicis, quos velut victores ac vindices etiamnum superesse prædicant. Quæ ad *Caffres* reliqua pertinent in Mossambicquæ descriptione declarata sunt. Sequuntur figuræ Arabum Abexinorumque, cum mulieribus quemadmodum in India degunt: Etiam imagines Nigritarum utriusque sexus, sicut in Mossambicqua degunt ad vivam effigiem ductis lineamentis.

Nigritæ sep-
tos autem
præstanti-
mos homi-
num.

Belluina in
nigritarum

Inter se dis-
dant: Antro-
popiagii.

Servitus ex
bellis con-
nuis.

CAPVT XLII.

Ritus, moresque Malabaren-
sium & Nayrorum
Indiæ.

Malabares vocantur, qui terram littus-
que maris inter Goam & Comori-
ni Caput Australi tractu tenent. Piper ibi
crescit. Utuntur linguâ peculiari, estque
terra in plurimas regiones divisa, ut in
orâ descriptione retulimus. Hi pernicio-
sissimi hostes Lusitanorû atrox navale bel-
lum sæpè concitant, feroces, audaces, nu-
di incedunt, pudenda duntaxat tecti; fœ-
minæ linteamine tantùm teguntur, ab um-
bilico usque ad fœmora. Viri indomiti &
elati spiritus validos artus ostentant. Co-
lore sunt piceo, nitidâ cute, ac comâ, quam
oleo unguunt promissam, & supra verticem
in nodum coactam. Auriculas habent pa-
rentes, atque in humeros usque pendu-
las, quibus illæ latiores sunt pulchri ho-
mines habentur. Corpore ac facie Euro-
pæis alioqui similes, colore tantum diffe-
runt. Viri plerique densius criniti; hirsu-
ta pectora habent. Luxuriosissimi proinde
mortalium, cum & puellæ a septem aut
octo annis Venerem exerceant, post cuius
nullâ molestiâ faciles. In familiari re pa-
rum curiosi sunt, Canarinis & Corum-
binis similes. Religionem eandem servant
quam cæteri Indi. Verum Malabares in
duo genera distinguuntur. Sunt etenim No-
biles, quos *Nayros* nominant, soli dona-
ti armis militaribus. Sunt & plebei *Polia*,
quibus omnis teli usus interdictus est.
Nayri semper armati incedunt, eo nem-
pe armorum genere, quo Regi serviunt,
parati ad pugnam, atque exinde aliqui eva-
ginatum gladium dextrâ tenent & scutum
ingens sinistra. Id ex ligno factum univer-
sum corpus tegit, quod *Nayri* a longè
concutiunt magno strepitu, ut ita adven-
tum fortissimorum virorum plebejus in-
telligat, alii pharetram gestant, arcum &
sagittas, quibus artificiosè utuntur, alii
lanceas, bombardas, sive *Musquetos* fa-
bre factos insigni arte, nostris maxime pa-
res, in quorum etiam usu Lusitanis vix ce-
dunt. Ità per arma divisi, nunquàm ferè
illa deponunt. Cælibes vivunt interdicto
matrimonio, sed promiscuo & permissò
concubitu omnium cubilia invadunt. Ne-
que est quæ *Nayro* corporis usum recuset,
itâ patente ostio positus ante fores milita-
ribus armis, Venerem suam securè debel-
lat. Nam & ipse maritus ubi videt arma
militis ante fores suas posita prætergredi-
tur, ac Marti huic copiam facit. Ita ubique
liberâ voluptate fruuntur. Iidem quan-
do plateas obeunt vociferantur. *Po. Po. h.*
cave, cave, cede via. Plebejus enim si *Nay-*
rum tangat mortis reus est, permissâ facul-

tate militi interficiendi temeratores. In-
terdicta itè illi cum cæteris *Nayris* con-
suetudo est, qui plebei alicujus contactu
fortè pollutus fuerit, ante solemnem & su-
perstitiosam ablutioem. Lusitanis duntaxat
cedunt, singulari certamine *Nayri*
& Lusitani de honoris gradu victi, & ad
confessionem virtutis Christianorum de-
ducti. Hoc enim Rex Cochini aliquando
voluerat, nè ambitiosum certamen ami-
citiâ, quam cum Lusitano statuebat aver-
teret. Ideo hodie Lusitanum transeuntem
Nayrum operitur, facto loco. Ungues di-
gitorum manus *Nayri* studiose nutriunt,
id insigne nobilitatis est in ocii ostentati-
onem, & a laboribus immunitatis. Sed
servit etiam in robur digitorum tenendis
gladiis, opinione in iis partibus vel Lu-
sitanis nequaquam ridicula, qui eandem
ob rationem ungues majores habent. Præ-
cipui *Nayrorum* annulos aureos sive ar-
genteos supra cubitum ostendunt; ad di-
gnitatis discrimen. Nudi nempe omnes
promiscuè incedunt. Principes suos ex-
cutes multitudinem magnâ comitantur, ro-
bustissimi sanè homines, animosi mili-
tes, vindictæ etiam cupidi, ac vulneris
patientissimi; nam lanceâ aut gladio con-
fossi non confestim deficiunt, sed telum
ipsi educunt, atque in hostem regerunt.
Rex non habet potestatem necis in *Nay-*
rum, sed cæteris *Nayris* examen ac pu-
nitionem permittit. Filii *Nayrorum* non
nisi cum *Nayris* ex lege concumbunt. Ce-
terum nec Christianum, nec Lusitanum
rejeiunt, quos clam admittunt, etiam
cum manifesto aliâs vitæ discrimine. *Nay-*
rum enim talem infamiam morte licentè
vindicat. Superstitiosi valde sunt circa ab-
lutiones, nam in stagno quod ædibus ef-
fossam adjacet corpus abluunt aquâ fæti-
dâ & fædâ, sine ullo transcuntium res-
pectu. Fluvialem aquam ut parum ad mun-
danda corpora efficacem singulari sectâ re-
spuunt: hæc palustris a sacerdotibus con-
secrata etiam Regem purificat. Nam sine
ablutione singulis innovata diebus, inno-
centiam homini non constare persuasum
habent. Filii ad parentum hæreditatem
non admittuntur. Communes enim ux-
ores sunt, ut & cum Regum conjugibus
Bramenes concumbant, ideoque incerta
soboles est. Sororum tamen filii hæredes
sunt, quamvis enim pater incertus mater
tamen certa potest cognosci. Hæc de *Nay-*
ris. Cæteri *Polia* plebei a *Nayris* misera-
biliter contempti, proni, demisso capite,
inclinatisque humeris incedunt: miseri
sanè mortales, opificiis ac mechanicis ar-
tibus viventes, ut cæteri Indi, quibus eti-
am velut ayitis & gentilitiis distinguun-
tur.

Nayri nudi
incedunt.

Ablutio in-
nocentiz sig-
num.

Filii non suc-
cedunt sed
sororum filii.

CAPVT XLIII.

*Mauri & Indiæ Iudæi.*Maurorum
gens.

Libera fides.

Iudæi confi-
liant.

Mauri.

Mauri hostes
Christianæ fi-
dei.

MAURI ac Iudæi numerosi in omnibus Indiæ locis Goæ, Cochini, aliisque interioribus terris habitant; partim illi ex aliis venere terris, partim stirpe Indi, traditione patrûmque consuetudine Iudæorum ac Maurorum pestiferam sectam tuentur. In re familiari ritu regionis vivunt. Inter Indos templa habent, Synagogas, & *Mesquitas*, in quibus religionem pro arbitrio exercent. In Lusitanorum urbibus quisque suâ vivit opinione. Sacra tamen nemo publicè exercet, scandali metu, & est talibus statuta mortis pœna, si pertinaces sint, velut religionis Christianæ apertis temeratoribus extra civitatem illa securè sunt, ut circa Cochinum, ubi Rex cum aula degit. Ibi Iudæorum multæ ex lapide nobiles ædes sunt, iidemque mercatores opulenti consilia etiam Regis moderantur. Templa item ac Synagogas eodem loco habent, librosque sacros Hebræos, quales ipse contrectavi. Colore plurimum sunt albo ut Europæi, pulchrâque habent sceminas. Multi eo ex Palæstina venerunt, optimèque Hispanica linguâ utuntur. Sabbatum colunt ac etiamnum *Messiam* expectant. Mauri pariter *Mesquitas* habent sive oratoria, supraque templum tabulata multa, ac porticus, ubi pueri religionibus imbuuntur. Antequam templum intrent pedes aquâ abluunt & servit cupa cum aqua ante templum ad huiusmodi abluiones. *Alpercos* sive calceos ad fores templi relinquunt, ac intrantes proni in faciem cadunt, brachiorum manuumque jactatione, mimicam devotionem exercentes. Circumciduntur Iudaico more, carne suillâ abstinent. Mortuos sepeliunt. In templis imagines nullas habent, exceptis quibusdam lapidibus Chaldaicis literis ex *Alcorano* notatis. Negotiantur autem plurimum circa Rubrum mare, ad quod aromata deferunt. Et quamvis multi inter Lusitanos iisdem admixti habitent, eorum tamèn acerbissimi hostes sunt, impediuntque summopere incrementa Christianæ religionis, quam apud Indos continuo deturpant ac infamant. Sequuntur figuræ Regis Cochini elephanto infidentis, *Nayrorum*, Malabarensium utriusque sexus, Maurorum qui Canon habitant, & Christianorum S. Thomæ crasso pede, ut in descriptione tractus relatatum est.

CAPVT XLIV.

Idola Indorum ac religiones.

PAGODI ac idola per Indiam magno numero sunt, variisque a gente religionibus ac votis coluntur, peculiari circa quosdam imagines Deorum nomine cultu, quæ cæteris excellentiores, multis ornamentis decorantur. De his tantum tractare institui pro declarationis necessitate. Apud urbem *Bassaym* Septentrionali Goæ plagâ, quæ in tractu Indiæ a Lusitanis habitatur, insula jacet propinqua oræ *Salfetta* dicta. Ibi duæ speluncæ existunt præstantissimorum Indiæ Pagodorum. Una harum sub petra excavata vici magnitudinem quadringentarum habitationum ostendit. Accedenti ad ima petræ occurrit idoli domus, cum figuris immanium Dæmonum, saxo insculptis, ubi hodie Monachi S. Michaelis templum edificarunt. Intransi vero petram primo circuitu multi Pagodi apparent, inde alio atque alio ordine cubicula Pagodique occurrunt, ex petra ipsa. Apud cubicula major ex lapide urna stat, cum aqua quæ per canales in eandem derivatur. Altius etiamnum, quartum ordinem circuitus item figuris impletus occupat, ita ut trecenta cubicula in quatuor hisce porticibus enumeres, stantibus undique imaginibus teterrimâ formâ, supra quam enarrari potest. Altera caverna eadem in insula alio loco visitur, facta item ex petra ingenti magnitudine, ac Pagodis similiter undique suffarcinata. Adhæc in insula *Pory* Pagodus supra cæteros celebratur, qui a Lusitanis elephanti Pagodus nominatur. In hac insula in petræ vertice ostium patet, pertinens ad templum magnitudine monasterii. Intus loci ac cisternæ magno numero sunt, ac in parietibus ubique sculpta animalia omnis generis, elephantum, leonum, &c. etiam Amazonum, eximiâ arte, & haud dubiâ opinione Chinesium hisce in locis olim negotiantium singulari opificio. Verum nunc templa eadem inculta & destructa jacent, testanturque antiquam Indorum magnificentiam, quæ interiori regione, ubi patrii Reges dominantur, etiamnum maxima est. In *Seylon* insula mons est *Pico d'Adam*, sive Adami mons dictus; in cuius vertice domus cœnobii magnitudine conspicitur, Pagodi magnæ æstimationis templum. Hoc in loco aliquando cultus fuit simiæ dens, tantâ solemnitate, ut nihil supra, auro ac gemmis inclusus. Magno venerationis mysterio per Orientem celebratum cimelion, & votis itineribusque quadringentorum aut quingentorum milliarium spatio expetitur. Ceterum Lusitani anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quarto cum insulâ expeditione bellica ante aliquod tempus vastassent, spe majoris lucri illecti, etiâ templum spoliare aggressi sunt. Sed nihil invenere præter arculam gemmis & auro ornatam,

Idola Indorum.

Simiæ densi
cultus & venerationis.

ornatam, in qua dens famosus custodiebatur. Hunc abstulerunt magno omnium Regum dolore, qui legatos deinde ad Lusitanos miserunt, cum oblatione septingentorum millium ducatorum pro dentis redemptione. Ceterum impedivit Archiepiscopus *Don Gaspar*: Non convenire Christianis accepto pretio nutrimentum detestabilis cultus dictitans. Itaque injectus fuit igni dens magna legatorum astantium commiseratione, & admiratione ob contemptum ingens pretium. Cineres per maris fluctus sparserunt. Sed Baniænes quidam subdolis (ut sunt isti homines insignes calliditate) alium dentem comparavit eumque velut miraculo ereptum ac sibi a Pagodo idolo revelatum Regi *Bisnagar* obtulit, maximis inde adfectus præmiis. Estque is proinde in honore habitus pari veneratione ac observantia. In regno *Narsingæ* sive tractu *Choromandel* Pagodus item summopere colitur ac singularibus votis festisque frequentatur. Carrum ibi ingentem vix quatuor elephantum trahunt. Is festivis tantum diebus producit, multis insuper funibus alligatis, quos homines utriusque sexus summâ devotione student contingere. In summitate carri Tabernaculum apparet; atque sub eo Pagodus. Infra Tabernaculum Regiæ matronæ instrumenta musices pulsant, ac jucundissimo concentu idoli festum celebrant. Ita carrus magnis in Diuum venerationis notis procedit. Nam & quidam ex eodem zelo eum discindunt, ac partes detruncatas idolo sacrificant. Alii carro corpora supponunt, certâ nece, compressi ingentium rotarum mole. Hi apud Indos gloriosi Martyres magnis etiam honoribus post mortem impiam ac detestabilem coluntur. Ita a meis sæpe sodalibus audivi, estque res per universam Indiam notissima. Ipse autem quodam tempore in contubernio Lusitanorum & quorundam Decaninorum indigenarum, impetrata a Prorege licentia animi causa, & visendi rogi Bramenis voluntariamque mulieris mortem, more eo quem supra retulimus, continentem petebam. Ibi passim figura teterrimæ Diabolorum occurrebant, petris insculptæ; ac in vico aliquo templum ingens intravimus. Nihil ibi apparebat, præter pictam tabulam, in qua idoli imago erat, summa fœditate. Cornua multa, dentesque plurimi mentum, pubem, ac faciem figuræ dehonestabant. Tiara caput tegebatur, prorsus tale monstrum dixisses, quale Apocalypseo liber describit. Tabula hæc e muro pendebat, qui templum velut chori specie divideret. Nulla ibi fenestra erat, sed a lateribus duo clathrati furni aspiciantur, ad excipiendum summum sacrificiorum. Orizam enim, fru-

mentum, gallinas, ac fructus alios Indi offerunt. Ita teterrimum odorem cum exhalarent, animi ferè deliquium adferabant, propius accedenti, cunctis deturpatis cibi decocti, & dissecti squallore. Ante has clausas fores vitulus in medio templi stabat, quem ex nostris quidam conscendit in ludibrium ac jocum. Verum Bramenes rei indignitate commotus, clamare ac vociferari altius cocepit, ita ut multi causam ignorantes accurrent. Sed res ante adventum aliorum composita fuit, excusatione ignorantie. Itaque & turba discessit. Tunc a Bramene instanter impetravimus multis precibus, ut fores ipsas aperiret. Obstitit primum post autem victus prece paruit, præfatus: Ne quis ultra limen procederet, atque adytanti templi prophanaret. Cinerem quo frontem nobis unigere volebat recusavimus. Mox spelunca, velut quoddam Caci antrum apparuit, concamerata; nulloque lumine ex fenestris inlustris. Ostium duntaxat ad limen serviebat. Ex eadem concameratione vel centum olei lampades minores dependebant. Atque in medio minutum tabernaculum erat gossypinis spiris & bractea tectum. Sub eo (ut sacerdos narrabat) Pagodus ex auro factus, magnitudine nundinalis pusionis latebat. Prope templum ex saxo labrum stabat, quadratum, cum aqua fetida, qua semet abluunt, cum templum ornandi causa intrant. Procedentibus inde alia mox idola rupibus adfixa adparebant, minorum quidem: his pelvis cum aqua etiam apponitur, ad abluionem saltim pedum, cum cochleari ex nuce Indica, ad devotiones viatorum, qui in itinere idola venerantur, iisque pro ratione fervoris erga Deos offerunt. Adstant enim fornaces cum vitulo, ante quem dona sua exponunt. Et jacebant passim oblationes ex oriza ac frumento, &c. quas attingere veriebamur ob fœditatem ac sordes. Ceterum Bramenes aliter, qui cibum omnem hilariter consumunt, populoque persuadent Deum hujusmodi epulis delectari. Ità his lucro sunt capti superstitione animi. Post talium vanitatum adspectum, vicum eundem in quo illud templum erat repetebamus: Bramenes enim dixerat, fore, ut circa vesperam Pagodus animi causa ambulatum produceretur. Eum ritum inspicere & nos ardebamus. Horâ opportunâ campana quam alibi a Christianis acceperant pulsata populum convocabat. Tum ex istis fasciis explicatus Pagodus pallanquino imponitur, ac ab honoratissimis vici gestatur, comitante turbâ, solito tympanorum ac tiliarum strepitu. Post deambulationem deinde aqua fetida abluuntur, suisque demum cunis imponitur, ut cibum capiat, cuticulamque oblati rebus curet.

Pagodi ex retro sedes.

Pagodi extus.

Baniænes im-
pedire mirifi-
cat.

Martyres Eth-
nicorum.

Sancti Iohannis
Baptiste ver-
bis sumâ ter-
ram ubi cere-
monias Eth-
nicorum con-
templatur.

Templi &
imaginis de-
scriptio.

Discedunt fufis precibus, celebratifque facrificiis cæteri. Bramenes folus postmodum curam gerit, iisdemque epulis fe fuosque fuaviter exhilarat. Hæ gentiliū vaniffimæ ac deplorandæ fuperftitiones funt, quibus vitæ fequentis æternitatem promereri fe poffe arbitrantur. Vt pateant lectori, figuræ fequuntur Pagodorum, Vitulorum & Mefkytarum Maurorū ac Machometanorum, qui inter Malaberes habitant, cum aquæ urnis ad ablutionem folemnibus.

CAPVT XLV.

Animalia Indiae.

Animalium
cato in India
non ita fuavis
ob calorem.

Mltis India armentis ac pecudibus inlustris eft, bobus, vaccis, ovibus, fuis, capris, hircis, &c. vili pretio, verum, non ita fuavi carne ut in Europa ob calorem regionis. Goæ optimæ notæ vacca fex *Pardavis* emitur. Boves in cibum vix mandantur, ad agriculturam duntaxat refervati. Porci, oves & capræ fuis item precijs comparantur. Ovilla caro parvæ æftimationis eft, ac in vilem ibi cibum cedit, interdifta etiam infirmis. Suilla autem caro falubrior eft, ac a medicis facilius agris conceditur. Oves ibi in quinque partes diftribuantur, cauda enim pro parte cedit, quod ea pinguis, & lauta fit, ac craffa admodum. Bubalorum ingens paffim numerus vifitur, vix tamen cibi caufâ occiduntur, nifi in egenorum gratiam. Lac tamen expetitur. Ideo per totum diem famulæ ac Canarini cum lacte bubalorum, ac caprearum, flore lactis optimo, & recenti butyro ad venditiones difcurrunt. Butyrum minutis particulis fruftatim venditur. Cafeos quoque albos admodum exiguos conficiunt, fed ficcis valde & falfo. Apri, lepores, cuniculi, cervi & cervæ, parvo numero inveniuntur. Gallinæ, capi, perdices, columbæ ingenti multitudine featent undique. In Goæ infula vicinifque locis multi pafferes exiftunt & quædam fringillæ: Sed Cochini ac circa tractum Malabar, neque pafferes, nec fringillas aut minores aviculas invenire licet. Vespertiones India habet complures, magnitudine eximia, infestas fructibus ac arboribus, ita ut Canarini pernoctare cogantur ad custodiam, quam etiam nunquam vix tuentur. Indis e vespertione gratiffimus cibus eft, ac perdricis loco habetur. Corvi nigri maxima atq. incredibili abundantia paffim vagantur, fummaque audaciâ feneftras invadunt, ac fere epulas cibumque auferunt. Ita mihi accidit cum fcribenti apertis feneftris corvus menfam invaderet. Nam ex atramentario goffypium rapuit, omnesque chartas harpyæ alicujus inftar confpurcavit, me fruflra proterviam audaciam impediende. Ferè hæ aves bubalos invadunt, eosque continuis morfibus

Vespertilionū
multitudo.

Corvorum
audacia.

depilant, atque ideo omnes penè bubali calvi funt, quas ut abigant paludem perunt, ac aquâ mersi corvum ita eludunt. Etiam glires in India magnitudine nefrendis domos & ædificia subrutis fundamentis, ad ruinas trahunt, murosque perfodiunt, a cattis, qui tantæ magnitudinis animal non audent invadere fecuri. Aliud glirium genus mixurum, pilo rubicundo, odorem aliquem musci habet. Formicarum autem perniciofa ubique multitudo, omnia edulia, etiam linreamina confestim magno numero invadit. Ideo omnes ciftæ ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac a parietibus removentur, ne hisce animalibus adfcenfus fit, ac sub columnis pelvis cum aqua ponitur, & fi ficcata tempore neque renovata fuerit, continuo formicis omnia plena funt. Etiam sub lecticis eadem vafa habent, ut fomnus fecurior ab infesto harum formicarum cursu & morfu fit. Aviculæ ex Canaria aliæque fringillæ, quæ ex Lusitania a quibusdam caufa deliciarum in has partes adferuntur, ut tutæ fint a formicis baculo impositæ ftant, cui vas cum aqua fubfit, alioquin morfu aculeato petite a formicis mox interirent, etiam fi funiculo suspenderentur, cum & per funiculum beftiolæ conscendant. Milites atque pauperiores, quibus non ita facultates fuppetunt, ad ciftarum cum pelvi emptionem, cibum fi quid (quod raro cõtingit) fuperfit involutum ftrophiole ex clayo ad murum demittunt, circulo carbonibus facto, qui cursum formicarum fcandentium impediatur. Aliud formicarum genus digiti longitudine ac colore rubro, agros, herbas, fructusque maximo agriculturalarum damno invadit. Blatte tineaque omnia ibi veltimenta fordidâ perforatione corrumpunt. Ideo vix veltem præter quotidianam habeas. Chartam librõsque difficulter ab injuria vermium fullonumque fervant. Etiam cimices ubique multi. Crabronum deinde genus volatu perniciofo cibum, oleum, butyrum, aliæque liquida invadit, nullis pene operculis prohibiti, penetrant cuncta, ipfaque linreamina notis ac lituris deturpant, adhærentibus ovis fyrupi inftar, lentâ tenacitate. Multitudo harum mularum multo maxima eft; magnitudine apes bis superant, ac *Baratta* vocantur, ut formicæ inter Indiæ mala ac clades haud immerito computatæ. Tigres alit terra interior; fera alia animalia Leones, aprofve ignorant. Serpentum vero ac lacertarum ubique ingens copia, adherent etenim parietibus ac in lecticis & stragula dilapfi lacerti soporem homini fuperjacentes capiunt, magno terrore. Ideo potentiores sub conopæo amant dormire. Chamæleontes India plures habet innoxios tamen, non alio quam aëris alimento (ut ferunt) sustentatos.

Glires
apud Indos
infestæ.

Formica
apud Indos
infestæ.

Crabronum
genus.

Lacerti &
serpentes.

Chamæleontes.

Annotatio D. Palud.

Chamaleon, quasi parvus leo (ut Plinius ait) magnitudine lacerti est, a capite usque ad caudam mitium, transversos septem aut octo digitos colligit longitudine, altitudo quinque penè digitorum est, longitudo pedum trium & dimidiati. Hispidus est ac nodosus spinâ dorsi acutâ. Colorem mutat redditque semper eum quem proximè attingit, pallent aut nigrescunt ferè plurimi, cute tenui ac pellucidâ, quæ omnes colores excepto rubeo suscipit. Oculos vertit ac rotat magna commotione huc illucque, nullo pupillæ motu. Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quam aëris alimento, &c.

Cercophiteci autem plurimi Palmas Indicas, quæ Cocos ferunt vastant perniciosè. Iisdem in arboribus bestiolæ quædam discurrunt quos *Bichos de Palmeyras* vocant, id est, bestiolas Palmæ. Similes sunt viverris, sciuri caudâ, pilis variis ad delicias ac voluptatem expetita. Psitacorum tota India libero volatu fecunda est. Ceterum ex Moluccis insulis aves quædam Malacca Goam deferuntur, similes aliâs psitacis, multis rubri coloris plumis, etiam loquaces ut psitaci, viginti aut triginta pardavis in India æstimantur. Visum maxime recreant, suaviter garrulæ, adulanturque linguâ hominibus, quibus caput ac barbam, os & aures lambunt, ad nitorem usque. Ideo inter domesticas aves expetuntur, quod psitacos cæterasque aves pulchritudine pennarum superent. In Portugalliam ad Regem crebrò missæ fuere, verum infelici successu Tenellæ nempe aves ac curâ summâ habendæ, tanti doni gratiam ob gravitatem itineris morte consumunt.

CAPVT XLVI.

Elephas.

Elephantes in multis Indiæ partibus reperiuntur. plurimi tamen in Æthiopia, post Mossambicquam, ubi *Cassres* nigritæ homines habitant, qui eos interficiunt cibi gratiâ, dentesque Lusitanis eboris commercio vendunt. In Bengalâ & Pegua eorundem magna quoque copia est. Venatu ibi multitudine mortalium adunatâ aliisque mitioribus elephantis sæpè capiuntur, cinctis 2000. aliquando indagine e quibus 100. aut 200. eligunt, cæteris ad fecunditatem dimissis. Hi postmodum tempore, minis, fame ac siti aliisque modis mitescunt, ac ad humanæ linguæ intellectum formantur, oleo demum inunguntur ac curâ magnâ abluuntur. Inde domiti rectoribus obediunt, hominibus ingenio similes, a quibus sermone & formâ duntaxat differunt. Regnum Sianæ numerosam quoque multitudinem elephantum habet. Ibi a gente candidus elephas velut rex cæterorum solemniter divinoque cultu honoratur.

Ejus elephantum gratiâ magna fuit orta contentio inter regna Sianæ & Peguæ, ut in regnorum descriptione retulimus. Sed quos insula Seilana mittit, ingenio ac intellectu cæteris mundi totius præstant. Nam (ut Indi astruunt) ab aliis in signum submissiois adorantur, & tanquam principes coluntur. Omnia onera, dolia, sarcinæ, vasa, &c. maximo ministerio per elephantes in India aguntur. Ceterum Regiis sumptibus sustentantur, quique illorum ope eget rectorem convenit, atque cum eo de vecturæ pretio agit. Rector cervicem belluæ insidet pedesque sub auribus extendit, manu unicum tenens, quo testiculos animalis intra aures jacentes stimulat. Id momentum regimini maximum est. Accedente elephantum, ad id quod gestandum est, loro quidem sarcina librata nè in hanc illamve partem declinet suspenditur; atque ille monitus a magistro loro proboscide sumit dentibusque circumdat, extremitatem loro ore tenens, pendulam inde sarcinam quo velis defert. Si autem navi imponendum sit vas, ipsa navis ripæ admovetur. Tum elephas id navigio ipse imponit, lapidesque subiecit, periculum facturus dentium impulsu. An etiamnum vacillet. Tormenta etiam graviora aliisque ex ære aut ferro producunt haud difficulter. Liburnicas biremes, *Caravellas*, &c. soli ex aquis in terram propellunt, tanquam aliud agentes. In summa carrorum, jumentorum ac vehiculorum ubique usum præstant. Vivunt autem orizâ & aquâ. Somnum capiunt ut reliquæ quadrupes belluæ; gentaque commode etiam flectunt. Hyeme cum imbres (ut ille ait) Iovem deducunt, in Venerem stimulis furibundi agitantur, ita ut rectoram nullam admittant. Tum extra urbem aliquo in loco furiosus catenâ ferreâ arbori crasse adligatur, cibumque ibi sub dio accipit, donec furor transeat, ab Aprili in Septembrem usque, hyberno tempore scilicet, continuus. Post tedit pristina mansuetudo, tractabilisque restituuntur iis, qui nullâ injuriâ agunt, verum contumeliosis ac petulantibus nunquam ignoscunt, memoria vindictæ sempiternâ. Dentes ex quibus ebur fit per Indiam magno in pretio sunt, præcipue in Cambaja, ubi opifices multa ex ebore concinnant, mulieresque *Manillas* sive armillas octo novemve circulis gestant. Inde & ex Æthiopia ac Mossambicqua eo deferuntur. In Seilana insula & Pegua Reges bella ex elephantis ineunt. Gladios quippe dentibus alligant, tartesque dorso imponunt, ex quibus quinque vel sex viri balutis tormētis ac igneis patinis instructi depugnant, & in hostes conjiciunt. Ipsi quidem ad terrorem turbandosque hostium ordines valent. Verum si unus terga det, cæteri quoque pari terrore proprios etiam homines insigni tumultu conculant. Murem, glirem ac formicas hor-

Seilana Elephantes principes reliquorum.

Elephantum ministeria.

Furor Elephantis.

Vindictæ studium.

bestiola pal-

psitaci.

Elephantes

Candidi Elephantis adoratio.

micas horrent, ne promulsi dem subeant. Tormentorum etiam strepitum flammamque timent, nisi tempore fuerint adsumpti. Cum coeunt mas colliculo sublimior instat, inferiore paululum foemina: Clangore pedum auriumque continuo concussu adventum a longe produnt. Velocitatem caballi subinde aequant, gloria ac ambitione admodum astuosi. Festo die decretaque supplicatione elephantum processioni identidem intersunt, eo ordine, ut juniores precedant, seniores autem subsequantur. Tum picti insignibus regis Lusitaniae, tibicines quinque vel sex gestant, qui concentu mirifico festivitatem exhilarant, tanta belluarum incedentium gravitate, ac ad magnificentiam composito gressu, ut ab hominibus nullo in modo ex ea parte differant. Goë aliquando hujusmodi exemplum contigit. Admotus liburnicae elephas, eam omni nisu in terram protrahere conabatur. Sed grandis erat navis ac solitis major. Ideo cum vires non sufficerent, advocandus erat alter auxilii causa. Ceterum rector cum acerba castigatione ignaviam increparet, eique infirmas vires objiceret, ac infamis auxilii pudorem nova collecta vi elephas navigium promovere omnem rejiciens opem contendit, tanta mole impulsuque, ut supra facultates laborando rumperetur, ac necem e vestigio subiret. Eo deinde tempore, quo Cochino in Lusitaniam navigaturus essem, clavus navis nostrae destructus restoratione postulabat. Is alligatus lembo ad ripam primum producebatur, ibi tum duo ligna parata erant, quibus per elephantum aqua eductus atque impositus facilius laboraret. Ingens erat clavi pondus, quippe quo navis 800. *Lasticum* regeretur, & ipse elephas junior, nondumque adultus oneri nequaquam sufficiebat; ut in genua anteriora procumbens, alta voce ac flebili lacrymisque manantibus taedium & aegritudinem circa imbecillitatem suam testaretur, castigante identidem magistro, objuratoriis verbis, pudoremque ingerente belluae ob astantium multitudinem. Verum ubi frustra tentata res nequaquam succederet, alter elephas admotus fuit, ita pari ope clavus eductus; jam lignis suppositis iminebat: tum ille prior fastidio auxilii, dentibus ac capite socium reppulit, solusque, quod oneris restabat perfecit. Inde cuius ingenii hujus belluae facilis consideratio, ambitione cum hominibus pari. Gratissimi quoque sunt ac beneficiorum memores. Novi anni initio rectores a Prorege Archiepiscopo aliisque principibus strenam postulant recepto more. Tum foribus accedentes inclinant sese acceptoque munere genua flectunt, velut redditam gratiam dominorum nomine, cujus beneficium velut proprium reputant. Haec beneficiales aedes cum transeunt, inclinato capite ostium in

Elephantum supplicantiū pompae introcunt.

Exemplum ambitionis in Elephantum.

Alterum.

Gratitudinis commemoratio.

memoriam venerantur, itemque templi fores, ac crucis imaginem a rectoribus edocti. Ex more suo subinde forum olerum petunt, ibique quisque elephanto aliquid objicit. Erat inter hos Mulier quaedam ex oleis suis elephanto semper benefica. Tempore autem adventante quo in furorem abeunt bestiae, nondum profus alienatae, per sex septemve dies cum dominis vicatim discunt, qui populum ut aliquid in nutrimentum furiosi elephantis conferat deprecantur. Sed enim regere animal non potens magister, voce tantum monet, ut caveant atque elephantum furentem ipsi vitent, plane eadem tragedia, qua in Lusitania tauriludia exercentur. Simili insolentia agitur rabie elephas, in forum olitorium quandoque venerat, omnia ibi everrens, ut homines coacervati timidique huc illucque de salute solliciti discurrerent, aedesque aliquas peterent. Inter hos & illa mulier benefica elephanto olim, domum quandam anxie subiverat, concussaque subito periculo, infantem suum in sporta positum desererat. Itaque magnopere sollicita elephantum cuncta turbantem, ut tyrannum pueri verebatur, ac lacrymis madida clamoreque turbata, jam propinquum filii funus desebat. Verum elephas accedens ad sportam furoris oblitus subito, ipsum infantem modestè proboscide excepit, ac impluvio cujusdam officinae innoxium clementer imposuit, ad pristinam rabiem reditu deinceps facto, renovatoque circa alias res tumultu, cunctis admirantibus, exultante praesertim matre, restituto puero vivo ac integro. Talia infinita per Indiam exempla quotidie oboriuntur, ex quibus paucaduntaxat commemoravi, ut belluae gratitudine homines nostros admonerem, qui infausta meritorum ac benevolentiae oblivione, omnem benefacti ex animo memoriam delent, cum & insensatus elephas repetat, quod nos melioribus disciplinis imbuti, sensibusque praediti, ingratitude nebula obducimus.

CAPVT XLVII.

Abada sive Rhinoceros.

India *Abadam* sive Rhinoceros non habet; verum in Bengala & Patana reperitur. minores sunt elephanto, cornu breve naribus ostendunt, quod postrema parte crassius, anteriore acutum eminet, coloro caeruleo tristiore ac albo. Porci habent rostrum, pelle rugosa ac scutulata. Cum elephanto similitudinem exercent. Quidam hoc animal pro Monocero habent, quod nullus usquam hactenus sit visus, auditu tantum intellectus. Sanè Lusitani adfirmant & Bengala homines adstruunt, circa Gangem in regno Bengalae multitudinem magnam esse harum belluarum, ibique caeteras bestias ad

Rhinoceros ubi.

bestias ad potum convenientes operiri, donec rhinoceros biberit, quem post illa sitim explent. Cornu enim naribus impositum aquam tangit, ob vicinitatem narium & rostri. Et probatur illud ab Indis adversus venena, aliosq. morbos summopere. Quin & dentes, ungulas, carnem, corium & sanguinem, immo sterco contra venena laudant, ut & ipse experimento subinde didici. Neque rhinoceros ubique eadem praestantia valet; Nam quorundam cornu 100, 200. & 300. pardavis aestimatur, aliorum 3, aut 4. dignoscuntque virtutes Indi certa scientia licet ejusdem coloris & magnitudinis sint. Causa autem efficaciae discrepantis ex herbis est, quibus aliis in locis optimis ac saluberrimis animal victitat, aliis vero non item. Circa Malaccam quoque Sianam & Bengalam capreae quaedam sive hirci inveniuntur sylvestres, medico item cornu, contra venena, ut ipse probavi. Has Capreas vocant *Cabras de Mato*, id est, Capreas sylvestres. Anno 1581. Rhinoceros cum Elephanto Regi Hispaniarum Philippo tum Lisbonae existenti pro munere advenit ex India. Atque haec de avibus Indiae terraeque animantibus. Plures bestias aliquis facile enumeret: sed ego tantum has descripsi, quas communis scientia probavit, exclusa ab historia omni incertitudine circa ignota.

CAPVT XLIIIX.

Pisces, ac Indiae monstra marina.

Pisces Indiae multi sunt & quibusdam gustus bonus. Optimus est quem *Mordexinum* vocant, *Pampanum* & *Tatungum*. Est piscis *Peixa ferra* dictus, quem in orbes scindunt Salmonis instar, ac sale condiunt, estque excellens valde & longinquam in navigationem duraturus. Oriza autem pisces ferè omnes coquunt, cum jusculo quod superfundunt, acidi gratiq. gustus, ut apud nos uva immatura sive acinae; *Carril* vocatur. Is cibus illis cotidianus est, servitque oriza vice panis. Alofa item ibi bona est, solex, alique pisces diversi generis. Squillae autem tanta magnitudo, ut 12. in cenam sufficiant, & cancer item magnitudine ac bonitate excellit, contraria ratione cum iis, qui apud nos celebrantur. Lunae etenim plena ibi vacui sunt, cum apud nos lunae turgida & ipsi succo singulari alimentoque repleantur. Musculi ubique multi. Ostreae item praesertim circa Cochinum & Comorini caput. sed ea non ita aestimantur. Pisces in India parvo pretio comparari possunt: Duobus etenim staveris pro 5. aut 6. hominibus facile prandium ex pisce & oriza ritu Iberorum instruas, quae sane vilitas magna est, si cum pretio Hispaniae ac Lusitaniae compareretur. Pisces quosdam *Tubirones*, sive *Hayos* flumina Indiae maria abundan-

ter habent. Hi perniciosi valde natatoribusque infesti, multos margaritarum piscatores interimunt, ideoque flumina natatu non frequentantur, constructis tantam cisternis in quibus sese homines abluunt. Cum Cochini in flumine navis nostra staret, claususque reparatus antiquis esset restituendus cardinibus, nauta cum 4. aut 5. sociis in lembo post navigium erat, unusque loro navi alligatus media sui parte in aqua haerebat, ut clauum aptaret. Is mox ab hujusmodi *Hayo* correptus fuit, mordicus amputato crure ad femora usque, quamvis piscem nauta remo caderet. Cumque homo bonus manu piscem contrectare vellet, & manum cum medietate brachii parteque natium iterato morsu amisit, frustra percutientibus sociis: Cum vitae tenui ipse aut etiam voto vulneratus hoc modo ad Xenodochium ferebatur, nosque altera die enavigavimus. Hujusmodi exempla quotidie in fluminibus, ac mari Indico accidunt, inter urinatores ac piscatores, qui tanti monstri morsu vitam crebro amittunt. In flumine Goae quando ostium hyberno consuetoque tempore obturatum est, quidam piscatores piscem caperunt, insolenti figuram qui deinde delatus ad Dominum meum Archiepiscopum, ejus jussu fuit a me depictus; mittebatur ad Regem Hispaniae imago. Is magnitudine justi canis, porci rostro, oculis minutis, nullis auribus, contentus tantum foraminibus duobus, quatuor pedes elephanti pedibus similes habebat, caudamque latam a dorso desinentem ac sine planam, stimuloque rotundo & acuto. Per atrium discurrebat grunnitu porcino, squamis corpore in universum coniecto, magnitudine membri pollicis prioris, duricie infracta, supra ferrum, quam neque gladio penetrare poteramus. Ad contrectationem sese in globi formam contrahebat, occultatis extra omnem animadversionem juncturis ac disjunctionibus. Ita clausus nullam vi referari poterat, verum quietior, paulatim resolutus, cursus suos repetebat. Ceterum quia piscium hic inita narratio est Historiam piscis admirabilem haud impertinenter referant. Illam multi, vel supra fidem veri estimabunt. Sed pictura in palatio vice-regis, testimonioque testium probatorum veritatem firmabunt; Cum nomen agnomenque ducis navis, annus, dies, &c. adscripta sint, multis qui in eadem navi fuerunt etiamnum viventibus, quod recens historia sit. Res haec est. Navis quaedam solito cursu Mossambicque ex Lusitania Indiam petebat, secundo vento velisque turgidis, optimo statu, ad lineam directam navigatione. Cum autem 14. dierum spacio eundem semper cursum tenuisset, nihil tamen proficiebat & dinumeratione graduum facta apparebat retrocessisse navem, summam omnium admiratione, cum & tempestas faveret,

Hayos piscis noxiat.

Exemplum;

Piscis mirus porci instar.

Remora exemplum.

Cornu Rhinocerosis coloris.

Mordexinus piscis Pampanum & Tatungum.

Pisces parvo pretio comparari.

faveret, & experientia docuisset nullos in ea parte maris fluctus esse, qui navigationis felicem tractum impedirent. Itaque stupentibus cæteris & incantationis aliquam vim occultam suspicantibus, fortè celestes proram diligentius inspexit, ibique caudam magnam latamque piscis animadvertit, qui proram flexu obtinebat curvata caudæ, ceterumque corpus sub carina tendens, capite clavum subibat contraque omnem ventorum vim navem morabatur, retròque trahebat. Eum magnâ contorum vi navales focii detraxerunt, caudaque solutâ navis bono ferebatur successu. Pictura in Proregis palatio memoriæ causâ exstat, ibi sæpè nomen ducis, annique notas legi, sed nunc exciderunt. In Bengalæ flumine Gange Crocodili reperiuntur, marinique angues immensæ magnitudinis, qui piscatores ac lembos sæpe evertunt, terramque subindè infestant, in viatores lethali morsu, ut cotidiana exempla docent. Cochleæ circa Malaccam formâ ut apud nos D. Iacobi cochleæ tantæ magnitudinis extant, ut unam ex arbore pendentem vix duo homines baiuli ferant. Tales saburræ loco Malaccæ navigio advehebantur, quod nostra in clasâ ad S. Helenam, circa Terceram tempestate frangebatur. Et advehebantur aliquæ per Iesuitas missæ, ad frontispicii monasterii, templique Lisbonæ instructi decorem. Pariter navis S. Petri titulo insignis ex India Cochino Lusitaniam petitura, syrtibusque D. Petri 6. gra. in Austrum a Goa illisa, fracta fuit. Verùm mortales omnes Caravella ex tabulis navigii concussi factæ præsidio salvati in Indiâ rediere. Medio tempore tamen a cancri passi maximos metus. Illi summo numero ac inusitatâ magnitudine homines quos comprehendere poterant elidebant, ideoque arctâ vigiliâ, ac excitatis munitionibus arcebantur. Rei gestæ veritas nupera est, cæque in navi quâ ex India in Lusitaniam proficiscebar, duo navales focii erant, qui eodem in D. Petri navigio cum fuissent, oculatum testimoniû præstabant. Picturæ præterea passim in India Goæ idem testantur. Hæc de piscibus monstrisque marinis, quæ certâ fide cognovi, relata sint.

Crocodili.

Cochleæ ingenti magnitudine.

Cancris inusitati roboris miræque magnitudinis.

CAPVT XLIX.

Fructus, arbores, planta vulgaresque Indiæ herba; præcipua Ananarum descriptio.

Annotatio D. Paludani.

Anane a Canarinis Ananasa dictæ, a Brasilianis Nane, aliisque in Hispaniola Iajama, ab Hispanis in Brasilia Pinas, propter similitudinem quam hi fructus cum nucis pineæ habent, ex provincia S. Crucis in Brasiliam allate primum, mox in Indiam Hispanicam, post in Orientalem, ibidem magnâ copiâ crescunt, magnitudine citri aut

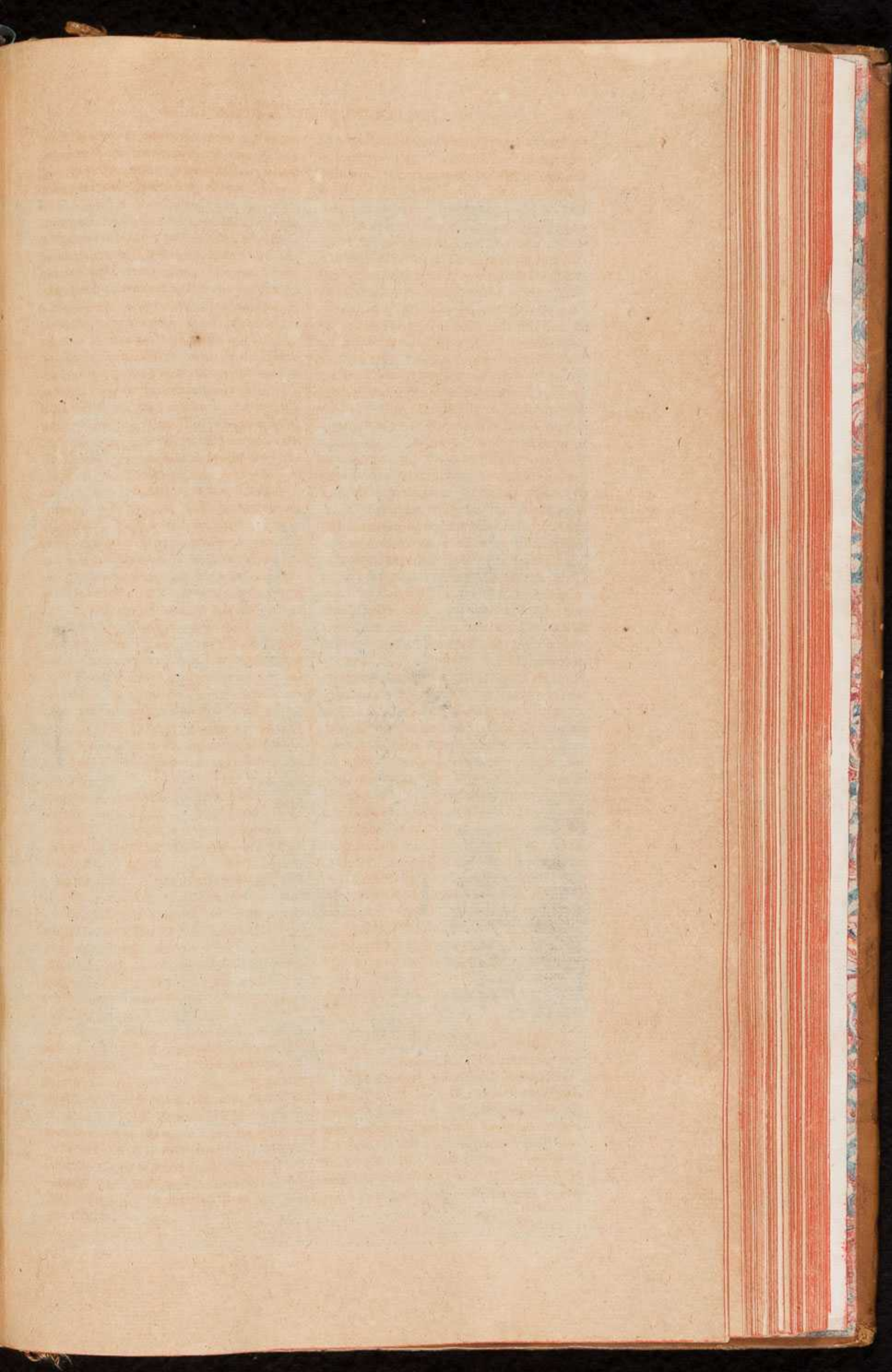
melonis, colore optimo inter virorem & flavèdinem, percunte quando maturescunt virore, sapore grato odoreque placido, instar abricoti, cum & ades in quibus hi fructus sunt, odore cognoscantur. Carduo altitudo a longè non ita abjunctus, echinata perinde folia non habent. Caulis ex quo emicant cardui magnitudine, radices ut carduus habet, cui unus tantum fructus incumbit, medio scapi, aliique minuti circumdant, quorum & quidam fructus ferunt. Hujusmodi in horto meo plantas ex Brasilia allatas habui, verùm nostri frigoris impatientes. Calidus est ipse fructus ac madidus. Ex vino sumitur instar Persici, facili digestionem. Verùm inflammationem parit & astum, depravationem gingivarum, ob tenuia fila quibus distinguitur; Fructuum horum species apud Brasilia populos differentia linguarum varia item nomina habent. Prior Iajama vocatur, longior ac sapore jucundior, carne flavâ. Altera Bonjama, albo interiori colore, ac sapore ob dulcedinem nimiam stolido. Tertia Iajagna dicitur, eodem albo colore, verùm gustu vinoso & acido. Ceterum naturâ ipsa fructus hi passim quoque crescunt, nominanturque sylvestres Ananassa. Hæ scapo lancea altitudine aucta, magnitudine aurei mali, echinatis item foliis, spinisque mitioribus cinctis, a porcis manducantur, licet sapore hæud ingrato sint. Planta ipsa cum radicibus succi plena est; Succus cum saccharo mane mixtus, certo adversus calores hepatis ac renum, ipsaq; renum ulcera, purulentam urinam, virgaque excoriationem remedio valet. Arabes laudant hunc succum adversus sacrum ignem, ac Queura indignant. Qui plura cognoscere cupit Costâ legat, Ovidum ac Thevetum. Ananas saccharo conditas cucumeris magnitudine ego plures habui.

ANane inter Indiæ fructus sapore præstant. Non sunt quidem naturales Indiæ, verùm exoticæ a Lusitanis ex Brasilia allatæ, ideo principiò maximis pretiis pardauvo æstimabantur, nunc verò multiplicatæ vilescunt. Maturescunt quadragesimali tempore, tum enim gustu polent gratissimo. Melonis sunt magnitudine, formâ coli, aut nucis pineæ, facili tamen scinduntur; rubro colore, admixto virore, cubiti fere altitudine excresecunt. Folia hujus herbæ ex Hispania Sempervivæ imagine conspiciuntur, perpetuè etenim virent, ideoque a trabe domus suspenduntur, arctiora tamen sunt, ac circa margines sinuosa. Manducandi seu nucleorum gratiâ in orbes scinduntur, ac Persicum colore maturum repræsentant, pari item ferè sapore. Verùm delicato gustu supra omnes fructus præstât. Succus musti dulcioris instar vix satietatem implet. Calidi sunt, nam si cultrum horæ mediæ spacio insertum teneas, ferè consumptus erit. Sanè communi usu hominibus vix nocent, nisi supra modum sumantur, usque ad gulam. Infirmis hæud permittuntur.

Ananarum forma.

Succus.

Natura.

Ninschoten.

Mercador.

Baniane.

Habitus et facies Mercatorum Goensium Indorum,
qui mutandis mercibus valde industrij

Habyt en gedaente der Indiaensche Coopluyden
welcke in hare handel seer cloeck zyn

Banjanes e Cambaja populo
scribendo, supputandoque

Banjanen van Cambajen in
schryven en rekenen zeer

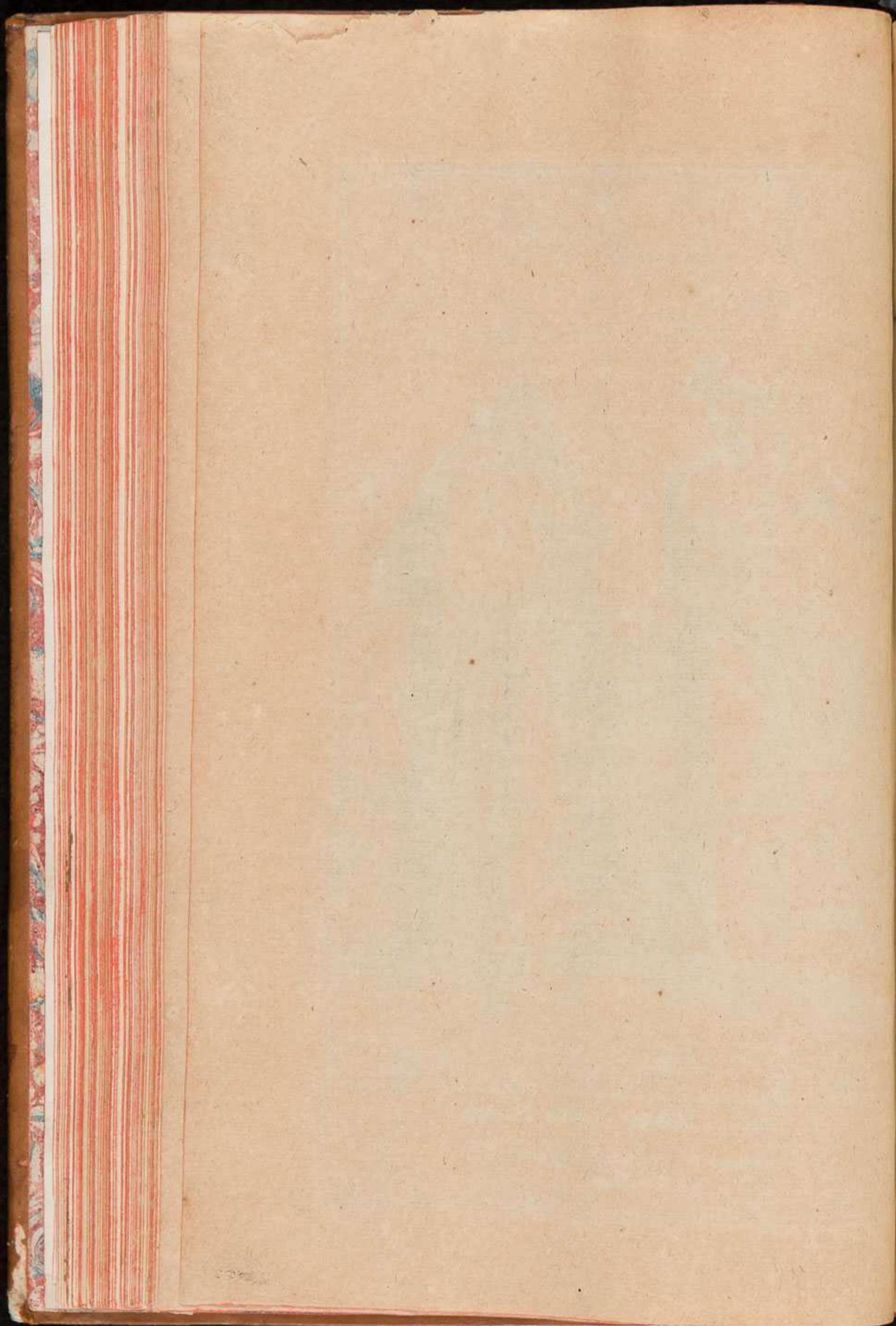
Bramene.

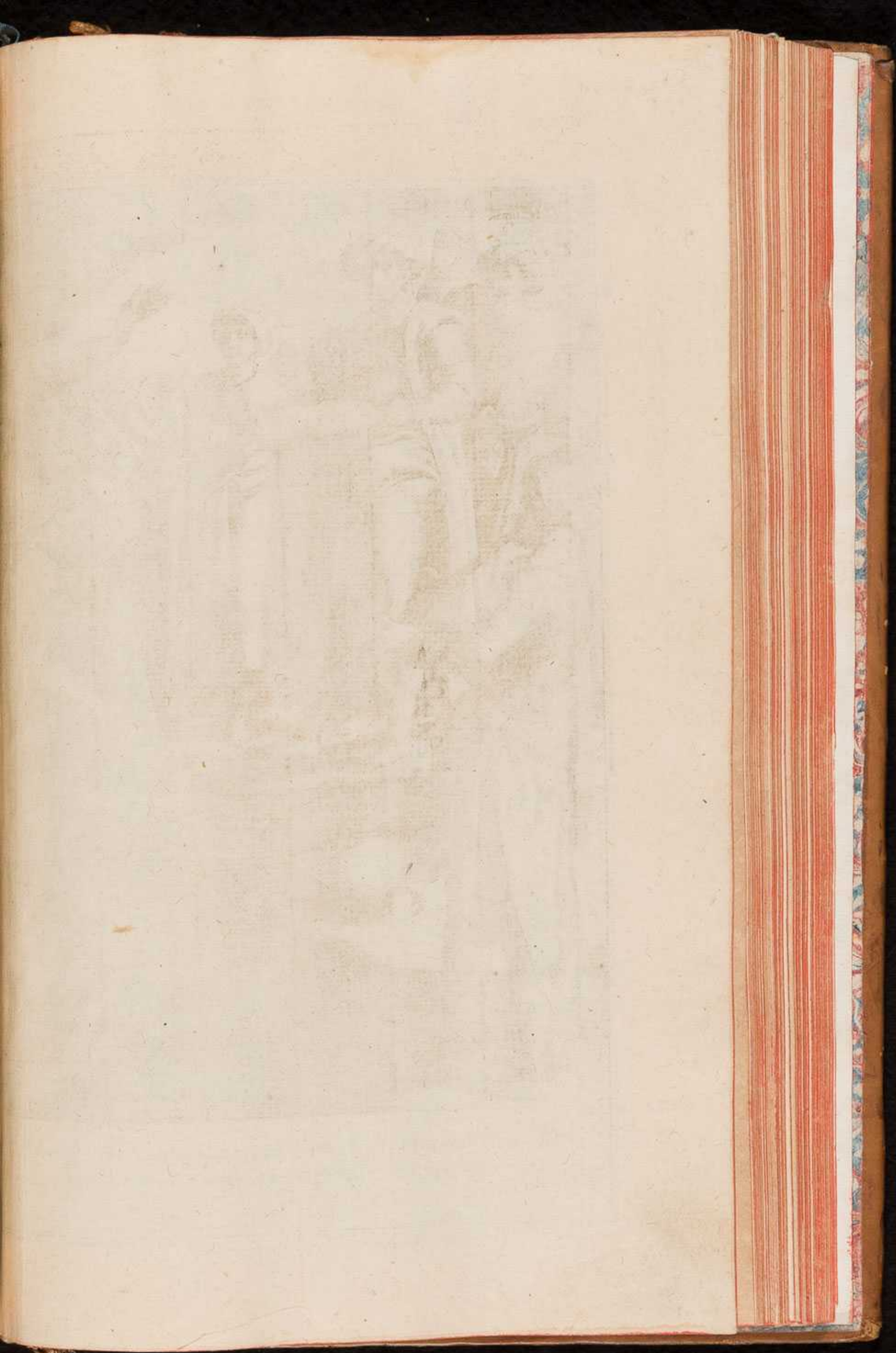

Bramenes Idolorum in India Sacerdotes.

Bramenes der Indiaenscher affgoden Papen
ofte Priesters.

58 en 59

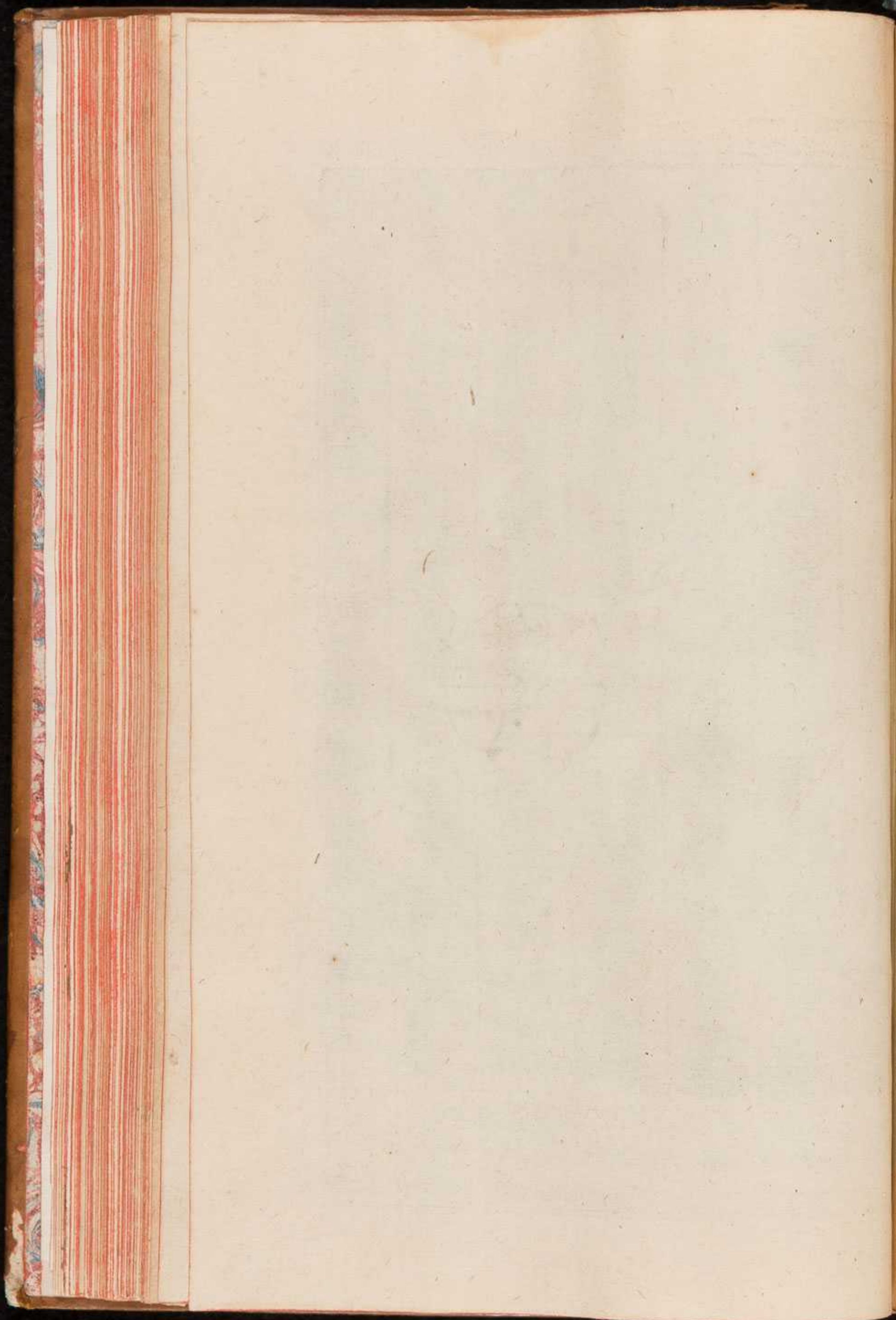

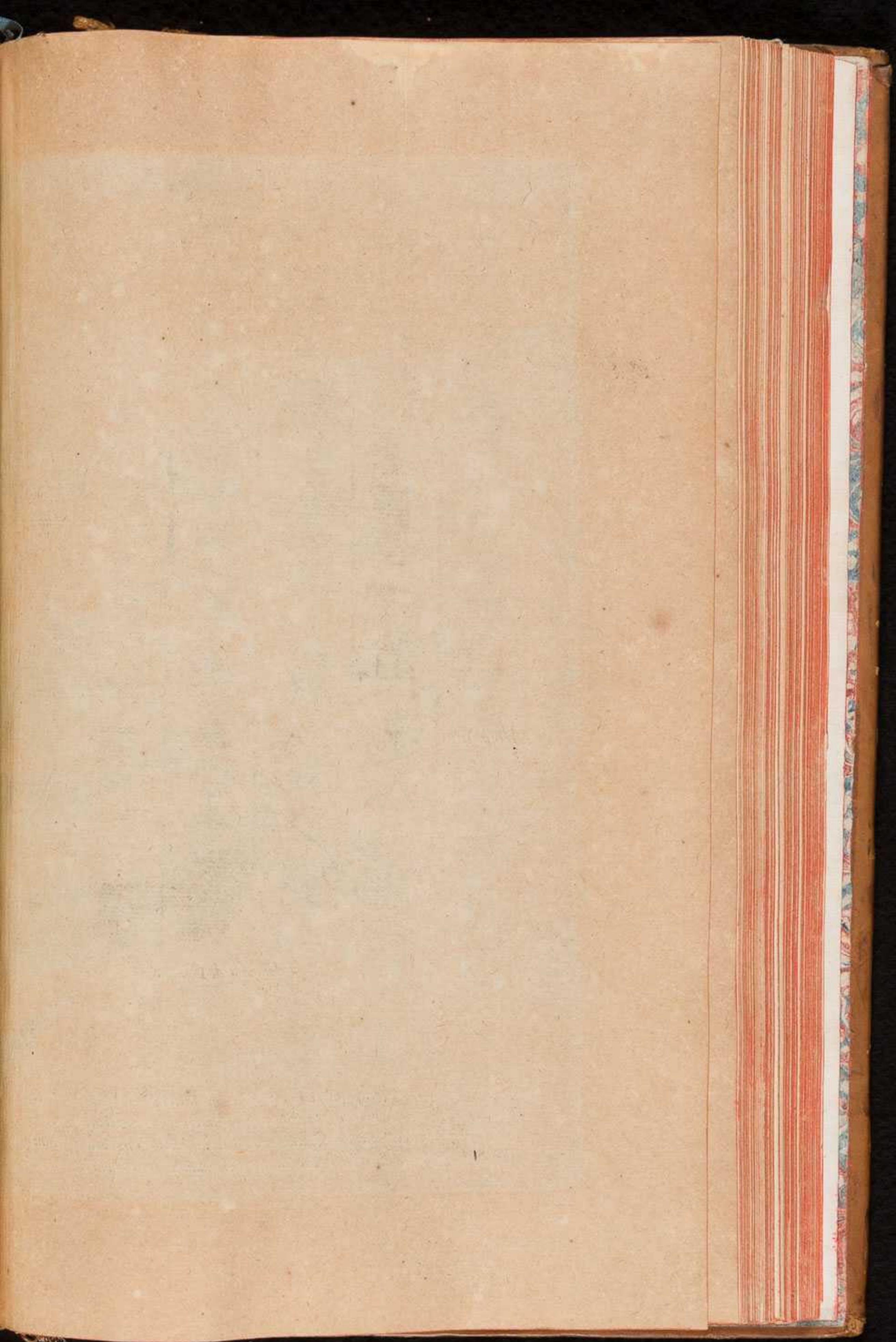
*Bramenes cum mortuus est, secundum eorum legem crematur. uxor
autem ejus, præ amore, sese vivam in ignem cum illo conjicit.*

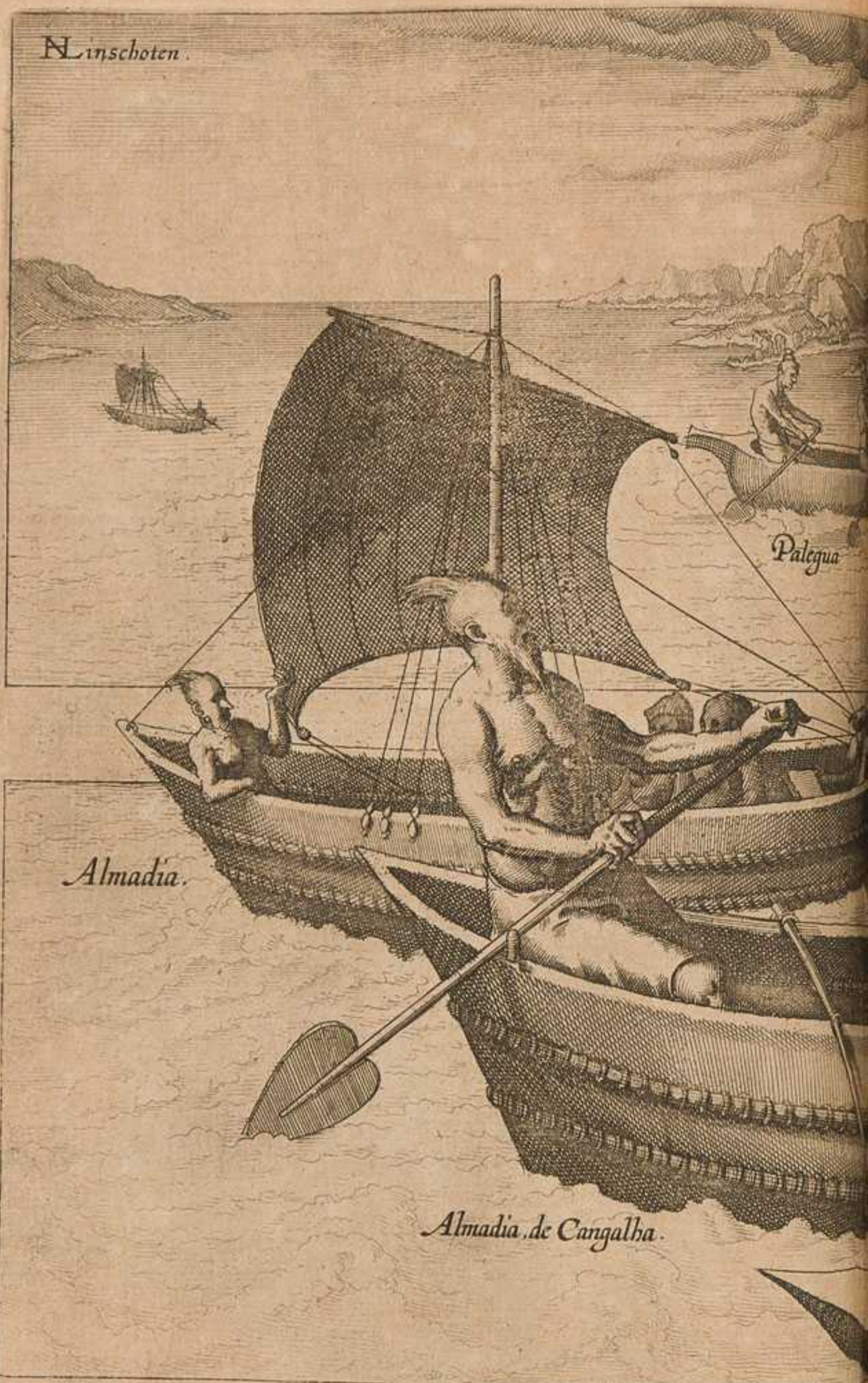

Ioannes à Doetechum fecit.

De Bramene doot wesende wort nae haer wet verbrant, en zyn
vrouwe wort liefde haers mans, verbrant haer levendich met hem.

Scaphæ piscatoriæ Goensium et Cochinchensium, alteræ ex solido trunco excavatæ, alteræ, e pluribus funibus coagmentatæ, priores Almadias, alteras Tones et Paleguas vocant, implent et hashydrijs aquæ recentis, quam ad naves deferentes divident, quarum magnus illic numerus.

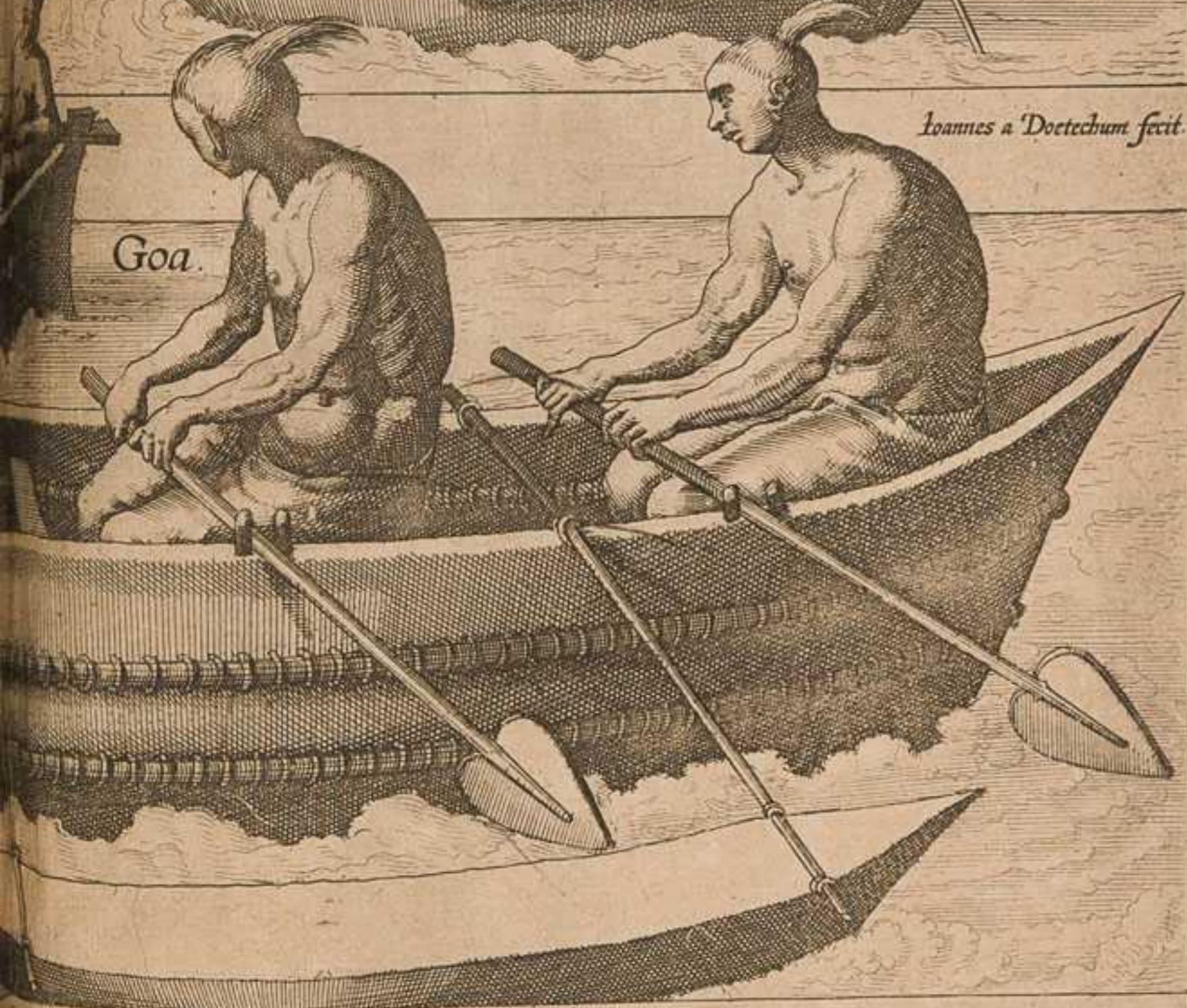
Cochin.

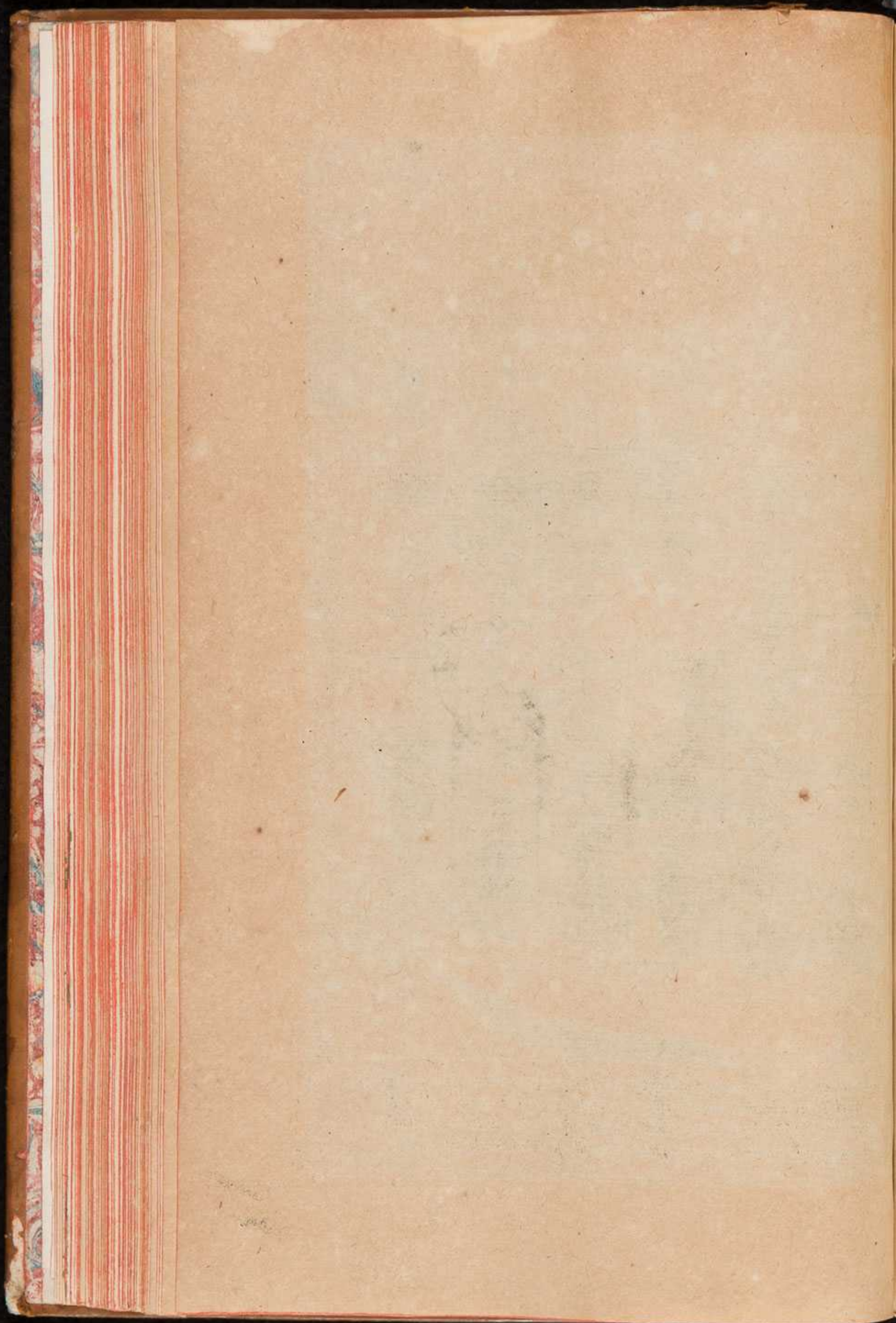
Tone de balneo,
digo Banleo.

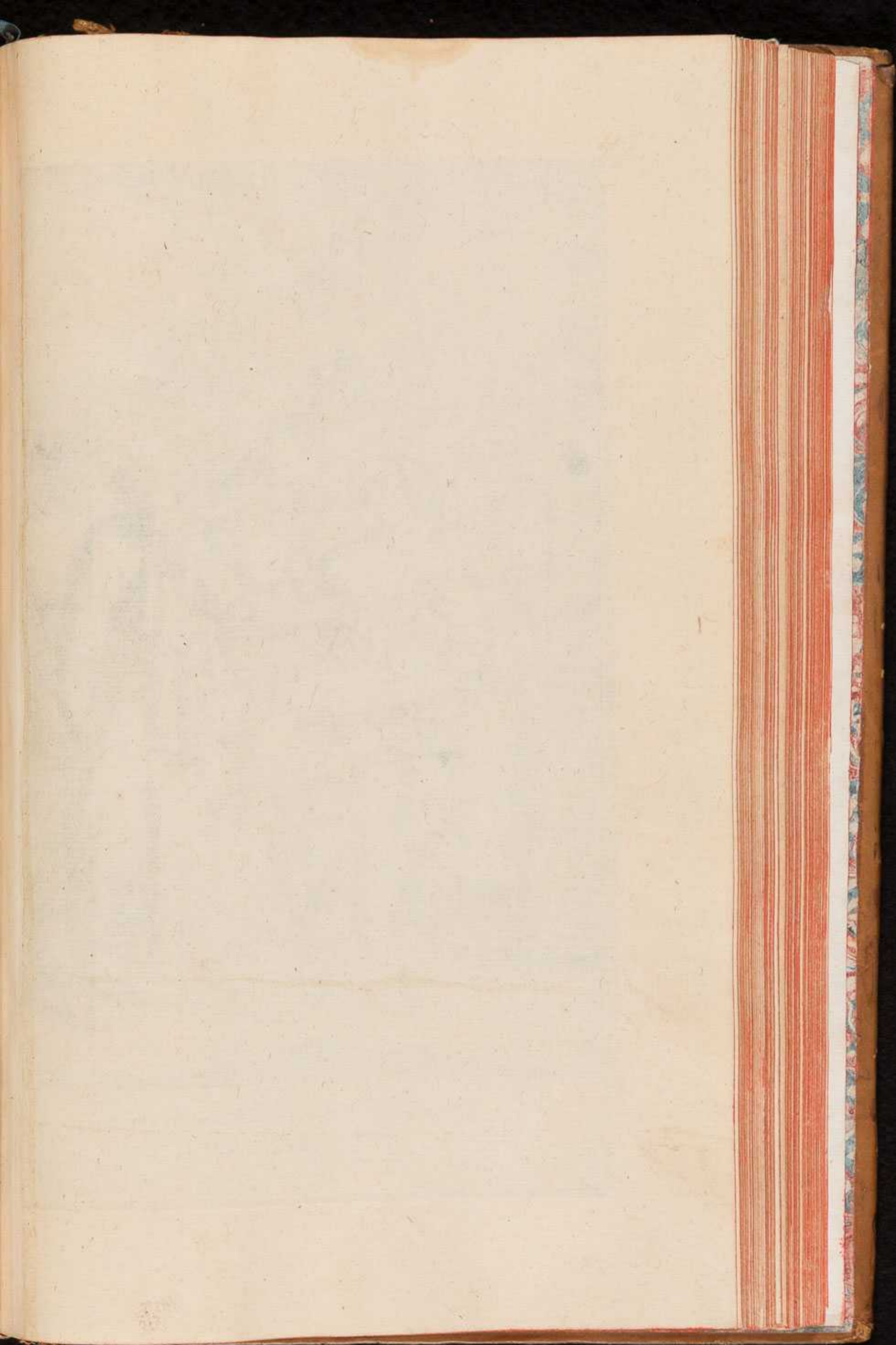
Ioannes a Doetechum fecit.

Goa.

Schepen diemen te Goa, en Cochyn, gebruyckt om te visschen, d'ecne wt een hout wtgeholt,
ander wt veel struycken, met coorden tsamen gebonden, d'eerste worden Almadias,
andere Tones, en Paleguas, genaemt, die daer in groot getal zyn, welcken versaden
wt cruycken vol soet watzers daer in gestort, om aende schepen te vercoopen —

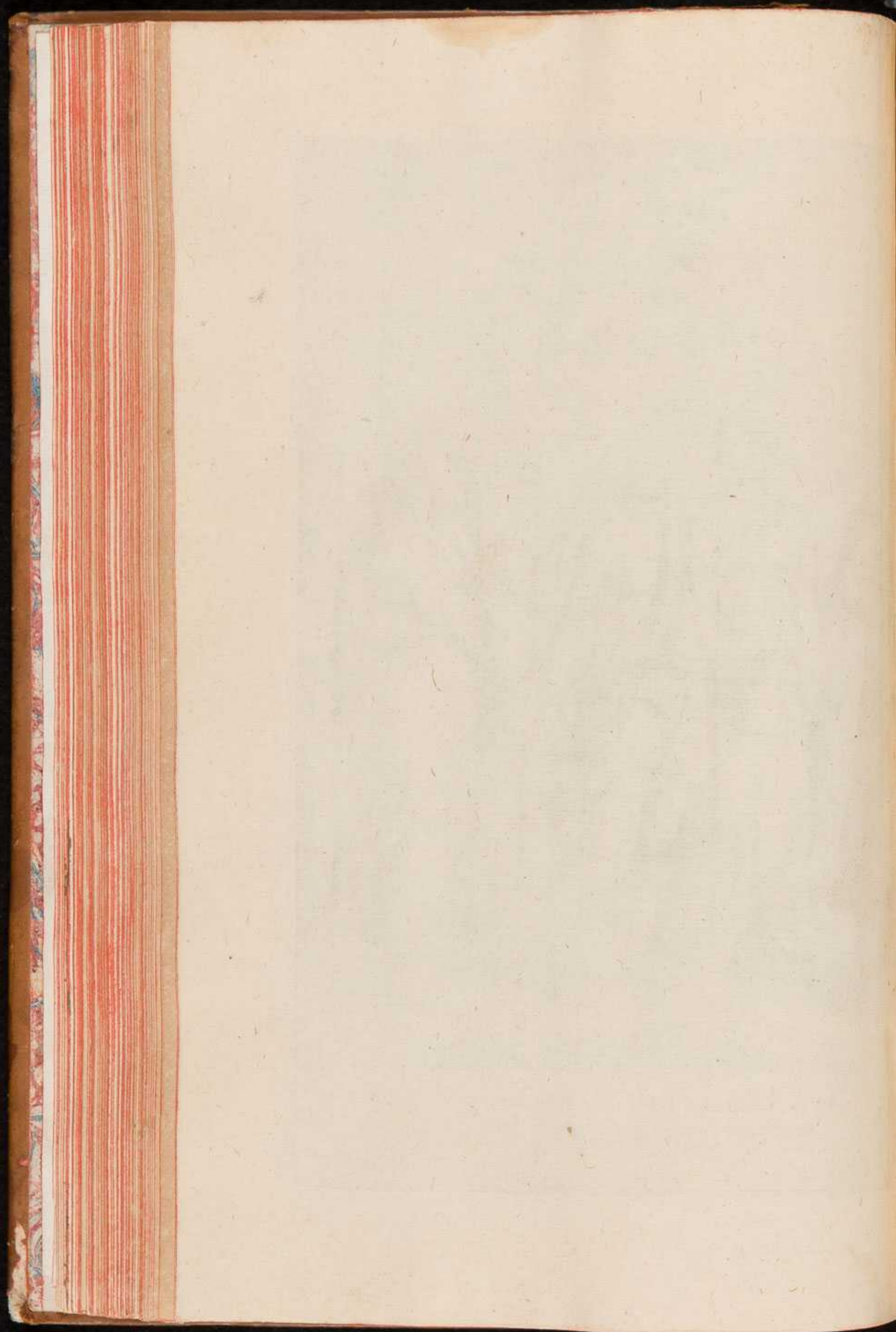
Nuptiarum ritus, et epule in Provincia
Ballagatê supra Coam.

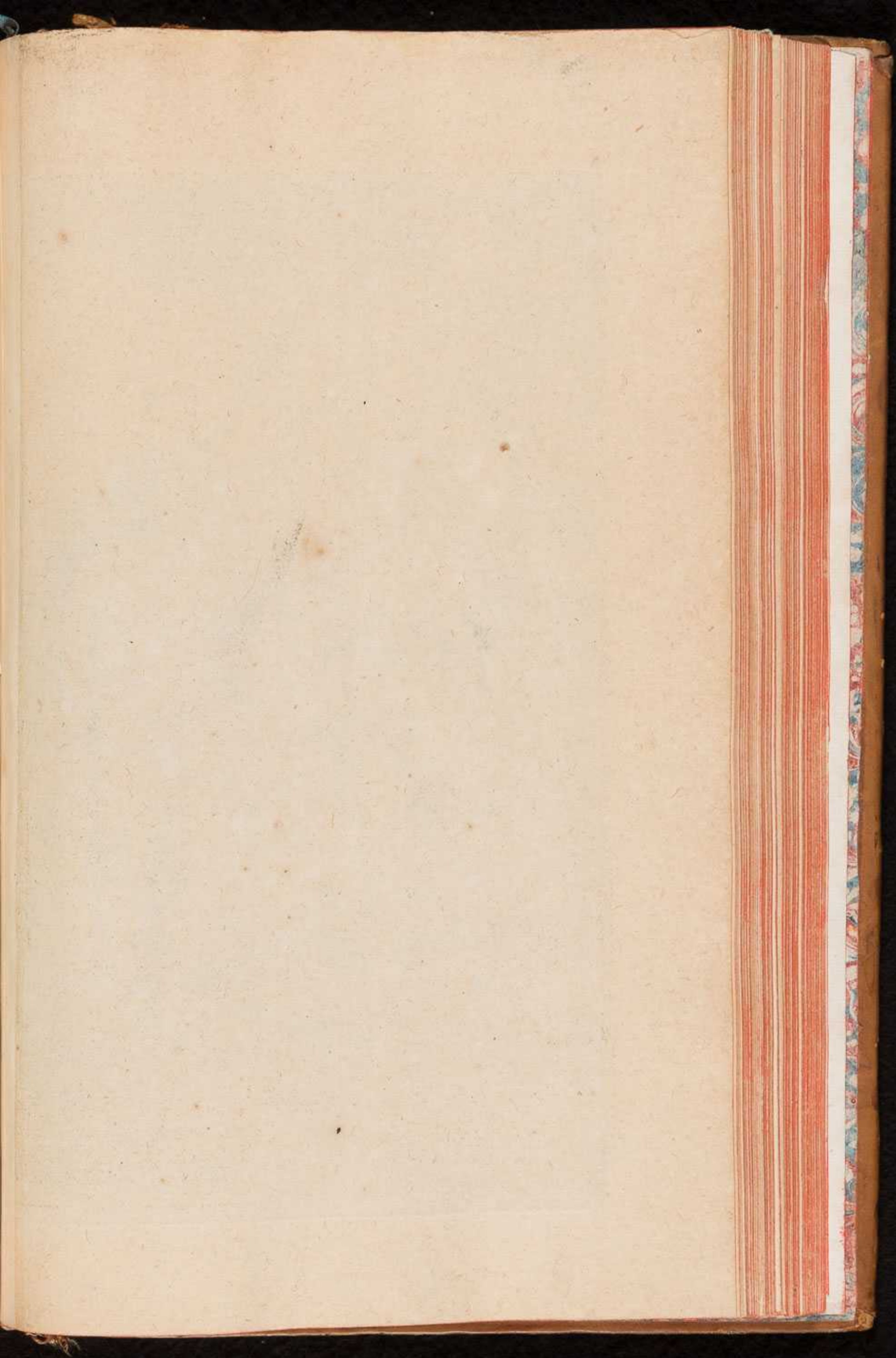

Isa. à Dor fec.

Maniere van bruyloft int Lant van
Ballagate achter Goa gelegen.

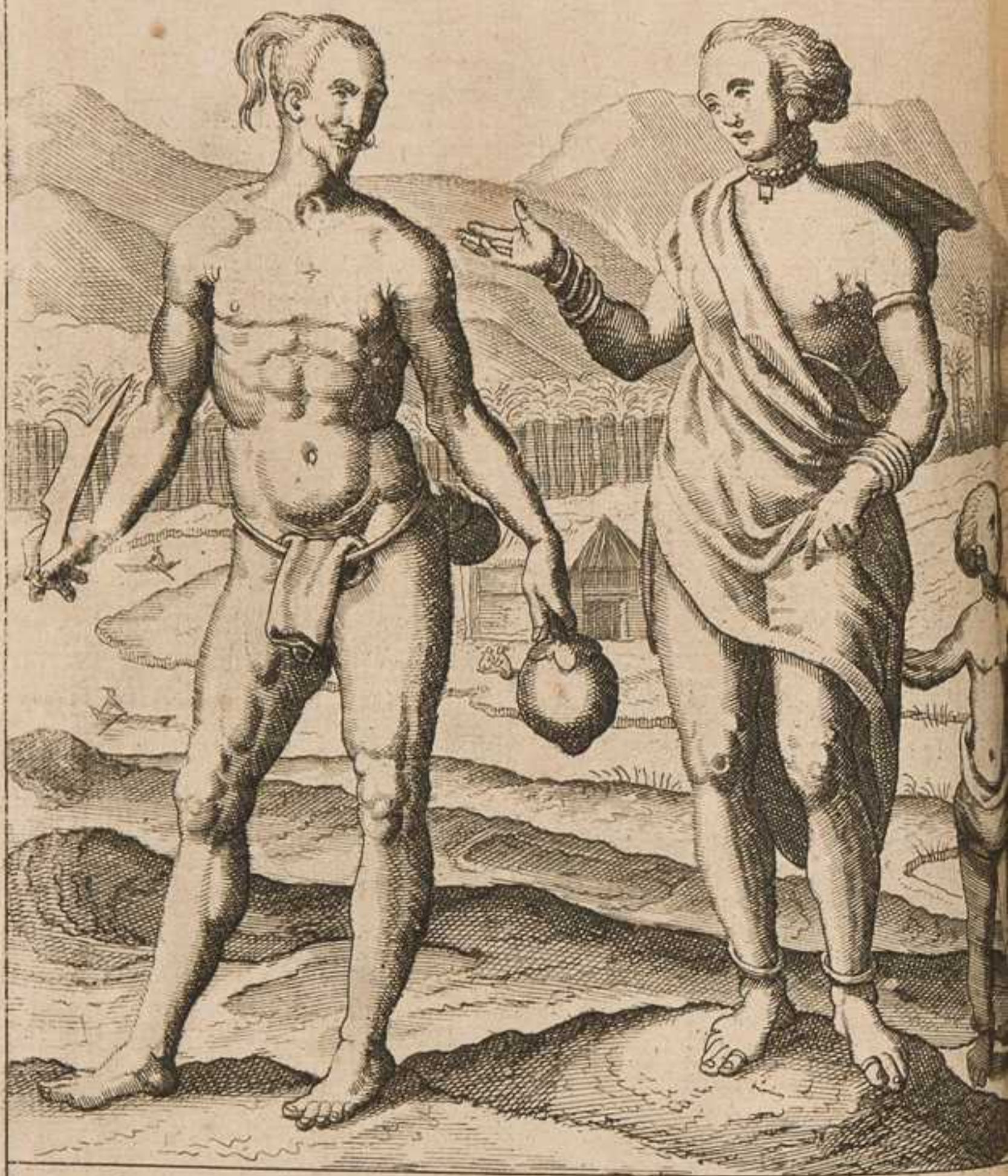
58 en 59

N. inschoten

Canarim

Agricola Indus Canaryn dictus
Een Indiaens lant ofte bouwman
genaemt Canaryn.

Indorum liberi pro eorum
tantum rariori tela
Indiaensche kinderen als slants
melheyt met een dun linnen doek

Lascaryn

Balhadeira

Ioann. a Doct. fec.

... pudendis

Miles Indus quem lascarin nominant

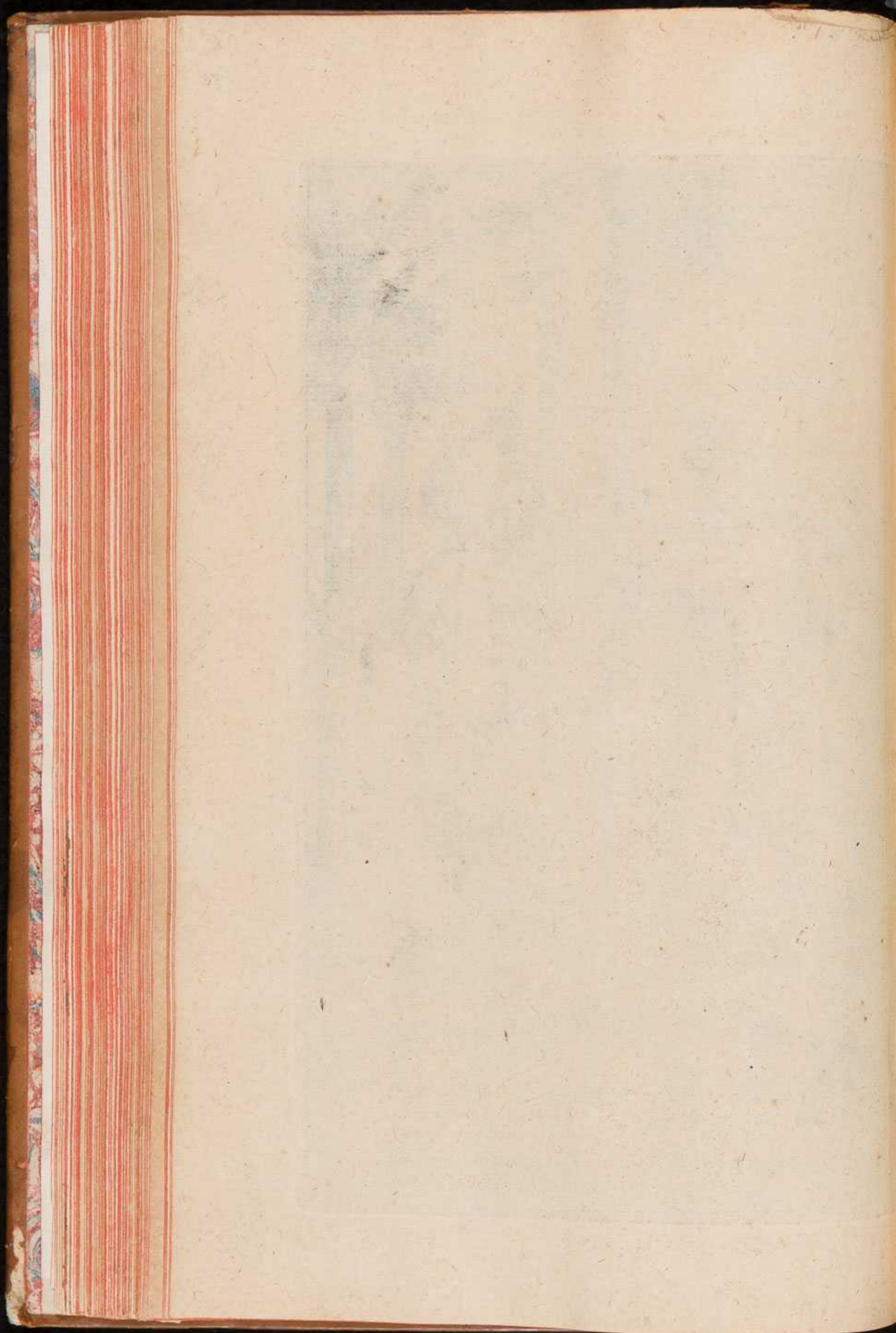
Inda meretrix saltando et canendo victum queritans.

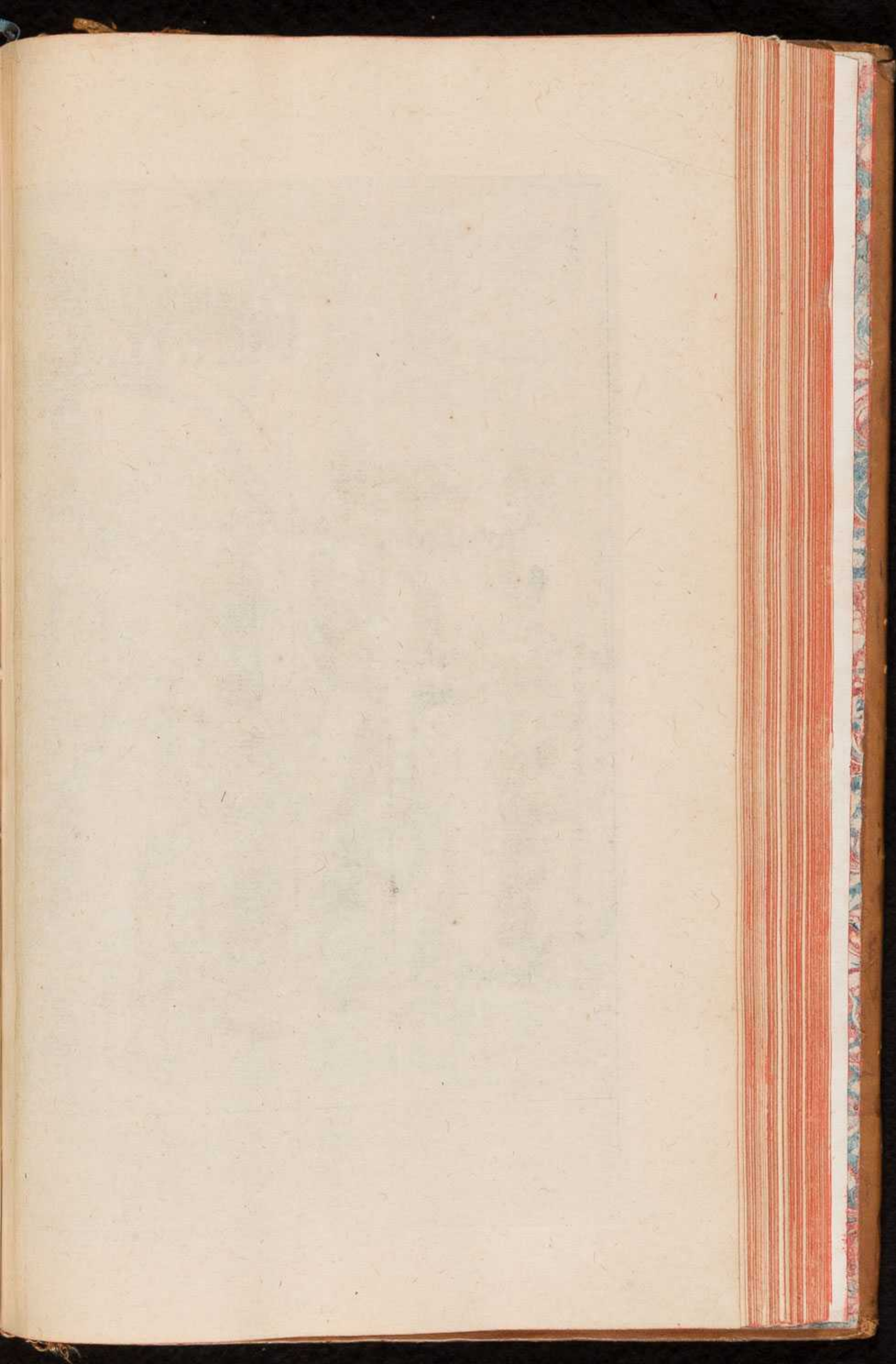
... die scha :
... hebbende.

Een Indiaens soldaet lascarin gheeten.

Een Indiaensche lichte vrouwe met dansen en singen haer cost winnende.

58 en 59

*Legati Regis Ballagatte in
urbe Goa comitatus.*

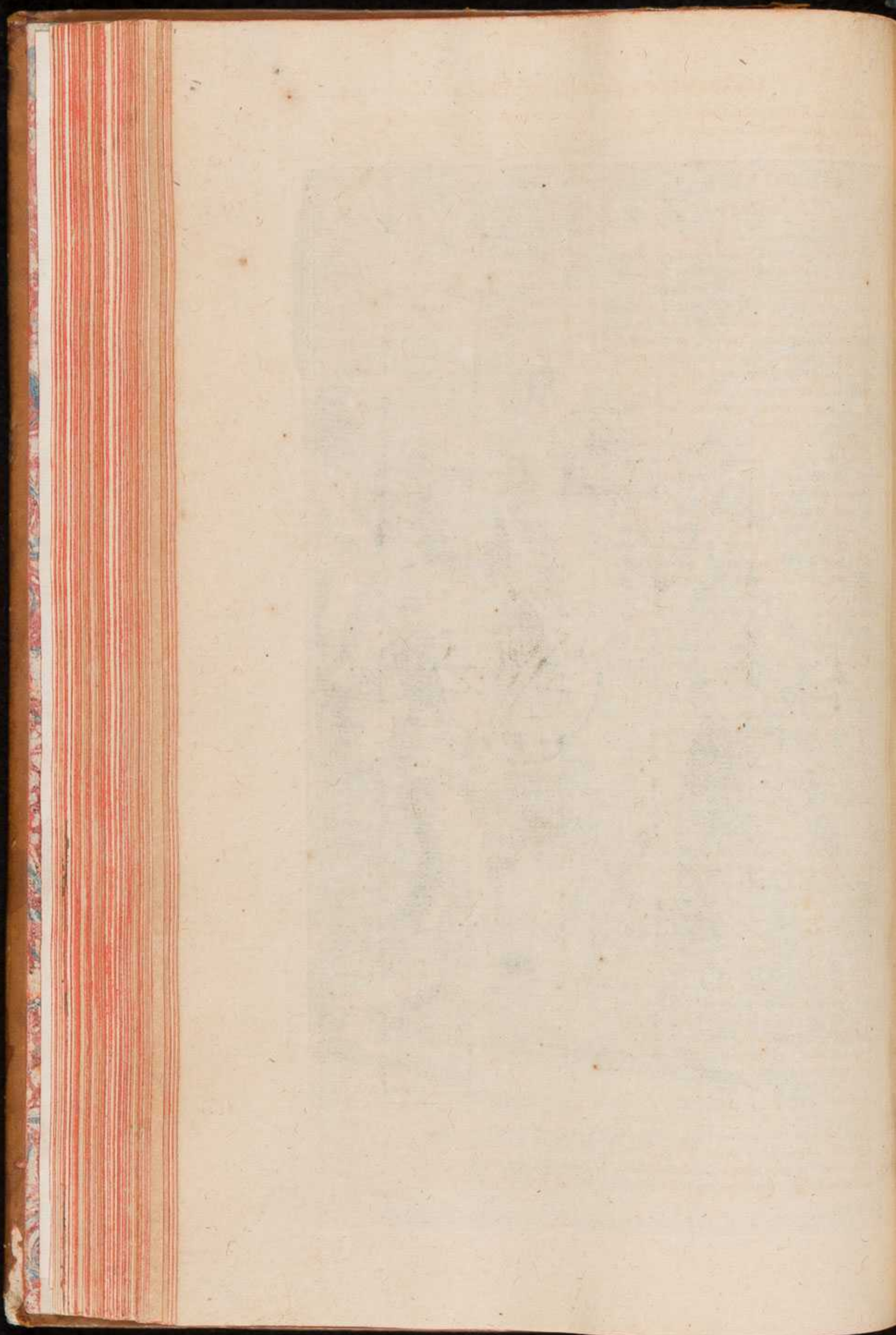
N. Linchoten.

Ioann: a Doete: fec:

Die staet des Ambassadeurs van den
Coninck van Ballagatte binnen Goa

58 en 59

mittuntur. Vulgò scinduntur orbiculatim
vinòque mersantur, suavemque omnino
cibum præbent.

CAPVT L.

Jaqua sive Jaacca.

Annotatio D. Palud.

*Caleceti & in quibusdam India locis juxta
mare ac flumina fructus quidam crescit in
Malabar Jaca dictus, in Canara & Gusa-
ratta Panax, & Panasu, in Arabia Panax, in
Persia Fanax. Ex magnis arboribus crescit
non ex ramis ut ceteri fructus, sed ex trunco
supra terram sub ipsis foliis qua magnitudine
manus vident, filo duro crassoque labente per
medium. Minores ex hoc genere fructus qui
in Malabar optimi nascuntur melones nostros
magnitudine superant, exteriori autem cortice
viridioris coloris teguntur in similitudinem
nucis pineæ coacti, licet cortex adamantis in
aculeum formati speciem referat, nullo tamen
acumine, quamvis a longè aliter appareat. In-
trorsum vero flavi echinatis spinis vestiun-
tur. Qui Goa crescunt dissimili ac non ita bono
sapore ut in Malabar probantur. Maturitate
plena mense Decembri vigent, optimeq; olent.
Sunt autem duplici specie: optima Barca vo-
catur, altera Papa, non eadem bonitate &
tactu molliore. Præstantissimi 40. Malvadisis
sive Realo fere emuntur. Maturescentes co-
lorem atrum adipiscuntur, duròsque cortices.
Quod exteriori putamine nucem ambit, va-
rios sapores habet tum melonis, mox persici,
gustu tamen sapidiore, inde favi, postea citri,
eadem jucunditate palati, licet durioris sint
digestionis. dejectantur enim nondum percocti,
prout desumpti fuerant. Si quis in longitudi-
nem fructus hos secet aperiri que, introrsum
albescunt, carne coacta capsulisque distincta,
quibus oblongæ nuce crassiores majoresque
dactylis nostris continentur. Illa cinericia pel-
licula obiecta, album nucleum ut castanea
nostre habent, crudaque desumpta terrestres
sunt, gustu acuto & flatuosa qualitate, assata
tamen sive elixa castanearum instar, valde
palatum delectant libidinè que excitant, idè
maximè experite. Ventris fluxum quoque re-
primunt. Pulpa exterior stomachum valde
onerat, malos ac venenatos humores producit,
idè que qui plurimum hisce fructibus vescun-
tur, facile in pestiferum illum morbum inci-
dunt, quem Indi Morxi nominant. Qui plura
scire desiderat, is Ludovicum Romanum legat
5. lib. & 15. cap. Navigationum, Christopho-
rum a Costa cap. de Jaca, & Garciam ab
Horto 2. lib. cap. 4.*

lonis ferè formà ac magnitudine conspi-
ciuntur, ita tamen quædam graves, ut vix
attolli queant. Ananis extrinsecà formà
haud abimiles sunt, nitidiores tamen &
colore subviridi. Fructus interior folliculis
clauditur, ut castaneæ, alià tamen formà.
Folliculus quisque fructum habet, qui me-
diate albus, reliquâ parte flavedinè mon-
strat, naribusque adhæret favi instar, cui
haud dissimilis est lentore & gustu. Fructus
hic extrinsecus castaneam circumdat formà
glandis, si posteriùs viride putamen adima-
tur glandi, eadem magnitudine, aut in qui-
busdam paulò uberiore. Fructu extrinsecò
consumpto ipsæ castaneæ assantur, ac eli-
xantur probe, castaneisque Europæ sapore
haud abimiles existunt. Folliculi aliquan-
do tales centum in una Jaacca sunt, & plu-
res subindè pro fructus ipsius magnitudine.
Duplex Jaacca genus est. Optimum quod
Girasal vocatur. Vilius Chambasal. Formà
tamen aut arborum facie non distant, nisi
quod Girasal gustum habeat suaviorem.
Ceterùm hisce nominibus Girasal ac Chā-
basal Indi quoque orizam alià que merces
discriminant. Quod præstantius est semper
Girasal vocatur, quod deterius id Chambasal
dicitur, distinctis ita pretiis. Jaacca omni
tempore anni habentur.

Forma.

Jaacca du-
plices.

Girasal ac
Chambasal
nomina bo-
nitatis mer-
um Indiæ.

CAPVT LI.

Manga.

Annotatio D. Palud.

*Manga item ex magnis arboribus ut Ja-
acca crescit, plurimis ramis, ovique anserini
magnitudine sunt, cum in quibusdam locis In-
diæ duo pondo & quod excurrit pependerit,
colore sunt diverso, quibusdam pallidus viror
est, aliis flavedo, aliis cum rubro mixtus viror,
gustu gratissimo, ac jucundissimo etiã supra
Persicum quandoque. Quod ad nomen attinet,
communiter Manga vocantur, Canarinorum
linguâ Ambo, a Turcis & Persis Amba. Ab
Aprili usque in Novembrem ex arboribus
pendent, juxta locorum situs. multis in pro-
vinciis nascuntur, sed optima in Ormutiana,
ibi ceteris fructibus præstant. Has sequuntur
que in Gusratta crescit, unde & nomen
habent, minores quidem sunt, odore tamen
gratiore. Intus nucem habent minutam. Ter-
tium locum obtinent, que in Ballagatta inve-
niuntur, magnitudine ad 2. pondo & qua-
drantem, palato suaviore, quam illa que in
Charanna, Quindor, Madanagor, & Dulta-
bado, præcipuis Regis Nizamoxa civitatibus,
ac in Bengala, Pegua & Malacca proveniunt.
Culleolâ ademptâ Manga orbiculatim con-
scisse manducantur cum vino, etiã absque
eo, quemadmodum nos hic Persica sumimus.
Condiuntur quoque saccaro, oleo, aceto, sale,
ut in Hispania oliva, cultro aliquantulum
aperta ac zingibere, allio, sinapi, aliisque tali-
bus injectis. Cum sale aliquando obiter tantum
comeduntur,*

*Jaacca ex magnis arboribus nucis simili-
bus crescit, circa littus maris sive mari-
nis in locis, aliàs contra omnium factuum
naturam: nam supra terram ex trunco tan-
tum ac nodis ramorum dependent, verùm
ubi rami disperguntur nullæ crescit. Me-*

hæc ubi
crescit.

Quomodo.

comeduntur, ac oriza etiam cocta, quemadmodum hic oliuæ, eoque ritu condita ac cocta ad forum deferuntur. Fructus hic frigidioris humidiorisque qualitatis est, licet vulgo calidior habeatur. Stomachi dolores & convulsiones (ut ajunt) generat. Et Medici quoque Gentiles calidum hunc fructum judicant, quod & ignem sacrum, febres ardentes, tumores ac scabiem producat, verum ego hujusmodi mala existimo oriri ex putredine, quam in stomacho quibusdam facit, magnosque ob calores, qui eo tempore, quo Manga florent etiam absque earundem esu mortales in varios morbos impellunt.

Ante maturitatem, contrahit aliquo modo palatum, præcipue illa penitior pars, qua nuci accedit, mox maturus adlubescit sapore ameno. Nux cædolum duram habet filis durioribus cinctâ, & textam, zâ nux oblonga continetur, magnitudine glandis, intus alba, extrinsecus quoque alba pelle contecta, sapore amaro cruda, ideoque valet adversus Lumbicorum mala, & costa contra Diarream, tum gustu glandis. Aliud horum fructuum genus amanum valde, sine ossiculis reperitur. Est & tertium genus sylvestre (Mangas bravas vocant,) veneni eximia virtute. Necant enim continuo cum oleo desumpta, nullo hæcenus invento antidoto. Sunt virides leviter, colore fulgentes aliquantulum, lacteo succo plena, carne sive pulpâ rarâ, nux cortice duriore tegitur, magnitudine mali Cydonij.

Manga ex arboribus Jæacca similibus crescunt magnitudine Persici majoris, sed oblongâ formâ, ac aliquantulum incurvatâ, colore viridi nitido, inclinante ad flavedinem seu rubedinem. Ossiculum habet majus quàm illud quod Persico continetur, ad esum nequaquam commodum. Manga introrsum flavescit, lanuginosa quando scinditur, licet aliquæ leviores sint. Sapore sunt gratissimò, quo & Persicum superant: Cum Ananis inter optimos questuosissimosque fructus Indiæ computantur. Victum enim abundè præbent, ut in Lusitania ac Hispania oliuæ. Carpuntur etiam virides ac sale condiuntur ollis inclusæ, valentque ad cibum cum oriza, quam in aqua elixant, ut grana etiamnum integra durent, ac tùm cum salitis Mangis manducant, communi mancipiorum ac plebis cibo, quibus & piscis salitus Mangarum aliquando vice, cum oriza servit: nam ea loco panis est. Manga sale condita scissione ut oliuæ Hispaniæ albæ apparent, eodem fere gustu, sed aliquantulum acidior, absque amaritudine acerbo. Maximâ sunt usque ad miraculum copiâ. Aliæ quoque sale asperguntur, & zingibere, allioque implentur. Hujusmodi Mangas Recheadas vocant, magnoque in usu sunt, non tamen ita communi, ut cæteræ. Lautiores quippe sunt minorisq. pretii. In ollis

Mangæ oliuæ
rum instar.

Condimentum.

cum aceto, ac oleo salitæ servantur. Quadragesimali tempore maturitatem induit, ac ad Augustum usque durant.

CAPVT LII.

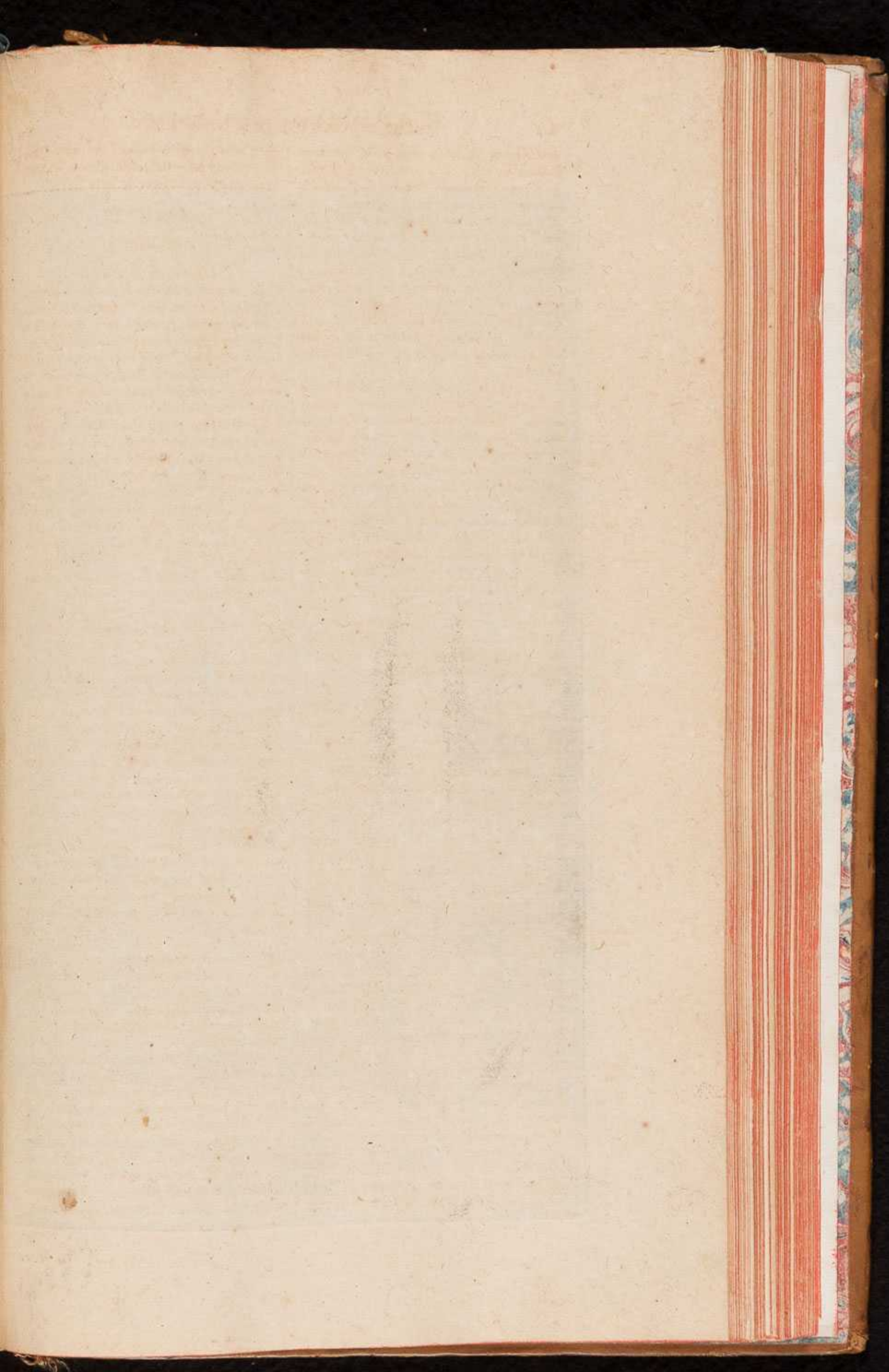
Cajones.

Annotatio D. Palud.

Ex magnis arboribus hi fructus crescunt. Malo haud dissimilibus: verum tenella etiamnum arbores folia habent Lauri, viridi colore diluto densa, flore albo ut Medica malus plura tamen folia dant, odore nequaquam perinde suavi. Fructus sunt formâ & magnitudine ovi anserini; aut majoris pomi, flavi valde, odore bono, intus spongiosa & succulentâ carne, ut limones, absque granis, dulci sapore, licet guttur aliquantulum stringant. Orientalis India proprii non videntur fuisse: verum eo ex Brasilia allatos volunt, ubi nuces plurimum comeduntur licet Thevetus cap. 61. in descriptione America aliter tradat. In hujus fructus extremitate nux crescit, formâ renum leporis, quales ego domi plures habeo, allatas per Lusitanum gubernatorem navigi, cinericio colore & subinde ruffo. Noces hæc culleolam duplicem habent, & interfluit spongiosa ac pinguis materia, olei instar acuta & fervida, sed minus latet nucleus albus, esui commodus ac suavis, Pistaciorum similitudine, pelle cinerea quam demunt, obrectus. Comeduntur hæc noces leviter tosta, ac Venerem excitant; loco bellariorum fructus cum nucibus apponuntur, ipsi fructus cum vino aut absque eo sumuntur, ac præter saporis suavitatem juvat debilitatem stomachi, contra vomitus & fastidia cibi. Quibus in eum finem non expetuntur aquâ eosdem modice maceratos consumunt.

Oleum illud subtilius inter culleolas duas scabiem sacram, & maculas cutis tollit: Brasilia populis contra scabiem valet. Ex nucis arbores hæc propagantur, cum fructus nec semen nec grana habeant. Quidam Anacardorum genere Cajones autumant, ob similitudinem succi illius acutioris, inter culleolæ: legito de hac re latius, Caroli Clusii observationes in Garciam libro 2. cap. 3.

Cajones arborem ex quâ nascuntur habent mali imagine, piri que sunt magnitudine, posteriore parte in mucronem desinente, anteriore crassâ, colore flavo. Maturi mollescent aliterq. planè quàm poma crescunt. Nam quo loco Poma caulem habent, ibi Cajones castaneam ostendunt, magnitudine pollicis prioris articuli, alio sane & diverso a castaneis Jaque colore. Sapore quoque gratiorem habent, verum assari debent. Introrsum albescunt ut castaneæ Europæ putamine tamen crassiore, cui caruleus color ac luridus est. Crudas nervo securè ore aperiet, quod continuo cutem abradant, magno dolore eorum qui ignari temerè eas referant. Ideo cultro aperiuntur, ant igne

Ninschoten

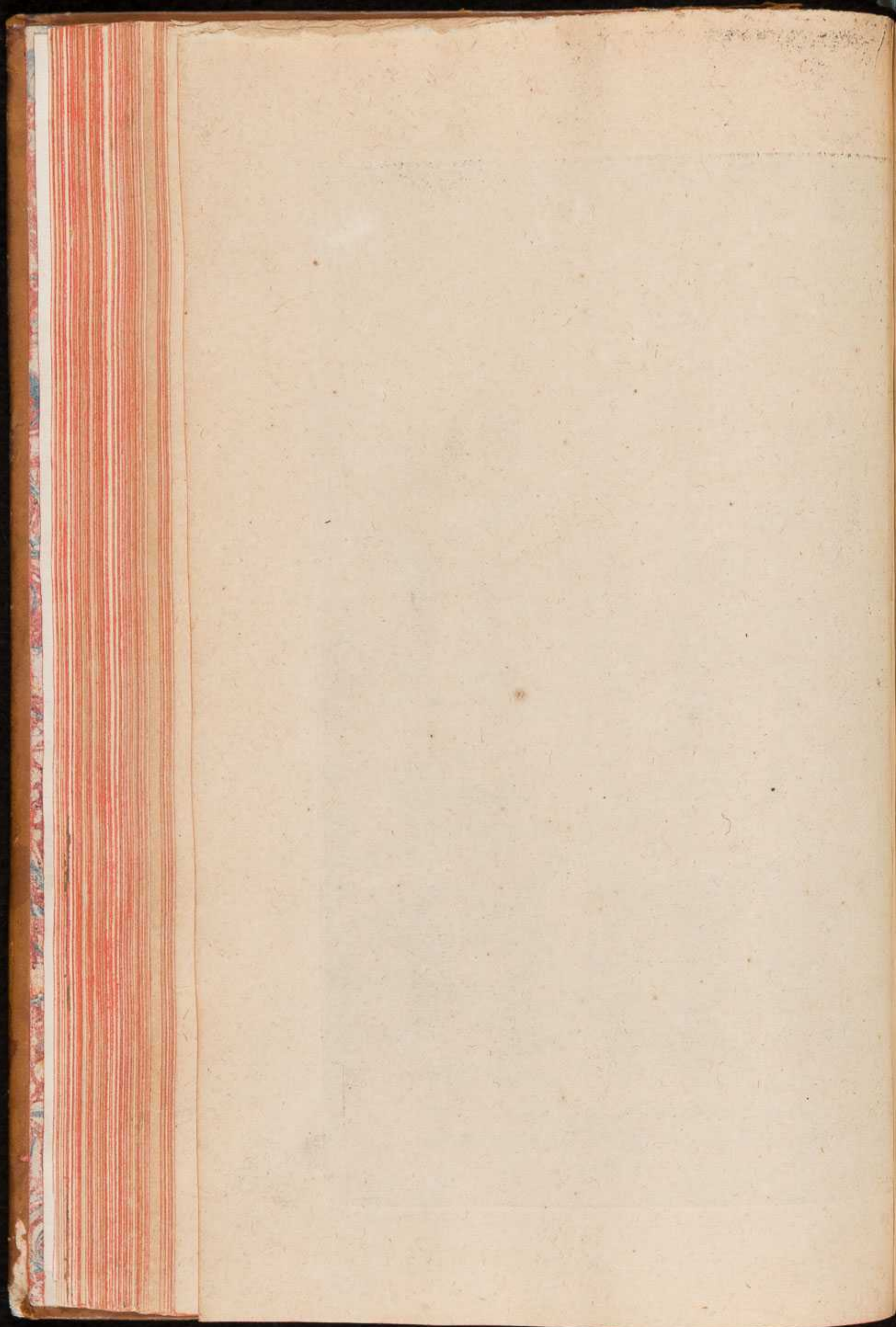

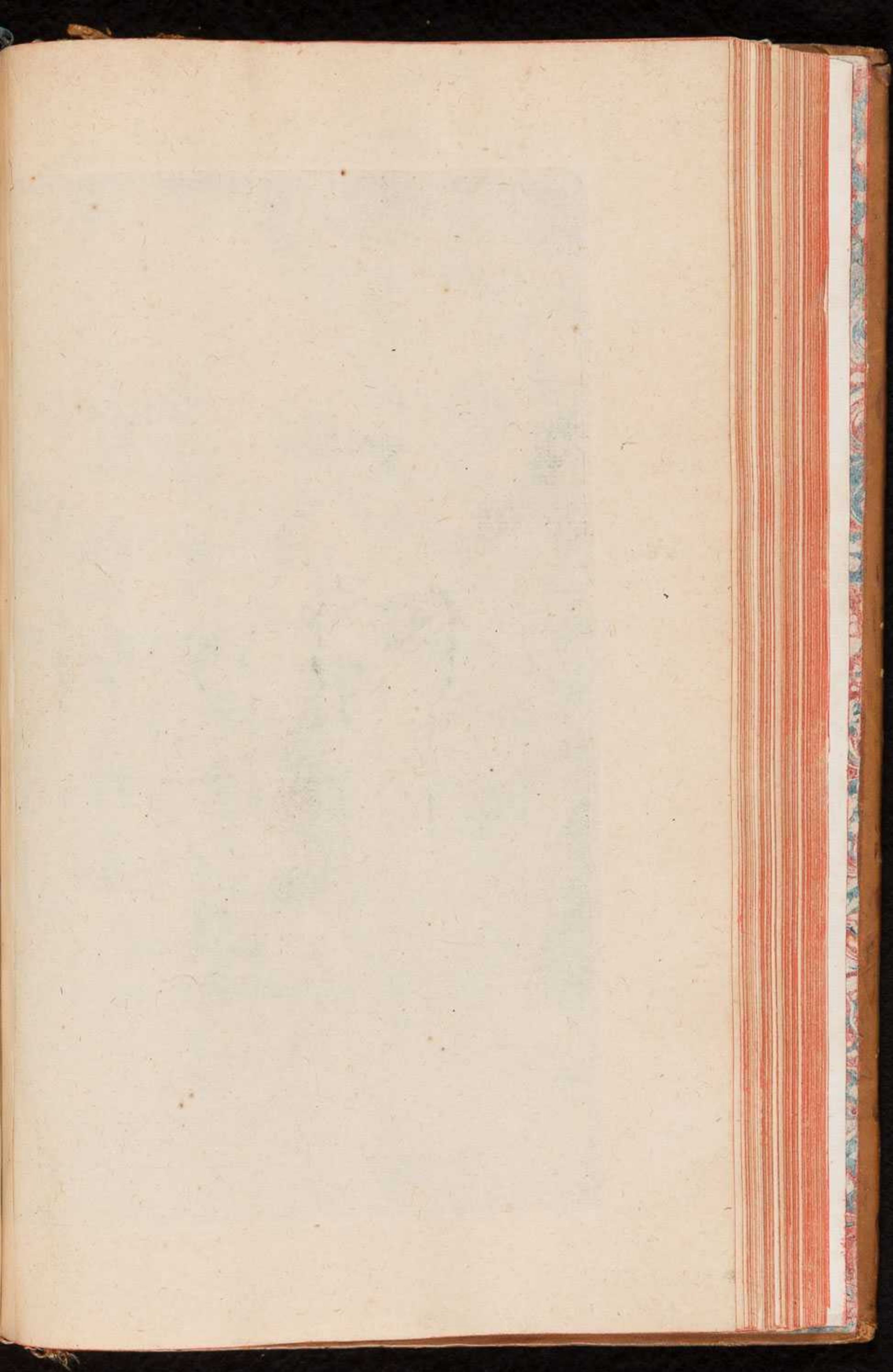
Loa: à Doe: fe:

*Æthiopum e Moçambyque et conterminis regionibus icon
quarum alij Christiani alij Gentiles verum major
pars Maurituuj Caffres vocant*

Moerianen wt Mogaμβycke en die omliggende contreyen diemen
Caffres noemt sommighe zyn Christenen sommighe Heydenen
en tmeestendeel Machometisten.

Alinschoten

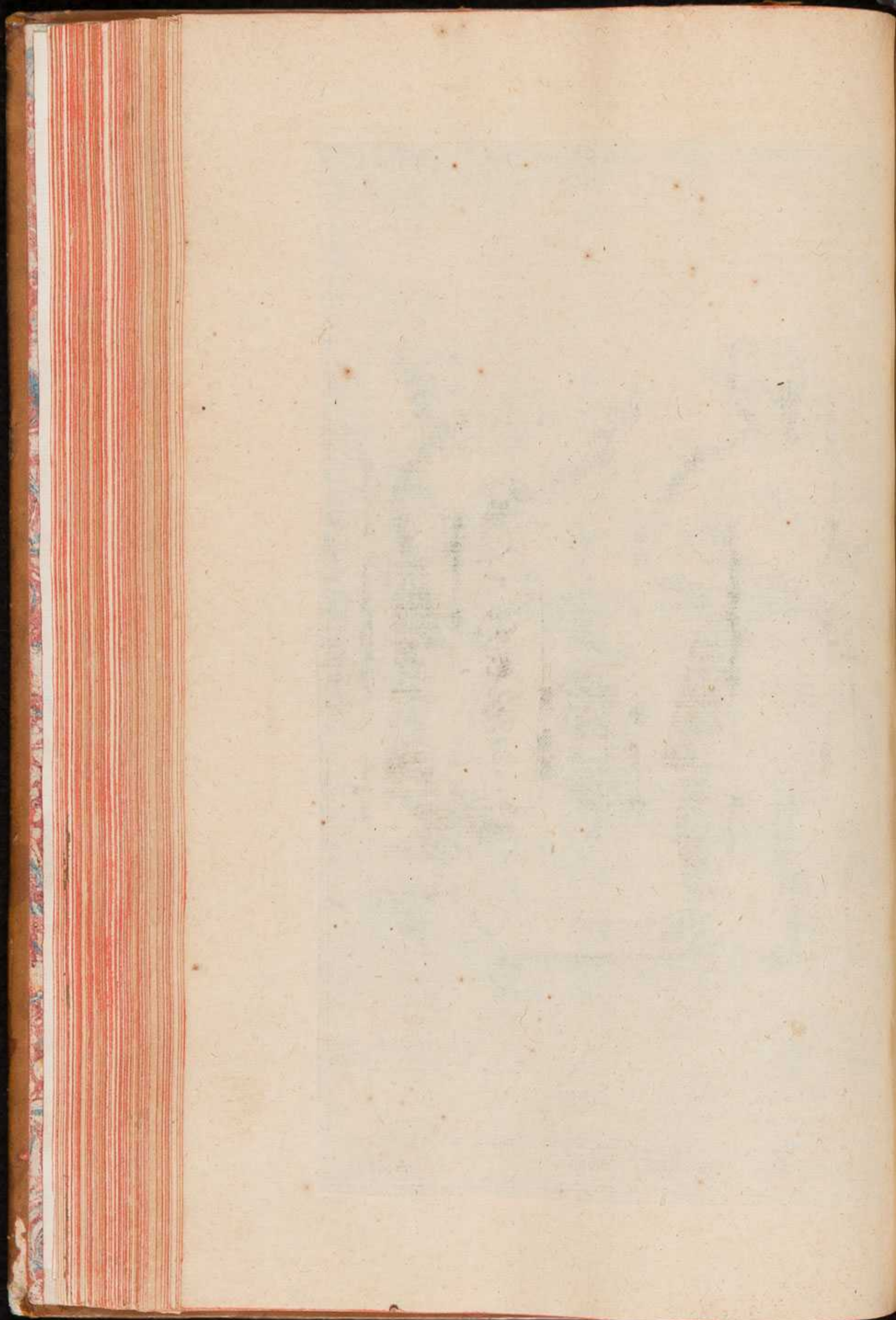
Naute Arabes quibus naves suas regendas Lusitani committunt
in quibus cum uxoribus ut plurimum habitant.
Arabischer scheeplyyden, welke die Portugeesen haer schepen vertrouwen
te regeren, in welcken sij oock met haer wyven meest woonen.

Habitus Abissinorum quibus loco S. Baptismatis
frons nutiritur.

Habiten der Abissynen wt paep Jan slant welcke in plaets van
doop gebruycken brantmercken int aensicht.

61 en 62

aut igne uruntur ut manducari possint. *Cajones* ipsi ea parte quæ anterior est pomo, caulem habet insitum arbori. guttur autem peculiari natura cum deglutuntur stringunt, gustu acido & succulento. In orbis ideo scinduntur, adjunctâ aquâ, sive vino, salique injecto, quibus modis adstringendi illa facultas mitigatur, palato ita gratissimi. Eodem tempore quo *Manga* maturefcunt, *Mangis* tamen *Ananisque* cedunt; viliores enim sunt, & per Indiam copiosi.

CAPVT LIII.

*Jambi.**Annotatio D. Palud.*

In India & alius fructus restat ob pulchritudinem, ac suavissimum gustum, medicinalemq; potentiam descriptione dignissimus, ideo apud Indos valde gratus ad quos ex Malacca primum delatus fuit.

Arbor ex qua crescit magnitudine Hispanis malis medicis par est, multis dispersa ramis in latitudinem, umbrosa, pulcherrimo adspectu. Truncus majoresq; rami luridum corticem habet. Folia nitida sunt ac lœvia, palma latitudine longiora, similitudine ferri lancea; crasso filo in longitudinem distincta, discurrentibus undique venis. Exterius virent prorsum, introrsum vero pallent magis. Flores sunt purpurei coloris, vivo adspectu, ac claviculorum vinea gustum habent. Fructus piri magnitudine visitur, sunt autem duplici specie distincti, quarum una colore fulvo ad nigredinem inclinante sine ossiculo fere est, ac gustu alteram vincit, qua coloris purpurei, rosaceo amano odore, ossiculum album ac durum continet, non plane rotundum, magnitudine ossiculi perfici, asperâ pelliculâ contextum. Suavis & illa palato est, frigida ac humida facultatis, mollis, tenui folliculo repleta, quem cultro vix adimas. Arbor radices alte agi, quartoque anno fructifera, sæpeque in anno ferax, adeo ut nunquam absq; fructu, aut flore aspiciatur, nam & eodem in ramo maturi ac immaturi *Jambi*, etiam flores reperiuntur, contra aliarum arborum naturam, decidens continuo floribus, ut ipsa humus colore purpureo picta videatur, quibus mox alii succedunt rediviva semper sobole. Maturi *Jambi* facile arboris motu decidunt; si tamen ramos vellices, ut eo facilius carpere queas, ipsi facile rumpuntur. Ante alias epulas hos fructus in mensis comedunt, ac passim interdu. Malavenses & Canarini *Jambolinos* vocant, Lusitani incolæ istius terra *Iambos*, Arabes *Tupha* Indos, Persæ *Tuphat*, Turcæ *Alma*. Arbor a Lusitanis *Jabeiro* appellatur. Flores fructusq; saccharo cõdiuntur quibus tum in febribus fervidis utuntur ad sedandâ sitim.

ARbor *Jambi* magnitudine prunis æquatur, estque ipse fructus admodum jucundus atque in adipectum amœnus, magnitudine pomi. Colorem habet rubrum

albicantem, tanto splendore ut picturam, aut ex cara factam imaginem æmuletur, gustu præterea optimo, odoreque ad aquæ ex rosis fragrantiam. Introrsum albet, atque ipso esu madidus & aquosus probatur; eximietate præstanti, si vel odorem, vel saporem spectes, ideoque nec infirmis interdicitur, ut ceteri fructus, quod nequaquam noceat. Flores quoque arboris admodum vernant, ac mirifice oblectant odore, & albo rubroque colore. Quotannis quater quinqueve fructificant arbores, jucundâ sane vicissitudine, cum una subindè pars deciduis foliis maturos fructus habeat, altera adhuc recentibus, ac floribus etiamnum odoriferis, spem tantum novi partus ostendat. Ità toto anno varia hyemis æstatisque species una in arbore adolescit. Ossiculum habent interius album *Jambi* qualem fere Cypressi fructus.

Fructus descriptio.

Feracitas multiplex.

CAPVT LIV.

Alii India fructus.

Iangomæ in India arborem habent, cerasiforma, suntque magnitudine prunorum rotundorum, colore subrubro. Ossiculo carent eiusque loco nucleos aliquot minutos habent. Pruna gustu fere referunt, magnoque sunt numero, ac ideo viliores.

Iangomæ.

Annotatio D. Palud.

Iangoma ex arboribus crescunt, qua prunis nostris similia sunt, nisi quod spinis undique squallent. Crescunt passim nullâ operâ, & in hortis *Bacam*, *Chaul* & *Batecala* visuntur. Fructus a sorbis parum differunt, rotundi & parvi, contrahunt palatû ut prunola. Ossiculum non habent verum quædam minuta semina, primum nascentia ut pistacia. Antequam in esum valeat digitis comprimuntur, nec tamen eo modo facultatem adstringendi amittunt, ideo ad obturationes probantur, licet Indis parvo in pretio sint.

Quidam ferunt fructum hunc a certa quadam ave devoratum, & deinde ejectum alvo ejusdem avis, sicut terra mandatum facilius crescere meliori feracitate.

Carambolæ octo angulis, magnitudine minoris pomi, acidum gustum habent, quemadmodum pruna immatura. Ad conservas fere expetuntur.

Carambolæ.

Annotatio D. Palud.

Carambolæ Lusitanis & Malabarensibus dicta, in Decan *Camarix* vocantur, in Canarâ *Camarix* & *Carabeli*, in Malaccâ *Bolunba* & a Persis *Chamaroch*: ex arboribus crescunt similitudine mali cotoneæ, foliis longioribus majoribusq; pomorum nostrorum, viridibus admodum & amaris, flore parvo quinque foliorum, colore in carnato, nullius prope odoris, sed suavi aspectu, acetose sapore. Fructus ipse oblongus est, flavus & velut in 4 partes divisus, sulcis altius adactis, in ornamentum, in medio quibusdam minutis seminibus existentibus, qui ob acorem palato grati sunt.

F

grati sunt. Saccaro conditur magno usu in medicina ac cibo. Maturi ad febres ardentes dantur, loco syrupi ex aceto. Canarini succo utuntur, admixtis aliis medicamentis ibi crescentibus, ad colores conficiendos & vitia oculorum tollenda. Costa scribit se in India obstetricem agnovisse, quæ hoc fructu siccato & in pulverem redacto, adjectis Bettela foliis utebatur, ad fetus abortivi dejectiones. Et in muria hi fructus habentur, quod grato sint gustu & appetitum cibi excitent.

Brindoini, Duriones, Iambolones, Mangestani, aliique fructus quod minoris pretii sint, hic a me non describuntur.

Annotatio D. Palud.

Brindoinos Orientalis India dat, qui extrinsecus aliquantulum rubent, introrsum vero sanguinei sunt, gustu acerbissimi. Reperiuntur etiam exterius survi ob maturitatem, leviori acerbitate licet eodem sint introrsum colore.

Multis Indorum fructus hic in deliciis est, verum ob acerbicatem non ita amenus. Tinctores eo utuntur. Cortices adservantur ac trans mare vehuntur aceti conficiendi gratia, quod & a Lusitanis quibusdam usurpatum fuit.

Annotatio D. Paludani circa Iambolinos.

Arbor corticem habet Lentisci, Mirthi formâ, folia Arbuti: sponte passim crescit. Fructus ut majores maturo olive Cordubenses palatum ac guttur admodum stringunt. A Medicis parum expetuntur. Muria tamen servantur, ac cum oriza cocti manducantur, quod stomachum acuant; verum Indi nec Iambolinos, nec Iakas inter salubres fructus computant.

Ex India quam Hispani tenent, per Philippinas insulas, sive Lusones, Malaccam, indeque in Indiam fructus delati sunt, quos Papajos vocant, qui formam fere Melonis habent, pugni que magnitudinem. Arbor haud crescit nisi sit jugata, mare aut scæmina. Mas fructus non fert, sed scæmina duntaxat, sterili etiam scæminâ, si a mare divertat. Arbor in viri staturam iustam adolescit, ac majora folia habet. Eratque primum magno in pretio ob novitatem, quæ nunc plane obsolevit. Habet India exoticas quoque ficus Lusitanicæ, quæ fructum perfectum vix producant. Mala aurea, assyrica, citri & ceteri fructus passim in India reperiuntur, præstantque Hispanicis. Vvas raro invenias, eas ex vineis ante fores positas aliqui ut in Belgio duntaxat colligunt. Ceterum circa nativitatem Domini, ac quadragesimam ex terrâ Ballagattæ firma à Decaninis aliisque Indis uvæ Goam deferuntur, quæ tamen Hispanis cedunt, licet majoris, cæterorum fructuum intuitu, pretii sint. Plurimi etiam in India melones sunt Hispanicis tamen bonitate inferiores: cum saccaro enim ferè manducantur ut meliori gustu sint. Verum alterius generis sunt, quos Pa-

tecas vocant sive Angurias, aut melones Indiæ vocant, colore subviridi ac intrinsecus albo, nigris nucleis, aquosi valde ita, ut succo mox os repleant, dulces admodum, refrigerant maximè, & post prandium ideo expetuntur. Cucumeres & raphani maxima sunt copia, brassicæ item, sed quæ bonitate Europæis cedant, non enim incremento contumata folia claudunt, verum temere dissipata patula ostendunt. Lætucæ genera vix habeas, ut nec herbam ad oleris confectionem. Flores herbæque beneolentes parvo numero sunt, exceptis rosis & rosmarino, quibus tamen odor parvus sit. Campi nullis omnino floribus distinguuntur, gramine tantum puro virides hyeme nimirum, cum pluvia madescunt. Estate torridi viroræque orbari jacent. Quidam verò arborum flores toto anno durant, quos Fullos vocant, inter vestimenta ac linteamina boni odoris gratia collocati mulierum singulari studio. Alia autem florum herbarumque genera, quibus Europa undique nitescit, nusquam apparent, licet ab Indis summopere expetantur, ac narratione intellecta summo studio desiderentur. Ex figuris autem quas hic ostendimus Iacæ, Ananæ, Mangæ, Cajones, ac Iambi patent, etiam Zingiber, de quo postea, ad vivam effigiem, licet folia non ita ad venarum nervorumque proportionem respondeant, ut communis herbaritarum ratio fert. Ego tantum hic figuras crescentium fructuum, prout eos inspexi, præbere conatus sum, ad aliquam historiæ nostræ lucem.

CAPVT LV.

Ficus Indiæ.

Ficus Indiæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore formâ, diversis præstantiæ notis. Verum eadem omnibus imago ac color idem, arborque ipsa eodem modo viri staturam æquat. Folia habet ulnæ magnitudine. tres dodrantes lata, iis Turcæ utuntur chartæ bibulæ vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modum cribri ex pilo facti figuratur, aspectu tamen crassius aliquantum: introrsum eadem folia cucullata ac clausa apparent, in medii hominis altitudinem, tum explicant sese ac per vices exerescunt ita ut vetera a recetioribus successione quadam expellantur, donec arbor iusto incremento steterit, fructumque maturum protulerit. Folia in medio crassiorem, quo dividuntur, nervum habent. Inter folia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine ovi Struthionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit non ligni quidem materiæ, sed caulis brassicæ ficus coacervatas abundè proferens. Primo quidem fabarum formam

Papajos fructus.

Gaudet arbor conjugio.

Vvæ in India raræ.

Melones.

Melones Indiæ.

Brassicæ.

Flores in India haud multi.

Flores odorati.

Folia ficus.

Fructus.

formam habent, cum adhuc voluulis includuntur, magnitudine medii palmi pollicisque tres aut quatuor latae, cucumeris crassitiem nanciscuntur. Ramus hic fere semper 100. ficus habet, plus minusve, quae ut uvae in nodum coguntur. Racemi inde quidam ita magni, ut duorum virorum baculo bajulantium onus impleant. Nondum plane maturi scinduntur, cum inter viriditatem & flavedinem etiamnum herent, tum alibi a trabe suspensi, intra 4. aut 5. dies commodè maturefcunt. Arbor sive planta unicum duntaxat racemum fert, quae mox tota detruncatur, ac mensis spatium justis denuò incrementis adolescit, & fructum toto anno ita perpetuum fert, tantà abundantia, ut communiter Indis in cibi usus serviat, gustu sane bono, decorticantur autem, folliculis inftar fabarum existentibus, licet aliqui tenuiore sint tegmine; interius albescent, ac morfu farinam & butyrum dulci mixtione representant, ideo panis ac lacticiui loco serviunt, simplici victu, quo corpus hominis absque alio cibo facile possit sustentari, ut in India multi sunt, quibus toto vitae tempore particularis cibus ex ficu est. Plurimas ac communiore Lusitani *Figos d'orta* vocant, quasi hortenses dicerent, suntque aliquantulum crassiores. Aliae quas *Senorinas* dicunt minores ac extrinsecus laeviores, velut optimae notae suavi odore pollent, ac gustu percommodo. *Cadolina* ficus etiam in pretio sunt, ceterum maxima laus *Chincapolinis* est; regionis Malabar. Flavescunt illae parum, viriditate exteriori maximâ, largae ac procerae, odore suavi, ac aquae rosaceae æmulo. Sunt & alia genera. Quae in *Canonor* reperiuntur palmi longitudine, ac crassitudine pro rata, ob magnam ibi copiam siccantur, ac demptis folliculis per Indiam, mercaturae quodam genere, distrahuntur. Quando maturefcunt assantur plurimum, quod cruda ob acrimoniam, quam in deglutiendo adferunt, non perinde gratæ sint. Colore introversum rubescunt. Ceterum assatae decorticantur, ac in orbem scinduntur, adjecto vino cassiâque contusa, praestantia cibi suavissimâ, etiam supra Cydonii mali assati excellentiam. Ut cetera oblonga scissione finduntur, saccharoque injecto tostae, condimento probo, ab Indis summopere expetuntur. Ex ficibus quippe praecipua plebi sustentatio. Ex omnibus Indiae ac Orientis locis inveniuntur, ut & Mossambicquae, Ormutii, ad oram Abex, Malabar, Malacca, Bengalae, &c. Gufaratae, Decanini, Canarini, Bengalenses, eas *Quelli* nominant, Malabares *Palan*, Malacitani *Pysan*. Etiam in Arabia reperiuntur, quas *Musa* vocant, Hierosolymis, Damasci, Cayri item habentur, ut ab iis accepi, qui istis in locis negotiantur; persuasum inde quibusdam, primum patrem Adamum, ex hoc ge-

nere fructuum cum peccato gustasse. Verum cum in Testamenti veteris historia legimus, exploratores Terrae sanctae racemum uvarum retulisse, cui gestando vix duo homines sufficerent, mihi hujus fructus recordatio saepe incidit. Num talis ille racemus extitisset, qui eodem more ab Indis ad domum Archiepiscopi Domini mei translatus, haud fallâ illius historiae imagine, apparebat.

Annotatio D. Palud.

Ficus Indica apud Arabes non *Musa* aut *Amusa*, sed *Moris* vocantur, arbor vero *Daracht Moris*. A *Brazilianis* *Pacona* & arbor *Paguover*, à *Brocardo* in *Terra sancta* descriptione *Paradisi Mala*, ab *Oviedo* historia *Indica* libro 8. cap. primo *Platanus*, in *Guinea* *Bananas*, in *Malabar* *Patan*, in *Malacca* *Pican*, in *Canara*, *Decan*, *Gufaratta* & *Bengala* *Quelli*. Sunt & *Avicenna*, *Serapioni*, ac *Rhase* certis capitibus descripta. *Avicenna* sane libro 2. cap. 491. de hujus fructus virtute scribens, eas parvum alimentum praeberere refert, quod & *Bilem* ac *pituitam* generent, stomachum offendant, ideo calidis post desumptionem ficuum hujus generis, acetum cum melle, ac seminibus refrigerantibus praebere suadet. Adversus calidam pectoris & renum intemperiem conducunt; urinamq; cient. *Rhase* similiter lib. 3. *Medicinarum*, cap. 20. stomacho eas nocere ait, quod & ego in *Syria* existens illarum esse probavi. Appetitum macerant in cibos, alvum excitant, ac gutturis cruditatem leniunt. *Serapio* libro *Medicinarum* cap. 84. huic fructui primum caloris ac humiditatis gradum tribuit, & quod pulmonis ac pectoris caloribus medicus sit scribit, verum supra modum sumptum stomacho gravem esse. In foeminis fetus incrementum eodem autore adjuvat, renibus conducit, urinamq; ac *Venerem* excitat. Indorum medici ficus in febribus aliisque morbis probant. *Paradisi* autem mala, meo iudicio has ob rationes vocantur: Quod amano & suavi gustu sint, odore item ac colore probentur; gustus etenim acidus dulcedinem habet adjunctam. Odor velut rosarum nares adsicit. Color autem flavus pulchre item viridis oculos pascit. Accedunt figurae crucis, quae obliquâ fructus scissione apparent, de quibus *Syria* Christiani varia referunt, ac peregrini easdem ostendunt. Qui plura desiderat scitu digna, super hoc fructu commentaria doctissimi & peritissimi viri *Caroli Clusi* in *Garciam* ab *Orto* legat, quae abunde lectori satisficient.

Iniami item ac *Batata* in India magno numero crescunt. *Iniami* sunt siferis formâ, crassiores tamen, ac nodosiores, pari ubique crassitie. Sub terra crescunt veluti *Bulbocastana*, colorem habent mustellinum, introversum autem albicant, *Bulbocastanis* tamen suavitate gustus inferiores.

Annotatio D. Palud.

Iniami hoc anno nobis ex *Guinea* allati sunt crassitudine viri cruris ubique aequâ; exterior

Exploratores
Terrae Sanctae
quod genus
uvarum retu-
lerint.

Iniami.

cortex mustellini coloris est, interius admodum albens. Assati ac elixi gustum optimum præbent, ac cibum Nigritis præstantissimum.

Batata. Batata colore sunt rosaceo, ab Iniamis alioquin non discrepant, suavitate tamen superant, bulbocastanis similes. Hi duo fructus per Indiam maxime vigent, Iniami præsertim, qui cum ficibus famem vulgi pari concupiscentiâ explent. Assati ferè comeduntur aut alio modo cocti, ut apud nos brassicis & rapis fit.

Cibus vulgaris.

CAPVT LVI

Palma India qua Cocos nuce fert.

Nomen arboris Palmæ. Arbor hæc vulgaritè à plurimis Indorum, Persis & Arabibus *Maro* vocatur, nucisque *Narel*. Malavares eam *Tenga maran* nuncupant, maturumque fructum *Tenga*, immaturum etiamnum *Elevi*. Gœ *Lanham* indigitant. A Lusitanis autem fructus *Coquo* dicitur, ob tria foramina, quæ in eo conspiciuntur, Cercophiteci capiti haud absimilia, ab Avicenna *Jansial Indi*, id est, Nux Indiæ. Malacitani arborem *Trican* nominant, fructum verò *Nihor*. Estque hæc universæ Indiæ utilissima arbor, ut ordine suo explicabimus: colliguntur autem plurimi fructus in Maldivæ ac Gœ insulis, vicinisque terris, etiam in ora Malabar. Vnde & frequens commercium ex fructibus, quos in alias terras deferunt. Arbor proceritatis eximie, in altum excurrit, palmi minoris fere crassitate. Folia non nisi in cacumine generat, quæ se ut in dactylo dilatant, sub foliis, velut clypeo, fructus latent; juncti inter se decem subindè numero, rarissime enim unica nux separatim prodit. Flos castaneæ flori haud absimilis est. Lignum spongiosum rarâ densitate, nec perinde firmum visitur. Amat ripas, ac propter aquam libentissime crescit, arenosis in locis. Interior terra nullam Palmam hujusmodi fert. Radix ipsa tenui spacio porrecta, contra fidem ferè terræ inhæret, ob inusitatam trunci proceritatem, ut ascendens oculos animumque aspicientium nimia altitudine perturbet. Verùm Canarini arboris corticem in sealarum velut usum scindunt, ac preparant eximiæque facilitate ascensu superat, cum desperatione Lusitanorum quibus id facinus terribile habetur. Plantatur autem ex *Coquis* nucibus, producta in virilis stature altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere stercoreatur, æstate vero aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia crescit, quod luto delectetur; inter paucos annos probè culta fructus producit. Hæc Canarinorum cura est. Illi sub hisce arboribus degunt, quas emendant, ex proventu earum vitam sustentantes, conductione inita cum proprietariis, quibus

Utilitas.

Forma.

Natura.

Cultura.

mercedem persolvunt. Tanta multitudo harum ubique Palmarum est, ut Hispaniæ ac Lusitaniæ olivas, & Bataviæ salices numero superent. Utilitatum autem & commodorum hæc est ratio. Primo quidem lignum quamvis spongiosum, ob proceritatem tamen, ad multa utilissimum habetur. In insulis quippe *Maldivarum* integras ex eo naves fabricant, absque ullo ferreo clavo, filis duntaxat ex iisdem *Coquis* contextas. Rudentes quoque ac funes ex eadem sunt arbore, etiam vela ex foliis, quæ *Olas* vocant, quibus quoque Canarini tegularum loco utuntur, & Lusitani ad galeros adversus solem, & storeas ac tegmina Pallanquinorum. Quin & galeros conficiunt ex foliis, tegumento capitis, insigni æstimatione tenuitatis, qui subinde 3. aut 4. Parduavis emuntur, expetiti æstivo tempore ob levitatem. Sane duas ob res potissimum hæc Palmæ coluntur, fructuum nempe gratiâ & vini. Nux ipsa interior *Coquos* magnitudinem ferè habet ovi Struthionis, quæ etiamnum culleolâ viridi tegitur, ut nuce Basilicæ.

Declaratio utilitatis Palmæ.

Galeri ex foliis præciat.

Annotatio D. Palud.

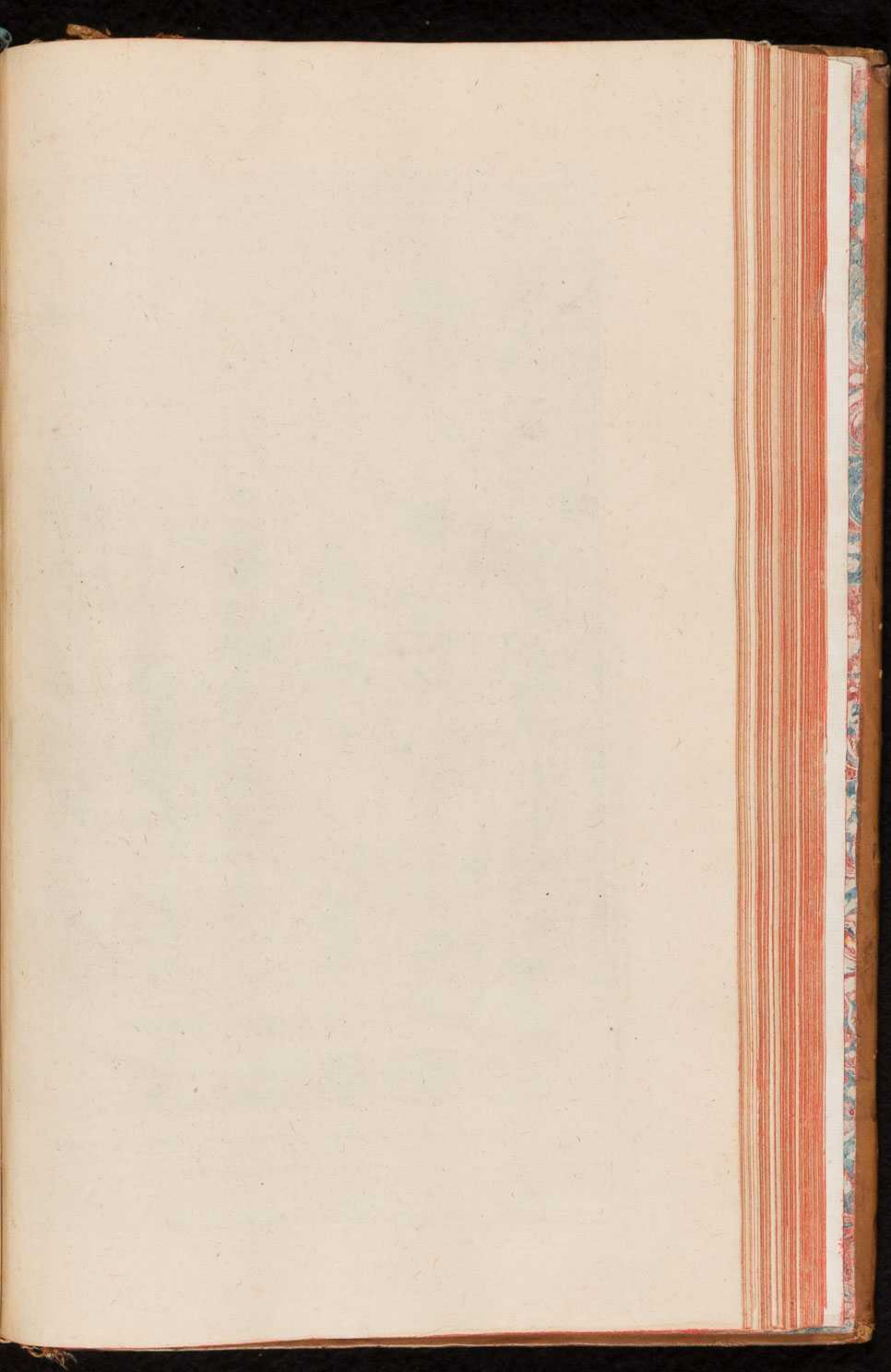
Indica nuce duplici culleola teguntur, quarum prima pilosa est, ex qua Cayro conficiunt, rudentes & funes nominantur; eadem stuppe loco reparandis navigiis servit: nam falsis maderacta fluctibus, dilatat se, navesque meliori fide, quam nostra materia continet. Ex altera culleola, non tantum India in locis, sed etiam apud nos calices sunt, quod vulgo persuasum sit, hujusmodi pocula vim adversus apoplexiam habere falso tamen.

Cæterum hæc culleola sicca jam & soluta pilosa est, ut canabis, atque ex ea rudentes omnes & funes quibus India utitur fiunt. Colore sunt quo funes, qui in Hispania ex sparto conficiuntur. Boni valde sunt, verum aquâ falsâ conservari debent, dulci quippe situm & putredinem contrahunt, quod pieis illitu careant. Navis quæ ego ex India in Lusitaniam vehebar, funes omnes ex ejusmodi culleolis habebat *Cayro* dictis. Verum post dies quatuordecim semel erant marinis fluctibus immergendi, ut à putredine fervarentur, eoque modo rudentium ex cannabi vicem facile supplebant. Fructus pene maturus *Lanha* vocatur, ac intus aquâ plenus est ipsumque albumen interius, etiamnum molle est & victum. Aqua enim si nux arbori diu hæreat, in albumen sive nucleum coalescit, isque interior fructus est, sapore nuci avelanæ similis, dulcior tamen aliquantulum. *Lanha* aquam habent suaviter potabilem, illa dulcis ac limpida admodum refrigerat, subindèque, ex una *Lanha* dimidium cantharum implet. Indè ambulans viator siti correptus, Canarinum aliquem compellat, qui cultro accinctus arborem ascendit, *Lanha*q; pro arbitrio poscentis numerosas abscindit,

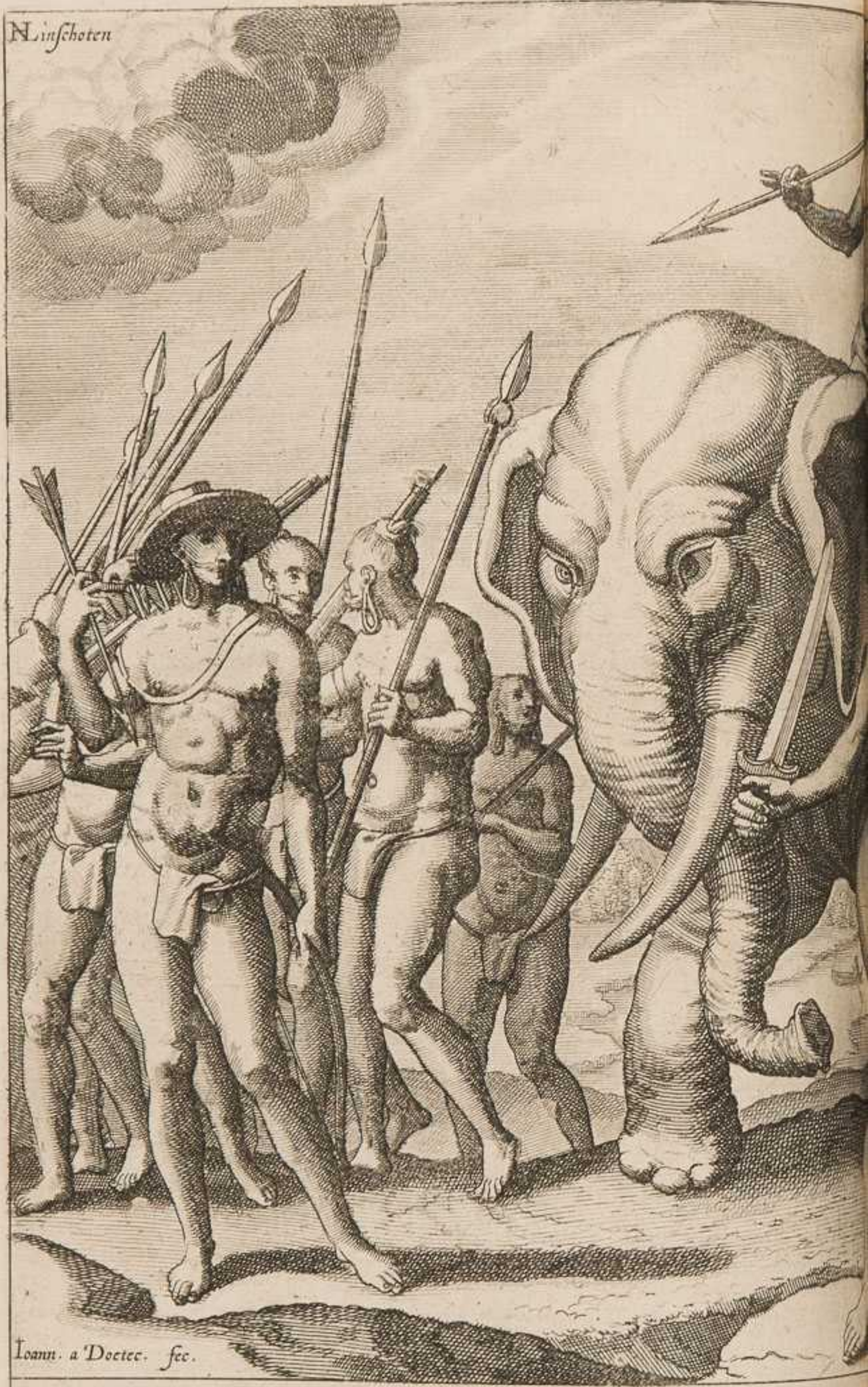
Rudentes die ex qua materia.

Lanha fructus.

Aquam hanc dulcem.

Ninschoten

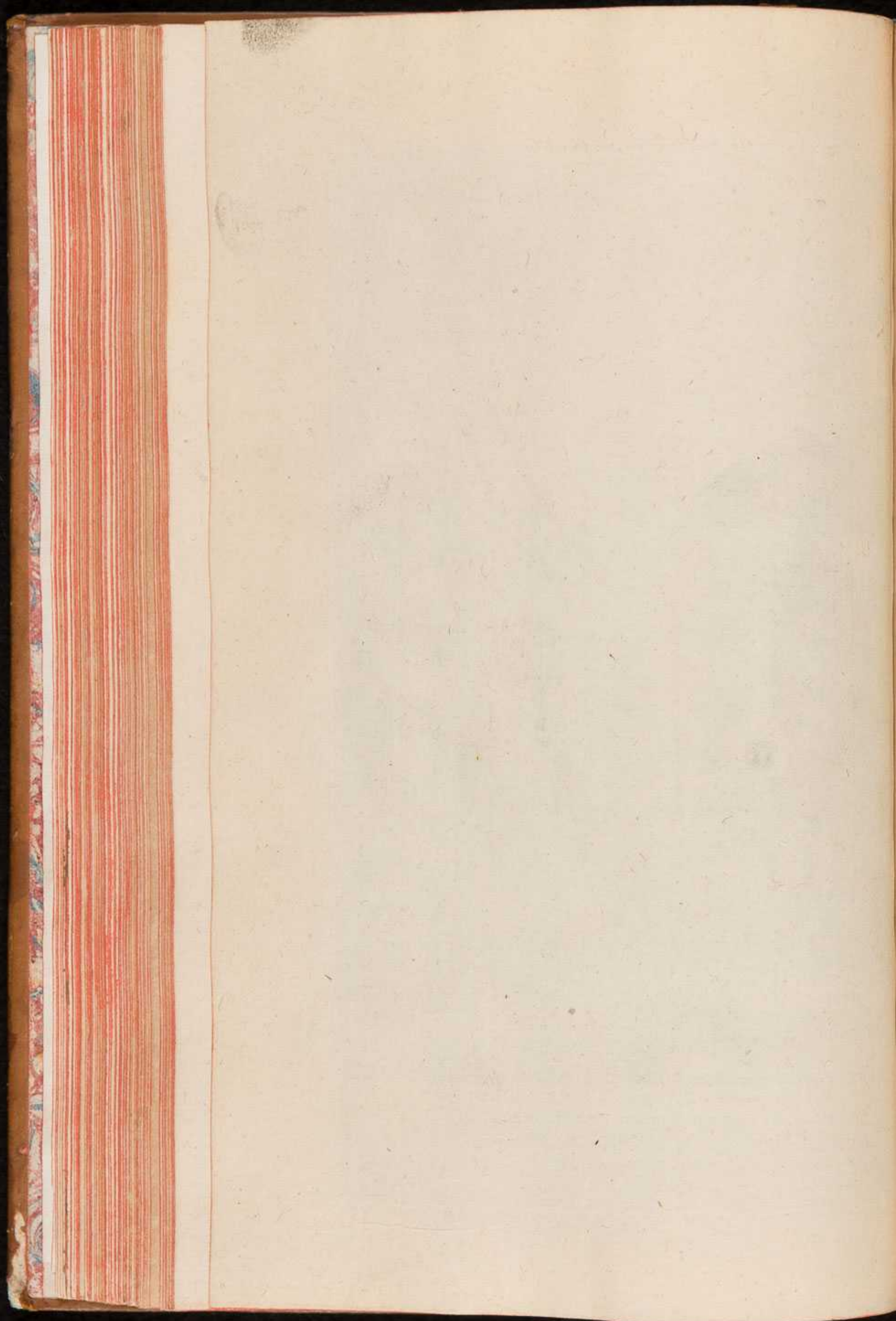

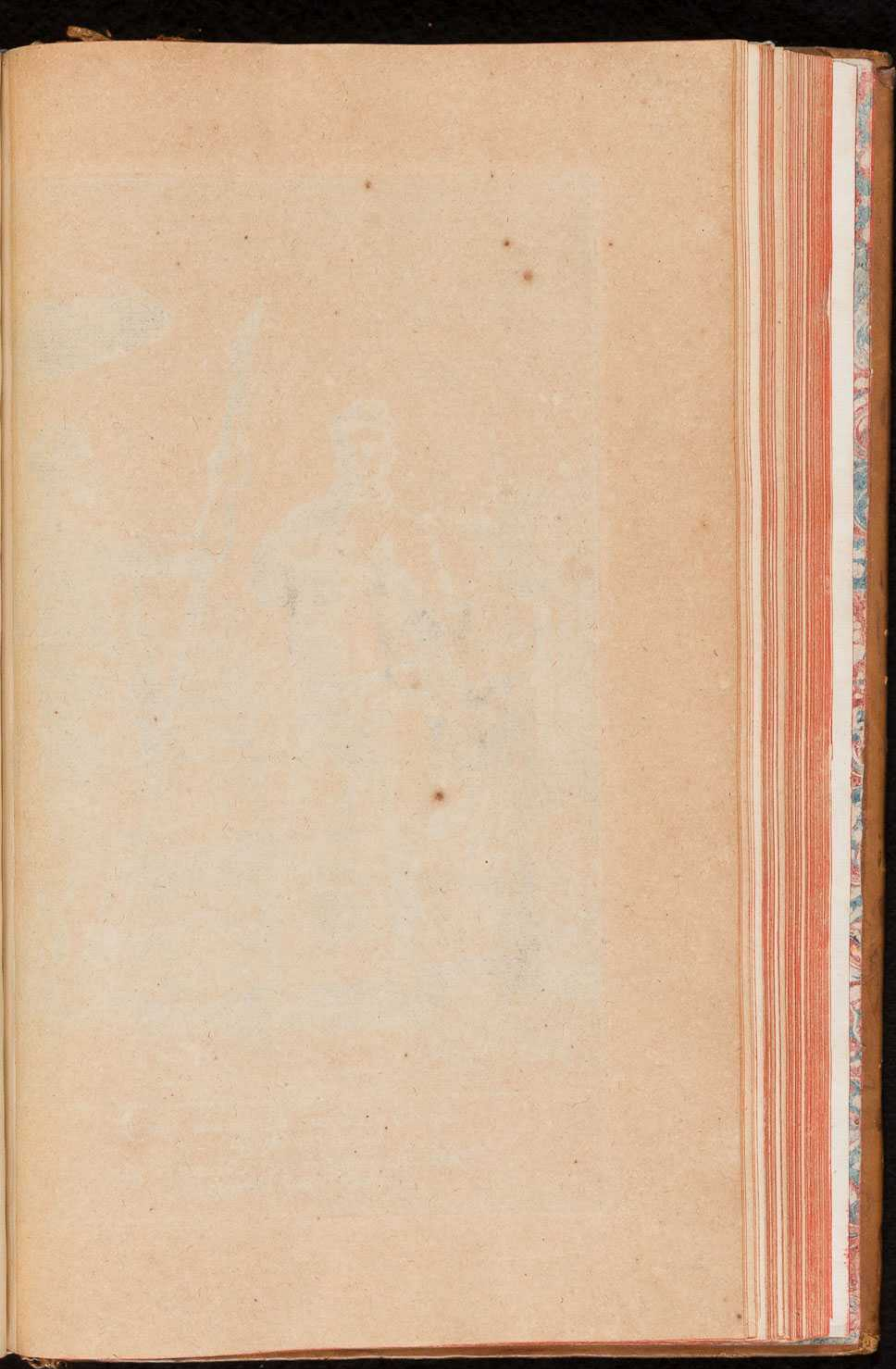
Ioann. a' Doetec. fec.

Cochini Rex elephante vectus, cum procerum comitatu,
quos Nairos vocant.

Die Coninck van Cochin op een elephant geseeten verselschapt
met sijn edelen diemen Nairos noemt —

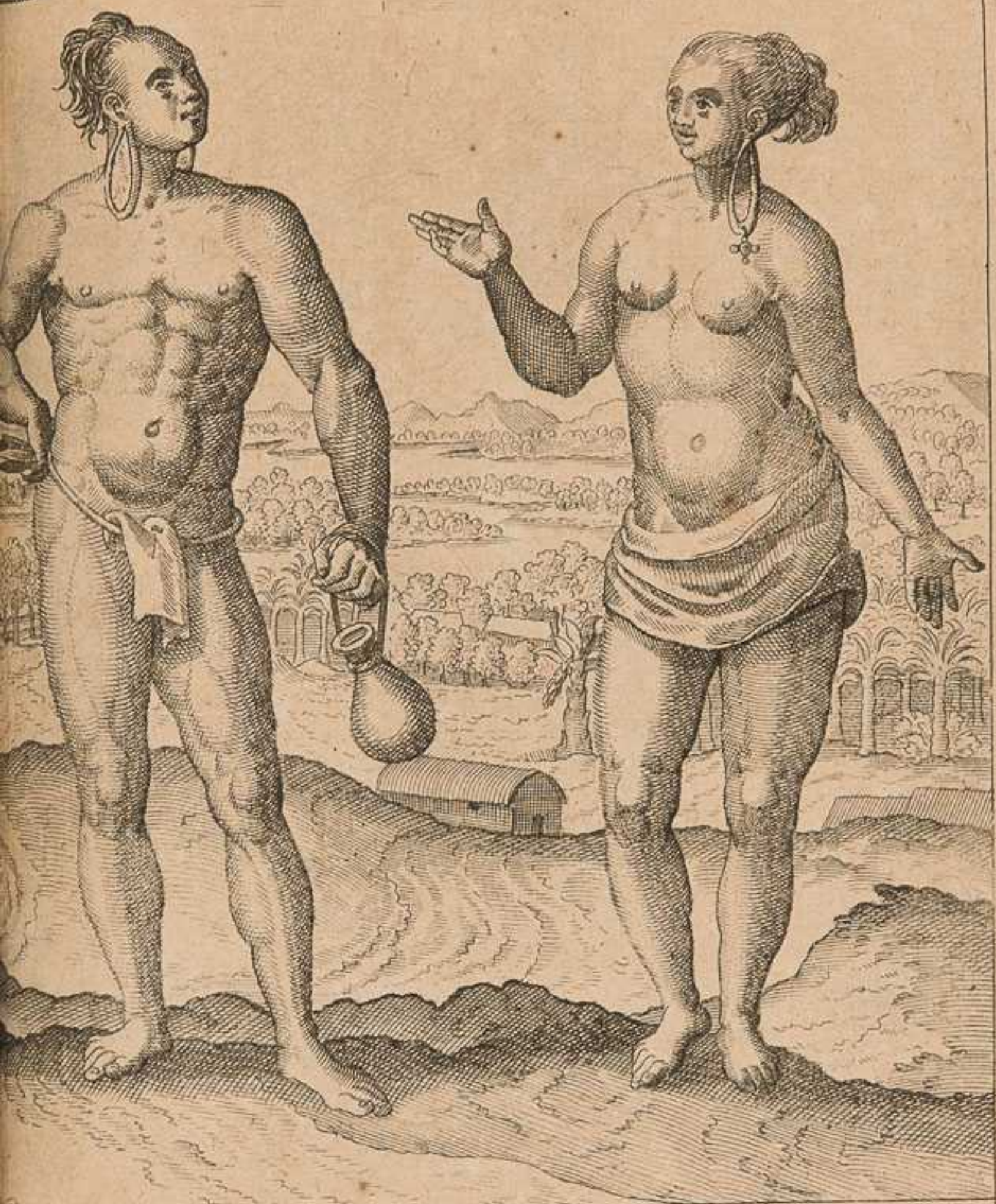

Joannes à Doetechum fecit.

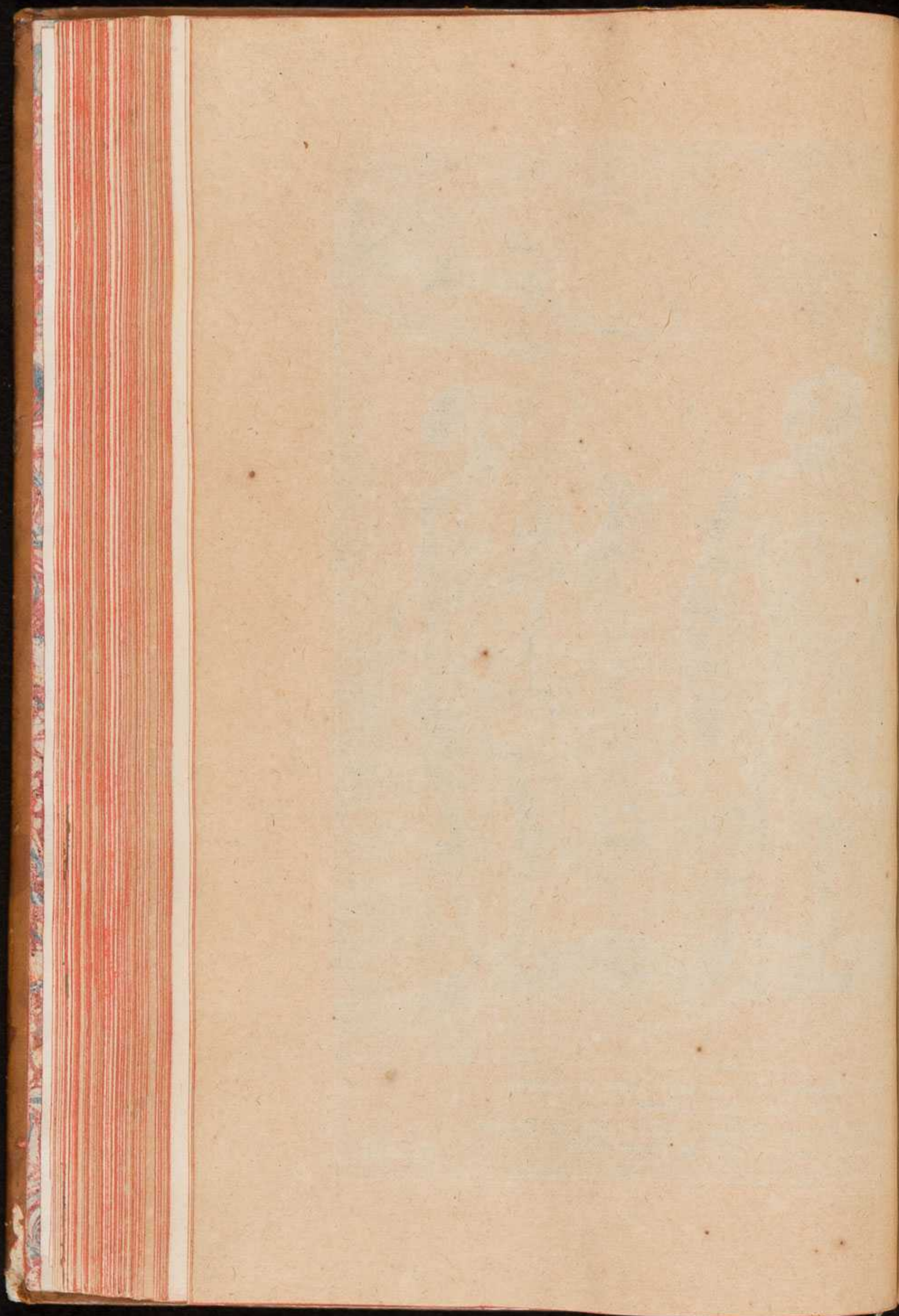
Inquilini e Cananor Mahometani infectiss.
Lusitanorum hostes
Die Machometisten van Cananor en doot
vianden vande Portugeesen

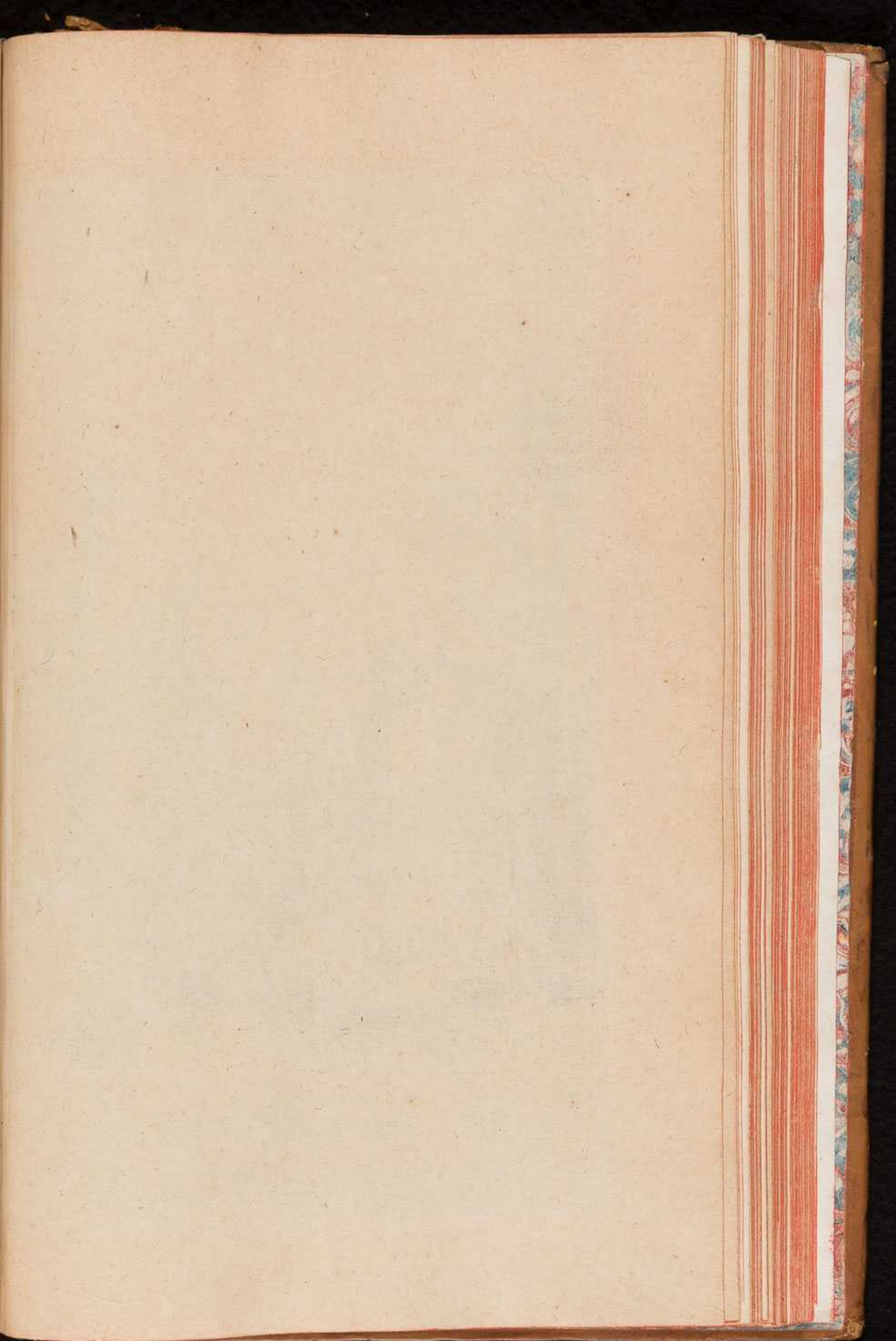
Ninschoten

Incole Malabarę maritimi inter Goam et Cochina
apud quos piper nascitur.
Inwoonders van Malabar tusschen Goa en Cochyn
aende Zeeant daer die peeper wast

64 en 65

Provinciæ Pegu incolæ, aur. adamantum et rubinorum
ferax. undelacca sigillatoria adochitur

Een wot Pegu, waer veel gont diamanten en robynen
geonden en het eegelluck gemacekt woort

Incola ex Insulis Moluco. ubi
crescunt, quorum vestes e

Een inwoonder wot die Eylan
nagelen overalordich grojen, wot

Manshoten.

Joannes à Doetechum fecit.

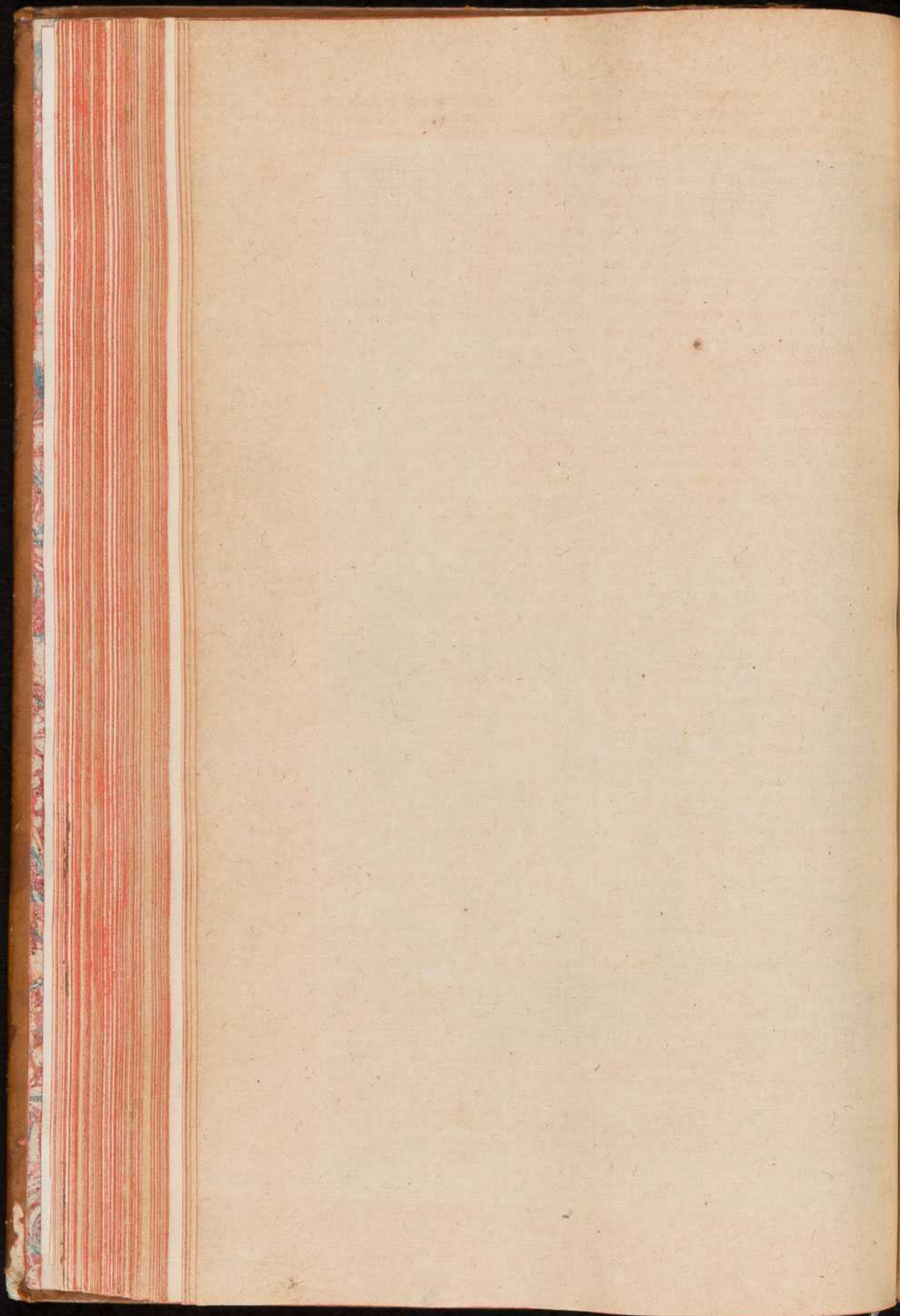
*Penequais familiar, a Divo Thoma execratę, intotam (ut
Indi referunt) progeniem*

*Van penekays geslachten van S. Thomas als die Indianen
seggen gantselicken vervloect.*

64 en 65

magna copia
facta.

die Caryophyl.
van Srey zyn.

abscindit, Basaruci unius aut duorum pretio, ac ad potum perite preparat. Prior cortex interioris fructus tegumentum (postea lignum fit nuce ad summam maturitatem perducta) tum mollis ac tenuis suavi gustu, cum sale carduos altiles sapore propemodum representat. Aquae huius potus licet multus non nocet, quod amarus sit & naturae commodus. Fructu deinde maturescente aqua minuitur, nucleisque augetur, non ita potabilis ut ante, ad acorem enim tendit. *Coqui* etiamnum cortice tecti securi corruptionis, per universum orbem vehi possunt. Fit autem subinde diuturnitate temporis, ut aqua illa in pomum subflavum convertatur, sapidum valde ac suave. Culleola deinde ad plurimos usus serviunt. Nam cochlearia cum ligneo capulo ex eo fiunt, ollaeque ad aquae haustum, & calices quibus vinum ferunt, quando campos ambulationis gratia petunt, aliaque infinita. Item comburitur culleola & carbonum loco optimè aurificibus prodest. Ex nucleo Indi obsonium conficiunt, orizamque cum succo nuclei coquunt, aliter enim nuces vix in cibum conferant, exceptis mancipiis. Cortice autem dempto nucleus siccat, & immensa copia in Malabaræ, Cambajæ, Ormutii, Septentrionalesque Goæ regiones, ac in Ballagatta loca dimittitur. Servit enim ad oleum, quod cisternis expressum, bonitate eximia in cibum, flammam ac medicinam expetitur.

Annotatio D. Palud.

Duplex genus olei ex his nucibus fit. Unum ex recentibus, quas tundunt, & calidam superfundunt, atque inde exprimunt, oleo natante in superficie. Oleum hoc stomachum purgat, & viscera, molliter ac sine noxa, quidam *Thamarinda* extractum admiscunt, optimumque, ita pharmacum reddunt. Alterum ex *Copra*, sive siccatis nucleis premitur, id præter utilitatem, quam stomacho purgatione adfert, ad nervorum quoque contractiones valet, & doloribus membrorum inveteratis medetur.

Exsiccati *Coqui* hoc modo transvecti *Copra* vocantur. Ut autem fructuum horum latius incrementum prohibeant rustici, *Coqui* ipsos flores abscindunt, atque amphoram rotundam collo angusto alligant, eamque ne venti aut spiritus penetrent, figulinâ terrâ obturant. Inde post paucos dies succo quodam amphora repletur, quem *sura* nominant, amaro admodum & in potum eâ dulcedine, vel meliore etiam, quam serum dulce laudatur.

Annotatio D. Palud.

Valet hæc aqua contra calidam jecoris intemperiem, & renum; purgat virgam a purulenta & fæda materia.

Eadem aqua ad solem horæ mediæ spacio exposita, in acetum vertitur, quo India universa utitur. Tale apud D. Paludanum

conspicitur. *Sura* hæc distillata *Fula* sive *Nypa* vocatur, eaque optima nimirum, vini igne Rhenensis eliquati, notas habet præstantissimas. Secunda ex eadem *Sura* distillatio *Uraca* dicta vinum totius Indiae unicum est, calidum sanè, & efficax, quod tamen Indi aquae instar potant. Colore albo est. Lusitanis hoc modo temperatur. In dolum *Uraca* tres manipulos ex uvis passis purgatis conjiciunt, quæ in Indiam ex Ormutio vehuntur. Manipulus ibi unus 12. pondo habet. Epistomium apertum permittunt ipsumque dolum non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumperetur, fervere quippe ad bullietis aquae modum. Singulis autem diebus, duarum septimanarum spacio, movent liquorem, eo transacto ipsa *Uraca* rubrum colore pulcherrimum nascitur, æmulum vini rubri Lusitaniæ, a quo sapore parum distat, nisi quod dulcis & calidus sit. Vinum autem passæ sive rosorum vocatur, frequenti negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca transferuntur. Goæ communiter triginta *Pardavis* æstimatur. Ex eadem *Sura* & sacharum conficiunt, quod *Jagra* vocat. Aquam elixant solique apponunt, inde sacharum nascitur, quod parvæ æstimationis est, ob nigredinem cum aliis in India candidi sachari usus, promiscuus sit. Medulla arboris sive trunci *Palmito* nominatur, quæ magnò in pretio loco muneris ad opulentiores potentioresque mittitur. Charta autem tenuitate & candore, formâ plicabili crescit, ita ut subinde quinquaginta aut sexaginta plicas habeat, togæ muliebris instar. Ex hac Indi chartam & libros instaurant: Virentibus inscribunt plicis, quæ tum siccatæ litteras indelebiles habent, stimulo ferreo ante notatas. Indi *Olla* vocant constantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & signare norunt in epistolarum usus. Chartam huiusmodi ac litteras apud Doctorem Paludanum meo munere videas. Arbores hæc plurimæ sunt in Maldivæ insulis, ubi & *Coqui* inveniuntur, contra venenum opinione hominum validi.

Annotatio D. Palud.

Garcias & *Costa* fabularem hanc opinionem autumant. *Costa* scribit sæpenumero a se tentatum, verum infeliciter; ut & mihi idem tentanti accidit.

Atqui tota ex *Cairo* unde rudentes sunt ex hisce insulis negotiatio est, etiam ex *Copra* sive nucleo, ex quo oleum fit. Ita navis ex hisce insulis in Indiam sæpe advenit, ut omnia armamenta, merces, & victus ex hisce Palmis sint, quare utilitas huius arboris multo maxima facile explicari potest. Lignum hic figuratum vides cum nucibus ollisque, etiam sicum cum foliis expressis ad vivum imaginibus.

Sura in vino igne eliquata distillatur.

Vinum Indorum ex distillatione altera.

Uracam quomodo Lusitanis temperant.

Medulla arboris in pretio.

Ex ea etenim charta tenuis ducitur.

Abundantiam potum ne quaquam noxam.

Pomum ex aqua coagulatur.

Nucleus obsonium Indorum.

Oleum ex nucibus bonum.

Sura quid sit.

Acetum ex hisce nucibus.

CAPVT LVII.

*Duriones Malacca.**Duriones
laudatissimi
fructus.*

Duriones Malacca duntaxat fert, tantâ saporis laude, ut ceteros omnes orbis fructus gustantium confessione superent. Odorem quandò primùm aperiuntur ceparum putridarum habent, gustu tamen delictis summis palatum imbuunt. Magnitudine sunt melonis, exteriori formâ laeckis haud absimiles, echinatioe tamen ac spinosiore tegumento, quale illud est quo castaneæ clauduntur. Etiam introrsum folliculos habent, ut laacca, quibus fructus includitur, magnitudine gallinæ ovi, ubi & castaneæ ossiculum perfici æquant. Ipse fructus gustum habet, qualem cibus mirificus sanè, Hispanis *Mangiar blanco* dictus, qui ex carne gallinarum imbuta facearo præparatur. Arborea sunt quales laacca. Flos albus est ac sufflavus, folia magnitudine dimidiati palmi, extremitate acuminata inferiore levi virore, exteriori lurido, &c.

Annotatio D. Palud.

In Malacca fructus est, qui ceteros omnes India & Malacca alioquin præstantes & numerosos superat, ut Malacitanâ linguâ gentis apud quam crescit, *Duriaoen* vocatur. Flos autem *Buan*, arbor *Batan*; magna ea est ligno duro & densò, cortice cinerici coloris, ramis multis, ac fructiferis copiosè. Flos ex candore flavescit. palma media longitudinem folia habent, latitudinem trium aut duorum digitorum, crenata in orbem, extrinsecus pallenti viriditate introrsum vero admodum viridia ac ad rubidum colorem tendentia. Fructum fert magnitudine melonis, culleolâ firmâ tectum, echinis crassioribus, multisque, colore extrinsecus viridi, ac lineis melonum instar notatum, continentem intus quatuor caveas, in quibus etiamnum quatuor, aut tres folliculi sunt, quibus fructus continetur, lacteus, magnitudine ovi gallinæ, sapore excellens, supra cibum album quem Hispani ex oriza, pectoribus caponum & aqua rosaceâ conficiunt, ac *Mangiar blanco* vocant: Non tamen ita mollis invenitur, aut viscosus, nam qui flavescent candore immutato putridi habentur, & corrupti aëris aut pluvie injuriâ. Probantur quibus tantum tres fructus in cellulis sunt, inde sequuntur qui quatuor continent; reprobantur autem quibus quinque sunt, ut & rupti ac secti. Vix autem uno in pomo supra 20. fructus inveniat, quisq; fructus ossiculum habet perfici ossiculo simile, verum oblongum, neque dulci satis gustu, cum & guttur adficiat, ut messila immatura ideoque non appetatur in usum saporum.

Fructus hic calidus est & humidus, quique eum manducare volunt pedibus molliter primum proterunt, ac echinos rumpunt. Insuetis parum odorem ceparum putridarum, verum mox degustatus, supra omnes cibos laudem adipiscitur.

Apud collectores magno item in pretio est,

nullâ satietate fastidiosus, ideoque & variis nomibus exornant, ac epigrammata in honorem condunt, licet aliter magno numero facile. *Malvadisis* ematur, mensibus præsertim Junio, Julio, Augusto; aliis temporibus pretium aliquatenus crescit. Hic notanda item est magna naturarum contrarietas, inter *Duriones* & folia *Bettela*, qua sane tanta est, ut si in una navi aut domo eadem plena *Durionum* folia aliqua essent *Bettela* *Duriones* continuo putredinem traherent; & volut supra modum *Durionum* fructus manducati stomachum nimio calore onerant, si mox *Bettela* folium cordi apponatur stomachi dolores cessabunt. Quod si post *Durionum* esum folia *Bettela* quis consumat, nihil inde periculi expectet, etiam si abundanter sese expleat. Inde fit ut communiter etiam ob gustus dulcedinem dicatur: *Duriones* satietatem nescire.

CAPVT LIIIX.

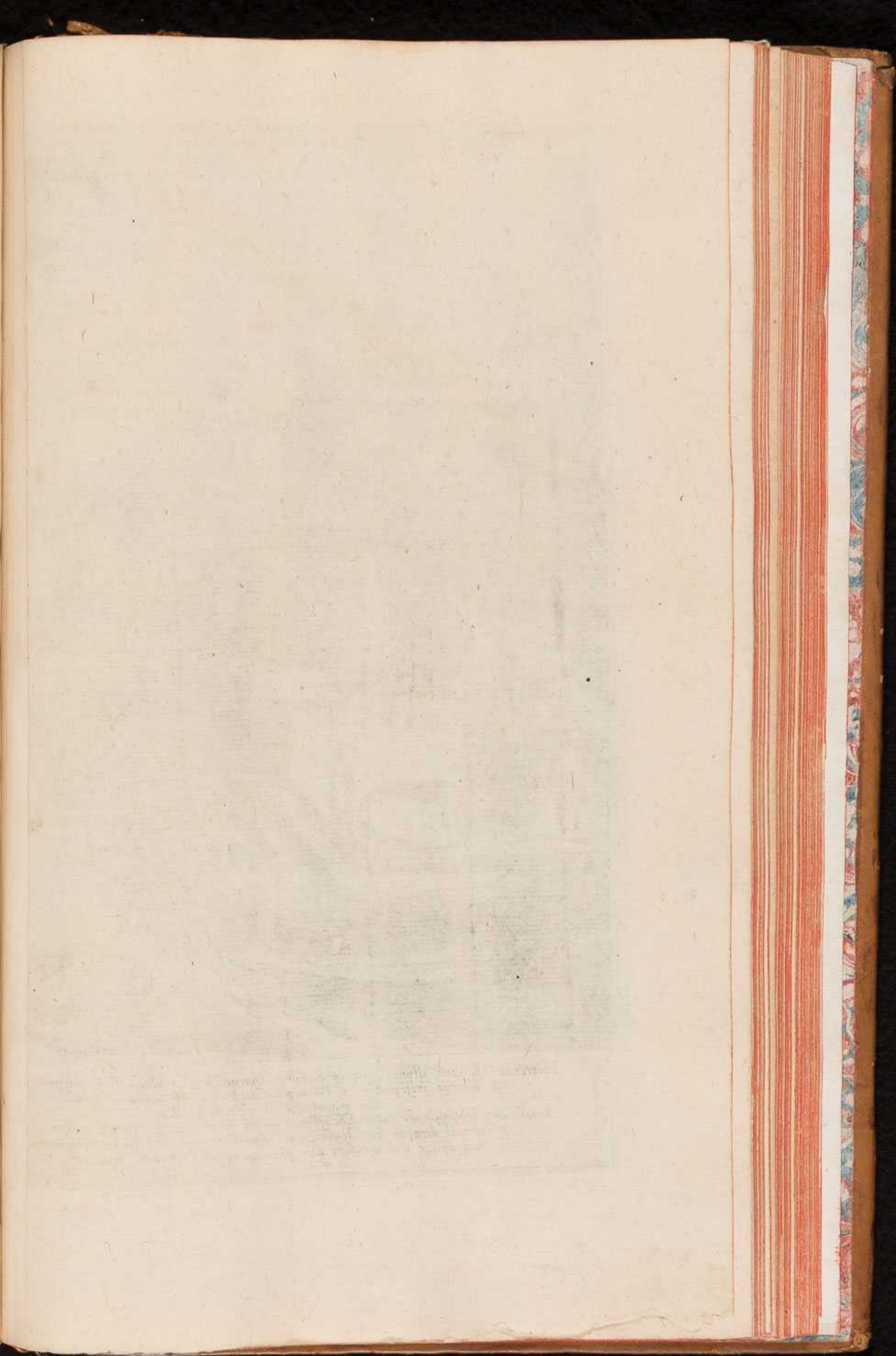
Arbor radicum, Bambus sive arundo India.

India arborem fert multiplici radice, mirabili aspectu; crescit enim e terra ut ceteræ arbores, ac spargendo ramos radices iis adjicit quibus denuò sua sponte terræ infixis, ingentem serie numerosâ sobolem trahit, cum ramus unus arbori recenti, fecundo eventu, Labyrinthoque similis, vagis usque itineribus sufficiat. Ita triginta aliquando passus una arbor implet, in summam crassitiem productis ramis, ut mater eademque genitrix omnium arbor vix agnoscat, ex omni parte copia radicum funium more primo aspectu dependente. Fructum usibus humanis aptum non fert. Nam is qui olivarum formâ excrescit volucres tantum delectat.

Annotatio D. Palud.

Carolus Clusius, qui hanc arborem diligentissimè descripsit Plinii auctoritate, eam sicut India nominat, dicitque primum altitudine eximiam excrescere, ex crasso quodam trunco, ac postea tenues fibras emittere, qua adhuc tenella aurei coloris existunt. Hæc post descendentes, terramque contingentes, velut surculi sunt nova arboris, tandemque crassitate truncum ipsum aequant, ut vix differant. Crassities ad ulnas tres subinde porrigitur, ab omni parte innumeri scarent calami ut Italia miliare parvum obsideant, neque tantum inferiores rami eo pullulant modo, verum & superiores sic unica arboris fructibus integra sylva succedit. Indi ad iter quosdam ramos detruncant, ac velut ambulacra adversus solem parat, umbrâ densissimâ, ob continuâ ramorum seriem, ubi & curvitate eorundem ac reflexu sonitus vocis repercussa ambulantibus, ter, quaterve redditur. Etenim qui hæc D. Clusio retulit vidisse aut se unam ex hisce arboribus, sub quo 800. aut 1000. homines tegerentur, inter quos & ille erat, adjiciens extare qua 3000. caperent. Folia similia sunt mali *Cidonia* foliis,

*Arbor habet
cum multo
ramorum
sic.*

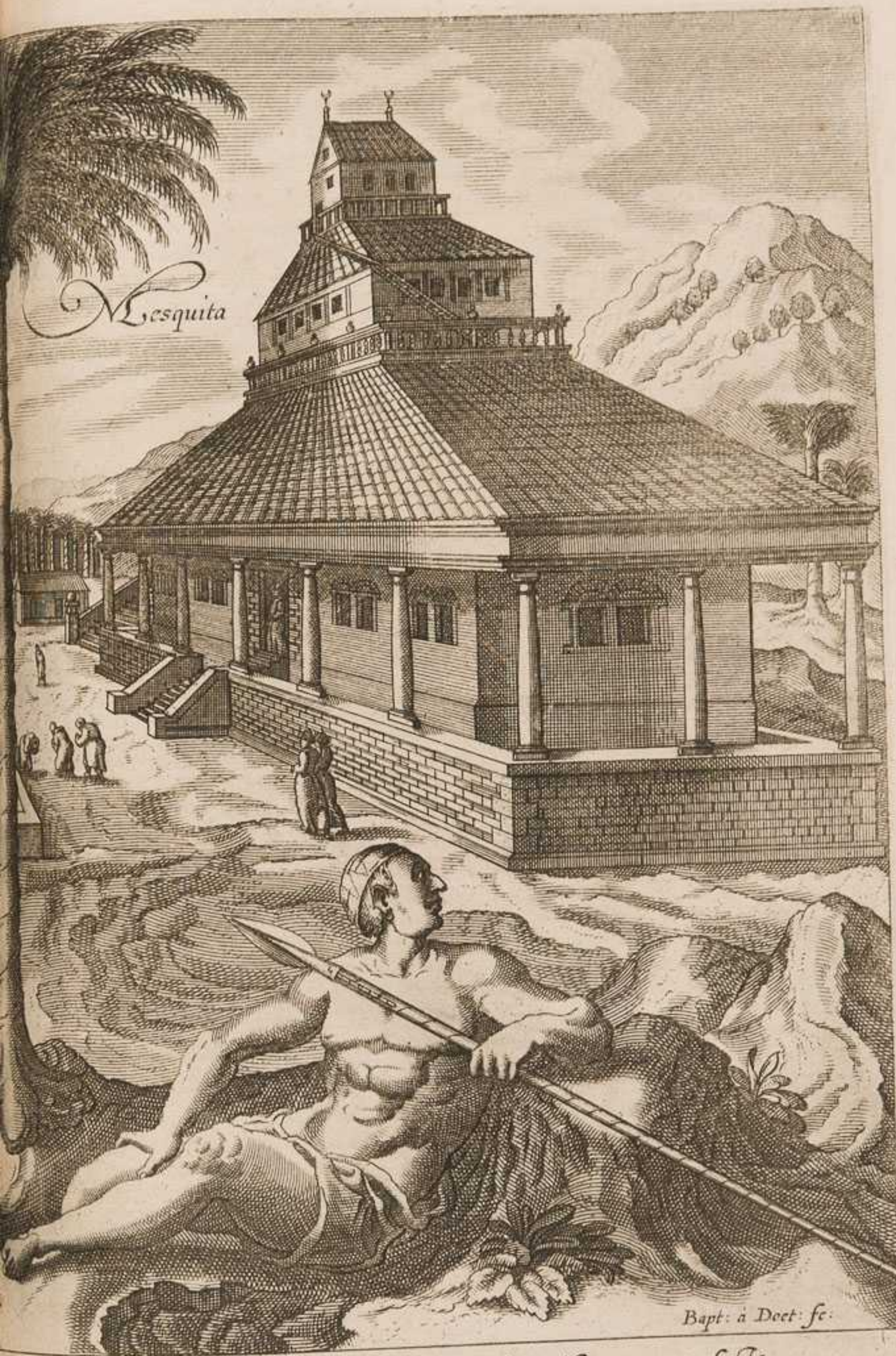

N. ansehoren

Pagode

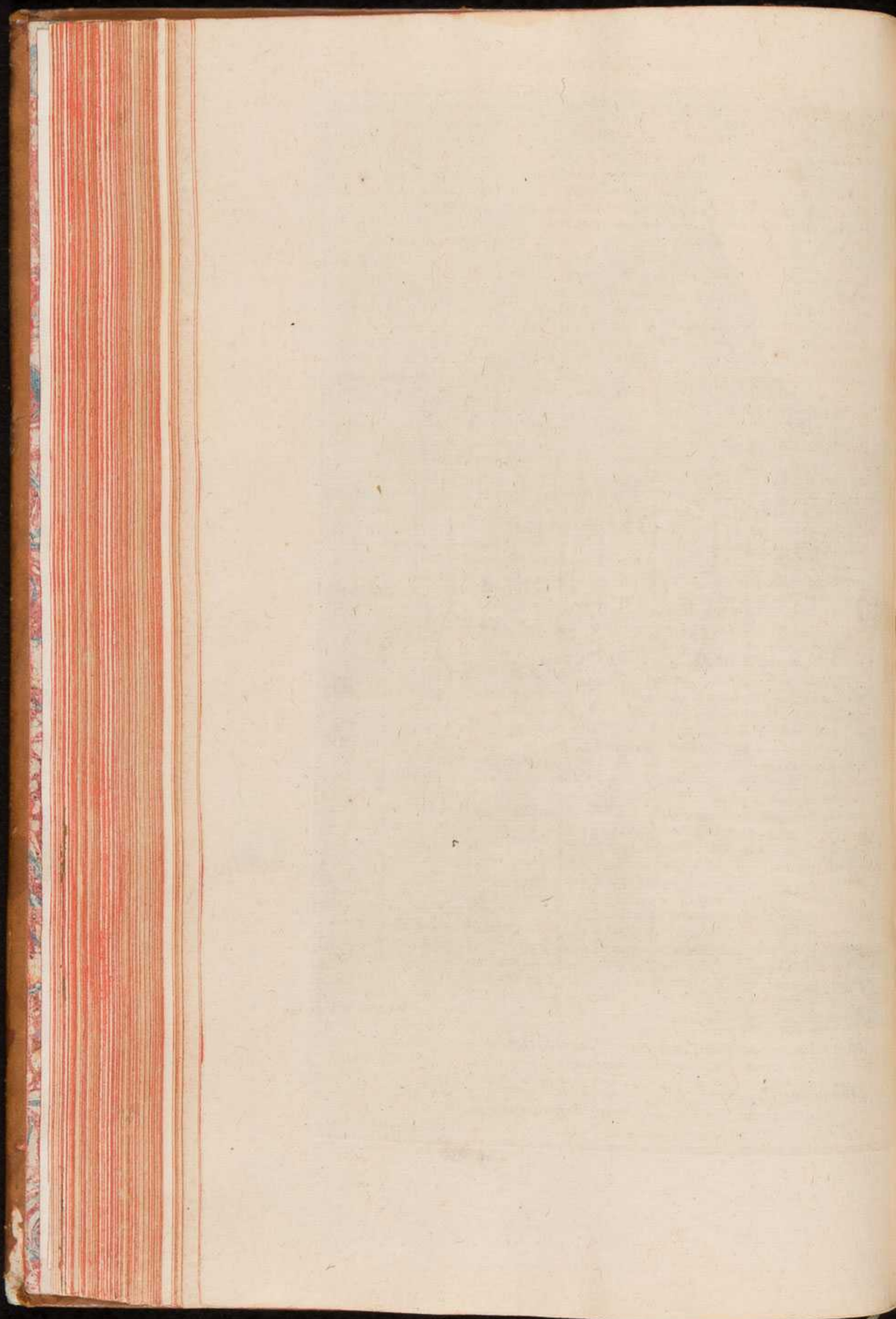

Horrendæ Idolorum effigies, quæ in omnibus viarum angulis obuia Indi prostrati
et donarijs prosequitur, a Bramenis sacerdotibus, ob sapientiæ opinionem
illos magni habitis, Pagodes dicta.
Scrickelicke beldensise der Indiaensche affgoden gestelt op alle hoecken van de weegen
offerhande doen en seer de voetselicken aenbiddèn van haer papen Bramenis
om opinie van wysheyt daer seer geacht sijn) Pagodès genaemt

Mesquita seu templum Indorum Mahometistarum quæ secta
totum fere, orientem pervasit.

Mesquita ofte tempel der Machometische Indianen welke
secte hynaer geheel Orienten doordrongen heeft

ria foliis, extrinsecus viridia, intrinsecus alba ac hispida, velut lana contexta. Haec folia elephantis summopere expetunt, atque eis nutriuntur. Fructus prioris pollicis articuli instar fici minoris formam habet, sanguineo undique colore, intus plurima habens grana, ut communes ficus dulci gustu, ac esui commoda, verum non ita ameno, ut nostris ficibus est. inter folia etiam crescunt ex novis ramis, ut communiores nostra ficus. Crescit Goae ac in vicinis locis. Ex Curtio, Plinio & Strabone adicit Clusius, notam hanc veteribus arborem fuisse. Qui plura scire desiderat Clusium legat capite quo ficus Indiae describit.

In India aliae mirabiles ac crassae arbores reperiuntur, ex quibus navigia fiunt. Circa Cochini ex arbore Angelina, naves Tones construuntur. Illae quandoque 30. aquae doli ferunt, ex uno tamen ligno cavatae absque ulla commissura, unde arboris crassities indagari potest. Estque ipsi ligno tantus rigor, ut temporis diuturnitate etiam ferrum consumat. Passim item in India saccari arundines habentur, verum parvae aestimationis. Caeterum in ora Malabar ingenti crassitie arundo crescit, praecipue circa tractum Choromandel. Ea ab Indis Mambu, a Lusitanis Bambu vocatur. Habet medullam quaeducta calami vice ad scripturam aptatur. Hanc Indi Saccar Mambu, id est, Saccarum Mambu nominant, estque ad usum medicinae commodissima, ab Arabibus, Persis ac Mauris, quibus Tabaxyr vocatur valde expetita.

Annotation D. Palud.

Tabaxyr Persica vox est, significat ea lactem candidumve humorem, aut concretum succum, humoremve, Saccar mambu dicitur, quod arundines aut rami ex quibus provenit Mambu vocentur. Arbores quae Tabaxyr ferunt quadam magnitudine ea qua populus conspicitur crescunt, aliae minores sunt, communiter ramis directis (exceptis iis quos flectunt ad ambulacra & viridaria) multisq; membris, palmi longitudine distantia. Folia habent longiora quam olea. Inter juncturas omnes humor dulcis nascitur, albus ac coactus pulvis more, is subinde copiosus, subinde autem exiguus est. Verum non omnes rami aut arbores promiscue huiusmodi suavem humorem producant, verum illa tantum, quae in Bisnagar & quibusdam provinciis Malabar crescunt.

Nam in Persia ac Arabia ferè ad argenti pretium aestimatur, magnoque ab iisdem populis commercio excipitur. Haec medulla circa nodos arundinis crescit, colore plurimum albo, subinde nigro aut cinericio.

Annotation D. Palud.

Neque ideo contemnitur, hanc enim nigredinem, aut humorum redundantia adipiscitur, aut eo quod diutius quam par erat arbore conclusa fuerit, non arborum adustione, ut quidam autumant. Rhases huius mentionem facit libro 3. cap. 36. & Serapio libro Medicina-

rum 342. & Avicenna 2. lib. cap. 617. qui Tabaxyr fieri opinatur ex combustis arborum radicibus, sed falso ut demonstratum est.

Indi vitia genitalium ac virgae, aliaque occultiora mala hoc remedio curant, etiam febres calidas, colericam passionem, dysenteriam aliaque similia mala. Crescunt autem plurimum haec arundines in tractu Choromandel, Bisnagar & Malacca altae admodum, interstitioque sesquipalmi, femoris crassitudine, proceritate recta, ut maximam harum regionum domum altitudine superent. Etiam studiose a primis incrementis flectuntur & curvantur, ut formam habeant aptam gestandis lecticis, quas Pallanquinos dicunt, quibus summates feruntur, folia autem huius arundinis dispersa multis spaciis alba sunt olivarum foliis similia.

Annotation D. Palud.

Ex arbore sive arundine Mambu quidam Indi naves fabricant, quae duos homines capiunt ea non excavantur, verum relictis duobus nodis, quos effodiunt ad usum aptantur. In hisce lembis duo Indi nudi in proa & puppi sedent, junctis pedibus quaque manu arundinem tenentes, qua scapham etiam adverso flumine protrudunt, praesertim in flumine Cranganor. Opinantur adhuc a crocodilorum insultu naviculas hasce immunes esse, qui alias naves facile adoruntur, his jamdiu nunquam infesta.

CAPVT LIX.

Arbor Tristis.

Arbor quam Tristem indigitant, quod non nisi de nocte efflorescat toto anni tempore, inter miracula computari potest. Cum enim sole occidente nullus appareat flos, mox post horae medium, floribus multis conspicua ad spectum pulchritudine, nareq; odoris suavitate admodum replet. Sole revertente flores iidem decidunt, terramque prorsus omnem tegunt, quasi in luctum ac internicionem arboris, quae deinde in vesperam rediviva, cunctis anni noctibus, vicibus suis florescit. Est ea pruni magnitudine, expetita in areis ob odoris suavitatem, facili incremento; nam detruncata etiã post menses sex, statim a virgulis flore crebro pullulat. Inde & ramus avulsus si terrae inferatur, continuo parentis amulus, flores suos multipliciter abiecit & recuperat. Flores mali medicæ floribus similes sunt. Flos ipse albus est, pediculo rubro, flavoque, ideo croci vice servit, ad colores ac cibos, non quidem eadem virtute, aut gustu perinde efficaci; in vicem tamen servit defectu croci.

Annotation D. Palud.

Multi aquam ex hisce floribus distillatam oculis conducere arbitrantur, si fasciae lintea intingantur, ac oculis imponantur.

Arbor hæc

Cura ex Medulla Tabaxyr.

ijr.

Arboris Tristis natura mirabilis.

Flores ejus qua forma.

Arbores crassae.

Navigia ex uno trunco.

Medulla Arundinum ad medicinam.

Folia Bettela, fructusque Arecca.

Arbor hæc Goæ tantum & in Malacca, aliisque in locis, ubi eam Lusitani circa diverforia sua plantavere reperitur. Ex Malacca quippe primum in Indiam delata est. Interior terra nullam habet. Malacitanorum lingua *Singady* vocatur, Decaninorum *Parifatico*, in Decan *Pul* ab Arabibus *Guart*, a Persis & Turcis *Gul*. Originem nominis Indi fabulâ explicant. Fuit nobilis quidam *Parifatico* dictus, cujus pulcherrima filia *Sellis* petebatur amoribus, quæ cum tanto amatori virginitatis copiam fecisset, ab eodem novo alterius puellæ amore correpto deserta fuit. Inde maior mulieri, atque ex maiore desperatio, ex desperatione mors, quam sibi ipsa intulit. Cadaver postea rogo impositum crematum fuit. Verum arborem hanc ex cineribus suscitaram ferunt, quæ etiamnum doloris ac indignationis manifesta, sole oriente flores perdit, ac folia claudit, nocturnisq. amica tenebris, luctus æterni abundè testimonium præbet.

Annotatio D. Palud.

Descriptionem huius arboris Christophorus a Costa hoc modo posuit, magnitudine eam & formâ pruni esse, multis minutis ramis, distinctis plurimis internodiis, sive membris, ex quibus duo folia inter se opponuntur, magnitudine foliorum pruni, mollia & scabrosiora, ad latus exterius, sylvia foliorum instar, intus viridia, acuta aliquantulum, in orbem non ita crenata, ut folia pruni, neque perinde venis distincta in medio; Duo folia inter quæque, crescit pediculus quinque capitibus, quæ ex quatuor minutis rotundis folis constant, undè in medio quinque pulchri candidique flores nascuntur, forma & magnitudine florum mali medica, licet minores sint, pulchriores, & odore suaviorum. Pediculus in rubrum, quam in flavum colorem promior est, quò Indi cibum inficiunt, ut nostri croco. Lupini magnitudine fructus viridis conspicitur, corculi formâ; per medium scissus, oblongo ductu, folliculum ab utraque parte ostendit, quo semè occultatur simile etiam corculo, magnitudine seminis siliqua, rectum viridi pellicula, gustu amariorum.

Inter omnes flores hi sanè odore gratissimi sunt, modo non contrectentur, nam manuum tactu citò odorem amittunt. Indi æstimant hos flores facere ad cordis restitionem; amari verum sunt. Ethnici semen quoque ponunt inter medica, quæ cor confortant. Cum cibo flores sumi possunt. Semen ipsum in Lusitaniam crebro misum & terra datum nuquam tamen excrevit, licet summâ molestiâ sollicitatum. Decidunt flores (ut Clusius ait) sole occidente, aut ob quandam occultam contrarietatem, aut ob succi tenuitatem, quem solis radii consumunt; nam quos sol non adficit diuturniores sunt. Hi flores summopere colliguntur, ex quibus aqua odorifera distillatur, Mogli dicta. Semen mihi Iohannes Hugo ex India attulit, id terræ mandavi, verum nullo successu.

B*ettela* folia sive *Betra*, quæ vulgariter Indis in usu sunt, quotidianâ manducatione in omnibus item Indiæ Lusitanis cognita plagis crescunt, non quidem interiore regionis secellu nisi raro admodum, sed maritimis in locis. In frigidis, ut in China, non nascuntur neque etiam in valde calidis, ut in Moslambicqua & Soffala. Quia vero communiter Indi hunc fructum manducant, & à nobis facta fuit ejusdem quandòque mentio, ob id etiam de eo latius induxi scribere. *Bettela* ergò folia grandiora sunt aliquantulum & acutiora, quam mali Medica. Scandit arbores *Bettela*, ac stipites ambit, hederæ in modum aut piperis. Sane piperi ita similis est, ut à longe vicinum piper à *Bettela* vix discernas. Nullos autem fructus præter ipsa folia reperias. Illa singulari culturâ in pretio habentur, ob cotidianum eorum usum. Nam decerpta per longum etiam tempus facillè conservantur, ac duodenariis venduntur. Ibi tum mulieres juxtâ ac viri quovis die tria duodenaria, & quod excurrit consumunt, non quidem prandii aut cænæ gratiâ, sed itâ illorum mos fert. Matutino tempore, pomeridiano, vespertino imò etiam nocturno *Bettelam* manducant, eamque continuò manibus gestant. Sed nec simpliciter *Bettela* utuntur. Miscent quippe ad mitigandam amaritudinem fructum quem Malabares & Lusitani *Areccam* nuncupant, *Gusarattæ* & Decanini *Supary*, & Arabes *Fausillam*. Fructus hic ex arboribus nascitur, quæ similes admodum sunt palmis Coquiferis, verum tenuiore ligno, foliisque minutioribus. Fructus ipse Cypressi fructû similitudine refert, quidam vero ab una parte planiores, ab altera elatiores sunt alii majores ac durissimi, (quos forfice scindunt ac cum *Bettela* dentibus terunt) interius venis multiplicibus distincti colore rosaceo. Genus *Arecca* est quod *Checaminum* vocant minutum, nigrum, ac durissimum. Tamen cum cæteris pariter *Bettelæ* adjungitur, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humectat, ac rubore & nigredine inficit, itâ ut nondum siccâ dentes ac labia *Areccâ* velut ex cruore madeant, & alia invenitur quæ manducata homines quasi ebrios in vertiginem rapit. Verum id malum cito cessat. *Areccæ* ac *Bettelæ* libum ex ligno sive arbore, quam *Kaatam* vocant etiam admiscunt, ipsaque *Bettelæ* folia calce unguent ex ostrearum testis adustis confectâ, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. Hanc confectionem pariter deglutiunt, succum nempe, nam cætera exspuunt. Valet (ut ajunt) adversus sædum oris halitum, firmat dentes ac gingivas, oscedinem sive (ut nostri vocant) *schoorbntum* avertit, atq. ideo experimentis constat

Fabula.

Virgo petita
foliis amore.

Bettela
indiana.

Ejus
libum.

Etia

Am

Arecca
qua etiam
reddi.

Kaatam

constat Indis nunquam os male olere, nulli dentium dolorem esse aut stomachaces fatiditatem, vel huiusmodi alia vitia, ad summam senectutem usque inviolato dentium ordine; cum interim os velut cruore delibutum, fædo adspectu squalleat. Lusitanorum mulieres eundem Bettelæ manducandæ morem habent, cum sine ea vitam vix sibi constare posse arbitrentur. Ideo nocturno tempore ad caput aut juxta pedes lecticæ apponitur, ibi somno cessante, mox illis Bettela os inficit, quam tum velut fluentem sanguinem exspuunt. Ita interdium (alio enim exercitii genere præter ablutiones carent) mulieres ociosæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam quidam Lusitani consuetudine mulierum inducti, idem faciunt. Inde in visitationibus ac mutuis salutationibus Bettela ipsis in manu est, & summam benevolentiam significatione, ubique ea offertur, cum calce & Arecca, in catino ligneo, quem ad eum servant usum. Quamobrem omnibus in locis Bettela venalis ac jam præparata prostat, cum calce & Arecca. Primum autem ex *Kaata* aliquid & Arecca sumunt idq. mandunt ac mox Bettelæ foliū adjungunt, quod nervis lingue pollicis, quæ acutum recepto more habent, excerptis, calce unguunt, ac ita rotatum ori inferunt, succum priorem inde exspuentes certo ad purgationem cerebri ac stomachi a flegmaticis humoribus remedio. Quod autem exspuunt colore cruorem representat propter Areccam: succum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicus Bettelam, hanc edentes incedunt, præcipue cum aliquem ex optimatibus convenire volunt; ita enim bonum odorem halitus comparant, absque ea qui sermonem facit probro ferè excipiunt.

Annotatio D. Palud.

Etiam mulieres ad conjugii usum proficiscentes Bettelam manducant, quod per eam lasciviam augeri opinentur.

Indi omnes illam post prandium sumunt, quod cibi aliter fastidium paterentur, & qui comedere sueti post abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deinde existimant. A Bettela tamen abstinent certis temporibus, in funere alicujus propinqui; & quibusdam jejuniis destinatis diebus, ut & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi sociari, in suis abstinentiæ diebus. Folia hæc in Malabar Bettela nomen habent, in Decan, Gusaratta, & Canam Pam vocantur, in Malacca Siri, ab Avicenna Tembul, ab aliis & melius Tambul. Avicenna narrat Bettelam gingivas firmare, & stomachum roborare quem etiam in usum Indi eam manducant. Sed cum folia hæc primo gradu frigida ponit, sicca autem secundo, errat; Aut interpretis peccato, vel authoris errato, id factum est: Nam folia hæc calida sunt, & sicca in sine secundi gradus, ut Garcinus ab Horto ex-

perimento ipsemet didicit, quam notam odor gustusque approbant: Folia ergo Bettelæ foliis citria mali similia sunt, longiora tamen, & in sine acutiora, interjectis in longum quibusdam venis. Matura jam egregie optime in pretio habentur, licet etiamnum immatura a mulieribus quibusdam appetantur, quod in manducando majorem edant sonitum; plurimam manuum contrètatione eadem corrumpuntur. Bettela in Malacca fructum lacerti caudæ similem fert, qui boni saporis gratia ibidem expetitur. Educitur ut vinea ac hederæ modo. Quidam majoris fructus nanci-scendi gratia, juxta Areccam & Piperis fructus plantant, atque ita jucundissimam pergulam reddunt. Bettelam summam curam habeto, ac sæpe aquam superfundito. Qui plura scire desiderat, commentaria illa illustrissima Car. Clusii legat in caput Garcia, quod de Bettela agit.

Satrapæ ac Reges famulum continuum habent, qui cum argentea phiala ubivis locorum illis adsistat. In ea Bettela jacet cum condimentis necessariis; quibus folium præparatum, famulus porrigit. Legati non audiuntur licet ipse Rex linguam calleat nisi per interpretem, tuendam autoritatis gratia, ipse interim Rex decubito, vel aulao insidet terræ injecto, famulo cum Bettela adstante, quam continuo dentibus terit, succumque ac reliquias in argenteam pelvim inspuit, quæ aliat, vel a famularum mulierumve aliqua tenetur. Hæc magno honore legatum adficiunt, præsertim cum & illi Rex Bettelam offert. Ita recepto more omni in loco ac ad actus omnes Bettela adest. Latius ergo hic ritum eundem explicare volui. Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex Arecca, Cata, Camphora & Aloe contusa utuntur, cum Ambaro. Eas cum Bettela loco Areccæ manducant.

Annotatio D. Palud.

Alii Bettelæ Lycium admiscunt, ditiores & potentiores Camphoram, alii lignum Aloes, Muscum & Ambarum cinericium, atque eo modo præparata suavem gustum habet, bonumque halitum efficit; quidam Areccam mandunt cum Cardamomo, aut Caryophyllis. In terra interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Fertur Nizamoxa Regem quotannis in hanc rem 30. millia mileresorum consumere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agētibus propinant. Hæc Reges ipsi ditioribus largiuntur, aliis autem per famulos. Iter factum crumena ex bysso donantur cum præparata Bettela; nemo autem absque eo munere liberè abit, est enim diplomatis loco.

Figuris ex sequentibus Duriones, Arbor radicum, Arundo crassior, Arbor Tristis, Arbor Areccæ, Bettela, Piper quod Areccam fere scandit hederæ in modum conspiciuntur. Piperis declaratio in tractatu aromaticum sequetur.

Satrapæ quo-
modo Bettela
utantur.

CAPVT LXI.

*Dutroa herba, Sentida herba, sive sentiens.*Dutroa her-
bz species.

Herba *Dutroa* dicta multis in locis Indiae copiose crescit, per campos sparsa. Folia acutiore sine lancea ferrum referunt, crenata undique, achanti instar, ejusdem pene magnitudinis; in longitudine multis filis distinguuntur. Sapor autem exiguus est, amarior tamen aliquantulum, raphani odore, flos rosmarini florem colore imitatur. Ex floribus bulbi quaedam species oritur, papaveris bulbo haud absimilis, in quo nuclei, quales melones habent continentur. Isti si oriza, vino, aqua, aut alterius generis cibo, portione admixta bibantur, cerebrum invadunt, ac stultitiam quandam risu continuo absque alio sensu aut ulla rerum notitia excitant, conciliato etiamnum somno, qui in 24. horarum spacium duraret, nisi pedes aqua frigida abluerentur. Inde herbae hujus usus Lusitanorum ac Indorum mulieribus frequens est, quam maritis ignaris propinant, ut secure adultero copiam nefanda libidinis faciant. Ita marito praesente ac apertis spectante oculis, verum fatuo risu in mentis abalienationem conjecto, communi proverbio horrenda illa cornua instruunt, quibus conjugem prostituto geniali toro, infamant. Nec is e somno excitatus reminiscitur, verum sopore levi correptum se fuisse existimat. Eodem fine & mancipia dominis eandem herbarum miscent, ut cistas interitu ac arcas complent, cujus rei haud exigua documenta existunt. Ceterum Dutroam usu modico sumunt, gravior etenim veneni vis ipsam animam tolleret, nisi remediis antidotisque severioribus juvaretur aeger.

Viti.

Annotatio D. Palud.

Curatio ex rebus, quae vomitum citant fit, ut quae in stomacho haerent, cum cibo exeant. Sequuntur purgationes ac diversiones validae clysteribus ac frictionibus, ligamentisque manuum & pedum, subinde & sanguinis missio in digito pedis majore.

Atqui prohibitus est Dutroae usus: verum edictis qui cavent ab uxoribus decepti eandem plurimum inscii bibunt. Etenim quibusdam vel succus tantum ad stultitiam sufficit. Studiosus sexus muliebris in hac plagam, ad luxuriam & libidines herbas hujusmodi quaesivit. Omnium ita feminarum mens in fruendis Veneris stimulis, ac continuandis amoribus versatur, nullo metu nullisque reverentiae legibus coercita. Alia Indiae herba est, quam Lusitani *Sentidam* nos sentientem vocabimus. Illa ad omnem tactum, jactumve salis, aut pulveris folia claudit, caque non nisi post discessum jacentis tangentisve referat, ac denuo contractata recludit, mirabili prorsus experimento. Sed enim quod mirere locus in urbe aut insula Goae est, quem *Matavaquas* vo-

Herbae Senti-
entis conditio.Locus Mata-
vaquas.

cant, ubi maetatorum cibi gratia boum, ovium ac animalium ceterorum cornua passim conjecta sparguntur, tanquam inutilia, quod Lusitani Indive eorundem usum omnino respuant, probri summi apud Hispanos aut Lusitanos nota: si quis aliquid, vel re, vel specie cornutum habeat, aut cornu monstret, janue affigat aliove modo proferat. Vulgari etenim elogio *Cornutus* habetur, que prostitute uxoris libido infamat, in tori corruptela. At supradicto in loco temere cornua projecta post aliquod tempus ex interiore parte terre adfixa radices agunt, palmi unius, & quod excurrit longitudine, quemadmodum ipse saepenumero oculis usurpavi, radicibus evulsis ac inspectis, singulari sane incremento, cum nusquam terrarum simile exemplum in cornibus existeret, quod vel memoria proditum sit. Causam rerum naturalium curiosi indagare conati nullam invenere, cum adhuc locus ipse lapidosus sit, & alias infacundus. Ideo Goae homines supra omnes mortales excellentia cornuum praestabiles, diuturna ac perpetua infamia laborant, cum alibi ipsa cornua abscindi queant, aut detruncari, ibi autem radices alte agant & infesta semper, cum desperatione conjugalis pudicitiae, novis pululent incrementis. Haec de Indiae herbis vulgaribus, arboribus ac plantis dicta sufficiant. Plura commemorare quis posset, verum haud tradiderim ego, nisi quod veritatis manifestum sit, servata ubique brevitate instituta ratione.

CAPVT LXII.

Aromata, Species, planta, quibus Medici, ac Pharmacopola utuntur, vulgariq, commercio distrahantur. Quibus locis, quomodo crescant, ac primum de Pipere relatio.

Piper multiplici specie distinguitur. Est nigrum, album, oblongum & id quod Canarinum vocat. Nigrum communi usu varie distribuitur, per orbis regiones. Album ac oblongum negociacionibus item emittitur, verum parva copia. Canarinum nunquam ex India effertur, ob vilitatem haud expetitur. Nigrum plurimum crescit in ora ac terra Malabar, quae ad Austrum 12. miliaribus a Goa incipit, ac ad Comorini caput pertingit, estque marino tractui adjecta, inter mare ipsum ac altissimum Ballagattae solum. Interior terra nullum piper gignit. Hic quotannis pipere naves onerantur, quae Lusitaniam decreto petunt, ac inde per totum orbem dispergunt. Etiam Machometani versus Rubrum mare Piperis multum auferunt, ac ad interiora Ballagattae usque in Arabiam, & Persiam illud exportant, licet gravi edicto Lusitanorum, suscitatis ob eam causam classibus, ad arctissimam custodiam vectura talis prohibita sit, verum sunt qui clam contraveniunt. Aliquando,

Aliquando item diplomate impetrato tale commercium permittitur. Multum etiam nigri piperis circa Malaccam ac in Sumatra, Iava & Sundæ insulis, aliisque locis crescit, ut in regionum descriptione declaratum est. Ibi etiam gignitur album piper, nigro simile, nisi quod prior ac exterior folliculus albus sit ac levis, eodem tamen cum nigro gustu pollet, easdemque vires habet, sæpè ideo Malacitano piperi admiscetur. Id piper quod in vicinis Malaccæ regionibus crescit subindè item in Lusitaniam deferretur, verum rarissimè. Nam intra biennium unica quandoque navis ex Lusitania abit, quæ eo in tractu piper aliquod suscipit, maximè tamen caryophylla & macin, aliasque Chinæ merces. Plurima autem hujus piperis copia, per vicina regna Peguæ, Sianæ, ac Chinæ negotiationibus cotidianis inter se frequentata distrahitur. Piper a Malabarensibus *Molanga* vocatur, & in locis circa Malaccam *Lada*, in Arabia *Filfil*, in Gufurrata, Cambaja, Decan, ac Ballagatta *Meriche*, in Bengala *Moroy*s: oblongum piper, quod tantum in Iava ac Bengala crescit *Piplini* dicitur. Ad arboris alicujus radices, velut illa est, quæ Areccam fert, Piper ferè plantatur; hanc scandit hederæ in morem, aut Betelæ; Folia habet ut malus medica, minora tamen, viridia sunt, ac in fine acutiora; dentibus trita asperiore gustu mordent palatum, ut Bettela. Vuvarum verò instar Piper exerescit per racemos, qui tenuiores tamen & minores conspiciuntur, densiores autem quàm uvæ urinae. Semper videntur donec maturitate siccantur, quod in Decembri & Ianuario contingit; eo tempore decerpuntur. Oblongum Piper in Bengala ac Iava producitur, alià prorsus formâ arboris. Longitudine illud acus, crassius tamen æquabilem undique habet crassitiem; rugosum extrinsecus & cinericium, intrinsecus album, minutis seminibus, gustu verò ac usu nigro albòq. piperi æquatur; Album fanè (ut dictum est) a nigro formâ aut potentiâ vix differt, sed acius subindè gustum adhaerit, majorisque ideo astimationis non ita passim reperitur. Canarinum circa Goam & Malabar Fagopyri ferè formâ est. Id cinericio colore concavum, quadam minuta femina tenet, caloris temperie, ac gustus qualitate piperis aliis specibus simile; duntaxat ab egenis humilibusque expectum nunquam ad alias terras transmittitur quod ob vilitatem nauli pretium non exsolvet. Ideo & Canarinum, id est, plebejum sive rusticum dicitur. Aliæ piperis species ubique per Orientem ab ipsis Indis magnâ copiâ absumuntur, majore multitudine quàm ea sit, quæ quotannis avehitur. Omnibus etenim cibis piper, vel nec contusum admiscerent, plenis manibus. In descriptione tractus loca in quibus piper crescit, ac portus quos naves Lusitaniæ piperis onus exceptu-

ra subeunt indicavi. Plurimum quoque piper etiamnum viride ollis imponitur, sale & aceto conditum, ita in longum tempus conservatur, ac in Lusitaniam transmittitur. Verum maxime id Indi consumunt, vocaturque Piper in *Achar* simili condimento circa cetera aromata, ac species, quibus cibo adpositis, ut apud nos olivis & cappari sit, appetitus excitandi causa utuntur.

Annotatio D. Palud.

Piper in culinis & Pharmacopæorum officinis usitatum, non alimenti sed medicina vim habet. Stomachum calefacit, eiusque pituitam digerit. In Stomachi dolore ex cruditate, aut ventositate quinque piperis grana si deglutiantur, summopere conducunt. Qui caliginoso lumine laborant piperis grana, anisum, feniculum & caryophylla manducabunt; Ea etenim confectio caligines ac nebulas deterit. Ex triplici Piperis apud Pharmacopæos confectio fit, hoc modo: Piper album, atrum, ac oblongum sumito ex singulis 25. drachmas, thymum sylvestrem, zingiber, anisum ex singulis semunciâ, cum mellis eâ copia, quæ confectio adhiberi debet. Ea prodest Stomachi frigida intemperie adfectis, singultu, jecinoris infirmitate, & hydropi si laborantibus, &c.

CAPVT LXIII.

Cinnamomum, Casia, sive Cinnamum.

Cinnamomum Arabiæ hominibus *Quirsa* nominatur, Persiæ *Darchyna*, incolis Seylon apud quos plurimum crescit *Curo*, Malacitanis *Caysman*, & Malabaribus *Camea*. Arborea olivarum magnitudine sunt, aliqua tamen minores, folia habent ut laurus formâ tamen eorum quæ citi sunt arboris, tenuiora verò, floribus albis, fructuque Lusitaniæ nigris olivis haud absimili, ex quo etiam oleum fit multas ad res utile. Cortices arbor duos habet. Secundus casia est, ille in partes scinditur quadratâ formâ, atque ita siccatur, cinericio primum colore. Tempore arefacta in orbis redactus, eum quo ad nos perfertur colorem, ex solis calore adipiscitur. Arbor hoc modo decorticata, post tres annos corticem recuperat, ingensque harum arborum multitudo fertur, ut sylvas ac nemora cinnamomo impleant. Radix aquam odore camphoræ præbet, verum ea (edicto ita cautum) non evellitur, ne soboles peteat. Sole leviter siccata aut curata casia cinericio colore est; quæ validius uritur nigredinem trahit. Mediocriter arefacta colore rubet. Ex cinnamomum etiamnum ex parte viridi, aquæ magnæ astimationis distillatione educuntur, quæ in India maximo in usu sunt, & in Lusitaniâ item transmittuntur. Odore ac potu amana sunt, ceterum calidæ & vehementes, valent adversus dolorem colicum, aliasque infirmitates, ex frigida intemperie, etiâ contra pravum oris halitum. Aqua item ex floribus

Piperis condimentum.

Cinnamomi arborea quæ formâ.

Cinnamomum quid.

Aqua Cinnamomi.

Insula Seylon
præstantissi-
mum Cinnamomum
fert.

Casia silve-
stris.

Omnia quæ
ex India defe-
runtur anno-
tari debent.

floribus cinnamomi trahitur, quæ bonitate minor est. Insula autem Seylon Cinnamomum præstantissimæ notæ producit; ibi per sylvas & saltus abundantè spargitur. Habetur & in tractu Malabar; verum vix ex dimidio comparari potest Seylanæ casie, quod & arbores humiliores sint, cortice crassiore, ac virtute haud perinde efficaci. Ideo casie ex Seylō triplicata supra hanc æstimatio est; vocatur hæc *Canella de Mara*, id est, Casia sylvestris. Edicto: Ne quis eam in Lusitaniam vehat cautum est, verum nihilominus magnâ copiâ exportatur, titulo tamen Seylani cinnami: Vt Regi idem ex bona malaque casia vectigal sit; Cum in India casie Seylanæ quintallus 50. aut 60. pardauvis æstimatur, tum sylvestris duntaxat 10. aut 12. valet. In India tamē Seylanæ titulo, albo inscribitur, cuius etiam nomine Lisbonæ vectigal solvit, 15. aut 16. milresos in quintallum indifferenti æstimatione, circa bonam aut deteriore casiam. alia aromata suis constant rationibus. Ceterum in India nihil navi imponitur, quod Cochini Registro non sit inlatum, imo nec servi: Nam quæ sine albi nota in Lusitania reperiuntur, Regi veluti in fisci causam commissa cedunt. Iavæ item insulæ casiam habent, & loca circa Malaccam, tenui tamen copiâ Seylanæ ex omni parte cedit. Lignum, quod igni struendo communiter per Indiam usurpatur, odore cinnamomum aliquo repræsentat.

Annotatio D. Palud.

Casia calore adficit, interiores omnes partes aperit & roborat, stringit aliquantulum, stomachum confortat, ac cibi concoctionem adjuvat, cum utilitate adversus venena usupatur, quæ cordi nocent. Casia potata cum aqua pulegy & absinthij matricem reserat, ac menstruum fluxum feminis citat. Adversus catharros & distillationes ex cerebro in inferiores partes eadem probatur. Hydropicos ac renum obturatione laborantes juvat. Aqua & oleum ex casia interiores partes plurimum roborant caput nempe, cor, stomachum, & epas.

CAPVT LXIV.

Zingiber.

Zingiberis
forma.

PER Indiam passim Zingiber crescit; optimum ac negotiationibus frequentissimum circa Malabar invenitur, formam habet arundinis Belgicæ tenuioris altitudine trium aut quatuor palmorum. Radix est quod Zingiber vocamus. Id viride plurimum in India manducatur, in lactueam, sed & sale conditum, ac aceto quod illi *Achar* vocant, eo modo qui supra, & circa piper, ac alios fructus condimento hoc præparatos, relatus est. Cum carpitur ac siccatur annus ferè in Ianuarium ac Decembrem menses inclinat, Hujusmodi autem ea exsiccatio est. Terra sigulina zingiber tegunt,

Quando ex-
siccatur.

ut foramina impleantur, ac radix recentior daret. Figulina enim vermes arcet noxios, qui esu eam perdetent aliàs. Parvi fit in Orientali Indiâ, verum maximâ copiâ versus Rubrum mare, Ormutium, Persiam, & Arabiam vehitur, in Lusitaniam non ita quod vecturæ pretium vix ferat. Ceterum quibusdam balistariis Indicarum navium beneficio Regio indultum est, jam olim ut certos *Quintallos* Zingiberis, absq. tributo auferant. Id omne hoc est quod India emittit. Nam illud quo Hispani plurimum utuntur, ex Capite Viridi, S. Thomæ insula, Brasilia, S. Dominici insula, ac Hispaniæ India advenit. Ideo ex Lusitanorum India parum zingiberis adfluit, ob longitudinè itineris, ac vecturæ caritatem, licet ipsum ut ceteræ Orientis merces bonitate præstet. Etiam sacharo in Bengala zingiber conservatur, optimè tamen in China, gustu probo, magnoque in usu Indis; ac & ipsis Lusitanis; ad quos item transmittitur.

Annotatio D. Palud.

Zingiber ab Arabiæ incolis, Persis & Turcis, *Gengibil* vocatur, in *Gusaratta*, *Decan*, & *Bengala* etiamnum viride *Adrac*, & *arefaktum* *Suete*, in *Malabar* *Imgi*, siccatum aut viride in *Malacca* *Aliaa*.

Zingiber in modum junci aquatici aut gladioli excrescit, nigrius tamen, caule trium aut quatuor palmorum altitudinis, ac radice juncea, non serpente, ut ab Antonio Musa traditum est, sed nec ita acutum, præsertim illud quod in *Bacaim* provenit, ob superabundantiam humorum.

Radices hæc in minutas partes conscindunt, ac aliis herbis admiscunt, ita ut lactuearum vice impliant, adjectis oleo, sale & aceto. Sed & cum carne ac pisce decoquuntur.

Zingiber in omnibus India locis crescit; feritur, aut plantatur: Nam quod sponte nascitur, non ita probum est. Optimum ac copiosissimum ex *Malabar* provenit, ab Arabiæ gente ac Persis valde expetitur. Inde *Bengala* sequens laus est. Tertium locum obtinet, quod *Dabul* & *Bacaim* mittunt, ac universa littoris marini ora. In deserto ac interiori terra raro reperitur. In *S. Laurentii* insula & *Comoro* item habetur. Zingiber leniter aluum solvit, ac digestivam virtutem roborat. Sed è contra quidam illi obstructionis alvi facultatem adjiciunt, quod enim digestivam virtutem juvet, fluxus qui ex crudis humoribus proveniunt suspenduntur. Stomacho frigido calores adferit, ac adversus nebulas oculorum valet, magnisq. medicis generibus adhibetur.

CAPVT LXV.

Caryophyllon.

CARYOPHYLLON apud Turcas, Persas, Arabes, ac plurimos Indorum *Galasur* nominatur. At in *Moluccæ* insulis, quibus id aroma peculiare tantum est *Chambe*, *Moluccæ*

Moluccæ insulæ numero 5. computantur, sub linea Æquinoctiali, quas & antea descripsimus. Ea præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem distrahitur. Arbor lauri speciem habet; flores primùm candidi, inde virides postremo rubri ac duriores, in Caryophyllon desinunt. Virides adhuc amenissimum supra cunctos odores odoramentum habent. Caryophylla autem densa maximè enascuntur, magno numero decerpta siccantur. Iustus eorum color tum sufflavus, fumo deinde in nigredinè compellitur. Caryophylla quæ arbori adherent crassiora, in sequens usque anni tempus matrum Caryophyllorum nomine durant. In locis quibus hæ arbores crescunt, nullum gramen est, omnis enim succus ad ea derivatur. Quod Lusitani *Baston* vocant Belgæ *Rompam* Caulis est, quo Caryophylla arbori adherent, id pari manu cum caryophyllis colligitur. Etenim in Moluccæ insulis caryophylla nequaquam emundantur, raro autem in India, plurimumque venduntur cum matre, pulvere, ac caulibus. Quæ tamen in Lusitaniam mittenda veniunt, ea distinguuntur. Calor huic aromati essentialis est & genuinus. Inde cum in India emendatur, si vas aliquod cum aqua aut alio liquore adstet, id omne intra duos dies, etiã aliquatenus distitum ingenti siccitate caryophyllorum exhauritur, ut sapenumberò experimentis comprobatum est. Eandem naturam sericum Chinæ rude habet. Nam si id asseribus impositum aliquantulum a terra elevetur, ipsaque humus aqua conspergatur, madefacto nullatenus serico, manè omnis humor sericum invaserit, sedulâ calliditate Indorum, qui hoc sæpè modo sericum graviore pondere imbuunt, cum extrinsecus nullus liquor appareat. A mari ad tormenti (quod nos *Bassum* vocamus) jactum Caryophylli arbores distita crescunt, sponte sua, nullâ cura aut plantatione; humum decerpturi ea incolæ duntaxat purgant subtus. Amant mare non magnoperè vicinum, item nec valdè remotum. Etenim insulas ipsas oceanus fluctibus suis circumdat. In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum facile superant. Manu non colliguntur, sed ad ramos alligatis funibus multâ vi avelluntur. Ideo lætis graviter arboribus fructus sequenti anno nullus est, spe in tertium productâ. Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis crescunt, ut castaneæ, quàm citissimè ob imbrium abundantiam quòd sub Æquinoctiali linea insularum Moluccæ situs sit; ideo intra octo annos fructum ferunt, duraturâ usque in centum. A Septembri usque in Ianuarius carpuntur. Viridia saccaro conservata ac in condimentum quod *Achar* vocant redacta, in Malaccam & Indiam mittuntur. Ex iisdem & aqua colligitur ad cor-

dis robur aliòsque medecinae usus. Caryophylla mulieres Indorum frequenter manducant, boni halitus gratia, idem Lusitanæ feminæ facere occæperunt. Folia lauri instar habet.

Aqua ex Caryophyllis.

Annotatio D. Palud.

Caryophylla ex arboribus nascuntur, quæ Lauri magnitudinem ac formam habent, folia tamen graciliora sunt, ut amygdali, aut salicis. Multos ramos ac infinitos flores nutriunt, qui in eum fructum quem caryophyllon vocamus transmutantur. In extremitate ramorum crescunt, ut uva myrti. In usu sunt culinæ & officinæ. Viridia aceto & sale condiuntur, etiã saccaro, in magnam palati amenitatem. Aqua quæ ex viridibus Caryophyllis distillat, amœna admodum est odore, ac cor roborat. Sed & sudor iis qui Gallico morbo laborant excitatur Caryophyllis, Maci, nuce Myristica, & longo nigroque Pipere. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt, contra dolores capitis ac gravedines. Hepar, stomachum & cor confortant, digestionem juvant, Urinam citant ac ventris fluxum sistunt. Oculis adhibita visum roborant. Eorû drachma quatuor cum lacte pota Veneris usum promovent.

CAPVT LXVI.

Macis, Nux Myristica.

ARbor nucum Myristicarum ferax, Piri sive Persici speciem habet, nisi quòd gracilior sit; rotundis se ostendit foliis. Banda eam gignit; insula non ita longè à Moluccis sita, itèr & lavæ insulæ. Ex iis Malaccam versus in Indiam ac Chinam distrahuntur. Fructus rotundis ac grandioribus Moluccis nucibus adsimulatur, intus nux Myristica latet. Hæc ligneo etiãnum cortice tegitur, in quo ipsa soluta vagatur, is tum flore sive involucro aromatico, quod Macin vocamus cingitur, mox succedit fructus Persico exteriori forma persimilis, in epulis amenissimo odore cum maturefeit expetitus. Is & saccaro conservatus per Indiam passim distrahitur, ac in Lusitaniam quandoque emittitur; sed aceto etiã salitus conditur. Nux cum maturefeit turgida flore, priore cortice disrupto, cum prædit, rubro coccineove colore, quem intra fissurâs Macis genuinum pulcherrimo, jucundissimoque adpectu ostentat, plena fructibus arbore. Ceterum rupto cortice macis quandoque dilabitur, ea causa est ob quam nuces absque Maci subinde prostent. Siccata nuce flos abit, ac ruber color in flavum illum igneumve discedit, quem nos in Maci videmus. Insulæ feraces hujus atomatis ut Banda, & ceteræ salubres parùm existunt, Eadem infamiâ Moluccæ laborant, inde exitiabilis opum cupido multos mercatores diversis morborum generibus absumit, ac in periculosas ejus plagæ ægritudines conjicit.

Arboris Myristicæ forma.

Forma Nucis.

Moluccæ parum salubres.

Nomina varia nucis.

conjicit. Nux myristica ab incolis Banda apud quos plurimum crescit Palla dicitur, Macis sive flos ipse Buna Palla. Decanini & Indi nucem Japatrij nominant macin vero Japsol, &c.

Annotatio D. Palud.

Piri arboris formam sere habent, ea arbores ex quibus nux Myristica cum Maci crescit, foliis tamen brevioribus ac rotundioribus. Contra capitis dolores matricis ac nervorū valent.

Nuces Myristice tribus culleolis teguntur. Prior imaginem fert culleola juglandis. Ea matura sese referat ac tenuem corticem prodit, forma reticuli fructum ambientem, is nostris Macis dicitur sive flos Myristice, ad cibos ac medicine usus tantoperē utilis. Tertia culleola durior est, ac lignea, præ cæteris, putamine regie nucis instar, nisi quod nigra sit. Ea nucem Myristicam continet.

Fructu maturo ac exteriori cortice disrupto, Macis pulcherrime in rubrum colorem rutilat, eodem jam arefacto Macis item sifuras ducit, aureumque colorem adipiscitur.

Myristice duplex genus est. Masculinum oblongum, & aliud rotundius, quod validissimum ac præstantissimum habetur.

Nuces hæc cerebrum confortant, memoria vim acciunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositates expellunt, bonum halitum conciliant, urinam citant ac fluxum ventris suspendunt. Valent in summa adversus omnes frigidiores infirmitates, capitis, & cerebri, stomachi, epatis, & matricis.

Oleum contra supradicta vitia validius & melius est.

Macis optimo remedio infirmitates stomachi sanat, digestionem promovet, omnesque pravos humores consumit, ventositatibus expulsi.

CAPVT LXVII.

Cardamomum.

Cardamomi forma.

Cardamomo Indi multum utuntur ad ciborum apparatus, idem boni halitus gratia dentibus crebro terunt. Tollit quippe pravos cerebri humores, ac alia vitia. Crescit granorum reliquorum modo, fægopyri instar, colore tamen albo, ac in flavedinem inclinato, folliculis granorum fægopyri similitudine, quibus 10. aut 12. grana continentur, ea Cardomomi appellatione veniunt. Duæ ejus species, magnitudine discretæ. A Malabaris Etremilly a Gufarattis, Decaninis & Bengalensibus Hil, a Mauris inter eos degentibus Helachy vocatur. Etenim hoc aromatis genus passim per Indiam divenditur, ac commerciis distrahitur. Plurimum crescit Calecuti & Cananori in locis tractus Malabar, ac in insula Iava. Ceterum ex supradictis partibus ad alias regiones transmittitur; in Lusitaniam raro ob gravia nauli impendia, nisi quod nautæ subinde aliquid secum ferant. Quæ in In-

Stat.

Et virtus.

dia carnes ad cibos aptantur; eæ Cardamomo addito demum comeduntur. Odore etenim ac gustu præstantissime epulas adficiunt, si aliquid in India aroma.

Annotatio D. Palud.

Avicenna Cardamomi duas species ponit. Unam Saccolaa quebir, id est, majus Cardamomum nominat; alteram Saccolaa regner, minus Cardamomū. Id in Malabar Etremelli vocatur, in Seylan Encal, in Bengala, Gufaratta & Decan aliquando Hil, aliquando vero Elachi, a Mauris tamen, Ethnici enim per Indiam omnes id Dore vocant. Grecis antiquis, ut Dioscoridi & Galeno aliisque Cardamomum ignotum fuit, & quamvis Galenus libro 7. simplicium scribat, Cardamomū non ita calidum esse ut Nasurtiū, ac gravioris & amariore odore, quadam amaritudine admixta, tamen hæc nota omnes cum India Cardamomo nequaquam conveniunt. Dioscorides primo libro, 5. capite, hujusmodi cardamomum laudat, quod ex Comagene, Armenia & Bosphoro affertur, quamvis in Arabia & India tale nasci dicat. Addit tamen eligendum esse id quod plenum sit, ac lentum fractione, gustu amarum, & caput suo odore gravans. In eas regiones ex India Cardamomum venit ex quibus sumum Dioscorides ducit, quod vero nec lentum fractione sit, nec caput gravans, nec amarum, nec ita acutum ut Caryophylla.

Majus Cardamomum oblongam triangularemque culleolam habet, sive folliculum, quo leviter rubra grana continentur angulata. Minus item triangularem folliculum habet, distinctū tamē brevioribus minoribusque granis, tenui pellicula in medio existente. Idem triplex etiamnum est, minus, medium, minimum.

Stomacho virtute sua calores adfert, cibum digerit, capitis vertigines sedat: cum Betela item manducatur, ad capitis ac stomachi à pituita purgationem.

CAPVT LXVIII.

Lacca.

Lacca quam Malabares, Bengalenses & Decanini Assij, Mauri Lac, Peguenses, apud quos optima commerciis distrahitur Treck vocant, ex Pegua in Sum atram permutatione cum pipere advenit. Inde Rubrum mare versus in Persiam & Arabiam mittitur, dicta ideo ab earundem regionum incolis Loc Sumatri, id est, Lacca Sumatræ quod ex Sumatra ad eos veniat. Consiciendæ autem Laccæ modus hic est. In Peguæ regno, aliisque locis in quibus Lacca fit, formicæ maximæ alatae existunt. Hæ arbores quasdam prunorum specie scandunt, ex quibus certa gummi species defluit, id exsugunt, & circa ramos perinde Laccam ut apes mel, ac ceram diffundunt. Repletos porro ramos detruncant Domini, ac Soli liccandos exponunt, ita solutis mox ramis & exemptis, Lacca ipsa arundinis specie apparet.

Lacca quæ nominatur appellatur.

Lacca quæ fit.

apparet. Verum & ligni abrupti aliquantum subinde adhæret. Eo vitio improbat, ac pura lignosa illa nimis quam cedit. Nec fragmenta aspernantur. Ex iis quippe collectis ac liquefactis, lacce genus aliud fit, bonitate tamen inferius. Rudis etiamnum *Lacca* formicarum subinde alas complectitur, primum colore extat fuligineo, post vero in omnes colores, singulari Indorum elegantia ac arte distribuitur.

Annotatio D. Palud.

Laccam in pulverem redigunt ac liquefaciunt tum omnigenos & quosvis colores admiscunt, rubrum, nigrum, flavum, viridem, &c. atque ex ea baculos consciunt, quales nobis hic venduntur ad sigillandi usus.

Eadem lecticas exornant, ligno enim quod jam illa machina, quæ clinopegis in usu politum ac rotatum est, laccam cuiusvis coloris adhibent, ac illinunt; illa calore ligni, quem id crebra illa rotatione adipiscitur, liquefacta, eidem passim adhæret, unguis crassitie. Tum stramine latiore alivve siccis juncis poliunt, ita ut lignum prorsus contectum, nullâ ex parte appareat, speculi instar nitidum, jucundissimo adspectu, ac duraturo donec lignum integrum sit, modò elegantem cultorem habeat. Atque hoc modo in India sedes, cistæ, sellæ, aliæque lignea instruuntur. Singularis autem hoc in genere Chinensium industria notatur, illi mensas, sellas, thecas, capsulas, scrinia, &c. ita pingunt, nostrâ omnium admiratione ad prodigiosi usq. ingenii signa. Eadem *Lacca* argentum omne implent, cultorum scilicet capulos, quos extrinsecus ex argento faciunt, introrsum autem *Lacca* implent. Magna etiam Indi subtilitate annulos consciunt, qui ex auri massa solidi apparent, cum intus tamen cavi *Laccâ* impleti sint. Id fraudis vix quisquam deprehenderet. In *Ballagatta* & *Malabar*, *Lacca* quoque invenitur, sed rarior, maxima ejus copia in regno *Peguæ* est, inde passim per *Indiæ* nationes transfertur.

CAPVT LXIX.

Annil sive Indigo.

A *Nnil*, aliter *Indigo*, *Gufarattis*, *Gali*, aliis *Nil*, magni pretii color est, Lusitanorum commercii expetitus. In regno *Indiæ Cambaja* nascitur herba *Rosmarino* similis, ea ut cætera herbæ, seritur ac suo tempore decerpitur. Siccatur primum, post humore inquinatur, ac tunditur, & repetita tum post aliquot dies siccatione, præparatur in viridem subtiliorem imprimis colorem, at deinde carneo colore enitescit, quo ad nos delatus apparet. Melior autem est eo, si pulvere elegantiore teratur. Virtutem ejus flamma candelæ explorant, si enim pollinis instar resolvitur summam

habet commendationem, sed in arena modum coactus pulvis reprobatus est, ita aquæ injectus natatu laudatur, merfus spernitur. Ceterum maximâ æstimatione caryophyllorum pretium tam in *India*, quam *Lusitania* superat; jam pridem annvis locationibus a rege conducitur; Ne hunc colorem temerè quis in *India* emat, aut in *Lusitaniam* transmittat.

Annotatio D. Palud.

Annil sive Nil teste doctissimo Camera-rio, qui in horto suo hujusmodi plantas habuit, glaucis foliis conspicitur, similitudine quadam ejus herbæ, quam Barbam Iovis nuncupant, nisi quod latiora aliquantum sint.

CAPVT LXX.

Ambarum, Muscus, Algallia sive Zibethum.

A *Mbarum* aliqui spumam balenæ, alii excrementum, alii bitumen aliquod, ex fonte quopiam maris productum definiunt. Verum ex balenis non provenire experimenta docent, multis etenim in aliis locis reperiri posset, præsertim circa *Biscayæ* littora, capturâ plurimarum balenarum inclyta, nullo tamen *Ambari* questu. Ideo ex fonte aliquo; aut ipso maris fundo suis locis glutinoso; haud inani argumento creditur fluere. Plurimum autem invenitur, in tractu *Soffalæ*, *Mozambicquæ*, *Melindæ*, sive *Abex*; ac circa *Maldivæ* insulas; & *Comorinense* caput, licet raro. Sunt qui existimant esse insularum aliquas, sive rupium partes, quas mare undis tectas habeat, quæ subinde tempestatum impetu avellantur. Nam partibus sæpenuerò natat 10. aut 12. imo 50. & 60. palmorum. Ità ferunt aliquando integras reperiri insulas ex *Ambaro*, quas cum repetere vellent illi qui antea naves oneraverant, nullas invenere. Anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quinto, apud *Comorini* caput reperta est pars *Ambari* triginta quintallorum, ac primus ejusdem inventor *Picem* opinatus, rem magnis dignam opibus exiguo pretio vendidit, quæ postea dignitate materiæ agnita fuit. Inde aliquando *Ambarum* cum testis ac stercore marinarum navium in eo nidificantium mixtum apparet. Ceterum cinericii coloris *Ambaro* maximus honos est, id albis venis distinguitur. Est & nigrum *Ambari* genus, verum æstimatione inferius. Probatur aciculæ puncto, si oleum abundantius effluat. Ab *Indis* *Satrapis*, ac *Regibus* valdè expetitur, in ciborum condimenta. Venerem quoque adjuvat. Etiam multa concinnant ex *Ambaro* elegantiora, adjunctis *Musci*, *Zibethi*, ac *Benzoini* aliorumque benevolentium specierum condimentis. Ex his pilulas sive globulos consciunt, circumjecto argento ad odores,

De Ambaro opinionet.

Vbi plurimâ inveniat.

Ambari insulæ.

Ambarum cinerium.

Virtus quomodo probetur.

Lacca lecticas exornant.

Annuli aurei lacca impleti.

Annil inter colores præstat.

Hujus virtus quomodo probetur.

Ex Ambaro
elegantiora
conficita.

quos ambulantes circumferunt. Sed & distincti argentei cultrorum ac pugionum capuli, operibus illustribus, impleri hisce aromatibus, apud Indos summam elegantiam nitent; à potentioribus etenim & Lusitanis huiusmodi artificia expetuntur magnoperè, summam ingeniorum Orientis commendatione.

Annotatio D. Palud.

Ambarum Latine, Arabicè Ambar, Picis quedam est species (ut & merito author ait) ex certis fontibus alto in mari existentibus ejetum; Id Soli expositum mox duratur, ut alia que ex mari proveniunt. Ambarum hoc amantatem ob odoris, caput ac cor roborat, siccitate sua superfluos humores stomachi digerit, omni vitio ac infectioni adversatur, comitiali morbo oppressos juvat, contra defectiones animi ac suffocationes uteri sumptum, ac subjectum probatur. In summa senectuti vel maxime prodest, contra cunctas frigiditas passionis.

Muscus unde

Almifcar sive Muscus ex China adventit. Bestiolæ ibi vulpeculis similes, aut catellis, ad necem verberatæ, ac plagis mollitæ putrescunt, cum carne pariter & sanguine. Ex pelle tum incoiæ crumenulas conficiunt, quæ filis undique confutæ venduntur. Vnciæ pondus fere habent à Lusitanis Pappos dictæ. Ceterum optimum ac præstantissimum Musci genus ex testiculis horum animantium colligitur; alterum licet nomine Musci proster, eandem tamen virtutem non habet. Vnde Chineses, omni in re ut sunt elegantissimi, ita & crumenas has rotundas testiculorum formam effingunt, quò facilius ementibus imponant. Animal ipsum naturali instinctu cum pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lutrum velut libertatis abjicit. Ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit. Multa sanè verfutia hoc odoramenti genus Chinæ populi vendunt. Iecinora etenim boum seu vaccarum, siccata & confusa admiscant, quibus musco imbutis crumenas impleant. Ea fraus cotidiano experimento agnoscitur. Muscus si tempore corruptus sit, & odoris expers crumenulæ eximitur, ac in mortario tunditur minutas in partes, deinde pueruli urina aspersus, ac plumbeæ olle inclusus, obturato probè ore, pristinam odoris virtutem, si modo aliquis etiamnum vigor subsit, adipiscitur.

Vbi optimum.

Animalis mi-
za natura.

Musci odor
deficiens quo-
modo reparat-
ur.

Annotatio D. Palud.

Alii existimant Muscum enasci circa umbilicum bestiola cujusdam tuberis instar. Is qui flavedine pallet optimus est, cor tremulum ac frigidum confortat, ejusque cuncta vitia potus ac devoratus demit, maculas oculorum albas purgat, catharros humidos exsiccant, ac cephalicam ex flegmate abortam sanat.

Zibethū ubi.

Algallia sive Zibethum plurimum in India reperitur, in Bengala scilicet. Sed ob

gentis artes veteratorias, ac fraudulentas, quibus omne illud odoramentum, olei ac arenæ admixtione adulterant, ad augendum pondus nequaquam tantoperè expetit. Optimum *Zibethi* genus ex Guinea advenit pulchritudine & sinceritate eximium. Nascitur ex sudore cattorum, quos *Zibethi* *Algallias*, seu *Zibethos* nuncupant, qui etiam in has nostras regiones & in Hispaniam vivi deferuntur. Ea res cum nota sit, longiore explicatione nequaquam indiget. Ad ceteras ergo species herbasque Indiæ pergamus.

Annotatio D. Palud.

Zibethum nascitur in posterioribus animalculi crumenulis, cujus & inde nomen cati Zibethini fluxit; sudoris instar, ut a Iohanne Hugone rectè scriptum est circa anum huius bestie gignitur, ex calida humidaque facultate. Zibetho si umbilicus mulierum ungetur, matricis strangulationem impedit, ac libidinem feminarum excitat.

CAPVT LXXI.

Benzoinum Gummi.

Benzoinum materiam habet thuri myr-
thæque similem, at majoris pretii, quod
ad multos medecinae usus serviat.

Benzoinum etenim amantate odoris sui, cor roborat, caput & cerebrum. Capitis superfluos humores exsiccant, sensus fumo acuit; in abscessu morborum prodest ac servit.

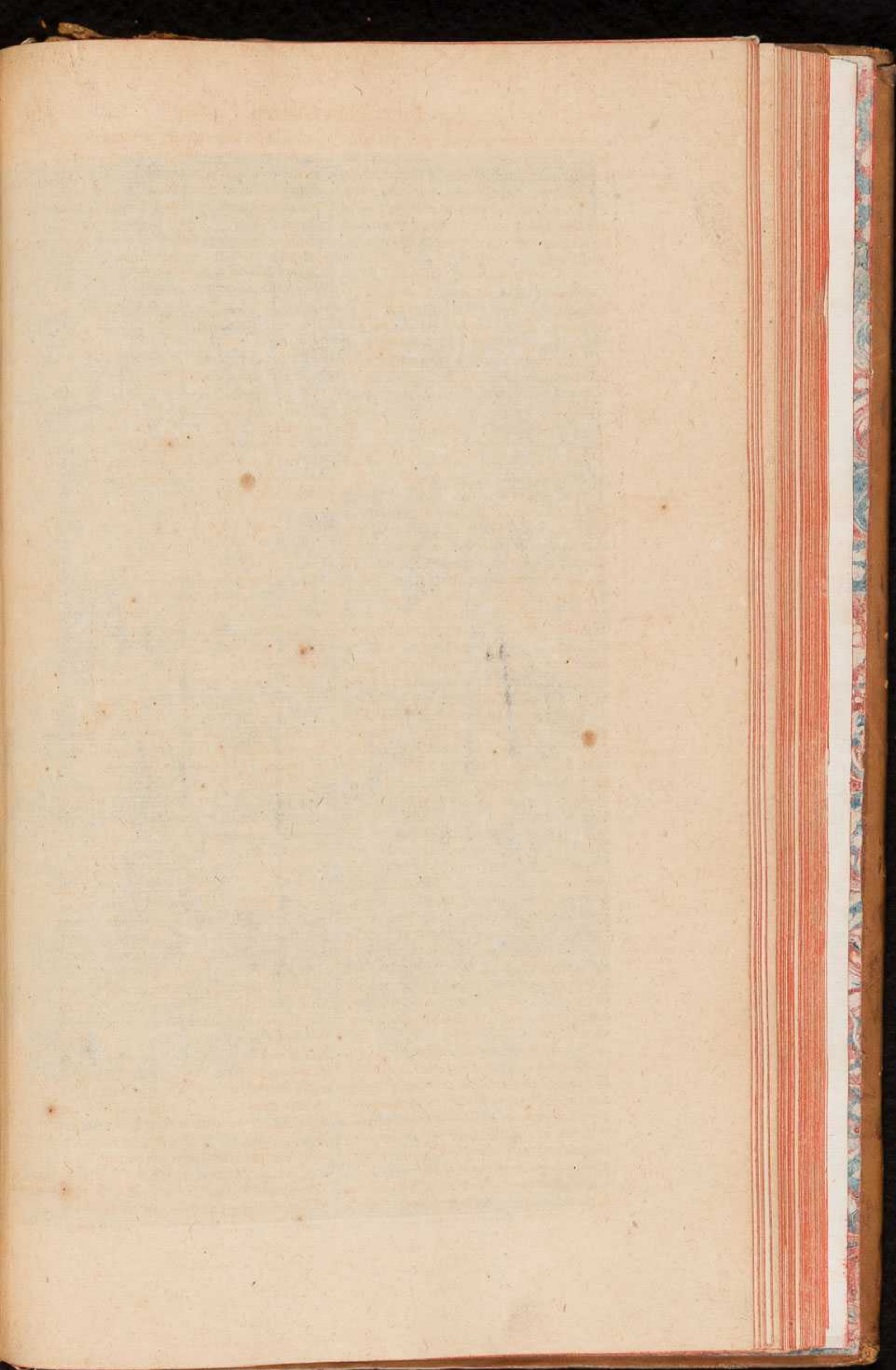
ac ad pilarum ex Ambaro, aliisque materiis odoriferarum confectioem, valde expetatur. Crescit plurimum in Siana regno in insula Sumatra, lavis, ac regionibus circa Malaccam. Altissima sunt arbores, ramis ingenti crassitudine, foliis qualia limonum arbores habet, trunco vasto ex quo gummi nascitur, quod *Benzoinum* vocant. Arbores nondum planè adultæ optimum gummi reddunt, atro colore, ac suavissimo odore diciturque *Benjuin de boninas*, id est, Benzoinum florum, ob benevolentiam. Alterum benzoinum *Benjuin Amendoado* vocatur, id est, Benzoinum amygdalorū, quod mixtum sit cum albi benzoini fragmentis, & nigri, specie amygdalorum per medium ruptorum. Huic tantam æstimationem non tribuunt. Etenim album *Benzoinum*, cum ex annosis arboribus collectum sit, nec eodem odore, nec virtute eadè valet; sed cum nigro miscetur, quo facilius distrahi possit. Duo hæc *Benzoini* geuera optima sunt, ac in Arabiam, Persiam, Ballagattam, & Lusitaniam comerciorum usū dimittuntur. Maxima Benzoini copia in Siana, & Malaccam circa crescit quod in Iavæ ac Sumatæ insulis nascitur vilis est. Incolæ locorum in quibus nascitur *Comingson* vocant, Mauri ac Arabes *Lovanjavij*, quasi Thus Iavæ, Decanini & Ballagattæ homines *Udo*. Plurimum truncos dissecant, ut ita faciliore cursu

Benzoinum
quod

Vide dicitur

Species

Nomen
ria Benzoinum

Fructuum Mangas, Cajus, Iambos, Iaquas, et Annanas, qui in
 India nascuntur, qui esusuaves, et Zimziberis, cujus e copia
 magna illic vilitas, virentis viva imago.

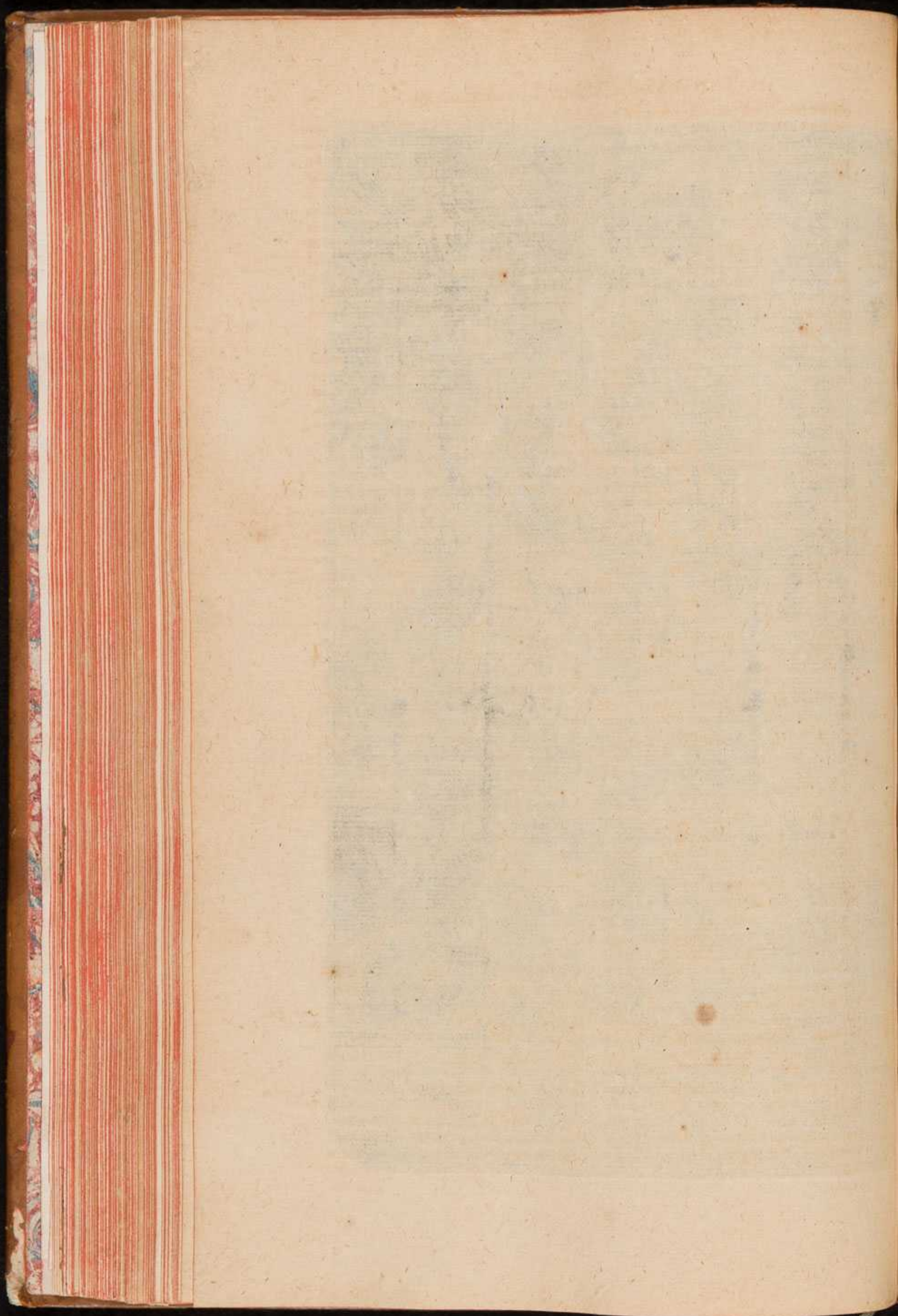
Cajus

Iaquas.

Gember

Baptista a Doetechum fec.

fruyten die in Indien wassen en seer lieffelick zyn om te eten als Mangas, Cajus,
 Iaquas, en Annanas met die Gember welske om der menichte weynich geacht is
 affconterseytinge naert leeven gelyck die staen en wassen.

curfu benzoinum effluat. Per Indiam negotiationibus valde expetitur. Inter odora-
menta enim Indiae præstantissimum est, su-
pra cuncta thuris genera.

CAPVT LXXII.

Thus & Myrha.

Thus in Ara-
bia nascitur.

THus in Arabia nascitur, ac *Lovan* dici-
tur, ab Avicenna *Conder*: Gummi ge-
nus est, quod ex truncis arborum ut *Ben-
zoinum* fluit. Optimum ex arboribus, quæ
in montibus, rupibus & lapidosis collibus
crescunt, provenit, tantâ copiâ ut & na-
ves inungant, loco picis. Indè in Indi-
am, Chinam aliasque regiones defertur
vili pretio.

Annotatio D. Palud.

*Thus duplex est. Album, rotundum, & gut-
tosum, quod optimum est, ac masculinum voca-
tur, alterum nigrum ad fumigationes tantum
probatum, nullâ majore dignitate. In India &
apud nostros, contra fluxum ventris thus re-
medium est, etiam adversus capitis morbos,
catharros, nauseam & vomitum, ac sanguinis
sputum: cava ulcera dissipat, recentiaque &
sanguine stillantia vulnera sanat.*

Myrha unde
& quid.

Myrha Indorum lingua *Bola*, eodem mo-
do quo Benzoinum & Thus nascitur. Ex
Arabia felice advenit, sed plurimam ejus
copiam Abyssinorum sive Præsbyteri Iohan-
nis terra interior mittit, inter Mossambic-
quam & mare Rubrum posita, undè ad alias
regiones transmittitur.

Annotatio D. Palud.

*Myrha ad medicinam utilis est, in men-
sibus citandis, ac partu. Item in tussi invete-
rata, fluxu ventris, ac dysenteria.*

CAPVT LXXIII.

Manna & Rhabarbarum.

Manna unde.

Mannam Arabiæ ac Persiæ regiones
mittunt, plurimam tamen ejus co-
piam provincia Tartariæ *Usbeka*, post Per-
siam sita. Vitris inclusa distrahitur, amygdala-
rum saccharo conditarum magnitudine,
nullâ aliâ certa formâ, quod particulatim
ac minutatim habeatur: colore albo est, ac
saccari gustu, ad favi usque dulcedinem.
Xercast aut *Xerkest* Persiæ vocant, id est, lac
arborum; nam ros est qui in arbores descen-
dit, eque ramis dependens; ut tempore hy-
berno e tectis aquarum congelatarum stiri-
riæ. Colligitur mox ac in vitreis calicibus
in Indiam aliaque loca defertur. A medicis
enim ad purgationes corporum expetitur.
Aliud Mannæ genus est quod *Triamjabin*
aut *Trügibyn* indigitat. Id ex aliis fructibus
herbisque colligitur forma canabini semini-
nis majore tamen, frustatim prostat, colo-
reque rubro seu rosaceo agnoscitur. Qui-
dam hujusmodi mannam circa truncum
ut gummi nasci putant. Ormutii ac in Per-

Eius species.

sia inter medicamenta purgantia locum
habet, ab Indis non perinde, ut prior illâ
species diligitur. Verum & diversa ab his
mannæ species cum foliis ipsis admixtis,
majoribus partibus, similis mannæ Ca-
labriæ, per Bassoram ex Persia, Ormutium
& in Indiam advehitur. Ea pretio ceterâ
mannæ genera superat. Manna subinde &
utribus, quibus in Turcia ac Persia utun-
tur, advenit, liquida, colore albo, sapore
cum supradictis mannæ speciebus eodem,
similique ad purgationes aliaque remedia
virtute.

Annotatio D. Palud.

*Manna coleram leniter purgat, mitigat
ac minuit asperitatem gutturis, pectoris &
stomachi. Sitim restinguit. Verum quod
languide purget, virtutem ejus thymo aut
ysopo augent; Cum validis ea mixta pur-
gationibus perfectiore operatione agit, ob ame-
nam dulcedinem, natura omnino commo-
dam.*

Ceterum de Manna paucis his contentus
ero, cum non tam singulari commercio ce-
lebretrur. At quia de purgantibus sermo est,
haud absurdum fore opinor, si aliquid de
Rhabarbaro radice addiderim. Licet autem
ea nullâ certiore scientia describi possit,
in crescendi ratione. Compertum tamen
est in Chinæ regni interioribus duntaxat
enasci. Per provinciam Tartariæ *Usbekam*,
quæ Chinæ finitima Indiam ac Persiam
præterit, Ormutium advehitur, atque inde
in Indiam licet mari aliquando adferatur.
Verum ea quæ terra venit optima est. Om-
nes enim herbæ ad medicinam pertinen-
tes navigio allatæ corruptionem ac putre-
dinem aliquam facile contrahunt; Ideo
terrestri itinere per Turciam Veneti Rha-
barbarum, supra Lusitaniæ Rhabarba-
rum, pretii majoris ac meliori bonitate
habent, qui deinde illud ad nostros usus
dispergunt. Sed & Lusitanis talium te-
nue studium est. Contenti illi tritis mer-
cibus; hujusmodi curiositates non cu-
rant, Venetorumque commerciis facile
permittunt.

Rhabarbari
ex China
quomodo
crescat igno-
ratur.

Medicæ her-
bæ quæ navi-
bus vehuntur
facile corrup-
tiones indu-
unt.

CAPVT LXXIV.

Sandali lignum.

Sandalorum tria sunt genera. Vnum al-
bum, alterum flavum, tertium rubrum.
Album, flavum, & alias præstantissimum,
ex Insula Tymor advenit, quæ Iavis adjacet.
Integræ hic albi, flavique Sandali silvæ vi-
suntur, frequentique hinc commercio per
totam Indiam distrahuntur. Sandalum ru-
brum in tractu *Choromandel*, & *Tanasse-
rym*, in Peguæ terra fere crescit. Arborea
nuci penè similes sunt, ac fructum quen-
dam cerasorum instar habent, viridem pri-
mum colore, postmodum nigrum, nullo
tamen gustu aut usu, quod statim decidat.

Sandali gene-
ra unde.

Integræ silvæ
Sandali.

Vnguenta ex Sandalo.

Lignum duntaxat ipsum in pretio est. Id ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* dicitur à Decaninis, *Gufarattis*, *Canarinis*, aliisque Indis *Sercandaa*, Arabibus & Persis *Sandal*, undè & Lusitanis *Sandalo*. Flavum albumque Sandalum in India valdè expetitur, ab Indis, Mauris, Iudæis & gentilibus. Piusunt hoc ipsi, ac tundunt, ut in pulvem redactum ungueti more ad corporis inunctiones ferviat. Refrigerat etenim corpus & sunt Indi aliàs odoramentis a natura conciliati. Rubri sandali apud Indos exiguus est usus. Valet contra fervidas febres, unguunt enim eo arterias, tempora ac frontem. Ad aliàs regiones magna copia transfertur, quòd summi in Medecina usus sit. Indi ex eodem ligno idola, sive *Pagodos* fabricant, ut pretium illis majus sit.

Annotatio D. Palud.

Album, flavum, sive pallefcens Sandalum, etiã apud nos in usu est, inunctione cum aqua rosacea, contra fervidos dolores capitis. Hujusmodi cuncta ligna flavi, albi, rubrique Sandali, adversus calidas febres probantur, contusa & hausta. Præterea sandala non tantum confortant, verum etiã exhilarant cor, miscentur ideo egregiã probitate medicamenti cæteris cor roborantibus remediis, qua contra hujusmodi pulsus conficiuntur.

CAPVT LXXV.

Palo de Cobra, sive lignum Serpentum.

Lignum Serpentum quid.

Lignum Serpentum plurimum est in *Seylana* insula, humili arbore, cum radice lignum id, quod *Sepentum* vocamus, constat. Colore albo ad flavedinem aliquantulum pertinet, durum ac gustu amarum, magni in India usus. Conficitur ut sandalum cum aqua & vino, atque epotum eo modo valet adversus febres ferventes, si uncia una absumatetur admixta aquæ. Etenim contra venena omnia aliòsq. morbos, passionem iliacam, lumbricos, cæterasque corporis corruptiones pollet, præcipuã virtute adversus morsus serpentum, undè & nomen traxit. Monstravit hujus ligni efficaciam Indis primùm bestiola *Quil* sive *Quipela*, quam viverræ forma multi ad mures gliresque profigandos, etiã ad delicias habent. Huic naturali similitudine cum serpentibus magnum certamen est, idèoque læsa crebrò ad ligni hujus (quod in *Seylan*, ubi hæc bestiolæ multæ degunt, plurimum est) medecinam, certissimo contra morsus venenosos remedio, accurrit. Indè radici tanta æstimatio, ac in commerciis tam ingens pretium.

Ejus virtus.

Monstrat per animalis cuiusdam industriam.

Garcus ab horto triplicem hujus ligni naturam describit quem adire potes.

Annotatio D. Palud.

Duplex Serpentum lignum apud me videas. Unum quod hic a Johanne Hugone describitur, constans arboris radice, album ac

gustu amarum, rudi cinericioque cortice contextum. Alterum mihi Hispani misit eruditissimus Doctor Simon de Tovar, quod brachii crassitudine, cortice textum est aliquantulum marmoreo, ac variato serpentis instar, introrsum item album & gustu amarum.

CAPVT LXXVI.

Lignum Calamba, aliter Lignum Aloes.

Lignum Aloes, quod in India *Calamba*, sive *Palo d' Aguilla* vocatur maximè in *Malacca*, insula *Sumatra*, *Cambaja*, & *Siana* vicinisque locis invenitur. Arborea olivarum forma sunt, licet majores; detruncatæ non ita benè olent, propter viriditatem immaturã. Siccitate etenim melior odor crescit. Medulla ipsa odore præstat ac differentèr habetur, noveruntque Indi subtilissimè discrimen. Optimum *Calamba* vocatur; alterum *Palo d' Aguilla*. Probatum autem pondere, venarum nigrarum distinctione, ac olei majore fluxu, qui ad ignem exanimatur, crassitie item & magnitudine. Ex iis qualitatibus virtutes æstimantur. Ex hoc ligno pretiosa multa fiunt, singulari ac commodissimo odore, undè & *Calambam aurum* & *argentum* contra non caram habent. Post *Calambam* dignatione *Palo d' Aguilla* succedit; Est & alia ejus species *Aguilla brava*, id est, sylvestris nomine, magno item in pretio, quod Indi *satrapis* & sacerdotibus inderogum defunctis struant, pari honore, quo apud nos *marmorea sepulchra* celebratur. Verùm cum supradicto *Aguilla* ligno, sive *Calamba* comparari nequaquam potest. Sylvestris *Aguilla* plurima in *Seilana* insula crescit & in tractu *Choromandel*. Optime autem notæ *Calamba*, item ea *Aguilla* de qua supra, circa *Malaccam* nascitur. Ex hoc ligno præcatorios globulos rosariorum nomine notos, ac *Crucis* imagines conficiunt, maximo pretio quod sanè haud vanum est. Cætera etenim ligna odore superat, aliis regionibus haudquam commune.

Lignu Aloes

Medulla ob ricta.

Quomodo probetur.

Regus ex li. gno odorata

Annotatio D. Palud.

Lignum Aloes, Agallochum Xylo, aliter Paradisi lignu, Arabicè Agalugen & Haud, incolis Gufaratta & Decan Va, in Malacca Garro, optimumque Calamba vocatur.

Hujus ligni multas species habeo, amenas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas densas adhuc & crassas. Lignum hoc haustum bonum halitum conciliat, languidum item & humidum stomachum, qui cibum respuit juvat, item prodest iis quibus debile jecur est, ac dysenteria & pleuritide laborantibus.

CAPVT LXXVII.

Radix China.

Anno primùm millesimo, quingentesimo, trigesimo quinto *China* radix gentibus

gentibus Indiae innotuit, ignota antè, quòd tum morbus ille quem aliquando Gallicum, aliquando Neapolitanum; subindè Venereum, optimè Indicum (quòd in India vulgaris sit ac quodammodò patrius) vocamus, remedio ex Gvaycano ligno curabatur. Illud ex Hispaniarum India allatum, aurum contra non carum erat, at radicis hujus successione evilit. Ut Chinarum regionis morbus idem universalis ac vernaculus est, ità divinæ providentiæ munere remedium itè in promptu habetur. Idcirco leviter malum hoc indigenæ æstimant, securi ob præsentem medicinam. Neque pudori est quærè aut quinquies laborasse. Quinimo faciliore ratione ac methodo curatur, cum alii morbi præ hoc ancipites ac difficiliore sint. Iam ipsa radicis vilitas maxima, cum Pardauvo dimidio, Lusitanicâ monetâ sesqui-Testoni pretio pondo ematur. Ægri ceterum hoc modo radice utuntur. In partes minutas ac rotundas scindunt eam, ad uncia pondus, deinde adhibitis quatuor aquæ amphoris decoquunt, ut aquæ dimidium consumptum appareat. Ea cotidie decoctio recens novatur. Præter hanc aquam nihil bibunt. Cibus tantum est biscoctus panis, cum pullis gallinarum assatis, absquè adipe, sale, aut alio condimenti genere. Ità prædent. Cæna verò pane tosto cum melle (si ita videatur) explenda est. Ceterum singulis diebus pressi vestimentis ac stragulis, ad sudorem decumbunt, eumque per horam aut sesqui-horam exprimunt. Triginta per dies victus hujus ratio continuata prodest. Imprimis vero aëris cavendi spiritus; rectis sollicitè capite ac auribus domum interdicto egressu custodiunt, atque ab omni re Venereâ studiosè abstinent. Hoc modo præfens remedium adit, quod dolorum per artus ac membra majore accessione primùm exploratur, dissipatâ vi medicamenti per cuncta corporis. Hujusmodi dolorum asperæ punctiones, usque ad 15. aut 25. dies increfcunt, quo tempore bonæ omnino spes inculcari ægris debet, quippe post eum terminum mitigatis aculeis sublataque ægritudinis noxâ, redeunte pristino artuum vigore, & completa intra reliquos quinque dies sanitatis integritate; ut nullum amplius morbi vestigium appareat. Sed cum Chinæ decoctum stomachi appetitum validè acuat, cavenda tamen est omnis ingluviens, ac arctè servanda dietæ ratio. Ea etenim si diei unius, imo horæ intemperantia circa cibum intermitteretur, malum repetitis à principio remediis haud dubiè curandum esset. Inveterati maximè morbi, aut in senibus, Chinæ præsidio facilè curantur. Humores enim tum modici sunt. Post 30. dies descriptæ hujus curæ alius etiamnum potus vitabitur, ideo fragmenta radicis decoctæ, per uncias jam antè seorsum servata repetuntur, ac indies

in olla ad potum denuo excoquantur. Verum ea decoctio nullâ consumptione, ut prior sit; sed duntaxat simplex adhibetur. Illa tum 20. aut 30. sequentibus diebus potu continuatur, sedula à piscibus, boum, vacca, porcorumque carnibus, aliisque gravioribus cibis abstinentiâ. Tum perfecta sanitas absquè ulla remedii fraude consumabitur, ac exinde paulatim ad promiscuos cibos æger se inclinatur. Verum & 30. prioribus curæ diebus elapsis, liberior prodeundi exera domum facultas indulgetur, cum cautela tamen. Sudorem adhuc non amplius exigunt. Enimverò ad majorem feliciorèq. remedii operationem, ac firmam sanitatis restorationem primo curationis tempore, corpus purgabitur, repetito itè post quatuordecim, ac demùm post 30. dies purgatorio pharmaco. Ità, ut mille experientis cognitum est, pristinus vigor redit. Ceterum contra hoc malum Chinæ radix non tantum valet, verum etiã adversus podagram, scaticam, membræque frigore ac horrore correpta, expetita ideo à Carolo Quinto Cæsare. Eadem promiscuè omnibus anni temporibus nequaquam probatur. Offendit enim ob calorem æstiva tempestate quondò Sol Canem, fervidum sydus habet, ut & hyberno, propter frigus. Veris autumnique temporibus omnimodò valet, consilio tamen medici, ac bono circa laborantium ætatem & sexum regionesque ipsas intuitu. Hoc modo Venereus in India morbus curatur. At in China, frigidiorè terra, ac penè cum nostris regionibus eadem cæli plagâ, idem decoctum uncias duabus aut sesquencia radicis in 4. amphoris augetur, ut duæ tertiarum aquæ partes consumantur, quæ ratio Indis ob fervorem regionis quam habitant, noceret. Etenim potissima circa morbum ac ægrotantis personam nota est. Quibus malum non perindè vehemens sit ii radicis minore quantitate, ac decocto non similiter valido juvantur. Adolescentibus decoctum gravius necessarium est, ob humorum abundantiam. Valentes, ac nullo malo pressi, si hac radice utantur, sanguinem bonum, imò carnem ipsam consumunt. Qui autem supra modum eam adhibent, jecur ac pulmones detestabili fervore adurant, erumpentibus universum per corpus pustulis, ac vomitibus, translato malo in deterius, quod deinde majoribus remediis, ac difficultate vehementiore curandum sit. Hæc de Chinæ radice decoctiq. ratione breviter referre volui, ut illius virtus, ac modus innotesceret, parato contra nefandam mali vim tam facili remedio, cujus desperatione multi aut vitam ipsam amiserunt; aut eandem magnis doloribus, ac gravibus pœnis confectam transegerunt. Adversus ulcera itè ex eodem morbo nata spuma radicis ac decocti valet. Probatum verò radicis bonitas ex pondere, albedine interiore.

Chinæ reliquæ virtutes.

Quando Chinæ secure præbeatur.

China curæ cura præbeanda.

China quomodo præbeatur.

China radix quando præbeatur nota.

China radix quando præbeatur nota.

China radix quando præbeatur nota.

China primo tempore remediis doloribus æger.

interiore, ac nodorum raritate. Quæ rubet deterior est. Arbor ipsa in modum spinæ excrescit, à terra trium aut quatuor palmorum altitudine. In radice remedium supra laudatum est: Viridis etiamnum cruda comeditur, decoctaque sachari arundinis gustum habet, non tamen tantâ dulcedine. Arbor raris foliis frondet, mali medicæ pullulantibus foliis haud absimilibus. In China *Lampaton* dicitur, ut ex testimoniis Chinesium accepimus. Atque hæc hæcenus dicta sufficiant de China radice, à regione in qua duntaxat crescit ita nominatâ, Quæ restant in medicis peritioribus permittimus.

Annotatio D. Palud.

China radix apud *Aegyptios* in usu planè est, non tantum adversus scabiem *Indicam*, verum & alias pravas adfectiones, cum primis autem in iis qua tabem ac maciem concitant probatur: tum etenim radicem in gallinarum jusculo doquunt, ac aliquot diebus agris propinant, quibus inde pinguedo ac coloris bonitas conciliatur.

China radix exsecat admodum, sudorem expellit, corruptioni resistit, jecur roborat, aquam inter cutem curat, ac prava ulcera, scabiem & lepram. Venerea lue correptis prodest, tabidos confortat, ac lienis pravae crassosque humores minuit.

CAPVT LXXIIX.

Amfion aliter Opium.

Opium.

Quid sit.

Ejus usus mirabilis.

Haud sine veneni.

A*Mfion* Lusitanis, Mauris, Indis, ac Arabia hominibus *Amfion* dicitur, Latinis verò Opium, ex Cairo *Aegypti*, & Adena tractu Arabiae, ac maris Rubri extremitate olim Lusitanis subjecta advenit, plurimum tamen ex Cambaja & Decan, Quod ex Cajo adfertur albet ac *Mecery* vocatur, quod *Aden* mittit, alioque loci ad maris Rubri ostium nigrum & durum est, Cambajæ autem & Decanæ opiū mollius est, ac rosacei coloris. Ceterum succo papaveris quodam constat, gummosa lentaque materie, quæ ex eo fluit, scissioribus, fissionibusque derivata. Indi multum eo utuntur, nominatim verò Malavares, ad quos magni commercii vice ex Cambaja defertur. Confecti eo uti post cottidie id fumere debent, alias mortem obituri exsiccatis medullis. Paulatim autem ejus usum esumque induunt, inde consuetudinis vi invalescente 20. aut 30. grana ad pondus indies devorant, mirum dictu; si quinque quatuorve dies sine opii usu postmodum sint, mors certa sequitur. Qui item, nullâ consuetudinis facilitate immutatâ naturâ id statim eodem pondere, quo adfecti deglutiunt, his funus item præsto est. Veneni quippe vim aliquam mihi inesse persuadeo. Sanè qui eo utuntur velut dormitantes incedunt. Ideo multi ejus desumptione atroces animi curas, anxietate

tesque laborum ac molestiarum, mentis corporisque mergunt, plurimi vero id libidinis gratia appetunt. Seminis etenim flumen diutius suspendit, Indiae mulierum expetita delectatione, quibus eodem momento naturarum cõcurius gratissimus est. Qui impensius id sumunt paulatim in impotentiam ac sterilitatem abeunt, exarscente penitus semine, ut & Indi ipsi testantur. Satrapæ ideo eo exigue utuntur, suprascriptas tantum ad res expetita efficaciam.

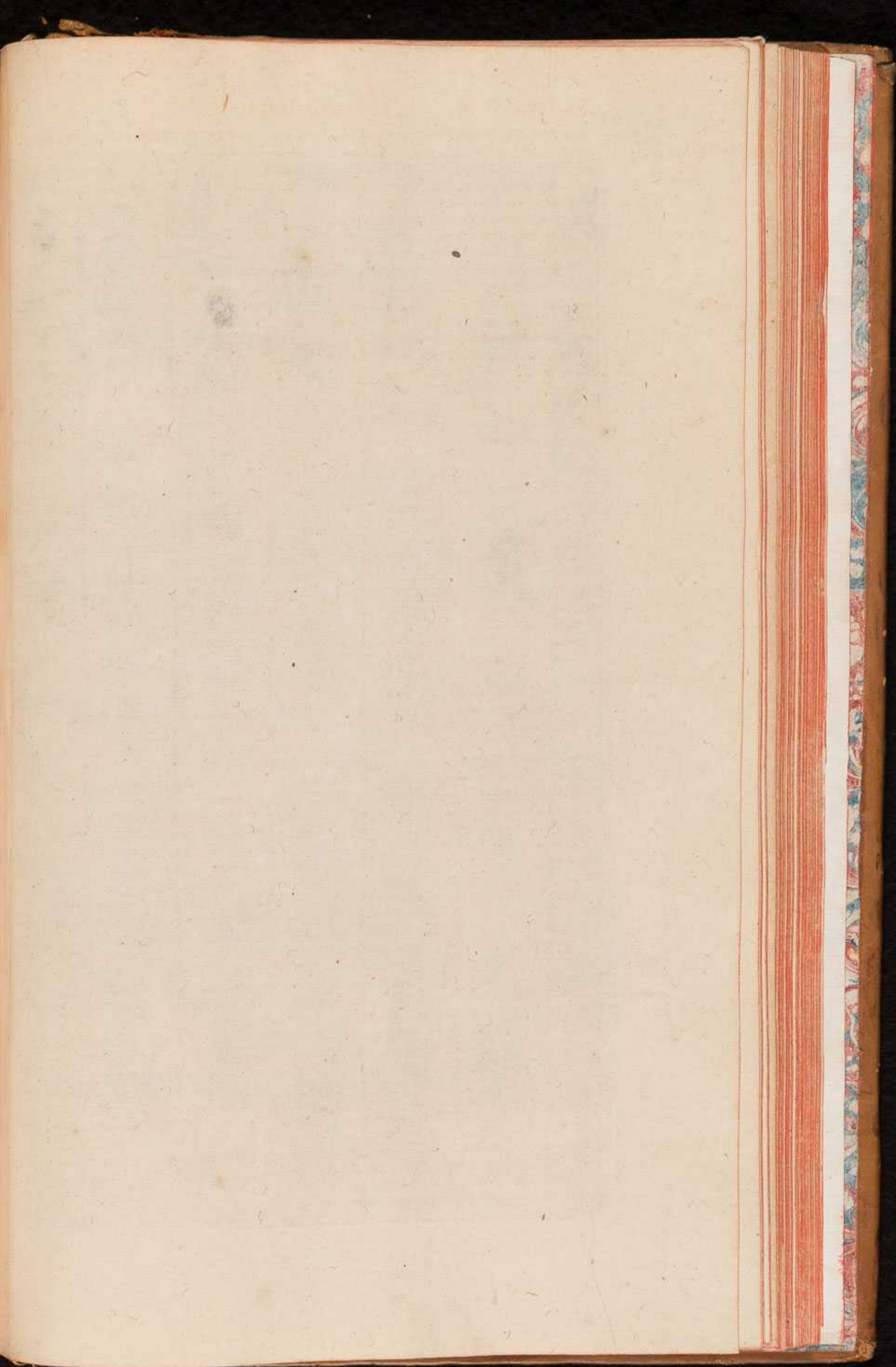
Annotatio D. Palud.

Opium succus est nigri papaveris, duplici specie. Prior qua ex foliis & bulbis pariter exprimitur Græcisque *Meconium* dicitur, altera qua ex bulbis fluit leviter discissis, ea opii justo nomine venit. Optimum gravius est, densum, firmum, gustu amarum, ac odore soporiferum, quod in aqua faciliter resolvitur, molle, album, sine nucleis. Turcæ *Maslac* nuncupant ac cottidie pisi magnitudine comedunt, non somni conciliandi gratia, sed firmanda menti. Etenim bellaturi cum primis appetunt, quod e cordis multum addi persuasum habeant, gratiaque somnia excitari, imaginibus putchrarum mulierum consuetudinis. At apparet eos qui cotidiano id usu manducant somnolentos & marcidos existere, in verbis ac operibus vacillantes, ut ad res agendas minus idonei sint.

CAPVT LXXIX.

Bangua.

I*N*dis item cibus vulgaris *Bangua* est eadem virtute qua opium, valida. Semen est canabino semini persimile, exiguitus tamen nec perinde album. Planta quoque canabi comparari potest, quæ tamen corticem non habeat, ad funes aut alia utilem. Indi folia & semen ipsum comedunt, appetitus (ut ajunt) parandi gratia, verius autem explendis mulierum desideris. Promiscue in pharmacopæorum officinis prostat, cum foliorum *Banguæ* pulvere, mixtum semen, adjectâ viridi *Arecca* ad conciliandam ebrietatem, cum mentis quadam peregrinatione. Quidam nuces myristicas admiscunt, item macin eadem ad ebrietates potentia. Alii potentiores & opulenti camphoram, muscum, caryophylla & opium jungunt, quæ scilicet confectio exhaustâ jucundâ oblivione curæ sileant, excitato risu ac mente in facetias & lepores compositâ. A meretricibus ideo expetitur, ut salibus ac lascivæ illecebris gratiores appareant. Prima inventi gloria ex militibus, ac bellorum Ducibus prodiit. Hi longis militiæ malis, diurnis nocturnisque fatigati laboribus, hunc cibum apprimè expetebat, quo securi ac agitudinum obliti, membra mentesque suavi quietis voluptate recrearent. Etenim *Bangua* desumpta ebrietatem parat, spumæque os turbidum fedat, manifestis stultitiæ notis, in finem usque digestæ virtutis. Apud Indos in

Palmciras ofte Palmboomen,
daer die Indiaensche nooten aen
waschen genaemt Coquos.

Chauderin

Bayleo

Cocco

Lanha

Cocco

Vyghen blat

Nuces Indicae, magni in India usus et questuosae, cibum et potum homi-
nibus suaves et navibus materiam prebent idoneam quibus eadem et
onerantur et aluntur nautae

Indiaensche nooten ofte Palmboomen welke in Indien veel opbre-
gen want geven soete spijs en dranck. Stoff tot scheepen, seysen
en touwen en daer die selffse scheepen met geladen en die schip-
lyden mede gevoet werden.

Ficus Indica per totum annum
copiose nutritates quotidianam
torum escam.

Een plante draegende het geheele
diemen Indiaensche vygen noemt
en een daegelickse spijs
Indianen.

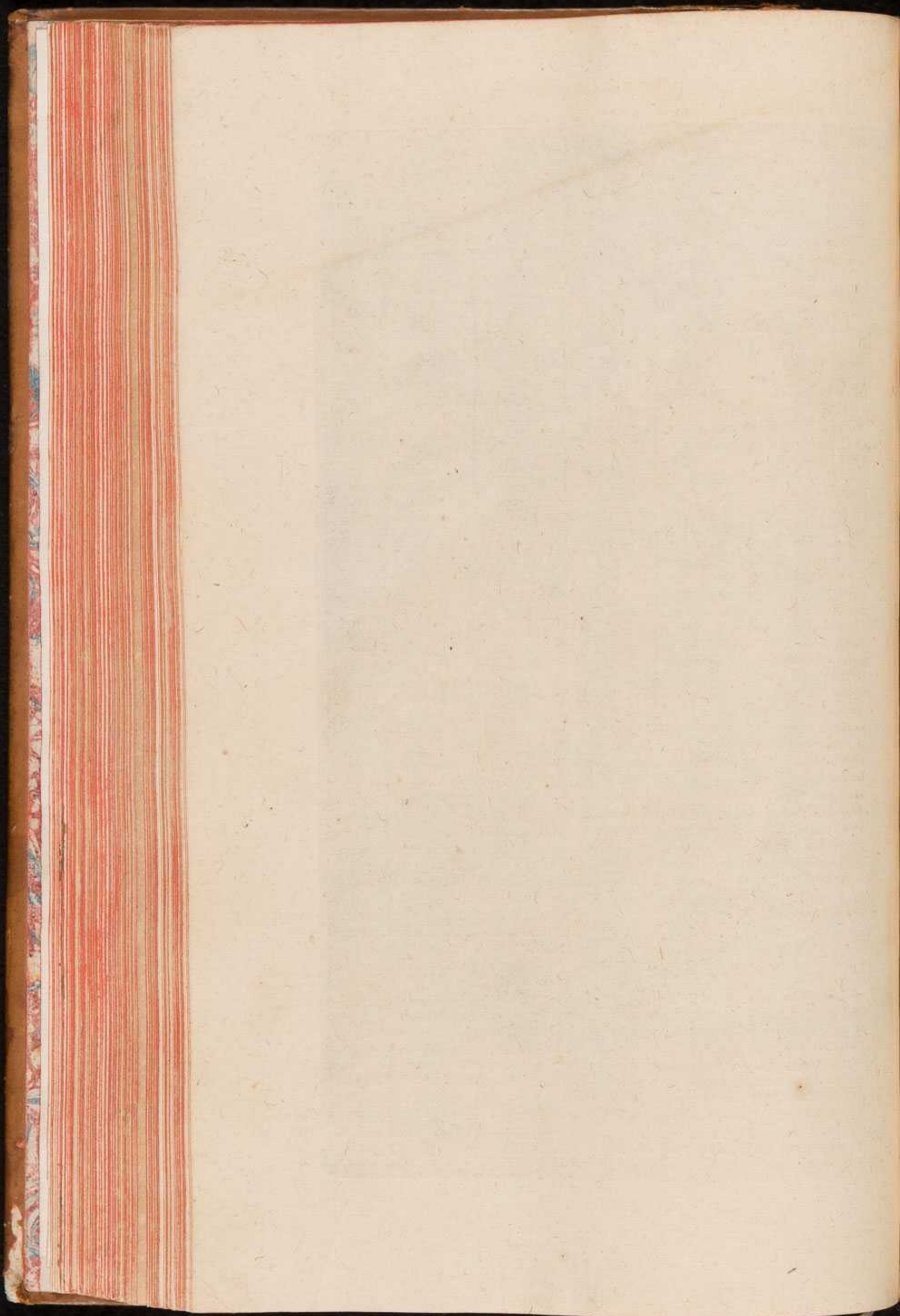
N. inschoten

Fructuum icon quos Arrecca sive Fausel vocant, et Benele folia, quos paucis calcis subactos integrum diem masticant, succum deglutientes ad corporis purgationem aliasq; utilitates.
 Fruitiu diuina Arrecca sive Fausel noemt en die blaeken Bre-
 telle, welke met wat calcis vermengd die Indianen een gant-
 schen sacht kauwen het sijn doerswellyen om slicham te purge-
 ren en ander haerder crachten.

Piperis frutex haderat non
 absimilis.

Orientalische Peepet waschen
 de tnuer cruyt niet
 ongesyck

Indos in magno usu est. Similiter apud quosdam Lusitanos, plurimum verò inter maucipia, quibus assiduus labor, acerba contumelia, ac servitus mæsta, hoc veluti delectamenti excessu recreantur, & diluuntur, brevi ac parabili, contra graviù curarù, querimoniarumque asperitatem remedio.

Annotatio D. Palud.

Bangua Turca quoque & Aegyptii plurimum utuntur. tribus modis conficitur, tribusq; nominibus distinguitur. Primam ejus speciem Aegyptii Assin vocant, que pulvere foliorum cannabinorum, cum aqua in pastillum redacto constat: Ex eo quinque aut plura frusta, castanea magnitudine sumunt; Ea post hora spacium mentem adimunt, velut ebrietatis quadam vi; hominesque ipsi tanquam rapti hebetantur, sensibusque apparitiones mirabiles deprehendunt, quibus summopere delectantur. Hac confectio plebs utitur, quod exigui pretii sit. Cannabi hanc vim neque miretur quisquam. Etenim juxta Galeni sententiam, cannabinum caput admodum implet: Alteram Bosa nuncupant, ea Assin efficaciam superat. Ex Lolii farina paratur, atque cannabini semine, cum aqua, modo qui supra relatus est; alii succum exprimunt, eundemque præbent. Tertia Bernavi dicitur, que Bangua justa & vera est, quam ex India preparatam habent, ac à Iohanne Hugone hic describitur. Ex ea unciam devorant: Inde primum alacritas quadam nascitur, mox loquacitas, cantionum ludicrarum festivitas, risus immodicus, magnis cujusdam jucunde stultitia excessibus. Post hora lapsum ferme in iracundiam incidunt, lites, jurgia, ac pugnas, que tamen parvo tempore durant. Subeunt postmodum merores animi & anxietas, ac prout in lacrymas oculi languent, donec obrepente somno quies incidat, postquam ad sese redeunt. Hac confectio histrionibus, ac iis qui convivis ridiculi adhibentur in usu plane est. Aliud genus Aegyptii item habent, quod Bers nuncupant, quasi sanitatem unius hore diceret; sit ex Piperis albi, fabaeque lupinae feminis sextante, uniusque dipondi, opii, dipondiis duobus & sicilico, spica nardi, euphorbi, bertra semuncia, mirchal, croci 15 scrupulis, in mortario marmoreo contusis, ac melle in condimentum preparatis.

CAPVT LXXX.

Camphora.

Camphora duæ species sunt: Optima quam Borneo insula emittit, altera deterior quæ ex China sive Chinchou adfertur. Ex arboribus nucis arboris magnitudine crescit, estque gummi, quod interiore arboris trunco coalescit, sudoreque stillatim effluit. Camphora hæc Borneina etiam in insulis Sumatra & Sunda, aliisque vicinis locis habetur. Magnitudine milii seminis est albo colore. In quatuor verò species dispergitur, ab Indis cribro excussa. Prius ere-

nim cribrum minutis foraminibus, quod emittit, pessimum habetur, sequentia majore meatu sunt, ut de margaritis relatum est, indè etenim pretii ratio deducitur. Aliquando fortè maculatam, vitiatamque humore, aliove modo deformem Camphoram videas, quam Banjanos ex Cambaja, aqua calida, sapo ac limonum succo purgare norunt, sub umbra positam ut siccetur, redeunte ita pristina albedine, ac ponderis ratione. Adulterant eandem Indi aliis gummi generibus, ac farinam, ut sunt callidi homines in omni commercio. Hæc vera est ex Borneo Camphora, quam integram raro ad nos pervenire crediderim. Ceterum Chiniensis ex Chinchou maximam multitudinem per liba ac bulbos ubique distrahitur, vili pretio, cum centum hujus Camphora pondus, unum duntaxat Borneinæ valeant. Miscent tamè pretiosam cum viliori communiter, ita haud difficultè distrahitur. Quod autem hæc species magni in medicina usus sit, ac Indicis passim negotiationibus expetatur, eam ob rem naturam ejus usumque explicare haud absurdum duxi.

CAPVT LXXXI.

Tamarinium.

Tamarinium variis in Indiæ locis nascitur, nominatim in Gufurattæ terra, ac Septentrionali supra Goam tractu. A Malabarensibus Pulii dicitur, à Gufarattis & cæteris Indis Ambili, ab Arabibus Tamarindi, quod Tamaræ in Arabia dactylos significant, ac fructus hic dactylorum maxime speciem habeat: Vnde illis Tamarindi dactylum India sonat, voce etiam ad Lusitanos derivata, qui hunc fructum Tamarinio indigitant, & dactylos omnes Arabia seu Perliæ Tamaras. Arborea ipsa castaneæ sive nuci haud absimiles sunt, ramis multiplici foliorum serie insignibus, denso ac valido ligno. Fructus digiti longitudinem habet, in arcum lunatus, folliculis exterioribus viridibus tectus, qui siccati deinde cinerescunt. Intus grana latent, fabarum magnitudine, hæc materia ista circumdat, quam Tamarinio vocant. Viscosa ea manibus adhæret, ac ad cuncta Indiæ condimenta servit, acido quodam oxygari sapore, gratissimo in orizæ ac Caryli obsonia jusculo. Ceterum sordide Tamarinum ceci exprimunt, dilapso per manus visco, putridorum ac defluentium mespilorum, digitis subactorum, specie: Ita ejus condimenti difficilis admodum inspectio esset, cum tamen sereno gustu orizæ cæterisque obsoniis bonum probumque saporem commoderet. Idem hic fructus viridis ac maturus ad purgationes pauperioribus sufficit, quibus Rhabarbari aut Mannæ pharmaca nimis quam preciosa sunt. Macerant autem Tamarinum aqua, eamque manè jejuni sumunt, felicissimam cum purgatione.

Camphora
cribrata.

Camphora
Chinensis
d. teriora.

Tamarinium
quid.

Forma arborum.

Usus ejus.

De Carylo sit
pralocuti sumus
idq; de
scripsimus.

Tamarinium
purgat.

Camphora duæ
species.

Borneo.

gatione. Aceti præterea vice in culinis probatur, cum & ipsius aceti vim quandoque superet. Nec Medici aspernantur; salubriter id sæpe aliis cum herbis confundunt. Sale Iudi *Tamarinum* condiunt ac in Lusitaniâ, Arabiam & Persiam dimittunt, verum & domi integrum cum folliculis servant. Ex arbore fructus vaginarum quarundam specie dependet, curvior tamen forma ut relatam est. Conservatur etiam saccharo feliciter. Miraculi verò instar est quod iidem folliculi se subtrahant, ac sub foliis se condant in noctis adventum, nè frigus nocturnum noxium experiantur; diurno autem redeunte calore manifestentur, velut securi de injuria aëris. Venditur materia ipsa exempta folliculis, ac in pilas glutinata, sordido adspectu, ac terra ob viscositatem contrectatione. Pretio parvo ob copiam ingentem passim comparatur.

Annotatio D. Palud.

Tamarinda ab Aegyptiis Derefinde vocantur. Arborea ex quibus crescunt pruni magnitudine sunt, densis ramis & foliis Myrthi, floribus albis, Medica mali florum instar, ex quorum medio, quatuor tenuia ac alba fila emergunt, ex iis faba nascuntur, quibus pulpa cum semine continetur; quam Tamarindam vocamus. Folia hujus arboris ad Solem se semper vertunt, eoque cadente ipsa se claudunt, occultatis subis. Alcayri in hortis quasdam ex hisce arboribus vidi, atque unam prope S. Macari claustrum; in deserto loco, cæterarum herbarum, arborumque in sacundo. Pulpa hac Turca & Aegyptii plurimum utuntur, in calidis morbis, & febribus, quam cum aqua pura epotant. Memet ego eodem in Syria remedio a gravi febre liberavi. Vulgaris sanè medicina, illis etiam per deserta iter agentibus servit. Valent item contra pestilentes aliasque putridas febres, ex biliosis adustisque humoribus suscitatas, ac adversus calidam jecoris renumque intemperiem probantur. Apud me videre licet folliculos integros, sive fabas Tamarindarum, quemadmodum in Oriente crescunt, etiã folia cum Canna fistula, in Aegypto a me decerpta. Foliis Tamarinde arborum Aegyptii contra lumbricos utuntur. Faba teneriores, ut & Cassie fistule plurima in Aegypto melle siliqua, aut saccharo condiuntur, eo condimento ollas plenas mecum retuli.

Canna fistula purgationibus aptissima, passim in India habetur, item in Cambajæ, Sianæ, Malacæ ac vicinis regionibus. Verum quòd in Hispaniarum India, aliisque locis plurima sit, ac cognita, ejus ideo descriptionem longiorem omiserim.

Annotatio D. Palud.

Mille hujusmodi arbores in Aegypto aspexi, præcipue circa Damiatam, que urbs Aegypti jucundissima, Nilo adjacet, eo plane modo quo Campi Isala, dissita miliaris unius spacio a mari. Aegypto Cassiam vocant Chaiarxambar. Arborea similes sunt nucis nostræ,

si truncum, ramos & folia adspicias. Flores etenim flavescunt, odore probo, ex quibus faba nascuntur Cassiam continentes. Fabas has condiunt etiamnum sine ligno teneras. Aegyptii Cassia pulpam cum liquido saccharo, & glycyrrhizæ succo utuntur, contra calculum, cunctaque vesicæ & renum vitia. Etiam adversus tussim, ac difficultatem spiritus, cum Agarico; extrinsecus quoque ferventibus inflammationibus Cassiam adhibent. Qui plura scire desideret Mathiolum legat, aliosque Medicos, qui Cassiam diligentissime celebrarunt.

CAPVT LXXXII.

Myrabolani.

Mltis Indiæ locis Myrabolani reperuntur, in Cambaja scilicet, Ballagatta, Goa, Malavare, & Bengala. Multis generibus distinguuntur. Primum est quod Medici *Citrinum*, Indi *Arare* nuncupant. Id rotundum est, ac coleram purgat. Alterum *Embilicum* dictum, Indis *Annale* vocatur. Hoc ad corii subactiones utuntur, vescunturque eo etiamnum virente, apertus causa. Tertium Indi *Resonalle*, medici *Indum* nominant. Illud octo angulis eminet. Quartum officinis *Bellericum*, Indis *Gutii* dictum, sphericam quoque formam habet. Quintum ac ultimum medici *Quebulum*, Indi *Aretean* indigitant. Huic oblongior forma est, ac angulis distincta. Arborea pruni similitudinem habent, foliis tamen per supradicta genera distinctis. Prunorum quidem fructus specie sunt, nisi quod quibusdam anguli sint; alii autem rotundiores appareant, ut supra relatam est. Tria tantum genera medicis Indiæ probantur. *Quebuli* nempè, qui in Cambaja, Bijnagar & Bengala crescunt, ex quibus & condimenta fiunt, ac in Lusitaniâ aliisque loca mittuntur. Item Indi ac *Curini*, quos pariter condiunt. In *Batecala*, *Malavare* & *Bengala* gignuntur, ac cõmercio frequenti huc atque illuc disperguntur. Gustus Myrabolanorum idem est, qui prunis nondum maturis. Ceterum quod hic pharmacopæorum ac medicorum campus sit, ideo plura desino referre: Indiæ inter merces computantur ideoque & caput iis adscripti.

Annotatio D. Palud.

Quinque hæ Myrabolanorum species, ad nos ex India siccata deferuntur; quædam etiam sale condita, alia autem saccharo. Primam speciem constituunt, quos Citrinos sive flavos dicimus. Hi flavedine in virorem porrecta commendabiles, firmi, densi, ac viscosi, cortice crassiore tecti, stomachum a colera purgant, tertiana; aliasque biliosas febres tollunt, calidæ naturæ hominibus commodi. Altera specie Indi veniunt, hi nigredine commendantur, bilem purgant, ac imprimis atram, contra tremores membrorum valent, pulchrum colorem reddunt, & agritudinem abigunt. Tertiam speciem

Folliculi condunt se contra nocturnum frigus.

Cassia fistularis.

speciem Cheboli sive Cepuli faciunt, hi ex magnitudine laudantur, nigrescentes ac in rubrum colorem porrecti, graves, quisque aque injecti fundum petant. Phlegma ac pituitam purgant, mentem acunt, visumque illuminant. Ad nos item conditi deferuntur saccharo, aut melle. Stomachum eo modo purgant & roborant, aquam intercutem sanant, ac in febribus inveteratis probantur, appetitum quoque cibi adjuvant, & concoctionem promovent. Quarto loco sequuntur Emblici, quinto quos Bellericos vocamus. Communem vix ferè cum Chebulis virtutem habent, purgant enim corpus a pituita, cum primis cerebrum, renes & stomachum, orexim excitant, & vomitum cohibent. Emblici item conduntur, eodemque sine manducantur. Fructus hi omnes purgant, verum modo diverso a Cassia, Manne similitudineque medicinarum facultate; per astringentem etenim operantur, & colligationem, exprimentes quod in partibus haeret: Quibus plura scire de hisce generibus lubido est, Matthiolum, Garciam ab Horto, ac alios petant.

CAPVT LXXXIII.

Species alia herbaeque Indica.

Nardi spica in regionibus Sitor & Mador (quae cum terra Decan & Dely prope Bengaliam confines sunt) crescit. Seritur, ac ex plantis crescit, altitudinis trium duorumve palmorum, tritici instar, quae etiam formam spicae, quibus spica Nardi constat apparent, ferè ab ipsa radice mox enascuntur, juxta terram, quo modo in Cambajam veni deferuntur, ac inde ad alia loca.

Annotatio D. Palud.

Indorum Spica stomachum roborat, hausta ac imposta omnesque frigidas affectiones digerit.

Aloe, quam Arabes vocant Sebar, Decanini Area, Canarini Cate, Comer, Lusitani Azeure, ex succo herbae jam siccatae fit. Ea herba Lusitanis Baboza dicitur, id est, salivaris. Copiosa est in Bengala, Cambaja, aliisque locis, praecipue tamen in Sacotora insula, quae ad ostium maris Rubri, sive Mecca freti jacet. Inde in Turciam, Persiam, Arabiam, ac Europam defertur. Fama hinc insulae celebris est, cum & ab ea Aloe Socotrina dicatur.

Annotatio D. Palud.

Aloe purgatione stomachum a cholera tenacique pituita liberat, cum primis ea qua lota est, omnes obturationes aperit, crudos humores digerit & a putredine conservat. Praeterea stomacho impense vires addit, acuitur adjectione Cassiae, Macis, aut nucis Myristicae. Praecipue valet Aloe contra vomitus, ac stomachi crudos humores. Extrinsecus quoque adhibetur serpentibus ulceribus cohibendis, ac ad collyria.

Fructus Anacardi dictus in multis Indiae locis invenitur, in Cananor, Calecm, terra

Decan, aliisque regionibus. Arabum lingua Balador dicitur, Indorum Bibo, Lusitanorum Fava de Malacca, id est, Malacca faba, propter similitudinem quam cum fabis habet, majore tamen forma quam nostrates faba. Utuntur eo Indi in lacte, contra spiritus difficultatem, lumbricos, aliaque mala. Viride in Achar redigunt, cum sale & aceto quemadmodum cunctos fere fructus speciosos, ut relatum est, condunt.

Annotatio D. Palud.

Fructus hi nomen ducunt a similitudine cordis quam tuentur colore & forma, praecipue jam exsiccata. Virides, ac etiamnum ex arbore penduli, quales in Sicilia Aethna monte vidi, nostris fabis majoribus accedunt, sale conduntur ut oliva, ac commodè manducantur, succum continent crassum ut mel, sanguinea rubedine, valet contra maculas. Quod ad preparatos Myrabolanos attinet, exsiccant ac calefaciunt, memoriam roborant, cerebrum item & nervos, sensus acunt, ac contra frigidas capitum passiones probantur.

Calamus aromaticus in Gufaratta Vaz dicitur, a Decaninis Vache, a Malabarenibus Vafaba, a Malacitanis Daringoo, Persis Heger, & in Cuncana (quae Goae terra est, circumjacens versus Septentrionem) Vaycan. Arabes Cassab & Aldirra nuncupant. In multis Indiae locis seritur, nempe in Goa, terrisque Gufaratae & Ballagatae. Antequam verò evellatur, odorem non habet. Feminae eo contra matricis passiones plurimum utuntur. Valet item ad nervorum dolores mitigandos. Equis etiam plurimum praebent, manè nempe contusum ac mixtum cum allio, cumino, sale, saccharo & butyro. Ea confectio Arata dicitur, equis valde commoda, ut ajunt. Calamus aromaticus arundine, sive stirpe herbae constat. Materia interior spongiosa, colore flavo apparet. Radix nullius usus est; valor penes arundinem ac medullam duntaxat habetur.

Annotatio D. Palud.

Calamum aromaticum sincerum, ac justum, intus mihi amicus & dominus Carolus Clusius describit, in doctissimis suis Annotationibus in Garciam ab Horto folio 127, cui ejus quadam frustra dederam ex Aegypto a me allata, qua in terra abundè reperitur, & usu consumitur. Vocant Cassab Eldereira: tenuis arundo est, qua recens aureum pallentem colorem representat, multis nodis distincta, ac in fragmina fragilis, intus spongiosa, araneorum telarum instar, albo colore, ac lentore quodam, manducata, contrahens palatum, acri quadam amaritudine, quemadmodum apud me videri potest, ac ex Aegypto plurimum habetur, qui Theriaca sua admiscet, & alias eo utuntur, ad urinam citandam mensesque juvandos.

Costus quem Arabes Cost sive Cast nominant, Gufaratae Cambajae Ulpot, Malacitani Puchoo; ad quos plurimum transfertur, item ad

Calamus aromaticus quid.

Ad equorum vitia valet.

Costi nominata.

Nardi Spica quid.

Aloe quid.

Aloe Socotrina.

Anacardi fructus.

Vnde adve-
niat.

item ad Chineses aliasque regiones. Ex locis *Sitor* & *Mandor* supradictis advenit, ex quibus & *Spica Nardi* habetur: Inde in Cambajam & Indiam dimittitur, ac deinceps in alia loca. Arbor Sambuci specie est, floribus albis odoreque valido. Ligno ac radice *Costus* constat, magnis commerciis versus Persiam, Turciam ac Arabiam distractus, quibus plurimum terris in usu est.

Quid sit.

Annotatio D. Palud.

Costi plures species habeo, *Indicum* à *Garcia* descriptum, cum notis suis omnibus, *Arabicum* & *Syriacum* suis quoque cum proprietatibus & signis. Adhuc aliud genus specie *Zingiberis*. *Indicus* prestat ceteris, menses ac urinam citat, matricem immundam abstergit, haustus aut sumentatione adhibitus, conceptionique idoneam reddit; contra serpentium morsus, pectoris dolorem, ac lumbricos valet.

Cubebes
quid.

Cubebes Arabiae genti, Indis *Cubachini*, sive *Cubabchini* dicuntur, quod Chineses ante Lusitanorum in Indiam adventum, quondam eos ex insula Iava, seu Sunda adferrent foli, in qua tantum crescunt. Chineses tum navigationis totius potentiam, passim per Indiae regiones, Orientisque portus, tam continentis, quam insularum negotiabantur. Iavae incolae apud quos crescunt eos *Cuncuc* nominant. Piperis forma nascuntur, ac arborem ederae modo scandunt, folia piperis foliis similia ferè sunt, fasciculis quoque distincti crescunt, ut piper, at singulis granis cauliculus suus est, ex quo pendent. Tanto eisdem Iavae homines in pretio habent, ut non nisi decoctos vendant, nè peregrinis exportandi, aut in hortis suis plantandi facultas esset. Magnis sane commerciis expetuntur nominatim à Mauris, qui vino immiscunt, quod potentiam in Venerem adjuvent. Iavae homines ferè iis utuntur adversus stomachi frigiditates, aliosque morbos.

Qua forma.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Cubeba fructus sunt Piperis forma, majores verò aliquantulum, optima habentur, quae densa, plena, graves & acuta licet non perinde ut piper, aliquantulum amara, aromatica valde & in dulcedinem porrecte sunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositate & putredine languido, pectus à lenta pituita purgant, lienem confortant, flatu propellunt, ac profunt contra frigidas matricis passiones; cum Resina diutius masticata cerebrum à flegmate purgant, eidemque robur conciliant.

Folia Indiae,

Folia Indiae Indis *Tamalapatra* mali Medicæ foliis similia sunt, acutiora tamen, coloris luridi: venis tribus usque in finem distinguuntur, quarum una medium secat, duae reliquae latus claudunt utrinque; Odorem pulcherrimum habent, Caryophyllorum æmulum. Arbor ex qua crescunt justæ

magnitudinis est, amat ripas lacuum, sive fluminum, multisque Indiae locis visitur, præcipuè tamen in Cambaja. Indi hisce foliis plurimum utuntur, unde & integros per saccos distrahuntur. Valent (ut ajunt) ad urinam ciendam, ac ad emendationem spiritus. Vermes tinea sive vestibus adpositæ arcent. Spicæ Nardi virtutem ut opinantur in omnibus æmulantur.

Annotatio D. Palud.

Latini vocabulum hujus folii deduxerunt, ab Indico *Tamalapatra*; nominant enim *Malabatrium*, Arabes *Cadegi* Indi indignant, id est, folium India: Plurimum transfertur, præcipuè Venetias. Utuntur eo ad promovendam urinam, ad stomachi robur reparandumque oris vitio ex spiritus fœditate, &c.

Galanga quam Arabes *Calvegian* nuncupant, duplex est. Una minor ac odorifera, quæ in Indiam ex China advenit, indigenis *Lavandon* dicta, ac inde Lusitaniam mittitur. Altera major, quæ in Iava reperitur ac incolis *Langua* dicitur. Hæc odore non ita bono Chinesi cedit. Plantæ ex quibus crescit altitudine trium aut quatuor palmorum spontè enascuntur, ac maxima læve palmos quinque habet: foliis lanceæ ferè instar apparet, albis floribus ex quibus semen provenit, quo tamen non seminatur. Verum Indi hortenses inter lactucas id celebrant, deliciarum gratia, ac medicinæ, quam ex Galangæ semine obstetrices, quas Indi *Dayas* vocant, concinnant. Ex radice planta, ut *Zingiber*, non item ex semine provenit. Magna ea ac longa, nodos ut arundo habet: Medicæ facultate apud Indos pollet multosque ad usus distrahitur.

Annotatio D. Palud.

Galanga radices nodosæ sunt, intus & extrinsecus rubræ, curvata circa nodos, odoris boni ac gustus acuti, forma & odore cyperi radicibus similes: Unde & multi eas pro cypro Babylonie habent. Calide sunt & sicca tertio gradu, ideo & stomachum roborant, ac dolores ex flatibus & frigore ortos adimunt. Fœdum oris halitum vincunt, pulsus cordis sanant, cum plantaginis succo desumpta. Colicum dolorem ex flatibus ortum sanant, ac contra passiones flatuosas matricis valent. Veneris usum firmant. Renes fovent, ac cotidie pondere minuto desumpta diuturnos capitis dolores tollunt.

Hæc illa sunt quæ de herbis & speciebus Indiae mihi cognita fuere: Cætera abdita ac secretis Medicorum Pharmacopæorumque cognita recludere, neque animus est neque scientia. Communes tantum & notissimas Indorum commerciis herbas retuli, fatis meo iudicio. Nunc ad reliqua pergere lubet.

CAPVT LXXXIV.

Sequitur Historia Margaritarum & Alioffari, Gemmarum, Adamantium, Pyroporū, Topasiorum, Cyanorum, aliorum Orientalium Lapidum, ut vocant: Cum relatione Lapidis Bezar, contra venenum validi, aliorumque similium. Quomodo, aut ubi reperiantur.

Margaritas sive Baccas majores Lusitani *Perolas* appellant minores vero *Alioffar*, Arabes *Lulu*, Persę & ceteri Indi *Motu* Malavares *Mutu*. Pręcipua optimarum earumque quę Orientalium appellatione veniunt piscatio, inter Ormutium & Bassoram in sinu Persico frequentatur, in locis *Bareyn*, *Catyssa*, *Fulsar*, *Camoron*, aliisque sinus Persici regionibus, ex quibus Ormutium deferuntur. Etenim Lusitania Regis Procurator hoc tantum nomine, vt piscationi Margaritarum intendat *Bareyni* sedet, earum commercium Ormutii & Goę frequens est. Alia item piscationes inter Insulam *Seylon*, & *Comorini* Caput habentur, magna quotannis numerosaque captura. Ibi ab eodem Lusitania Rege Dux constituitur, cum quatuor millibus & amplius urinatorum, qui ex hac piscatione tantum victum quarunt, sæpenumerò ingenti cum periculo, à piscibus, quos *Tubarones* sive *Hayos* nuncupant, ut alias declaravimus. Ceterum Margaritis huius tractus cum Ormutianis nõ aqua estimationis pars est. Cedunt etenim ac a peritis facillè discernuntur. Circa Insulas *Borneo* & *Aynon* Margaritalem inveniuntur, sed inferioris pretii. Ormutianę ceteris præstant. Eas urinatores aquam decem aut viginti ulnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritę continentur, quę majores habent supernatant aliquantulum; Minores *Alioffar* dicte in fundo maris ferè reperiuntur. Urinatores nudi ac cophino succincti eundem confestim implent, scaphisque in ferunt, paratis ad illum finem, in quibus dispositi, urinatores exonerant. Ostreę mox in terrã abjectę solique siccandę expositę spontè referatę Baccas manifestant. Completã ejus dici capturã Piscatores cuncti cum Duce, militibus, Coadjutoribus, & Tutoribus regis conveniunt, ipsamque prædam dividunt. Prima Regi portio cedit, secunda Duci & militibus, tertia Iesuitis, qui ibi Claustrum habent eamque provinciam ad Christianam fidem perduxerunt, quarta Urinatoribus summã cum aquitatis distributivę curã. Æstivo tempore piscatio hæc celebratur magnã quotannis piscatorum clade, apud *Comorini* caput (ubi Regia piscatio est) quam, vel maris violentia, vel piscium mortus ingerunt. Hinc quotidiana mulierum lamenta, post consumatam piscationem audias, super

maritorum ac filiorum funere, quam nec ideo omittunt, partim ob Lusitanorum metum a quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, partim inducti viscosa lucri cupiditate, quę nullam periculorum considerationem adhibet, etiã summo alias in vitę discrimine. Margaritę in Ostreis subinde pauca, aliquando plures reperiuntur, vel 200. ad grana quandoque. Quę optimas Baccas habent planę sunt & candidę, *Cheripo* ab Indis dicte, ex quibus cochlearia fiunt ac teste ad potum. Cribis ex bractea factis Margaritę venduntur, rotundis ea sunt foraminibus, in quę distincta, vicissitudine quadam subeunt foraminum, etenim alia grandiora sunt alia minora, octo fere in species divisa, ex quibus Baccę, quę cadunt diversa item pretia nanciscuntur. Minute ille sive Margaritarum quisquilię *Alioffar* dicte per uncias venduntur, in Officinis & Medecina usum suum habent ac Venetias mittuntur, parvi in India pretii. Vt color Baccis serenibis sit, Indi *Orizam* male contusam, cum sale sumunt, quã easdem fricant. Inde eximia illa claritas & perpetuus decor. Est & alia Ostrearum species Indis *Chanca* dicte, & Lusitanis *Mater Perolarum*: Ille præcipuã arte ad diversos usus ab Indis elaboratę, ad varia supellectilis genera, ornatusque eximios serviunt. Nam & Capse, mensę, scipiones mulierum, tabule lusorię etc. hisce ostrearum testis ornantur. Enimvero ex China multę figuris, flosculis ac maginibus decoratę adveniunt, & in Lusitaniam aliasque partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetite, in qua nulla pene domus inveniri posset, quin aliquid elegantiarum habeat ex hisce ostreis. Indorum quoque mulieres *Armillas* sive monilia ejusdem operis amant, ac in pretium Virginitatis eripiendę sedulo deponunt. Testudines India ad hæc plurimas habet. Earum clypeoli ad multos usus infinitasque elegantias serviunt, pectines nempe, calices, pateras, calculos lusorios etc. adaucto pulcherrimis coloribus eorundem nitore, ad summum delectamentum, ac velut extremę artis miraculum, estimatione famosã supra *Perlarum Matrem*.

CAPVT LXXXV.

Adamas.

ADamantes Arabes ac Mauri *Almas* vocant, Indi in quorũ terris nascuntur *Yraa*, Malacitani apud quos item existant *Itam*. Fert autem eos terra *Decan*, post *Ballagattam*, propè civitatem *Bisnagar* ibi duo tresue montes, preciosis fossionibus nobilitati jacent sedulã cura Regum *Bisnagar* custoditi, quoddam lucrum ex annis

H loca-

Margaritę
cibentur.

Testudinum
pretium ex
arte laboratę
sum.

Adamas ubi
nascatur.

Margaritę
cibentur.

Piscatio ea-
rum ubi.

Diferencia.

Mos piscandi.

Pescationis
piscantibus
ingens.

locationibus adferant multo maximum. Et autem ita limitantur, ut Adamantes qui pondere 25. *Mangelinos* superent ad Regem pertineant. *Mangelinus* verò grana quatuor continet. Qui eos occultant panna capitis adficiuntur. Est in terra Decan alius mons item, *Rocca velha* id est Petra antiqua dictus, in quo preciosissimi inveniuntur à Gèmarum peritis facile dijudicati, sicum cæteris conferantur. In urbe *Lissor* que in eadem regione Decan, Goam inter & Cambajam iacet forum Adamantum venalium celebratur, maximo conventu eorum quos *Banjanos* vocant, ac Gufarattarum Cambajæ. Hi Goam emptos, aliaque in loca deferunt, callidissimi homines circa lapidum scientiam, ut & Christianis aurificibus, gemmarumque notoribus sepè imponant. Cæterum eadem Petra antiqua Adamantes quoque natura ipsa præparatos habet, quos *Nayffes* dicunt, apud ipsos Indos summo in pretio positos. Circa fretum *Tanjapure* Malaccam versus Mons alius eodem nomine designatur, in quo Adamantes item reperiuntur, minores quidem, sed probi valdè ac ponderosi admodum, ideoque venditori quam emptori utiliores. Quomodo Aurum ita & Adamantes effodiuntur; fodina si usque ad Viri longitudinem excavata & exhausta fuerit, post tres, quatuorue annos redivivis incrementis denuo Adamantes habet. Quidam 100. aut 200. *Mangelinos* pependerunt, & quod excurret sed rarà inventione. Topasius Adamanti persimilis est, nebulosior tamen ac minoris pretij, qui tamen suo in genere magni subinde æstimatur. Eadem ratione qua Adamas multis in Indiæ locis effoditur. Sunt & albi Saphyri ac Pyropi, quos ab Adamante absque ope periti Gemmarij vix discernas. Habet India materiam quibusdam in regionibus Montium Crystallo haud absimilem, verum Crystallus dici non potest, quòd totus ea Oriens careat. At hæc materia *Berylo* dicitur. Parum a Crystallo distat, in Cambaja, Pegua & Seylon plurimum invenitur, multosque ad usus, concinnandis nempe rosariis, Annulis signatoriis, aliisque curiositatibus servit, à Christianis expetitis, ac etiam ipsis ab Indis.

Forum ubi,

Banjanos periti gemmarij

Topasius.

Crystallus Indiæ.

CAPVT LXXXVI.

Pyropi, Spynelli, Granati, Smaragdi, alique nobiles lapides.

Pyropi multiplices. Carbunculi.

PYropi multiplices sunt. Optimi quos *Carbunculos* vocant quo nomine veniunt, qui 25. *Quilatos* superant, rarò alias inventi. Præstantissimi colore & nitore *Tockes* ab Indis dicuntur, suntque Carbunculis similes. Alios *Ballax* indigitant minoris pretij, coloreque rosaceo. Quos

Spynellos nominant colore sunt igneo, ac prioribus æstimatione cedunt, quod iusto ac proprio pyroporum nitore careant. Sunt & albicantes quidam Adamanti similes ut supra dictum est, sunt russi, albis cerasis maturis, colore pares; sunt & partim albi, partim rubri, partim ex Pyroporum, partim ex saphyrorum genere, infinita naturæ diversitate. ^{Causa diversitatis.} Causa varietatis hæc est; Prior eorum color in montibus hærentium ac enascentium albus est. Ardore solis postmodum ad maturitatem perfectionemque reducuntur, quo tum colorem rubrum, jam consumati adipiscuntur, qualem supra memorati Carbunculi & *Tockes* habent. Ante eam maturitatem educti, diversos colores habent eoque a splendore Carbunculorum quò remotiores sunt, minoris item æstimantur, licet sua in qualitate perfectiones proprias ac pretia magna etiam habeant. Quod autem partim Pyropum, partim Saphyrum induant, ac ideo ab Indis *Nilcandi* dicantur, sit ob vicinitatem Saphyrorum & Pyroporum, eadem in rupe enascentium, undè & inter se crebro coalescunt. Arabes & Persæ pyropos *Iacur* appellant, Indi *Manica*. Saphyrorum duplex genus est, coloris cærulei unum, aliterum veneti sine Thalassini. ^{Hyacinthi Granati & Robassi.} *Hyacinthi Granati & Robassi* ex genere Pyroporum sunt parvæ tamen reputationis. Indi a colore jis nomen dant. Tanta autem earum gemmarum copia affluit Cananori, Calecuti, & in Cambaja, ut in omnibus nundinis ac platearum angulis prostent, per *Corgias*, quæ singula 20. species continent, stuveri unius aut duorum, ad summum pretio. Saphiri nequaquam pari in honore sunt cum Pyropis, post Adamantes tamen ac Pyropum tertio fere loco habentur. Pyropi, saphyri, aliaque jam descriptæ ^{Pyropi ubi nascuntur.} gemmæ in rupibus nascuntur ut Adamas, ac Calecuti, Cananore, aliisque ex locis Regni Bisnagar adveniunt. Plurimæ tamen & optimæ ex Seylon. Verum & hæc quæ in Pegua inveniuntur longè superant. ^{Smaragdi in India nascuntur.} Smaragdi quos Indi *Pache* vocant & Arabes *Samarrit* nulli sunt in universa India, licet fama ferat quosdam inveniri at valdè paucos. Ex Cayro Ægypti Orientales quoque dicti multi in Indiam deferuntur. Ob raritatem pretiosi. Ex Hispaniarum India item adveniunt, Peguæ hominibus summoperè expetiti. Nam & quidam Veneti commercio hujusmodi ingentes divitias paravere, commutatione facta smaragdorum cum Pyropis, quòd in Pegua Smaragdus Pyropum æstimatione vincat. Omnes hi lapides in Pharmacopæorù officinis, ac medecina usus suos habet. ^{Preclarissimi tamen quædam Pyropi in Pegua.} *Turchinos* autem Persia mittit, magna copia, ad centum aliquot pòdo, cum ipsa nimirum terra, quæ adhuc. Ex Ormutio in Indiam

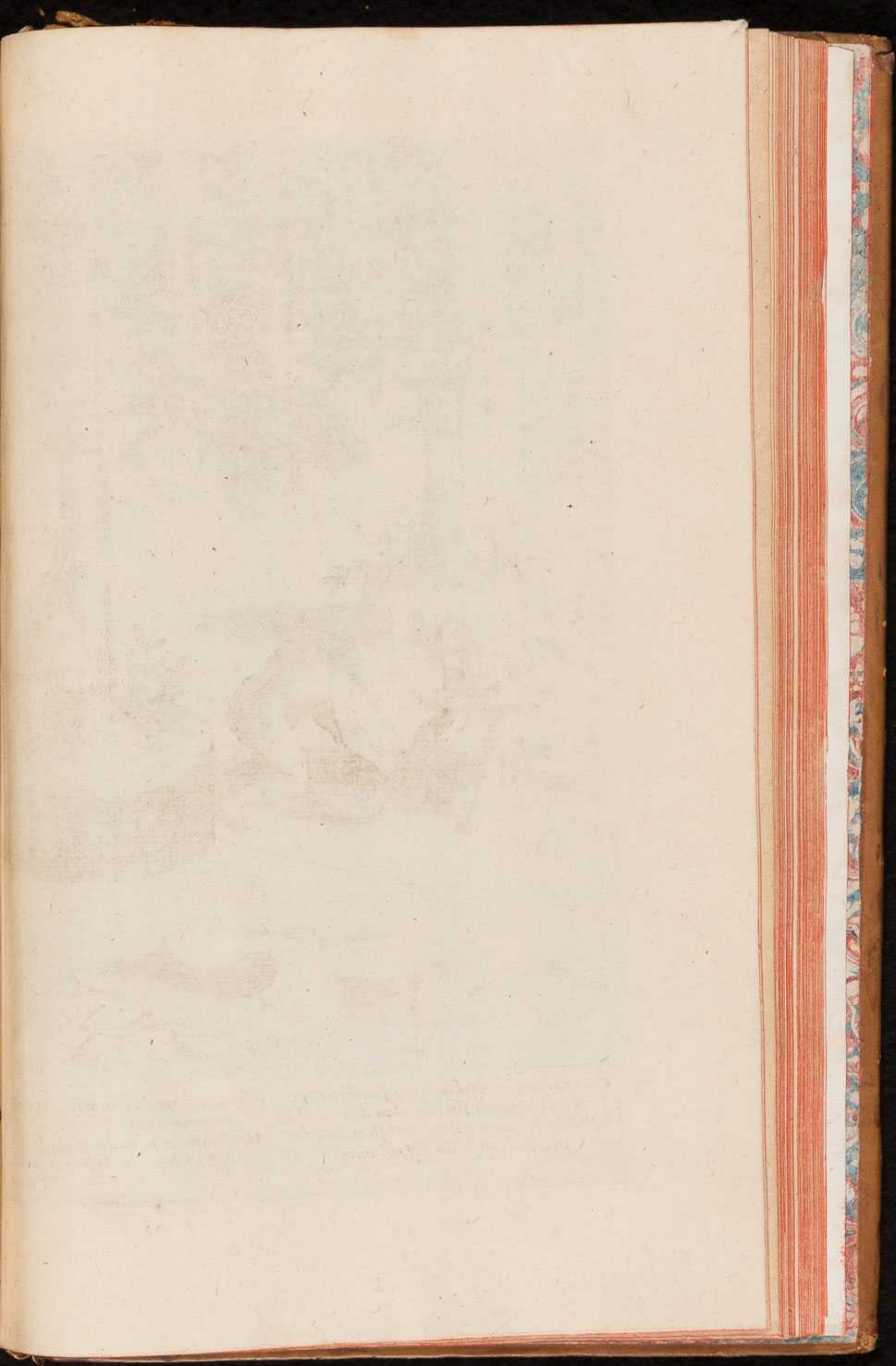
Causa diversitatis.

Hyacinthi Granati & Robassi.

Pyropi ubi nascuntur.

Smaragdi in India nascuntur.

Preclarissimi tamen quædam Pyropi in Pegua.

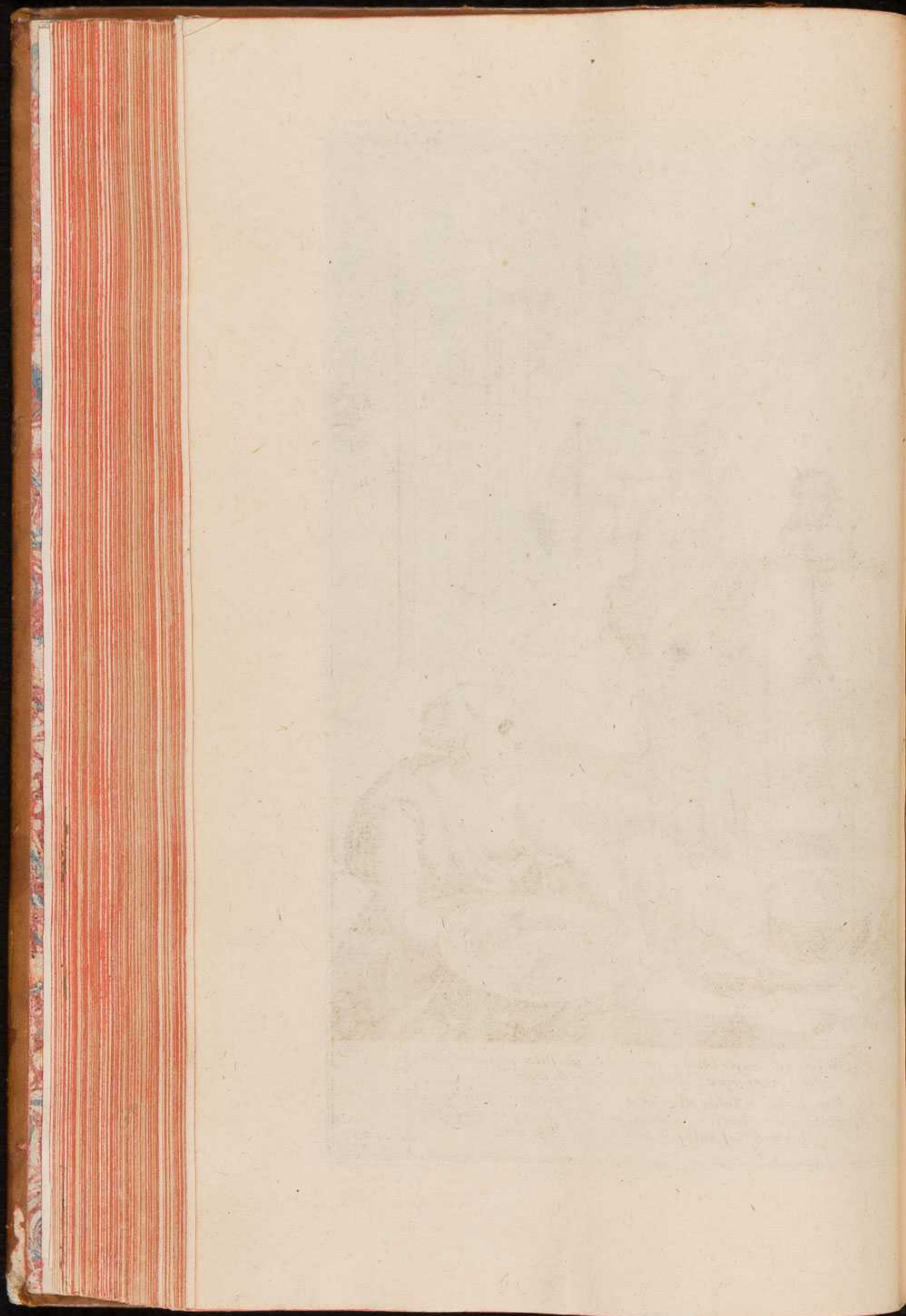
Ecce tibi ramum nigra quem nox suavibus ornat
 Exiit ornatum floribus alma dies
 Ut decus hoc una vigeatque et defluat hora
 Continuas obeunt illa diesque vices

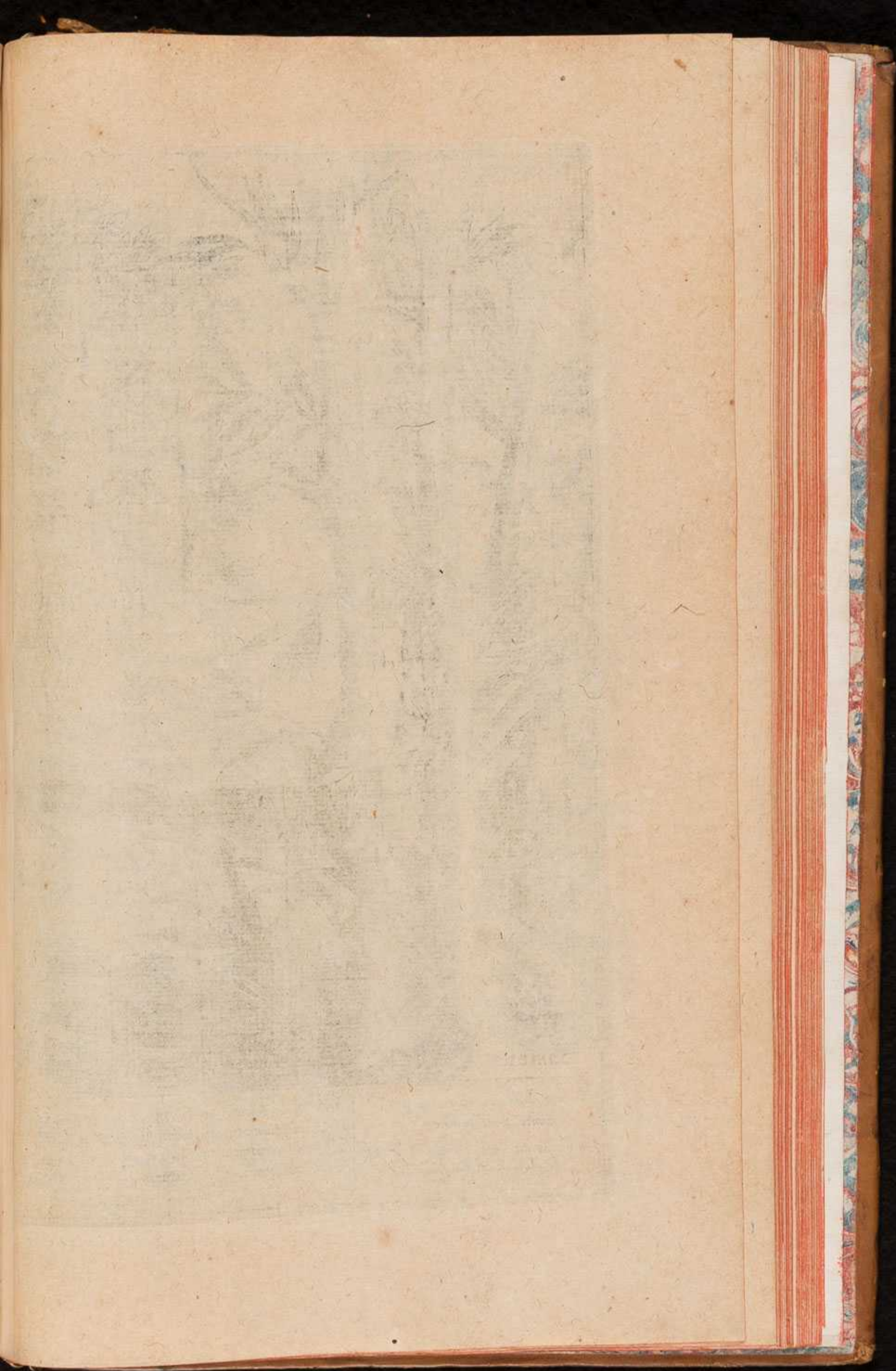
Traxit et hinc nomen tristi quod spoli
 Auricomum rutilo cum nitet orbis
 Haud secus et nostro que sensu splendentia
 Esse. fidem veri lux rediitna faci

Arbor soli Indiæ nota, cui per totum annum occidentale sole flores, gignuntur multi, et odoratu suaves, oriente defluunt, unde tristis illi nomen.

Een boom welke in Indien alleen bekend is, int ondergaen vande Son voort, brengende veel welriekende bloemen, welke alle int opgaen vande selve weder af vallen, en dat het gantsche Jaer door.

N. Linfchoten

Bambus.

*Arundo Indica femoris penè
habiti crassitudine.*

*Indiaens riet wasschende inde dick:
te van een mans dje ofte been.*

*Indicus en truncus brachijs sepandit opacis
Grata etiam ut justis umbra sit agminibus
Ut nova protrudens in apertas exerat auras
Grandia germimbus sustinet ipsa suis.*

Hooger.

*Arbor
tam lae
Een
waerts*

Bapista a Doct. fec.

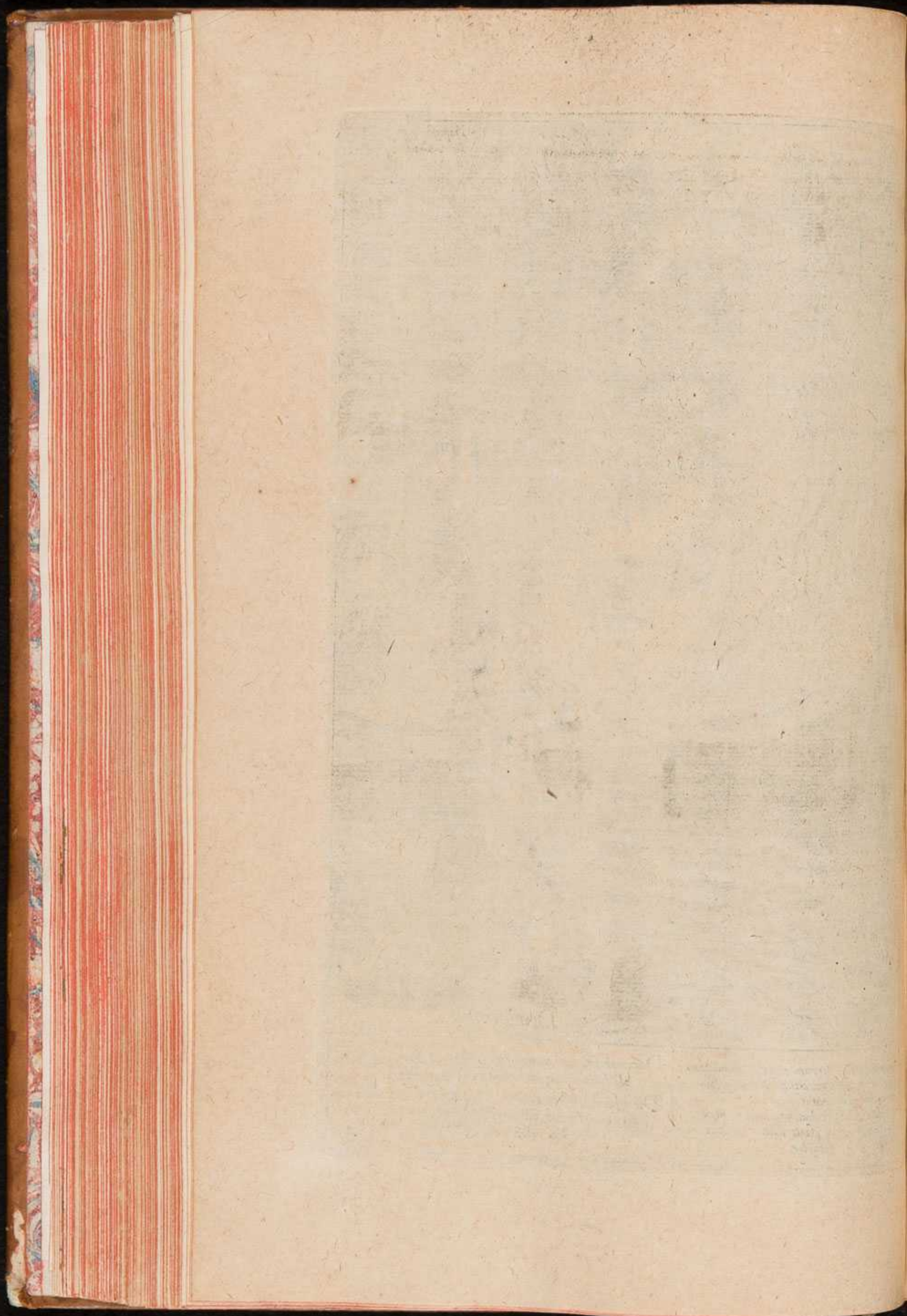
offte Wortelboom.

Durioens.

que e ramis novos in terram truncos dimittens
occupat spatia. ut justum exercitum umbra possit
integere. Ficum Indicum vocant.
Een boom welke wt haere rancken weder neer
beslaet ten laetsten soo veel plaets datter een vol
legger mach onder beruften.

Duriones fructus jucunda saporis suavitate præ alijs omni-
bus habiti eximij. nascuntur tantum in Mallacca.

Die vruchten diemen Durioens noemt boven alle
ander van smaeck en lieffelickheyt gepreessen.
wassen alleen in Mallacca. 86 en 87

in Indiam vehuntur, vili pretio quod eos Lusitani Indive parvi faciant. Iaspidem Cambaja copiose habet, quem nec magno honore dignatur. Ad scutellarum ac catinorum usus servit, colore viridi & Smaragdino. Chrysolithi in *Seylan*, *Cambaja*, & *Ballagatta* sunt. Hematites lapis *Alakecca* dicitur qui sanguinis fluxum subito sistit, alique lactis lapides, quod lac mulieribus excitent, magno numero in Cambaja & Ballagatta habentur: Extantque in foro Goæ, in rosaria, annulosque signatorios, ceterasque mille curiositates distincti, maximi pretii cum signatorius huiusmodi annulus duobus aut tribus *Pardavio* quâdoque aestimetur. *Alambra* quoque in Cambaja reperiri potest, etiam Achates licet is optima notæ ex insula Zeilana adveniat. Lusitani hunc similitudinis ergo *Olho de Gato*, id est, Felis oculum vocant. In Lusitaniam raro defertur; Nam apud Indos faciliore laude quam apud Lusitanos viget, præcipue apud Chineses ad quos copiosus emittitur. Virtutem narrant Indi quâ domini sui divitias ne minuantur conservet, quæ huius quidem lapidis præsidio augeri possint, imminui non item. Magnes Lusitanis *Pedra de Cevar* in multis Indiæ locis copiose invenitur. Ad juventæ conservationem valet, fide Indorum, si quis cibo paululum Magnetis adhibeat. Regum inde ollæ & coquinaria vasa, ex hoc lapide fiunt, atatula custodiendæ gratiâ.

CAPVT LXXXVII.

Lapis Bezar.

Lapis Bezar, qui ex Persiæ provincia *Carassona*, ac aliis Indiæ terris advenit, in stomacho ovis aut hirci nascitur, subiecto tenui stramine, quod in medio jacet, adhærente lapide, ac cingente stramen, ut sæpe experimentis cognitum est, eodem re-
 pecto. Lapis ipse extrinsecus planus est, ac nitidus, colore livido. A Persis iidem hirci *Pazan* dicuntur, lapisque eâ ratione *Pazar*, Lusitanis corruptè *Bazar* sive *Bezar*: Indis *Pedra do Bazar*, id est, lapis fori, *Basar* enim Indis forum sonat. Vnde & *Basarucus* minutum genus nummi nomen habet, quasi forensium nummum, facilemque solutioni significares. Grande huic lapidi in India pretium est, contra venena validissimo ac præsentissimo remedio supra cornu Monocerotis in Europa. Probatum autem pondere ac magnitudine; Vulgares autem tres, quatuor, aut quinque octonarios ponderis habent, & quod excurrit. In Lusitaniam quoque mittitur ibique magni fit. In Persia ut dictum est invenitur, item in Vaccarum insula, ad sinus Cambajæ ostium, tractui continentis vicina, quam Lusitanica classis subindè adit, aquandi gratiâ, interfectis,

multis tam hircis, in quibus hunc lapidemveniunt. Mittit eundem lapidem terra *Pan Malacca* vicina. Ibidem in porci felle lapis invenitur, qui maiore quam *Bezar* virtute adversus venena, laudatur: Lusitanis vernaculo sermone *Pedra do Porco*, id est, Porci lapis dicitur. In Malacca valdè amatur, colore autem rubro conspicitur, lucido, amaro gullu, ac tactu Gallie smigmati similis. Etenim usu ita exigente lapidem in aqua pelvim injiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, ut experimentis cognitum est. Lapis *Bezar* duricie lapideâ nequaquam ponderosus habetur. Ex herbis quibus hirci ac porci victitant (ut de Rhinocero ante dictum est) lapidum horum incrementa salutifera colliguntur: Nam in aliis locis eadem animalia hoc pretio lapidis medici carent, nullumque omnino habent. In urbe *Ultabado* terræ Ballagattæ post Goam lapis invenitur *Hageramini* apud Arabes dicitur, inter Lusitanos *Pedra Armenia* (quod multos ejus generis Armenia habeat, caruleo colore prono in viorem. Mauri eo corpus purgant aliosque morbos tollunt. Præter hos lapides & alii sunt ad medicinam idonei, sed quod non perindè clari sint, ac commerciis expetiti, eos hic describere nequaquam curavi.

CAPVT LXXXIIX.

Compendiosa narratio & instructio circa Adamantes, Pyropos, Smaragdos, Margaritas, aliasque nobiles gemmas. Quomodo rite dignosci possint, ac in justa pretia distribui. Primum de Adamante.

Scire cum primis oportet Adamanti supra cunctas illustres gemmas regnasse, quod juxta ponderis rationem vendatur, justamque crassitudinem habeat, secundum quam laboratur, ea si major sit, proba non est, minor statim agnoscitur. Eadem ex crassitudine, lapide etiamnum annulo incluso, pondus considerari potest exactè factis, quod demum exempto Adamante certius exanimatur, ut ita valor computari queat. Reperiuntur autem antiqui ac vetusti libri, in quibus lapidum valores scripti existant nimirum *Quilatus* unus tanti, *Quilati* duo, tres, &c. eo pretio subsequenter, ad aestimationes omnium ponderum. Quoniam eo tempore venditiones emptionesque non perinde frequentabantur ideo huius libri ad manum copia necessaria habebatur. Ceterum pretia certa hæc intelligas, circa pulchras purasque gemmas. Etenim quas macula notat, sordisque affligunt, certæ aestimationis nequaquam feruntur. Enimvero quibusdam Dynastis ac Principibus curæ fuit huius tam immensi lapidum pretii ratio. At ea nulla est, quam in emeritum

Lapis in porci felle inventus contra venena.

Vnde Bezar lapis nascatur in hircis.

Armenie lapis corpus purgat.

Adamas lapidum Rex.

Ratio pretii lapidum temere exquisita.

vendentiūque ritū aut arbitrio. Omnium enim rerum ea pretia sunt, quæ communis eimentium consensus imponit. At superest etiam nūm ratio hæc. Adamas enim Quilati unius purus, si quinquaginta Ducatis æstimetur, eadem proportione major & perfectior, si major bonitas astruat triginta aut quadraginta millibus æstimandus venit. Porro gemmæ hæcenus distracte nunquam ita à pretio suo declinarunt, ut infra illud venales extiterint: ac ad scientiam valoris Adamantis majoris, fas est cognoscere quo pretio Adamas unius Quilati tantum vendatur, & Pyropus Adamantis ferè socius, itè Smaragdus, quo intellecto circa maculas nebulasque adamantis altera consideratio habetur: juxta quas pretium imminuitur, ut æquitas exigit in dijudicandis Adamante, Pyropo, Smaragdo, cæterisque Orientalibus lapidibus. Primum de Adamante agemus. Is velut præfultor est, juxta quem cæteri æstimantur. Virtutes ejus aut probitates hujusmodi sunt. Adamas omni ex parte perfectus, ita existet oportet, ut superior mensula duas collateralis mensulas magnitudine sua contineat, reflexusque ex Adamantis fundo triplex, unam superiorem reddat, proportionatâ altitudine, dependentibus mensulis collateralibus à superiore, instar tentorium à verticali nodo demissorum, altitudinis integræ: Oblongior paululum esse debet, vitatâ formæ quadraturâ, eo modo ut discrimen duntaxat oblongæ quadratæque portionis appareat. Anguli itè sine vitio sint, acutuli, puri, splendoris integri, crystallinâ & illustri claritate nè quæ alterius coloris æmulatio aut nebulosus nitor appareat. Atqui hoc modo perfectus Adamas unius Quilati, facile quinquaginta Ducatis venditur. Ceterum quod is rarissime inveniri possit, paucique sint hujus perfectionis intellectu pleno imbuti, circa Adamantem elegantia ejus, quæ vulgari iudicio approbatur, uniusque Quilati ac 40. Ducatorum pretii est, differemus. Ergo Adamantem si habeas minorem aut majorem cujus libet ponderis, bonitatis, aut vitii, considerabis primum pondus ipsum, quod si te aliorum ea in re autoritas fallat, ipse intuens opinaberis minus semper quam alioquin species fert ut intra lucri fines manere queas; quo pondere constituto sic computa. Unius Quilati Adamas ejusdem cum hoc nitoris, ponderis & bonitatis, animadvertite quo pretio possit commodè distrahi (illud tamen minus semper constituendum est, nam utilius est quid minoris certoque æstimare, quàm majoris in dubio) ac dein illud ut prædictum est memoria teneto; Tum ad pondus revertere, minus aut majus, idque duplicato ut alterum tantum accedat; si enim duo pendet, alia duo adjicies factâ multiplicatione: 2. & 2. reddunt 4. si tria

pendet multiplica aliis tribus ut 9. reddas, ac ita deinceps, quo modo cunctos Adamantes in pondere quovis multiplicabis, si alterum tantum semper adjeceris. Quod autem ex ea multiplicatione procedit, cum pretio Adamantis illius unius Quilati antè constituto multiplicabis, eoque modo quod ex postrema multiplicatione reperitur Adamantis tui pretium est. At si in pondere dimidium aliquod incidat, nempe si Quilati unius & dimidii sit, computationem in dimidios Quilatos omnem rediges, ita ut tum quinque dimidii Quilati constituentur: diceſque quinquies quinque faciunt 25. eaque 25. multiplicabis cum precio quo dimidius Quilatus æstimatur; quodque inde procedit illius Adamantis pretium est. Si verò Adamas ita minutus sit, ut grani unius pondus accedat aut discedat, omnia pondera in grana deduces; multiplicabis supradictâ ratione, quodque ex pondere oritur pretium est Adamantis cujus æstimationem indagare conaris. Exemplum. Adamas quidam duos pendet Quilatos, ejus qualitatis, ut unius Quilati existens 40. Ducatorum precium haberet, dimidii Quilati 10. unius grani Ducatorum duorum & dimidii: Ut nunc scias quo pretio sit æstimandus duorum Quilatorum Adamas, sic collige. 2. & 2. sunt 4. Ista 4. multiplicabis cum 40. Ducatis, ad quos unius Quilati adamas redigitur, ac inde eveniunt 160. Ducati; pretium Adamantis duorum Quilatorum. Si verò Adamantem habes Quilati unius & dimidii, in quinque dimidios Quilatos distribuendo sic computabis, quinquies quinque sunt 25. hæc 25. multiplicabis in decem, indeque Ducati 250. eveniunt, quod dimidius Quilatus 10. Ducatos valeat, in valorem unius Quilati ad 40. Ducatos, eoque modo Adamas unius Quilati & dimidii 250. Ducatis æstimabitur. Enimverò si Adamas 7. granorum sit, sic diceſ, septies septem sunt 49. ea 49. multiplicabis cum pretio unius grani, nempe duorum Ducatorum & dimidii, proindeque Adamas 7. granorum 127. Ducatos valebit. Ita semper Adamantis pretium facile detexeris unius Quilati habitâ determinatione, secundum Adamantis pondus, quem æstimare vis, ut exemplis supra declaratum est. Ceterum quidam Adamantes macula contaminati quâdam, haud ita grati sunt ut 40. Ducatis vendi possint, verum juxta vitii magnitudinem à pretio deficiunt, ut tantum 36. 35. 34. aut 30. Ducatis Quilatus æstimetur; pro ratione improbitatis. Tum dimidii Quilati, aut grani difficillima circa pretium inquisitio est: Verum sic ages. Determinato unius Quilati pretio, juxta præsumptum Adamantis pretium, si tum in pondere Quilati dimidium, aut grana aliquot interveniant,

Æstimationis ratio circa Adamantes & pyropos.

Adamas quæ figura perfectus sit.

Adamantis æstimatio communior.

Adamantis pondere dimidii sit quomodo æstimatur.

Item si pondus.

Exemplum.

Adamantis vitii quomodo æstimatur.

nant primùm, scire oportet, valorem ejus, si unius duntaxat Quilati esset, ac tum computa quartam ejus pretii partem dimidii Quilati æstimationem habere. Hoc modo si Quilatus unus 40. Ducatos valeat, pretium dimidii Quilati decem Ducatorum erit, ac grãtì duorum ducatorum & dimidii: quatuor grana etenim Quilatam statuunt, si proinde Quilatus 36. Ducatis æstimetur, dimidius novem, granum duos & Testonem valebit, quã ratione deinceps in omni Adamantum genere facillima pretii collectio erit. Eadem computatio in tenuiore Adamante, Pyropo & Smaragdo observatur, qui majoris pretii sunt ut postea dicemus. Etenim si ejus qualitatis Pyropus inveniatur, ut Adamantem unius Quilati sequi posset, eiq. sociari, 70. Ducatis æstimabitur, aut qui in pondere sociantur dimidii Quilati vel granorum quorundam Adamanti, tum computatio per dimidios Quilatos, sive grana facienda est, necessariã semper valoris unius Quilati cognitione: Hoc enim tene quartam partem 70. Ducatorum dimidii Quilati, pretium esse, ac quartã pretii dimidii Quilati, unius grani esse æstimationem, quã pretii indagatio etiam in Smaragdis observanda est, pro ponderis ratione.

Porro quidam Adamantes tenuiores existant, splendoris summi, si supra pondus ipsum valent, ac infra splendorẽ quem habet. Adamas etenim tenui mensula admodum ac humili aliquantulum, si in summitate eandem perfectionem habeat, quam supra retulimus, ac in Adamante crasso laudavimus, cui mensula perfecta est, ac latera in offensa, splendorem duorum reddit, unumque tantum pendet, ideoque hunc splendorem habens cujusvis magnitudinis, in summitate ad perfectionem laboratus, infra autem tenuis valde, semper justã æstimatione dimidio minor est in pondere, quam apparet, quod si infra non ita tenuis sit, majoris ponderis erit, cum tamen ex pondere nullum commodum cernat. Proinde si mensula superior minor sit, latera autem majora plus quoque pendet, verum nulla utilitate circa pondus ita certò computabis dimidio minus hunc ubique pendere, quam apparet, priusquam enim præparatur, plurimum ex eo ponderis additamẽto amittet. Enimvero Adamas qui extrinsecus majorem mensulam habet ejus formã, angulos autem minutos, hic vix dimidium ponderis quod ostendit intuenti implebit, neque ideo deterior est, nisi minutissimus esset. Adamas infra planè tenuis, in summitate autem pro ratione extremã elegantiã perfectus, si unius tantum Quilati sit 70. Ducatos valet, maculis verò, aut vitiis quibusdam afflictus, juxta sordium rationem decrescet pretiumque manabit, modo quo crassiores Adamantes æstimantur, in itã semper computatione à dimidio ponderis quod habere vi-

deatur. Nempe si duorum Quilatorum appareat, unum Quilatam puta, si trium sex grana collige, quã dimidium reddunt. At si dimidii Quilati interveniant, tum precium unius Quilati considerabis, ac inde dimidii, eadem ratione quã in crassiore Adamantis exanimatione relata est. Idem granorum respectu observabis. Nulla enim nisi pretii differentia superest. Perfectus quippe ac tenuis Adamas unius Quilati, 70. Ducatos valet, ac sic deinceps pro ratione ponderis.

CAPVT LXXXIX.

Pyropi sive Rubini.

PYropum æstimandum si habeas, qui mensula forma sit ductus, ac serviat sociandus Adamanti ejusdem ponderis aut Quilatorum, si 24. Quilatos in colore & perfectione teneat, quemadmodum aurum 24. Quilatorum is tum probus erit & purus. Pyropus ad pondus nequaquam venditur quòd certam, determinatamve crassitiem non habeat. Multi enim cum in tenuitatem elegantie gratiã deducunt, ut facilius fundum sive florem substernant, quã tenuitas grata quidem est, si modò intra fines elegantie hæreat. Enimvero summę perfectionis Pyropus, quã coloris, quã puritatis, crassitudinis & formæ 100. Ducatis æstimabitur. Rarò tamen integræ ejus perfectionis existant, præcipuè qui grandiores sint, latente semper aliqua maculã, aut vitio. Pauci adhuc intelligunt virtutes ejus summas, ideoque computationis gratia statuemus Rubinum vulgari judicio probum 70. Ducatos valere. Itaque cum gemmarius alterum ejusdem artis rogat super Pyropo, quem non habet, veruntamen demonstrat dicendo: Rubinus est qui Adamanti tot Quilatorum sociari potest, habetque tot Quilatos in colore, indeque satis intelligit alter quã sit magnitudo, quisvè lapidis color. Si vero Pyropum habeas etiamnum rudem ejusque pretium considerare velis, sic colliges. Rubinus ejus tantum magnitudinis, quã Adamantem Quilati unius sequi posset, eodem colore, puritate ac qualitate, in eodemque vitiis pro ratione lapidis, defalcata vitii ac turpitudinis indignitate, ejus erit pretii. Hoc pretium memoriã teneto ac Rubini tui magnitudinem considera, pondusque Adamantis cum altitudine integræ, cui sociari posset, tum quòd etiamnum rudis sit, quantum discedere debeat ponderis, ubi laboratus fuerit. Post quam determinationem Adamantisque ponderis intuitum, cui jungatur alterum tantum ex pondere sumes, multiplicabisque eam pondere quod inveniisti determinato pretio in sequela unius Quilati Adamantis, quòdque inde procedit pretium ejus Rubini erit. In summa ubi definiveris cujus ponderis adamanti sociari possit, tam cum Adamantis instar in rationem

Pyropus pondere non venditur.

Pyroporum æstimationis optima ratio.

Rubini non-
dum politi
quomodo
æstimandi.

rediges, quodque ex pondere venit cum pretio multiplicabis quo Adamas Quilati unius taxatur. Rubinos nondum politos ac non potentes in mensularum formam redigi, nimirum cum ita rudes meliores sunt, quam politi, juxta pretium Adamantis cui addi potest æstimabis, ac lapidis altitudinem, bonitatem & vitia considerabis, inita tum cōputatione, quomodo ea in Rubinis in mensulas formatis, ac in Adamante intelligitur. Ceterum & alios Adamantes reperire est, quibus mensularum ea forma non contigit, veruntamen ad monilia apti sunt, triangulati figura, vel in cordis alteriusve rei imaginem redacti; quod eo modo vitia tollantur, ac ipsum pondus servetur. Hi suo in genere perfecti, cedunt tamen mensulis in pretio, ob crassitiem quam infra nimiam habent, quæ pondus facit nulla tamen utilitate, imo majore incommodo: Prorsus ii tenues atque extrinsecus alias perfecti, pretium mensulæ crassioris cum sua altitudine habent quod 46. Ducatorum est, si unius Quilati sint, inque horum faciendæ æstimacione eodem modo ages qui supra dictus est, constituto primum pretio unius Quilati, ac sic deinceps.

CAPVT XC.

Vetusti & Orientales Smaragdi: Qui enim in Hispaniarum India insulis reperiuntur, dubia adhuc probitatis opinione feruntur.

Smaragdi perfectissimi pretium.

Smaragdi æstimatio.

Gemmarii antiquiores Smaragdū omni ex parte perfectum, colore, sinceritate, forma & crassitie, tres Adamantes valere opinantur, quorum pretium nostrā ratione centum ac 20. Ducatorum est. Et mihi illa persuasio vera sit. Attamen hæcenus nullus inventus fuit qui sive minor, sive major, omni ex parte absolutus esset. Sanè colore & forma perfectos invenias, claritate non item, semper enim pinguedo quædam lateret introrsum, instar viridis herbæ, & similibus. Ideoque Smaragdum computationis gratia statuemus, vulgaritèr perfectum qui 80. Ducatos valeat, ejus magnitudinis, ut comitari posset Adamantem unius Quilati duntaxat, nam etsi intus quædam herba viridis lateat, modò aliàs sit perfectus, neque supra modum eo vitio laboret probus judicatur. Smaragdum ergo si habeas aut in formam, aut in mensulæ formam redactum, ejusque pretium velis animadvertere, primum considerabis magnitudinem, cujus ponderis aut magnitudinis Adamantem sequi posset, tum vitia & virtutes ejusdem, ac perpendes quo pretio Smaragdus hujusmodi vendi posset, non major Adamante unius Quilati. Quibus rebus terminatis computationem inibis, eo modo quem super Rubinis retulimus, sumpto scilicet pondere Adamantis cum quo comparari

potest, cui alterum tantum addas, ac mox cum pretio unius Quilati multiplicabis, quo invento valor Smaragdi apparebit. Atque hic modus in omnium Smaragdorū æstimacione ritè observabitur, seu isti minores seu majores sint, probi aut improbi, semper tamen probè inspecta bonitatis aut pravitatis qualitate, secundum quam pretium fit. Quod si grana aut dimidius Quilatus adamantis cui adhibetur interveniat, tum per dimidios quilatos, granæque computabis, ut de Adamante & Rubino relatum est. Æstimaturus quemvis lapidem, si is è genere Adamantum sit, utique animadvertes cujus sit liquoris aut formæ, num altitudines suas undique impleat, aut superet, purusve sit in angulis, eorundemque labore, quatum auferat a dignitate vitium, ne in pretii ordine error te errare faciat, sumpta æstimacione ab unius Quilati pondere: si Rubinus sit reputa magnitudinem ejus, cujusve ponderis Adamantem sequi possit, ac cautè minus semper pretium elige, ne te fortasse immoderata ejus dignatio fallat. Tum & coloris examen adde, num carchedonius aliquis lateat, impurusve sit aut tenuior, aliudvè vitium subsit, quod minuere pretium possit, in pondere & Adamantis magnitudine cui additur. Ea caute reputanda sunt, etenim si fallas planè de omni ratione pretii actum erit. Item observandum in constituendo pretio cum ejus sit magnitudinis ut unius Quilati Adamantem sequi possit, nam pro eo ponderis argumento, si minus aut majus habeat pondus Rubinus tuus, pretiū declinare aut augete poteris. Quod de Pyropis dictū est idem de Smaragdis Orientalibus constitutum puta. Ceterum hæstant rubei etiamnum lapides quos *Espinellos* vocant, horum in suo genere tanta quandoque perfectio est, ut Rubino comparentur. Sunt & alii quos nominant *Spinellos petra nova*, quibusdam *Robassorum* color est, alii *Jacintos* reddunt, neque constat de genere sub quo judicari queant. Etenim gemmarii *Spinellorum* illis qualitatem proprietatemve negant, verum in Robassos & Jacintos referunt, eâ bonitate ut Spinellis pares sint, persuadent tamen Spinellos esse, ut formæ majus pretium nanciscantur, eosque Spinellorum politura expoliant. Sanè Spinelli sunt politione, colore autem Robassi & Jacinti. Multos quoque Pyropos necessariò majoris elegantia gratia, polituram Spinellorum expolire debent. Spinellus antiquæ petrae suo in genere probus & perfectus, in formam mensulæ redactus, qui Quilati unius Adamantem adsequi posset 40. Ducatos valebit. Ejus vitia, si habeat, deduces, ac à pretio subtrahes, prout de Pyropis relatum est Carbunculi candidi quos *Ballayfos* vocant pondere item venduntur, non tamen ea computatione quæ in Adamante & Pyropo observatur,

Minus preti eligendum.

Espinelli.

Carbunculi candidi colorumque alia.

observatur, nam semel tantum simpliciter- que ea aestimatio juxta pondus fit: Nempe optimus Carbunculus Quilati unius 10. Ducatis aestimatur, si vitii coloris, aliave macula contaminatus sit eò minoris pretii erit: Verum is quem probum judicamus unius Quilati, 10. Ducatos valet, ut dictum est, duorum Quilatorum 20. trium 30. & sic deinceps juxta pondus aucto simpliciter pretio, ac pro vitiorum qualitate eodem imminuto, quod de unius Quilati Carbunculo determinatur.

CAPVT XCI.

Margarita, sive Bacca Orientales.

ORiens Margaritarum præstantiâ excellit, supra India Hispanicæ loca, in quibus item Bacca inveniuntur, at splendore ac claritate inferiores. Orientales lumine sincero illustres sunt, Occidentalibus tristis quædam & nebulosa sinceritas est. Ideo superioribus pretium majus redditur. Habet Occidentalis ora quædam, quæ nec Orientalibus cederent, verum paucas admodum. Ceterum computationis nostræ gratia, bonas tantum probatissimasq. Margaritas aestimabimus. Vnio ergo perfectus ex omni parte, qua splendoris, qua luminis sine puteolis, Sphæricâ formâ, aut in Piri speciem probè tōrnata, sine rugis; Quilati unius, Ducatum unum ferè valet. Atque hinc computatio deducetur, ut in Adamante, Carbunculo & Smaragdo, ablatâ semper pretii parte, pro vitiorum aut puteolorum, aliarumve improbitatum nota. Constitutâ ergo ritè aestimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo qui in Rubinis ac Adamante observatur. Etenim Margaritarum vincula ac catenas ita observabis, si majores ac elegantiores plures sint, rectè arbitraberis catenam hujusmodi; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate majorum facilè minorum pravitas vincitur; sine contrâ appareant, tum quod ajunt. Ex inanibus paleis tritiram frumenti feceris. Hæc voluptatis causâ curiosis scripta sufficiant, cum gemmariis, qui exactius scire volent, agat. Hic tantum velut per indicem quædam collegimus, ut aliqua hujus rei notitia superesset, iis qui cum gemmariis agere velint, ne in universum hominibus in quæstum suum (ut vulgo fit) callidis fidere cogantur.

CAPVT XCII.

Diversarum rerum in India gestarum me ibi sedente historia.

ANno 1583. mensè Decembri Goam venerunt ex Iaponiæ insula sociati Iesuitis satrapæ tres regumque filii, indutitu Iesuitarum vestimenta, ac infra 15. an-

norum ætatem etiamnum constituti. Lusitaniam ex decreto petebant, ac inde Romam Pontificis visendi causâ. Goæ ad annum usque 84. manserunt, inde profecti in Lusitaniam, ac dein in Hispaniam, a rege Hispaniæque nobilitate summa culturâ ac cura excepti, maximisque honorati donis fuere. Romam postmodum delati, Pontificique opera Iesuitarum præsentati, ab eodem summo in honore habiti, Italiæ plerâque nobiliora loca peragrarunt, ubique donis ac muneribus locupletati, Madridam repeterunt, ibi summa cum veneratione à rege discedentes literis muniti commendatiis; ad proregem, cunctosque Indiæ rectores & capitaneos Anno 86. Lisbonâ solverunt, vecti navigio S. Philippi, quod in reditu in Lusitaniam capitaneus Draco postea interceptit. Multas post navigationis molestias Mossambicquam venerunt, ibique navis onus suum suscepit, beneficio cujusdam navigii, quod S. Laurentii titulo ferebatur, in eumque portum se malo tempestate privatam intulerat, dum ex India Lusitaniam repetit. Quod autem tempus navigationis in Indiam consumptum esset S. Philippi navis, merces turbata istius navis S. Laurentii recepit, ac Lusitaniam repeterit. Verum infeliciter intercepta quippe ab Anglis ut dictum est. Primum id navigium Indiæ quod adverso prædatoriæ classium concursu ablatum fuerat, tristi Lusitanorum omine, ob nomen quod ad Philippum regem respiciebat. Ceterum Iaponiæ principes sequenti anno Goam reversi magnis lætitiæ notis excipiebantur, quod sinistra eos fama jam naufragos tulisset. Tum vestiti artalico panno, sive ut vocant *Brocado* Italo more fulgebant, post tam fœlicem navigationem, donis Italiæ principum conspicui. Goæ tempestatem *Monsonum* commodam expectarunt, quâ adepti in Chinam navigantes, in Iaponiam demum delati fuere, magna indigenarum congratulatione, ac summo perfectæ navigationis miraculo: Quod liber editus de hac historia Hispanorum linguâ largitèr admodum testatur.

Anno 1584. Junio mensè, frequenti legatione Persarum, Cambajæ, Samorini, Malabarensium ac Cochini regis, Goæ inter alia pax inter Samorinum, Malavares ac Lusitanos constituta fuit. Ea interim conditione, ut Lusitanis facultas esset ædificandi arcem, in portu *Panane* tractus Malabar, qui decem miliaribus a Calecuti distat. Mox inchoata ædificatio irritò donatū intercidit, ob fabulosi fundi infirmitatem, cui nihil superstrui poterat, quin confestim deficeret. Idè post trium aut quatuor auri *tonnarum* temerarias impensas, ea ipsa desolata remansit. Potuisset opinione Lusitanorum arx hæc comprimere Samorini genuinam perfidiam, ademptâ omni portus commo-

Postmodum Romani.

Revertuntur ex Europa.

Navigium ab Anglis quando primum captum.

Principes in Iaponiam redeunt.

1584. Pax inter Lusitanos & Samorinum.

Margaritæ Orientales pretio Occidentales superant.

Margaritarum vitia quæ bonæ.

Authoris cōdicio.

1583. Iaponiæ principū filii Goam veniunt ac inde in Lusitaniam.

Malavares
pradones.

perfuli acru
deles.

Portus San-
guiseo locus
piratarum.

Ejus descrip-
tio.

Expeditio
Lusitanorum
contra piratas
Malavares.

Infelix ob-
emulationes.

Ceditur Ad-
miralius.

commoditate, quam ad excursions præda-
tionésque usurpabant. Sed enim nihilomi-
nus alii secessus supererant, quibus assueti
Malavares, eadem in navigantes latrocinia
exercent, necquicquam indignantibus Lu-
sitans, ac Samorinum incusantibus, cui ad
manum ignorantia prætextus erat, & im-
potentia circa coercitionem talium. Hæ
difficultates arcis perfectionem omnino
sustulerunt. Sane in hoc tractu perfidi Ma-
lavares, ac omnium nationum crudelissimi.
quotannis classem Goa cient infestis præda-
tionibus, ad defensionem maris. Occultis
etenim ex locis erumpunt, habitantes in
cañis, ac inviis montibus, quos expugnare
nemo potis sit. Imprimis in portu *Sanguiseo*
dissito 12. mill. a Goa ad Austrum, initio
tractus Malabar, ingès piratarum numerus
versabatur, quotidianis mercatorum peri-
culis ac damnis, Prorex ideo *Don Francisco*
Mascharenhas Comes *Villa Dorta*, querelis
multorum excitatus Samorino scripsit; Vti
in hosce piratas jure suo animadverteret.
At is rescripsit. Non esse sibi eas vires, qui-
bus hoc hominù genus compefceret, quòd
si Prorex aliquid meditaretur in eos, ipsum
id nequaquam agrè laturum. Per Proregem
ergò instituta 15. Liburnicarù classis, Duce
Juliano Mascharenhas fratris filio, portum
Sanguiseum ex decreto petebat, ut eo destru-
cto Libertas navigationis pateret. *Sanguiseu*
insula est interiori tractus litu. hanc flumen
circundat, multis vadis ac scopulis impedi-
tum, ideoque non nisi alto maris fluctu na-
vibus pervium. Deliberatione ergò habità
bonum illis visum factum, si classem divi-
derent, unam ut partem Admiralius pete-
ret, alterà Viceadmiralius *Joannes Barriga*.
Verùm cum strenuo conatu liburnica ad-
miralii remis incitata prænavigaret, con-
tentio exoritur inter nobiles adolescentes,
super loco aut ordine sequendi, quæ diu-
tiore cunctatione, undà maris abscedente,
conatum ducis elusit, ipsasque liburnicas,
huc illucque syrtibus ac vadis illisit, deserto
projectoque hostibus admiralio. Vicarius
admiralii cum alteram portus partem oc-
cupare niteretur, in eandem contentionem
incidit, quòd ceteri duces legato tanquam
ignobili homini parère nollent. Ita piratis
auctus animus, qui jam omnes terrore ad
montes ac deserta dilapsi erant. Specula-
bantur etenim navigia impedita, insulam
ob siccitates inaccessibilem maris abscessu
ipsumque admiralium littoribus inhaeren-
tem, nullà auxilii spe. Ergò descendentes
obtruncant milites cunctos, queis natandi
ars vitam non servaret. Admiralius cum à
famulo natandi peritissimo auxilium cer-
tum oblatum rejecisset, fortitèr pugnando
interiit. Caput hostes adfixum hastæ, in lu-
dibrium nominis Lusitanici circumfere-
bant ovantes. Auctà undà ceteri abivère.
Duces primùm Goæ comprehensù, mox

liberati, ab omnibus tamèn contumeliosè
excipiebantur, ob desertum admiralium,
quem univèrsa civitas fortem ac strenuum
uirum benevolùmque admodum indignan-
tèr deslebat, ipseque antè omnes Prorex, ob
consanguinitatis vinculum. Denuò sub ad-
miralio *Hyeronymo Mascharenhas* inter-
fecti cognato alià classe idem portus peti-
tus fuit. Ceterùm insulani certiores facti
fugatique domos casaque deseruerat, quas
incendium hostile mox consumpsit.

Hoc eodem tempore Cochini Rectores
jussu Regis, ac Proregis telonium erigere
conati, incurfu multitudinis arma commi-
nantis impediti fuerunt, in adventum usq.
Duarti Menesii. Is adjutus a prædecessore
tantum effecit ut civitas ipsa in speciem
consensu præstito telonii extructionem per-
mitteret. Id Regi Lusitania ob frequens
commercium magnam utilitatem ingen-
que lucrum reddit.

Eodem anno mense Septembri navis ex
Lusitania Goam venit dicta *Bom Jesus de*
Caranja, quæ afferebat adventare quatuor
alia navigia, quibus & novus Prorex *Duar-*
tius Menesius vehebatur, maximà urbis
lætitià, ut & omnes campanæ resoluta,
promiscuo sono, & fucto, cum prior ex Lu-
sitania navis advenit, eandem testarentur.
Eadem navi aliquot tormentarii ex Belgio
ferebantur, illi me allatis literis de statu
amicorum magno meo gaudio certiozem
fecere. Aliquantò post alia navis adpulit
eiusdem classis *Boa Viagen* nominata, quæ
multos nobiles ferebat & Crucigeros, ad
regis in India servitium, inter quos & frater
archiepiscopi domini mei *Roque da Fosca*.
Ceteri præstantiores erant *Georgius Tubal*
Menesius supremus signifer Lusitaniae re-
gis, futurusque dux Soffalæ & Mossambic-
quæ, ob officia regi in India præstita, *Joan-*
nes Gomesius Sylvanus futurus Ormutii capi-
taneus, *Franciscus Mascharenhas* defuncti
admiralii *Juliani Mascharenhas*, eo in præ-
lio quod apud *Sanguiseum* insulam com-
missum narravimus, frater. Idem Ormutii
præfecturæ destinatus fuerat, quo mortuo
fratri *Francisco* eadem conlata fuit, regis
beneficio in triennium, spe successionis
post alios quibus idem munus antè datum
fuerat præsumptà.

Mensè Novembri Cochinum venerunt
reliquæ tres naues. Illæ *S. Laurentii* insulam
prætervectæ Mossambicquam non petiver-
ant. Nomina harum erant *S. Maria*,
Arreliquias & *As Chagas* quòd quinque
vulnerum interpretatione prætoris nomen
erat, quæ prorex *Duartius Menesius* veheba-
tur, Præfectus antè *Tanga* in Africa. Et nu-
merabantur hac duntaxat in navi 900. mi-
lites sive soldati, cum nobilibus qui pluri-
mi numero proregem comitabantur, supra
navales socios, quos ultra centum compu-
tabant; septè mensium spacio ea navigatio
continuata

Alia expedi-
tio.

Teloniū Co-
chini iudice-
rium.

Duartius Me-
nesius

Proregis ad-
ventus.

continuata fuerat Cochinum usque. Cochineses Proregem summo honore exceperunt. Is mox Proregi veteri significavit: Permitteret se interim etiamnum absente regnum archiepiscopo. Erat huic *Mensesio* haud parva cum archiepiscopo amicitiae ratio, quod pariter in illa Africana infelici pugna sub rege Sebastiano capti a Barbaris extitissent. Explevit vetus Prorex successoris mandatum, ac Cochinum profectus eadem naves petiit, quibus in Lusitaniam rediret. Etenim defuncto Proregi fas non est in India remanere.

Amicus archi-
episcopo.

Discedit de-
functus pro-
na.

X. Novembris anno 84. navis *Cavania* Goa Cochinum proficiscebatur, ut ibi Piper susciperet. Factores tum cuncti una Cochimum abeunt, navesque mercibus onerant, post quarum deinde discessum Goam repetunt. Hac eadem navi Prorex defunctus cum multis nobilibus Cochino discessit, instituta in Lusitaniam navigatione.

V. Feb. anni 85. Prorex novus *Duartius Mensius* Cochino Goam venit ibiq. summo honore ac triumphis exceptus fuit.

Mense Aprili eodem anno sodalis meus ex archiepiscopi familia *Bernardus Burcherts* Hamburgensis Goa Ormutium abiit, Ormutio Bassoram, atque inde terrestri itinere Babyloniam, Hyrosolymā, Damascum & Aleppum, qua ex urbe binas mihi literas miit, quas Goæ accepi per Armeniae hominem. His totius itineris sui relatio continebatur, quod parvo sumptu exiguisque periculis perfecerat, custoditus semper Cassylarum praesidio. Aleppo idem Tripolim Syriae profectus naves ibi Anglorum invenit, quibuscum Londinū ac postea Hamburgū, prout ex literis ejus intellexi salvus venit.

Augusto mense Venetorum literis quas per terram mittunt certiores reddebamur de obitu Principis Auracici, Ducisque Alericonii, ac de matrimonio Ducis Sabaudiae cum Regis Hispaniae gnata.

Mense Octobri XX. die Goam appulit ex Lusitania S. Francisci navis, cum Belgicis quibusdam tormentariis inter quos & aliqui literas mihi ex patria attulerunt de obitu Patris mei Hugonis Ludoci Harlemii. I. Novembris Cochinum venit S. Alberti navis. I. Decemb. Cananorum in tractu Malabar S. Laurentii navis tenuit, atque inde Goam. Multi in ea infirmi erant, absumptis morte 90. hominibus, quos longa continuaque navigatio nullo portuum solatio variis miseris confecerat. Et restabant etiamnum eadem ex classe duae naves sancti Salvatoris nimirum, ac S. Jacobi quae praetoria erat.

Eodem hoc tempore Itali quidam terrestri itinere advenientes, mortem Gregorii XIII. Pontificis, ac Sixti V. creationem nunciabant. Naves Cochinum abivere legentes oram Malabar, Piperque suscipientes. Mense Ianuario anni 86. instructae Lusitaniam cogitabant.

Obitus Hugonis Ludoci
Harlemensis
auctoris pa-
tris.

Sixti V. crea-
tio nuntiatur.

1586,

Mense Majo anni 86. literae capitanei Soffala ac Mossambicquae Goam delatae fuerunt ad proregem & archiepiscopum, super naufragio praetoriae S. Jacobi. Ejus historia hujusmodi est. Post superatum Bonae spei caput, ac ut Gubernator pessime & incaute existimabat, evitatis cunctis periculis, inter S. Laurentii insulam & terrae continentis tractum prospero admodum vento navis ferebatur. Ibi syrtes quaedam jacent, quas *Baxos de Judia*, Latine Syrtes Iudaeas vocant, distata ab insula S. Laurentii 50. mill. ac a continentis ora 70. e regione tractus Soffalae computata 22. & dimidio gradu, ad Australem Aequinoctialis lineae plagam, cum & 90. mill. etiamnum a Mossambicqua distent. Syrtes haec constant potissimum Coralino lapide, puro, acuto, atro, candido & viridi, terribiles ideo haud immerito, quas quisque gubernator sedulo caveat. Etenim navis salus universa in Gubernatoris perita prudentia sita est, nullo jure contradicendi reliquis concessio, ut & regio edicto cavetur. Enimvero cum circa has syrtes S. Jacobi navis cursum teneret, Gubernator computatione inita putavit periculum jam se omnium scopulorum evasisse, nautisque imperat, Vela cuncta panderent, ac Thoracia explicarent cursu recta Mossambicquam versus instituto, posita omni majoris periculi reverentia. Ceterum repugnabant socii quidam, ac periti talium officiales navigii, quibus cura eadem est discendiq. studium, circa cartas marinas, ac Gubernandi artem, dictitantes nondum effluxisse periculorum omnium metus. Verum & superesse scopulos, ac nocturnum tempus, quod procellis opportunum, quo minus vela prorsus essent explicanda impediret. At urgente fato ac impotentia dominandi, praecipitata gubernatoris mente, omnium incertiam & imperitos animos damnavit, potestateque sua usus: Ut imperata nautae facerent inclamavit. Itaque obedientibus cunctis ac postmodum tacentibus, navis obscuro Lunae lumine circa mediam noctem in syrtes illas defertur, plane ut impetu venti male secundi scopulorumq. terribili acie in duas partes velut lima dissecato ligno carina cum duobus foris scopulo adhareret, reliquaque superior pars eadem vi impulsam aliquantulum, innox iisdem petris illideretur. Tum malis detruentis clamor virorum ac mulierum variis exoritur, qui vel ipsas nubes penetraverit. Sane multis mortalibus onerata navis, quod praetoria esset, supra quingentos homines habebat, triginta mulieres, multosque Iesuitas ac Monachos. Instabat haud dubium exitium, ac certa ante oculos mors, compulsis cunctis ad ultimas preces, mutuamque veniam delictorum implorationem, horrenda prorsus imagine, quantam quisque animo reputet. Admiralius *Fernandus Mendosa*, Nauta, Gubernator

Naufragium
S. Jacobi na-
vis praetoriae.

Advertat Gu-
bernatores
naviumque
Rectores: Ne
temere fidant
computationi-
bus suis, ac
proprie scien-
tia moniti
hoc exemplo,
cum ea inlla-
tio praecipua
causa fuerit
hujus nau-
fragii.

Gubernator aliique 10. aut 12. confestim in minorem scapham desilientes, eam gladiis evaginati strictisque defendebant. Velle se locum aliquem idoneum dictitantes explorare, in quo ex reliquiis fractæ navis lembum colligere possent, capiendis horribilibus commodum, quo dein terram firmam repeterent. Ea spes aliquantulum socios tenuit. Verum frustra tentatis omnibus ii qui in scapha erant ad navem redire non ausi, timore expugnationis continentem ex decreto petiverunt ac distributis quibusdam *Mermelladis*, biscocto & vino in scapham ab initio temerè coniectis, post 17. dierum fluctuationem, magnasque difficultates, famem & sitim in Africam pervenerunt. Non revertente scapha auctoque interim dolore sociorum navalium, superior pars navis inter duos foros quo in loco major scapha servabatur a lateribus dirupta, eandem mutilam tamen, ac undique laceratam manifestavit. Ceterum cum ejus reparandæ maxima apud omnes desperatio esset, Italus quidam *Cyprianus Grimaldus* cæteros cohortatus in scapham se primus cum ense dimisit, eamque restaurare occupavit, subsequentibus operamque mox navantibus aliis. Hi 90. numero erant, at undique injectis scaphæ brachiis, utriusque sexus homines adhærebant, tristi ejulatione auxilium flagitantes. Sed gravabat ea multitudo naviculam ac facile ima oceani petivisset, nisi amputatis dependentium brachiis manibusque, ejectis quibusdam inermibus, sævo sed utili remedio pondus levatum fuisset. Quis autem ululatum istum recensere possit, qui discedente lembo ab iis quos diræ tempestati ac naufragio mancipatos navis Prætoris fragmenta tenebant ferebatur? reddente flebiles voces undæ fremitu, ab manentium abeuntiumque parte, quos quidem spes tenuis solabatur. Egestas enim certa parvulusque navigationi successus, ne hoc quidem effugium commendabat. Etenim multitudo navigantium nimia erat ipsaque navicula male confuta perfluebat multis in locis. Ideo ne omnes perirent pariter communi consensu Dux creatur, Nobilis Mixtus Indiæ, cui sese cuncti subjiciunt facturi quod imperaret. Hic usus ea potestate quosdam subito ejiciendos digito denotabat, invalidos primum. Inter hos & faber erat, qui naviculæ commissuras juverat, Is post Mermelladi vini gustum, quem unice flagitabat deinde in mare conjici se facile passus est. Sed & alius ex iis quos in Lusitania novos Christianos nominant ad similem exitum vitæ corripiebatur. At frater huic junior eadem in scapha erat, qui surgens prece humili flagitavit; Vt illum germanum suum jam neci destinatum dimitterent, ac se velut succidaneam hostiam, si ita videretur, marinis fluctibus immolarent. Esse fratrem

Prætoris mira
pietas.

atate prudentiorem, ac arte magis idoneum, qui sorores communes, familiamque certiore auxilio sublevaret. Hac exaudita supplicatione, junior tristi, calamitosoque spectaculo in pelagum conicitur celebratissima pietatè laudandus, quæ Castoris Pollucisque antiquatam gloriam in se merito transferat. At divinum propitium numen tam inelito facinori non defuit. Etenim sex horarum spatio continuo natatu scapham insecutus, petitusque subinde gladiis nè naviculam occuparet, tandem strictum ensẽ manu arripuit, quem, licet jam vulnere adacto manus scinderetur, nequaquam dimisit, donec permoti invicti hominis fortitudine ceteri cum reciperet. Quos ego duos fratres Goæ & vidi & cognovi. Ceterum hi post 20. dierum miseras, mirabiles exantlatas, Admiralium in terra firma invenerunt, ac cum eo lembo prioris socios. Qui in navi remanserant contextis ac colligatis tabulis, quas Lusitani *Jangadas* vocant salutem sibi adserere conati, omnes periere, duobus tantum ad continentem usque proVectis. Ibi tum ab unda liberatos cunctos aliæ exceperunt molestiæ, spoliati enim a *Nigris* sive *Caffris*, exurique vestibus inter diram famem summamque pauperiem ad locum pervenerunt, quem factor Ducis Soffalæ & Mossambicquæ habitabat. Is aliquantulum refectos ac instructos in Mossambicquam dimisit, ut inde Indiam peterent. Ex quibus postmodum in India multos familiares habui, veraciterque rem gestam accepi. Sexaginta omnino homines salvi iratum Neptunum, ac inopiam reliquam itineris evitarant, quibusdam etiam post naufragium fame confectis. Reliquos unda hausit, nullo postea signo navis aut hominum. Ita unius ob noxam & furias navis ea tota cum tanto mortalium numero interiit; salubri exẽplo adversus audacis Gubernatoris impotentiam. Ceterum idẽ tantę cladis author in Lusitaniã cum venisset apprehensus primo, ac deinde dimissus, aliud navigium ex optimis cum gubernandi cura anno 88. suscepit, magnã viduarum ac pupillorum detestatione. Idemq. S. Thome nomine circa easdem fyrtes perdidisset, nisi lucis advenientis beneficio monitus, clavum avertisset. At reversus ex India circa Bonæ spei caput, destinatum naufragium denuò evitare non potuit. Ibi enim rupta navis, absorptis cum Rectore cunctis hominibus, vindictam ut multi existimabant divinam explevit. Hanc historiam stylo uberiore retuli: Vt quorundam Gubernatorum ignorantiam ac superbiam castigarem, quibus cum navis commissa sit sociique cuncti haud dubiè summoperè curare debent: Ne indignè ad tale munus accedant. Hæc res mensẽ Augusto anno 1585. accidit.

Anno 1586. mensẽ Majo duæ naves mercibus

cibus diversis onerata Chaulo (portus est India) fretum Mecca Rubri maris petebant, instructa a Lusitanis habitatoribus Chauli, qui ipsi in navibus cum essent a Turcarum liburnicis capti fuere, ac intercepti. Hæ fabricatae in portu *Sues* interiore situ propè urbem Cayrum ad Maris rubri littus, tum Orientis navigationi infesta universam Indiam timore compleverant.

Indè eodem mense adornata per Proregem classis, magnitudine ea qualem vix viderat adversus Turcas Rubri maris bello destinabatur, quo confecto eadem, volente ita Prorege, Ormutii hybernaret, ac Regi Persarum *Xatama* auxilio esset, subitura limum Persicum, contra comunem hostem. Praefectus maximæ huic classi erat *Ruy Gonzalves da Camara* Ormutii quondam Capitaneus vir gravi obesoque corpore, ac ideo ad belli munera inutili. Multi hunc nobiles ac præcipui Indiarum Lusitani sequebantur, avidi honoris adipiscendæque gloriæ. Ceterum classem Mare rubrum versus navigantem, infœlices tranquillitates excepere, ac præter opinionem diuturna navigatio, consumptis idè cibus, famèq. acerba suborta, quæ multos homines neci dedit, miserisque magnis adfecit. Id primum malum erat majoris præfagum. Nam in Maris rubri ostio commisso cum Turcis prælio, in Lusitanos adversa pugnae fortuna graviter incubuit, ut in varia infami fuga dilaberentur, cum & Turcæ victoriæ fœliciter usi, tractum *Abex* ac *Melinda* invaderent, civitatesque Lusitanorum fœderatas *Patam* & *Bravam* caperent, ut inde si quæ commoditas præsto esset, Lusitanis majore vi nocerent. Ceterum ipsa classis vastata ac dispersa Ormutium discesserat, ibique hybernaturi novo conatu naves restaurabāt, ac infirmos plurimos curabāt, decretâ suo tempore expeditione in Persiam. At (ut relatam est) crasso abdomine gravis Praefectus, alium substituit *Petrum Honen Perciram* nobilitate haut perinde inlustrem, militari tamen gloria clarum, eique injunxit ut in ora Arabiae loco *Nicolu* infestos quosdam piratas navibus ultrò citròque Bassorâ Ormutium comitantibus castigaret. Huius ergo expeditionis gratia cum Lusitani liburnicas terræ *Nicolu* admovissent, ipsarumque è mari multas subduxissent in littus, accincti impetu tantum, nullo ordine hostem petiverunt, frustra reclamante Duce, cui ob ignobilitatem parere noluerant. Tantam confusæ multitudinis imperitiam, sicut Duce dispersa, subductis navibus, ereprisque subterfugiis speculati Arabes equites, qui ad campos discesserant, reparatis animis Lusitanos, Lunari flexu invadunt, ac palantes crudeliter interficiunt, necquicquam tentatâ fugâ cum nullum in subductis lembis præsidium reliquum esset. Octingenti eâ clade Lusitani ceciderunt, paucis elapsis,

qui in tempore liburnicas ad mare deduxerant. Memorabilis vero pugnae eventus, quod interfecti fere primates nobilesque essent, in India famosissimi veterani, ac multis antea periculis superstites, cum vix unquam uno prælio tantum Lusitanorum perisset. Eodem prælio Belgæ Tibicinis fortitudo insignis emicuit. Is à Lusitano signifero abjectum vexillum Lusitaniæ, & ab hostibus susceptum, ardore accensus militari, rejecta in dorsum tuba pugnâdo penetrans usque ad eum qui abstulerat, eodem confosso ac interfecto, recuperavit, & ad suos retulit postea id defendens fortiter, horæ pene spacio donec accumulatis eadè quam patrabat, multorum hostium cadaveribus, cum ipso signo procumberet, gloriosus, confessione ex ea pugna reliquorum Lusitanorum, supra cunctos commilitones. Dux ab initio impotentiam suorum animadvertens discesserat, ac è liburnica facinora suorum contemplabatur. Magno Indiae dolore clades hæc accepta fuit, & privato Archiepiscopi, cujus fratrem eadem hauserat, cum multis nobilibus junioribus ac veteranis.

Eodem tempore Ormutii Regina Goam venit Machometi antea avitis imbuta disciplinis, tunc vero Christiano ritu baptisata Patre seu susceptore Vicerege, ac indito Philippæ nomine, in memoriam Philippi regis. Formâ hæc erat pulchrior, alba ac grandioris staturæ, fratrem habebat juvenem etiamnum qui pariter baptisatus in Lusitaniam abibat, cum *Mathia Albuequerque* Ormutii olim Capitaneo, offerendus Regi. Ceterum Reginam ipsam in uxorem duxit Lusitanus nobilis, *Anto. Dazvedo Continho*, cui Rex nuptiarum causa Ducatum Ormutii indulserat, annuo fructu ad ducenta millia ducatorum æstimatum. Maritus cum anni dimidium summa concordia cum uxore vixisset, navem instruxit, Ormutium petiturus, ut ibi aliquos Reginae uxoris suæ reditus susciperet. Illa amore adflicta, tenerrimè ut remaneret orabat, aut saltè secum una ferret haud grave onus adamatam mulierem. Ceterum occasione precibus adversâ, cum maritus circa terrâ *Bardet* in extremitate fluminis Goæ etiamnum hæreret, exspectans tempestatem, illa confecta desiderio (ut aiebant) subita morte correpta obiit, eodem die quo Lusitanus enavigaverat. Magnus idè Goæ luctus, quod hæc prima ejus regionis Regina Christianam religionem suscepisset, illiusque amore regnum reliquisset, privatam in domum Lusitani nobilis matrimonio translata. Funus magnificè celebratum fuit.

Menfe Augusto anno 86. Goam venit Mossambicquæ homo ex Lusitania, vectus galeone Malaccæ. Is quadam ad Proregem adferebat, ac naufragium navis *Boa Viagen* quæ anno 85. superiore ex India discesserat

Clade deterrima in veteranos nobilesque.

Tibicinis Belgæ virtus.

Regina Ormutii Goam venit.

Baptisatur.

Maritatur.

Moritur ex amore.

Cum iustu magno hominum.

certò

Turcae naves Lusitanorum mercatorum captant.

Expedio in Turcas Rubri maris.

Adversa Lusitanis.

Altera expeditione in Nicolu locum.

Nihilò fœlicitat.

Naufragium
navis hanc
Viagen.

Ex nimio o-
nere.

Et perfidia
insipientiū.

Vnde salva
Lusitanorum
navis miracu-
li instar est.

Petit naufra-
gio hoc Lega-
tus Perlarum
ad Regem
Philippum.

Minima na-
vis Lusitano-
rum Milione
auri habet.

certò nunciabat. Id obvenisse suspicabamur circa Bonæ spei caput, ex immenso onere, quo affecta navis fatiscebat. Affirmabant etenim supra novem dodrantes aquæ eam tenuisse cum Cochino abiret. Quamvis licet juramento nautæ ac cæteri Officiales adacti adferere ante susceptam navigationem teneantur, navem sufficere tanto itineri, eandemvè nullo modo divulsam aut imminutam esse iidem tamè nullo religionis metu vitia reticent. Ne quæstus suos amittant ex destinatis locis quos habent ex privilegio, ipsamq. ratem ergò iniquo onere supprimunt, ut tempestatibus cunctis obnoxia regi nequeat. Ideò miraculi mihi cuiusdam vice est navis Indiæ Lusitanorum avaritiâ onerata salva in portu Lusitaniæ, si vel navium tenuem apparatus, nautas ac socios rudes navalis scientiæ, vel confusionem, rerumq. perturbationem in navali supellectile inspexero, quam ipsi homines expositi testantur, enarrantes perpessâ pericula timorèsq. Hoc autem naufragio nobiles multi perierunt, qui Indiæ in rebus Regi ministri fideles, jam aucti testimoniis more recepto præmia sperata sollicitarent. Cum iis itè interit legatus *Xatama* Persiæ Regis, qui confirmandæ amicitia causa ad Regem Hispaniarum mittebatur. Et erat hæc delecta a legato navis quòd velificandi dexteritate supra cæteras insignis esset. Ast post hujus obitum, nemo eo munere, navigationem hanc tentavit, durante nihilominus inter duos hosce Reges contra Turcam fœdere. Minima navis quæ Cochino Lusitaniam petit *Milionem* auri æstimatione comprehendit, & hæc singularibus divitiis pollebat. Vndè tantæ jacturæ circa opes facilis æstimatio haberi potest, exceptis mortalibus, quos idem periculum involvit. Indè pauci anni sunt, quos non aliqua in abitu redituve navis lugubres faciat.

Mense Septemb. anno 86. Goam quatuor naves venerunt Prætoria nempe *S. Thomæ* titulo, *S. Salvatoris*, *Areliskias* ac *Bon Iesus de Carania*. Desiderabatur *S. Philippi* navigium, quod eadem in classe Lisbona discesserat, deque eo hæcenus nullus rumor increbuerat.

Fine Novembris è Goa discessere naves eadem legentes oram Malabar Piperis excipiendi causâ, post Cochinum venerunt, quo in loco duæ fere semper naves onus Piperis nanciscuntur, cum aliâs omnes merces iidem cæteræ habeant. Ceterum Goa præparabatur navis alia Ascensionis titulo quondam, quæ Chinam & Japoniam aliquando visitaverat, empta a conductoribus navium, vice navis *Carania*, quòd eam Cochini ob vetustatem inutilem deterebant, novamque instituisent ejusdem nominis, ejus fabricatio ob dissidium inter Conductores exortum expleta non esset. Hac

Nossa Senhora da Senaco dicta Dominus meus Archiepiscopus in Lusitaniam navigavit, ob discordias quasdam & simulates, quæ illi cum Prorege ac Consiliariis intercesserant. Et quamvis eum obnixè nobiles ipseque Prorex cum universa plebe orarent, ut ab hac profectioe desisteret, tamen tenax propositi ac immotus familiam omnem dimisit. Erat Archiepiscopus Regi carus ac metuebat Prorex aliique: Ne Regi insurraret, quòd parum secunda fama Proceres Lusitani, Præfecturas regioque redditus tractarent. Quosdam ex suis retinuit. Navem conscendit domumque suam aulæ magistro commisit, ipsumque me ut redditus suos reciperem Goæ manere voluit. Nam tum lubilei aurei *Santa Crufada* nomine tempus erat, destinatis pecuniis ad captivorum redemptionem, qui in prælio cum Rege Sebastiano etiamnum in Africa detinebantur. Et creaverat me Archiepiscopus Scribam generalem *Cobransa* per universam Indiã, cum clavi una, ex iis quibus arca aperiebatur, ad pecuniæ custodiam deputatâ, adjunctoque probò stipendio, quo obligatus redditum Domini mei expectarem, juxta fidem quam illi dederam. Ita Ianuario mense Cochino vela fecit Anno 87. sub eo Governatore, qui *S. Jacobi* navem syrtibus Indiæ ut narratum est infixerat.

Cum autem ordine suo (ut nullâ onerâdi confusione facilis tributorum collectio esset) Cochini naves onus præstolarentur cæteris instructis, sola quæ *Areliskias* dicebatur supererat. Quæ cum jam onerata esset, Officiales ac Conductores muneribus excæcati faburræ aliquid eduxerunt, ejusque loco Casiam imposuerant quæ tum in Lusitania magnis pretiis vendebatur. Naves autem anchoris fixæ, ad milliare à continenti remotæ onus ibi suscipiunt, quod æstivo tempore mare fluminis instar tranquillū sit. Tempus navigationis tuba per urbem nunciat, quo accepto concurrunt cuucti navigaturi, deducti à familiaribus & amicis, qui cum *Tonis* & *Pallengis* ita scaphas suas indigitât, pane ac fructibus bellariisq. instructi maximo cum tumultu navem infinito numero cingunt. Illa undiq. impleta etiam funes capitales sub aqua pressâ onere occultat, forosque superiores cistis accumulatis coacervatisq. ingenti mole ostendit, inferioribus cunctis angulis impletis, ac ad miraculum usque constipatis mercibus, itâ ut tempore velificationis vel intra mensem nautæ ordinis circa recturam navigii haud potentes sint. Hoc modo (fert enim ita consuetudo circa cunctas) instructa navi hac *Viadoy da Fazenda*, seu Regius inspector accessit, qui protestatione suo more inita quæsit. Num tantæ navigationi ratis sufficeret. Responderunt sufficere (ut fertur) subsignatione adhibita,

adhibita, licet quidam negent. Ceterum magno clamore inspector iste iussit funes amputari, ac vela dimitti, cum bona via imprecatione. Sequebantur illi lembi qui miliaris unius saepe spatio comitantur placido mari. Verum velificante hoc modo navi Gallinae quaedam cophinis inclusa ac foris inter alia imposita evolarunt, ingenti multorum contentione, super gallinarum proprietate disceptantium, accurrentibus ceteris, ut in tali re solet. Quamobrem cum in unam partem navis turba incumberet, illa saburra exempta, cujus loco casia successerat, ab ea parte qua multitudine premebatur, collapsa languide ac sensim fundum petiit, exstante tantum aphusti palmo. Homines quidem omnes lembis illis qui insequiebantur excepti, ac summam fortuna fati erepti, salvati fuerunt, submersis duntaxat mancipiis, qui compedibus vincti effugere non poterant. Quis autem iacturam tantarum divitiarum facile explicet? Cistae duntaxat aliqua urinatorum beneficio qua foris imposita erant servata fuerunt, corruptis tamen fere mercibus. Cetera mare illud opulentum occultat. Inquisitione quidem qui saburram eduxerant petebantur, sed latebant noxii, suppressaque interim tempore facinoris magnitudo elanguit.

Eodem mense rumor afferebatur Malaccam multa fame ac miseriis premi, ut & navis qua ex Lusitania eo proficiscitur, victus inopia ibidem permanere cogeretur, cum & Sumatrae fretum ab inimicis obsessum esset. Ne qua navis in Chinam aut Japoniam abiret. Rebellionem Regum Sumatrae, *Achem* & *Jor* prope eandem Malaccam terram in firma hac obsidio suscitata erat, quod a Capiteo Malaccam contumeliis essent adfecti. Rumor hic magnum Goae motum intulit; omnis etenim illius urbis fortuna ex navigatione Malaccam, Chinam ac Japoniam vicinarumque insularum pendet. Collecta ergo classis indicto civibus tributo, exactaque a Mercatoribus pecunia, congregatisq. hominibus, quod praeteritis claudibus India tota exhausta esset.

Anno 87. mense Majo *Galliotra* ex Mossambicqua Goam venit, nuncios S. Philippi navem Mossambicquam excepisse Piper navigio S. Laurentii advectum. Id eam ad insulam persuum penitus ac rimosum multisque in mare projectis bonis tenui salutis spe miraculoseque servatum venerat. Hac S. Philippi navi vehebantur Principes Regumque Japoniae filii, ut alias declaravimus, eademque *Galliotra* qua hofce rumores adferebat Goam adpulerunt. Hac item certiores nos reddebat de successu classis Goae anno 86. Decembri mense instructa, versus oram *Melinde* ac *Abex* in vindictam cladis quam *Ruy Gondisalyus da Camara* acceperat ut narratum

est, & castigationem oppidorum, qua praeter fidem ad Turcas desciverant. Praefectus autem classis erat *Martinus Alfonsus de Mello*. Is navium opera regiones *Abex* atque *Melinda* inter Mossambicquam & Rubrum mare, sitas invasit, remotisque jani Turcis ac per Rubri maris secessus in propria dilapsis, totam penes terram vastavit, *Patana*que ac *Bravam* urbes nihil tale cogitantes recepit, interfecto in fuga *Patanae* Rege, cujus caput haste infixum diu in foro publico Goae apparuit, in terrorem. Ea victoria conlapsos Lusitanorum animos aliquantulum restituit. Classis inde Ormutium abiit ut Regi Persiae ex Proregis iussu opem ferret. Ceterum milites morbus invasit, ac ex eo mors, vita functo item *Martino Alfonso Mello* Capiteo; ideo nullo alio facinore clara domum rediit.

Eadem classis dum *Abexinorum* oram petit, propes insulam *Zamzybar* dictam decidens (qua 6. grad. jacet ad Austrum. 70. milliarium distantia versus Mossambicquam ab urbe *Patana*, ac remota 18. mill. ab ora) *S. Salvatoris* navi *Cochino* Lusitaniam perenti obviam fuit. Ea in latas ducta rimas, ejectis cunctis mercibus, Piperi aliquo excepto, ad quod descendere nequibant certo naufragii periculo natabat, crebris sentinationibus tantum hactenus salva. Verum insperatum hoc auxilium adfuit, ac navem hominesque ab interitu vindicavit, Ormutiumque deduxit. Ibi exportato pipere, ceterisque mercibus navigium minus fabricarunt, quo iidem mortales cum pipere aliisque reliquiis, post multa pericula ac molestias in Lusitaniam salvi venerunt.

Septima Decemb. anno 87. *Galliotra* ex Mossambicqua veniens nunciavit quatuor ad eam insulam naves adpulisse; Praetoriam nimirum *S. Antonii*, *S. Francisci*, *Dominam Nazarenam*, & *S. Alberti*. De *S. Mariae* navi qua eadem in classe ex Lusitania abiverat nullus rumor erat. At post intelleximus eam in Lusitaniam quaedam ob impedimenta recessisse. Post 8. dies eadem naves Goam venerunt, maxima omnium laetitia.

Eodem tempore arx *Columbo* Lusitanorum in insula *Seylon* a Rege *Seylon* *Raju* obsidebatur, magna obsessorum angustia, cui levandae dimissa classis ex Goae sub Duce *Barnaldino de Carvalho*.

Quo item classis ex *Liburnicis* triremibus & *Galeonibus* Malaccam obsidionis levandae gratia a Goae navigabat. Huic Praefectus erat *Paulus de Lyra Pereira* nobilitate ac veteris militiae gloria illustris, Praefectus antea *Chauli* ob victorias insignes conspicuus, ac earum gratia ad hanc expeditionem delectus.

Fine Novembris quatuor supradictae naves Goae

Felix successus eiusdem.

Navis S. Salvatoris erepta periculo.

Arx Colimbo obsessa.

Classis Malaccam obsidionis levandae causa.

Malacca obsessa.

In cuius solamen classis collecta.

1589.

Expedicio classis instructae contra civitates *Melindae*.

ves Goa Cochinum profecti, ibiq. collecto onere Lusitaniam repetiverunt.

Altera classis ad subsidium obsessorum in arce Columbo.

Sequenti Decembris mense, durante etiamnum obsidione arcis Columbo, in insula Seylon Goæ homines alteram classem instruxerunt, magnis impendiis sub Architalasso *Manuele de Sousa Coutinho* nobili ac perito belli viro, qui Dux olim eadem in arce obsidionem fortissimè pertulerat à Rege ideo majore dignitate auctus, postea ut suo loco referemus Prorege mortuo in India totius Regiuni gubernatorem evasit. Hic conjunctus priori classi, pariterq. dispositis ordinibus ad insulam contendit. Ceterum *Ragu* animadversa Lusitanorum multitudine sibi metuens omnem exercitum abduxit, ac arcem obsidione magno cunctorum gaudio levavit. Ea tum à Lusitanis viris & victu repleta fuit. Vnde confecta feliciter re Goã reversi magnis triumphis ab urbe excepti fuere.

Disceunt hostes.

Victoria Pauli de Lyra contra Reges Sumatrae.

Aprilis mense sequenti ejusdem anni Goam rediit classis *Pauli de Lyra* victoriã contra hostes Malaccam obsidentes, & ad aperta navigatione in Chinam aliasque regiones inultris. Res autè hoc modo gesta. Cum frater Malaccæ classis hæc subiret, obviam ea habuit navem Regis *Acheini* in Sumatrae insula. Is hostis Lusitanorum ac præcipuus author hujus obsidionis extiterat. Eadem ergo navi filia Regis illius vehebatur, desponsata Regi *Joor* fœderis roborandi novandique cum eo contra Lusitanos causa. Et accesserat muneris loco tormentum ingens bellicam, quale nunquam antea India viderat. Id postmodum Regi Hispaniarum miraculi velut instar missum fuit in navi Malaccæ, quæ circa Terceram insulam naufragio periit, cum & ipsum tormentum magna mole eductum, etiamnam hodie in eadem insula conspiciatur, quod ponderosius non nisi summa cum difficultate in Lusitaniã possit transmitti.

Capitur filia Regis Joor.

Tormentum Indorum ingens.

Ut ad propositum redeamus. Navem hanc Lusitani ceperunt eamque deprædati quæ acta essent facile intellexerunt. Communicatis itaque consiliis cum classe loor profecti, militesque bono ordine exponentes, urbem munitam palis, ac lignis, stramineisque casis locupletem, diffugientibus metu oppidanis ceperunt, totamque incendio vastarunt. Præda ex hac urbe uberrima, singularis autem 2500. Tormentorum æneorum, quæ omnia in Indiam vehebant. Erant sanè quaedam ex iis exigua ut scelopetis nostris comparari possent, alia majora, egregie laborata ac flosculorum imaginibus adornata, quæ edocti à Christianis transfugis indigenæ facili ingenio preparant. Horum Apostatarum passim aliquem numerum invenias, qui damnati ob facinora, metu gravioris supplicii abnegatâ fide Ethnicis sese dedunt, ac eos adfecti magnis honoribus in mala no-

In urbe loor capta 2500. tormenta.

Apostatarum opera confecta.

stra instruunt, bellicâsque artes edocent. Licet vero tormenta multa habeant, peritiam tamen explodendi (ut apparet) carebant. Ea etenim mox deseruerunt. Ideo Lusitani victoriã tantâ inflati Malaccam contendebant, ibique excepti summis triumphis Regem *Acheini* intellectâ filie captivitate ad pacem compulerunt. Ea demum magnis a Rege præmiis sollicitata, inter Lusitanos ac Regem conclusa fuit, patefacto ita ad sueta commercia mari, magno Goæ gaudio, qua in urbe Aprili mense victores multâ prædâ graves, solenni victoriosq. hymno profecutus populus fuit.

Sequentis Maii mēsis XV. die obiit Goæ Prorex *Duartius Menesius* intra 4. dies sanitate convulsâ ad mortem, febre continua ac fervidâ, communi apud Indos morbo. Ægritudinis quidam hanc causam arbitrantur. Inerebuerat rumor per literas Ormutio ad eum missas, ex Venetorum tabellariis, qui terrestri passu Indiam petunt, adventasse Archiepiscopum Lisbonã, ac à Rege summis honoribus exceptû. Ea res dividie erat, quod simultas illi constaret cum Archiepiscopo percutiente metu animum. Ne quid is detulisset, quod iratum sibi Regem redderet. Hac consternatione febris orta hominem falso morere ad mortem adegit. Etenim ut è navibus postea intelleximus Archiepiscopus ante octiduum adpulsus havis in Lusitaniã, in ea mortem obiverat, pari fari potentia sublatis duobus æmulis, eodem penè tempore. Exequiarum Proregis summa celebritas hujusmodi est. Locus sepulture in monasterio est, quod tribus Regibus Magis dedicatum, ordinis S. Francisci in terra *Bardes* ad ostium fluminis sive ingressum Goæ jacet. Cadaver ideo Proregis Regiæ triremi imponebatur, quæ undique panno atro tecta erat, ac aplustris nigri coloris conspicua. Deducunt cuncti nobiles. Accedenti claustrum Regum Magorum quod 3. mill. distat a Goã secundo flumine mare versus Monachi Franciscani obvii id excipiunt, ac templo illatum nondum terra mandatum, justis sacrificiorum festivitibus celebrant. Tum literæ sigillatæ adferuntur, quæ numeris arithmetiis signatæ, ignoratos eò usque, ac futuros Gubernatores post mortem absentiamve Viceregis continent. Has literas quas *Via* vocant decreto Regis Iesuitæ custodiunt, & quotannis à Rege emittuntur: Ut designatus iis Gubernator coram nobilibus, rectoribus ac auditoribus à Iesuitis apertis sigillis legatur ac denunciatur: Quod si prioribus literis apertis Gubernator in iis notatus, aut jam defunctus vita sit, aut absens, sequentes recluduntur donec status Viceregis occurrat, quo reperto reliquæ literæ à Iesuitis in custodiam recipiuntur;

Pax inter Lusitanos & Acheinos.

Mors Proregis Duartii Menesii.

Causa.

Exequium Proregis.

Quomodo Prorex successit mortuo, publicè.

piantur; sin verò scriptus Prorex aliquo in loco Indiae aut Orientis cum munere sit, mempe Dux Mossambicquæ, Ormutii aut Malaccæ, is mox munus istud relinquit, atque hanc Proregis dignitatem capit, donec a Lusitanorum Rege alius mittitur. At si talis in Lusitania, Chyna, Iaponia, aut ultra Bonæ spei caput degat, tum alia litera recluduntur. Itaque hoc quoque funus huius tempore consummato sacrificio Iesuitæ accedentes, cum supradictis fasciculis literarum, nondum humato (ita mos est) defuncto Prorege, priores numero regio sigillo clausas aperuerunt, magnâ omnium astantium expectatione. Prodiit ergo *Mathias Albuquerque* olim Ormutii Capitaneus, verum anno superiore in Lusitaniam cum Archiepiscopo enavigaverat, sanandi curis causa, quod ruptum sac male restitutum habebat: ignarus huius felicitatis, quam si præscivisset, nã ille navigationem illam opportune distulisset. Ideoque hoc absente sequens charta reclusa *Mannelem de Sousa Coutinho* nominabat, qui arcem in insula Seylon obsidione levarat, ut antè scripsimus. Ea illi oblata dignitas magnorum ministeriorum ergo, quibus Regi utilissimus fuerat, summâ omnes admiratione adfecit, indignantibus plurimis quòd humilioris hie nobilitatis gradu, potentioribus multis esset præpositus. Verum dissimulato dolore fueris cum gratulationibus ac fidelitatis promissionibus cuncti excepere, ac deserto cadavere defuncti Proregis, triremi eum, demptis tristibus aplustris, novisq. floridis injectis impositum, Goam magno tubarum tibiaturumque strepitu, solemnium hymno prosecuti sunt. Ibi iuramentum super privilegiorum observatione præstitit, recepto verustiq. more, atque inde deductus in vastatum morte Proregis palatium, novâ illud supellectile, ac familia replevit & exornavit. Desertum vero mortui cadaver terræ à familiaribus mandatum, sine ulla alia memoria ad privatam conditionem quodammodò redibat.

Emanuel de Sousa Prorex publicatur.

1538.
Hyematis.

Anno 88. Iunii, Iulii & Augusti mensibus hyems ingens totam Indiae oram vastavit, pluvia supra alios ejusdem tempestatis imbres densa & continuâ usque ad primam Septembris à decima Iunii, multâ ac fœdâ plurimarum ædium ruinâ, quòd ex lapide admodum molli, terræque pene calcis loco juncto consistit.

Cades Belga cujusdam.

Eodem Augusti mense in urbe Goa memorabili cæde Belga quidam interiit. Eam longiore styli serie narrabo, quod & Belga fuerit interfectus & exemplum sit omnibus, quantum efficiens Indiae mulierum luxuria ad cuncta scelera ac facinora valeat.

Ejus historia.

Adolescens ergò *Franciscus Coninck* nomine, Antverpiæ natus, ex artificio gemmarius, primo juventæ fervore, ad exoticos

mores cognoscendos proclivis, Venetias proficiscitur, ibique avunculum quem habebat adiit. Is cognatum suum studiose promoveri conatus, eundem Aleppum Særiæ misit, pecunia aliqua instructum ut ibi & artificium quod noverat exerceret, & lucrum aliquod faceret, sub reliquarum rerum experientia. Ceterum Aleppum veniens protervia juventutis tantum abfuit a questu, ut sortem, quam ab avunculo susceperat, penè sustulerit. Ideoque cum ceteri sodales defectis negotiis domuitione cogitarent, solus ille avunculi justam iram extimescens resiliit: Ut deinde habito cum quibusdam Venetis consilio, illorum suasionem *Cassyla* sive præsidio militari sese adjunxerit, Ormutium petiturus, ut ibi arte sua gemmarumque notitiâ sortis jacturam repararet, ac insuper in peculium sibi aliquid adderet. Bassoram itaque cum Venetis quibusdam venit, ac Bassora navigio vectus Ormutium. Cæteris tabernas suas erigentibus lucrumque aliquod meditantibus ipse jam creptus oculis ac jurgis patriæ linguæ, reliquam pecuniarum partem genio dedit ac cuticula; nihil cogitans præter ea quæ animo adlubescerent, donec redeunte sanioris mentis parte, proditum sese inopiæ agnosceret, atque adempta prorsus redeundi facultate aliud egestati remedium meditari debuerit. Goæ gemmarii in honore sunt ac questuosa ibi eorum peritiâ habetur. Hanc urbem animo concepit adire. In quam cum venisset tabernam erexit ac artificium suum propalavit. Ceterum habitabant ibi Belgæ quidam continui Proregum Tibicines ac Tympanistæ, horum ita consuetudine sollicitabatur ut in diem victitando lucrum suum impensis æquaret. Deinde cum reliqua revertendi domum spes abscessa esset Goæ sibi multis de causis manendum statuit, jam ad matrimonium quoque converso animo familiarisque rei institutionem firmiorem. Erat tum Goæ inter advenas vetustos quidam *Johannes du Xena Diepe* in Gallia natus. Is tympanista olim Proregis tractu temporis uxorem duxerat Æthiopici generis ex Ballagatta, Christianis tamen imbutam disciplinis, atque tympano, fabricandisq. arculis, ac triremium palmulis honestè satis se sustentabat. Huic ex ea uxore duo filii erant & unica filia. Quòd autem in peregrinis regionibus advenæ homines libentè conveniant, præsertim in India, ubi cuncti planè licet pauci cujusvis nationis familiariter inter se agunt, exceptis Lusitanis, qui rejectâ aliarum gentium consuetudine soli degunt, *Franciscus Coninck* hanc quoq. tympanotribæ domum familiariter frequentabat, exceptus liberali semper vultu a Patrefamilias ac Matre, intuitu connubii, quod illi inter eum filiamque votis benignis desiderabant ob artificium quo in India inelytus erat & expetitus, sæpè multis

Franciscus Coninck gemmarius adolescens Aleppum proficiscitur.

Rè proffigat.

Ormutium abit.

Proterviam facit.

Pœnitot.

Goam proficiscitur ob questum gemmarum ibi celebrem.

Vxorem ducit
annorum xi.

Pulchram ac
improbam.

Socer interim
mortuus.

Quo mortuo
consiliis perit
a Ioanne Hu-
gone.

Difcedit a
matre.

Que male
consiliata per-
suadet filie
Adulterium.

blanditiis tentato ejus animo, quarum iis in partibus homines summi artifices existunt, quibus demum inescatus adolescens puellam undecim annorum sibi copulari permittit maritali nexu, pollentem juvena ac corporis egregio statu, sed pessimis imbutam artibus, ac extremo lascivie excessu in deterrimum scelus natam. At enim is opinione sua felix matrimonii hujus felicitatem sepe mihi predicavit, adeptus nempe foeminam tantis naturae dotibus insignem, cujus & amore furens, pudicitiam infami zelotypia custodiebat, neque concivibus suis aut familiaribus fidens, cum interim alius, de quo parva ei suspicio erat, supremi infortunii cladem misero marito concilaret. Ceterum ex matrimonii contractu certam pecuniae summam parens dotis causa promiserat quam dum non praestat, gener interim habitatione victuque una cum patre in domo frueretur, officinae quoque, ab altera adium parte concessio loco: Diu ita vixit: Verum senex erat pater, ac confectus morbis jamque vita excedit; ut nulla superesset amplius Francisco spes solvenda dotis, cum adhuc aucta prolibus familia victuque morte parentis inminuto, ipse subinde cogeretis suis opibus culinam instruere, fumumque excitare. Caept hac res Francisco displicere mihi que sepe difficultates suas ostendebat, ac jurgia quibus cum socru male pacem domesticam tuebatur; petens velut ab amico consilium. Testatus ego nolle me causam dissidio dare inter socrum & generum; dixi tamen: si ego ibi essem conducturum hic domum aliquam in qua familia mea seorsum prospicerem, atque ipse si hoc modo maxima qua posset comitatus rationis a socru diverteretur cum nulla pecuniae exsolvenda spes reliqua esset, haud abs re sua faceret. Verum ille contentiose abducta uxore prole & mancipiis domum matris deserit aliamque sibi conducit, proposita ibidem gemmariorum peragula satique uberi quaestu in majoris lucrispem, victitans. Interim pulchra illa socrus Aethiopici generis haud oblita sive lubricine sive iracundia exstimulata filiae persuadet exotici amoris cum milite dulcedinem. Nomen huic erat *Antonius Fragofo* qui Francisco alias perquam familiaris nulla suspicione domum ejus frequentabat, atque uxorem clam marito dedolabat cum praesumptione haud falsa delibata pudicitiae puellae ante ipsum connubii tempus vulgari & frequenti in India facinore. Sane cum etiamnum cohabitaret matri potitus opera maternam amoribus suis haud dubie per quadriennii tempus mariti thorum presserat, jamque habitanti propriis in aedibus eadem familiaritate insinuat, licet pensili claustro cubile obseratum esset, sepe tamen emeritum latus (ut ille ait) retulerat. Interim ex China Theodoricus Gerardus

Enchusianus quidam advenerat. Is hanc Francisci uxorem e fonte baptismatis susceperat, atque hinc gratulatorium adventus sui convivium preparans, Franciscum cum uxore meque una invitavit ad domicilium suum quod extra urbem habebat. Verum illa castitatis suae memor, hominis in coelibatu viventis, more Indicarum mulierum, refugiebat consuetudinem, ac a conviviis hujusmodi abstinuisset, cujus reverentiae intuitu excusavit se hospes mihi utque invitamentum suum in aliud commodius tempus differrem petiit. Celebratur itaque convivium in aedibus Theodorici, praesentibus marito, conjugem, matrem, fratrem, ac mancipiis, ex India ritu, Expleta fame, incitatisque potu mentibus placuit demum campos petere neque procul aberat praedium cum horto amplo quod Francisci socer parva pecuniae summa ob destructas aedes convulsasque fores ac fenestras olim comparaverat. Intrantergo convivae, delataque eo coquinaria supellectile, laetas ejus diei dapes instruunt. Ceterum forte circa hunc locum cum amico quodam deambulanti mihi, nihilque tale cogitanti *Franciscus Coninck* ante fores hujus horti occurrit; jam madidus, manumque reluctanti injicit, penesque invitum mensae, caeterisque convivis adhibet. Ast ilico me conspecto diffugiunt matronae Indico ritu, quo virorum consuetudines vitare coguntur. Maritus caenam licet maturius instrui jubet. Accumbimus uxore tamen absente etiamnum, quae castitatis nempe tenacissima, nobis adsidere formidabat, & identidem marito roganti hanc excusationem objiciebat, quam ille conversus ad nos integram idoneamque autumabat. Inter haec ministrantibus mancipiis ac ultro citroque comestantibus supervenit Antonius Fragofo, euaginato gladio quem sub pallio occultabat munitus, ac in conspectu mancipiorum Francisci, Theodorici & meorum, nullo mariti aut contubernii 4. passus duntaxat absentis metu, concultata omni reverentia, castam illam conjugem dextram praehendens deducit ad cubile, destructae ejus domus, quod ipsum sine pavimento aut fenestris perspicuum patebat. Ibi illo rejecto, quo tegebatur, more foeminarum, amiculo ac terrae ne turparetur jacens, imposito, Veneri cum adultero operabatur, luce etiamnum clara, nec verita famulitii, nostrorumque si quid tale audivissemus vindictam. Ceterum miles 10. aut 12. contubernales praeparaverat, qui si ipso aliquo fuisset tentatus discrimine dato signo convenissent, nosque omnes trucidassent, ablatam vi mulierem, exemplo in India cotidiano. Verum ea felicitas nostra fuit, ut ille re perfecta discederet, atque ipsa conjux bellae habita, mancipiis tale facinus admirantibus, rogantibusque quam audacia hujusmodi factum tentaret, responderet, se modo

Antonii Fragofo adventus.

Vxor pulchra Francisci absterat.

Confidentia suavitatis.

se modo amoris suo indulgere posset, ipsam mortem hanc pro malo habituram. Esse hunc sibi validum amatorem, quem ante quadriennium in deliciis habuisset: Maritum autem hominem ebrium, ac seque tali foemina, qualem se arbitrabatur dignum non esse. Hec ista quindecim tum annos nata magna contentione effugere ausa, mox deposita illa jam pridem suscepta pudoris persona, convivio nostro se infert letabunda, ut saltationibus ceterisque voluptatis generibus convivis recrearet, praecipuo mariti gaudio. Vespere resoluta convivio discedentibus nobis historia omnis ex mancipiis innotuit, cum periculi manifesti in quo illo tempore versabamur reputatione. Atque ipse Franciscus vago murmure jam ab aliis de parum pudica uxoris vita certior factus, ignotum etiamnum timebat adulterum. Fragosium nec suspicione quidem praesumpserat. Quinimo & huic velut intimo, ac omnium horarum homini, secreto narrat probrum conjugis ac adulterium, quod hactenus dissimulaverat, sperans aliquando se posse simul stupratorem cum uxore invenire, ac pari necis genere obtruncare, qua in re consilium Fragosii, ut hominis amicissimi petit: Is laudat Francisci mentem, adulteram detestatur, operamque suam abunde vel in obtruncando adultero pollicetur. Ita abeunt. At is alia longe cogitatione ad mulierem contendit, eique mariti deliberationem aperit, qua permoti rebus suis prospicere cogentur, sublato quem timebant, in eumque ipsa caede digesta. Igitur anni 88. Augusto mense, cum Franciscus cenam parasset, porcellumque assatum suis praebere vellet, invitato etiam Fragosio, adhibitaque foeru, quae ut videbatur haud ignara erat instituti flagitii, licet postmodum innoxiam se esse usquequod inelamaret, extremae ei struuntur insidiae. Miserat idem ad nos apud pictorem Belgam cenantes porcelli partem, familiarisque noster qui eam adferrebat epoto ibi calice fere impos mentis, ac velut dormitans accedebat, ut facile ex hac Francisci cena convivae nostri mali aliquid majoris augurarentur; Est autem Indis herba *Dutroa*, quam supra descripsimus, ea vino injecta, ac epota hominibus mentem subtrahit, eosdem gravi sopore adficit. Hanc marito propinaverat, ita ut alias potu saucius, cubile citius peteret, ac cum uxore discederet, oclusis foribus, ac sub cervicali collocata clavi, solito more. Ita in somnum compositus, stertere mox ocepit, vi potionis ac herbae. Hora noctis undecima Fragosius armatus probe, ac socio stipatus facinoris (ut ipse postmodum praedicebat) meditati ignaro fores tacite pulsant, famulosque qui infra dormiebant hortatur, ut sibi aperirent. Illi Dominum jam in lecto collocatum, ac oclusas introsum graduum fores causabantur. Ceterum uxor vigilans, ac somni etiamnum expers fenestram aperit scalamque ut acciperet monet qua sese adibus admota cubili inferret; haec preparata confestim ascendit, blandeque a muliere excipitur deductus ab ea ad mariti lectum, in quo ille alium dormiebat, parum sibi metuens, aut uxoris perfidiam; aut ejus quae amicum semper habuerat scelus. Inhiat ergo foemina. Hunc tu amice mi ebrium ac haeticum, continuas nobis insidiis infestum, sitoremque sanguinis nostri ac amoris mutui perpetuum impedimentum, si qua tibi virtus meae caritas, supremam vindictam corripere. At ille nihil cunctatus gladio percussus Francisci transverberat, mox latus haurit, & post mortem alia item vulnera ingerit, ita ut miser ille somnolentus ac marcidus vita caderet. Exinde gemmas cunctas abripiunt, quas maritus artificii causa a multis susceperat, 40. millibus Paddavorum aestimatas, communi computatione, gladiumque proprium digitis inserunt, quasi illos appetens interficere conatus esset, atque defensionis ergo occubisset. Sed alia erat rei veritas, quam & famuli inferiore domus parte cubantes intellexerat. Fugientes itaque infantem duodennem, quem temere adsumpserant, aliquo in loco abjecerunt orta luce demum inventum, nequicquam turbantibus cuncta, ob fugam dominae mancipiis, ac justitiae opem implorantibus. Etenim Iesuitarum claustrum malefici homines petierant, rogante ibi locum occultandae fugae milite, quod defendendi se necessitate compellus homicida extulit, partemque gemmarum maximam offerebat, quam illi susceperunt ut Dominis restituerent, rejecto nihilominus Fragosio qui laribulum orabat. Postero die, licet gravibus edictis monerentur, qui eosdem occultaret, tamen nequaquam inventi sunt, post modicum deinde tempus visi in urbe *Chaul*, quae 30. mill. a Goa Septentrionali tractu distat, securi poenarii, obliterateda sceleris memoria, quod Indiae regionibus familiare & cotidianum est. Cadaver occisi desolatam in sequentem usque diem a Germanis demum humatum fuit, cum ne teruntium quidem mater ad funeris impensam erogare vellet, tanquam aliena ab affinitate omni, velut ignoti hominis. Licet interim sicarium victu & pecunia circa navigationem in Lusitaniam juvaret, quam eadem in classe nobiscum susceperat, visus a me in S. Helenae insula, singulari confidentia ac audacia insuperabili, quam velut nullius sceleris conscius praeferebat. Adeo ut matri promiserit reversurum se impetrata delicti veniam, ducturumque filiam in uxorem, nequid dubitaverim ego de successu promissi, ob horum in India vitiorum promiscuam labem, ac consuetam facinora, si modo de venia impetranda cogitaverit. Ita haec eadem ampliore historia descripsi; Ut Indiae mulierum libidines peregrinis innotesceret, quibus singulis annis 20. aut 30. mariti fere cadunt, pari

Caditur.

Fugit adulter.

Cenam Franciscus instruit extrahit sibi.

Potat Dutroam.

Dormit ebrius.

uxorum fato quæ a maritis item suspitione adulterii aut comperti vindictâ trucidatur. Ceterum ipsæ huiusmodi mortem parvi æstimant, dictitantes: Nihil esse jucundius aut gloriosius morte quam amoris ergo subeant, cum vel diram necem suavem existiment, cui Venus causa sit. At huic mulieri genuina libido inerat, combusto etiam fratre Goæ publicâ flammâ, ob Sodomie crimen, socero, Franciscoque etiamnum vivis, quod quidem facinus germani de uxore ut probri alicujus suspitionem haberet Franciscum nequaquam monuit. Est etenim factorum quædam series ac successuum humanæ vitæ ordo quidam, nullis cavendus cautionibus, destinato huic exitio misero Belga.

Septembris XVI. anno 88. Goam navis ex Lusitania applicuit S. Thomæ titulo, nuncia adventus 4. navium in Mossambicquam ex Lusitania, quæ postea Goam quoque adpulerunt. Nomina autem erant *San Cristoval*, *Santa Maria*, *Sant Antonio*, & *Nossa Señora de Concepcao*. Illæ mortem nobis nunciabant Archiepiscopi Domini mei *Frat. Vincentii Fonseca*. Obierat in itinere in Lusitaniam 4. Augusti anno 87. cum navis plagam quæ inter Flandricas insulas & Lusitaniam est teneret. Post octiduum enim ab ejus obitu in Lusitaniâ venit; suspicio veneni hausti in India à quibusdam causabatur, alii apostema aliquod disruptum conjiciebant. Ceterum subito morbo paulò antè mortem etiamnum validus in necem abiverat, antequàm Testamentum conderet, ejectâ adhuc per vomitum magna veneni copiâ. Ibi tùm ornatus Episcopali indumento, mitrâ, annulis & pallio in mare coniectus fuit. Sanè variè ejus mors animos hominum in India adfecit. Gaudebant quibus gravior fuerat ac odiosus ob reformationes quas obtendebat, dolebant autem amici ac pacis curiosi, præsertim verò familiares & domestici, quibus ex illius reditu magna melioris fortunæ spes erat, ob præmia quæ salvus a Rege suis postulasset. Eadem fati violentia priora quoque consilia mea turbavit. Eram devinctus Archiepiscopo ac in ejus reditum intentus, induxeramque in animum diuturniorem, imò perpetuam in India mansionem, cui jam per omnia velut indigena adsueveram. At post eam domini mei mortem, alia mentem cogitatio vellicare occæpit, patriæ nempè amicorumque memoria: Hanc indies ubi exardescere sensi, & tanquam è cineribus adultam suscitari, ipse quoque locum feci haud insuavibus desideriiis, ac planè animum conjeci ad reditum in natales oras. Illud consilium firmavit mors fratris mei *Guilielmi Tinnii*, qui mecum in India fuerat, & profectus *Scruballo* Lusitaniæ *Hamburgam*, ac Scotiæ littora circumvectus, Septentrionali tractu, tem-

Mors Archiepiscopi Fonseca,

Ioannes Hugo cogitat de reditu,

pestate perierat. Parabatur tùm ex Proregis auctoritate navis impetrata a Piperis conductoribus, quòd magnam piperis copiam naves Lusitanorum legitimæ suscipere nequirent. Cum autem diversæ sint piperis & navium conductiones inter Regem ac conductores, hoc in casu lex huiusmodi observatur. Suprà quinque decretas naves quas singulis annis præparare debent navium conductores, nulla navis oneratur: si quæ merces sint tanta abundantia, ut eas naves illæ quinque omnes suscipere non possint, tùm conductores iidem requisiti à Piperis conductoribus Regisque ministris, unam navem sive plures numero decreto addere coguntur, quæ oneri sufficiant. Quod si recusent, tum Prorex cum ministris Regiis naves pro arbitrio suo instruere poterit, easque pipere conductorum onerare, aliisque mercibus, quæ restant, in Regis lucrum, nullo conductorum navium reliquo questu: Ut tamen quinque eæ ordinariæ naves suam antea onus habeant. Ideo navis S. Crucis titulo à Rege Malabarum Cochini fabricata, ac eo nomine ab oppido Cochini quod Lusitanis *Santa Crux* dicitur, in honorem Lusitanorum quibus amicus est, (cum & à Rege Lusitaniæ armorum frater vocetur) donata, ac Lusitano postea cuidam vendita, qui Chinam & Japoniam eadem petierat, summâ curâ Proregis instruebatur. Erat hæc 800. *Lastorum* valida, ac Lusitanicæ navigationi sufficiens. Piperis etenim conductores a Vicerege petierant, ut eam emeret. Is ex lege suprascripta conductores navium advocat, eosque super emptione hujus navis ob reliquam Piperis copiam alloquitur ut ea in re Piperis conductoribus satisfacerent, necessitate nunc ita volente: Respondent illi haud commodam fore huiusmodi emptionem conductorum collegio; Proinde si ex re putaret Regis, eam ipse emeret, ac reliquis mercibus oneraret, servatâ tamen, quinque navibus legitimis, onerandi, suscipiendisque merces prerogativâ. Pœnituit demùm hujus consilii conductores; Speraverant Piperis nihil superfore; præter eam spem navis tantum penè mercium habuit quantum cæteræ. Empta itaque fuit Regio nomine decem millibus *Ducatorum*, pecuniâ per Piperis conductores Regi præstitâ ea conditione ut iidem navales socii rem nauticam curarent, qui in Chinensi navigatione à Lusitano fuerant constituti. Inter eos erat Theodoricus Gerardus Enchusianus *Comestabilis* ut vocât, sive Balistarius. Is hac opportunitate repetendæ Lusitaniæ, cum 20. annis in India habitasset, gaudebat. Ac mihi quoque ob familiaritatem eadem navis placuit. Ceterum conductores Piperis Germani suos in India Teutonicos institores sive factores habent *Fackarorum* & *Velsarorum Augustopyrgensium* nomine, qui eo tempore partiaro lucro Piper

Conductio-
nis navium
ac Piperis ta-
tio.

Navis S. Cru-
cis nomine
instruitur.

Quam Ioh-
nes Hugo
appetit.

Piper tractabant. Hi singulis in navibus institorem habent, cui Rex locum & victum præbet. Igitur institura piperis in S. Crucis navi ab iisdem conductoribus, seu eorum legatis mihi conceditur, quod familiaritate eos devinctos haberem; quam deinde adeptus nihil antiquius duxi, quam ea quæ ad navigationem pertinent præparare; Diplomate a Prorege impetrato, quo absque nemo ex India abit; Testimoniis item cameræ rationum, Regis, ac Generalis Matricula, quæ omnes qui Indiam petunt cum stipendiis suis continentur: Ea jussu Proregis computatione habitâ subducuntur, ac quod Rex ut debitor præstare tenetur adjicitur, cum tempore habitationis ac ministeriorum in India exhibitorum, ut redditum in Indiam postea parans certa præmia impetrare sibi queat pro illorum testimoniorum ratione. Licet autem revertendi animo carerem, eadem tamen studiose omnia conquisi. Etenim necessaria super redditus cogitatione simulatio erat, quo abitum facilius impetrarem, quem Prorex libenter concessit, adjectis omnibus iis testimoniis. Itaque valedixi notis ac familiaribus, quos ægrè relinquebam iis jam velut patriis insinuatus, terræque tanquam natali solo adfuetus. At vincebat tum avitæ regionis amor, cuius speratâ dulcedine admodum illectus gravem istum discessum paulisper levabam.

Novemb. mense anno 88. naves Goa profectæ Mahavarem & Cochinum oneris suscipiendi gratia petebant.

Ejusdem 23. die cum S. Crucis navi vela fecimus itineri incipiendo. 28. Honorum venimus. Ibi prima Lusitanorum arx est in tractu Malabar, distatque à Goa ad Austrum 18. mill. Is locus nobis primis ad suscipiendum piper designatus erat. Antè etenim nulla cum hac gratiâ navis frequentaverat. Verùm post modum quotannis destinanda erat una, quod Reginaë Baticolæ, cujus ditio vicina est, Honorumque complectitur, singulis annis septem aut octo millia Quintallorum Piperis tradituram sese promisisset, modò precii dimidium ante sex menses præcipitata solutione ipsa teneret. Tum paulatim piper tradit. Id conductorum piperis factor, quem *Honori* habent colligit, ac ad pondus suscipit, in tempus usque onerandarum navium. Ità in aliis tractus Malabar locis *Mangalor* nempe, *Barselor*, *Cananor*, *Conlam*, &c. Institores degunt, qui piper eodem modo congregant. Verùm ad intelligendam piperis conducendi rationem hæc tenenda sunt. In quinquennium piperis conductio extenditur. Conductores quotannis sortem emittunt, quæ triginta millibus Quintallorum sufficiat, modò Rex naves instruat. Promittit ille quotannis quinque naves. Periculum conductores manet ex maris fortuna,

item sumptus in onerandis pipere navibus, monetaque casus in abitu, ac piperis in redditu. Id ipsum salvi Regi præbent, cui Quintallus piperis 12. ducatis cedit, quod ex pipere desideratur Conductorum damnum est, nullâ Regis obligatione reliquâ, nisi circa piper quod illi mundum & siccum in domo India præbetur, certo semper lucro, nulloque periculi metu. Ceterum conductoribus suæ leges & privilegia sunt validissima, quibus nemo contradicere audeat. Ita nullus præter hos in India piper distrahit sub pœna capitis, arctissimâ legis custodia. Sortem piperis emptioni destinatam nulla causa licet aliâs necessaria delibat, aut imminuit. Nemo aliquod impedimentum adferre potest, quando pipere naves implentur. Tum vel ipsa Regis negotia seponuntur, intentusque Prorex cum cæteris India Ducibus, nihil præter piper procurat, favorem ac custodiam requisitus a Conductoribus omnem adhibet. Eo fine & institores suos emittunt Magistri ex omni nationum genere exclusis tantum Hispanis, Gallis, & Anglis. Piperis *Bharu* in India ferè emitur 28. *Pagodu*, *Bharu* autè 3. *Quintallos* & dimidiû habet Lusitanici ponderis; ita ut *Quintallus* unus 12. *Xeraphinos* *Pardavos* valeat & 4. *Tangas*. *Quintalus* autem habet 128. pondo. *Pardavus* vero valet tres *Testones*, sive 30. stuveros æris gravis. *Tanga* ad 60. *Reyfos* sive 6. stuveros æstimatur, ita ut summa 12. sit Dalerorum, 60. grossos Flandricos valente Dalero, ære gravi, juxta Lusitaniæ monetam, & 24. stuverorum ejusdem æris, exceptis etiamnum impensis omnibus ac navigationis tempestatibus. Verùm multitudo lucrum fert, modò salva navis advenit. Naves earumque armamenta cum restaurationis ac reparationis obligatione singularibus locationibus à conductoribus habentur, in periculû planè conductorum: Regi certam pecuniæ quantitatem salva navi exsolvit, teneturque propriis sumptibus naves exornare, ac singulis annis quinque decreto numero emittere. Ad hæc milites gratis vehunt ac alunt, navisque officiales ac socios a Rege institutos patiuntur, nullâ conductorum in talibus contradicendi licentiâ. Hoc modo in piperis negotio aut ipsarum navium instructione periculi nihil Regem attingit, fraudatus tantum pereunte navigio conductionis circa id ipsum mercede, ac pipere quod illi certo pretio tradendum erat, lucroque circa ejusdem distractionem. Atque hinc tenui cura præsidia Lusitaniæ navibus à rerum nauticarum administratoribus emittuntur, cum aliter id auxilium curaretur sub Regibus Lusitaniæ, quibus naves pipereque ipsum privatis rationibus veniebat olim. Licet autem Regio promisso classis præsidaria apud Flandricas insulas navibus India adesse teneatur, deducendis iis Lisbonam rarenter tamen post eam locationem ejus rei

Quare hoc raro præsidia navibus Indiæ emittantur.

Instituta in manus adoptatur.

Testimoniorum ratio discedentibus.

Vela facit S. Crucis navis tractumque legit.

Piper suscipit apud Honorum.

Conducendi Piperis ratio.

eius rei gratia classis adornatur, illumque ad locum emittitur.

Piper opti-
mum.

Decembris sexta impletum fuit navigii nostri onus 6700. Quintallis Piperis. Estque id optimum hodie Piper quod circa tractum *Malabar* colligitur, magnitudine ac plenitudine eximium. Eodem die vicinum tractui *Malabaræ* quor velificabamus, terræ contigui, quod manè a medio nempe noctis Orientalis ventus e terra vela impleat, in meridiem usque continuus, quo tempore Occidentalis ventus afflat e mari terram. Duobus hisce ventis navigatio perficitur. Etenim Orientalem ventum validiorem cognosces, idè & tractus propinquitatem amant naves: Nam si longius aliquantulum abeant, difficulter terræ vicinitatem repetiverint, cum Occidentalis clemens admodum sit. Ita nobis evenit maximeque deindè laboravimus ut tractui accederemus, cum discrimine retardandæ totius in Lusitaniam navigationis, prout exempla aliquot docent. Ceterum universus *Malabar* tractus amæno planè adspectu nitet, facileque è navi prospicientibus colles omnes, monticuli ipsæque arbores apparent ut numerari queant. Terra ipsa fertilis viridisque prorsus adlubescit. Decemb. 11. *Cananorum* venimus. Arx ibi altera Lusitanorum est ut in tractus descriptione explicavimus. Ibidem morati per aliquot dies malos quosdam suscepimus, aliæque ad navigandum necessaria, quorum eo in loco magna copia est. Persequentes hoc modo tractum *Calecutum*, *Pananam*, aliæque loca prætervecti 24. Decemb. *Cochinum* venimus, ibique 20. Januarii diem expectavimus anni 1589. Interim stipata navis instruebatur omnibus rebus ad navigationem pertinentibus, in opportunum destinatumque navigationi tempus, quod aliæ naves jure contractus supra relato priores sint. Ordo autè hic est. Naves Piper magnâ curâ eorum qui a Rege vel conductoribus statuuntur suscipiunt, ejusdem quantitate superioribus duobus foris finitâ, quæ nempe saburræ imponitur, sequentiq. tabulato. Aseres autem saburræ injiciuntur distincto eo loco in cubicula, nimirum à majore malo usque ad navigii posteriora: Remanet certum aliquod spatium à malo usque ad fenestram, sequunturque mox alia cubicula. Hæc minutum supra foramen habent sive fenestellam, Piperi infundendo idoneam, sic usque ad summitatem cella quæque piper capit. Hoc subindè modo 30. cellas, quas *Payoos* vocant intra saburræ duosque superiores foros enumeres: Quibus demum completis foramina stупpa ac pice stipantur, numerisque notantur arithmeticis, ut earum quantitas constet, Piperisque pondus. Is locus inter malum & fenestram reliquus aquæ, vino, ac lignis ad navium necessitates destinatur, in quem

Ordo in onerandis navibus.

cottidie & descenditur & ascenditur. Supra foros alios ab utroque latere collocatæ officialium camera, factoris nempe, capitanei, nautæ, gubernatoris, &c. stant, aliæque navalium sociorum cellæ, quas mercatoribus imponendarum mercium gratiâ deindè magnis præmiis elotant. Iisdem in foris a malo ad puppim promptuaria sunt, quibus biscoctus panis, Tormentarius pulvis aliæque nautica armamenta custodiuntur. Reliqua tabulata locaque mercatorum omnigenis mercibus implentur, quæ tamen cistis, sarcinis ac marsupiiis includantur. Etenim suscepto Pipere ad navem duo custodes Regii mittuntur, tertiusque sarcinarum ordinator stipatorque. Hic vicarios sub se decem aut 12. tenet, qui soli sarcinarum locandarum facultatem habent, nullo super hoc negotio jure nautæ. Navigationis quidem moderator curam juvat, nihil tamen componit. Hinc navibus nihil quod non ante descriptum sit infertur, registroque regio adjectum. Dat *Veador da Fazenda*, id est, Inspector Regius chartam hoc fine in qua merces cunctæ speciatim enumerantur, quas navi quisque mandare velit. Absque ea nullas ordinatores isti susciperent. Præter Chartæ hujus beneficium evincendi sunt illi largitionibus summis ut bonum locum sarcinis donent, easque cum curâ deponant: Facessente ea liberalitate frustra inclames, mercibus desertis ac neglectis. Hujus donativi cupidine naves supra modum onerantur ac implentur, ut ne minima quidem latebra superlit, cum ex hujus ordinationis munere supremus ille stipator 700. aut aut 800. Ducatos quaestu suo referat, cæterique custodes similiter, largitionibus hujusmodi ditati; Favore autem Proregis Inspectorisvè Regii munera hæc tribuuntur, indeque omnes penè naves ita cumulatis onerantur sarcinis, ut pondere ferè pressæ mergantur, ac ea necquæquam moveri possint, quæ ad navis regimen pertinent. Nautarum etenim sociorumvè navalium nullæ hoc in negotio partes sunt. Illi onerata demum navi gubernacula ejusdem suscipiunt. Ipsa onere suo prægravis, supremo in tabulato, serie octo aut novem cistarum cumulatâ repletis prora, puppi, eoque loco, in quo gubernator sedem suam habet ollis ingentibus, cistis, caveis, vasculis, gallinarumque receptaculis, in labyrinthi quandam confusionem formata, vix expediti potest. Formidolosum illud mare solius Divinæ clementiæ spe animati homines ita tentant, rudi cum turba sociorum navalium. Etenim in nostra navi vix 10. ex 50. sociis gubernaculum tractare norant, marinarum rerum imperiti, ac favore tantum ea ad munera delecti. Simili imperitia mesonautæ ac tormentarii degunt, quare ingruente procella nullum in hisce hominibus præsidium reperiri potest, con-

Socii tamen
Lusitanorum
vix

verlis

versis cunctis ad cœlestium numinū openi, repletaque navi passim tetro ululatu. Cochini valde frequentes lembi sunt quos *Tones* nominant. Ex integro ligno sive trunco cavantur ac subinde 20. dolia aquæ continent, quam ad naves deferunt stantes a terra ad unius mill. spacium; Facili pretio aquam vendunt Indi, ipsaque navis dolia, ollis suis aquariis libenter implent magnâ commoditate navigantium. Ex flumine Cochini *Magatta* aqua hæc petitur bona valde. Cochinenſis terræ urbisque descriptionem supra in tractus declaratione deduximus. De India ergo hæc sufficiant; Reditum meum porro ut promisi cum fide referam.

CAPVT XCIII.

Reditus meus ex India in Lusitaniam.

1589. **A**Nno 89. Ianuarii primo die navis S. Mariæ titulo vela fecit; ea vetustissima erat. Etenim quæ prior Cochino abire leviores ad Bonæ spei caput tempestates experitur, quæ crescente anno violentia maiore ingruunt. Tum quippe Sol ab Austro in Septentrionem prolongatur. Novæ ergo ac validæ naves in ultimum tempus servantur, quod eæ tempestates facilius superent. In S. Helenæ insula usque ad 25. Maii diem (is enim a Rege ordinatus est) reliquarum adventū priores expectant. Porro classis speciē Lusitaniam iunctæ petunt. Inter Indiæ enim ac S. Helenæ insulæ tractum nullius præsidii auxilium requirunt, securæ a piratis, cum & tormenta cuncta inferiorem navis partem habeant, locata ibi ad faciliorem in superando Bonæ spei capite navigationem. Sextâ Ianuarii navis dicta *Nosa Señora de Consesção* velificavit. Decima Admiralius S. Christophori titulo. XII. navis S. Antonii, XV. navis S. Thomæ hujus classis maxima ac opulentissima. Postremò, XX. nempè die Ianuarii, navis nostra S. Crucis nomine vela fecit. Eramus numero 200. & quod excurret, cum nautis militibus ac mancipiis. Pauci etenim ex India milites abeunt, impetratâ a Prorege veniâ, ad offerenda ministeria Regi, ac præmia sollicitanda, ob navatam jam ab aliquo tempore in India operam. Quibus verò peculium exiguius est in Lusitaniam repetere nequeunt, quod naulum persolvere non possint: Proinde multi Indiæ mulieres adiscunt in connubium, ac ita sæpè summas per miserias victum quæriant. Nauli pretium ad minimum 200. aut 300. Pardaavorum est circa victum duntaxat ac potum: Eam summam gregarius aliquis miles haud facile colligit, nullâ openobilis alicujus, ad finis aut potentioris amici adjutus. In reditu etenim militi nihil Rex præter vecturæ immunitates largitur, cistæque 4. palmorum altitudinis ac

latitudinis, longitudinis verò 7. locandæ facultatem. Hoc præmio nempè post triennii in Regis causa consumpta stipendia adficiuntur. Cista autem hæc neque vectigal, neque naulum solvit. Alteram insuper cistam in navis alvo habent, eadem immunitate: hujus sæpè locum in India mercatoribus vendunt, isque 40. & 50. Pardaavis emitur. Vocantur hi loci libertates, quos emptores vendentium nomine notari procurant, ut in Lusitania privilegio immunitatis gaudeant. Navales item socii, mesonauta aliique officiales, qui ad Lusitanicam navigationem notati & adsumpti sunt, præter cameras vesturæque immunitates cistam ejusdem magnitudinis habent, similique privilegio quorum stricta ratio habetur, licet post locata navigia ac vectigalia cistæ omnes ad domum Indiæ Lisbonæ deferantur inspiciendæ, num ex prohibitis Piperis, Anilique mercibus quid habeant. Etenim si has invenerit inspector, cætera omnia in fisci potestatem decidunt. Sed & cunctarum mercium initur æstimatio, quæ si centum *Milreysos* transeant, ex eo quod supra illam summam est vectigal solvunt. At Regum tempore hæc non ita tractabantur, quisque tum cistam suam recta domum deferbat, custodibus duntaxat monstratam. Et questus suos produnt nautæ circa imminutas libertates, verum frustra. Hanc item ob causam rari milites Lusitaniam repetunt, vix 100. ex 1500. qui annis singulis in Indiam proficiscuntur. Ceterum Prorege discedente, aut aliquo ex nobilioribus, fit ut illis longis insignes ministeriis ac devincti milites aliqui insinuati unâ abeant. Id beneficium gregarii summum opinantur, ac per diutina officia magnoperè ambiunt. Quo modo quotannis 20. aut 30. milites una in navi collocantur, mancipiis ac linteamine, quod vilioris in India pretii est pulchrè instructi, ac alias nitidi splendide patriam repetunt. Ipsa navis in reditu mundior, ac numero sociorum non perinde squalidorum pauciore onerata, abundeque quæ victus, quæ cibi instructa, aromatico odore fertur, speciesque suas quibus undique scatet suaviolentiâ summâ prodit. Distributio autem navigii hæc est. Governator superiore puppis parte sedem suam habet ad dextram, duobus tribusve cubiculis definita: Nunquam descendit, imperiis duntaxat intentus, quibus nautam monet, modò ut vela pandat, modò ut contrahat, suo fungitur deinceps munere. Solem considerat, ac in diarium navigationis gesta refert, velificationis etiam cursus, quibus signis, quo vento, quæve tempestate iidem peracti fuerint. Nauta eodem in loco sinistram tenet, pari cubiculorum numero. Inde argenteâ fistula navigationem moderatur, malum tantum majorem regit, ejusque vela ad suum usque locum.

Privilegia
nautarum.Distributio
navis ac officialium.Governatoris
manus.

Nautæ officium.

Idem

Celeustes
quid agat.

Proreta.

Conestabills.

Progubernator.

Socii.

Faber.

Victor.

Capitaneus.

Nullus legis
Rhodiz usus.

Novus cursus

Idem navem ipsam ac armamenta cuncta curat, vela cum necessitas postulat distribuit, quæ à focis deinde consuuntur; Tormenta subducit ac producit statis temporibus. Necessaria autem nempe rudentes, funes, clavos, &c. à factore & scriba postulat. Illi traditas res annotant, reddendæque rationis gratia libris inferunt. Celeustes in prora degit argentea item fistula insignis, minimum is ad proram velum regit, ac anteriora lintea, anchorasque figit. Proreta ad malum majorem extorsum ad sinistram moratur, nam ad dextram locus est promptuarii navis ac culinæ: Habet item cubiculum sibi, argenteamque fistulam, Mesonautis præest, sentinationibus, purgationique navis, ac funibus restaurandis, & scaphæ curæ intendit. Conestabilis à malo interiore loco clavum versus sub foris prioribus sedet, facie ad nautam directâ, ut ex fistula nauticæ sono tormentariis mandet, pedis laxationem arctationemque. Idem tormenta curat, eorumque armamenta. Progubernator operam duntaxat Gubernatori præbet, ejusque vices obit. Et supersunt etiamnum ex focis navalibus tres quatuorve peritissimi, qui sedem quiescente Gubernatore tenent. Circa proram Sociis navalibus ferè loca tributa sunt. Tormentarii prope Conestabilem degunt, sub foris. Mesonautæ ad omnia ministeria tenentur à clavo tamen repelluntur. Eum focii duntaxat navales gubernant, navemque necessitate volente dirigunt, excepto sentinandi ac acatii sublevandi officio, quod milites cum mancipiis obeunt. Faber fabricæ intendit. Victor stipationi. Ita licet in manifesto naufragii periculo nemo tamen extra ordinatum sibi munus quicquam agat. Capitaneus porticum ac cubile posterius habet, militibus eorumque vigiliis solum intentus. Gubernator, Nauclerus, Celeustes magnificè habiti, pelves, calices, ac pateras ex argento tractant; mancipiis quisque à suis servitia trahit, omni rerum abundantia. Reliqui non perinde lauti plures calamitates obeunt; cuius sui cura incumbit, ut diximus. Ceterum in hisce navibus Rhodiz legis nullus usus est, quæ enim res tempestatis ergò levandæ navi eiciuntur, eorum detrimento amittuntur ad quos pertinent; quæ jactura communiter in miseros Mesonautas plurimum cadit, quòd horum cistæ ac sarcinæ ad manum sint, iisque nihil sit quo stipatoribus sarcinarum boni loci habendi gratia gratificari possint.

Hoc modo velificantes ad Phœnicem lineam Æquinoctiale petebamus per 150. mil. perseverante eodè cursu ad 7. usq. grad. Tum Libonotus succedebat cursu instituto versus Bonæ spei caput navigatione ante hoc tempus inusitata. Cochino enim navigare solebant ad Mesolibonotum & Vpolibonotum per Maldivæ insulas, aliisque

infinitas fyrtes, in S. Laurentii insulam, ex qua demum Bonæ spei promontorium petebat. Ceterum Gubernator iste cujus olim apud Iudaicas fyrtes impotentia S. Jacobi navis fracta fuerat, ac modò hac in classe opulentissimum S. Thomæ navigium regerat, cursus hujus novus auctor inventorque extiterat, fyrtium nempe, periculorumque cautium vitandarum gratia, quibus multæ naves illis interibant. Ea res gratiam illi apud Regem, Præfectosque nauticarum rerum conciliaverat, eodemque tractu Archiepiscopum dominum meum deduxerat. Sanè eundem ferè naves ex Malacca in Lusitaniam proficiscentes tenent, vasto in mari, extra omnem insularum fyrtiumque occursum: Hanc ergo navigationem cum opportunè Gubernator iste aperuisset, è carcere dimissus fuit, conjectus antea ob præcipitatum navis fracturam in vincula, successitque decretum Præfectorum maris, quo deinde cunctæ naves hunc cursum observarent, quem securum esse à scopulis ac cautibus comperissent, existimantes hoc modo naufragiis posse occurrere. At nequaquam ab hac parte erratur profus. Præcipuum malum ego oriri censeo ex nimio onere, quo naves supra modum gravantur. Secundò ex imperitia sociorum navalium, prævaque inspectione aut visitatione circa navigium, ac armamentorum aptitudinem. Hinc infinitæ naves (ut retulimus) pereunt, quin & idem hic Gubernator cum S. Thomæ navi circa Bonæ spei caput submersus fuit, fatiscens ob nimium onus navigio, dissipatisque violentia fluctuum iis in partibus tabulis omnibus, extra omnem alias fyrtium aut scopulorum metum. Neque ideo navigationis hunc tractum improbaverim: Tutissimus est licet aliquanto remotior, pulchro ac sincero fluctu, cum vetus ille fyrtibus ac insulis innumeris scatens periculosus sit.

Januarii XXX. Æquinoctialem transmissimus, posteròque die navem conspeximus, quam S. Thomæ existimabamus. Eodem die è navi adolescens nobis decidit, quem omni conatu scaphæ beneficio reperire studebam, verum frustra impedita ea naucleri sarcinis, ut interim adolescens 2. miliarium spacio a nobis segregatus, fluctibus abriperetur, antequam scapha parata esset.

Tertiâ Februarii ad navem accessimus, quam S. Thomæ cognovimus. Cum ea colloqui desiderium nobis erat. Verum ubi nos illa agnovit ex funibus albis, ex Indiæ Cayro confectis, decepta opinione, quòd ex prioribus aliquam existimasset clavum avertit. Erat enim fama S. Thomæ navigium velificationis laude cæteris præstare: quâ contumaciâ moti officiales nostri, suam item ratem averterunt, ac ibi tum ingens in nautis & gubernatoribus studium, circa honorem artemque superandi maris, avertendique

Ob securum
delectus.Causa nau-
fragiorum.Æquinoctia-
lem trans-
mittimus.

vertendique ceteros. Ea emulatione pleræque naves miserè pereunt, quod nullo periculorum intuitu quisque Bonæ spei caput ante alios superare nitatur, cuius facinoris gloriam post in Helenæ insula jactare non desinunt. Verùm S. Thomæ navis ad Bonæ spei caput accedens adverso vento repressa, deductis velis, objecit sese tumido mari, cum nostra infirmior recedere cogeretur, percussa insanis fluctibus. Eam velitationem Lusitani patrio vocabulo *Payrar* nuncupant. Ceterum in rupe aut scopulo vix tanta duricies, ut pelagi furoribus hoc in tractu resistere possit, tantum abest ut lignea navis, agitata continuo, illis in tabulata undis, sempiterno fragore durare queat, necquicquam juvante validitate navis, cui Lusitani temerè nimis fidebant. Enimverò post aliquam hujusmodi jactationem tristi naufragio S. Thomæ ratis in partes divulsa succubuit, pontumque omnem reliquias tabularum cistarum ac cadaveribus implevit ut passim tragico spectaculo circa Bonæ spei promontorium conspiciamus, ac post in Helenæ insula ex aliis audivimus. Erat hæc res plena maroris nobis cumpimis, ejusdem in periculi metu etiamnum hærentibus, cum & timorem augeret in navigio debiliore validioris interitus. Erat quippè S. Thomæ navis opulentissima inter cunctas Indiæ, optimâ velificationis famâ, egregiè compacta, jam altera tantum navigatione vix fatigata, à multis ideo in plenioris securitatem delecta, quam & *Paulus Lyma Pereira* conscenderat, obsidione Malaccæ levatâ clarus, & 30. annorum stipendio in India inlustris. Sed is concepta majoris gloriæ spe, ac ingentium cum opum cumulo, uxore, liberis, multisque præclaris Indiæ hominibus comitatus, pari fato cum ceteris submersus, fortunæ undarumq. ludibriû dirum extitit. Multi ex nostris sociis cum aliqua periculi vis ingrueret cõquererentur, quòd S. Thomæ navem, quæ extra aleam calamitatis suæ firmitate esset, non intrassent. Verùm ita fors pertinax insolètem ludum ludere humana iudicia decipit. Ad propositum ut redeam. Durante etiamnum præternavigandi studio in sextam usq. Februarii, tandem S. Thomæ navem antevertimus 7. gradu ad Austrum. Post illà nunquam visa nobis, ad caput Bonæ spei fractas tantum tabulas nostris oculis obtulit, dispersasque sarcinas undarum impetu. Cujus naufragii historiam in S. Helenæ insula plenius intelleximus.

Eodem die ingenti pluvia ventique procella acatium nobis disruptum erat, ac à malo avulsam. Aquilo jam à linea ipsa continuo flatu persistebat accedente subinde Circio assiduis cum tempestatibus procellisque, usque ad 20. grad. altitudinem quam XXV. Februarii nanciscebamur. Ibi tum clarior aura sub Notapeliote vento, quem

Lusitani communem sive generalem appellant, qui 12. gradu fere expectatur nobisque 20. aderat adfulsit. Causam opinabamur ex remotiore à terra cursu, quem in altum proveci extra tritum ductum maris tenebamus. Ventus hic usque ad 27. & 28. grad. durat fermè. Tum varii discordesque flatus navigantes excipiunt, donec Bonæ spei caput superaverint, omne pene tempestatum genus eo in tractu experti.

V. Martii 25. grad. Apeliote vento tempestas maxima cum imbribus densis gubernaculum nostrum destruxit, bisque reparatum penitus dissipavit, ut sine clavi ministerio deductis velis omnibus objecti turbulentissimis irati Neptuni fluctibus, qui navem ita undique invaserant, ut nullus in ea sicus constaret locus, per duos dies, noctesque duas nataremur, continuâ procellâ, ac terribili pluvia vexati. Eadem in nocte supra galeam acatium, aliisque in locis, spectabamus signum quod Lusitani *Corpus Sancti Petri Gundizalvi* vocat, Hispani *San Elmo*, Græci Ovidio teste *Hellen & Phryxæ*.

Id velut melioris auræ præfagû notant, hominesque fistulâ nauticâ convocant, ad felicioris astri salutationem. Ut Astronomi referunt signum hoc è magnis humiditatibus & vaporibus generatur, candelæ formâ, caliginoso splendore huc illucque saltuatim agitatum, nullâ quiete: Apparebant autem quinque quatuorvè hujusmodi faculæ magna meâ admiratione. Quamvis autem tempestas talium curiositatum delectamenta facile prohiberet multi tamen spectandæ hujus rei causa ascendebant: Quatuor ista lumina *Coronam nostræ Domine* Lusitani uocant, læta aliâs & melioris auræ signa, ac jam inde in navi nostra alia boni ominis facies erat. VII. serenitas illuxit tumque ingens cura oritur circa clavi restoratione, convulso etenim ferro aliud non supererat, quare quibusdam in Mosambicquam navigatio placebat, ut tantisper fune clavus regeretur. Sed vicit ea sententia quæ ad conficiendam navigationem promptior erat. Capitatos porro quatuor clavos ex navis subligaculo eduximus, qui minores erant, atque inde nullius usus. Ex Bassæ ergo camera (Tormenti genus est) incudem fecimus, adjectis struendo foco carbonibus ligneis, ac ex duobus boum tergoribus fabrilibus follibus confectis, eòq. modo ex foreipe uncinato duos tresve capitatos clavos, foraminatosque formavimus. Vnus ex iis ruptus etiamnum operi inserviebat, ferreo insuper vinculo religata clavi convulsa parte. Id opus bidui erat. Tum sublatis velis solemnibus votis iter ingressi 28. gradum & dimidium consecuti, circa terræ Nativitatis altitudinem ferebamur, licet remoti ab ora continentis, alto in mari 400. mill. & quod excurrit. Tempestas tum suavior adfulgebat sub

Notape-

S. Thomæ navis perit.

Furores maris circa Bonæ spei caput atrocissimi.

Flatus varii circa Bonæ spei caput.

Tempestas summa.

Corpus Sancti Petri signum bonæ auræ.

Clavum reparant.

Terra Nativitatis tractus terribilis.

Notapeliote vento. Hoc in Nativitatis terræ tractu usque ad 32. grad. difficillima navigatio celebratur, eaque vel ipsas capitis Bonæ spei tempestates superat, ut exempla Annalibus Lusitanorum inserta satis probant ac docent. Hic apparebant passim nobis S. Thomæ navis fragmenta & mæsta indicia. Omnes profecto cum timore maximo hunc maris tractum emetiuntur nautæ, tum rudentes complicant, tormenta in saburra loca dimittunt, cunctaque minoris pretii utensilia in mare dejiciunt, omnibus rebus ad faciliorem navigationem compositis. Serenitas etenim nunc placidissima adlubescit, quæ mox in tetram versa procellam cuncta dissipat. Claro hic lucidoque aëre nubecula quædam exoritur pugni magnitudine. Ea à Lusitanis *Oculus Bovis* dicitur. Vbi hanc videris licet in summa tranquillitate, ita ut rudentes velaq. malum feriant, tamen continuo omnia lintea deducenda erunt, summa cum celeritate. Mox quippe navi imminet, ac ingenti procella eandem in Tartarum deiceret, ut accidit secundâ in Indiam navigatione, absumptis tum fœda tempestate, ac nondum cognitâ septē octove ratibus. Ab eo tempore majore custodiâ Lusitani id signum observarunt. A Nativitatis terra donec Bonæ spei caput superaverit horum turbinum quassationibus subicitur navis.

Nubecula mirabilis exoritur ex qua procella citatur.

Procellæ ingentes.

XII. Martii altitud. 31. grad. ventus adversus nos excepit, inde tranquillitas, collectis ideo velis, iisque deductis fluctuabat navis, summo in periculo cum in hac mundi plaga undiq. fluctus maris adunati, uncinatique navem veluti forcipibus compriment, gementibus ex omni parte ad singulos impulsus commissuris. Hanc tempestatem ergo nautæ summoperè timent. Nos ita quatruido ferebamur, velitabamurque in adversas undas, Lusitanorum vocabulo *Payrantes*. Malum adhæc ad proram constitutum ut parum firmum suspicabamur. Itaq. & funibus malos ac ipsam navem cingebamus, procellis illis in XVII. usque diem objecti. Tum paulo fœliciore vento vela fecimus, ac sequenti die ventus denuo adversus ac fœdus ingruit, disrupto acatii ligno, quod deductis iterum velis sedulo refecimus, sine velis interim ad 20. usque Martii, nullo successu itineris jactati, tantum circa 13. grad. ingentibus pelagi undis. Et apparebant tum multa aves Anatium magnitudine quas Lusitani *Antenales* vocant. XX. Martii ventus instabat melior, vix secundus tamen, sed vela fecimus. At XXII. vento planè adverso maxima tempestatas incubuit ut & vela cogere deducere, quæ vix contineri poterant, cum vel ipsa navis regi nequiret, fluctuationibus agitata supra modum. Ergo tantis coacti periculis orthiacem proram alligamus, ejusque beneficio ferebamur, repulsi huc illucque

pro ventorum arbitrio, ut aliquod ita levamentum nancisceremur. Tum & cistæ omnes, ollæ, vasa, ipsaque major scapha in pelagus ibant, solemni in tempestatibus dejectione. Per biduum ac binoctium hac tempestate adficebamur.

Ceterum XXV. Martii meliore celo ventoque velis factis Caput repetebamus. Tum morbus universalis qui os invadit gingivæque solvit, socios cunctos vexabat.

Octava Aprilis post 15. dierum velificationem secundam, terra propinquitatem quibusdam indicis exploravimus. Viridior hic enim aqua apparebat nullo tamen fundo, cum juxta nautarum conjecturas continens 40. tantum mill. distaret. Et aves videbamus quas *Mangas de Vellugo*, id est, Manicas fericas Lusitani vocant, quod circa alarum extremitates notas nigras holoserici colore habeant, cetera albæ & cinericiæ. Ex hisce avium apparitionibus certa capitis conjectura innotescit, interiore parte, nempe circa finem lacus, qui 33. gradu & dimidio jacet, ad oram quæ Moslambicquam respicit.

Aves capitis Bonæ spei propinquitatem arguunt.

Nonâ Aprilis nocte 35. gradu & dimidio nova tempestatas exoritur, vento adverso, tantâ procellarum vi ut recedere cogere, nequaquam potentes fluctuum, jactationisq. illius, quæ multas alioquin naves perdidit, magnitudine ac violentia maris oppressas. Quamvis enim secundo vento redeuntes laboreremur, fluctus attamen navem prorsus abscondebant, vinciam alias funibus, ac undique cinctam nè ingentium undarum mole aliquando fatisceret, cum & continuis item sentinationibus juvaretur. Præterea extremitatibus singulis Dolonis funis erat alligatus, qui usque ad Gubernatorem pertingebat, talem quindecim fere homines tenebant. Gubernator sua in sede erat, ac Progubernator in puppi stans maris impetum observabat. Decem aut duodecim viri clavum tenebant, aliique socii vela regebant. Cum autem undæ insurgerent navique imminerent, inclamabat Progubernator, mox Gubernator homines qui clavum tenebant appellat, funesq. in istam partem flecti imperat. Item socios ceteros ac celestem monet: Ut eo modo maria peterent, quæ si laterali impulsu in ratem incidissent, tum de totius navigii ac hominum salute certissimo interitu actum fuisset. Erat tum cælum ejus qualitatis in illa orbis parte, cujus apud nos est nondum glacie adstrictis aquis. Unde & deformes, metumque cuncti exanimati squallebant, dejecti spe, ac continuis laboribus, nemine excusato, circa sentinationes, custodiâque clavi, & veli, exhausti, cum nec somno tempus sufficeret aliquod. Adhæc pinnam clavi disruptit tempestatas, cum necis periculo sociorum ex ea convulsione. Verum averit illud malum Deus, quibusdâ tantum malè habitis.

Regimen navis in tempestatibus.

Fluctus velis.

In deci-

De reditu in
Mossambic-
quam delibe-
rant.

In decimum quartum diem hæc procella durabat. Tum nullâ emendationis specie reliquâ, officiales navigii omnes cōveniunt, navis in Bonæ spei capitis tractu superando debilitatem considerant, Mossambicquæ hybernandum esse statuunt, ibiq. restituenda ratis damna. Id consilium protestatione primùm factâ signatū erat cum socios plebemq. ingens mæror invadit. Haud quippè minore periculo Mossambicquam navigarent, cum terra Nativitatis denuò superiada esset, quæ vel ipsum Caput terrore fluctuum vinceret. Eaq. interim in Mossambicquam navigatio omnem itineris successum rumpere. quod alter annus expectandus esset, in rerum omnium summâ caritate (cum cuncta necessaria ex India Mossambicquam deferantur, magnis ibi distrahenda pretiis) quam mesonautæ pauperuli non ferrent, consumptis rebus ac facultatibus extremæ miseræ testimonio, post 500. mill. navigationem, quæ etiamnum antequam navis Mossambicquam veniret supererāt. Has ob causas ingenti murmure adversarum mentium navis strepebat summâ Ducis culpâ, cum nihil in tota navi tanta in rerū inopia superesset, undè funiculus aliquis cōmodè posset confici. Ceterum nauclerum Dux incusabat, quod necessaria nequaquam postulasset. At is postulasse se ferebat traditamq. fuisse Cayri materiam, ex qua rudentes sūt Capitaneo, qui deindè lucri gratia dimidium vendisset, suumque ex eo thesaurum implevisset. Hisce defectibus pleræq. naves laborant. Nos ergo Mossambicquam versus ferebamur, magnâ omnium sociorum cōtumaciâ, qui officialibus parere nolebant. Etenim miserissimo spectaculo undiq. mortuorum corpora apparebant, cistæ ac sarcinæ, consolatione tamen nostra, quod (ut Proverbium habet) communia mala minus lædant. Sed erant hæc reliquæ naufragii S. Thomæ, quod tum ignorabamus, suspicati duntaxat dejectiones quasdam.

XV. ejusdem mēsis tranquillitate magna ad XVII. ferebamur diem. Altitudine tum Solis inspectâ 37. grad. inveniebamus magna omnium admiratione. Mossambicquam enim navigantes diminuunt, nosque cum eundē cursum teneremus, ac quinque diebus a 35. grad. navigassemus, loco 30. grad. 37. habebamus. Verum fluctuum magnitudine repressi, solius Dei nutu in navigatione versus Bonæ spei caput etiamnum fueram, cum omnes Mossambicquam cogitarent. Et ipse Gubernator licet aliàs fluctuū non rudis, hunc tamen motum ut illegittimum mirabatur, ac Deum qui cursui nostro faveret solum nuncupabat. Eodem die aquam viridē respeximus, & aves eas quas *Mangas de Vellugo* vocant, certa capitis indicia, Tum excitati omnes profectioem in Lusitaniâ suadent, ac generali consilio concludunt, cum maxima omnium sociorum

lætitiâ, quibus cuncta experiri antiquius erat, quam in Mossambicquam navigare.

XIIX. Aprilis haud minore quàm antea tempestate jactabamur, in summam desperationem consternatis omnium mentibus, ac ad mortem solemnī delictorum expiatione dispositis. Cedebant autem levandi oneris causa cistæ, ac sarcinæ mari, etiam casia, aliæque quæ ad manum veniebant. Ceterum XIX. vespertino tempore scilicet aurâ illuxit meliôrque spes. XX. ex Solis altitudine 36. gradus intelleximus aquamq. viridem, aves *Alcatras* & plurimas Phocas, certissima oræ Africanæ signa. Ventus eo die laxior erat, omnium bona superandi capitis opinione propter aquæ continuum virorem usque ad 22. Aprilis, tum ejecta bolide fundus nequaquam explorari poterat, signo optimo superati capitis *das Aguilhas*. Id 32. grad. est, distatq. a Bonæ spei promontorio 20. mill. quod nempe 34. & dimidio grad. jacet. Quod autam circa hoc caput fundus inveniri possit ad 30. aut 40. mill. à firma, nos ejus amissione hoc ipsum emensos esse facile conjiciebamus. Et certiore signo mitiores fluctus excepere navigium, plano mari, ac in æquoris lenitudinem redacto, ut ex Tartaro in Paradisi quasdam delicias videremur delari.

XXIII. Aprilis Bonæ spei caput prætervecti magnam omnes lætitiâ testabamur, cum tres menses tresque dies elapsi fuissent à prima nostra Cochinenis navigatione, nullo terræ adspectu exceptis quibusdam capitis propinqui signis. Rarò id contingit, nautæ enim omnimodo student terram aliquam conspicerè, ut certiore deinde cursu S. Helenæ insulam petant. Nam si ab eo devierint insulam nullo modo recuperare poterunt, propter ventum, qui eo in tractu semper ad Notapelioren vergit. Capite superato mox vento secundo utebamur.

XXIV. Aprilis Gubernator ut solverent honorariū capitis Bonæ spei homines imperavit, in *bona via* gratulationem generali gaudio omnium. Tum enim reditus in Indiam non timetur. Antequam enim caput emensi fuerint successus itineris in Lusitaniâ incertus est. Et erant tum post nos 50. milliaria ad caput illud famosum Orientem versus. Superati promontorii certissima signa sunt trunci crassioris arundinis, qui in eo tractu 15. aut 20. milliaria à firma fluctuant, avésque quædam Lusitanis *Feyfins* dictæ, Alcyonum specie, albæ, nigrisque maculis distinctæ, certo a reliquis avibus discrimine. Hæc manifesta signa sunt, ac Gubernatoribus notissima. A promontorio cursus in S. Helenæ insulâ in Caurum & Mesocirciū tendit. XXVII. Ap. vento adverso usq. in sequentē diem tranquillitatem adepti 30. grad. ad Lusitaniæ latus navigabam⁹. XXIX. secūdo vëto ferebamur ad lineâ usq. generali ac sempiterno. Vultur⁹

Superant caput das Aguilhas.

ac mox Bonæ spei.

Signa promontorii spei superati.

Dei tamen favore præter spem perseverant navigantes in Lusitaniâ.

is est sive Euronotus: Ut inde securitate optimam navigantibus summa quies sit, cum maximus ventus galeæ velum ad mediam usque partem tantum deducat.

Duodecimam Maii matutino tempore oblitit sese conspectui nostro *S. Helena* insula, tanto cum gaudio, ut crederes cœli composites fuisse socios. Ipsa 2. mill. distabat ad Africam, rectoque cursu petebatur, ut tormenti ictu eam contingeremus. Accedentes superata quadam extremitate ad Caurum, tetram legebamus ad Corum tantæ altitudinis, ut muro ad cœlum usque erecto similis esset. Ita cursus noster ad sesquimilliare perseverabat, in aliam usque extremitatem que ad Zephyrum inclinabat. Ea superata mox naves apparebant, quæ ante nos ex India discesserant. Ad milliatis medii spatium ab extremitate ista stabant, ad lapidis iactum à terra, ut ipsa in Euronotum vergat. Ob altitudinem autem insulæ naves veluti in portu degunt. Etenim ventorum murmur supra aplustrum exauditur, qui tamen navigium nullo modo lædant. Maris hic altitudo est 25. aut 30. ulnarum. Qui autem terram non contingunt ad lapidis iactum, ii aliquando ventorum impetu abripiuntur, ut insulam postmodum reperere nequeant. Ideo nobis propius accedentibus ob altitudinem terræ ventus cessavit, quo sine, cum navis regi non posset, in terram dilapsi eramus, magno nostro metu, ac terrore interitus, circa navem ejusque merces. Ceterum mare ibi sincerum est ac altitudinis etiamnum 10. ulnarum & accurrebant aliarum navium socii, qui navigium reduxerunt à terra ad stationem, quam reliqua classis tenebat. Ea è regione vallis est, inter duos montes altissimos, in qua *S. Helena* dedicatum sacellum visitur. Naves quinque hic stabant Malacæ nempe, *S. Mariæ*, quæ eo in loco per 15. dies fuerant, conjunctæ circa Bonæ spei caput, *S. Antonii*, & *S. Christophori* prætoria; ante 10. dies ea advenerat, & Cœceptionis navis, quæ pridie quam nos accesserat. Solum ea quæ *S. Thomæ* nomine insignis erat desiderabatur. Ea, ut & nos ex lignis collegeramus, aliæque naves exploraverant, penitus perierat. Ingens etiam Prætoria nostra periculum evaserat, perforatis tabulis vermium morfu, quæ tamen novæ erant, ac prima tantum navigatione imbutæ, ut 20. palmos aquæ haberet, continuisque sentinationibus navem tueri deberent, ejecta mercium penè medietate circa Bonæ spei caput. Quin & submersa fundum petivisset circa *S. Helena* insulam absque aliarum navium operâ. Reliquæ suos timores habuerant, suæque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menses ex hac insula navis ea vela fecerat, quæ superiore anno Ormutio discesserat, cum reliquis mercibus ac hominibus *S. Salvatoris* navis, quæ à Lusitanorum classe servata circa oram *Abex*,

Ormutium (ut narravimus) deducta erat: Mossambicquæ hæc in hybernis fuerat, Caputque maturius prætervecta in Lusitaniam sola abiverat, relictis quibusdam in insula ægris (ut fieri solet) quos sequentes postmodum naves adsumunt: Hi nunciabant fuisse Britannicum ad *S. Helena* insulam navigium, quod per fretum Magellanicum navigarat, mare Australe, juxta Philippinas, per Sandæ fretum, quod è regione Malacæ jacet inter Iavam & Sumatram, quo in tractu Chinæ navem ex iis quas *Junckos* vocant, auro ac argento oneratam in prædam convertisset: Ex eadem Lusitanum Gubernatorem adsumpserat, ac cursum postea caput Bonæ spei versus direxerat, delatum inde hanc ad insulam, in qua socii templum vastaverant, imagines ac altare confregerant, relicto gladio cum lebetes, post aquationem factâ discedentes. In Malacæ navi factor Piperis erat Gerardus Afhusius quidam Antverpiæ natus ac Lisbonæ habitans, qui eadem in navi Lisbona ante biennium solverat. Malacæ enim propter antè narratam obsidionem diutius hæserat, emortuis intemperie aeris ejus plagæ multis hominibus, ut ex 200. tantum 20. aut 18. superessent. Cum hoc, amico meo jam antè discessum meum ex Lusitania in Indiam, libens sermones junxi, gratias agens fortunæ jam parenti, quæ post tam diras insidias, in loco eo ex improvise nos sociasset. Ab eodem Malacæ pleræque intellexi, & aliarum insularum vicinarum memoranda, circa mores, & consuetudines negotiationis. Ex sequentibus hisce figuris *S. Helena* insulæ situs apparet. Item insulæ Ascensionis, ad veram (ut opinor) effigiem.

CAPVT XCIV.

Brevis insulæ S. Helena descriptio.

Insula *S. Helena*, ita dicta, quod à Lusitanis *Helena* sacro die 21. Maii inventa sit. 6. milliaria ferè complectitur, 16. & dimidio grad. jacet ad Æquinoctialis Australem plagam, distantia à Bonæ spei capite quingentorum & quinquaginta Hispaniæ mill. ac ab Angolæ sive Æthiopiæ tractu milliarium 350. & a Brasiliæ tractu 510. mill. Hæ duæ terræ viciniores sunt ac proximæ. Ipsa alta admodum ac montuosa est, nubibus ferè continuè contexta. Soli cinerea quædam siccaque qualitas est, arborumque (quæ ibi multæ sunt) naturalium ac sylvestrium lignum non nisi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ adustâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus insulæ penè omnes vexantur. Etenim hæc quibusdam in locis sulphuris substantiam habet. Antè Lusitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullumque fructus genus creverat, aquæ tantum dulcis abundantia inlustri loco. Ea è montibus cadit inque vallem

S. Helena insula apparet.

Ad eam accedunt.

Ejus altitudo ac fida statio.

Statio navium in *S. Helena* insula.

S. Thomæ navis interitus.

Iohannes Hugo Gerardus Afhusium in *S. Helena* insula compellat ac inter se pericula commemorant.

Situs *S. Helena* insulæ.

Altitudo.

Aquam fructu cunctissima copia.

vallem infinita descendit, circa facelli locum, fluitque porrò in mare per torrentes aliquot derivata. Hic vasa sua Lusitani implent, ac linteamina abluunt, jucundissimo spectaculo: Miraculi quippe instar sit aquæ suavissimæ perpetuus nitor, copiosis è fontibus inter montes in vallem descendenti, cum tota insula aridæ sit gleba, ac rupibus petrisq. undique squalleat. Lusitani paulatim animalia multa invexerunt fructusque in vallibus plantarunt, quorum nunc tanta ubique abundantia est, ut fidem ea penè excedat. Damarum ibi, caprearum, aprorum, perdicum, columbarumq. innumerabilis multitudo est. Inde cuius venatio libera, quæ nunquam exhauriri posset. Lapide aut baculo ob summam copiam ad necem licet adigere. Fructus verò fici Lusitanicæ, poma granatensia, aurea, limones, tantâ passim copia adsunt ut Paradisi cuiusdam delicias impleant, sæcundo & florente semper proventu, quod pluvia singulis diebus sexies septiesve cadens fructus riget, quos mox sol clarus illustrat, divinisque virtutibus pluvii sereniq. cæli, adaucta fertilitate. Sponte itaque propagantur fructus omnes, Lusitanorumq. negligentia sit, quo minus in eam reliqui Lusitanicæ Indiæque fructus delati sint, cum haud dubiis incrementis, ob loci temperatam qualitatem provenirent. Neq. piscium deest fortunata captura. Nam in multitudine ingenti ac mirabili insulæ subjectum mare possident, ut vel clavi adunci hamatiq. beneficio feliciter attrahas, quod in longum tempus sufficiat. Siccant hos pisces nautæ multi generis, sapore optimo, supràque omnium piscium gustatas carnes, ut homines cuncti testantur, qui hoc in tractu aliquando morati sunt. Majore vero comoditate saxa ad maris litus sal habet, qui ad præparandos condendosq. cibos sufficiat. Ut insulâ hanc paradisi quædam fortuna illustret, cum summa ac necessaria Lusitanicæ naviû refectione. Providentiâ sanè divinâ erecta altitudine eximiâ, remotâque a cæteris insulis ac firma velut cymba destituta in mediis ponti fluctibus apparet, certissimo ad recreandos nautas asylo, à qua cum aberrassent quandoq. miserrimas maximas subiverunt, ad moti Guinæ tractui, ut ibidem imbres aquæ suscipiendæ gratia expectarent, in Lusitaniam postea semimortui delati. More recepto ægri exponuntur in hanc insulam, cum orizæ, biscoccti, olei, aromatizque aliqua quantitate. Piscium carniûque copia superest. Navibus enim abeuntibus animalia quæ ob metum scopulos montesque petierant redeunt in vallem, ac facillè tum comprehenduntur. Ægri hic in sequentem usque annum remanent, quos tum naves accedentes adsumunt. Mox ferè sanitatem recuperant ob æris temperiæ, quæ eodem semper cæli ventorumque statu durat: Ceterum Regis

edicto incolis caret, ne in lapsu temporis insulam in privatos agros redigant, ac communioni huic ineptam reddant. Anachoreta ante aliquot annos hic vixerat facelli curandi gratia religionisque ergò. Verum is capreas hedulosq. mactabat, atq. ex pellibus lucrum aucupabatur. Cognita re in Lusitaniam postea abductus fuit. Item ex navibus aliquando elapsi duo Nigritæ *Caffres* ex Mollambicqua, lavè unus homo, cum duabus ancillis montibus sese rupibusq. in viis occultaverant. Hi sæcunda mox generatione 20, numero facti classe discedente insulam vastabant, plurimumq. fructibus nocebant, clausi presentibus navibus casulis suis, quas in rupe habebant, locisq. ad quæ nunquam Lusitanus venerat. Vbi eos turba nautarum vidit omni conatu captivitatem eorum procuravit, at frustra ob inaccessibleis aliis secessus, quibus continebantur. Demum expresso regis iussu capti ac in Lusitaniam devecti fuere. Hinc usque in hodiernum tempus nullos incolas habet, præter relictos ægros. Navibus eo delatis sub arbore quisque diversorium sibi instruit velumque tentorii vice extendit. Arborum multitudo maxima est, faciesque tum velut oppidi alicujus apparet. Quisque sibi ex venatu cibum parat, fructus item, pisces ac ligna, linteamina abluit, corpus curat, generali item instituta supplicatione, multorum hymnorum concentu, factisque sacris in gratiarum actionem, ob superatû Bonæ spei promontorium, devictamq. tempestatum maximarum molem. Ibidem nominatim hominum in sculpta corticebus ficuû arborum videas æternâ in memoriâ. Ea crescente arbore excrescunt item in palmi aliquando magnitudinem. Et restabant jam ab anno 1510. & 1515. antiquis ac grandioribus signata literis. Atque hæc de S. Helenæ insula sufficiant.

XXI. Maii ipso S. Helenæ die, festoque Pentecostes, post omnium rerum necessariorum preparationem vela iterum fecimus relictis 15. ægris, ac mancipiis aliquot, quæ clam aufugerant è navibus.

XXVI. Maii vespertino tempore, cum S. Mariæ navigio colloquebamur posteroque die manè cum galeone Malaccæ, pomeridiano verò tempore cum Admiralio, qui ut eum in Ascensionis insulam sequeremur mandabat. Eodem die servus nobis è navi in mare decidit, quem conati recipere nequivimus, secundo vento avecti. Eodem die vespertino tempore, Ascensionis insulam conspeximus circa quâ tota nocte hæsimus obliquantes cursum, ne eandem amitteremus. XXIX. explorabamus fundum anchoris idoneû. Prætoriam enim navis rimosa aquam multam tradebat, ita ut vix servari posset, suadente hominû turba mercium omnium in eam insulâ expositionem, ut vacuata navis tutius in Lusitaniam proficisceretur, cum &

Incolis caret S. Helenæ insula.

Nautarum in S. Helenam adventum victus.

Nomina notata in arboribus.

Discedit classis e S. Helenæ.

Ascensionis insulam aspiciunt.

Animalium abundantia.

Fructuum.

Cæli sæcunda qualitas.

Piscium copiosa.

Saxa.

Paradisi quædam delicia.

Fraxorix peti-
culum.

merces in ea insula satis essent tutæ, quod vel nec intra 20. annos aliqua eo navis veniret, ob scopulorum horrorem, præter quos insula nihil habeat. Nos propè accedebamus juxta pulchrum candidumq. litus. Ejecta bolide 30. & 40. ulnarum altitudo apparebat, licet verò propius naves terræ admoveri possent, officialium tamen consilium, qui scopulos ac petras causabantur, deterrebat: Ne turba iis invitis aliquid de mercibus statueret; cum interim sentinas duas sese è cæteris navibus mutuo accepturos pollicerentur, quarum beneficio navis salva evaderet. Etenim nobiles omnes ipsamque Admiralium sentinatio exercebat, nullâ exceptione, ut cæteri eo exemplo confirmarentur. Ex S. Mariæ navi ergo sentinam duxit, ac item è nostra, licet ea quoque non omnino firma esset, multique traditionem sentinæ dissuaderent, inspecta longitudine navigationis ac circa eandem variorum successuum fortuna: At vicit eam sententiâ supplicatio humilior, necessitatique quam patiebantur intuitus. Deliberaverat Præfectus aliquot merces exponere oneris levandi causa, aliisque in navibus collocare, si serenitas adfuisset. Verum ea occasio postea non extitit. Quæ circa infinitas per miseras laboresque transigere navigationem compellebantur, donec destinatus portus adisset.

CAPVT XCV.

Insulæ Ascensionis descriptio.

Insulæ nomē
unde.

Ejus situs.

Aqua caret.

Avium mul-
titudine & au-
dacia.

Alati pisces.

Insula hæc Ascensionis nomē habet à die Ascensionis Christi sacra. Intuenti quam S. Helenæ major apparet, at sublimi non æquè situ. Montibus tamen & collibus abundat. Octavo & dimidio gradu jacet Australis Equinoctialis tractus ad Caurū, à S. Helenæ distat 190. Hispaniæ mill., & a Linea 140. Aqua dulci ac virore frondium planè caret. Montes habet rubri coloris, ex ea terra (ut a longe spectantibus apparet) quam Hispani *Almagro* nominant. Rupibus porro aspera est, adustique soli. Multi a S. Helenæ aberrantes in hanc inciderunt, commodam ibi aquationē opinati, Verum ea (ut dictum est) nulla reperitur. Ceterum littora quædam candidissima ac pulcherrima apparent, innumerabili piscium multitudine, quorū gratiâ plurimæ quoque aves illectæ degunt. Anserum pullorum magnitudine existunt, ac libero volatu navem nostram invadebant securissime, humeris ac capitibus hominum insidentes, atque ideò capi faciles. Caro earū piscoso sapore haud æquè delectat. Illam verò audaciam ac confidentiam, nullo hominum terrore, ex insolentia iis in locis eorundem oriri credo. Circa hanc itē insulam, ac inter S. Helenæ & Equinoctialem, alati multi ac volucres pisces reperiuntur, hæc cum magnitudine,

Acervatim volant ab aquis ad 3. aut duas ulnas elevati, sustentantque se alis madefactis, siccatæ enim jam, ulterius volatum negant. Tum unda merse volatum repetit, metu piscium insequentium, quibus in prædam cedunt fugientes. Hoc modo in naves nostras subinde decidebant, destituti humore quo alas movet. Ab insula Ascensionis cursus ferè in Vpocorum tendit, ad primum usq. gradū Septentrionalis tractus, ^{Scopulus} qua in plaga scopulus jacet, qui subindè ad spectui sese offert *Penedo de San Pedro* dictus, & ad hunc usque locum hoc cursu ab insula Ascensionis 300. mill. computantur.

V. Junii lineam Equinoctialem iterum superavimus, ad conspectum Borealis astri ^{Equinoctialem lineam superant.} relati, quod à linea amiseramus, 10. grad. a Cochino. Et discedebat tum Australe sydu, Sole meridiano tempore in Austrum porrecto, qui ab alio lineæ latere Septentrionalis nobis fuerat. VIII. Junii 4. grad. ad Boream cessabat Notapeliotes ventus generalis, qui nos secundo flatu à capite Bonæ spei hucusque deduxerat, succedente pluviarum ac maliciæ intemperie. Guineæ etenim accedebamus, cujus tractus ad 9. usque grad. durat. Pluviæ ac tranquillitates in XX. Junii, undecimo gradu perseverabant, dispersis indè navibus, quas Rector tâta in malacia gubernare pro arbitrio suo nequiverat. At undecimo gradu conjungebamur, spirante ibi Boreapeliote vento, quæ ^{Generalis ventus.} generalem nominant, perpetuis in hoc tractu flatibus, usq. ad trigésimum, ac 32. grad. factò initio à sexto aut septimo. Ventus hic arctior est, semperque ei accedendum, quòd cursus noster penè omnis ad Caurum ac Boream tendat.

XXIII. Capitis Viridis altitudinè superabamus, decimo quinto grad. XXVI. insulas ejusdem decem numero. Incipiunt decimo quinto grad. porrectæ in decimum nonum. A Capitis Viridis firma à 70. mill. usque ad 160. distat, mare versus porrectæ. Ibi pontus sequitur *Sargasso* dictus. Aqua etenim omnis ^{Mare Sargasso hecbidum.} herbâ contegitur, camporum instar, vixque humor apparet, magno penetrantium navium molimine, cum omnino vis magna ventorū requiratur. Cretæ marinæ speciem herba habet, uvasque similes iis quæ crispæ vocantur, vacuas tamen. Lusitanis *Sargasso* dicitur à similitudine herbarū in puteis crescentium, quas *Sargasso* vocant. Originem harū in hoc tractu herbarū nescimus, cum nulla vicinitas insularū appareat, atq. Africæ ora quadringenta milliaria distet, & quod excurrit. Suspiciantur quidam ex fundo eam enasci, quem tamen nemo ibi explore potuit. Cum Indiam naves petunt has in herbis non incidunt, propius enim oram legunt, atq. hæc herbæ hoc in tractu tantum inveniuntur, à viginti gradibus nempè usque in 34. tantâ densitate ac mole, ut insulæ cujusdam speciem præferant. Frigidius hac plaga

Frigidum coelum hic.

Tropicus Capricorni.

Canarias vident.

hac plaga caelum est, quo modo in nostris regionibus nullam etiamnum glacie. Hanc tempestatem Lusitani summopere horrent, ac malignae hyemis loco habent. Ultima Junii altitudinem graduum viginti trium nacti, Soli ex diametro verticali opponeremur, quod Sol eadem altitudine esset. Sub Tropico Caneri navigabamus, finali cursu Solis ad Septentrionale latus, unde ad Lineam revertitur, ac porro ad Austrum. Bis item Capricorni tropicum superaveramus, nempe ad Australe latus, primum apud insulam S. Laurentii sine, ac secundo vigesimo tertio gradu, postquam Bonae Spei caput praeternavigassemus. Secunda Julii circa altitudinem Canariarum insularum profecti viginti octo ac 29. gradus numerabamus. Distant Canariae ab Africae ac Barbariae ora a 30. ad 80. milliaria, atque ad dextram remanent nobis. Eisdem insulas hoc in volumine haud omiserim describere, quod non vulgaria quaedam habeant notatuque haud indigna.

CAPVT XCVI.

Compendiosa Canariarum insularum descriptio.

Canariarum nomen.

Montium altissimum in Teneriffa.

Ferri insulae ejusque miraculum.

Insulae Canariae numero 7. a multitudine locorum ibidem primum reperorum nominatae, apud antiquos Fortunatae dicebantur. Nomina autem earum haec sunt; *Magna Canaria, Teneriffa, La Palma, La Gomera, El Hierro, Lanzarote, Fuerte Ventura.* In *Teneriffa* insula mons est *Pico de Terraira* dictus. Is multorum iudicio altissimus montium perhibetur, in 60. milliaria ad spectui navigantium patens. Augusti & Julii duntaxat mensibus ascenditur, reliquis enim anni temporibus nive squallet contextus, cum in ipso insulae vicinarumque solo nulla unquam nix appareat. Trium dierum ascensu superatur, in vertice planiciem habet, ex qua caelo sereno ac lucido circumjacentes insulae conspici possunt, licet quaedam 50. mill. distent, ac totidem in circuitu comprehendant. Tempore hoc cum ascenditur plurimi sulphuris lapides e cacumine ducuntur, ac in Hispaniam mittuntur, quales mihi in insula *Tercera* nauta ex *Teneriffa* adveniens demonstravit, lapidemque hujusmodi in rei testimonium dono dedit. In *Ferri* insula res admiratione digna supra omnia orbis miranda notatur. Maxima haec inter illas septem insulas in adusto ac arido solo nullas aquae venas habet, praeterquam circa littus maris, ubi aquae aliquid reperitur, quod tamen remotum ac exiguum, parvo beneficio, ac penè nullo insulam adficit. Ceterum Dei singulari munere erga mortales ac pecora arborem habet, cujus species ignota est, nullam similitudinem cum aliis cognitis arboribus. Foliis longis est, arctis, ac perpetuo virentibus uulla immutatione.

Hanc semper nubecula circumdat & tegit, eadem specie ac forma immutabili. Ex hac in folia assiduus humor cadit, qui limpidissimo deinceps liquore, in cupas distillat, ab incolis circa arborem constitutas, tanta copia ut non tantum hominibus, verum & armentis pecorique abunde sufficiat. Nemo miraculi huius aut fontem, aut causam recensere potest. Ad dextram harum insularum prodigium aliud intra 100. milliarium distantiam notatur. Ibi namque saepenumero insula conspicitur, quam vulgo *San Borondon* vocant; ex improvise in eam multi inciderunt, qui amoenitatem, fertilitatemque terrae summopere praedicant, hominesque eam inhabitantes Christianos esse volunt. Hispani ex Canariarum insulis profecti hanc summo studio multi quaesiverunt, verum frustra. Unde & variis narrationibus, vel magis suspitione aut exiguitatis insulae quam continuo nubes tegant, aut maris fluxu, qui naves avertat, apud Hispanos tractatur, cum tamen compertum sit pro vero, insulam extare, ac in rerum natura esse. Canariae fertiles admodum sunt, ac fecundae omnium rerum ad victum pertinentium, frumento, ac excellentissimo vino inclytae, quod inde in alias orbis partes defertur: Sacharo item celebres sunt, a mercatoribus Hispanis, Lusitanis, aliorumque locorum ideo frequentatae. *Stapelam* sive conventum Indiae navium habent, quibus ibidem vina, caeteraque necessaria praeparantur. Pecore, ac camelis abundant. Ab Hispanis hodie habitantur, mixtiq. iis indigenae sunt *Guanche* vocati, ac longa consuetudine in Hispanorum mores iam transscripti. Caput *Canaria major* est. Ibi Episcopus degit, cum inquisitione, & Regii tribunalis audientia, manante ex eadem imperio in reliquas Canariarum insulas.

VII. Julii altitudine triginta duorum graduum generalem ventum Boreapelioten amissimus, adepti malaciam ac apparebat etiamnum herba illa *Sargasso* quae mare totum ibi tegit. X. ejusdem secundum ventum recuperavimus, trigesimo quarto gradu, mare item syncerum, relictae herbarum ista colluvie, XII. altitudine 30. grad. eramus, qua insulae *Corvo, Tercera*, ac *Lisbonae* fluminis situs notatur. Omnibus hisce diebus multae nos tranquillitates vexaverat, posteroque die Occidentalem ventum nacti fuimus prosperum, multique tum volucres pisces apparebant. *Asellorum* minorum magnitudine. XXII. eodem vento insulam *Flores* dictam conspeximus, & eam quae *Corvo* dicitur, vicinam superiori. Inde ad Eorum, usque ad *Tercerae* insulam 70. mill. computantur. Hoc tempore homines in navi nostra debilitati longis diuturnisque miseriis, ac fame exhausti, quod omnia penè corrupta essent, quae ad victum pertinebant, variis morborum generibus, circa oculos, pectus, ac gingivas putredine adfectas

Prodigium insulae Borondon.

Vinum Canariarum inclytum.

Insulae Flores aspiciunt.

Navium fortiorum misceria.

adfectas deterrimè vexabantur. Nam & multi dulcioris aquæ inopia orizam cum marina decoquebant. Reperiebantur ergò aliqui emortui sub foris, jam triduanii aut quatruiduanii, rigente cadavere, lugubri sanè spectaculo. Quatuordecim ità nobis homines perierant pervulgato inter mancipia ac liberos malo. Eodem die circa vesperam cum insulis *Corvo* & *Flores* accederemus vela tria aspeximus, quæ consternationem haud parvam nobis intulerunt. Petebant enim Prætoriam classis nostræ, cumq; ea; item alteram ex classe, tormentis agebant diu, quo argumento Britannorum myoparones esse facile collegimus fluente cum Anglicis signis aplustro. Triginta vasorū myoparonem hujusmodi arbitrabamur. Nocturno tempore nos insequēbatur, quo Lunæ clarā luce propter insulam *Fayal* navigabamus, posterorūque die inter *S. Georgii* insulam quæ ad dextram erat, ac insulam *Graciosam*, quæ ad sinistram manebat, insequēte nihilominus Anglorum manu. Deliberabant ii, Myoparorūq; unus recessit altum petens, arbitratus navem aliquam defectā etiamnūm à tergo herere. Verum mox rediit, communicatisq; consiliis navem nostram ex occasione cui *Sancti Georgii* insula inferior erat invadunt, ut terræ nos impellerent, navique damnum memorabile inferrent. Parumque id mali aberat. Etenim animosè Britanni tormentis ac balistis nos petebant, quibus ea periculū manifesta ratio timorem ingentem inculserat, consternatis omnium animis; rudentes ac vela tormentorum illi ictus vastaverant, navem ipsam non itēm. Nemo ex nostris sese audebat ostendere, tantūque in navi strepitus erat, ut confusionem quandam rerum hominūque dixisses, tormentorūque emissō uno, eidem denuò implendo vel horam tribuere cogebamur. Reliquæ naves nulla nostri cura sublatis velis quanta poterant cum vi portum petebant. Appropinquabamus interim *Tercera* discessitq; ergo classis Anglorum, infinito nostro gaudio. Ceterū fodiebat animos nostros alia sollicitudo, nempe super ipsius *Tercera* statu, quomodò enim ea insula teneretur ignorabamus, quòd nec classis ulla Lusitanorum consueta appareret, Anglique (ut dictum) liberrimè ad eò vagabantur. Non minor insulam *Terceram* anxietas tenebat. Suspiciantur etenim incolæ hostes nos esse, ac ex classe Anglorum *Tercera* occupandæ causa missos, quòd Britanni deducto aplustro nostris sese junxissent, ac velut ejusdem classis adventarent. Ergo insulani dromades duas eo a Rege missas ut navibus Indiae voluntatem suam indicarent emittunt, quæ nos specularentur, eaq; postquā amicas cognovissent, propius nullo metu accedebant. Anglorum navibus ea præda visa est. Itaque anteverunt nos ac dromades petunt, quibus amicitia imago imposuisset nisi tor-

mentis è nostra classe significati fuissent animi partiū, dato signo quo moniti terra sese occultarent. Angli ubi id animadvertunt in mare proveci nos relinquunt, dromadesque accedentes nunciant insulanos omnes in armis esse ob *Draeckii* Angli metum, qui (ut ex Portugallia allati rumores ferebant) insulam meditari invadere. Nunciabant itēm infaustum classis Hispanice Britannico bello destinatae successum, Anglosque *Lisbonæ* sese portis ostendisse. Velle ergò Regem ut *Tercera* stationē subiremus, ibique alia ejus consilia expectaremus, quòd in *Lisbona* navigatio haud tuta esset. Merore hæc res affecit classem omnem. Periculosa enim circa *Terceram* classium statio est, patulo mari, quam naves Indiae nunquam experiuntur, emittentes tantum scaphas recreationis, ac refectiois causa, ipsæ interim cursum obliquantes. Sed premebat regis mandatum, ac à *Cómerlandio* Anglo manifestum periculum, qui subindè quibusdā bellicis navibus comitatus, mare hoc infestum reddebat. Ergo 24. Julii *S. Jacobi* die naves nostræ sex numero, quinque nempe ex *Orientali India*, ac una *Malaccæ* Anchoras emittunt, stationē subeuntes sub arcis præsidio, antè urbem *Tercera* Angram: Indè mox dromades tres aut quatuor emissimus, quæ Regem de adventu nostro certiores facerent, ac consilium peterent. Magno hanc stationem metu tenebamus. Augusti etenim mensis initio summus ibi procellarū impetus sævit, nulla defensione aut tegumento, cum ventus ab Austro & *Orientaliore Australi* plaga fluit. Tum navibus sæva vis incumbit, præcipue *Orientalis India* grandioribus, & ob oneris nimietatem regimini ac moderationi ineptis.

Quarta Augusti nocturno tempore ingruente *Australi* vèto altano naves procellis concussæ magno in periculo versabantur, ne ad terram dilaberentur, ac ita dissipatæ confectæque interirent. Tormentis auxilii necessarii testimonia reddebāt, cum omnes navium officiales penè in terram, more *Lusitanorum* haud probo, vulgari tamen, egressi essent, relictis tantum in navibus mæcipiis quibusdā ac mesonautis. Strepebant per urbem campanæ omnes, oppleraque ea fremitu dissono, clangoribus maximis turbabatur, cum maris commota sævitia, neque insulanos ad navium, neque nautas ad insulæ accessum permetteret. Navis nostra *S. Crucis* in terram sæpenumero vergebat cui illisa haud dubiè disrupta ac penitus vastata exstitisset. Avertit id malum Deus. Navis *Malaccitana* rudentibus ruptis cum non sufficerent homines qui in navi remanserant reparationi, ac alterius anchoræ emissioni, detruncatis multā vi malis in rupes deseivit, aqua usque ad superiores foros protinus merfa. Tum velut pacatā maris iracundiā ventus in

Caurum

Mors.

Britannorum
naves classem
invadunt.Eamque qua
Joānes Hugo
navigabat pe-
tunt.Periculosa
circa *Tercera*
ram statio.Quam tamen
necessitate
volente classis
India subit.Tempesta
ingruens
addit.

Malaccitana
navis perit.

Caurum fluxit, savitiâque ipsa undarum conticuit. Quæ aëris immutatio ni accidisset, eandem fortunam cæteræ quoque naves perpetiebantur, jam decreta malorum funiumque dissectione, salvandorum hominum gratia. Hac Malaccitanæ navis submersione multæ merces opulentissimæ peribant, quod ea ditissima sit, polleatque Moluccarum, Chinæ, ac aliarum insularum opibus. Ita terribimo tri siq. spectaculo fluebant passim Damasceni panni, vestes sericæ, Porcellanæ, aliæq. similes merces, pretiosa rerum facie conlecto littore undisque huiusmodi sarcinis. Quasdam sanè res servarunt ex iis quæ ad manum erant, ac tempore per urinatores aliquid Piperis, Caryophyllorum, ac Macis eduxerunt. Verum maxima pars bonorum interierat, quæque restabant corruptione infecta erant. Includebantur reliquæ mox *Alfandega* sive Telonio regio per Regis curatores, ut vectigal regi ex jure suo salvum esset, miserabili conditione eorum, qui post trium annorum inenarrabiles fatigationes, ac extremam miseriam, in Malacca (ut alias narravimus) perpeffam, nunc naufragi, à curatoribus Regiis summum jus obtendentibus, ex corruptis iis facultatibus, ne obolum quidem impetrare poterant, licet cautionem vectigalis nomine abundè offerrent, ut eo modo vitam, quam vix aliter tueri poterant, sustentarent. Quinimò dromades se pollicebantur instructuros, ac debita fidejussione præstita, bona in Telonium Regis delaturos, suo periculo, à frustra, cum Regii Curatores classem à Lusitania præfidiariam affore identidem recenserent. Demùm Piperis conductorum importuna efflagitatione, licentia conceditur cuique imponendi facultates suas, quibusvis navigiis, ac Lisbonam in domum Indiæ deferendi, postquam ibi per annos duos ac dimidium hæssissent miseri homines in summa inopia, ac suprema rerum desperatione. Largitione autem maxima opus est, circa huius telonii præfectos, ut mercium quam citissimè vectigal describatur, ac numeretur, aliter trium ferè quatuorve mensum cunctationem subeas. Elegantiæ si quid naves habeant, id magistris vectigalium ferè cedit, cum quibus licet ipsi pretium sese daturus polliceantur, nulla tamen huius rei nomine legis actio est.

Octavâ Augusti deliberationem inierunt navium moderatores cum insulæ gubernatore, disceptantes quid porro faciendum esset inclinante anno in tempestates metu similis naufragii, quod modò accidisset. Navis ergo cujusdam validæ præsidio, quam *Galeonem* vocant, quæ eo tempestate delata erat, cum Brasiliam peteret, Gubernatorem ejus terræ vehens, abitum concludunt, licet absque Regiæ sententiæ arbitrio. Magno in timore vela dant. Ego amicus factori Malaccitanæ navis, precibus ejus motus, cui

adjumento esse volebã, & quod Piper omne ad eisdem magistros pertinet, rebus meis ordinatis per eos qui discedebant, privatis commendationibus in insula remansi, expectaturus, dum bona servo, iisq. intendo, quorû bonam partem per urinatores eduxeramus, Regis promissam præfidiariâ classem. At hæsit ea, nosque triginta mensium fastidiosissima mora confecit, ingenti sociorum calamitate, ac prava circa marinas res Lusitanorû curæ argumento. Trigessimâ Augusti eadem naves pariter insulæ accesserunt, sine anchoræ tamè emissionè; hætenus usæ fuerant adverso vento, aquæque premebantur inopia. Ea erat reditus ratio. Pridie Anglus Commerlandius sex aut septem navium classè Terceræ littora præternavigaverat, jamque oculis erepto eo naves Indiæ commodè se proripiunt, adsumptis adhuc quadringentis Hispanis ex insulæ Terceræ præfidiariis. Usæ prospera navigatione intra xi. dies flumen Lisbonæ subeunt, magna omnium cõgratulatione. Quod si diem unum etiamnum hæssissent extra flumè, Capitaneo Draeckio classè quadraginta navium succincto, ac Cascajo admoto eum ipsæ anchoras tollerent, triremium vi abductæ, in prædam cessissent. Quæ rerum serie facile huius navigationis summa difficultas considerari potest, inter belli, maris, cæliq. mala, cum earum rerum quæ ad nauticam facultatem pertinent tenuissima cura: Vt prodigiosus quodammodò adventus navium Indiæ hæud immeritò haberi possit.

CAPVT XC VII.

Aforum sive Flandricarum insularum descriptio.

INsulæ *Afores* seu Flandricæ septem numero jacent *Tercera* nempe, *S. Michaelis*, *S. Mariae*, *S. Georgii*, *Gratiofa*, *Pico* & *Fayal*. Reliquæ duæ *Flores* & *Corvo* Aforum nomine non cõprehenduntur, licet hodie sub eadem gubernatione pariter novem insulas statuunt. *Afores* autem ab Accipitrum multitudine dicuntur. Primum earum copiam inventæ habebant, nunc nulla huiusmodi avis apparet. Flandricas verò à Flandris vocant. Primi quippe habitatores insulæ *Fayal* Flandri extiterunt, hodièque ibi etiamnum familias habent, hominum gestu ac capillo Flandris similibus, manetque torrenti nomen in loco quem colunt. *Ribera* enim *dos Framingos*, id est, Flandrorum torrens dicitur. Caput insularum *Tercera* est, dicta vulgò *Insula de Jesus Christus de Tercera*. Milliaria quindecim aut sedecim complectitur, altissimo æditoque rupibus solo, ut invicta habeatur, cinctâ undique velut muris, nativo opere, quo deficiènte validum continuò propugnaculum succedit. Portum sinumve defendendis navibus aptum non habet. Ante *Angram* tamè urbem

Joanes Hugo
ceteris discedentibus in
Tercera manet mercium
Malaccæ navis causa.

Insulæ Flandricæ septem,
Nomina.

Caput insularum
Terceræ.

Anger sinus. mare lunari flexu patens, velut oris hiantis forma, sese in aliquem portus speciem sinuat. Inde civitati nomen, ab ore aperto vel bicorni Luna, cuius formam Lusitani *Angra* vocabulo appellant. Ab una parte ubi se velut cubitus extendit montes duos habet

Bresijl Mons. *Bresijl* dictos, qui in mare excurrunt ea figura ut procul tanquam ab insula seuncti appareant. Altissimi autem sunt, ita ut visus sereno caelo ad 15. usque mill. libere excutrat. Duæ ibi lapideæ columnæ stant, ex quibus custos, adventus navium, insulae demonstrat. Quæ enim ex Occidentali parte, Australivè, India utraque nempè, Brasilia, Guinea, Capite Viridi, aliisque locis veniunt, ex Occidentali columna sublatis vexillis notantur, quæ si plures quinque numero sint majore vexillo classicoque signantur. Ex Orientali columna sublatis ad eandem notam signis naves ex Portugallia, aliisque Orientalibus locis, sive Septentrionalibus venientes cognoscuntur, cum columnæ hæc ob altitudinem urbi universæ conspicuæ sint. Ita nihil ex mari novum, quod non continuo omnem insulam pervadat. Nam & per omnes montes mare spectantes, tales vigiliæ dispositæ Gubernatori, Ducibusque insulae significant; Ne quid detrimenti capiant. Ad pedem præacti montis *Bresijl* arx jacet, quæ alteri castello ex diametro respondet, in sinus suprædicti defensionem: Ne qua navis absque arbitrio castellorum aut exeat aut intret. Metropolitana insulae civitas *Angra* reliquarum quoque insularum *Aforum* caput Cathedrali honore, Gubernatoris, Tribunalisque juridici autoritate pollet. Ab hac urbe ad Borapelioten distat tria mill. altera urbs *Villa de Praya* dicta, id est, Littoris civitas. *Praya* enim littus sonat, ipsiusque oppidi situs littoralis est, frequentia negotiationis tenui, quod portu planè careat, nisi tempestate eo delatis navigiis, quæ ibi bona sua *Angram* porro deferenda exponunt. Est ea muris cinctæ, satis proba fabrica, populosa minus, agricolæ cives habet. Ager vicinus frumeti feracissimus est. Ceterum universa insula admodum jucunda frumenti multum habet ac vini. Exportari tamè vina nequeunt, quod tenuiora sint, ac firma parum, plebi ideo in potum cedunt, cum ditiores vinis ex *Madera* ac *Canaria* utantur. Piscium, carniùm, animalium, aliarumque rerum necessariorum in necessitate quæ insulae sufficeret copia est. Oleo duntaxat ex Lusitania adventitio utitur; item sale, ollis, patinis, figulina supellectile, aliisque hujusmodi utensilibus caret. Fructus fert; Persica varii generis ac numerosa in miraculum usque copia; Cerasa, pruni, nuces, castanæ parvo numero sunt. Verum poma, pira, mala aurea, limones, &c. sufficiunt. Herbas omnes, plantasque, brassicam, raphanum, &c. certo statoque anni tempore præbet. Præcipuus

hic fructus ac singularis sub terra, raphani aliarumque radicum instar crescit. Plantæ arbores sunt vinearum formæ, foliis tamen diversis; terræ incumbunt. Fructus *Batatas* vocant, libræ magnitudine, parvi ibidem pretii, plebi in optimum ac præstantissimum alimentum serviunt. Major iis in Lusitania dignatio est, quam copia in Tercera imminuit. Alius hic fructus videtur frumenti modo seminatus, ex radice graminis sive foliorum crescit, spherica forma penè, pisi instar. Gustum suavem habet bulbo-castanis similem, duriore tamen cortice. In aliis regionibus magni fit, hic ob multitudinem vel porcis projicitur. Eadem in Insula passim planta invenitur, altitudinis virilis stature, nullo fructu, cum duntaxat radix mollis ac flava in aureæ comæ, sericive teneritudinem deducta, ab incolis ad lectorum tomentorumq. implementa serviat, plumarum, lanæque loco. Curiosus aliquis (ita opinor) ex eadè materia textile aliquod opus facile concinnaret. Ceterum præcipua negotiatione hinc Angli, Scoti ac Galli glastum quo in coloribus utuntur petunt, cum pannorum aliarumque mercium permutatione. At Anglis commercia postmodum interdicta sunt. Aves sylvestres insula multas non habet. Eæ quas *Canarius* vocant ubique magno numero volitant. Inde multi aucupes circa earundem distractionem hic occupantur. Coturnices etiam plures habet, aves domesticas, Gallinas Africanas, &c. Venandi hic nullum studium, quod terra duntaxat Cuniculos quosdam alat. Piscium æstivo tempore magna copia est, nam hyberno mare piscationi haud commodum; Ianuario etenim, Februarii, Aprili, Martio, ac etiam Septembri mensibus, id variis procellis commotum fremit. Terra ipsa montuosa, multis locis deserta, arboribus ac sylvis inculta, itineribus haud æquè patet. Rupes undique asperimæ eminent, velut in Adamantum aculeos porrectæ, ut plantam permeantis secare valeant. Eæ etiamnum vineis consistæ, æstivo tempore, densis foliis conspectum omnem impediunt, mirabili naturâ inter saxa & scopulos fixis radicibus, velut inaccessibili summitate. In campis, locisque planis vinea non crescit, gaudetque petris, quibus ex eo proventu magnum pretium est. Terra plana, quæ in quibusdam locis multa est, præcipue apud *Villam da Praya*, frumento ac glasto felix habetur. Ideo incolæ exotico opus non habent, nisi summâ anni sterilitate, licet præter habitatores vexilla XIII. Hispanica tantandis finibus eodem frumento alantur. Miraculo tamen sit frumentum aliisque insulae fructus non durare supra annum integritate proba: Quæ anni spacium superant ea corrupta minimi valoris sunt. Ut tamèn frumentum custodiant incolæ, id ipsum

Columnæ ex quibus insularis signum datur adventu navium

Arces.

Villa de Praya in Tercera insula.

Ager insulae frumenti ferax.

Piscium copia & carniùm.

Fructus.

Batata.

Insulae descriptio.

Quæ radice tomentum impleant.

Præcipua ex glasto negotiatio.

Canariæ aves.

Hyems.

Rupes Tercera.

Quæ vineis habent.

Hispanicum præsidium.

Frumēti fer-
vanti nitra
talia.

Boves Tercera
rum quæstu
habentur.

Solum con-
cavum.

Terræ motu
crebro con-
cussum.

Fontes calidi.

Fōs qui lignū
in lapide in-
mutet.

Cedrus.

Ligna varia.

Lignū Teixo.

idipsum sub terra condunt, ad quatuor vel quinque mensium spacium. Estque singulis civibus in platea certa etiam ad usum effossus puteus rotundas, terrā levi duntaxat operā educta, orificio viri descendens capaci, formatoque operculo cui nota domini insculpta stat. Hujusmodi fossæ frumentum suum quisque quod habet post mensem Julii imponit, terra ac operculo tegit in Nativitatis usque domini tempus. Tum educunt idem integrum & incorruptum omne incolæ, licet quidam tantum educant particulatim quo uti velint, reliquumque eodem in puteo relinquant. Post supradictum hoc defossionis consummatum tempus, durat per reliqua anni tempora, in cistis aut arundineis cupis, nullā movendi necessitate. Ceterum insularis præstantissimum ex bubus lucrum est. Illi cornibus grandioribus cunctos Europæ boves pulchritudine ac specie longè superant. Nomen omnes proprium habent, eoque a domino evocati inter armenta degentes accedunt. Solum altum ac collibus frequens hujus insulæ concavum quis diceret, ita fonus aliquis incedenti, velut è cavea, occultisque subterraneis speluncis respondet. Sanè terræ motu crebro concutitur. Ignes quoque ac flammarum spiracula habet. Nam & hodiè in *Tercera* ac *S. Michaelis* insula loci inveniuntur, ex quibus vapores fumosi assidue oriuntur, adusto undique solo. Item fontes in quibus ovum velut ignis beneficio coquas. In *Tercera* insula tribus mill. ab *Angra* fons occultā quādam proprietate lignū omne injectum lapidescere facit, temporis lapsu, ut ipse experimento cognovi, ex arbore cujus radix ab ea parte, qua aquam fontis tangebatur in petram durata erat, altera verò ita constituta, qualiter cæterarum arborum radices apparent. Ligna diversa ac præstantissima præbet *Tercera*, imprimis Cedrum, tanto numero, ut vilitèr in naves, carros, ac struendo foco consumatur. Aliud genus ligni ibidem est *Sanguinho* dictum, pulchro, sanguineoque colore. Sunt & ligna alba ac flava genuinis optimisque coloribus. Undè multi hic artifices elegantiora ex variis lignis fabricant, cistas, promptuaria, scriptorias thecas, &c. quæ in Lusitaniam mittuntur, expetita præsertim a classe Indiæ Hispanicæ, quæ hic semper sese reficit. Nam in Lusitania ac Hispania opus hoc elegantissimum est, ac amatum summopere, quod tamen capsulis artificiosisque Nutenbergensium operibus cedit: Sanè ligni varietate genuinoque colore pollet. Præter relata enim ligni genera ex classe Hispanicæ Indiæ alia insuper advehuntur, versicoloria, in jucunditatem adspectus admirabilem, quem nec pictura elegantius posset adficere. Ceterum insula *Pico* 12. mill. à *Tercera* distita ligni quoddam genus fert *Teixo* dictum, quod

amplissimum ac regium lignum est. Nam & regio edicto cavetur: Ne quis illud violet, cum ministri regii duntaxat ejus secandi curam habeant. Est autem duritie summa, colore introrsum rubro, coccineo undulato, pulchritudine eximia; quæ temporis longitudine etiamnum augetur. Has insulas omnes Lusitani habitant. Post Lusitaniam tamen nuperos motus Iberum militem *Tercera* suscepit, cum ejusdem nationis Governatore. Illud præsidium propugnaculis ac castellis infidet, Lusitanorumque neminè injuriā aliquā adficere. Miles quippe nullus absque venia extra urbem in agros abit. Inde viarum omnium continua securitas per universam insulam. Advena insulam circuire aut obequitare non potest. Lusitanorum ita edicta habent, sed vel peregrino mercatori vicus olim in urbe adsignabatur, in quo merces suas venderet, atque ex eo non discederet. Hodiè liberiore ambulatione urbs tota agrique patent, interdita etiamnum oræ collustratione. Nobis ea singulari Governatoris benevolentia concessa fuit. Itaque bis equis à Governatore oblatis insulam circulari conspectu hausimus. Cum enim sub Regis ministerio haberemur, tanquam Lusitani indigenæ reputati, nulla majore difficultate incedebamus. Governator tum à me obnixè petebat totam ut insulam delinearem, cujus illè imaginem ad Hispaniarum Regem emisisset; At eam molestiam laboremque excusationibus removebam. Civitatem tamen *Angram*, cujus hic exemplar vides, figurā ipsa ad Regem missa, delineabam cum castellorum ac propugnaculorū situ; eo modo benevolentia Governatoris insinuatus. Degebant nobiscum eodem in diversorio Gallus & Scotus mercatores, qui pari circumspiciendæ insulæ studio ardebant, verum Lusitanis denegantibus, atque timentibus, Ne aliquis explorator temerè accedat. Ut ad insularū descriptionem revertamur. Aër hic ubiq. bonus est. Morbi patrii pauci tamen sunt. Sideratio Lusitanis *O Ar* quæ hominem debilem ac claudum reddit ex omni parte corporis, aut aliquo ex mēbro. Sanguinis suffusio Lusitanis *O Sanguis* cum subito in vultu circa oculos, aut alia corporis parte sanguinei tumores exoriuntur. Duo hi morbi præcipui sunt, ex tempestatibus, procellis, humiditate locorum, ac vehementi ventorum flatu procedentes. Nam tanta hic vis ventorum est, ut ferrum ac saxa ædium penitus consumat. Ipse vidi in *Telonio* Regio quod ante sex annos ædificatum fuerat, ferreos clathros, crassitudinis brachii ad straminis tenuitatem redactos, ipsosque lapides adesos, ac ad nihilum deductos. Ideo fere in frontispiciis ædium lapides collocant, quos circa lirtus insulæ sub aquis latentes eruunt. Ii validius cōtra ventos durāt. Insula præter, suprascriptas civitates vicos

Præsidium
Hispani Tercera.

Insulam Johanne Hugo inspicit.

Civitas Angra delineatio per Joannem Hugonem

Morbi Tercera.

Ventorū vehementia.

Vici Tercerae, vicis complures habet, nempe *S. Sebastiani*, *S. Barbara*, *Altaves*, *Gualvam*, *Villam novam*, aliasque mansiones, ita ut ubique culta sit exceptis sylvestribus locis quae tantum absunt a cultura ut transiri nequeant. Praecipuo quaestu glastum incolae tractant, nempe qui agricolae sunt, atque preparationi glasti sese dedunt. Caeteri ex classibus Indici, Brasiliae, Capitis Viridis, Guineae aliarumque regionum lucrum captant. Tercera opportuno situ fere cuncta navigia lucrosissimis navigationibus celebrata excipit. Ibi tum incolae victum, merces quas habent, fabricataeque reulas distrahunt, advenientibusque divendunt; eo tempore in Terceram cunctis insularum vicinis commerciorum gratia comitantibus. Angli hinc praedatoris lembis continuo mare exercent, spoliandis navigiis, quae ad hanc insulam divertunt. Adeo nunc plures classes insidiarum metu haec insulas evitant, magnis incolarum dispendiis, gravique navium incommodo. A Tercera ad Notapelioten 27. aut 28. mill. distat *S. Michaelis* insula, in longitudine penes 20. mill. habes, vicis, mansionibusque frequens. Lusitani eam colunt; eodemque aere, similibusque rebus ut Tercera fruitur. Praecipua urbs *Punta Delgada* dicitur in qua Britannorum, Scotorum ac Gallorum maiore frequentia, quam in Tercera, glastum; ob eundem ibidem eximiam copiam, supra bis centena Quintallorum millia singulis annis, distrahitur. Frumenti quoque feracissima est, ut saepe aliarum insularum inopiam sublevet. Nullos eadem portus habet. Altum undique mare fremit, minusque tutum quam circa Terceram: At nullum ibi porro propugnaculum prohibet, quo minus ingruente tempestate plenum oceanum petat periculi vitandi gratia, quod circa Terceram non conceditur. Ideo advenarum classes *S. Michaelis* libenter petunt. Vexillum item Hispanorum ad custodiam urbis *Delgada* arcem servat. Ab insula *S. Michaelis* ad Austrum 12. mill. distat insula *S. Mariae*, 10. aut 12. milliaria circuitu, nullo commercio praeterquam figulinae terrae celebris. Glasto enim seu *Pastello* caret. Ea tamen quae ad victum necessaria sunt affluunt. A Lusitanis habitatur. Hispanis praesidiarii non tenentur, quod scopulis immanibus circumdata, ab incolis satis superque servari queat. Eo tempore quo in Tercera morabar *Commerlandius* Anglus aequationis ac victus gratia hanc insulam petebat; Sed idem magna suorum clade, acceptoque vulnere ab incolis, discessit. A Tercera ad Circium *Graciosa* inf. 7. aut 8. mill. distat insula *Graciosa* dicta; 5. aut 6. milliaria duntaxat complectens. Amena admodum ac jucunda, fructus fert varios, quibus & Terceram ipsam instruit. Lusitanos habet incolas, nullos vero custodes milites, quod ob exiguitatem, praesidii

sumptus ferre nequiret. A Tercera ad Corum, post 8. vel 9. mill. *S. Georgii* insula conspicitur, longitudine supra 12. mill. arcta tamen duorum aut trium milliaria latitudine. Montibus frequens est & sylvis. Pastelli aliquid habet. Incolae agros colunt, & fructus, quos subinde in Terceram devehunt. Cedrum arborem abunde fert. Ejus ligna a Tercera artificibus, qui situs causa ibi degunt, valde expetuntur. A *S. Georgii* terra ad Africum insula *Fayal* jacet, quae 17. aut 18. mill. continet, post Terceram & *S. Michaelis*, tertio loco celeberrima. Nam omnium rerum ad victum necessariorum adundantiam praestat. Armentis & piscibus adfluit, ipsamque vel Terceram instruit. Glastum item habet, ac ab Anglis ideo frequentatur. Statio praecipua circa hanc insulam apud *Villam Dorta* est, ibi item naves vasto mari obiectae jacent. Civitati arx parum firma adjacet. Quod autem incolae conquerebantur de magnitudine sumptuum, ac praesidii molestia, offerentes ipsi custodiam insulae ex suis, Rex Hispanos milites abduxit. Caeterum *Commerlandius* post tenuem defensionem, ortamque inter incolas dissensionem insulam cepit, castrum destruxit, tormentaque salo misit, abductis quibusdam dromadibus, seu ut vocant *Caravellis*. Ideo correptis principibus castigatisque a Rege, novum admiserunt militum ex Tercera praesidium. Plurimi hic Belgae habitant, verum jam longa consuetudine Lusitanica lingua utentes, quod naturales Belgae emortui sint. Valde nostrates amant eosdemque lubenter conspiciunt. A *Fayalo* 3. mill. ad Notapelioten, & a *S. Georgii* insula 4. mill. ad Austrum, ac a Tercera ad *Mesolibonorum* 2. mill. insula *Pico* jacet 15. mill. longitud. Nomen habet a monte *Pico*, qui altitudine Montem *Pico* Canariae superare dicitur. In insula Tercera sereno caelo conspici facillime potest, ut vix milliaria distare videatur, cum 25. mill. fere distantia computetur. Nam in extremitate insulae *Fayalum* versus jacet. Vertex ultra nubes tendit, cum mons nubibus caeli, & horrifonte tectus sit. Fama huic insulae inde magna. Fructifera est & lighum fert copiose, Cedrum nempe, ac pretiosum illud quod *Teixo* vocant. Hic & naves quaedam fabricantur ob ligni copiam. Pecora habet, ac vini multum, fructusque praestantissimos, inter quos & mala aurea sapore excellenti, Tercerae, ac Lusitaniae hominibus summopere expetita. Caput harum insularum civitatem *Angram* a me delineatam adjicio. Ibi statio navium, Mons *Bresijl* & Arces apparent.

CAPVT XCIIIX.

Insula Corvo & Flores.

A Tercera ad Occidentem, usque ad insulam *Flores* 70. mill. enumerantur. Septem

Septem mill. complectitur, nihil commercio dignum fert præter glastum. Pecudes nutrit copiose, patet omnibus advenientibus, etiã Anglis, quod incolæ eos arcere nequeant. Ab hac ad milliariis differentiam exigua insula jacet circuitu tria aut duo mill. continens *de Corvo* dicta, à Lusitanis itẽm habitata. Inter has duas insulas aut circa eas Anglorum naves ferè continuè versantur, expectantes classes Indiae Occidentalis. Nam illis hæ ex Flandricis insulae primùm apparent. Incolæ parum inde feliciter vivunt, objecti prædationibus, ac bonis sæpe exuti. Tercera jacet 39. grad. eadem altitud. qua Lisbona, distatque à Lisbona ad Occidentem ac Orientem 250. Hisp. mill. Atq; hæc de Flandricis insulis sufficiant, quæ alias nostratibus satis innotescunt.

CAPVT XCIX.

Gesta quaedam memoria digna, eo quo in Tercera morabar tempore.

ANno 1589. secunda Octobris in insula Tercera civitate *de Praya* duo homines extra urbem in campis prope muros fulmine in mortem adacti interierunt.

XIX. ejusdem in Terceram venire XIV. naves ex Occidentali India, oneratae *cochenilla*, tergoribus boum, auro, argento, margaritis aliisque mercibus. Quinquaginta numero fuerant cum ex *Havana* insula discederent, verum canalibus exitu, ex iisdem XI. sæva tempestas oborta confregit, cæteræ etiamnum dissipatae, huc illucque vagabantur. Postridie ex eadem classe navis ut stationem subiret insulae propinquabat, at in obviam Anglorum navem, quæ tria duntaxat tormenta habebat, cum incidere, ipsa duodecim ejusdem generis balistis, quas *Gorelingus* dicunt instructa, obortum fuit certamẽ tormentis emissis. Etenim à longè ex insula concursum hunc speculabamur, mittebatq; Gubernator lembos duos cum scelopetariis in auxiliũ: verum ii antequam accederent nobiscum viderunt navem ab Anglis quassatã, ac fundũ petentem, erectis velis, nulla eminente reliqua parte: Ab Anglis ferè triginta homines cum Capitaneo scapha excepti, ac in terram expositi fuerunt, pereuntibus etiamnum pene 50. hominibus, ac divitiis, bis centenorum millium Ducatorum, circa aurum, argentũ, & margaritas fœdè submersis. XXVII. quatuordecim supradictæ Sevillam profectæ propè Hispaniarum à Britannis interceptæ in Angliam abductæ fuerunt.

Hisce iisdem diebus Commerlandius Anglus circa has insulas navigabat, crebroque ad *Muscetti* (tormeti genus est) ictum stationi *Angra* accedebat. Tum & *Graciosa* ac *Fayalum* adivit, ut narravimus, dromadesque multas abduxit, consternatione universali insularum. Post tres quatuorve

ab ejus discessu dies, in *Fayalum* venerunt sex Indiae naves, sub duce *Johanne Doryus*, quibus 14. milliones auri argenti que vehentur. Ibi exposito onere, refectisq; properè navibus, ac mox eodem resumpto, nullo postea discrimine in Hispaniã adpulerunt. Reversus Commerlandius ereptam tanti lucri fœlicitatem doluit.

Mense Novembri duæ ingentes naves in Tercera venerunt: Prætoria nempe & Viceprætoria classis argenti. Dispererat easdem hyems procellosa magno naufragii periculo ut sentinatione salutem tueri cogerentur, & sæpenumero Britannorũ adventum exoptarent, quibus vitæ servandæ gratia libentè omne Argentum concessissent. Verum Commerlandius licet eo in tractu velificaret, iisdẽ tamen nunquam obvius fuit, ut inde magnas post miseras stationem *Angra* subiret. Ibi citissimè exoneratæ magnã opũ vi, supra 5. milliones argenti ostendebant, in laminis 8. aut 10. librarum; connecto promontorio, littorẽque argenteis laminis, ac cistis Realorum signatorũ plenis, maximã videntium admiratione. Millio decies centena millia Ducatorum valet; & excipio etiamnum margaritas, aurũ, gemmas, aliæque pretiosa registris nondum inscripta. Admiralius hujus classis erat *Alvarus Flores de Quiniones* æger tum ex morbo Indico, ex quo deinde Sevillæ obiit. Hic literas à Rege amplas habebat, cum imperio maris in omnes naves, ac terras, ad quas veniret. Summo ergo honore à Tercera Gubernatore susceptus. Hic cum Gubernatore deliberans, consilium inquit ob infirmitatem navium Britannorũque incursiones, mittendi naves duntaxat ipsas vacuas in Hispaniam cum milite prædiario, ut Rex certior factus argentum, ac opes classis securè curaret Sevillam vehi. Eam ob rem custodiendo argento, corporisq; curandi gratia in Tercera remanebat *Alvarus*. Hic sexaginta millia *Ducatorum* in margaritis, privatis opibus suis reservata habebat, quas quidem nobis venales offerebat, receptis pro iisdem aromatibus, seu nummis per epistolam collybistatum. Demum duas hæc naves tam ex sociis, quam militibus, trecentis aut quadringentis hominibus instructas repestas consumpsit. Prætoria enim vi maris convulsa abibat in ima oceani, cum omnium qui ea ferebantur interitu. Viceprætoria inclinatis malis propè *Sentuvallum* terræ adjecta, in partes disrupta fuit. Ex ea homines aliquot natando salvati, rerum gestarum, diræque fortunæ nuncii erant.

Hoc eodem mense naves duæ grandes ex Hispanorum India venientes, stationique Tercerae ad dimidiũ milliariis spaciũ accedentes, in Anglica navis occursum inciderunt, quæ post tormentorũ diuturnos ictus naves eas Indicas binas cæpit in conspectu totius insulæ. Causa hujus animosæ prædationis hæc

Insula de Corvo.

Fulmine tacti duo homines

Capitur navis Hispanorum ab Anglis.

Capiuntur XIV. naves ab Anglis.

Commerlandius.

Divitiæ classis Hispanicæ ex India.

Alvarus Flores.

Ejus divitiæ.

Angli duas Hispanorum naves occupant.

Causa.

tionis hæc erat: Sub Gallorum titulo Angli quidam ante 8. menses glastum in Tercera navi excipiebant. Verum eorum fraudem detexit aliquis. Ideo navis in fiscum redigitur; bona omnia Regis in commodum venduntur, sociique cuncti comprehenduntur, libera in custodia habiti, quod insula ferè clausi carceris vinculis velut teneantur, licet postea Dominico die post scopulum *Bresijl* dilapsi piscatorumque lembum nacti aufugerint, petentes navem Commerlandii, qui tum forte id mare navigabat, remanentibus duntaxat in insula gubernatore ac mercatore, qui fidejussores dederant. Huic gubernatori in Anglia gener erat, uxorisve frater. Is ubi affinis sui captivitatem intellexit à Regina veniam impetrat instruendæ navis, reparandique damni ex Hispani alicujus captura, ut eo modo fratrem suam redimeret. Idem ergo hæc duas naves, ut modò narravimus occupavit, astante mihi Britannico eo rectore. Captis navibus cum opulentia, supra tercentena Ducatorum millia, socios omnes dimisit in terram, retentis tantum duobus nobilibus misitque ad Gubernatorem literas, per Rectorem ex Hispanis, quibus indicabat velle se permutare cum fratre suo hosce duos nobiles; si ea illi sententia esset dimissurum se eosdem; sin minus abducurum in Britanniam: negavit Gubernator: adjungens; petendam eam esse gratiam à Rege, quam impetrare possent ipsi iidem nobiles. Convivio hunc Hispanum Rectorem nostro admovebamus, qui pugnae ordinem referebat, Anglorumque ordines laudabat. Postea idem Rector Anglus nullo petfoluto litro aufugit.

1590.

Damnum in-
gens Hispano-
notum.

Ianuario mense anno 1590. navis una in Tercera venit ex Hispaniarum India, tritis nuncia interitus 100. navium, circa Florida tractum, ex quibus hæc sola supererat: Inde computatione inita ex 220. navibus, quas anno 89. ex Nova Hispania, S. Dominici, Havana, Capite viridi, Brasilia, Guinea, &c. constabat discessisse, 14. tantum, aut 15. naves salvas advenisse cæteris submersis ac tempestate deletis.

Eodem Ianuarii mense in Terceram advenerunt ex Sevilla quindecim aut sexdecim naves, pleraque Belgicæ ac Britannicæ aliquæ, eam ob navigationem arresto detentæ. Militibus plenæ erant ac omni bellico apparatu instructæ, suscipiendum ad argentum ac transvectionem *Alvari Flores*. Eo autem tempore cum plurimi ibidem venti mare exagitent, navis nulla stationem audebat subire, quæque ei se commiserant aliqua, detruncatis malis infinitis in periculis versabantur, vastato ex eadem classe Biscayæ navigio, rupibusque illiso, salvatis tamen hominibus. Ideo reliquæ naves altum tenebant, sparsæ pro venti arbitrio in XV. diem usq. Martii, ut toto hoc tempore

nullum anchoræ eiciendæ momentum esset idoneum, aut subeundæ stationis. Cefante procella incidit in hanc classem subito Anglica navis 20. vasorum, quæ ob ingentem ventum vela cuncta pandere nequibat; Hanc capiunt Lusitani, vexillumque Anglicum trophæi instar puppi imponunt suæ. Verum a statione haud longe occurrunt iisdem duæ Anglorum naves, quæ jacturam eam penè reparassent, nisi civitatis arcisque propinquitas Lusitanis, tormentis emissis, favori fuisset. Angli omnes compedibus vinciti inter se bini tenebantur. Hos sub foris positos vindictæ acri Oestro percitus Vexillifer Hispanus, quod fratrem in classe Hispanorum, quæ Angliam petebat amisisset, pugione nudo aggreditur, ac sex junctim sedentes jugulat. Duo, qui id facinus videbant reliqui, evitandæ cædis causa in mare desilientes ibidem submersi sunt. Scelus hoc Hispani omnes detestabantur; Lisbonamque Signiferum miserunt, quem Regis deinde sententia damnavit, dedendum Regiæ Britannicæ. At amicorum precibus ereptus supremum tantæ capitis supplicium luere debebat; Ni Veneris sanctæ die Lisbonæ Capitanei cuncti congregati, ipsi veniam summa prece impetrassent.

Duæ eæ naves, quæ Admiralium classis (ut dictum est) insequerantur, altum petentes, in navem remotam à classe ac desideratam inciderunt, eamque cæperunt, expositis in terrâ hominibus. Erat hæc eadem navis quam in Tercera confiscatam narravimus: Vendita enim fuerat Hispanis ex India venientibus, ac nunc ad S. Lucæ oppidum delata, eodem arresto ad hanc navigationem adacta. Pollebat sanè velificandi celeritate, verum ab Hispanis directâ non item; abducta ergo pristinis Dominis in Anglia cessit.

XIX. Martii supradictæ naves 19. numero vela dederunt, argentum vehentes, ac generalem Præfectum *Alvarum Flores de Quimones* cum suis, instructæ omnes milite, armamentis, ac necessariis rebus, eo animo ut vel ad interneccionem usque hostibus resisterent. Cursum, versus S. Lucæ partem direxerant, repugnante tamen vento, qui eas præter voluntatem ac *Alvari* decretum Lisbonæ flumini intulit bonâ fortunâ. Propè caput enim S. Vincentii viginti Anglorum naves jacebant, quæ classi huic occurrere auebant. Verum alia Hispanorum fors extitit, sine cæde aut pugna, quæ aliâs fuisset dubia, peractâ navigatione.

Mense Martio anni 90. in Tercera insula Cometa conspiciebatur, sive crinitum sydus. Durabat 4. noctes, caudâ in Austrum porrectâ.

Primâ Augusti ad Gubernatorem Terceræ ex Lusitania & Hispania delatæ literæ significabât, antè duos annos elapsos, navigasse ex Anglia 12. naves, ex quibus septem Lusitanorum

Capitulum
gloriam navi

Facinus.

Hispani sub
Alvaro Flores
ter omnia

Lusitanorum Indiā peterent, quinque vero Malaccam. Ex quinque duæ perierunt in transitu freti Magellanicæ, reliquæ ad Malaccam accesserunt, quid autem ibi egerint eæ literæ non continebant. Ceteræ septem superato Bonæ spei capite in Indiam delatæ, oram Malabar tenuerunt, ibique sex Malabarum liburnicas ceperunt, item duas Turcarum triremes occuparunt, ex freto maris Rubri venientes, quibus dein abeundi licentiam permiserunt. Navibus aromate oneratis porrò proficiscebantur: Vbi autem onus susceperint, quavè frequentaverint loca, haud plane novi. Hæc ita scripserat Indiæ Prorex, dimissis literis Venetias, ac inde Madridam.

Augulti septima 20. Anglorum naves ex quibus quinque Regiæ erant Terceræ sese objecerunt, sub Duce *Martino Forbischer*, expectantes classium ex Hispaniæ India adventum, aliisque Occidentalibus locis. Insulas hæc classis omnes concussit, Fayalum præcipuè ex qua Tibicen Anglus tormento ictus missus petendi cibi ac potus gratia à Governatore Britanos omnes in vindictam concitavit, adeo ut Terceræ Dux lembos quosdam cum pulvere tormentario, panèque biscocto eò mittere cogeretur; verum nihil mali porrò ab Anglis ejus rei gratia tentatum.

Eodem tempore naves duæ onerariæ ex Lusitania venientes Terceramque petentes, medio mari duas Regiæ naves invenerunt. *M. Johannes Harckles* præerat: Eæ onerarias apprehendunt, ac postea dimittunt: Nunciabant nobis naves singulas Anglorum 80. tormeta habere; Capitaneumq. *Dracum* canalem Angliæ servare, ut classi *Carunbia* venienti (quæ 80. navium erat, milite, victu, ac armamentis instructarum, missa in Britanniam ad subsidium ligæ Galliæ) intenderet, ac esse adhuc apud S. Vincentii caput 10. naves, ut elapsas Indiæ naves circa insulas certò interciperent.

Prima Septembris in S. Michaelis insulam myopato venit ex Brasiliæ portu *Pernambuco*, afferens Pernambucum appulsiõ Admiralium classis Indiæ, quod a S. Helena insula aberrasset, necessitateq. coactus hunc portum petiisset, licet aliter Rex omnino velit, ob vermes qui in hac parte naves corrodunt. Admiralius hic *Bernaldinus Rybiro* dictus anno præterito 89. ex Lisbona cum quinque navibus in Indiam profectus fuerat. Quatuor salvè in Lusitaniam redierunt, quintam (ut creditum est) quod nusquam sese ostenderet tempestas absorpsit. Prætoriam duæ Britannicæ naves obviæ miserè vastaverant, verum & ea salva portu tenuit.

Quinta ejusdem mensis dromas in Terceram venit ex insula *Corvo* cum 50. hominibus, quos Angli eam in insulam spoliatos exposuerant. Erant hi ex navi Hispanicæ Indiæ, nunciabantq. præter illam quatuor

etiamnum naves ab Anglis captas, cum dromade in qua Regis arbitrium erat super navibus Lusitanicæ Indiæ, esseque eos classe quadraginta navium Dominos maris, ut ne lembus quidem elabi posset. Ideò & Indiæ Lusitanicæ naves altitudinem 40. & quadraginta duorum graduum currebant, atq. inde Lisbonam evitantes itom S. Vincentii caput, aliter vix salvæ, manus Anglorum evasisent, quod omne tum mare Britanni tenerent: Ut & Rex *Havane* classi mandaret moram in alterum annum. Ne prædæ esset, licet ea cunctatio nautis damnosa valde sit, multique clam sese abripiant, quos omnes Angli captos exponebant in terram, ut in Terceram semper penè aliquos exutos homines appellere videas.

XIX. in Terceram venit dromas cum officario Regio, qui navis Malaccæ ereptas naufragio facultates quarum gratia nos ibidem morabamur curaret vehi in Lusitaniam. Profectus etenim erat e *Carunbia* portu, cum 40. bellicis navibus *Alonsus de Basan* ut classem utriusq. Indiæ custodiret, sub eo præsidio Malaccæ quoq. bona usque ad flumen deducerent, Verum ob ventum adversum ad insulas accedere nequibant, præter duas naves quas tempestas à reliquis dispererat. Hæ classem nullam conspicientes eandem quæsituræ discesserint. Atque interim Rex consilium mutans classem revocat, Indiæque naves jubet opperiri (ut dictum est) sublata nostra spe avehendarum mercium, ac in commodius tempus dilata.

XXIII. Octobris in Terceram adpulit dromas nuncia ex quinque navibus, quæ anno 90. Lisbona discesserent navigaturæ in Indiam, quatuor reversas postquam quatuor menses abfuissent, Prætoriamq. solam enavigasse, quæ post infinitas miseras ac 280. hominū mortem in Malaccam delata fuit. Vehabatur hac navi Prorex *Albuquerque* *Mathias*. Is nè illius dignitatis administrandæ facultatem amitteret, obstinatâ mente infaustum hoc reliquis iter emensus erat. Viri hujus probata virtus, cum etiamnum (ut ego eundem in India cognovi) Militem Ducemque ageret laude summa, apud Indos celebrata, dignaque imperio tanto habebatur. At id ille nactus, mutatis moribus, arrogantia fastidiosus, multa indigna commisit. Inter alia navi suæ appingi Fortunæ typū curaverat, quam ille baculum manu tenens agitaret, cum hoc symbolo. *Quero que vincas*, id est, volo vincas: quod a Cardinale aliisque nobilibus eum deducantibus notatum, stoliditatis haud-quaquam reprehensione caruit.

XX. Ianuarii ex Lusitania in Tercera intelleximus Anglos cepisse ratem, quam Rex in Lusitaniæ Indiam mittebat nunciam reditus navium Proregi. Ea quod ceteræ naves reversæ essent plurimum argenti ferebat, quin-

Mathie Albuquerquei conditio.

Classis sub Martino Forbischer.

Vermes navi- bus infesti.

Capiunt Angli naves in India missas & ex Minæ loco venientes.

bat, quinquies centena Ducatorum millia, ex Realis 40. stuverorum, aliâq. item mercēs. Eodem tempore occupatam constabat navem auro oneratam ex *Mynæ* loco venientem duasque alias naves pipere ac aromatibus oneratas, quæ Italiâ peterent. Earum Piper duntaxat 170. mill. Ducat. valebat. Has naves Angli in Britanniam abduxerunt.

Terræmotus terribilis.

Mense Julio anno 91. terræmotus insulam S. Michaelis quassavit, à 26. Julii usque in 12. Augusti continuus, ut nemo ædibus se tueri auderet, turbâ omni per campos dispersa, quos miserabili fletu repleverat. Ruebant etenim plurimæ ædes, totâq. penè urbs *Villa Franckæ* dicta funditus pellundata interibat, destructis omnibus monasteriis ac domiciliis, quibusdam adhuc hominibus ruinâ oppressis. Terra aliquot in locis patula hiatus præbebat, translataque sunt rupes, vastatis ac collapsis quibusdam montibus. Tantâ sanè motus violentia, ut mare ipsum tremere, navèsq. quæ stationi adjacebant, prorsus quasi mundi cardines vertendi essent. Fons item erupit subitò e terra, limpidissimæ aquæ scaturigine, per quatuor dies clarus, ac deinde obruratus. Audiebantur mugitus subterranei & diræ tonitrua, velût si Dæmonum catervis antra oppleta fuissent, deficientibus multis præ timore & vita & animo. Tremuit itè quater Tercera, ut converti videretur, nulla tamèn celebri jactura. Terræmotus hisce insulis penè assiduus est. Ante 20. annos aded alio quodâ motu mons altus, qui apud *Villam Franckam* jacet, dissipato vertice ac comminuto, totam penè urbem terra obruit, multosque mortales suffocavit.

Classis Hispanorû in Terceram missa.

XXV. Augusti in Terceram venit classis Regia ex *Farolo* 30. majorum navium, ex Biscaya, Lusitania, ac Hispania, & decem Belgicarum, quas *Uliebotas* vocât, Lisbonæ arelto ad ministeriû Regis coactæ, exceptis aliis minutis lembis, ac *Pataxis* quibus speculandi curandarumque rerum necessariorum classi studium erat. Præsidiana esset hæc classis navibus ex Hispaniarum India venientibus; Germanicæque naves mercēs amissi Malacitani navigij in reditu susciperent, ac Lisbonam veherent.

Richardi Groenvelddii facinus.

XIII. Septembris præacta classis *Corvo* insulæ accedebat, circa quam Angli stabant, succincti classe sexdecim navium, expectantes classem Indiæ ex qua jam aliquot occuparant. Admiralius *Thomas Hanwer* Britannus, cognoscens Regiæ classis potentiam, imperat suis; Ne aliquas naves adorirentur, aut a sua discessionem facerent. Ceterum Viceadmiralius *Richardus Groenvelt* non obstante Præfecti jussu, cum navi quam *Revangam* vocabant classem universam Hispanorum adit; Ordinibus se infert, tormentaque quanta potest vi explodit. Verùm suis non pari ardore subsequenter desti-

tutus, continuo sex septemve navium corona cingitur. Ibi pugnat validè, sese defendit, hostibus nocet, duasque naves, unam *Uliebotam* novam adhuc sexcentorum vavorum, ac Biscayæ alteram, tormentis conficit, fundoque donat. Demum post 12. penè horarum conflictum capitur. Ceciderant ex Hispanis 400. ex Anglis centum, cum idem Groenveldius in penitioribus cerebri ex balistæ ictu vulnus suscepisset, ex quo postmodum obiit. Læsus hic deferebatur in S. Pauli navigium, quod *Alonsus de Basan* generalis Præfectus classis Hispanicæ tenebat. Ibi ei chirurgus Hispanus vulnus obligat. Verum colloquium ejus Alonsus recusabat, ceteris tamen nobilibus ipsum adeuntibus. Mirâ animi cōstantiâ tandem, quòd lethale vulnus esset, ad mortem sese cōposuit, testatus primùm ignavia fœdissima sociorum derelictum se, ac proditum, mori fidelem Regiæ, ac hæctenus gloriæ plurimæ compotem, summa cum animi sui tranquillitate. Mortui cadaver mox in mare projectum fuit. Erat hic Richardus nobilis in Angliâ summus, stimulatus ergò ad bella, Regiæ se suaque spontè obtulit, multis sanè facinoribus clarus, ac insulis timendus, famosusque Dux. At insitâ crudelitate suis perinde infestus ac metuendus ob scævitiâ imperabat. Nam cum velo polleret velificandique arte navis, nauta ut vidit desertum Richardum à fociis, illud explicare voluit, ac effugere manifestum periculum. Sed obstitit Richardus crucem minitatus iis, qui velo manum admoverent mortique se ac suos audaci confidentia obtulit. Vitreos idem calices pertinacia insigni naturæ epotos, solemnibus in conviviis dentibus rumpebat, ac deglutiebat, fœdus cruento ore, sanguineisque ob aciem vitri gingivis. Superstites Anglos victores per navigia distribuerunt, Capitaneû nempe, Nautam, ac alios, quibuscum deinde in Terceram enavigant, ut rates suas eo certamine destructas repararent. Cum socio itaque meo inspicendi causa littus peto, ac navem Biscayæ ex 12. Apostolis magnam sub Duce *Bertandono*, qui Generalis Biscayæ navium in classe Hispanica olim fuerat, conscendo. Dux uisos nos advocat, invitat humanitèr, prandioque quod etiamnum celebrabat admovet. Dux Anglus captus ei adsidebat, holosericam vestem nigram indutus, ex quo tamen nihil intelligere poteramus, quòd præter Anglicam & Latinam, (qua etiam *Bartondonus* aliquo utebatur modo) nullas linguas calleret. Impetrat postea Anglus veniâ à Governatore adeûdi insulam, in qua accinctus gladio, (qui ei honoris causâ concessus ac relictus fuerat,) & diversorio nostro se intulit, cumque Anglo illo mercatore cujus socios elapsos naravimus colloquitur, ac à Governatore convivio honorificè excipitur. Nauta item ad insulam

Mita navae pertinacia in calicis vitæ manducatione.

insulam delatus in diversorio nostro erat, in decem fere locis vulneratus, ex quibus demum plagis inter Lisbonam & insulas obiit. Scripsit Dux Anglus literas ad Admiratum Angliæ, quibus rei gesta ordinem explicabat, eidem Anglo Mercatori easdem relinquens curandas. Postea Lisbonam delatum hunc humaniter habere Lusitani ac *Setuballo* cum cæteris captis Britannis in Angliam remiserunt.

Classis Hispanica etiamnum circa insulam *de Corvo* permanebat, usque in Septembris ultimam, collectam tum ac adunatam classe 140. navium ex Indicis Hispanisque ratibus. Ceterum ea dum velificationem Terceram versus parat immanis tempestas subito oritur qualem insulani memoria hominum haud fuisse prædicabant, tantam maris iracundiam, ut fluctus, altos illos horrendosque Tercera scopulos superarent, vivosque pisces injicerent, septem aut octo dierum continua procella, terribili fremitu undarum, ventorumque, ut vel nos in insula degentes supremus horror haberet. Concussis interim vasto in mari navigiis, quæ rupibus illisa, passim interibant, ut undique nil nisi contractas tabulas, hominumque fluctuantia cadavera aspiceres, tristibus nunciis cladium continuarum huc illucque discurrentibus. Supra 12. naves circa Terceram ita fractas cognovimus; ut per 20. dies post ejus tempestatis sævitiam, nihil operis haberent antiquius homines quam cadavera impulsa littoribus educere. Ipsa item pridem capta Anglorum *Reyenga* navis scopulo illisa frangebatur, prope tractum Tercera pereuntibus 70. viris, quos Gallacos, Biscaynos, ac Anglos aliquot captos habuerat, superstite tantum uno, qui per rupes sese proripiens, fracto cerebro, ac corpore multis adfecto plagis, ex adpulsu per maris violentiam in scopulos, Tragediæ ejus eventum denunciabat; Confessione delictorum expiationem implorans, qua peracta, mox obiit. *Reyengam* navem plurima ex ære tormenta olim muniebant, quæ tunc mare cuncta pressit, cum spe tamen insulanorum eadem æstivo tempore educendi. Inter eas item naves, quæ circa Terceram frangebantur erat & Belgica, albæ Columbæ titulo, sub nauta Cornelio Martino Schiedammeni Batavo. Hic impotentia Ducis, ac militum, quos centum numero vehebat, cum tempestate jactatus huc illucque impelleretur, & in Tercera insula conspectum venisset, cogitur, ac compellitur, minis & verberibus, insula accedere, terramque quam sibi portum inscitiam damnosissimam præsumebant, subire. Restitit nauta, sed frustra, reclamante Duce. Ergo jam ætate proventus, ut vidit mortis diræ manifestas species, terræ appropinquans, filium quem in navi habebat arctè complexus supremis illum verbis compellat, utque se salvaret quanto maxime

posset studio, nullam ulterius senis habitacura monet. Interim navis in scopulos, qui eo in tractu asperrimi ac horridi insulam muniunt dilabitur, ac in partes confracta abit, decidentibus utrinque patre ac filio, cæterisque hominibus. Stabant incolæ quidam subere extremitati funium alligato, quibus eos in terram protraherent, verum frustra ob turbulentiam maris, ut ex eo numero hominum, quindecim duntaxat salvarentur, quibus & crura rupta erant, comminutaque brachia. Inter hos & nautæ istius filius, quatuorque Belgæ pueri videbantur. Reliquos Hispanos, Ducem, Nautamque mare absorpsit. Circa alias insulas non minor clades fremebat. Nam circa S. Georgii duæ naves perierunt, circa *Pico* totidem, circa *Gratiosa* tres, ita ut mare profusum tectum esset tabulis, horrendo spectaculo. Prope S. Michaelis insulam 4. naves mare hausit, ac inter Terceram & S. Michaelis tres, penetrante naufragorum clamore, ad insulanorum usque aures. Ceteræ altum tenebant, malis privatae, ac penitus dissipatæ, ita ut ex 140. navibus triginta duæ tantum, aut tres in Hispaniam & Lusitaniam salvæ venerint, post varias molestias, ac infinitos labores. Hoc sane navium sædo tristisque interitu mercium Malaccæ navis reliquarum vectura in Lusitaniam cessavit, nobisque aliud commodius tempus erat expectandum.

Ceterum Piperis conductores, dominique mercium reliquarum, quas ex Malaccæ navi salvatas in Tercera custodiebamus, quod nulla alia spes superesset, à rege ægrè veniam impetrant implendis navibus proprio periculo, quibus in Lusitaniam merces aveherent, cautionemque præstant ac fidejussores, deferendi easdem in Indiæ Lisbonæ domum, ut rex tributa colligat, ipsique modò in Tercera facultates susciperent sub registro, &c. Ideo Flissingensem quendam Piperis Conductores emisserunt in Tercera, cui Caryophylla, Macis, nuces Myristicæ, aliaque aromata pro onere cederent tantum denegata suscipiendi Piperis facultate, quam Rex nondum concesserat. Ea circa Novembris finem advenit, quodque tempestates tum periculosa essent, ac mare ab Anglorum navibus tutum, præproperè rebus cunctis curatis vela dedit Lisbonam repetens. Ea vehebar & ego nullo occursum, præter navium decem Hollandicarum, quæ frumeto ac tritico onerata *Lyornam* petebant Italiæ portum. Ità Deo favente anno 1592. Januarii secundam die Lisbonæ flumen subivi, cum novem anni à discessu meo ex eodem portu essent elapsi. Ibi usque ad Julii mensem hærens res meas curavi, eiusque 17. Setuballum proficiscebatur, quo in loco naves quedam erant Hollandicæ, quas conscendens Setuballum 22. Julii reliqui, cursu in Hollandiam directo, classe 12. navium. Altum petebamus quod ventus adversus esset. XXVI. ejusdem

Naufragia varia.

Ex centum quadraginta navibus 30. duntaxat salvæ.

Piperis conductores merces superstites Malaccæ suo periculo curant aveli.

Enavigat Io. hænes Hugo.

1592.

Hollandiam repetit.

tempestas oritur.

fractas naves Hispanorum

Naufragium lectuosum.

eiusdem perpetua tempestate cum alia navi eius classis ad palmi distantiam duntaxat concurrebamus, magno submersionis periculo, vixque expediri poterant res nostræ concursu antennarum, tenui spe salutis ni auxilio divino segregatæ tandem rates fuissent; cum alterius navis minimi veli malus decidisset classemque relinquere cogeretur. Perfluebat & alia disruptis compacturis, quam recipiens se Gubernator, deinde littori illisit, ut mortales eo modo salvos tueretur.

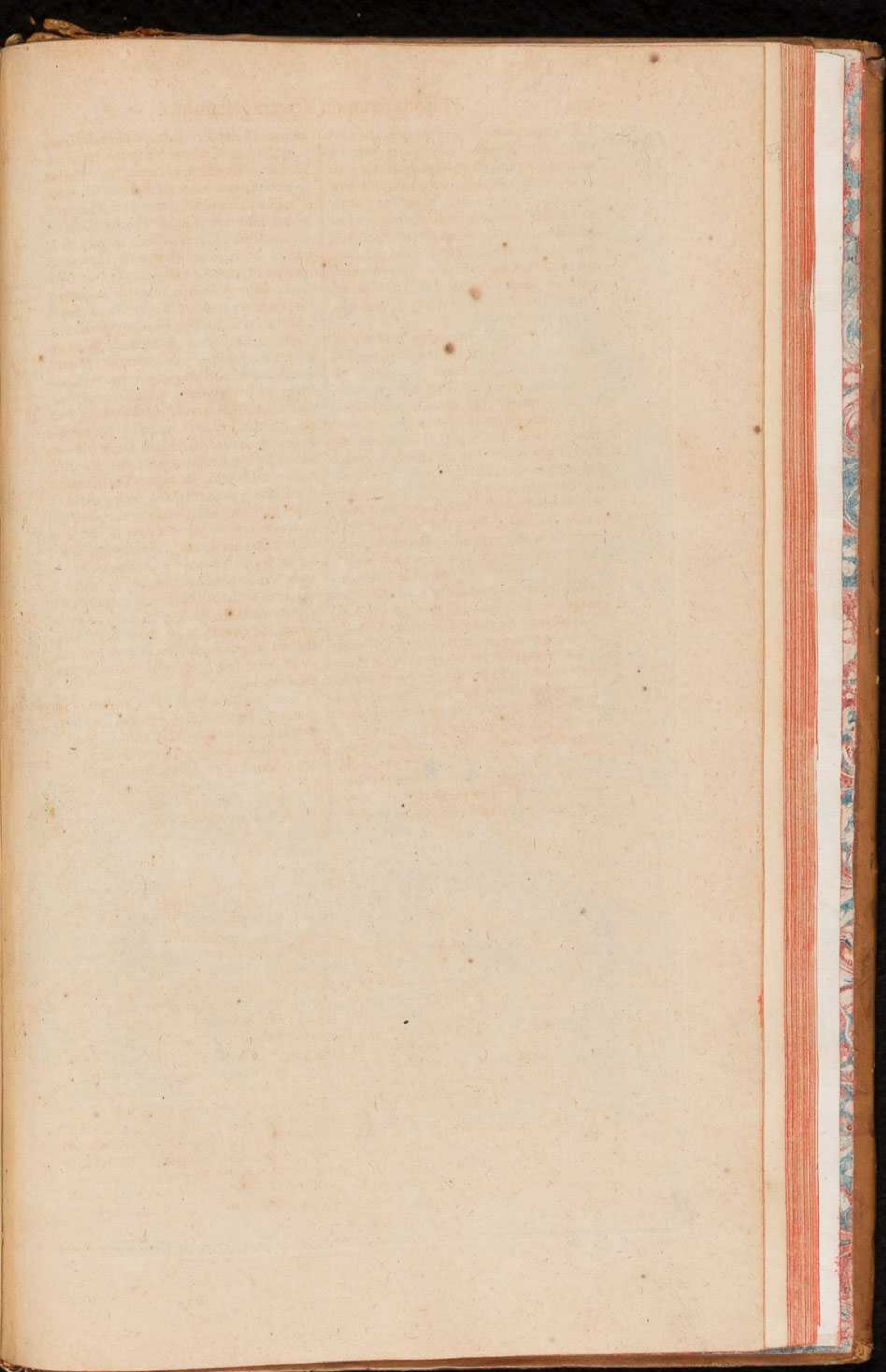
Primâ Augusti cum altum teneremus in 90. mill. quoddam adversus nos ventus impelleret, tres naves conspeximus, sed mox extra adspectum ferebantur. Quarta tres alia classem subibant; Nos Biscayæ existimabamus; tribus quatuorve tormentis per nostros explosis discesserunt. XVI. etiam nûm flante adverso vento victus cibisque, quoddam quindecim essemus itinerantes, præcipue circa potum imminuebatur, ut ordinem mensuramque instruere cogeremur; adhuc 120. mill. distabat *Heysant* medio ponto (ut vocant) nobis circa 46. grad. degentibus. XIX. tempestate oborta tres e classe nostra naves sequi nequibant, convulsa nimium. XXIV. ejecta bolide fundum indagavimus magnâ omnium lætitia. Erat enim initium canalis inter Angliâ & Franciam. XXVII. navigantes nos in canali duæ Anglorum naves speculabantur, verum mox oram repetiverunt. XXIX. tertiam *Gousterre* & *Dortmyda* vidimus. Postridie insulam *Vellim* superavimus, oram semper legentes. XXX. capita subibamus, ibi navis Regina stabat, at subductis ea anchoris oram Angliæ repetebat, nulla nostri cura. Ibi prope *Doeveram* quatuor viros exposuimus, ac mox vento valido Septentrionalem pontum sulcabamus, nullo impedi-

mento. Prima Septembris cælo caliginoso ventoque in Caurum porrecto tetra adspectus nobis ademptus erat. Ceterum vesperino tempore occurrebant ex Orientalibus oris duæ naves, quæ ut sese sequeremur admonent, quoddam Texaliæ insulam agnovissent. Nosque interim detectâ terrâ, quam Texaliam arbitrabamur relictis reliquis ad eandem accessimus. Verum *Ulielandiam* agnovimus, magno nostro periculo, cum oram temerè subissemus, tendentibus alio cursu in Texaliâ reliquis navibus. Vento utebamur parum secundo, & ab inferiore ora cursum vix poteramus repetere, accedente adhuc magna vi tempestatis subita, ita ut minimus malus rumpere, cum major antè nutasset duro gemitu. Inde multi desperates anchoræ eo in loco emissionem suadebant. Ceterum Dei nutu ventum adepti clementiorem, magnâ difficultate circa Solis occasum Texaliam sine fundi ullo exploratore tenuimus, quoddam obventi impetum nemo auderet occurrere. Ibi Dei magnam bonitatem experti, suetâ in talibus gratiarum actione anchoras dimisimus. Secunda Septembris mane *Conestabile* noster dum tormenta purgat, in lætitiâ adventus nostri celebrandam, ante Enchusæ urbem triumphaturus, ignis pulveris nitratu cochlear invasit, eique dexteram eripuit, aliâque corporis membra fervore offendit, Id infortunium gaudio nostro moderamen attulit.

Tertia eiusdem Enchusiam intravi, ibique matrem, fratrem, sororemque incolumes repereri, cum jam XIII. anni & dimidius à discessu meo elapsi essent.

Deo summo sit laus, sit honor,
sit gratiarum actio in
omne ævum,
AMEN.

FINIS.

Aldus verthoont hem t'Eylant van
Ascencion als men van Santa Helena
laer Noort west op aen come seylen

Vera effigies et delineatio
Insulae Ascencio nuncupatae,
sita in altitudine 8 graduum,
ad austrum linea
aquinotialis.

Wacrachtighe affbeeldinghe
en verthoedinghe vant Eylant
Ascencion ofte Hemelvaert ge-
legen op 8. graeden aen zyde zy-
de vande linea Equinoctial.

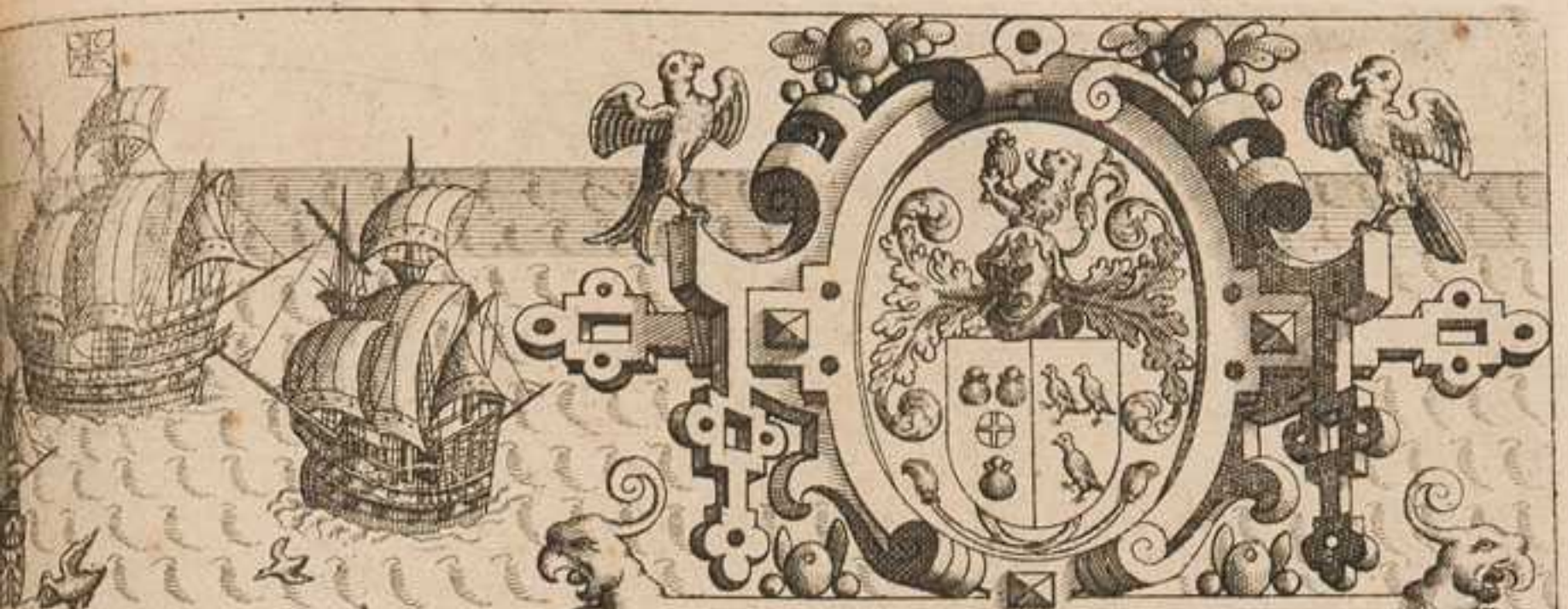
Den eersten hoek
als men se om is.

Aldus is het Eylant van d'ander zyde als men der
tot op een roerscheet langs by heen loopt.

Baptista a Doetechum sculp.

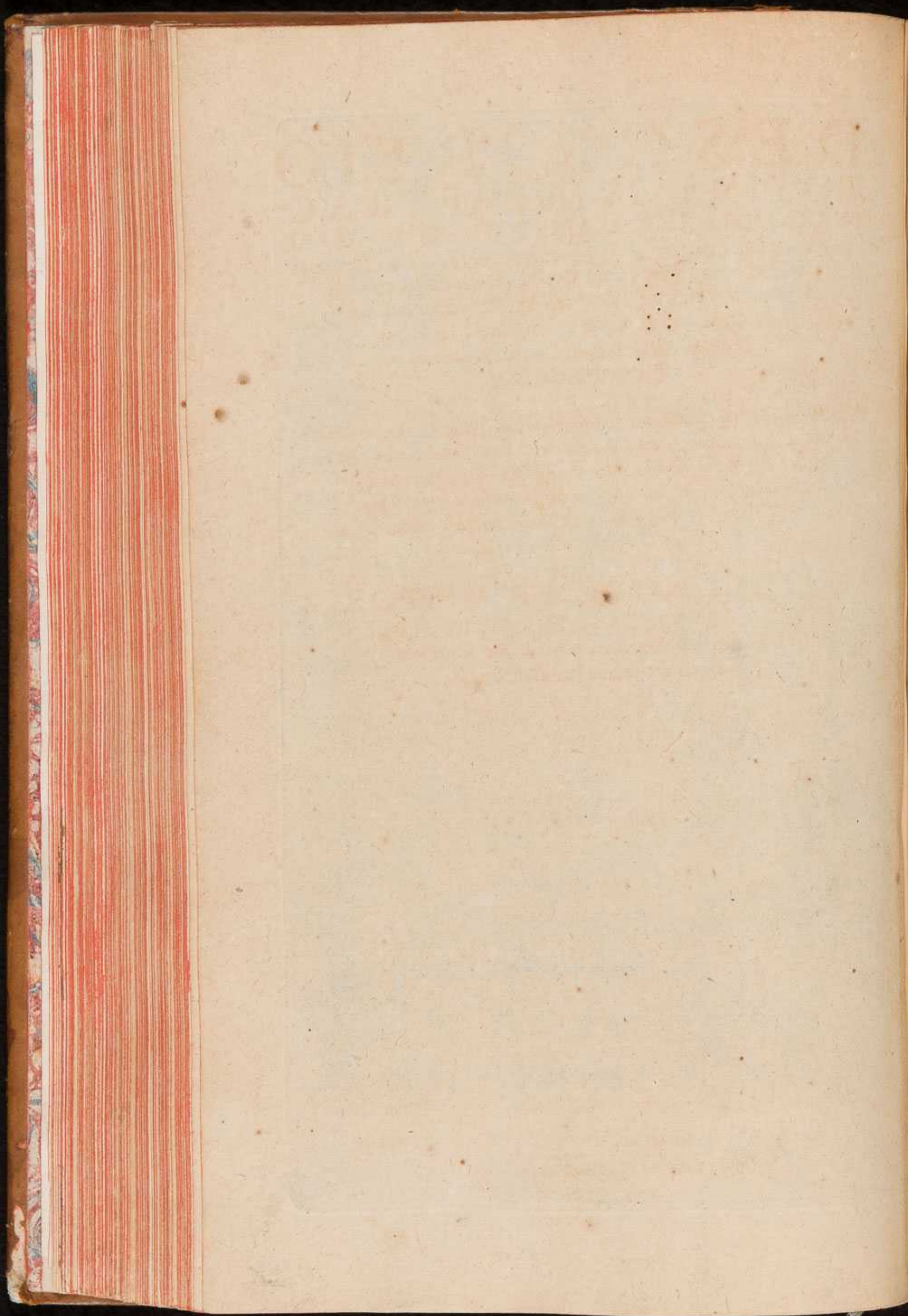

DOCTISSIMO D^{NO} BERNALDO PALIVDANO ENCHV
SANÆ REIPVB. MEDICO PERITISSIMO, D^{NO} ET AMI
CO SVO SINGVLARI IOANES HVGONIS A LINSCHOTEN DD.

Den eersten hoeck
die wy om liepen.

Aldus verthoont hem tselffde Eylant als men der een
roerschoet van aff by heen loopt van dit merck aff
naert toe.

Nullius mihi terra ferax atque indiga potus
Piscatu dives litus et aucupio:
Tota rubore satur medij atollor in vndis,
Qua videt austrinum torrida zona polum.
Hooger:

DESCRIP TIO

TOTIVS GVINEAE TRAC-

TVS, CONGI, ANGOLAE, ET MONOMOTAPAE,

EORVMQVE LOCORVM, QVÆ E REGIONE C. S. AVGVSTINI
in Brasilia jacent. Proprietates Oceani; Insularumque ejusdem,
S. Thomæ, S. Helenæ, Ascensionis &c. Portuum, altitudinis,
Syrtium, vadorum, ac fundi. Miræ Narrationes
Navigationum Batavorum, cum interio-
ris terræ descriptione.

*Nec non diffusa explicatio in Tabulam Cosmographicam Insulæ S. Laurentii sive Ma-
dagascar, cum Detectione Syrtium, scopulorum omnium, ac multitudinis Insularum
hujus Indici Maris, situsque terræ firmæ à Bonæ spei Promontorio per
Monomotapam, Zefalam usque ad Mossambicquam, ac mox supra
Quiloam, Gorgam, Melindam, Amaram, Baru, Magadoxo,
Doaram &c. usque ad Rubrum Mare.*

ACCEDIT NOVITER HISTORIA

NAVIGATONVM BATAVORVM IN SEPTEN-

trionales oras, Poli que Arctici tractus, cum Freti

Vaygats detectione summâ fide relata.

HAGÆ-COMITIS
Ex officinâ Alberti Henrici.
ANNO 1599.

DESSERPTIO

DE CONCI ANGLIAE ET MONACHIAE

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

IN ANGLIA ET MONACHIA

DESCRIPITIO GVINEAE, CONGI, ET ANGOLAE, TRACTVSQVE SVpra

Bonæ spei Caput, àc Insularum Maris,
S. Thomæ nempè, Ascensionis,
S. Helenæ &c.

Um Indiæ Naves univer-
sam penè Africæ oram
velis prætexant; huic itè
volumini Tabulæ quæ-
dam accedunt, quæ Afri-
cæ partes ostendunt Na-
vigantibus eo in Tractu illustres, omissis
famosis Canariarum, Capitisque viridis
insulis, regnisque jisdem objectis in Africæ
firma, *Gualata*, *Tombuti* & *Melli*, Quorum
Gualata angusta admodum est àc tenuis ob
victus inopiam, milio excepto vix alterius
frumenti aut leguminū ferax. *Tombutum*
magnitudine àc incolarum multitudine
præstabilius, frumento, itè pecore, lacte,
& Butyro; at sale carens. *Melli* Frumento,
carne, àc Gossypio pollet. Subsequitur
Guinea Regnum potentius, situm in *Æthi-*
opia vel *Nigritarum* terra.

Africa in qua-
tuor partes
veteribus di-
vifa.

Exclusa Æ-
gypto ac A-
benozorum
terra.

Guineæ situs.

Magnitudo.

Arces Lusita-
norum.

Narratio Na-
vigationis Ba-
tavorū àc ad
continentem
accessus.

Ceterum plenioris scientiæ gratia no-
tandum est veteres Africā in quatuor præ-
cipuas partes distribuissè, in Barbariā nem-
pè, Numidiam, Lybiam & *Æthiopiā*, aut
Nigritarū terram, exclusa *Ægypto*, *Abexi-*
norumque regione, quæ hodie *Præsbiteri*
Iohannis dicitur, ac itè ab *Æthiopiis*
sive *Nigris* habitatur, qui ex scripturæ au-
thoritate proprii sunt, àc Africæ inter pri-
mates incolas numerari debent, licèt super
ea re adeundi sint *Cosmographi* àc impri-
mis Africæ descriptores.

Vt ergo ad *Guineæ* Regnum revertamur
in quo *Lusitanorum* Gallorumque com-
mercia jam à multis annis celebrantur,
hodieque etiam nostratium: Confine id est
Regno *Melli*, vastoque flumini *Nigro*,
complectens in longitudine 500. mill.,
quæ 100. fermè *Germanica* conficiunt.
Lusitani hic *Arces* quasdam habent nem-
pè *Castellum Minarum* in *Aureo* tractu
situm. Hic itè *Tractus Granorum* est *Me-*
legete dictus. *Homines* nostri hoc anno
qui oram hanc perebant primum delati
sunt inter *C. de las Palmas* & *C. de tres Pun-*
tas, ibique alitudinis 20. ulnarum fundum
invenèrunt. Verum *Mycoparone* terram
petentes, ad locum quendam accessèrunt,
frequentem casis, àc *Arce* in rupe ædificata
munitum. Iuxta quam *Nigritæ* multi ver-
sabantur; ibi itè tormenta explodebantur

ut cogerentur discedere. Vico nomen erat
Achombene terræ autem *Chaine*, ut ego
puto *Guineæ*. Arcem hanc *Lusitani* tenent
invalidam tamen, eam ad tormenti ictum
duæ rupes in mari prætexunt, inter quas
Arx curvo flexu sita remo actâ navi petitur,
distatque a *C. de tres puntas* 3. aut 4. mill.
Vltèrius aliquantulum terra montosa ac
salebrosa apparet, multis distincta arbori-
bus, inter quas crassitie in orbem ulnas 16.
aut 17. quædam complectuntur: Inde cir-
ca vicum quendam *Cermentijn* dictum ve-
nerunt, in quo multitudo hominum est ac
commercium frequens itaq. & nostri lin-
teamina ibi cum auro permutarunt. Pro-
bâ aurâ ad *ypolibonotum* ac *Notapeliotè*
profecti bidui tempore 2. tantum gra-
nacti fuerant, ut 48. horarum spacio unū
duntaxat gradum superarent, licèt ventus
continuo satis validus esset. In causa est
fluctus ea in plaga decidens ad *Cæciam* ac
Mesocæciam, versus oram. Qui ergo ex
Aureo portu *Caput de Lopo Goncales* aut
S. Thomæ insulam petit *Australi* tractu
quantum maximè potest abire debet, nullo
auræ favore misso, eritque ea in re difficul-
tas magna satis ne recidat, infra *Caput* in
Gambè rivum, aut alium locum, nisi vento
plane in *Zephyrum* inclinato, aut alio præ-
sidio ex septentrionali aura, ut eo modo
Austrolem tractum caperet; alitèr vix fieri
poterit, cum quibusdam ea navigatio per
sex septemvè hebdomadas inertè successu
ducta fuerit.

Crassiz Arbo-
res 16. aut 17.
ulnas.

Vicus Cerme-
tijn.

Hic considerandum est: Quo ad *Lineam*
propius accessèris eo ventum *Australiorem*
invenies, ut & superanti eandem ventus sit
Australis ac *Meso Phœnix*, aut altior etiam.
Itè notandum *S. Thomæ* insulam haud
procul abesse cum volantes majoresque
Pisces apparent.

Ventorū circa
Æquinoctia-
lem conditio.

Enimverò cum *Guineæ* populis facile
commercium est, præsertim apud eos, quos
Lusitani non ita possident, hominum aliàs
raptores, àc odio eam ob rem habiti.
Terra ipsa incolis frequens est, qui tamen
Deum ac humanitatis ordinem ignorant,
gentiles & idololatræ. Abundat auro, Ebo-
re, Frumento, Pipere *Æthiopico*, Oriza, Mi-
lio, àc Gossypio, plurimisq. fructibus quo-

Guineæ fru-
ctus.

Diversi in 100.
numero ad D
Paludanum
delati.

rum mihi inde centum differentes, ac incognitæ, nondumque descriptæ species allatæ sunt. Ad hæc ibidem omnigenæ grandiores fabæ crescunt, quædam ex arboribus, folliculis cubitali magnitudine, ac manus latitudine, aliæ rubræ ac nigrae Turcicarum nostrarum instar, majores tamen, albæ item ac rotundæ, una contentæ singulæ capsula, more ciceris, etiã aliæ rotundæ & minutæ, coralini coloris rubri, distinctæ maculis nigris, quales Ægyptus habet, visas ibidem à me, vocanturque *Abrus*, quas & Doctissimus *Prosper Alpinus* Libro in laudatissimo Ægypticarum herbarum describit, crescunt insuper duriores aliæ, maculosæ, marmoris specie variæ &c.

Animalia
Guineæ.

Quadrupedum Aviumque summam habet copiam, præcipuè Pavonum, Gallinarum sylvestrium, Pſittacorum cineritorum, ac Nisorum, avium minutarum quæ ex ramis arborum artificio singulari pendulos nidos dimittunt, (quales mihi allati sunt) ut à serpentum infesto morſu tuti sint. Piscium non minor abundantia fertur. Nihil ut iis desit præter Doctrinæ Christianæ fanitatem, quâ saluari possent. Aère autem fruitur calido admodum ac intemperanti, nostrorumque naturis incommodo, singulariter pluviae nocent, quæ corruptiones magnas ac vermes generant, quod calida ac humida putrefactionis mater sit. Indè plurimi morbi nascuntur, febres cum primis fervidæ, fluxus ventris, Dysenteria &c.

Piscium copia.

Aër maleficus.

Persequentes tractum, *Principis Insulam* transmittunt, ac ulterius sub linea *S. Thomæ*, ita dictam quod Apostoli *S. Thomæ* die inuenta fuisset.

S. Thomæ Insula magnitudo.

Sexaginta ferè Italix milliaria Insula hæc in latitudine habet, ea duodecim nostra faciunt, in circuitu autem 180 quæ triginta sex Germanica sunt. Sphærica penè formâ jacet. Zingiberis ac saccari feracissima, aliarumque rerum ad victum pertinentium, ob pluviam ac rorulentos humores, qui manè singulis ibi diebus tellurem recreant, ac ejusmodi fructuum incrementa adjuvant.

Vada ante flumen Gabæ periculosa.

A *S. Thomæ* insula in Meseturum deflexi ad flumen sive Rivum Gabæ accesserunt cui vadofus locus obiicitur, ad 3. aut 4. ulnas, æstuosus valdè, ob fluctus maris, ac fluminis inter se obvios. Fluvius hic duorum milliarium latitudinem habet & quod excurrit, utrinque eum multæ arbores prætexunt, nullâ tamen incolarum frequentia, idcirco juxta ventorum condiciones pergebant, nunc terræ admoti, nunc verò mari in alto navigantes. Tractus hic ad Austrum & Septentrionem vergit profunditate maris exigua, ut remotis à terra vel ad sesquimilliare, tantum duodecim aut tredecim ulnarum altitudo sit, atque accedentibus propius ad milliariis dimidii spacium quatuor, quinque, sex aut septem tan-

tum ulnae supersint, Appropinquare tamen tutò potes quod fundus ipse purus sit, ac aura quædam de nocte afflet è terra, quam inde *Terrenam* nuncupant, præsertim non longè absentibus. Ulterius aliquantulum ora Occidentalior reperitur, usque ad *Cap. di Lopez Gonçalvim*, quò in loco cum indigenis tractare occæperunt tenui tamen successu, quod Galli quidam antè paruum tempus omnia ibidem vastassent: Hic, cum sederent jam aliquot dies, multa ex moribus incolarum peregrinoque vivendi genere intellexerunt.

Altitudo oram Guineæ

Primum autem quod ad religionem attinet. Deum ac divinâ penitus ignorant, quidam solem ac Lunam venerantur, alii arbores quasdam, aut Terram veluti nutricem ac omniparentem. Indè sputo terram maculare pro crimine habent. Rarò prodeunt sine magno, lato, ac evaginato cultro, quæ manibus tenent. Vtriusque autem sexus homines cute discissa diversimodè ac stupendo more, visuntur. Cultris ita pellem lacerant, ac deinde eandem unguento quodam colorato fricant. Antequam bibant semper aliquid primum è poculo effundunt. Inter prandendum nunquam potant. Post remotas mensas valido aquæ, seu vini de *Palma*, aut aquæ melle admixto decoctæ haustu sitim explent.

Mores habitantium in Lapi Gabæ zali Capite

Manè vel interdium obuii inter se, aut Primatè salutantes, honoris in signum, in genua procidunt, manusque cõplodunt, genuatim residentes, donec ille salutationem reddat, eodem pulsu manuum, alias inter se cõplodunt hisce verbis *Fuio, Fuio, Fuio*, quibus & viâ ac præsidium cõcedunt, aliâque facta declarant. Incolæ furaces sunt circa advenas, nõ item circa suos: sceminae verò fornicationi ac libidini deditæ, præsertim cum advena, nullâ ibi existimatione probri. Quidam vero inter eos viri rotundas cistulas sive thecas è collo pensiles habent è corticibus factas, majores minoresque, haud absimiles iis, quæ apud nos in diversoriis elemosinæ in iiciendæ causâ dependent: verum in iis contenta nequaquam patiuntur aspici. Viri juxta ac scemina plurimum nudo capite degunt, capillo mirifice formato, ac victo, brevior tamen, quidam galeros ferunt ex arborum corticibus aut Indicis Nucibus confectos. Quidam fascies plumarum numerosa serie gestant, filis ferreis capillis alligatos. Galerorum ac plumarum eas formas mihi complures allatas possideo. Quibusdam superiore in labro foramina sunt perque Nasi interiora labiorumque vulnera Eboris partes inserunt, daleri magnitudine, in rami desinentes, foraminum aptum, ita ut os tegant ac naribus accedant. Aliis ex interstitiis narium, ac labiis ebur dependet, quibusdam Conchæ minores ac dentes in ornatum (ut putant) cuius item gratiâ quidam inferius quoque labrum terebrant,

Galerorum Plumarum forma.

Faciæ Ornatu.

maures.

terebrant, ac linguam per hiatum exerunt. Plurimi item ex viris ac etiã fœminis Inaures gestant, trientali aut quadrantali pondere. Aliis bacilli ex auribus sunt, lati quinque aut sex digitos.

Vestitus.

Vestimenta ceterum constant ex storea facta è libris arborum, rubri coloris, ad pudendorum tegumentum. Ys storeis quidã pelles simiarum, Cercophitecorum, aliorumque sylvestrium animalium appendent, cum nola quæ medium tenet, prorsus ut apud nos Vaccis ac ovibus fit. Corpora rubro colore pingunt, quem ex rubro ligno, quale & mihi inde allatum est conficiunt. Pulchrum colorem diffundit, leviolem tamen, quam is quo Brasilianum lignum adificit. Oculum proinde & unum rubore inficiunt, alterum verò flavo colore aut albo, inductis ad ista per faciem tibus quatuor- uè lineis.

Corporis pi-
ctura.

Tela.

Plurimi hominum incolarum cingulum ex Bubali corio gestat, pilosum etiamnum. Id fere ad palmi distantiam conjunctum anteriùs, à quaque extremitate particula eminente, minuto vinculo stringitur. A ventre brevem latumque è ferro cultrum dimittunt, vagina ferrea tectum. Cingula hæc quædã lata sunt duos aut tres palmos & amplius. Supra eos cultros alis missilibus item utuntur triangularibus (ut apud me conspici possunt) & terribilibus admodum. Præterea fœminatam multæ ingentibus annulis ex ferro, ære rubro, aut stanno crura cingunt. Y subinde quatuor aut quinque apud nos pondo penderent; tanta arte commissi, ac cincti ut vix intelligas quo modo eos induere potuerint. Viri item aliqui eodem ornatu gaudent at pauci. Sunt & mulieres quæ præcinctoria juncea gestant, qualia & ipse allata habeo. Atque hæc de vestimentorum relata sint formis, in quibus ut deformes conspiciuntur, ita & in reliqua familiaris re non multum à brutis differunt. Humi cubant in storeis strati. Victum ducunt ex magnis albisque radicibus, quas *Iniamos* dicunt, amœni gustus, Hispanicis- que *Batatis* seu castaneis simillimi, quas assant & elixant, item ex aliis radicibus ac saccari arundine. *Banana* autem sunt fructus Arborum, quomodo Indix ficus hoc in libro vocantur, Cucumeris longitudine ac gultu mixto acido dulci- que omnimodo suavi. Porro & Piscem ac carnes manducant, nullã ciborum discretione, quos temerè eundè in catinum conjiciunt, discumbentes belluarum ritu. Primates ferè soli cibum capiunt ex stannea pelui, alii ex figulina turpi insidentes storeæ humi strata. Fœminæ proprio privatoque labore aquam adferunt, ac fructus, quos coquunt. Naturæ onus nunquam deponunt in terram temerè, summã peccati opinione. Ea gratia serbes effodiunt ca-

Victus.

Arma.

pacissimos. Viri quidam storeas conficiunt, quas inter se permutant; Armis melius instructi degunt quam ii qui circa *Minas* habitant, frameis nempè arcibus, telis, ac clypeis oblonga textura ex corticibus arborum paratis. Tympanis utuntur infra angustioribus, supra verò latis, tibus autem ex Elephantis dente. Arma ista cuncta mihi allata sunt. Nostri in flumine *Gabam* ad certas Insulas venientes à Nigrita quodam deducti sunt, qui dentem magnum per superius labrum ostendebat, ac manu latum cultrum tenebat, per cetera corporis dissectus ac foraminatus ut notavinus, ad casam quandam inter Nigritas, quo in loco aulae quædam ex arborum libris strata jacebant, iis cum insiderent, nihilque præterea animadverterent, humeri illis pulsantur, ac signatur ut suspicerent, hisce verbis *Mani Gabam* commonefacti. Cum quid sibi ille pulsus vellet aliàs ignorarent suspicientes Nigrum quendam viderunt sede elevatum certos per gradus, immotum pene, idolique instar catenulis multis, annulisque olleis cinctum, teterrimo aspectu. Hic pedibus suis Nigras quasdam mulieres subjectas habebat, qui Elephantorum caudis muscas arcebant, ventulumque conciliabant. Iccirco conjectati nostri ejus cum insula Dominum esse, mox genu flexerunt, salutationem more patrio istius regionis ex manuum complosione perhibentes, donec *Mani* signo reddito plausu simili ut surgerent declararet. Pro munere tum storeas illas regia dona retulerunt, quas & ego cum lintamine habeo. Alii ex Myoparone nostri homines alterum ejusdem fluminis ostium ingressi, ad duo usque milliaria ad vicum quendam magnum accesserunt flumini contiguum ut lapidis jactu testa casarum facile attingisses: Cum duplicatam navis longitudinem à terra abessent Anchoram ibidem fundo dederunt. Stabant in fluminis ripa Nigrita supra mille, viri, fœminæ, ac pueri, ex quibus alii frameas habebant, alii cultros ac similia arma. Voce summã inclamabant *Jo Jo*, alia item verba addentes pari plausu juxta regionis morem, spectaculo mirabili, ac auditu peregrino. Paulo post Nigrita quem è loco qui inde quinque aut quatuor milliaria aberat adsumpserant Aquæ sese dedit, terramque adivit. Hunc mox mortales ii omnes præsertim fœminæ invadunt, ita ut progredi nequiret, cantantes pariter, ac virenti gramine eum conspargentes, tanto strepitu, ut auditum visumque adimeret, nulla intermissione, abscondentes omnes ripæ herbas cultris suis. Interim ex eo vico quidam scipione longiore insignis processit, veluti Imperatoria autoritate

Quid nostris
in Rivo Gabæ
acciderit.

Adorant Re-
gem.

Honorantur
storeis.

Quid ceteris
eodem in flu-
mine accide-
rit.

pollens, silentium cæteris imperat, ac à flumine ut recederent compellit, verùm frustra ob multitudinem. Nigrita item iste antè à nostris dimissus *Cannyo* quodam (ita lembos suos vocant) ad navem rediit, adducens unà secum viros duos, fæminamque provectæ ætatis, quæ ex primatibus uni vxor erat, in medio viridi colore depicta, manibusque virentem ramum ferens, quo innuebat, aliis duobus viris plaudentibus, omni pacis ac amicitia nota (ut existimabant) iuxta terræ usum. Cum hisce hominibus duo ex Myoparone terram petierunt, maxima turbatione astantium, plausibiliq. lætitiæ significatione: Atqui ad Præfectum euntes bona huius turbæ pars sequitur, præsertim fæminæ discurrentes huc illucque, modo à fronte saltantes, modò à tergo, insanorum hominum more, concutientes cultros ingentes quos manibus gestabant terribili spectaculo. Neque miranda est in hisce hominibus eorum gestuum insolentia, quòd nunquam antea candidi coloris homines inspexissent. Læstrani olim in ostio fluminis fuerant, verùm non perinde ipsum penetraverant. Nam à navi octo aut decem mill. erant, fluviùsque circa hunc vicum (qui *Cermentyn* dicitur) miliaris latitudinem facile habet, ab alia rivi parte altero jacente vico: Dum Myoparo hic hæret, tormentum nostri emisit, cuius terrore incolæ adfecti aufugerunt, mox tamen reversi. Qui ad Præfectum ibant cantu ac saltationibus, magno gaudio, quòd Candidi homines in eas oras venissent deducebantur. Præfecti casa ex arundine constabat ibi expectarunt per mediæ horæ spatium nostri, Ducis adventum, nequaquam interim cessante illà plebeia lætitiæ declaratione. Præfecto ergò prodeunti primùm tres storeæ, ac duæ sedes, major minorque à Nigritis quibusdam subsequentibus adferuntur. Corpus, faciem, ac cætera membra cretata habebat, alioiùe albo colore fucata; & sacculus cum creta post ipsum ferebatur. Caput pileus ex pelle tegebat plumis variis plenus. Cætera vero ex ossiculis vel centum in ordines dispersa, collum, brachia & crura cingebat. In sede collocatum accessit annosa mulier quæ ei ex creta ista præbuit, manus, velut lavans, eâ conspergens, reliquaque in faciem conjiciens, sursum dein elevatis duabus manibus. Vxori item creta offerebatur. Post eam ceremoniam Mulier illa cantum instituit, domoque saltans egreditur, subsequentibus eodem ritu ceteris fæminis. Tum quædam verba insit Dux, Nigritas conductores nostros advocat, iisque adventum nostrum gratum esse testatur manu plaudens hisce verbis *Fuiso, Fuiso*, ut usus ibi fert, post alios sermones jubet ut ferrum exhiberent, superesse magnam

ibi Eboris abundantiam; ita factum ac permutatio aliqua inita.

Flumen hoc ut diximus latum valdè est. Flumina Guineæ designantur. scætet Crocodilis ac Hippopotamis; multos habet sinus, vergit in Notapelioten. In discellu à vico *Cermentino* nocturno tempore quatuor aut quinque horis obliquabant cursum, bis fundo illapsi. Persequentes navigationem Insulam quandam prætervecti sunt in ostio fluminis jacentem, quales multæ sunt, quòd terra ibi plana sit, humilis ac arboribus plena. Ea Insula *Caracombo* dicitur, ex qua nostras ad naves *Canutum* (ita schaphas suas indigitant) venit octodecim hominibus instructum, quibus tympanum aderat, ac cavatus baculus fistulæ vice. Accedentes ex eo numero quatuor aut quinque transgrediebantur, inter quos unus erat albatus planè quæ facie, quæ brachiis, & pectore. Ramusculum idem virentem tenebat cum nola, ac aliud contextum forma passeris penè, itèrem cretam quam passim per navis tabulata spargebat, nolam identidem pulsans, cum vel loquerentur inter sese ipsi, vel nos aliquid diceremus. Consecrationis cuiusdam seu benedictionis hæc nota videbatur. Sediti postmodum ac titubanti vacillantiq. in verbis obsecrorum à spiritibus more olla ingens vino *de Palma* plena adfertur, ex qua propinant sibi mutuo, protracta ea potatione ferè ad mediæ usque horæ spacium, quo confecto lembu suum repetiverunt, ac eo terram, quòd & nostros invitabant permutationis ergò ferri cum ebore. Palatium ita intrant ac vicum lustrant. Ibi exiguam nostri casulam deprehendunt triu pedum altitudinis tecto munitam verum à latere aliquantulum adapertã. Sub ea minuta crux stabat ex qua turbo pendebat impletus quibusdã reculis, quarum ad spectum denegabant. Iuxta crucem bacillus visebatur, cui caput puelli infixum erat, oculo in uno ossiculum habetis, quale Afelli minores ferè in capite ostendunt (apud nos fræna Funeraria. equorum ac canum torques inde sunt) iuxtaque bacillum jacebant piscium aliorumque animalium ossa, inter quæ & Piscis Pristis rostrum erat sine dentibus, quod Nauta collectum ad me pertulit. Cùm huius rei causam quærentes responderunt funus ibi esse. Transeuntes alium vicum 20. fere viros sedentes catervatim ante cuiusdã casæ fores offendunt, inter quos & quidam ex primatibus apparebant. Intra casam mirabile omnium vocum Chaos personabat, in funesti planctus (ut ipsi interrogati confitebantur) formam. Mulieres nullo verecundiæ respectu pariunt, accurrentibus promiscue cuiusvis sexus, aut ætatis hominibus. Mirari autem licet Circuncisionis apud eos usum, cùm tamen Legis diviniq. cultus expertes sint. Terra (ut dictum est) fert abundanter cunctos peregrinos

Flumina Guineæ designantur.

Caracombo Insula.

Funeraria.

Parrus nulla verecundia.

Circuncision.

Signa amicitia.

Candidi homines nunquam Nigritis vili.

Ad Casam Præfecti deducuntur.

Is prodit.

Dealbatus.

Suscipit nostros ac ad commercia hortatur.

grinos fractus, scatetque animantibus ac avibus omnis generis. Nidi supra 100. uno ex ramo dependentes inibi conspiciuntur; mirā arte contexti, in spectaculi insignem elegantiam. E stramine penduli ramo firmissime alligantur, contra Anguim Laceratorumque insidias. Horum nidorum formas pulcherrimas habeo allatas. Atque hæc de *Guinea* ora dicta sint, sequitur potentissimi Regni *Congi* descriptio.

Nidorū elegantia & ars.

Cogitatio aëris

Hominum vultus.

Tempestates anni,

Fluminum exundantia.

Exesiz.

Antiquorum opinione hæc terra inhabitabilis erat quam sub Zona torrida locaverant. Verum falso, *Odoardo Lupo* Lusitano teste, qui eandem multis cum Lusitanis habitavit, ac bonum ibi incolatum prædicat. Aër etenim ipse præter cunctorum æstimationem ita temperatus perhibetur, ut hyberno tempore neque acerbum frigus sustineat, quod hyemis ibi Autumno Romani territorii similis sit, nullo usu pellium, aut vestium mutatione, cum nec focum requirant. Sed nec ipsa montium cacumina majore hyemis acerbitate uruntur, licet, generatim hyberno tempore calor sit major quam æstivo, ob continuam pluviam antemeridiano præsertim tempore duarum horarum, ac totidem postmeridiano. Calor is nostris hominibus penè intolerabilis est. Eius terræ incolæ nigri sunt, licet fæminarum aliqua ad flavedinem, inelinent, nigris plurimum cincinnis aut rubeis rursus staturæ mediæ, Lusitanis circa eandem haud absimiles. Pupillas multicolores habent, nigras ac marini coloris, labia non ita crassa quemadmodum Nubiæ hominum, aliorumque Nigritarum existunt: ita & vultus dissimilis est, macilentus, modò pinguior ac moderatus ut Lusitanorum, differentiam quadam à cæteris Nigris male formosis hominibus. Longitudinis diei Noctisque par fere ratio est, nam per integri anni cursum vix horæ quadrantis differentia intercedit, quæ animadverti queat. Hyems ergo illis *ἡ πλάστι* loquendo nostro in vere oritur, ferè circa 15. Martii, ac Æstas Septembris medio. Pluviam ibi hyemante anno continuam sunt quinque mensium, Aprilis, nempe Maii, Junii, Iulii, & Augusti. Rarè tum sereni dies illucescunt, ipsique imbres guttis ingentibus densantur, in miraculum usque, cõsumpto ac digesto omni humore per aridæ terræ meatus. Contrà æstas sex mensium sicca est ac vix ullam pluviam madefacta. Flumina hinc item crassa cœnosaque aqua implentur, terramque invadentes eandem humore adficiunt.

Æstivi ejus temporis venti ii sunt, quos Hippocrates & post eum Iulius Romanorum primus Cæsar Græco Etesiarum nomine indigitarunt. Borea Lybicus est, Lusitani quæ *Vento maestro* sive generalem nuncupant, tanquam illi terræ proprium ac ordinariū. Eadem aura pluvias causat, plurimam nebularum exagitatione, versus montium ca-

pita, quæ ibi percussæ resolvuntur, ac in terram se effundunt. Inde altis montibus nebulæ imminent instante pluvia. Imbres iidem continui fluminum quoque incrementa suscitant, Nili nempe & Nigri, aliorumque ejus plagæ, quæ vel in Mediterraneum Mare vel Oceanum cadunt, lapsu suo pinguedinem humiditatemque regionibus quas rigant applicantia. Quod ergo Æstate nostra, qua illi hyemem experiuntur, plurimi in *Congi* Regno ac Æthiopia imbres cadant, mirandæ non sunt prorsus fluminum exundantiæ, licet in Ægypto aridioribusque terris, quæ nunquam pluvius rigantur (excepta Alexandriæ regione) eadè incrementa majoris miraculi sint, quæ circa Nilum contingunt, ex crassa, densaque aqua, certis, statisque anni temporibus, nullam immutationem in totius Provincia summam fertilitatem, quæ absque iis irrigationibus vacua esset. Unde & a veteribus sacrificium Nilo, Genii boni nomine ei indito, teste Ptolomæo Libro quarto. Atqui hodiè plurimi Christiani miraculo hanc fluminis exundantiam adscribunt, sine qua fame pereundum esset, dependente hominum vita (ut Iohannes Chrysostomus ait) ab aquarum incrementis. Caurus ergo qui apud nos æstivo tempore flat, quod illis hybernum est, ibi nebulas ac vapores circa montium summities colligit, pluviasque citat, quæ ob calidos vapores hyemem iis in locis temperant. Hi ergo imbres in causa sunt quod Nilus exundet, aliisque horum locorum flumina, magna olim veterum disceptatione, ac infinitarum fabularum circa eam congesta serie. At æstivante iis in locis anno contrarii venti secundum Pyxidem afflant, Notapeliotes nempe & Borapeliotes, haud dubiè frigidi, proficiscentes scilicet ex opposito Poli Antarcticæ, qui & Terram ipsam refrigerant, ut nostri apud nos. Etenim illis syncerum cælum reddunt, nobis verò nubilosum ac pluviale, naturali quadam Terræ, Aëris, ac climatum dispositione, præside summa divini numinis providentiâ, quæ Cælorum orbis segregati sunt cursusque solis ac siderum, ut omnibus terris luceant, caloris, frigorisque temperie juxta ordinatas compositasque proportionales. Enimverò nisi ea refrigerans aura Terras Æthiopiæ, *Congi* aliasque circumjacentes recrearet, calor plane intolerabilis constitueretur. Hæc eadem auram incolæ Græciæ fruuntur, Candiæ, Cypri, Asiæ minoris, Syriæ, ac Ægypti. Ideo illis venti Borealybicus ac Zephyrus Zoophyti, quasi vitæ feri dicuntur, Porro notandum Nives nunquam in montes Æthiopiæ, *Congi*, aut circumjacentium regionum cadere: Nisi inspexeris, quæ versus Bonæ spei Caput feruntur, aut in locis ubi Lusitanis dicti Nivis Montes jacent. *Congi* regnum si glaciem aut nivem haberet Aurum sanè vinceret in pretio, quod potus eo modo refrigerari possit.

Causa exundantia Nil.

Temperatura mundi.

posset. Itaque flumina crescere ex Nivis augmento ac liquore nequaquam perhibeas rectè. Imbres enim quinque mensium ea incrementa dant ut jam retulimus.

Ad propositum ut redeamus. Congum perere potes, aut è mari alto S. Helenæ insulam versus facta transmissione, aut juxta oram Africae, in S. Thomæ insulam, ad Caput *Lupi Gondizalvi* (quod gradu primo Australi Lineæ jacet, distatque 21. Germaniæ mill. a S. Thomæ insula) directa navigatione. Indè terreno vento oram legunt, anchoramque vespertino tempore emittunt, certo in loco post aliquod Promontorium, aut in portu quodam, donec ad destinatum locum ventum fuerit.

Congi Regnum ad S. Catharinæ caput extenditur. Ad Australi Equinoctialis plagæ adjacet secundo gra. ac dimidio. Persequentes oram ulterius Littora quædam ac arenas transeunt, commemoratione indignas, usque ad duos sinus, quos mare efficit, bono portu quem *Alvari Gondizalvi* vocant. Ulterius aliquantulum rivulus quidam in Oceanum incurrit, à Lusitanis ob ruborem dictus *De las Boreras rossæ*, quod aqua ea arenas quasdam rubras subjectas habeat, quæ colore eandem adficiunt. Circa hunc tractum Montes quidam alti consurgunt à Lusitanis dicti *La sierra Complida*, id est, montes longi, succedit deinde alter fluvius, *Baja de las Almadias*, id est, sinus lemborum, quod ibi multi lembi fiant. In hujus fluminis ostio tres insulæ jacent, quarum maxima in medio est, habitata, ac portu minorum navium capaci insignis; reliquæ incolas non habent. Hinc discedentes ad

magnum Congi flumen *Zaire* dictum appro pinquant, ex eodem partim lacu originem ducens, ex quo Nilus descendit. Tantam verò aquæ abundantiam reddit, ut pene fidem res superet, latitudine 5. mill. & dimidij impletâ, antequam in Mare procurrat, dulcem aquam evolvens etiam salis fluctibus per 8. 10. & aliquando 16. nostratia milliaria superatis, quo argumento facile Nautæ considerant locorum situs ad quos provecti sunt. Adverso flumine majoribus lembis ad 5. milliaria tutò navigare licet, succeduntque mox impetus torrentium undarum maximi, quod eo in loco flumen è cataraeta cadat tanto fragore ut ruere nò fluere credatur quælia & Nilus, Danubius, ac Rhenus quibusdam in locis experiuntur. Fluminis ostium insulas quasdam habet, incolis plurimis frequentes, queis fatrapæ imperant, Regis *Congi* feudatarii. Olim insulani bella inter se gesserunt ex lembis, quos integro ex trunco arboris excavant. Ea *Licondo* dicitur, crassa aliquando, ut vix viri extensis eam brachiis comprehendant, indè & lembus ex maxima ductus vel 200. homines capiat. Scaphas hujusmodi remis agitant maximo impetu; re-

num quisque tenet & arcum, bellandi occasione remum dimittunt ac arcu rem gerunt. Gubernaculorum item vice vertendæ scaphæ hisce remis utuntur. Hoc in fluvio sunt Crocodili ingentes apud eos *Cayman* dicti, Hippopotami, aliudque animal quod duas veluti manus præfert, caudam unam, lagenæ penè instar, id *Ambize Angulo* vocant nos. Porcum marinum diceremus, ob pinguedinem velut Porci. Gustu pollet optimo, Carnis imagine, cum tamen è piscium numero sit, qui dulci ex aqua nò egrediuntur. Gramine riparum vescitur, caput bovis habet, & sunt hujusmodi 500. librarum. Piscatores sub pena capitis captum hoc Animal ad Regem deferre coguntur.

Hic Promontoriû exoritur porrò, quod *Cap. di Padram* vocant, ac ulterius paulò flumen *Lelunda* quod ex minuto lacu oritur interiori terræ situ, unde & plura flumina nascuntur, nominatim quod *Coanza* dicunt, de quo postea agemus. Fluvius *Lelunda* tempore quo imbres cessant siccus omnino est ac vadofus, fluit circa montis pedem, in quo Regia civitas *Congo* ædificata conspicitur. Hinc cursus tendit ad flumen *Ambizi*, ingens item ac portu commodum. Fluit non longe ab *Congo* oppido versus Mare. Sequitur fluvius *Onzo* portuosus, nascens è lacu Nili. Australiore tractu accedit amnis *Lemba* portui tamè ac navigationi ineptus. Post hunc *Danda* fluvius maximus occurrit, qui Naves vasorum 100. ferat. Ex eodem ramus Australior tendit *Bengo* dictus ac cum *Coanza* flumine alio maximo insulam *Loanda* reddit concurrentibus vndis, ac magnâ cæni vim efferentibus, dilatationem in insulâ. *Bengo* autem ingens amnis per 25. Italica milliaria quæ 5. Germanica reddunt, navigabilis fertur. Inter duo ergo ista flumina *Loanda* insula famosa jacet, cû portu ejusdem nominis. *Loanda* terram planam sine montibus significat.

Quatuor hæc insula milliaria longitudine sua ferme complectitur, latitudine verò quadrantem milliaria vix, ac quibusdam in locis teli duntaxat jactum. Mira res; effodienti terrâ ad 5. aut 4. palmos pleno turgidoq. mari potabilis ac dulcis aqua aperitur, eodem verò decrescente falsa ac amara.

Hac in insula piscatio illarum Concharum celebratur, quæ universum per Congi Regnum, aliasque vicinas partes, moneta loco serviunt ac exponuntur. Ea piscatio hoc modo initur. Mulieres quædam è litore in mare aliquantulum descendunt, ac eophinos quosdam arena plenos educunt. Hos in terram producunt conchasque ab arena purgant, quæ minutæ admodum sunt, ac variæ, apud eos tamen fere in duo genera distinctæ, sunt enim mares; sunt feminæ, quæ pulchriores colore ac ad spectus voluptate habentur. Quamvis verò circa plurima Congi

Navigacionis
in Congum-
ratio.

Congi Regni
magnitudo &
situs.

Flumè Zaire,

Cataraeta.

Crocodili

Piscis munda-
lis Porci-
star.

Flumina

Lelunda

Coanza

Ambizi

Onzo

Lemba

Danda

Bengo

Loanda in-
la

Etymop-
nomia

Piscatio Co-
charum quæ
moneta lo-
ca

ma Congi littora huiusmodi concha reperiuntur, præstant tamen illæ *Loanda* subtili fulgore, ac cinericio colore, aliis colorum generibus reprobatis. Hisce conchis ibi cuncta emuntur, ipsumque Aurum, Argentum, ac cætera ad cibum pertinentia. Ceterum non tantum hoc more moneta Auro detrahitur, aut metallo alteri, in Congi regno, verum & in alijs Africa partibus, in regno Chinæ, ac quibusdã Indiæ locis. In Æthiopia etenim Piper nummorum in vicem exponunt; in regno Tombuti circa Nigrum fluvium Conchas marinas, ac *Porcelletas*, ut in China & Bengala Metallo sanè maximus in Europa honos est, cum id infinite gentes pari veneratione aut pretio nequaquam adorent. Insula hæc 7. aut 8. pagos habet *Libata* dictos idiomate istius terræ. Præcipuus *S. Spiritus* nomine signatur, quem Governator è Congo dimissus tenet, piscationi opulenta concharum intendens. Multa item hic animalia sunt capta, Apri &c. Ardua item hic & mirabilis arbor crescit *Enfanda* dicta, perpetuo virens, virtutibus mirandis incluta, ramos proceris incrementis extendit, si fila quædam tenuia demittunt, quæ terre contactu radices item generant, in aliarum arborum perpetuam seriem sobole nimis quam multiplici. Sub priore huius Arboris cortice *Linteaminis* certa quædam species nascitur, quod pulsatum ac emundatum, qua latitudinis & longitudinis extenditur, ac deinde plebi in vestimentorum usus servit.

Naves Insulani habent ex Palma factas, aut Indica nuce, conjunctis tabulis, modo quo Lusitani Phaselos coccinant. Hæc Velis ac remis incitantur, jisque piscationibus in ea ora felicissimis indulgent, ac continentem petunt. Eâ parte quæ ad continentem vergit, quadam in concavitate, Arbores crescunt ad quarum radices, marina aqua descendit, ex *Ostreas* habent, magnitudine manus, gustu delectabiles, insulanisq. alias haud incognitas, quibus *Ambiximatæ* dicuntur, quasi Lapidis pisces. Insula hæc qua angustissimum est fretum firmæ prope accedit, ipseque sæpe rivus interfluens natatu à gente superatur. Eo in freto insula quædam exigua jacent, crescente mari fluctibus tectæ, ac subinde arida, quo tempore juxta radices arborum *Ostrea* inveniuntur. Propè hanc insulam circa exteriorem ejus partem *Balenæ* infinitæ natant, nigre ut apparet, continuis inter se bellis agitata, cum nece multarum, quas Nigritæ tum piscantur, ac adipem emungunt quo cum Pice Naves muniunt. Portus supradictus ostium in septentrionem porrigit latum penè dimidium milliare Italicum, altum valdè. E regione in firma *Vicus S. Pauli* visitur nullis tamen propugnaculis validus, quæ Lusitani habitant, eo ex Lusitania cum liberis

ac vxoribus deveci. Piscium multitudine summa fretum hoc abundat sardis præsertim, & *Enerasicholis*, tantâ multitudine hyberno tempore ut sponte in terram desiliant, nec non *Soleis*, *Accipèfere*, *Mullis*, & *Canceris* maximis, qui eo in tactu salubres admodum sunt, ac ab incolis amati.

Ultiore ex *Loanda* navigatione ad fluvium *Coanzam* venit, qui cum *Bengi* flumine supra citato insulam *Loandam* efficit. *Coanza* itaque oritur ex parvo Lacu quem fluvius efficit ex eodem lacu natus, ex quo Nilus aliique plures amnes fluunt. Is lacus hac in Tabula vocatur *Zaire & Zembre*; apud antiquos Tritonis, quod in eo vulgi fabula Tritones marinique homines reperiuntur.

Coanza flumen, ut eo revertamur ostium habet latitudinis dimidii mill., adversaque unda lebos fert ad 20. usque nostratia mill. nullo tamen insigni portu. Hic intiu ferè ducit Angolæ regnum quod olim imperio Regis Congi subiectum fuit, verum ante paucos annos Governatoris cuiusdã operâ ab eo segregatum, unde & hodie amicitiam eo colit, nullâ tamen feudatarii aut subiecti devotione, licet subinde dona quædam emittat, tributi quadam specie.

Sequitur Promontorium *Ledo* quod ubi superaveris alii nempe amnes succedunt. Primus *Sunga* dicitur quem per 25. Italice aut 5. Germanica subeas. Alter *Benglele* ubi hodie ex subditis Angolæ Regis quidam imperat. Demum ad Portum modicum venit fidum ac probum cunctis ratibus; Vocatur *Vaccarû* sinus, à quibusdã *Vaccarum* Littus, quod plurimè ibi vacca pascebantur. Estque ipsa Regio plana ac graminis, cæterarumque rerum ad victum pertinentium ferax. Venalia etiam hic metalla quædam subinde reperta fuerunt, præsertim Argentum, ut *Lupus* ejusque interpret *Pigafetta* testantur ex quibus hæc fere omnia ducta sunt. Atque hoc termino limitatur olim ora potèntissimi regni Congi, celebrati magnis commerciis Lusitanorum initio detectionis ejusdem, initium sumit 4. grad. & dimidio. Australis plagæ ab *Equinoctiali*, porrecta deinceps usque 13. gradum altitud. qui 630. Italicè, 126. Germanica mill. conficiunt, si in quinque unum computes. Licet autem hæc Regio, ut cunctæ alia quatuor partibus absoluta describi posset, Occidentis, Orientis, Austri ac Septentrionis respectu, sufficere tamen Occidentalis hæc terræ declaratio, juxta maris littus, cõposita Africane Indicæq. Navigationis ergo. Porro discursus quosdã sermonis adjungam. *Congi* Regnû in 4. sex famigeratas Regiones distribuitur, eę sunt *Bamba*, *Sogno*, *Sundi*, *Pango*, *Batta*, & *Pemba*.

Bamba maxima est & opulentissima juxta littus maris porrecta, à flumine *Ambrisi* usque ad *Coanza* amnem, multis distincta domi-

Vici Loandæ.

Arbor Enfanda.

Linteaminis et Arbore.

Naves Insulanorum.

Ostrea.

Balena.

Coanza flumen.

Angolæ regni initium.

Limes Regni Congi.

Sex Provincie Regni Congi.

Bamba.

dominiis, quorū nomina non temerè retulerim, *Mani* eorū lingua Domini dicuntur inde *Mani Bamba* Dominus Bambæ *Mani Loanda*, *Mani Coanza*, id est, Dominus Loanda, Coanze, &c. Bamba veluti scutum est ac propugnaculum totius Congi Regni, inde cunctis rebellibus bellū infertur, quod ejus terræ incolæ bellicosissimi, ac armis adfueri Regi omni in discrimine auxilio sint. Virgente itaque re, ex ea tantum, vel 400000. armatos, nempè juxta regionis morem educit.

Hujus Provinciæ Famossissima Vrbs in campo jacet, inter flumina *Lojam* & *Ambrisum* vocaturque *Panza* communi vrbiū nomine, in quibus Gubernator degit, distat à mari ferme 100. Italię mill. quę 20 nostratia conficiunt. In hac Regione mons surgit Argentifodinis aliisque Metallis dives; pertingens ad Angolæ Regnum, valdeque hic tractus opulentus habetur, quod item circa littus maris Conchæ pecuniarum loco inveniuntur. Vnde & mancipiorum hic summa tractantur commercia, quæ Lusitani infinito numero emunt, aliasque in terras venum transmittunt.

Incolæ militari pollent robore, Gladios longos, latoque gestant, ut Heluetii, quos à Lusitanis suscipiunt. Tantę ibi hominum vires, ut vno ictu seruum secent per medium, Bovique vivo caput abscindant. Atque adeo inventi, qui vinarium vas 325. librarum fere brachiis gestarint. Præter eos enses, & Arcus peritissime tractant, ac clypeos oblongos ex corticibus arborum contextos, quales apud me videri possunt.

In hac *Bambæ* provincia multa diversaque Animalia reperiuntur, Elephantes præsertim plurimi, ob pratorum sylvarum, aquarumque copiam. Maximi ii sunt, usque enim ad vitæ medietatem crescunt, & annos fere centum quinquaginta implent. Qui in Lusitania & apud nos conspecti fuerunt, minores sunt, quod nondum adulti habeantur. Magnitudinis harum belluarum haud tenue argumentum sunt dentes ibidem collecti, ac 200. medecinaliū librarum inventi, computatis 24. dipondiis in libram. Congitanā linguā Elephanti dens *Mene Manzo* dicitur. Juniores Elephantos *Moana Manzo* dicunt. Aures nequaquam minores Turcarum peltis maximis habent longas majores palmos sex formā ovi, versus humerum acutiores quarum caudæque motu ac appulsu muscas arcent, quas item pellis contractione insidentes mactant. Pilos caudæ densos habent, junctorum minorum effigie, splendidos atrosque, qui in adultis pulchriores validioresque sunt ac majoris pretii: vtūtur iis homines ornandę ceruicis gratia, præcipue viri nobilesque faminae in Angolæ regno, circum jacentibusque locis, quos & magna æstimatione dignantur, ob bestia ex qua auulli sunt, ipsorumque pilo-

rum validitatem, pulchritudinemque. Ad eod quibusdam expetuntur, ut & periculum vitæ ea gratia subeant, Elephantum enim arctum quendam locum ingressum, ut se vertere nequeat, ascensu invadunt, aut à tergo accedentes acutissimis cultris Caudæ pilos abscindunt, quos catenatim annulatimque componunt, ac dein collo, brachiis, digitisque applicant. Caudas hujusmodi integras calceosque quibus utuntur annulosque multos ex hisce pilis confectos Doctor Paludanus tenet ac ostendit. Sane veteres Elephantum natura latuit si genua iis flecti posse negant, arboreque ideo somno captado qualitas crediderint, atq. eo modo capturæ idoneos extitisse. Nostri enim homines ac ante eos Lusitani rem aliter compertam habent, crura jungi, genua flecti, cum vel arborem scandunt cruribus duobus elatis, ut frondes carpant, vel humilior aquam appetunt, atque eā potant; quomodò juncturæ hujusmodi ossaque apud D. Paludanum existant. Reliqua circa Elephantum descriptionem multis deducta scriptoribus non addam. Tigres huic item provinciæ sunt, formā quā in nostris regionibus circumferuntur. Mirabili naturæ qualitate belluæ hæ *Lupo* teste nunquam Candidos homines adoriuntur; Nigros vero crebro, ut & condormentibus nigro candidoque, nigrum invaserint, intacto candido. Fame pressi bestias nullo ædium respectu adoriuntur, nimirum deficientibus per campos palantibus. Congitana lingua *Engoi* dicuntur, fera sunt animalia Leonum instar, pilis tamē aliter adfecta. Veneno esse indito; Sagittis aut bombardis capiuntur. Alas ibidem siue Mustaces hujus animalis veneni quadam in suspitione habent, ex quibus māducatis mors furiosa proveniat: vetitum undē Regis decreto; Ne quis pellem sine iisdem venum deferat. Eadem regio Animal producit cui *Zebra* nomen est Mulo per omnia simile, nisi quod partu facundum sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis mirō adpectu visitur. Etenim à dorso spina ad ventrem usq. pictas lineas habeat, triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, justā proportionem dispositis fimbriis, ac 3. fere digitos latis, figurā quæ in libro Romæ impresso patet. Belluæ hujusmodi annuā sobole multiplices passim sunt, sylvestres cunctæ, ac pernici cursu inclytæ, velocitate *Zebra* in proverbium Lusitanorum deducta. Cicurata *Zebra* in equi locum succedere posset, in bellis, vehendo, ac trahendo, ut naturę inde sollicitudo circa necessaria considerari possit. At cum terra hæ Equis careat, ipsique incolę cicurandæ *Zebra* artem ignorent, Boumque adjumentis uti nequeant, licet magno numero iis in locis sint, homines belluarum vicem implent, qui per vicorum angulos dispositi, sellas varię subeunt, aur lecticas gestant, more qui in Romano

Tigres Candidis hominibus parit.

Zebra mai.

Homines quorum iura

Ex Elephantum Caudis monilia.

in Romano libro imaginibus ostenditur. Iccirco quibus celeritas itineris necessaria est subinde mancipia commutant, ac velut veredis adjuti quam citissime iter conficiunt. Inveniuntur & aliae bestiae, quaedam Bovis magnitudine, quaedam minores quas *Empalangae* vocant, Bubali sylvestres, Lupi maximam odoris vi, olei quod ex Palmis educunt amantissimi, Vulpes, Cervi, Hinuli, Capreae, Cuniculi, Lepores summam copiam, quod venatu ad necem non appetantur. *Zibethi* item hic feles plurimi habentur quos cicurant *Zibethi* colligendi causa, cujus odore plurimum delectantur.

Zibethi feles.

Viperarum variae.

Vastae.

In cibum feruntur.

Venenosae.

Dracones.

Aves.

Songo Provincia.

Vbs Songo.

Anguium viperarumque diversae ibidem formae existant, 25. palmorum longitudinis, ac 5. latitudinis, vasto ventre, orisque hiatu, ut vel Cervum ejusmodi magnitudinis aliud animal devorent. Terras & aquam colunt ancipites. Bestiae haec ubi ventrem impleverint facile somno succumbunt, velut ebrietatis manifesta, eas tum incolae trucidant, carnesque cibi gratia appetunt, supra Gallinae carnum delicias: Ceterum tanta quibusdam viperis veneni vis superest, ut morsu intra 25. horas mortem adferant. Arietis praeterea magnitudine Animalia ibidem visuntur Draconum instar, alata, cauda una, oblongo rostro, multiplici dentium serie. Crudis carnibus vescuntur, suntque ex bipedum numero, fulva pictaque pelle, viridicarduleoque colore: A quibusdam Nigritis adorantur. Chamaleontem eadem regio habet, &c.

Avibus ite scatur, Gallinis Indicis, Patrone, Anseris, Anate, Perdicibus domesticis, ac sylvestribus, Phasianis, Columbibus, Turturibus, Aquilis, Falcone, Niso, Pellicano, &c. Pluracorum adhuc magna multitudo viridium ac cinericiolorum, Rubrarum item pulchrarumque avium, quas *Fiamongi* vocant, sed & numerosas minutarum avium species videas, cantu *Canariarum* aviculis haud dissimiles.

Altera Congi provincia *Songo* dicta circa flumen *Zaire* jacet & *Loango*, porrecta ad flumen *Ambri*, versus septentrionem, 7. & dimidio gradu finiturque circa rubras Petras limitaneas Regni *Loango*. In Provincia huius medullio vrbis jacet *Songo* dicta unde & Regioni nomen. Gubernatoris ea sedes est. Elefantos plurimos habet, ideoque magnis commerciis petitur, circa Eboris cum ferro permutationem. Multae hic item simiarum ac Cercophitecorum formae, quarum aliqua Mimico gestu multas Facetas histrionicas concinnant. Linteamina in hisce item Provinciis multa sunt, ex Palma Indiae summis distracta negotiationibus. Eius apud me multae formae sunt. Vaccas habent plurimas, aliaque supranominata animalia.

Ethnicorum vero persuasionibus vivunt. Quaevis adorant solemque velut maritum

pro summo Deo habent; Lunam vero ut feminam sequenti veneratione dignantur. Vestitu Congitanorum fere utuntur. Bellum cum vicinis Anzicanis gerunt.

Sundi tertia Regio potior est, ac Regis portio a Primogenito Regis, aut Regii sanguinis Principe successioni destinato semper regitur. Iacet circa Congi urbem a Lusitanis S. Salvatoris titulo donatam, atque inde per 40. Italiae mill. aut 8. Germanica ad fluvium usque *Zaire* extenditur.

Sundi tertia Regio Congi.

Incolae, ut ii qui Pango habitant, plurimum circa salem & colorata linteamina ex India & Lusitania allata negotiantur, loco nummorum conchis utentes. Pro hisce mercibus Linteamina ex Palma suscipiunt, Elephantum dentes, Zebellinos Martes ac cingula quaedam ex iisdem Palmis foliis facta, magno in pretio apud eas gentes habita, qualia etiam apud me conspici possunt. Crystallus plurima haec in provincia crescit aliaque Metalla inter quae ferrum incolaru opinionione caeteris praestat, quod ex eo gladii, cultri, aliaque arma utiliter fiant, cum reliquorum haud par utilitas sit.

Commercium.

Ferri utilitas, supra reliqua Metalla.

Pango quarta Provincia liberum olim Regnum fuit suoque constans imperio. A Septentrione *Sundi* attingit, ad Meridie *Batta*, ad Occidentem *Congi* Regionem, & Orientem versus Montes solis. Praecipua vrbis item *Pango* dicitur sita occidentali fluminis *Barbela* parte, quae ex Lacu Nili fonte fluit. Eadem commercia tractat quae homines *Sundi*.

Pango quarta Provincia.

Batta quinta Regio confinis est Septentrione *Pangi* ditioni, ac ab Oriente flumini *Barbela*, porrecta porro usque ad solis Montes, ac pedem *Aphronitri* montium & a Meridie eorum montium jungit se *Barbela* usque in adustum Montem. Civitas insignis maxime eodem nomine *Batta* vocatur, in qua Gubernator habitat, cui selopetarii milites permittuntur, quod orientem versus trans Solis, ac *Aphronitri* montes, ad Occidentalem Orientalemque Nili oram gens quaedam moretur *Gjaquarum* nomine designata apud Congitanos, proprio autem terrae vocabulo *Agag* dicta, ferox admodum ac militari praedae intenta, quae continuis invasionibus vicinas terras ac subinde *Batta* Regnum depradatur. Iccirco *Batta* homines arma sua ac bellicas res, studiose curare debent.

Batta quinta Regio.

Provinciae haec 70000. aut 80000. armatorum hominum probeque instructorum emittere potest. Multique hinc Zebellini ac Martes afferuntur, eademque negotia curant quae *Pangi* & *Sundi* incolae.

Gens Agag fera.

In *Pemba* sexta Provincia Civitas *Congo* jacet *Banza* olim dicta, id est Curia, nunc vero a Lusitanis S. Salvatoris. In monte jacet, situ interiore terrae, distantia a mari 150. Italiae milliarium, nostratum vero 30. Mons hic altus ac vastus est, qui tamen ferrum habeat; complectitur 2. nostratia mill. frequens

Pemba sexta Provincia.

Congo civitas nunc S. Salvatoris.

quens multis, Pagis, ac adibus, & amplius centum millium hominum habitatione.

Montis hujus gleba fertilis valde est ob recentiam aeris, quo puro & sincero admodum fruitur. Probam aquam praebet, quae nunquam hominibus noceat. graminis dives est omniumque pecorum, arborumque feracium, ac semper virentium. Granorum illis terris usitata omnia genera fert, praecipue quod illi *Luco* vocant, ac maxima aestimatione dignantur, quam nos triticum, minus tamen est, aliquamque similitudinem habet cum grano linapi, nisi quod paulo majus sit. Id manuarum molam conterunt, farinamque albam, salubrem, ac gustu probam nanciscuntur. Bonitate triticeo panis nostro haud cedit. Hujusmodi granum in Congo copiosum est, ante paucos annos eo ex Nili regione delatum, praecipue ea ubi Nilus secundum Lacum implet.

Milium item album copiosum fert, *Mazza di Congo*, id est, Granum Congi dictum. Nec non & *Maiz* sive Turciae triticum, parvi tamen aestimatum, quod & *Mazza Manpruo* hoc est Triticum Lusitaniae indigitant. Hoc Portos saginant. Oriza item abundat, verum nullo pretio. Regio eadem arbores diversas fructiferas gignit, ex quibus plebs facile cibum capit, seque sustentat. Hujusmodi sunt Citri, ac Limonum arbores suavesque maxime fructus Assyriae Mali, qui inter acidum dulcisque gustum mediis summopere laudantur, ac sine noxa comeduntur. *Bananes* quoque plures sunt, quos quidam putant esse fructus Aegyptiis ac Syris *Muse* dictos, qui in hoc libro ficus Indiae vocantur, gustu sunt probum amanoque ex dulcedine acido, bonique alimenti.

Campi vero Palmarum multas species ferunt nempe quae Indicas nuges & Dactylos producant: Nascitur & alia Palmarum, species similis supradictis duabus ex quibus Oleum ducunt, Vinum, Acetum, Fructus & Panem. Oleum ex fructuum pulpa, velut ex olivis eliciunt, idem colore ac substantia Butyro nostro haud absimile est, viridius tamen paulum, in flavedinem inclinatum, quod & olei ac Butyri loco utuntur, eodemque Lucernas alunt, & corpora ungunt, concilianda celeritati. In summa, necessitatis tempore valet potissimum, ut nostris accidit, quibus absque hujus Olei alimento pereundum fuisset fame. Apud me id videri potest cum Vino & Aceto ex iisdem Palmis. Vinum ex summitatibus arborum depromunt, quas terebrant, decurrente tum succo lacteo, refrigerante ac sereno, is primum dulcis est, ac postea acescit, ut Lactucis adhiberi possit Aceti vice. Recenter potus urinam citat, unde & paucis ea in terra vesicae aut renu calculus infestus est. Item supra modum haustus ebrietatem conciliat, alimentumque copiosum praebet.

Panem ex horum fructuum officulis conficiunt. Amygdali sunt forma duriora tamen. Officulis his nuclei suavis gustus continentur, salubres & boni succi, totusque hic fructus intus & extra viridis est, ac crudus, coctusve manducatur, Aliae sunt arbores quae fructum producant *Cola* dictum, Nucis pineae magnitudine, continent alios fructus castaneis similes, quibus quatuor rubri sive incarnati nuclei continentur, quos dentibus terunt, ac in ore versant extinguendae sitis gratia. Fructus hi in aquam coniecti eandem acescere faciunt, ac amanescere palato, stomachum roborant, jecurque corruptum probe emendant. Aliae Palme sylvestris genera ibidem reperiuntur, feracia multorum fructuum esui commodorum quarum folia tegetibus conficiendis serviunt, tegendis casis, sportulisque cotextendis, aliisque domesticis rebus, quarum apud me plurimae figure extant.

Superfunt & aliae Arbores *Ogeche* dictae, quae prunorum flavorum forma fructus proferunt, odore & sapore amanos admodum. Ex his arboribus ramos detruncant, quibus serie contextis sepimenta constant, ut apud nos ex spinarum virgultis, etiam ex iisdem porticus ac viridaria extruunt, ut a sole tuti sint. Praeter supradictos fructus alii reperiuntur magni in Medecinae usus, ac etiam gustu probi, quales sunt *Tamarinda* acida dulcedine, ac in fervidis febribus utilissima. Mauri Turcaeque terra iter facientes Pulpam Tamarindae adsumunt, ac aqua miscunt, quam deinde ad jecoris refrigerationem, renum ac interiorum partium epotant, item levis solutionis alicui gratia, quam ob causam cassia quoque fistulari utuntur, quae ibi plurima est. Melones item, Pepones, Cucumeres, aliaque Terra dona summa copia eadem Regio habet. Qui instructionem ejus rei latiore desiderat *Odoardum Lupum* legat a *Pigafetta* translatum, ac Romae impressum, ex quo haec plurimum desumpta sunt.

Licet autem Congitanorum caesae humiles sint, ac exiguae, materia tamen nequaquam deest, praesertim lapidis cujus maxima ibi copia est, vastaque multitudo, ut integris columnis sufficiant Marmoris rubri sinceri montes. Sed & vel templi univere capacitas ex eo deduci posset. Accedunt etiam lapide solidi Montes, e Porphyretico lapide sive rubro Marmore, item albo aliorumque colorum, quod Romae Marmor Numidiae seu Africae dicitur, ex quo multae ibi columnae visuntur ac a me globi quidam polito inde allati sunt: Porro in quibusdam lapidibus Hyacinthi nascuntur varii, quos eximere posses, ac ab alia saxorum materia discernere. Ex iisdem integre Columnae fieri possunt, obelisci aliaque opera, quae dispersis huiusmodi fulgentibus lapidibus inlustrata admodum essent. Adhaec & alia saxa invenias miranda, quae Metalla continent,

Frumentum
Luco.

Mala Assyria
optima.

Palmarum
species
Ex Palma

Oleum.

Vinum.

Panis.

Cola fructus.

Virtus esul.

Arbores
Ogeche.

Tamarinda.

Lapidis
saxa
ma copia.

Marmor.

Fabrorū in-
opia laborat
Congi Regnū

nent, Æs nempe aspectu viride ac fuluum, ex quibus statuae aliaue imagines rerū pulchre construuntur. Non ergo ex materie defectu ea casarū humilitate Regio laborat, cū copiose calx, lignū, lapides &c, adfluant, sed ex artis imperitia circa ædificationes ac fabricā. Nulli enī ibi fabri. Religionis Christianæ successus Anno 1490. & 91. inchoatos per Lusitanos hac in Provincia enarrare supersedeo; Eiusdem porrò interitum post Regis Congi à Lusitano instigati decreto Aurifodinariū occlusionē, Antilitumq. ibidem enormitates, aperte satis in libro *Lupi* supradicti enarratas, quod ea res extra huius Historiæ argumentum sit.

Angola fre-
quens populis.

Ad Tractus Angolæ persecutionem ut redeamus usque ad Bonæ Spei Promontoriū: sciendum est Angolam supra omnē fidem populis admodum frequentari, Argentūq. abundare, Ære aliōq. metallo, pecore item, vaccis præsertim, omnibusque aliis rebus ad victum pertinentibus. At populus Caninas carnes vaccinis præfert, canesq. mætat majorique pretio emit.

Ganes cibi
gratia in pre-
tio.

Nummorum loco conchas testasq. tractant Congitanorū ritu quibus & sermone accedunt, ea tamē differentia quæ inter Lusitanorum Hispanorūq. linguam est. Regem habent idololatram. Polygamie usum servāt inde tanta sobolis multitudo adfluit, ut Angolæ regio sola millionem armatorū hominum Regi ad ministerium militiæ producat. Globulis hæc gens utitur vitreis venetis, varii coloris, ad Ornamentum cervicis, ac brachiorum, *Anzolos* vocant, ac iam vinculis contextos *Mizanga*.

Mores.

Vis hominū.

Post Angolæ Regnum sinūque vaccarum ad Austrum, usque ad Nigrum Caput, sive Promontoriū, Tractus iuxta mare ad 220. Italica mill. producit. Eadem hic Terræ facies quæ in Angola sub Dominorū complurium imperiis. Ab hoc Nigro Promontorio linea tendit Oriētalē distinguens Montes frigidos ita dictos, ac à Lusitanis eo in loco quo altiores Lineæ accedunt Nivis vocatos, finitōsque pede montium Crystalli, quibus infinita Crystalli vis inventa ibidem nomen dedit.

Crystalli mō-
tes.

Ex hisce Nivis Montibus Aquæ oriuntur quæ lacum conficiunt Lusitanis *Dumbea Zocche* dictum. Atque Crystalli montana in Septentrionem longius abeunt versus Argenti montes *Malombam* usque Regni Congi limitem, intercedere *Coari* flumine. Persecutione Tractus Regni Angolæ ad Caput usque Bonæ Spei cursus tendit iuxta. Regnum *Climbebi* quod Regi *Matama* paret, porrigiturque hæc ditio usque ad flumen *Bavaghul* ex Montibus Lunæ coortū, ac cum flumine *Magnica* concurrēt, quod ex supradicto magno lacu nascitur. sequitur tum Tropicus Capricorni inter quem Caputque Bonæ Spei non unus Rex imperat diuisa regione in multas Præfe-

Tropicus Ca-
pircorni.

cturas. Vallatur ea terra altis, horridis, frigidis ac inhabitatis montibus. Gens Arabum ritu campos colit, ac casas, vestimenti loco pelles habet, fera, indomita, ac infida exterorumque commerciis adversa. Arma eorum sunt tela & sagittæ. Cibus terræ fructus, carnesque belluarum.

Nili ex Lunæ montibus veteres originē dirivant at falso ut declaratum est.

Nili origo fal-
sa apud anti-
quos.

In Montibus hisce Occidentem versus exiguus Lacus jacet *Gale* dictus, ex quo fluviū *Camissa* oritur, (Lusitanis dulcis dicitur) in mare circa *Caput falsum Bonæ Spei Promontoriū* decurrens. Id *Caput falsum* ideo vocatur quod Naves, quæ ex India in Lusitaniam proficiscuntur, primū Caput magnum sive Promontoriū aperiant *Delli Aguglie* dictum, postea verò hoc minus, unde & falsi capitis nomine signatur, latens post magnum illud deceptisque ejus ad aspectu Navitis. Spacium inter hæc duo capita ad viginti milliaria Germaniæ perhibetur, bicipiti vertice, ut sinus pateat, quem Lusitanorum naves aliquandò subeunt aquæ petendæ gratia, eo ex dulci flumine. Gens circa eundem fluvium colore nigro est (licet eo in loco Polus Antarcticus ad 35. grad. sese elevet) ut & Montium frigidorum Lunæ homines, unde caloris solis vim huius rei causam esse non temere crediderim, verū potius quandam terræ proprietatem. Ceterum Promontorii huius cū summa supra cuncta Orbis longitudo sit, ac in mare maximus excursus periculosaque navigatione admodum superetur (ut & cuncta Promontoria) maris terribili fremitu, ventorumque terra incumbentium procella idemque mirifice turbantium cum naufragis multarum ingentium Lusitanæ Navium, nullaque veterum historia pene celebratum sit ante Lusitanorum eas in partes adventum, operæpretium fore existimo Navigationis ex Lusitania in Indiam mensuram certamque finitionem ponere, cū illa tantum in superando magno hoc Promontorio Navigatio sex millia Italiae milliaria complectatur.

Caput falsum

Caput deli
Aguglie.

Causa Nigter-
dinis in Afri-
canis.

Navigationis
ex Lusitania
in Indiam me-
sura et finitio.

A flumine etenim *Ferdinandi Poo*, ubi Caput hoc initium sumit excurrēdo in Mare, ad extremum usque Promontoriū quod *Delle Aguglie* id est Acus appellari diximus Tractus a septentrione ad Austrum amplius quam bis mille & ducenta Italiae milliaria habet: ac ad aliud Latus ejusdem Promontorii, ad Caput usque *Gardafu* è regione insulæ *Socotora* Tractus spacium supra ter mille & trecenta Italiae mill. tenet quorum 1000. Germaniæ 200 faciunt, summeq. cōprehensione 660. numerantur, ut Lisbona navigantibus in Goæ regnū, circumducta navigatione per Africae littora, Capitisque Spei extremitatem 15. Italiae mill. millia emetienda sint. Inde in Malac-

carā

cam & in China usque tantum ferè spaciū superest, ut nulla Orbis gens lōginquis navigationibus unquam clarior fuerit Populis Portugalliæ, exceptis quibusdam Angliæ nobilibus, quos nō tantū hæc navigatio, verū totius Orbis expleta inlustres reddidit.

Nunc ut ad Tractū Africæ redeamus sequuntur *Caput dell' Aguglie* plures idonei portus ad cōtinendas naves, inter quos præcipui sunt *sinus formosus* & *Lacus sinus*, ita dictus quod Mare ibi recessum faciat in quo insula quædā & Portus sunt. Vterius paulū in Mare decurrit flumen S. Christophori, in cuius ostio tres insule jacēt; ab hoc flumine aliud distat, fluens per *Nativitatis Terram* à Lusitanis ita vocatam, quod eo die inventa sit, usque ad *C. de la Pescheria*. Inter Promontorium hoc ac *Magnica* flumen Regnum *Burtua* situm est, quod ad Lune mōtes pertingit, ad hoc usque flumen, in septentrionem, versus *Monomotapa* Regnum, & in occidentem ad fluvium *Bavagul*.

In hac Regione plurimæ sunt Aurifodinæ; Gensque ipsa similis est Monomotapæ incolis. Persequenti hoc modo maris tractum ostendit se flumen *Magnica* initio regni *Sofalæ* & *Monomotapæ*.

Fluvius hic eodem ex lacu cum Nilo oritur, ac in mare decurrit, in medio sinus, inter duo Promontoria quorum vnum *Della Pescheria* dicitur, alterum *Delli Correnti* 23. gra. ac dimidio, ad Australē Poli tractum, sub Tropico Capricorni.

Accedunt huic flumini non longè à mari tria alia flumina quorum præcipuum S. Christophori nomen habet apud incolas *Nagoæ*. Alterum nomen privati cuiusdam *Laurentii Marchi* præfert, primi inventoris. Duo hæc flumina ex Montibus Lunę descendunt in iis locis *Toroæ* nomine designatis Tertium flumen *Aroæ* dicitur originem ducens ex alia Montis parte, in qua Aurifodinæ Monomotapæ existunt. In quibusdā locis huius fluminis grana quædā Auri reperiuntur arenæ instar. Tria ergo hæc flumina in unam *Magnica* redacta ingentem aquæ vim effundunt, atque ab ostio huius amnis extendit sese *Soffala* regnū ad *Cuama* fluvium usque, cui hoc nomen inditum est ab eisdem nominis Arce, à Machometanis habitata. In 7. ostia *Cuama* diffunditur, per 5. insulas, præter eas que superiori in fluminis tractu visuntur, frequentes sunt cunctæ populis. E Lacu, ex quo Nilus, itē nascitur.

Porrigitur ergo *Sofalæ* regnū inter amnes *Magnicæ* & *Cuamæ*, juxta Tractū maris, exiguius quidem ac Oppidis vicisque non perinde frequens. *Sofala* oppidum caput est in fluminis ejusdē insula situm, nomenque Regioni addit. A Machometanis habitatur, ac ejusdē sectæ Rege; parentq. ii Lusitanis, quod Monomotapæ gubernationi auscultare nolint.

In ostio fluminis *Cuamæ* Arcē Lusitani

habent; frequentia ibi est commerciorum circa Aurum, Ebur, & Ambarum, quod eo in tractu reperitur à mācipiis, permutatione facta cum Gossypio, & serico ex Cambaia. Machometani qui eam hodie regionem tenent indigenæ nequaquam sunt, ante Lusitanorū adventū eo phaselis lembisq. mercaturæ gratia delati, hodieque à Lusitanis subiugati in incolatū detenti, cum interim nec Turcis, nec Ethnicis accedāt. Interiore terra inter hæc duo flumina *Monomotapa* regnū situm est, scatens aurifodinis frequentis commercio per *Sophalā* Africamq. omnem distracto Auro, quædā haud absurdā opinione eorū, qui Salomonis ex hac plaga Aurū ac Ebur fluxisse existimant. Etenim in *Monomotapæ* Regno hodiè amplæ ædificiorū ruinae visuntur, ex calce, ligno & lapidibus constructæ, quæ in aliis terris vicinis non ita apparent.

Monomotapæ ditio latissimè patet, ac multas per bellicosas gentes extēditur, Ethnicorū imbutas disciplinis, Nigro colore, ac bellorū haud rudes, mediæ staturæ, veloces, quæ multis Regulis subiiciuntur, inter se bellis haud rarè contenduntibus. Arma sunt sagittæ ac levia scuta.

Imperator Legiones multas in varias proyincias distributas Romanorum more alit, tuendo latissimo Regno ac dignitatis conservandæ gratiā verum robur ipsū ex mulieribus constar. Ea legio validissima est. Hæ Amazonum more, quæ antiquæ historiæ decantant, māmillas flamma vastat ne impedimento sint in emittendis sagittis.

Pollent autem animo, ac jaculandi peritia. Militari quodam astu terga vertunt, ac mox prælia redintegant, insequentibus jã dissipatis maxime noxiæ, cum ipsæ ordinē nihilominus assuetæ facillimè repetant. Regis decreto certis in locis degunt, virisq. subindè accedunt sobolis gratiā, quā masculā viris relinquunt, scemellam verò ipsæ educant.

Insulæ autem formā Regis huius *Monomotapæ* ditio conspicitur, quam maris Tractus, flumen *Magnica*, parique lacus ex quo oritur, cum *Cuamæ* fluvio efficiunt; ad austrum Dominos Bonæ spei capitis habet, ad Septentrionem verò Regnum *Monemugi*.

Prætervectis juxta tractū flumen *Cuamæ*, regnum minutum succedit ad littus maris situm *Angoscia* dictum à quibusdā insulis ex adverso jacētibus ejus nominis. Habitatores habet Machometanos ac Ethnicos qui ex minutis scaphis lembisq. comerecia exercent, quæadmodum Angolæ homines: Vterius aliquantulū proficiscētibus ostēdit sese *Mossambicque* Regnū, 14. gra. & dimidio situm. De hoc Liber satis prolixè agit, itē de *Quiloæ* subsequēti insula, ac magna S. Laurentii, quæ Fretū efficit initio ab Occidente latū 340. Italiae mill. ac ex *Mossambicque* opposito 170. porro amplum versus Indiam, multasque insulas continens.

Hoc

Terra Nativitatis.

Magnicæ fl.

Aurifodinæ.

Grana auri.

Sofala.

Cuama fl.

Sofalala oppidum.

Monomotapa

Solomonis divitiæ vide.

Amazoni

Eorum vitia

Monomotapa Insula formata

Angoscia

Mossambicque

S. Laurentii

Hoc ipsum Hispaniæ naves in Indiã, & ex India in Hispaniam proficiscentes communiter penetrant, non repugnante s. ventorum tēpestate. Sanè incolis melioribus digna insula ob situs opportunitatem, Portuum ac fluminum commoditatem. Vnde & fructibus, aromatibus, ac leguminū quibusvis generibus abundat, Pisces, Fabis, Phascolis, Oriza, Medicis ac aureis malis. Item Carne Gallinarū domesticarū ac sylvestriū, Aprorū, Cervorū ob pinguedinē terræ; nec non piscium copiã. Incolæ Ethnici sunt ac Machometani coloris probi, bellicosi instructi arcu ac securibus Romanis ligneis.

Multa in dominia eadē Insula dividitur, quorum homines inter se bello certant. Multa ibi fodinæ Auri, Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum. Verum incolæ commerciorū cum exteris usum ignorant, inter se tantum scaphis è trunco excavatis negotiantur circa oram, advenisque omnibus commerciorum causã accessum denegant, licet quosdam portus subinde Lusitani petant, ac Ambarum griseum, Ceram, Argentum, Æs & Orizam suscipiant, ab interioribus tamen terris exclusi.

In hoc freto inter Africæ continentem atque hanc Insulam multæ aliæ minores Insulæ jacent à Machometanis habitatæ, inter quas *S. Christophori* præcipua est, atque inde *S. Spiritus*, tertia *Magliaglie*, post *Comoro*, *Anzame*, *Majotto* &c.

Ad tractum maris reversis post Quiloam Mombazæ Regnum aperitur, situm 2. gra. & dimidio ad Australē plagam, nomen ducens ab insula quadam eodē nomine dicta, in qua civitas pulchra jacet, inclytis ædibus frequens, quas imagines speciose exornant. Rex Machometi legem colit, is dum se opponit Lusitanis similia perpeffus est, quæ olim Quiloæ homines nimirum depredationem, ac facultatum vastationem, direptã Auri, Argenti, Margaritarum, Gossypii, Serici ac Attalici panni maximã copiã.

Insula hæc Quiloæ & Melindæ accedit, à Machometanis & Ethnicis habitatur Regimini *Monemugo* subjectis.

Succedit porrò *Melinda* Regnum, parvū item ac juxta littus maris porrectum, usque ad flumen *Chimamchi* altitudine 2. gra. & dimidii, pertingitque adverso flumine ad lacum *Calice*, per 100. Italiæ mill., aut 20. Ger. Hac in Regione prope Maris littus vrbs magna jacet habitata à candidis pene hominibus Machometanis, ac Ethnicis. Lusitanorum more ædes fere colunt. Oves ibi, Lusitanorū bis tantò magnitudine superant, quarum & Cauda partem quintã facit, sæpe 25. aut 30. librarum. Mulieres ibi candidæ existunt, Arabumque more sese exornant, superbe, ac magnifice, sericis vestibus. Collum ac brachia aureis monilibus, armillisque cingunt; faciem tegunt Ægyptiarum mulierum more. Vrbs Portum habet

commodum, suntque incolæ gratiosi, ac sine perfidiæ suspicione circa advenas, præsertim Lusitanos, quibuscum concorditer negotiantur.

Insulæ tres inter Mombazæ & Melindæ Promontoria jacent, prior *Momfia* dicitur, secunda *Zanzibar*, tertia *Pemba* à Machometanis duntaxat habitata, qui armorum quidem expertes sunt, agriculturæ tamen peritissimi. Multum saccari in hisce insulis crescit, id lembis minutis ad terram firmam devchunt, aliosque item insulæ fructus. Interiore terræ situ supra tria hæc regna Quiloæ; Melindæ & Mombazæ late patet Regnum Monemugi terminatum ab Austro Mossambicquæ, ac Monomotapæ Regnis, prope flumen *Coavo*, ad occidentem flumine Nilo inter duos Lacus, ad Septentrionē Præsbyteri Iohannis imperio. Cum tribus supraddictis Regibus pacem colit ob commerciorū utilitates, ac à Monomotapæ parte ingentibus bellis adficitur, ut lachrymosus sæpe ipsi victori sit triumphus: concurrunt enim tum duæ acies ex bellicosissimis totius Africæ populis. A Monomotapæ etenim parte Amazones stant, quarū virtus supra relata est, & à Monomugi populi *Gidchi* Congitanorum lingua vocati, propriã *Agagi*, olim infestissimi Regno Congi, qui alias Amazonum fortitudini nequaquam cedunt. Gens hæc recepto more faciem ac superiora labra candenti ferro adurit, lineisque ac stigmatē eo modo notat. Palpebras convertit nigricantes, ac fulvas, albumenque oculi in nigredinem trahit, fæditate maximã terribilis. Neque defunt in bellis animi, cum horribili strepitu in hostē proVectis, quos ad internecionē cadunt. Arma sunt tela missilia, quibus perite uti norunt.

Porrò ut aliquid de Præsbyteri Iohannis potentissimi Africæ Domini Regno addamus. Id initium sumit ab introitu Rubri maris, usque ad Siene insulam, sub Tropico Canceri sitam, excepto Tractu littorali ejusdem sinus, quem Turca ante 50. annos vi occupavit, ita ut Dominatum hodie claudat ad Caurum & Orientem Rubri maris sinu, ad Borapeliote Ægypto ac Nubiæ desertis, & ad Meridiem *Monomugi* regno, ut computata generatim magnitudine terrarum, quas Christianus hic Rex possidet, 4000. Italiæ mill. sub ejus imperio computentur. Metropolis in qua plurimum degit ac æulam habet *Belmalechi* dicitur. Imperat plurimis Regionibus, Auro, Argento, Gemmis, aliisque Metallorum generibus opulētis. Subditis variicolorēs sunt, albus, niger, mixtus; iuxta statura ac membrorum ordo. Aulici ac primates sericas vestes auro, gemmisque ornatas induunt.

In hac Regione circa vestimenta leges habentur ut in Lusitania, distinguuntur per hominum conditiones; suntque quibus pellium duntaxat usus conceditur.

Gens

Regnū Monemugi.

Bellicosissimi Africæ populi Gidchi & Agagi.

Præsbyteri Iohannis Imperii descriptio.

Metropolis Belmalechi.

Vestimenta leges.

Eius bonitas.

Mombaza.

Melinda.

Caudæ Oviū 25. aut 30. librarum.

Gens Christiana est, tunc tamen Iudeorum quosdam ritus. Circa festum B. Marię in Augusto, ad eam Regiam urbem, Nobiles ac optimates undique conveniunt, id festum celebraturi, deferentes item tributa ac vestigalia, quę pendere coguntur. Eiusdemque festivitatis gratia homines peregrinorum ritu adveniunt. Tum supplicatio fit atque templi ejus ex quo procedant imaginem nostrę Dominę sumunt, ex solido auro factam, ad hominis staturam, oculorum vice duos præferentē Rubinos, atque reliquis partibus egregiã arte deornatam, quam deinde feretro imponunt ac vicatim gestant.

Supplicatio
nis ritus.

Huic supplicationi ipse Præbyter Iohannes interest, Carro auro, aut Elephanto insidens, ornatus singularibus gemmis; ac monilibus, & Artalico panno, supra fidē varius, Hujus festivitatis, visendęque imaginis causa ingens mortalium vis accurrit, ut quibusdam ex turba mors inlata fuerit,

Turbę con-
fluxus.

At Regem hunc præpostero nomine Præbyterum Iohannem vocamus; Iustę *Bel Jan* dicatur. Etenim *Bel* perfectissimum altissimumque significat, *Jan* vero Principem aut Dominum, isque titulus conjunctus ad Regem duntaxat pertinet. Cognomen idem Davidis habet, ut nostri Imperatores Cæsaris vel Augusti.

Nomen Præ-
byteri Iohan-
nis præposte-
rę scribitur.

Hic de Nilo pauca sermone disceptari possent. Is neque ex Præbyteri Iohannis regione, neque ex Montibus Lunę oritur, aut juxta Ptolomęi opinionem ex duobus Lacubus, quos in medio ponit inter Occidentem & Orientem, cum distantia 450. Italię milliarium. Nam eadem altitudine Poli, qua Ptolomęus duos istos Lacus ponit, Regnum item Congi & Angolę jacet, versus Occidentem, ac Regna Monomotapę & Sofalę versus Orientem, cum distantia inter duo maria 1200. Italię mill.

Nili Origo
declaratur.

Testatur enim Odoardus hoc in Tractu vnum duntaxat Lacum extare, qui circa limites Angolę & Monomotapę jaceat. Is magnitudinem habet ferē 195. Italię mill. atque hujus Lacus historiam habemus ex Angolę hominibus, & versus Orientem ex Sofalę & Monomotapę incolis, nullã alterius Lacus mentionem, ita ut facilē pateat ejus altitudinis unum tantum Lacum inveniri. Sanē duo alii lacus etiamnum supersunt, verum diversi ab iis quos Ptolomęus recenset. Svos enim ille ponit (ut dictum est inter Occidentem & Orientem penē, cum hi (ut apparet) siti sint inter Meridiem & Septentrionem, recto ferē ductu, distantia

400. mill. Quidam ex eo priore lacu hujus terrę incolę Nilum oriri putant, ac post sub terra condi, denuoque enasci aliis contrā sentientibus verum Odoardo teste verissimã opinionem, Nilus sese nequaquam occultat, nec terra unquam absconditur. Valles tamen quasdam penetrat, vastas ac obscuras, quas nemo mortalium adiverit inde creditum terram Nilum occultē subire.

Vere ergo Nilus ex hoc priore Lacu fluit, qui 12. gra. situs est, versus Antarcticum Polum, cinguntque eundem altissimi Montes *Cafates* dicti, Aphronitro, atque argenti fodinis clari. Descendit tum per 400. mill. in Septentrionem aliumque Lacum subit, quem Maris vocabulo ob magnitudinem incolę dignantur. Latitudine comprehendit 220 mill. sub linea situs. De hoc Lacu certiores nos fecere *Anzichani Congitanis* vicini, ac commercii iisdem noti, Addunt iidem hoc in lacu gentem degere, quę Navigiis utatur, scribere norit, mensuram ac Pondera sciat, ædificia ex lapide & calce habeat, more Cōgitanis peregrino. Qua ex re propinquitas Præbyteri Iohannis terrę considerari potest. Ex secundo supradicto Lacu Nilus in *Meroen* tendit, cum spacio inter insulam Lacumque 240. mill. nostrarium, in quem deinde alii fluvii procurunt, nempe flumen *Colves* &c. circa limites *Melindę* situm. Circa *Meroen* Nilus in duos ramos abit, terramque altiore *Meroe* dictam cingit. Ad dextram Meroes versus orientem, amnis *Abagni* oritur ex Lacu *Bracina*, tendens juxta Præbyteri Iohannis terram, ad insulam supradictam. A sinistra alii rivi fluunt, inter quos *Saraboo* citatur, fluvius qui se in Nilum item exonerat per *Æthiopiã* delatus. Ipse Nilus postmodum circa *Sienes* Insulam ē præcipiti cataracta ruit, tanto strepitu, ut vicinis Populis auditum imminuat, surditatemque quandam continuo tinnitu inferat. *Ægyptus* deinde eum suscipit, patrem ac fecunditate vberi gratissimum; hanc rigat, ac per ostia multiplicia elatus Mare Mediterraneum subit. Ostiorum duo præclarissima sunt *Rosetti* nempe, quod diei unius itinere ab Alexandria distat, & *Pelusi* nunc *Damiata*. Ergo conclusione facta incremento Nili *Ægypti*, ac *Zairi* in Congitano Regno, Nigrique in *Æthiopiã* causam dant eodē tempore cōtinuū imbres, per Menses quinque in *Cōgo* aliisque vicinioribus terris decidui. Quę ad *Adenę* tractum, *Arabie* felicis, *Persici* sinus ac *Goę* pertinent, volumē ipsum satis declarat, ad quod Lectorem remitto.

Cursus

Mare

Causa

Nili

Ægypti

ostia

ostia

Causa

incrementi

ostia

FINIS.

HISTORIA 17 TRIVM NAVIGA- TIONVM BATAVORVM IN SEP- TENTRIONEM.

*ADMIRABILIVM, AC NUMQUAM
antè auditarum trium Navigationum Batauorum in Septen-
trionales Oras, detegendi Freti VAYGATS gratia, & in
NOVAM ZEMBLAM, per hactenus incognita Maria,
fidelis Relatio.*

SOCIETATEM ho-
minum quæ res, aut tu-
entur, aut latius diffun-
dunt, inter celebratissi-
mos ac intelligentia præ-
ditos viros summam
semper laudem meruerunt. Etenim præ
cæteris Nauigandi ars excellit, cuius be-
neficio præcipuorum commerciorum,
negotiationumque per diuersas mundi
plagas vtilissima ratio consistit, iam decla-
rato Orbis vniuersi situ, vt velut in com-
munionem quandam ac consortium, iun-
ctis animis, consensisse videatur. aliàs di-
spersi mortales, commeatibus vltro ci-
troque nauigiis, fructusque ac merces ad-
uehentibus, magna cum nostri temporis
gloria, ac non minore hominum vtilita-
te. Quod in hac re *Columbus, Vespuccius,
Gama, Cortesius, & Magellanus* præstite-
runt, ex commerciorum hodierna facili-
tate satis superque constat, vel me tacente.
At secuti sunt eos veluti Principes alij cõ-
plures, quibus eadem cura fuit detegendi
Orbis, inueniendique Novas Terras, quas
deinde reliquis mortalibus indicarent.
Lusitanorum Hispanorumque potior sa-
ne gloria est, qui & rem & Regnum ad-
auxerunt. Verum ex Gallis & Britannis
extiterunt viri, haud in hac re sine magno
præconio dicendi, circumnavigato peni-
tus Orbe, detectisque plurimis Regioni-
bus. Iidem Septentrionalem petentes Po-
lum, ibidem hactenus ignotas Terras, in-
uisosque maris meatus tentarunt, summa
cum laude, qualem superiores Orientali,
Occidentalique navigatione adepti fue-
rant: Quorum profecto virtuti, ac fama
Batauorum haud inglorij conatus acce-
dunt. Hi nauigandi peritia reliquis mun-
di hominibus nequaquam cesserint, exer-
citi per varios marium tractus, Orarumq;
infinitas cognitiones, cuius demum fidu-
cia longinquam illam ac periculosam in
Orientalem Indiam Navigationem, ma-

gna hominum expectatione ceptam cõ-
fecerunt, de qua & Historia voluminibus
mandata exstat, lectione haud indigna,
quæ cum Lusitanorum codicibus scriptis-
que diligenter conferri potest. Verum
quæ instructis Classibus ab iisdem in sep-
tentrione tentata fuerunt, inueniendi fre-
ti siue meatus gratia, quò in Regna *Chine
& Cathay* commodius ducerentur, maio-
rem sane laudem habent, intelligentiam
que digniorem, in mari nempe ignoto, ac
numquam antea classibus sollicitato, per
cursus novos, nulliusque exempli tractus
Enimvero id insigne quoddam magna-
nimitatis argumentum perhibetur, quo
si præactorum gloriam non omnino su-
perant, saltem haud dispari triumpho se-
quuntur. Euentu quidem destitutos cona-
tus quis arguat, at immerito. Vituperari
enim idcirco nequeunt. Fortunæ etenim
illa melioris tergiuersatio, aliis item cre-
bro nocuit. Columbus quas non subiuit
difficultates, antequam voti compos red-
deretur? Magellanus quid itè non exper-
tus? Magnæ in omni facinore difficulta-
tes sunt, quas tamen Virtus non raro do-
mat. At nunc quis neget? fore aliquando
tempus, quo iusto certoq; cursu explora-
to, circa septentrionalem Polum mare il-
lud horridum pateat, Typhinq; suum, cõ-
summata feliciter navigatione, quæ ani-
mosè hactenus incepta, magnis trium-
phis nobilitet. Quamobrem, vt eorum
quæ à Batauis hac in re præstita sunt apud
homines memoria sit, quibus mentè de-
inde Deus addat meliora sequendi, con-
siderato inspectoque tractu, cursuque in-
stituto, Historiam trium Navigationum
septentrionalium huic volumini induxi
addere; cuius lectionem gratam simul ac
vtilem fore spero, ob varios successus in-
finitaque pericula, quibus Classes eæ exa-
gitatæ fuerunt, accedente Hyemis dira a-
cerbitate, quam iidem Bataui, glacie ob-
fessi, in Ora Zemblæ Nouæ, singulari for-
titudi-

Artis nauigandi excellentia & cõmoditas.

Quibus eæ gentibus peculiaris.

Batauorum maris peritia.

Nauigationum in Septentrionem admirabilis.

itudinis patientiæque exemplo superant. Porro vt clarius huic Narrationi lumen accedat, tabulam damus generalem, quæ Tractus cunctos demonstrat Septentrionalis Terræ, ac ipsos nauium cursus, in quâ velut speculo Freti meatuumque situs considerari possunt, quos aptos idoneosque Nauigationi in Indiæ loca præsumpsimus.

Septentrionalis breuis descriptio.

Septentrionis ergò qualitas locique, vt plenius cognosci queant, sciendum est primò, Cosmographorum ex notis, ac regulis, duos mundo tributos esse Polos, puncta nempe duo immobilia in Cælo, circa quæ velut quosdam cardines totum Cælum vertatur, ducta fictitiâ quadam regula, ab horum vno ad alterum, quam Axem appellant, cuius extrema Poli occupant: horum Borealis Arcticus dicitur, Meridionalis verò Antarcticus. Septentrionalem (vt & veteres Orbis designatores confitentur) perpetuum frigus hyemsque continua premit, terris ideò locisque hominum commerciis habitationique ineptis. Sanè in quibusdam regionibus quas antiquitas inhabitabiles notat, incolæ reperti sunt. At *Noua Zembla* regio, quæ in hac Tabula apparet, habitatores nullos (quod constat) admittit. Vrsos tantum ac vulpes habet, quibus ex præda carniū victus sit, alias graminis omnisque vioris expers. Enimverò maximum Nauibus Bataviæ impedimentum glaciæ coæceruata densitas intulit, quam circa *Nouam Zemblam* septuagesimo tertio, quarto, quinto, sexto gradu offenderunt. Eam (vt quorundam opinio fert) Mare Tartaricum euomit, ac in littora *Nouæ Zemblæ* impellit, ibidemque nullo discrimine cumulat, vt eius glaciæ numerosa crassities, non ex vicinitate Poli tam obueniatur, quâ ex fluctus marisque perpetua inclinatione in eam plagam. Cuius rei argumentum sit calor quidam obortus iis, cum à terra discedentes Mare tenerent, propiusque ad Polum accederent, spirante cælo æstiuum quid. *Groenlandia* terram, quam item hæc Charta ostendit: quidam continentem esse volunt cū *Zembla Noua*. Batavis ea octuagesimo etiamnum gradu apparuit, (vt & in hac Tabula *Nouæ Terræ* appellatione notatur) ferax graminis ac fronde virens, capreis, ceruis, aliisque ex gramine viuentibus animantibus frequens. Miro intellectu rerum, cum *Noua Zembla* sex septemue gradibus Australior declinet, nullo fructu, nullisque frondibus. De *Groenlandia* à quibusdam refertur hybernum ibi tempus nouem mensium esse, sine pluuia, neque ipsa niue, quæ hyemis initio cadit, vt minimum soluta. Habet eadem Insula Sancti Thomæ insigne Cænobium, à quo

Nona Zembla inhabitabilis.

Groenlandia.

haud longè distat Mons, vt de Sicilia *Æthna* perhibetur, flammium omnis, exoriente ibidem fonte, qui in varios deductus canales Monachorum cuncta habitacula calidis aquis fouet, ac ab hyemis iniuria tuctur, cuiusitem feruore cibi omnes, nullo alio ignis adiumento coquantur. Lappiæ verò, *Finnarchiæ*, & *Moscouia* Terras *Olaus Magnus*, *Paulus Iouius*, alique descriperunt, quos curiosus Lector adibit. Nos propositam trium Nauigationum Septentrionalium Historiam porro explicabimus.

A NNO itaque millesimo, quingentesimo, nonagesimo quarto, reparatæ salutis, Naues quatuor adornatæ fuerunt: vnâ *Zelandiæ* ditio dabat, duas *Amstelodamum* vrbs *Bataviæ*, quartâ verò *Enchusia Frieslandiæ Occidentalis* oppidum. Hæ Septentrionales *Tartariæ* & *Moscouia* Oras peterent, detecturæ Fretum aliquod, seu peruium velis mare, quo in Regna *Chinæ* & *Cathay* ducerentur, superato *Tabini* Promontorio, quò sese *Tartaria* extendit, declinans porro versus *Cathay* Regnum ad *Notapelioten*, ac deinceps ad Austrum. Cuius item Promontorii *Plinio* flexus dicitur, quod (vt creditum est) *Indi* quidam tempeftibus iactati, & *Metello Celeri* oblatis præteruecti fuerunt. *Amstelodamenses* naues maris nauigandique scientiâ clarus *Guilielmus Bernardus* regebat, *Zelandiæ* verò ratem *Campaera* deductam *Cornelius Cornelij*, *Enchusianam* *Isbrandus Veccales* cum *Iohanne Hugone Linscotano*. Quinto Iunij eodem Anno vela fecerunt è *Texaliæ* insula, Cursu in *Kilduynum* *Moscouia* instituto.

Quarto Iulij qui cum *Guilielmo Bernardo* nauigabant *Nouam Zemblam* detexerunt. Quinto Promontorium humiliter quod *Langenes* vocarunt: ibi scaphâ in terram delati, nullos tamen inuenere incolas. A *Langenes* ad Caput *Baxo* ad *Cæciam* quatuor milliaria sunt. A Capite *Baxo* vsque in Occidentale latus sinus *Lombsbay* ad *Mesaquilonem* quinque milliaria computantur, duoque sinus interiacent. *Lombsbay* latus patensque linus est, Occidentalique eius ductu portus syncerus iacet altitudine sex, septem & octo vlnarum. Sinus hic nomen habet à multitudine auium ibi visarum, quas *Lommas* vocant, seu Septentrionales *Psitacos*; magno corpore, alis autem exiguis sunt, nidos in altis Montibus faciunt, vt à belluis tutæ reddantur, hominum manus nequaquam metuebant, capi inde faciles. Orientalis sinus *Psitacorum* extremitas plana est, adiacetque Insula exigua.

Iacet

Nauigatio prior.

Tabini Promontorium

Guilielmus Bernardus, Cornelius Cornelij, Isbrandus Veccales, Iohannes Hugo Nauigationis decus.

Nouam Zemblam descriunt.

Eadem perueniunt.

Iacet ipse sinus gradu ferè septuagesimo quarto. Inde ad extremitatem insulæ Præfecturæ maris seu *Admiralitat* in *Melaquilone* sex aut 7. milliaria nauigant. In-
sula hæc Orientali tractu non admodum sincera est, ideoque abducto nauigio lō-
gius vitanda. Profunditates item varias habet, obstrepente Syrtibus vnda quàm maximè. Ab insulâ hæc ad Caput Nigrum seu *Swarten hœck* ad Cæciam sex aut quinque milliaria nauigabant. Iacet hoc Caput 75. gradu, viginti minutis. A Nigro Capite ad *Guilielmi Insulam* in Cæciam nauigabant septem aut octo milliaria. Ibi exigua insula conspicitur, interiecta ad dimidium pene milliare. Nono Iulij stationem subiuerunt *Berēsurti* sub *Guilielmi Insula*.

In *Guilielmi Insula* albus primum Viri apparuit, quem Nauales socij, in scapham delidentes, tormenti ictu transuerberarunt. At is licet saucius, incredibili virium ostentatione, supra cunctas belluas erigebat sese in mari natans, donec accedentes scaphâ remis actâ nautæ, laqueum collo eiusdem iniicerent, in Batauiâ monstrum tale delaturi. Clauo ita alligatus magno cum strepitu ferebatur, vnguesque tuos scaphæ implicabat, quiescentis (vt *Guilielmo Bernardo* apparebat) in morem: verum iam maiore sui parte lēbo imminens, diffugiens ad proram metu belluæ sociis, ni fortunâ bonâ laqueus clauo extremitate conclusus impediisset vltiorē progressum, belluamque luctantem hæc in difficultate retinisset. Inde animatus ex nauatarum numero aliquis, framea Virum impeditum inuadit, ac disicit, insurgente reliqua turba, vt fatigatus cōcederet. Pellem *Amstelodamum* eò delatam vidit.

Vltiori profectioe *Guilielmus Bernardus* xxxj. Iulij superato *Consolationis capite* seu *Troost hœck*, Viri Capite vel *Berenhœck*, atque *Tshœck*, id est, glaciæ promontorio, ad *Insulas Auriacas* peruenit. In vnâ earandem circa 200. pisces, quos *Walruschos* vocât inuenerunt, soli expositos, seseque ibi apriçates. Mirabilis horum piscium figura est. Bouem quippe magnitudine vincunt, in mari itē viuunt. Tergus habet Phocarum instar, minutis pilis. Rostrum verò vt Leones. Glaciem frequentant, difficulter occiduntur, nisi ictum circa tempora adigas. Quadrupedum è numero sunt, auribus carent, pullū vnum duosue fertificat, quos à piscatoribus in glaciæ decubetes subito oppressi, in mare coniciunt primum, moxq; sequentes resumunt, nūc mersi, nunc verò conspiciendi. Nauibus vbi nocere optant, easdem abiecto fœtudentibus inuadunt: ita quidam lembum fundo mādasset, ni clamor sociorū nauiliū ingens obortus, metus præsumptione,

tācā audaciā animantis auertisset. Ab oris lateribus vtrinq; duo dentes eminent, vlnæ mediæ lōgitudine. Eos cum ebore cōparat ob candorem ac læuorem, Tartaris & Moscouiæ incolis in pretio sunt. Erat autem nautis opinio vinei posse has belluas, quas in terra temerè expositas cōspiciebāt: ergo contendunt ad præsumptam prædam, verum frustra, quod tergus earū telorū omnium acie duricie sua eluderet. Quin & tormenta grauiora meditabantur Romanorum exēplo, qui sub *Regulo Attilio* in Africa Serpentem C. xx. pedum confecerant balistis, eundem velut oppidi alicuius muros aggressi. At id consiliū subita tēpestas oborta declinauit, ventorū ingruente mole, convulsaq; passim glaciæ.

Vique in primū Augusti *Guilielmus Bernardus* Septentrionalem *Noua Zembla* oram præteriens, fractus demum temporis iniuria, nequaquā ea tempestate concessa nauigatione, obortisque sociorum laborem detrectantium querelis, statuit reditum tentare, seque reliquis nauibus adiungere, quæ Fretum *Vaygats* petierant. Itaque cursu ab *Insulis Auriacis* directo, Caput Glaciæ vulgò *Tshœck* superarunt, ac inde *Caput Consolationis & Nasouie Promontorium*, sinumque ingentem qui 71. gradu cum tertia computatur. Eum *Guilielmus Bernardus* locum esse coniciebat, ad quem *Oliuerus Brunellus* deuenerat, cui & *Cosin sarch* nomen est. XV. Augusti cæteris Zelandiæ & Enchusiæ nauigiis, quæ eodem die Fretū *Vaygats* emensi fuerant, *Amstelodamensium* rates accesserunt. Enchusianorum nauis Fretum penetrauerat, deuecta porro in patens Mare per 50. aut 60. milliaria Orientem versus, iuxta *Obij* fluminis, vt nautæ opinabantur, Tractum, non longè proinde à Promontorio *Tabini*, declinate nēpe Ora in *Borapelioten*: Itaque cum satis existimarent exploratum eius plagæ ductum, quod speculandi tantum gratia profecti essent, de reditu cogitauerant, magnoque nunc gaudio suæ *Guilielmi Bernardi* naues agnouerant. Pariter ergo patriam repetūt. *Guilielmus Bernardus* decimo quinto Septēbris portum *Amstelodami* intrauit, secum trahēs piscem, quem *Walruschum* suprâ descripsimus, in glaciæ frusto captū.

NAVIGATIO ANNI 1594. eodem modo perfecta Confederatarum Prouinciarum Ordines excitauit, haud inani (vt apparebat) spe commerciorum Indiæ per Septentrionalem Oceanum. Instruuntur itaque ab iisdem septem naues, quæ Fretum *Vaygats* siue *Nassouie* peterent. Duas *Amstelodamum*, duas *Zelandia*, duas *Enchusia*, vnā *Rotterdamum* dedit, septima *Myopato* erat, qui

Abi Viri apparitio.

Fortitudo.

Periculum Nauatarum.

Insulæ Auriacæ.

VWalrus hi pisces, eorumque descriptio.

Redeunt Naues.

Nauigatio altera.

Nauium successum, superatque freti tempus nuntiaret. Archirector erat *Guilielmus Bernardus*. Post discessum 11. Iunij, Anno 1595. ex Texalia factum. XIX. Augusti angustias *Vaygats* noctæ, ibidem stationem subiuerunt, cum Fretum quod inter Promontorium Imaginum, vulgò *den Beeldt-boeck & Samuetarum* terram iacet, summa glacie teneretur, nequaquam vt nauigari posset. Statio siue sinus Nautis dicitur *Traenbay*, à multitudine adipis Balænarū ibi reperta, estque aduersus glaciei vim ac impulsus tutus latis. Discurrentes per terram *Vaygats* nauæ rhedas cōplures pelibus, ac adipe onustas inuenerunt, item hominum caprearūq; vestigia, ex quibus homines ea in parte degere haud abs re colligebant. Quod & *Idola* ibidem reperta demonstrabant *Samuetarum* religionibus culta, à quibus & *Caput Imaginum* nomen habet. Iter item ex vluā factum offenderunt, altum dimidij cruris mensuram, cui deinceps terra durior suberat. Cursus Tractusque *Vaygats* in Apelioten vergit, vsque ad Crucis promontorium, porro in Boreapeltoten, ad Caput Liris, vulgò *den Twisthoeck*, Orientalior tamen aliquatulum; deinceps Terra *Vaygats* in Aquilonem procurit, vpaquilonem, ac Caurum pene. Nauigabant in Boreapelioten Orientaliores paulum, supra Caput Liris duo miliaria: at mox glacies correptas Naues retro egit, sinumque *Traenbay* dictum cōegit repetere, ex quo oportunitatem feliciorē exspectarent. At ea cum ob multitudinem glaciei nequaquam sese daret, Classis tota reuersa, irrito conatu, vigesimo octauo Nouembris, patrio Mosæ flumini sese intulit.

Vaygats terra
qualitas.

Reditus Na-
ulum.

Samuetæ
qui homi-
nēs.

Ceterum qui sint homines, quos circa *Vaygats* habitare ferunt, vt benignus lector teneat, hæc habenda sunt. In terra firma, quæ ab Austro Fretum *Vaygats* adiacet, Incolæ quidam morantur, propria lingua *Samuetæ* dicti. Hos primo ad aspectu aliquis pro inconditis syluestribusque hominibus haberet; veruntamen bono ingenio præditi sunt, differebantque peritè super cursu, tractuque Maris, ac nauigandi ea in plaga tempestate. Vestimenta eorum ex Caprearum pellibus constant, à capite ad calcem vsque. Præcipui tamē aliquod caput colorato panno, cui pelles subsunt, contegunt, verum vulgò reliqui pileis ex Caprearum pellibus vtuntur, pilis auræ obiectis, quos capiti ac ceruici arctissime aptant. Coma vtuntur promissa, quam in cirrum componunt. Is à tergo per vestes spargitur. Staturæ sunt penè omnes breui-

oris, latâ plana que facie, oculis minutis, breui pede, quibus genua eminent, celeritate cursus summa polent. Aduenis parum fidunt, disposueratque Rex eorum passim speculatorias vigilias, ne quod detrimentum caperent, paratis ad manum vehiculis, quibus abriperentur. Tormentorum boatum perhorrebant maxime, rei ob nouitatem attoniti. Imagines colunt, qualem ablatam à socio quodam nauali immensum dolebant, quæ tamen restituta, summo ab iisdem honore deducebatur. Arcu & sagittis armorum vice vtuntur, ex venatu viuunt. Descendunt subinde in terram *Vaygats* eius venatus gratia, vt ex Imaginibus apud Idolorum Promontorium repertis satis patebat. Imaginum forma rudis valde est, superiore parte rotunda, elato quodam colliculo ligni, nasi loco: Ante easdem & cinis iacebat plurimus, ac ossa Caprearum sacrificij alicuius argumenta.

Cum in hanc continentem Terram nauales quidam socij descendissent, quæredis lapidibus, quos Adamantum specie ea plaga habet, quales & in Insula Ordinum vulgò *Staten Eylant* inueniuntur multi, duoque ex iis coniunctim incederent, ex improviso macilentus ac albus Vrsus alterū inuadit, ceruicem corripit, caputque comminuit, emulgens porro sanicem. Inclamauit Vrsus socius, mox accutrentibus cæteris, vt prædam eam ab vrsu auferrent: is nihil perterrefactus, obuiat turbæ, ac ex ea hominem secundò summa violentia corripit, quem & mox prostratum necat, diffugientibus præ metu reliquis. Quæ visa fugâ tredecim ex nauī ac myoparone socij descendunt, laturo auxilium suis: licet quibusdam id facinus periculi plenum videretur, quod iam necati essent nauæ ij duo, ac maxima vrsi ferocia metu haud cateret, qui certissimo ictu demū esset petendus. Verum audaciâ quadam tres animati præcedunt, duo aberrat explosis bombardis. Tertius autem scriba *Guilielmi Bernardi* caput ei prope oculos per uio ictu lacerat. Sed enim belluæ constans subiectum cadauer, quod vorabat, etiam nūm erexit; iam tamen ictu consternatus, ac in vertiginem abreptus, ibi tum Scriba & Scotus quidam gladiis strictis corium Vrsi conatur lædere, verum frustra, confrauto ferro, ac nequaquam cedente bellua. Demum *Guilielmus Gysius* bombardæ rostrum Vrsi percutit, sternit, insultat, ac guttur ferro aperit. Necatorum cadauera ea terra habet. Pellem belluæ Amstelodamum detulerunt.

Vrsus vitor
duos necat.

Ampliffi-

Tertia nauigatio.

AMPLISSIMI Ordines, vbi secūda huius Nauigationis haud perinde fœlicem successum intellexerunt, sumptibus Prouinciarum naues plures adornare supersedent. Promittunt tamen Mercatoribus, Urbibusque, queis ea cura adhuc reliqua esset, honoraria pœmia, si propriis facultatibus stipendiisque id Fretum aperirent, Chinæque terris accederent. Id studium Amstelodamensem Senatū sollicitauit. Ea in vrbe duæ naues instruebantur, quarum vnā *Guilielmus Bernardus* Rector gubernaret, alterā *Iohannes Cornelius Ryp* Nautæ ac Cōmissi titulo, XVI. Maij, Anno 1596. è Fleuo vela fecerunt, præteruēctique in insulas *Heilandia* & *Feyreli* horredum prodigiosūq; signum caeleste conspexerunt. Nam vtrumque Solis latus duo soles claudebant, dilapsis per tres eos soles arcibus duobus pluuiialibus cingenteque tertio Arcu Soles, ac quarto obliquè per maiorem solis orbem fluēte, cū maioris Orbis inferior extremitas 28. gradus ab Horizonte distaret. Meridiano tempore, sole altissimos ad cursus prouectō, ex Astroiābij ratione idem 28. gradibus, & 43. minutis Horizontem superabat. Declinatio erat viginti duorum graduum ac minorum septendecim. Quos viginti duos gradus & c. si adicias altitudini 48 graduum compertæ, Poli altitudinem ad septuaginta gradus & vnum deduces. V. Iunij prima glacies apparuit. Vndecimo Iunij ad insulam venerunt, quam postea ab *Vrsis Beyren Eylandt* vocarunt. Eius nominis hæc ratio est.

Prodigiū caeleste.

Poli altitudo.

XII. Iunij mane nauiculatores albū vrsū conspexerunt, quem mox scapha remis incitata insequitur, ac interficere conantur, laborantes diutius, cū & securi ictus, eandē enatans, tergo herētomaufferet. Demum capite graui securis ictu dissecto, vincitur. Pelle xij. pedes longam fuisse scribunt. XIX. terram respiciunt, ea altitudine Poli 80. graduum, & 11. minut. iacebat. Terra ea vasta erat, quam & vsque in septuagesimum nonum gradum velis prætexebāt Occidentem versus. Hic vrsus albus denuo apparuit, quē post multos labores socij debellant. Hac in plaga anseres dictæ à sono vocis *Rot*, Batavis *Rotgansen* Oua sua exponunt ac excludunt, qualia vel sexaginta nauæ ad rates pertulerunt. Huiusmodi & *Hollandiæ* Insula *Wieringia* aspicit: quarum excludendis ouis destinatos nidos nemo vnquam sciuit aut tradidit, quòd ante has naues nulla ratis octoginta gradus superasset, ibique eius terræ situm ac qualitatem explorasset. Quidam *Groenlandiæ* partem hæc Terram autumant. In proposita Tabula *Nouæ Terræ* siue *Nieu-landiæ* nomine de-

Anseres Rotgansen vbi oua excludant.

figuratur. Eadem gramine ac fronde viret, cū *Noua Zembla* nihil habeat frondium: eaque *Groenlandiæ* Ora ad Poli notam propius accedit.

Hic ob varias circa cursus seruandi mutandique dissensiones, naues eæ duæ in diuersa abiuerunt. Etenim *Iohanni Cornelio* concessum 80. gradus repetere, quod ibi peruium velis mare ad Orientalem terræ plagam arbitraretur, cum *Guilielmus Bernardus* in Austrum declinans, in *Noua Zembla* oram discederet. Is vbi xv. Augusti ad *Auriacas* Insulas peruenit, glacie obsessus magno nauis amittendæ periculo versabatur, demum summo cum labore terræ accedens. Quòd naualium sociorum strepitu ac vocali clamore Vrsus albus excutitur è somno, moxque ad nauem contēdit, verum bombardæ ictus, ad alteram insulæ partem confugiens, glaciei se in frustis composuit. Ibi eū insecuti nauiculatores. Sed in mare haud tardior accepto vulnere prosilit, terram natatu petens. succedunt nauæ, ac viæ intercipiunt facultatē, securi caput petunt, cuius ictus subinde mersus eludebat, demū vincitur, ac ad nauē perfertur excoriati tergus. Glacies hoc in tractu mirandā qualitate est, coloris cyanei, eleuata vel 10. vlnas supra aquā, ac 18 vlnis in fundum porrecta, vt quibusdam terræ quadam specie imponeret. Hic 40. ferè oua inuenerunt. *Noua Zembla* vero ductum cum iam superassent, nullumq; maris meatum reperirent, desperatē de successu fœlici, nauæ domum cogitabant repetere, ac in patriā reuerti. At Glacialem portum præteruēctos, immensa glaciei moles excepit, fluctu cōcitata, quā nullā vi vincere quibant, accedente trium sociorum manifesto, dum laborant, periculo, si glaciei fluctus perseverasset: nam ei dū insistunt, acti fluctante retrorsum glacie, nauis funes pedemque arripiunt, redditi eo impulsu suis, summa adspicientium cōmiseratione, quibus Mors imminens præsumpta iam fuerat. Eodem die vespere in Occidentalem glacielis Portus plagam deveniūt, fatali māsione destinati summæ hyemis, quātam vix mortalium patientia sustinere queat, acerbitati. Ea ex serie huius relationis subsequente patebit in miraculum humanæ tolerantia.

Discedunt Naues.

Glacialem ad portum deucta nauis glacie oblidetur.

Tum quippe coaceruati velut Montes è glacie nauem impellunt, eaque ad 4. pedum mensuram eleuant, vt socij *Phaselū* seu scaphā actuariā cogerentur exponere, tuendæ salutis causa, emittentes item vexillum seu aplustrum, quo periculi imminentis magnitudinem, iis, qui in terram prodierant, declararent. Postmodum *Guilielmus Bernardus* cum altero Rectore nauis situm conditionēque inspexit, demetiens

Sumitur
nauis.

Nauis ob-
fissa.

Casa fabri-
cam conci-
piunt.

quantum impetu glaciei subleuata esset. Ibi xxviii. Augusti raris disrupta ingenti fragore intonuit, vt plane a nimum mentemque amitterent arbitri, latibulaq; frustra quærent. Accrescebat ea glaciei violentia, nauisque impulsæ admodum surgebat, gemitu diro omnium tabularum, stupentibus cunctorum ad tam luctuosi spectaculi fortunam sensibus, cum nulla appareret adhæc soluendæ nauis facultas, aucta quotidie glaciei mole. Itaq; deliberant, tantis circumuenti angustiis, eo in loco resistendo frigori, ac feris belluis casam erigere, seque ibi quo possent maxime modo tueri; si vel anno crescente Nauigij usum libere repetere possent, oblata ex dissipata glacie oportunitate. Nullas hæc terra arbores fert, nullū e lignum defecisset ergo ædificationi materia, nisi prouidentia diuina arbores complures ex Moscouiæ & Tartariæ oris auulsas, cum ipsis radicibus ac in *Novam Zemblam* fluctu adactas, commodissime præbuisset. Nec tantum id lignum structura, verum & foco struendo aptū supererat, sine quo, diritate hyemis, omnes haud dubiè interiissent.

Decimo quinto Sept. matutino tempore Vrsi tres nauem adoriuntur, occultato tamen tertio post glaciei fragmentū. Nauis bombardas suas præparant, stabat glaciei imposita cupa cū carne maceranda, quod circa nauem nulla esset aqua. Huic vrsus prædam captans, inserit rostrum, ea oportunitate bombardæ globus caput verberat ac belluam morte adficit. Alter vrsus dum videt subitum sociæ bestię casum, velut stupefactus contemplatur iacentem, ac odore explorat causam. Vbi mortuā agnouit, abit; ac mox redit erectus in posteriores pedes, velut collectis viribus, Nautas, qui sese ad arma præparauerāt, inuasurus. at ij balistæ ictu abdomen ventris nudatum penetrant, fauciamque feram in fugam adigunt. Emortuo vrsu viscera eripiunt, ac erectum gelu stringi permittunt. Post hæc vehicula præparabant, quibus lignum ad locum ædificationi destinatum perducerent. Tum temporis in Mari aqua falsa ad duorum digitorum crassitiem in glaciem cogebatur summo cæli frigore.

Gelu.

XVI. Septemb. Nauiculatores prima expeditione lignū vehiculis impositum, quatuor nēpe trabes per glaciem, ac vnus pene milliaris spatiū trahebāt. Ea nocte ad duorū digitorum crassitudinē gelabatur aqua: singulis diebus sex millia passuū, bis impleto vehiculo, penè emetiebantur. Tū & Faber lignarius moritur, quem in mōtis decliui fissura sepeliunt, quod humus ob duritiem aperiri nequiret. Sexdecim eo tempore numero erant socij, quorum vna pars ligna struendo foco adferebat,

Sexdecim
socij super-
stites.

altera ædem casamue parabat. Tanta eo tempore gelationis vis erat, vt clauus more fabris solito ori impositus labijs adhæreret, atque vna cum cutis auulsæ particulis extraheretur. Magnum luculentumque ignem struebant, vt terræ glebam degelarent, domumque eadem, maioris ab hyeme securitatis ergò, vallarent: verum frustra, cum flamma tantum in petra potuisset, quantum in *Novæ Zemle* agro. Niuis impetuositas procellosa conspectum sæpe numero auferbat, vt vix nauis alicuius longitudinem oculis possent concipere. Is labor ob inauditi frigoris insolentiam diuturnus, per duo milliaria in reditu abituq; quindecim dierum continua molestia intolerabilis plane habebatur; at vincebat Necessitatis dura lex, perseverantiæ parens. Quod si post septimanam vnā vel alteram, dilabente anno, serius id conati fuissent, sane neque potentia virium, aut animi magnitudo suffecisset: sin vero apertus Pontus nauem reserasset, nā illi potius, velis factis, patriam domumque repetiissent, at ea fortuna nequaquam superfuit.

Secunda Octobris domum erigunt, eique ex more non frondentem ramum, viridiaue virgulta imponunt, sed niuis congelatæ frustum. Erat ea domus Septétrionis ritu confecta, trabibus penitus copulatis ac adactis, quarum commissuras curiose stipabant, quas nimbus ille niuium vento actus non peruaderet. Quadrata ad hæc forma, in medio paululum eleuata, vt dilabi posset nix, cum funibulo, ac caueis seu caulis, & vestibulo. Dum ita satagunt, vnus enaui exiens in Vrsum ex improviso incidit, corripiensque fugam clamore terribili nauem cursu repetit. Eum insecutus vrsus ad locum peruenit, in quo congelata fera nuperque erecta stabat, ibi moratur, elapso eo modo Nauta. Duodecima Octobris octo sese viri casa ea claudunt, ibique noctem primam transigunt, maximo in frigore, quod focus necdum esset instructus, nec item cauearum præparata commoditas. Deinde summo labore Phaselum domum prope pettraxerunt, eumque conuertunt, vt suo tempore vsui aliquando esse posset. Deficiebat iam ab ijs locis segregatum Phæbi lumen, ac studiose Nautæ cuncta necessaria è nau ducunt, colliguntque ea, quæ Phaseli lembique præparationi, & instructioni idonea existerent. Ceterum iam ad iter accinctos, vltimumque onus vehiculorum subituros, Vrsi tres a tergo inuadunt, quos circumspiciens Nauta, subito animaduertit, clamore periculum testatis. Duæ bipennes sine aliis armis vehiculis impositæ iacebant, ex iis vnā Nauta corripit,

Frigus ma-
ximum.

Domus for-
ma.

alte-

alteram Gerardus Verius, quibus se pro virili defenderent, confugientibus reliquis versus Nauem, ex quibus vnus in rimam glaciei incidens, magno suo periculo luctabatur. Verum belluæ nauem recta perunt, atque interim tres ij relictis propter proram procurentes in eam sese receperunt. Ablata hac præda irritati Viri audacia singulari accurrunt, Nauemque parat conscendere, neque aderat vllum præter eas duas bipennes teli genus. Ex ijs vna certo ictu adacta Virum maiorem ferit, quo verberare abijt, cæteri que duo sequuntur minores. Ita manifesto ex periculo quod summo timore præsumpserat, Nautæ liberantur.

Sol quando discessit.

Quarta Nouembris solis iubar Mundi eam plagam deseruit, vt vltius non appareret. Ea res tristis admodum notari poterat, adempto pulcherrimi operis huius mundi spectaculo. Prodeunt tũ albæ Vulpes abscedentibus Viris. Hisce, quod ad cibum idonei essent, insidias varie decipulasque struunt, quibus subinde aliquot capiunt. December tum anni hyemantis acerbissimus mēsis flagrabat, horrido frigore cunctorum membra adurens. Itaque ex cuiusdam consilio, Carbones lapideos igni idoneos sulphuratos, ac hætenus in vltima periculorum seruatos, accendunt, focumque circa vesperam instruunt, obserato funibulo, ac vestibuli aditu arcte clauso, ne quis calor euaderet. Est iis carbonibus igne correptis odor amœnus parum, ac grauior, qui & spiritus hominum obstruit. Ideo cum primum adlubesceret ignis suauitas, sociosque recrearet, mox eosdem vertigine corripit, cerebrique agitatione, ægros præsertim. Ex valentioribus ergo aliqui funibuli fenestram aperiunt, ac ianuam recludunt: verum is, qui ianuæ operam dabat aperiendæ, deliquio animi abreptus procubuit, quo sane omnes correpti spiritum denique amisissent, nisi id frigus antea horrendum, nunc tempestiue recreasset. Post, Carbones accendere nemo ausus denuo.

Ex Carbonibus lapideis periculum motis.

Annus 1597

Annum ita transegerunt, reuoluto cursu Solis in millesimum, quingentesimum nonagesimum septimum, atq; tum illud Mundi præclarum lumen remeans, malignas eius partes respexit. XXIV. Ianuarij salutarit id socij summa exultatione, stupente Guilielmo Bernardo, qui ex Astronomorum regula Solis tam subitum reditum haudquaquam præsumpserat iis in locis. Vulpestum abibant, succeduntque terribiles Viri. Etenim dum duodecimo Februarij decipulas restaurant, ingens virus domum restat petijt. At exploso tormento percutitur, transitque glans corpus omne, ac cor ipsum, ea violentia, velut in

Sol xxiiij. Ianuarij re-lustrat No-uam Zem-blam.

Virorum ad-uentus.

oboli formam planata. Post eum ictum subsilit etiamnum bellua, ac tredecim pedes procurrens, cõcidit; ibi eam spirantem traiciunt bis, ac necatam laniant. Adipem huius centum librarũ fuisse ferunt, expectebaturque à nautis, quod olei loco lucernas aleret. Tergus nouem pedum longitudinem, ac septem latitudinem habebat. Scandebat interim altiora cæli Sol, desideriumque capit abitus ex iis locis (licet ipsa maior Nauis sine vlla solutionis spõ, velut arcibus vallata, inutilis nauigationi persisteret,) desolatam turbam, recedente glacie, Oceanique resolutis fluctibus.

Reditum parant.

Nautam ergo conueniunt, eumque morant, temporis vt rationem capiat. Is mandat interim cunctorum rerum præparationem, expectaturũ se Maij mēsis exitum. Decem inde viri vigesimo nono Maij cõmodo satis cælo exeunt, ac lembum petunt, eundem vt prope domum restaurarent, iam niue pene contactum ac obsesum effodiunt, summo labore: at dum pertrahere conantur, ac ædibus propius admouere, labascunt victa præteriti temporis exantlatis miseris membra, quatitque ægra corpora exhaustarum virium luctuosa cõfessio, nequicquam instigante nauta, ac ni aliquid supra vires tentarent, diram prædicante duramque in *Noua Zembla* miserima humo emanationem. Ceterum vigor ieiunio ac Hyemis acerbitate victus decesserat: collectis demum viribus Phaselum, quem nautæ *Den Bock* vocant, prope casam prostratum ac euersum, vt retulimus, erigunt, eundemque omni facultate reparant, longam periculosamque nauigationem præsumentes. Quibus dum rebus intendunt, terribilis Virus accedit, & perterrefactos in fugam coniicit. Mox occupatis ædiculæ tribus foribus bõ bardis instructi belluam expectant. Is intrepidus procedit, virumque ad alias fores respicientem, absque clamore ac vocis monitu sociorum, id periculum contemplantium, subito corripuisset: sed in tanta consternatione is bombardam emissa bona sorte Virum glande traicit, qua sane aberrate, manifestus periculi, duram sortem haud dubie subiuisset. Huius in Viri discepti stomacho Phocarum pelles ac carnes repertæ fuerunt. Duos postea Viros aggredientes conficiunt, ex quibus vni iecur auferunt, idque coctum manducant, ast valetudinis maximo discrimine, laborantibus cunctis, decutito in vniuersum corpore, vt eius cibi malignitas facillime appareret. Sex dierum labore in restaurando Phaselo consumpto, supererat adhuc preparanda complanandaque via, qua Phaselum schaphamque in mare pertraherent non minimæ molestiæ res. Hoc opus studium

Vires exhaustarum Nautarum.

Vir iecur infalubre & noxium.

dium abeundi leuius reddidit, quod & Mare iam tutum, nauibusque peruium adlubesceret, Nixque ipsa durior reddita, faciliorem nauiculis cursum dabat. Ibi Vrsus macilentus admodum, prædæ avidus, apparuit: at is male excipitur, à Chirurgo glande traiectus, ac in fuga per ruptam glaciem proditus, impeditusque, tandem à sociis cæteris ad necem adaectus. Quisque tum sarcinas mercatorum, quanta maxima cura fieri poterat, complicat, necessaria ad victum ex ædícula aufert. Dabat vires cupido relinquendi procellosam hyemis aulam, cum summo melioris cæli desiderio.

Discedunt
ex Noua Zelandia
decimo quarto Iunii
Anno 1597.

Restabant nauiculæ in pelagus deducendæ. Atque eo tempore *Guilielmus Bernardus* epistolâ scribit, in ea que fortunam Nauigationis omnem notat, mensuraque bombardæ concludit, è funibulo suspendit, vt delatis aliquando in ea loca hominibus rei gestæ veritas innotesceret. Nauita item epistolas duas exarat, quarum exemplar nauiculæ singulæ vnâ habebant. Decem mensium continuata habitatione *Nouam Zelandiam* Bataui tenuerant, cum decimo tertio Iunii Phaselum lembumque in Mare dimittunt, vehiculisque vndecim annonam omnem, Mercatorumque sarcinas deuectas, nauiculis imponunt, ac æquis portionibus distribuunt. *Guilielmus Bernardus* & *Nicolaus Andreas* ægri, vehiculis ad scaphas pertracti, easdem item intrarunt. Vetus in Corum inclinabat, cum vela facerent decimo quarto Iunii, Millesimo, quingentesimo, nonagesimo septimo Anno, satis iusto patuloque Ponto, læti quod oras eas terribiles relinquendi tempus accessisset, quas diu nimis, in summa egestate ac hyeme, habitassent. Ingentis tum alterius periculi metus oritur, ex valido glaciæ fluctibus actæ impulsu, quæ nauiculas ipsas potuisset confringere, ni diuina Prouidentia eos homines, velut ex miraculo, saluti destinasset. Ceterum vigesimo Iunii moritur celeberrimus consumatissimusque Rector Nauium *Guilielmus Bernardus*, magno cum omnium mœrore, ac singulari luctu. Eius obitum intra horam sequitur *Nicolai Andrea* mors. Eo tempore Solis non ea vis erat, vt niuem solueret, potius comparandi gratiâ. Verum patinas ex ære & stanno radiis opponunt, quæ repercussu caloris aquam reddebant levandæ tamen siti vix idoneam. Ita miliaria trecenta octuaginta & vnum emensi, sæpe interim obsessi, in nauiculis hisce frigus, famem, ac valetudinis maximas offensiones, summa, quæ mortales adficiunt, mala pertulere: adhæc dispersi tempestatibus, cum aliquando iratum mare cursus eorum disturbasset, scaphasq; diuertisset,

Guilielmus Bernardus
moritur.

Calamitates
maximæ.

donec postea nautæ bombardæ explosæ sonitu vnirentur. Superato *Capite Nassone* vigesimo octavo Iunii bona omnia exponunt firmam in glaciem, nauesque in eadem protrahunt, quod frustra ingentia glaciæ impellerentur vento altano vehemētissimo, nouæ cum obsidionis periculo: Ibi velis tecti, quieti se dant, exposito speculatore. Is Vrsos tres aduenientes conspicit, ac voce horrenda exclamat. Bombardæ tum glandis frustra siue minutias habebant, quibus belluis vastissimis tenue detrimentum inferrent. At iis clamore attonitis, discedentibusque, nacti opportunitatem, tormenta glaciæ maiore implent, Vrsumque vnum ictu traiciunt, mortiq; donant. Diffugiunt eo exemplo reliqui duo, ac post redeunt, vrsique cadauer per inæquales glaciæ partes trahunt, summo cum virium argumento, in escam sibi: Eam etenim belluam emortuam, iam bona ex parte deuoratam, abactis per nautas duobus vrsis, vix quatuor socij subleuare poterant. Ceterum glaciæ dum insident, ea, haud paruo discrimine, subeuntis glaciæ impulsu, minutas in partes abscedit, deciditibus cunctis penè sarcinis in mare: laborantiumque in subducendo Phaselo ulterius, securitatis maioris ergo, ingressu glaciæ comminuebatur, maximâ rerum confusione, dum quæ saluabantur bona in mare mox recidunt. Lembus in partes fractus, abibat, accurrentibus cunctis, vt præciosiora quæque naufragio eriperent, membrorum conuulsionis destructionisque magno metu, subeunte nunc hoc, nunc illo glaciæ frusto, dirissimo motu. Tandem lembum euincunt, ac prope Phaselum collocant, disrupto malo, eiusque loco, ac cunctis ferè armamenti nouissime fabricatis, magnâ nautarum angustia, quod operi vix sufficient confecti ærumnis. Reparatas denique nauiculas mari reddunt, sæpe per glaciæ frustâ ad centum, ducentos, trecentosque passus easdem, vt patulum mare nancisceretur, protrahunt. Ita vndecimo Iulij circa *Crucis Insulam* deuecti, scaphas per mille passus ad apertos Maris fluctus summo labore toguntur impellere, glaciæ ita moles emensi. Ceterum, quibusdam ad *Crucis Insulam* accedentibus, ac ibi vastum Pötum in Occidente conspicientibus nullâ glaciæ impeditum, lætitia magna subit, congratulanturque sociis, victam iam huius molestiæ anxitudinem. Ergo ducentos septuaginta passus exsuperant etiamnum ac mox vela facientes, bono successu enauiant. Circa *Promontorium Cantij* venientes, ibi quosdam emittunt, qui terram peterent, auesque boni gustus, ac cibi loco aliquando expetitas, caperent. Ij centum & viginti

Naufragium

Anates mō-
tanæ.

& viginti quinq; aues manu facile prehē-
dūt, quōd hominū insolētes essent. Anates
hæ mōtanæ nidificant in summis rupibus,
belluarū metu. Vnū tantum ouum com-
ponūt, atque in solo, nullo stramine, gra-
mineue tecto incubantes, non obstante
diero eius Tractus frigore, excludunt. Vi-
gesimo septimo Iulij ad sinum peruenere,
quō violentus Mais fluctus torquebatur,
eratq; is sinus *Costinsarch*. Is an peruius sit,
Tartaricumq; in Oceanum delinat, igno-
ratur: quidam autumant Fretum ibi esse.

Sinus Costin-
sarch.

Russos ad-
spiciunt cū
intra 14. mē-
ses cum pe-
reginis lo-
cuti nō fuiss-
sent.

Indē apud *S. Laurentij sinum*, siue *Promon-
torium propugnaculi*, vulgō *Schanf-hoeck*, duas
Rasorū Logdias, id est, Nauculas offēderūt.
Erāt Russi triginta numero, quos, licet an-
xij essent de hominum eorum mente, aut
cōsiliis, tamen cum summo gaudio aspe-
xerunt, iam tredecim elapsis mensibus,
quibus cum peregrino aliquo sermonis
commercium non habuissent. In terram
progressi, salutarunt sese mutuō: erantque
inter Russos qui superiore anno Batauos
circa Fretum *Vaygats* conuenerant. hi nau-
tam agnouerāt, ac stupent, homines olim
Nauigiis excelsis corbitisque vectos, nūc
verō actuariolis orariisque huc illucque
sparsos natate. Ob interpretis defectum
sese mutuō intelligere nequibant. Inde
cum nauta gingiuarum orisque vitia mō-
straturus, manum, os aperiens, dentibus
adhiberet, ipsi fame eum premi existimā-
tes, panem atrum octo librarum, ac ali-
quot aues fumo duratas donant, quod
munus nauta biscocti panis dono æquat.
Vigesimo nono Iulij ab hac terrā discesse-
runt, oramque Russicam Augusto mense
tenuerunt, post summam famem, ærum-
nasque ingentes, consumptā pene omni
annona, vt & quidam de relinquendis
lembis, petendisque Russiæ interioribus
terris deliberarent. Verum obuij subinde
Russorum scaphis siue alueis, ab iisdem
suscepto cibo recreabantur. Interim aber-
rant, prauāque computatione iam existi-
mant superatum à se Promontarium Rus-
siæ *Candinaes*, Mareque quod Album vo-
cant. Id decimo octauo Augusti die de-
mum nacti Marc Albū trāsmittunt, Lap-
poniæque oram tenent. Velificatio hæc
prospera erat, confectis quadraginta mil-
liaribus triginta horarum spacio. *Candina-
es* facile agnosci potest, ex quinque cruci-
bus ibi collocatis, perfectēque declinatio
Promontorij apparet, ab vnā parte in No-
tapelioten, & ab alterā in Libonotū. Post
superatum Album Mare, Russicum nau-
gium maius offendūt: id remis omni co-
nata petunt. Tredecim ibi Russi Hollan-
dos excepere, calisque suis fouent, piscati-
oni indulgent, emitque ab iis Nauta pis-
cium multitudinem, quibus (nouum id e-

Promonto-
rium Can-
dinaes falso
se existimā-
superaſſe.

rat) socij famem abundē explent. In hoc
traiectu decem dierum spatio aberrauerāt
dispersi lembi. Vigesimo primo Augusti
summo gaudio sese mutuō respiciunt, *Kil-
dunumque* pariter petunt, quōd accepissent
à Russis naues Belgicas aliqua *Cola* esse.
Verūm *Wardhuysum* potius eligunt, timē-
tes Moscouiæ Principem, ne quid in eos,
quōd *Cola* Moscouiæ sub imperio sit, cō-
mitteret. At oboritur tempestas, quæ nau-
iculis exitium minabatur: idē cursum
post scopulum dirigunt, ibique casam exi-
guam, in eaque tres viros ac ingentem ca-
nem iuueniunt. Hi amicē excipiunt hos-
pites, rogant quā fortunā in eas oras de-
uenissent, nunciātque *Cola* tres naues esse,
quarum duæ eo die vela facerent. Tum
nostri rogant socium aliquem ducemq;
itineris, qui *Colam* eos deduceret. Illi Lap-
piæ incolam allegant, qui in eare liben-
ter operam daret tuam. Itaque nauta cum
vno ex sociis Montem superat, Lapponi-
æque homines adit, ac aliquem Realorū
duorum valoris quatuor florenorum pre-
tio conducit. Hic cum vno ex nauiculato-
ribus abit, epistolamque refert à *Iohanne
Cornelio Ryp* conscriptam, qui superiore
Anno circa *Insulam Orsi* à *Guilhelmo Bernar-
do* discesserat, alio cursu contendens, vt
narratum est. Miraculosum videbatur so-
ciis, ac fidem excedere eundem nūc *Cola*
esse. Hic tredecimo Augusti ad eos deue-
ctus accessit, opinatus olim iam omnes in-
teruisse, ac planissimē vitā functos. secum
annonam victumque recreādis nauatarum
animis ferebat, ac indē *Colam* cum iisdem
se recipit. Ibi scapham phaselumque do-
mo mercatoria condunt, æternam in rei
memoriam: quōd quater centum milli-
aria oratiis nauiculis confecissent, igno-
rum ac nunquam antea nauigatū per ma-
re, summa omnium hominum ac *Cola* itē
habitorum admiratione. Decimo septi-
mo Septembris vela dederunt, vecti na-
uigio *Iohannis Cornelij*, ac Nouembris pri-
mo, Anno eodem, *Amstelodamum* deueni-
unt, iisdem induti vestimentis, iisdemque
tecti pileis, quos ex vulpium albarū pel-
libus in *Noua Zembla* parauerant, stupen-
tibus cunctorum animis ad nouitatem rei
ac narratione malorū intellectā, ad sum-
mam eam ærumnarum patiētiā attoni-
tis. Nomina eorum, quibus superstes ex eā
nauigatione vita fuit, hic addere memo-
riæ ergō haud vanum duxi. Sunt; *Iacobus
Heemskereck*, *Commisus* & *Nauta*, *Petrus
Petri Vos*, *Gerardus Verius*, *M. Iohannes Vos*,
Chirurgus, *Iacobus Iohannes Sterreburch*, *Le-
onardus Henricus*, *Laurentius Guiltelmus*, *Iohā-
nes Hillebrandus*, *Iacobus Iohannes Hoochwoit*,
Petrus Cornelius, *Iohannes Buysius*, *Iacobus E-
uerardus*.

Kildaynum
petunt.

Lappiz ho-
minem cum
socio nauali
Colam mit-
tunt.

Litteras acci-
piunt à Ioh-
anne Cor-
nelio.

Colam ve-
niunt.

Nauiculæ in
Mercatoria
domo Cola
repositæ.

Amsteloda-
mū veniunt.

Nomina su-
perstitum.

FINIS.

SEQVNT.

SEQVUNTUR GRADVS ET ALTITVDI-

nes omnium præcipuorum Portuum, Fluminum, Promontiorum, locorumque Navigatione Lusitanorum, Hispanorumque frequentatorum, & in Terris per eosdem detectis, ac partim habitatis cognitorum, cum Nominibus iustis propriisque titulis vt eorundem Marinæ Cartæ demonstrant &c.

Primum ab extremo Lusitaniæ Promontorio, quod *Cabo de Finisterra* dicitur, secundum Littorales Lusitaniæ, Hispaniæ, & Barbariæ tractus, vsque ad Lineam, siue Tropicum Cancræ, atque inde iuxta Oram Guineæ, ad
• Lineam Æquinoctialem.

Gradus Septentrionalis Linea plage.

C <i>Abo de finisterra</i> , id est: Caput finitiæ terræ jacet in altitudine	43
<i>Insulæ Bayonæ</i>	42
<i>Porto de Portugal</i>	41
<i>As Barlangas</i>	40
<i>Lisboa</i> siue <i>Lisbona</i> aut <i>Vlissipona</i> cum <i>insula Tercera</i>	39
<i>Perseira</i> cum <i>insula S. Michaelis</i>	38
<i>Cabo de San Vincente</i> , cum <i>S. Mariæ</i> , <i>insula</i>	37
<i>Trasfagar</i> , ad <i>Ora tractum</i>	36
<i>Larache</i>	35
<i>Soneja</i>	34
<i>Cabo de Canty</i> , & <i>Porto Santo</i> , id est: <i>Portus Sanctus</i> , apud <i>Maderam</i> <i>insulam</i> situs	33
<i>Rio dos Saueis</i> , id est: <i>insula Alosarum</i>	32
<i>Insula Madera</i> , siue <i>Ligni</i>	32
<i>Tassatama</i>	31
<i>Mecca</i> , & <i>Alha dos Sauajes</i> , id est: <i>sylestrium insula</i>	30
<i>Cabo de Non</i> , & <i>insulæ Palma</i> , & <i>Lancarotte</i> , ex <i>Canarijs</i>	29
<i>Alha</i> , siue <i>insula de Forte Ventura</i> ,	28
<i>Cabo de Bojador</i> , & <i>insula Canariæ Magnæ</i> , & <i>Alha de Hierro</i> , siue <i>Ferri insula</i> -	27
<i>Angra dos Cavallos</i> , id est: <i>Patens portus</i> , seu <i>Statio Equorum</i>	25
<i>Rio d'Ouro</i> , seu <i>Flumen Auri</i>	24
Linea, seu Tropicus Cancræ.	
<i>Angra</i> , seu <i>parulus portus Goncali de Sintra</i>	23
<i>Cabo das Barbas</i> , id est: <i>Caput Barbarum</i>	22
<i>Cabo Branco</i> , siue <i>Album caput</i>	21
<i>Rio de Sao' Ioaõ</i> , siue <i>S. Iohannis rivus</i>	20
<i>Furna de S. Mariæ</i> , seu <i>S. Mariæ antrum</i>	19
<i>Sete Monte</i> , vel <i>septem Montes</i> ac <i>insulæ S. Annæ</i> , <i>S. Vincentij</i> , <i>S. Luciæ</i> , & <i>S. Nicolai</i>	18
<i>Anterotte</i> , & <i>insula salis</i>	17
<i>Rio</i> , seu <i>Rivus de Canaga</i> , & <i>Ilha de Maya</i>	16
<i>Cabo verde</i> , vel <i>Promontorium Viride</i> , & <i>insulæ S. Iacobi</i> , cum <i>insula do Fogo</i> , seu <i>ignis</i>	15
<i>Rivus Gambia</i>	14
<i>Rivus das Ostras</i> , siue <i>Ostrearum</i>	13
<i>Cabo Roxo</i> , seu <i>luridum Caput</i>	12
<i>Buguba</i>	11
<i>Rio do Pichel</i> , id est: <i>Rivus Cantari</i>	10
<i>Flumen Cachecache</i>	9
<i>Rio da Serra Lioa</i> , id est: <i>Flumen Montis Leænz</i>	8
<i>Rio das Palmas</i> , id est: <i>Flumen Palmarum</i>	7
<i>Cabo de Monte</i> , seu <i>Caput Montis</i>	6
<i>Cabo dos Bajcos</i> , seu <i>Promontorium syrtium</i> , & <i>Fodina S. Georgij</i> ,	5
<i>Alha</i> , seu <i>insula Fernandi de Poo</i> , & <i>Cabo das Palmas</i>	4
<i>Rio do Campo</i> , seu <i>Campi Flumen</i>	3
<i>Rio do Principe</i> , id est: <i>Flumen Principis</i>	2
<i>S. Thomæ insula</i>	1

A Linea

A Linea Æquinoctiali ad Austrum persecutione Tractus Congi, Angolæ, & Æthiopiæ, vsque ad Bonæ spei Caput.

	gr.
C aput Lopo Gonsalues, iacet	1
Caput Caterinæ	2
Angra da Iudia, id est: Statio iudaicæ mulieris	5
Praya de San Domingo, id est: Littus S. Dominici	6
Rio de Congo	7
A Ilha d'Acençaõ, hoc est Ascensionis insula	8
Rio Angola, & insula Loanda	9
Cabo Ledo, seu Lætum Caput	10
Rio, seu Fluvius de San Lazaro	11
Cabo dos Loupos, id est: Luporum Caput	12
Monte Negro, id est: Niger Mons	14
Serra Parda, vel cinericij Montes	15
Angra das Aldeas, seu vicorum statio, & S. Helenæ insula	16
Manga das Areas, siue Manica Arenosa	17
Cabo Negro, siue Nigrum Caput	18
Os Mendoins	19
A Serra de San Lazaro, id est: Montes S. Lazari	20
Praya, siue Littus Rey Pires	21
Cabo do Padraõ, seu Colossi Caput	22
Praya Fria, seu Littus frigidum	23
Linea vel Tropicus Capricorni.	
Ponta da Concepção, vel Punctum Conceptionis	24
Praya das Alagoas, aut Lacuum littus	25
Feição da Boca, siue Oris forma	26
Angra, seu Portus patulus S. Anthonij	27
Angra, S. Thomæ	28
Angra, S. Christophori	29
Ria do Infante, id est: Fluvius Filij Regis	32
Angra, S. Helenæ	33
Insulæ Tristan da Cunha	34
Cabo de bona Esperança, id est: Bonæ spei promontorium	34 $\frac{1}{2}$

A Capite Bone spei ad septentrionem Tractus ductu, versus Soffalam Mossambiequam, & Melindam, vsque ad Lineam Æquinoctialem Australi semper plagâ.

	gr.
C abo das Agulhas, seu Compassorum, Pyxidise Nauticæ caput iacet	35
Cabo do Infante, vel Regis filij Promontorium	34 $\frac{1}{2}$
Cabo Talhado, seu sectum caput	34
Cabo das vacas, seu vaccarum caput & Baya Formosa, vel pulcher sinus	34
Cabo do Areciffe, vel caput scopuli	33
Rio do Infante	32
Punta primeira, id est: primum punctum vix iacet	32
Terra do Natal, id est: Natiuitatis	31
Punta S. Lucie	28
Terra dos Fumos, seu fumi	27 $\frac{1}{2}$
Rio d'Alagoa, aut Flumen Lacus, & insula Iohannis de Lisboa, cum Australi extremitate S. Laurentij insulæ	26
Agua de boa Paz, seu aqua bonæ pacis	25
Cabo das Correntes, id est: fluctus currentis caput	24 $\frac{1}{2}$
Rio de Mataca, seu Monemone, & insula do Mascharenbas, iacent	23 $\frac{1}{2}$
Os Baixos da India, seu fyrtes Iudaicæ	22
Caput S. Sebastiani	21
Rio Quiloan, seu Quiloana	20 $\frac{1}{2}$
Soffala, & insula Diegi Rodriges	20
Porto, seu Portus Bango	19 $\frac{1}{2}$
Rio, seu Fluvius Cuama	18 $\frac{3}{4}$
Os Baixos dos Garains, id est: fyrtes Larorum	18
Rio dos Bons Sinais, id est: Fluvius boni signi	17 $\frac{1}{2}$

A Ilha,

<i>A Ilha, seu insula Brandao</i>	—————	—————	17
<i>A Ilha Primeira, id est: insula Prima</i>	—————	—————	17 ¹ / ₂
<i>A Ilha, seu insula Iohannis de Nova</i>	—————	—————	16 ¹ / ₂
<i>Rio d'Angoxa</i>	—————	—————	16
<i>Mocambique</i>	—————	—————	15
<i>Fluvius S. Anthonij</i>	—————	—————	14
<i>Rio dextro, seu dextrum Flumen</i>	—————	—————	12
<i>Ilha do Comara</i>	—————	—————	11
<i>Cabo delgado, seu caput tenue</i>	—————	—————	10
<i>Quiloa, vrbs</i>	—————	—————	9
<i>A Ilha de Monsia</i>	—————	—————	7
<i>A Ilha de Zanzibar</i>	—————	—————	6
<i>A Ilha de Pemba</i>	—————	—————	5
<i>As Ilhas dos tres Irmaos, id est: insulae trium fratrum</i>	—————	—————	4
<i>A Ilha do Amirante, id est: Admiralij insula</i>	—————	—————	3 ¹ / ₂
<i>Monbassa, & Flumen Tacbarigo</i>	—————	—————	3
<i>Vrbs & Portus Melinde</i>	—————	—————	2
<i>Vrbs & portus Patã</i>	—————	—————	1

Linea Aequinoctialis.

Altitudines, & gradus Portuum, Capitum, & Fluminum à Linea Aequinoctiali, vsque ad Fretum Mecca, quod & Mare Rubrum dicitur, ad Septentrionalem Aequinoctialis plagam.

Septentrionales gradus.

B <i>Arraboa, id est: bonus portus, iacet</i>	—————	—————	1
<i>Vrbs & Portus Brava</i>	—————	—————	2
<i>Vrbs & Portus Magadoxi</i>	—————	—————	3 ¹ / ₂
<i>Zanzella</i>	—————	—————	6
<i>Caput Guardafu, & insula Sacotora</i>	—————	—————	12
<i>A capite Guardafu, introsum versus Rubrum Mare Nempè Australi eius Ora.</i>			
<i>Mise, & Barbora, iacet</i>	—————	—————	11
<i>Zeila, iacet</i>	—————	—————	12
<i>A Ilha d'Alaca</i>	—————	—————	15
<i>A Ilha Soaquen</i>	—————	—————	18

A Septentrionali latere Maris Rubri, seu Freti Mecca,

T <i>Oor, iacet</i>	—————	—————	27
<i>Gyda, portus vrbs Mecca, in qua Machometi sepultura est, quæque fretum nomen dat</i>	—————	—————	20
<i>A Ilha de Zeyban</i>	—————	—————	15
<i>A Ilha Camaram</i>	—————	—————	15
<i>Adem, olim Lusitanorum propugnaculum nunc vero ereptum</i>	—————	—————	23

Ora Arabiae ad Fretum vsque Persiae, insulamque Ormutium.

F <i>Artaque, iacet</i>	—————	—————	15
<i>Diufar</i>	—————	—————	16
<i>Insula Curia, Muria</i>	—————	—————	17
<i>Insula Macira</i>	—————	—————	20
<i>Caput Rosalgate</i>	—————	—————	22
<i>Curjata & Masquate</i>	—————	—————	23
<i>Hoor</i>	—————	—————	24
<i>Cabo Mocandao</i>	—————	—————	27
<i>Insula & vrbs Ormutij</i>	—————	—————	27

Ab Ormutio seu Persia per tractum littoralem ad Comorini caput.

C <i>Abo de Fasque, iacet</i>	—————	—————	25 ¹ / ₂
<i>Rio do Sind, olim Indus Fluvius</i>	—————	—————	24
<i>Vrbs & insula Diu</i>	—————	—————	21

Goga, vrbs sita interiore sinus Cambaja, ductu	—	—	33
Portus ac vrbs Chaul	—	—	19
Portus ac vrbs Dabul	—	—	18
Insula & vrbs Goa, ac Insulae Os Ilhas Queimados, seu adusta insulae, eodem in tractu sitae	—	—	16
Arx Honor, & insula As Ilhas d' Anjediva	—	—	14
Baticola, & lites Os Baixos de Pandua	—	—	13
Arx Mangalor & Monte de Ly	—	—	12
Cananor & Calecut	—	—	11
Cranganor & Cochin	—	—	10
Arx Cay Coulae	—	—	9
Caput Comorini extremum eius Tractus, qui Indiae propria appellatione venit	—	—	7

Ab insula Seylon, nempe ad Orientale, ac Australe
latus, ductu in Occidentem.

gr.

T Rincanamallo, iacet	—	—	9
O Capello de Frade, seu Monachi Cappa	—	—	8
Rio de Matacola	—	—	7
Ponta de Gualle, id est: Punctum triremis	—	—	6
Columbo, Lusitanorum arx	—	—	7

A Comorini Capite per Tractum Choromandel, Orixa, Bengala,
Pegua, & Malacca ad caput Sincapura.

gr.

C Apud Negapatan, iacet	—	—	11
Povocao de San Thome, seu Vrbs S. Thomae	—	—	13
Vrbs ac Portus Musclopatao	—	—	16
A punta Guadovarijn	—	—	17
O Pagode de Iorganate, id est: Idolum Iorganatae	—	—	20
Rio de Puacota	—	—	19
Rio de Palura, seu Paluor	—	—	19
A derradeira Terra alta, vel vltima alta terra	—	—	19
Flumen Cayegate	—	—	21
Ganges Flumen aliter Porto pequeno, seu portus parvus	—	—	22
Portus & vrbs Aracan	—	—	20
Portus & vrbs Martavan	—	—	16 $\frac{1}{2}$
Extremitas insularum Andeman, ad Septentrionem	—	—	14
Earundem insularum extremitas Australis	—	—	11
Portus & vrbs Tanasserijn, item	—	—	11
Portus & vrbs Gunfalan	—	—	8 $\frac{1}{2}$
Insula Pulo Cuto	—	—	6 $\frac{1}{2}$
Portus & vrbs Queda	—	—	6 $\frac{1}{2}$
Insula Gomefola, & insula Pulo Batum	—	—	6
Insula Pulo Pera	—	—	5 $\frac{1}{2}$
Insula Pulo Pinon	—	—	5 $\frac{1}{2}$
Vrbs & Portus Pera	—	—	4 $\frac{1}{2}$
Pulo sambillao	—	—	4
Pulo Parcelar, & Insulae d' Aru	—	—	3
Cabo Rachado, seu fissum caput	—	—	2 $\frac{1}{2}$
Civitas & Arx Malacca	—	—	2 $\frac{1}{2}$
Caput Singapura	—	—	1

Ab insula Sumatra nempe ad Septentrionem Linea.

P ortus d' Achein, iacet	—	—	4 $\frac{1}{2}$
Portus Pedir	—	—	4
Caput Taniamburo	—	—	5

Loca ad Australem insulae partem ac alibi sita.

T erra d' Arrhen, iacet	—	—	2
Ilha d'Ouro de Manancabo, seu insula aurea Manancabo	—	—	3
Portus Campar	—	—	4

Cc

Fretum

Fretum inter insulas Iauæ maioris & Sumattæ	—————	5 ¹ / ₂
Insula Iava maior nimirum medio situ	—————	6
<i>A Ilba de Iogo</i> , seu ignea insula	—————	7
Insula solitaria	—————	7
Insula <i>Banda</i>	—————	5
Insulæ Caryophyllorum <i>Malacca</i> jacent sub Linea Æquinoctiali.		

A capite Singapuræ in persecutione Tractus versus Sianam, Cambaiam, Champam & Chinam, vsque ad Flumen Liampo & Nanquijn cum quibusdam insulis ad Septentrionale Lineæ latus.

I nsula <i>Pulo Tymau</i> , iacet in altitudine	—————	2 ¹ / ₂
Urbs & portus <i>Pan</i>	—————	3 ¹ / ₂
Urbs & portus <i>Patana</i>	—————	7 ¹ / ₂
Urbs & Portus <i>Sion</i>	—————	14 ¹ / ₂
<i>Punta de Coy</i>	—————	12 ¹ / ₂
<i>Enseada de Lion</i> , siue sinus <i>Lion</i>	—————	12 ¹ / ₂
Portus <i>Varella</i>	—————	13
Insula <i>Pulo Candor</i>	—————	8 ¹ / ₂
Urbs & portus <i>Camboia</i>	—————	10
Insula <i>Pulo secir</i>	—————	10 ¹ / ₂
Insula <i>Pulo Caron</i>	—————	15 ¹ / ₂
Insula <i>Pulo Champello</i>	—————	16 ¹ / ₂
Extremitas australis insulæ <i>Aynon</i>	—————	18 ¹ / ₂
Extremitas insulæ eiusdem ad Boreapelioten	—————	19 ¹ / ₂
Insulæ <i>Sanchoan</i>	—————	21 ¹ / ₂
Urbs & insula <i>Macau</i>	—————	22 ¹ / ₂
Urbs <i>Canton</i>	—————	24 ¹ / ₂
<i>Ilba Branco</i> , seu Alba insula	—————	22 ¹ / ₂
<i>Ilba Formosa</i> , vel formosa insula	—————	21 ¹ / ₂
<i>Ilba de Lamon</i>	—————	23 ¹ / ₂
Portus <i>Chabaqueo</i>	—————	23 ¹ / ₂
Portus <i>Chincheo</i>	—————	24 ¹ / ₂
<i>Enseada dos Camarons</i> , seu sinus Granati aliter <i>Cayre</i>	—————	25 ¹ / ₂
Insula <i>Lequeo pequeno</i> , id est: minor <i>Lequeo</i>	—————	25
<i>A Ilba dos Cavallos</i> , hoc est Equorum insula	—————	25 ¹ / ₂
Portus seu caput de <i>Sumbor</i>	—————	28 ¹ / ₂
Insulæ <i>As sete Yrmaas</i> , id est: septem fororum, quæ navigantibus in Iaponiam occurrunt	—————	29 ¹ / ₂
Insulæ <i>Siongican</i> , Oræ adiacentes	—————	29 ¹ / ₂
Insulæ <i>Liampo</i> , quæ Oram prætexunt	—————	31
Mediæ insulæ <i>Meaxuma</i>	—————	30 ¹ / ₂
Insula <i>Tranaxuma</i>	—————	31 ¹ / ₂
Flumen <i>Nanquijn</i>	—————	34
Insulæ <i>Iapan</i> , inter se cunctæ habent in longitudine centum & triginta millia ac extremitas Orientalis iacet	—————	32

A Philippinis Insulis aliter *Luçon* siue *Manillas* dictis, ad Septentrionem Lineæ.

O stium Freti inter insulam <i>Luçon</i> & <i>Tandaya</i> , iacet altitudine	—————	12
Insula <i>Capuly</i> & insula <i>Ticao</i>	—————	12 ¹ / ₂
Insula <i>Masbate</i>	—————	12 ¹ / ₂
Insula <i>Banton</i>	—————	12 ¹ / ₂
Insulæ <i>Rebuyan</i> , Septentrionalis plaga	—————	12 ¹ / ₂
Insulæ <i>Viries</i>	—————	12 ¹ / ₂
Insula <i>Marinduque</i>	—————	12 ¹ / ₂
Caput de <i>Dumarijn</i> , & insulæ <i>Luban</i>	—————	13
Ostium sinus <i>Manilla</i> , ciuitatis præcipuæ insula <i>Luçon</i>	—————	14 ¹ / ₂

Urbs

Fluminum, Portuum, &c.

31

Vrbs Manilla	_____	_____	14
Caput de Samballes, ad insulam Luçon	_____	_____	14 ¹ / ₂
Cabo de Bullinao	_____	_____	16 ¹ / ₂
Cabo seu caput de Boiador, extremum australe insulæ Luçon, promontorium	_____	_____	19
Postrema insula in Septentrione & Oriente sita ex insulis Lequeos, dictis	_____	_____	29
Insula de las Vellas, seu de los Ladrones, id est: Latronum	_____	_____	13

A Nouæ Hispaniæ Terra, quæ Iaponiæ
è regione responder.

gr.

I sla seu insula Sancti Augustini	_____	_____	30 ¹ / ₂
Isla de Sedros, id est: Cedrorum insula	_____	_____	28 ¹ / ₂
Caput S. Lucae initium Californiæ regionis	_____	_____	22
Cabo de las Corrientes, seu currentis vndæ	_____	_____	19 ¹ / ₂
Portus Acapulco	_____	_____	17

A Fretto Magellanico, ductu tractus Brasiliæ, vsque ad Lineam
Æquinoctialem ab australi eius parte.

Gradus Australis plagæ ab Æquinoctiali.

F retum Magellanicum, iacet	_____	_____	51 ¹ / ₂
Bahya de las Islas, id est: sinus insularum	_____	_____	49
Rio de la Plata, seu argenteus Fluvius	_____	_____	34 ¹ / ₂
Atreciffe, vel Breuia	_____	_____	34
Bahya Aparcellada, vel sinus vadofus	_____	_____	33
Cabo da ponta, seu caput puncti	_____	_____	32
Rio dos Negros, id Nigrorum flumen	_____	_____	31
Angra onde Senio o' Batel, id est: portus patens vbi Acatium apparuit	_____	_____	30
Ilha da Bahya, seu sinus insula	_____	_____	29 ¹ / ₂
Insula S. Catherine	_____	_____	28 ¹ / ₂
Bahya do Repairo, id est: defensionis sinus	_____	_____	28
Rio do Estremo, id est: Fluvius supra modum	_____	_____	27
Rio dos Dragos, id est: Flumen Draconum	_____	_____	26
Ilha de Cananea, id est: Arundinum fascium insula	_____	_____	25 ¹ / ₂
Insula Doropica	_____	_____	25
Sinus S. Vincentij	_____	_____	24
Fluvius Canane	_____	_____	24
Rio de Ianero, id est: Fluvius Ianuary	_____	_____	23 ¹ / ₂
Cabo Frio, seu frigidum caput	_____	_____	23
Bahya do Salvador, seu Saluatoris sinus	_____	_____	22
Syttes dictæ Os Baixos dos Pargos	_____	_____	21
Spiritus Sancti sinus	_____	_____	20
Insula S. Barbaræ	_____	_____	20
Flumen S. Lucie	_____	_____	19
Flumen S. Georgij	_____	_____	18
Porto Seguro, id est: securus portus	_____	_____	17
Rio dos Santos Cormos, id est: Fluvius S. S. Cosmæ & Damiani	_____	_____	16
Insula S. Helenæ item	_____	_____	16
Rio da Praya, aut Littoris Fluvius	_____	_____	15
Rio dos Ilhas, id est: insularum amnis	_____	_____	14 ¹ / ₂
Porto Real, id est: Regius portus	_____	_____	14
Bahya de Todos os Santos, id est Omnium Sanctorum sinus	_____	_____	13
Rio Real, id est: Amnis Regius	_____	_____	12
Fluvius S. Francisci	_____	_____	11
Fluvius S. Michaelis	_____	_____	10
Santo Alexo	_____	_____	9
Caput S. Augustini	_____	_____	8 ¹ / ₂
Civitas Olinda	_____	_____	8 ¹ / ₂
Pernambuco, & insula Ascensionis	_____	_____	8

<i>Santa Domingo</i>	—	—	7
<i>Artapica</i>	—	—	6
<i>Santo Roque, seu S. Maria d' Arribada, id est: adpulsus</i>	—	—	5
<i>Sinus S. Lucae</i>	—	—	4
<i>Babya das Tartarugas, id est: sinus testudinum</i>	—	—	3
<i>Rio do Arceffe, id est: Breuium flumen</i>	—	—	2

Ab *Antillis* seu Anterioribus Insulis Indiae Hispanicae, ac locis quibusdam continenti adiectis, ad Septentrionalem Lineae Tractum.

I sla <i>la deffeada</i> , id est: Concupita insula, iacet	—	—	15 ¹ / ₂
Insula <i>Marigalante</i>	—	—	15 ¹ / ₂
Insula <i>La Dominica</i>	—	—	15 ¹ / ₂
Insula <i>La Antigua</i> , id est: vetus	—	—	16 ¹ / ₄
<i>Cabo de Cantina</i> , continentis	—	—	9 ¹ / ₂
Insula <i>Serrana</i>	—	—	14 ¹ / ₂
<i>La Serranilla</i> , seu minor <i>Serrana</i>	—	—	16
<i>Cayman grande</i> , seu grandis Crocodilus	—	—	19
<i>Cabo de S. Anton</i> , insulae <i>Cuba</i>	—	—	22
<i>Rio de S. Pedro & S. Paulo</i>	—	—	21
<i>Los Campos d' Almeria</i> , id est: Campi <i>Almeria</i>	—	—	20
<i>Villa Rica la vieja</i> , id est: vetus diues insula	—	—	19 ¹ / ₂

Portus & Loca Tractus Indiae propriae, cum distantia & differentiis inter se, facto initio à Septentrione, ductu orae ad Austrum, pro eiusdem Terrae sita.

Primo sciendum Tractum Indiae (vt vocant) initium sumere à sinu, quem *A Enseada de Iaquetta* nominant, locoque *Espero* dicto.

A <i>B Espero ad Mangalor</i> , miliaria sunt	—	—	8
<i>A Mangalor ad Patanam</i>	—	—	8
<i>A Patana</i> , ad caput dictum <i>Punta de Diu</i>	—	—	12
<i>A Diu</i> , ad insulam <i>do Bette</i>	—	—	9
Ab insula <i>Bette</i> , ad Goam urbem <i>Cambaix</i> sinus	—	—	20
<i>A predicta insula Bette</i> , ad urbem <i>Daman</i>	—	—	26
<i>A Daman</i> ad <i>Surratte</i> , urbem sinus <i>Cambaix</i>	—	—	8
<i>A Daman</i> ad <i>Danu</i>	—	—	7
<i>A Danu</i> , ad <i>Vaccarum</i> insulas	—	—	7
<i>A Vaccarum</i> insulis ad Oppidum <i>Bacain</i>	—	—	3
<i>A Bacain</i> ad urbem <i>Chaul</i>	—	—	12
<i>A Chaul</i> ad <i>Dandam</i>	—	—	5
<i>A Danda</i> ad sinum dictum <i>A Enseada de Pero Soares</i>	—	—	3
<i>A sinu eo</i> ad <i>Siffardao</i>	—	—	3
<i>A siffardao</i> ad <i>Dabul</i>	—	—	10
<i>A Dabul</i> ad <i>Sanguiserra</i>	—	—	6
<i>A Sanguiserra</i> ad <i>Bettele</i> Flumen	—	—	10
<i>A Flumine Bettele</i> ad <i>Seytapor</i>	—	—	3
<i>A Seytapor</i> ad <i>Carapam</i>	—	—	11
<i>A Carapam</i> ad Metropolim <i>Goam</i>	—	—	14
<i>A Goa</i> ad <i>Angedivam</i>	—	—	12

Hinc initium sumit Tractus Malabar sub ora tamen Indiae comprehensus.

A <i>Angediva</i> ad <i>Batecalam</i> , miliaria sunt	—	—	12
<i>A Batecala</i> ad Arcem <i>Barcalor</i>	—	—	5
<i>A Barcalor</i> vsque ad insulam <i>Primeiro Ilha</i>	—	—	6
<i>A Primeiro Ilha</i> ad Arcem <i>Mangalor</i>	—	—	6

A Mangalor

A Mangalor, ad Montem Formosum	—	4
A Monte Formoso ad Montem Lijn	—	10
A Monte Lijn, ad arcem Cananor	—	6
A Cananor, ad Calecut	—	8
A Calecut ad Coulettam	—	2
A Coulettam ad Chalum, & Parangalum	—	7
A Parangalo ad Tanor	—	3
A Tanor ad Pananam	—	6
A Panana ad Cochinum	—	15
A Cochino ad locum <i>Arbore de Parca</i> , id est: arbor Porci dictum	—	9
Ad <i>Arbore Porci</i> ad Caule Coulae	—	9
A Cause Coulae ad arcem Coulae	—	6
A Coulae ad Barenas, seu Colles è terra	—	4
A Barenas ad Briniao	—	8
A Briniao ad insulam Tarabancor	—	6
A Tarabancor ad Comorini caput	—	6

Hic finitur Tractus, quem proprie Orientalis Indiae vocant, sub quo & Ora Malabar continetur, ut supra. Reliquae Orae Orientales sua nomina habent, ut antè retulimus.

Notata haec milliaria, ut & ea quae in itineralio scribuntur Hispanica sunt, ex quibus 17. cum parte octava gradum implent, suntque 15. milliaria Germanica, &c.

SEQVITVR INSTRVCTIO CIRCA DECLINATIONEM acus Pyxidis Nauticae in Navigatione, Cursuque Lusitanorum in Orientalem Indiam, tam in abitu quam reditu; quibus in locis, ac quantum in Borealybicum & Boreapelioten discedat, id est, quantum Acus abeat in Orientem aut Occidentem: Annotata fidelissimè ac perfectissimè à Gubernatoribus Lusitanorum iisdem in Navigationibus.

NAVIGANTI Lisbona ferè propè Caput Viride Acus seu Liliu Pyxidis in Borealybicum vergit, id est Orientalior redditur, per duas tertias & quod excurrit vnus Lineae seu ductus Pyxidis.

Inde procurrenti ad quatuor vel quinque gradus ad Septentrionale Equinoctialis latus, in distantia 70. aut 80. milliari-um ab ora, Acus in Orientem abit dimidiam lineam, & si quando abesses ab ora firmæ 100 & 120 milliaria, tertiam ductus partem inclinatione in Orientem habebit.

Procurrenti apud Brasiliae oram, vsque ad septem, octo, decem gradus ad Australi plagam Equinoctialis, Pyxidicula inclinabit in Orientem tertia ex parte ductus: hoc intellige vbi propè Brasiliam nauigaueris.

Ab hac altitudine vsque ad decimum septimum, ac decimum octauum gradum vbi Sytes Os Abrodhos dictæ iacent, pyxidicula inclinabit in Orientem, per tres quadrantes & duos trices ductus: hoc intellige cum ab ora Brasiliae centum aut centum & viginti milliaria non superaueris.

Præteruero Insulas Martini Vaaz, pyxis per vnã aut amplius lineam abibit in

Orientem.

Hinc vsque ad trigesimum tertium gradum pyxis discedet in Boreapelioten seu Orientem sesquilinea ad septuaginta aut octoginta milliaria supra insulas *Tristan da Cunha*.

Indè ad usque Caput bonæ spei pyxidiculae indicia minuuntur, eam ergò si benè inspexeris, monstretque dimidiam lineam ex Boreapeliote, tum caput bonæ Spei haud longè abesse teneto, nempe ad summum triginta aut quadraginta milliaria; nam si ei non sis obiectus ad Austrum & Septentrionem pyxis in lineam vnã ac tertiam eius versus Boreapelioten inclinabit.

Hinc animaduertenti pyxidicula, si ea iusta fixaque reperiatur, tum octoginta miliarium ad Orientem distantia à Capite *das Agulhas* apparebit.

Nauigatione in *Mossambicquam*, si pyxis duas per tertias Lineae abeat in Occidentem, tum habe, ab Austro ac Septentrione Capitis *das Corretes* te existere, ac nauiganti vigesimum quintum & sextum vsque ad vigesimum gradum, si pyxis per tres quartas partes Lineae abeat in Occidentem, tum insulam *S. Laurentij* præsume, mox enim

enim apparebit.

Cum *Mossambicqua* vbi conueneris pyxis lineam habet vnam ex Occidente aut paulò minus, quâ differentiâ vsque ad Lineam perseuerat, *Æquinoctialem* nempe eo in tractu, qui nauibus Indiam petentibus ducitur.

Existētī ducētis milliaribus ad Occidentem ac Orientem cum Portu *Goe*, aut tractu India vsque ad *Comorini* Caput, pyxis abit in Occidentem per sesquilineam: ac iuxta Oram India per vnā eiusq; tertiam.

Nauiganti *Cochino* in Lusitaniam donec *Maldiuæ* insulas transueris, ad Austrum & Mesolibonorum pyxis declinabit in Occidentem sesquilinea, vsque ad octauum & decimum gradū ad Australem *Æquinoctialis* Lineæ partem, quòd si minus quid infra sesquilineam reperires, tūm ab Occidente esse te cogita propè Sytes *A saiba de Malha*, id est, Lorica annulata dictas, ob similitudinem quam habēt cū ea.

Cum eris vigesimo septimo & trigesimo gradu, porrigasque cursum in Occidentem, tūm pyxidīs abitum in Occidentem lineā vnā & quadrante alterius terminari videbis, tūm scito te esse ex Septentrione & Austro cum Capite *de San Roman* quod in extremitate ad *Notapelioten S. Laurentij* insulæ iacet.

Conuenienti ad Austrum & Septentrionem cum syrtibus *Os Baixos de Iudia*, procurrentique versus Terram *de Natal* trigesimo & trigesimo primo gradu, pyxis seu compassus tres lineæ quartas in Occidente superabit, aut minus paulò, ac ex Austro & Septentrione Caput *das Corretes* habebis.

Venienti ad trigessimū secundum & tertium gradum, si pyxis non declinet in Orientem vel Occidentem, tūm sub Meridiano esse te scito.

Notabis monitus. Compassum benè inspice, ne vel pilum erret, oculum indè vnū consideraturus claude, vt visu acriore dimetiaris, nam absque ea diligentia nihil efficies, inani opera.

Caput *Bona Spei* superatum vbi fuerit, cursu admissio in *S. Helena* insulam, pyxis abit in Orientem per Lineæ vnus trientē, ac in *Helena* insula per dimidiū eius ductum. Ab insula *S. Helena* vsque in *Ascensionis* insulam duas tertias Lineæ superat ex Oriente pyxis.

Memoria teneto. Cum ex Lusitania in *Brafiliam* nauigas adusque altitudinem Capitis *S. Augustini* & insulæ *Ascensionis*, quò pyxis magis Orientem petit, eò ab illo capite Oriētalior ac remotior distas. Itaque animaduerte.

Ab *Ascensionis* insula ad scopulum *Penedo de S. Pedro* dictum; nempe distantia viginti aut triginta milliarium ad Orientem pyxis

pyxis dimidiā vix Lineā ab Oriēte habet.

Inde per decimum septimum aut octauum gradum pyxidem fixam inuenies, nēpe ex Septentrione & Austro insula *S. Mariae*.

Ponò vbi adeptus eris ventum latiorē eo modo vt insulam *Flores* ad Caurum ponas, pyxis superabit trientem lineæ vnus.

At si tātum octoginta milliaria aut septuaginta distas ab insula *Flores*, pyxis erit iusto iudicio constituta.

In *Fayal* insula, atque inde versus *Tercera* insulam, pyxidicula abit in Orientem per trientem Lineæ, ac à *Tercera* versus *Lisbonam* per duas tertias partes, ac duos quadrantes.

Vt autem declinatio pyxidīs intelligi possit sciendum est, omnes pyxidiculas, quæ tamen bene apteque sint compositæ sub Meridiano, (id est, sub Linea, quam imaginamur in Firmamenti circumductu, ab vno Polo ad alterum, nempe in medio ductam per Lineam *Æquinoctialem*, crucis more) iustas esse, ac fixas, sine vllâ declinatione ad Orientem aut Occidentem. Verūm vbi ab hac illaue Meridiani parte fueris, Liliū seu acus Compassi vergit, nimirum iis qui ab Oriente stant in Occidentem: iis verò qui ab Occidente in Orientem. Hæc sufficiant, ex quibus declinationis ratio facile intelligi potest.

Quæstiones, Responsonesque aliquot utilissimæ Nautis ac Nauiculatoribus.

Quot sunt in Orbe Mundi gradus? *Responso.* Trecenti sexaginta, vt vnum gradum pro quindecim Germanicis milliaribus, aut septendecim Hispanicis & dimidio habeas. Gradum Orbis mensus.

Quid sunt Poli Mundi? *Resp.* Puncta duo, quæ imaginamur, quibus Firmamentum seu Orbis vertitur. Puncta Poliquid.

Quid est Linea *Æquinoctialis*? *Resp.* Ductus cogitatione præsumptus, ab Oriente in Occidentem, per Mundi rotunditatem, seu Firmamenti, estque medius ac discriminans inter duos Polos. In hac Lineā cum Sol degit, quod fieri solet vigesimo primo Martij, & vigesimo tertio Septembris, noctium dierumque æqua longitudo habetur, vnde & *Æquinoctialis* dicitur. Quid Linea æquinoctialis.

Quid Meridianus est? *Resp.* Filum seu ductus, quem imaginamur, in circūcursu Mundi, ab vno Polo ad alterū, cumque umbra tua in medio huius stat, tūm Meridianum tuum agnosces. Quid Meridianus.

Quid Paralelus? *Resp.* Omnia loca, quæ tecum Orientaliter ac Occidentaliter conueniunt, Paralelum faciunt. Paralelus quid.

Quid

Tropicus
quid.

Quid est Tropicus? *Resp.* Ductus seu punctum ex imaginatione in circumductu Firmamenti, terminus nempè ad quem se sol proicit, ac à quo postmodum redit. Etenim vigesimo primo Iunij procedit ad Septentrionale Equinoctialis latus, vsq; in vigesimum tertium gradum & dimidium. Is limes dicitur Tropicus Cancrì: at vigesimo primo Decembris peruenit ad Australe latus Equinoctialis, eadem graduū altitudine, vocaturque is terminus Tropicus Cancrì.

Poli quantum distent à Linea?

Quantum distat Polus vnus à Linea? *Resp.* Nonaginta gradus, id est, quartam partem circūculi Firmamati seu Orbis.

Quid Horizon?

Quid est Horizon? *Resp.* Id quod visu tuo comprehendis, vt apparet ad eum locum, in quo aer cum terrā videtur coniungi, suntque ibi nonaginta gradus à te, faciuntque Horizonta.

Quid Zenith?

Quid Zenith? *Resp.* Quod in aere directè capiti tuo imminet.

Si Pyxis sub Polo curius moueret.

Si sub polo arctico esses, aut sydere Septentrionali, poteritne tibi pyxis indicare cursus iustos, quibus vti debeas? *Resp.* Nequaquam. Etenim ea in plaga acus pyxidis, qua parte Magnete tacta fuit, vitruū vi quadam subductā pulsat, vt mouere sese nequeat, à polo verò differens, mox Acus suo fungitur officio, nullo retenta poli impedimento.

Qua altitudine Sol inueniatur vigesimo secundo Iunij prope Floridam.

Si vigesimo secundo Iunij esses propè *Hauana* portum, apud *Florida* tractum & *Nouae Hispaniae*, quantum in Astrolabio inuenies in dimetiendo sole? *Resp.* Eo die habiturus solem loco *Zenith*, hoc est, directè supra verticem, nulla ex parte eminente vmbra, eius diei declinationem animaduertes, atque quod ex declinatione colligis id ipsum distas à Linea Equinoctiali versus solem, eaque altitudo tua est.

Qua altitudine Sol inueniatur eodem in loco vigesimo tertio Decembris.

At existēs eodem in loco vigesimo tertio Decembris, quid tum in solis dimensione ex Astrolabio cognosces? *Resp.* Eo die sol ab Linea Equinoctiali distat viginti tres gradus & dimidium, iis, adiunctis aliis viginti tribus gradibus ac dimidio, sunt quadraginta septem gradus; vt etiamnum ad nonaginta graduum implementum quadraginta tres deficiant. Hos quadraginta tres gradus in Astrolabio sumes dimetitioni solis.

Quid sit gradus.

Quid est Gradus? *Resp.* Ex trecentis sexaginta gradibus seu partibus, quibus Orbis vniuersus distinguitur. Gradus portio est, ita vt vnus gradus sit trecentesima sexagesima Orbis pars.

Num ab Austro & Septentrione par Solis qualitas sit.

Si duo homines ab Austro & Septentrione pari inter se intervallo distarent, nū vtrisque par altitudo & declinatio solis foret? *Resp.* Imò, modò vnus ab Australi Equinoctialis plaga sit, alter in septentrio-

nali, nempè vigesimo secundo Martij, & vigesimo tertio Septembris, cum sol in eadem Linea currit.

Qui altitudinem teneret decem graduum, habens quinque gradus in declinatione, diuersis sole & vmbra, quantum in Astrolabio sumet? *Resp.* Septuaginta quinque gradus, & quinque ex declinatione, sunt octuaginta; restant ergò decem ad consumationem nonaginta graduum, id ipsum distat Linea Equinoctialis inter te & solem.

In declinatione quinque graduū quomodo Astrolabij vsus sit.

Sole & vmbra idem latus tenentibus in altitudine existenti viginti graduum cum declinatione decem, quantum in Astrolabio sumendum erit? *Resp.* Octuaginta, ergò deficiunt decem; & decem ex declinatione faciūt viginti. Ea altitudo est

Alia quaestio super sole.

Si altitudinem solis sumeres per quatuor, quinque, aut plures dies, gradu nonagesimo quantum emensus fuisses nauigans? *Resp.* Omne id quod sol procedēs superauit, vt cuncti gradus & momenta ex declinatione ista inuenta, eo die milliaria constituent quae confecisti, nempè, sol sex gradus si ascenderit, plus, minusue, aut descenderit, tantum superasti & ipse.

Per quatuor aut quinque dies sumpto Sole nonagesimo gradu quantum nauigaueris.

Vspiam terrae ad motus in altitudine vnus gradus ad Tractum Orientis & Occidentis, desumptoque inde cursu per octuaginta nouem milliaria in Occidentem & Mesocorum, qua altitudine eris, quamque longe distabis à firma? *Resp.* In altitudine duorum graduum, & differentia quindecim milliarium Germaniae, ac septendecim & dimidij Hispaniae.

Qua altitudine quis sit cum vnus gradum terrae ad motus habens in Zephyrum & Mesocorū tendit.

Sole vnus tenente ex Tropicis, tu in altero esses, quomodo solis dimensionem inibis? *Resp.* Sol tum differt ab Equinoctiali viginti tres gradus & dimidium, adiunctis viginti tribus gradibus quibus abes habes quadraginta septem gradus: itaque ad graduum nonaginta perfectionē deficiūt etiamnum quadraginta tres. Hos in Astrolabio sumes, adiunctā iis declinatione viginti trium graduum & dimidij. Faciunt pariter sexaginta sex gradus & dimidium: defunt ad implementum nonaginta graduum viginti tres & dimidius. Ea altitudo est quam tenes.

Si quis in vno sit Tropico Sol in altero, quomodo solis sit computatio.

Si aliquo in loco esses, altitudinemque scires qua iacet, verum declinationem ignorares eius diei, quo modo absque libro eam indagabis? *Resp.* Altitudinem solis Astrolabio sume, quodque inuenis, altitudini, in qua locus iacet, adiunges, quae supra nonaginta sunt, declinationem eius dici statuunt.

Declinationis Solis sine libro notandae modus.

Quae sunt Orbis partes in quibus sex mensium dies est, & totidem nox? *Resp.* Sub duobus Mundi polis.

Vbi sex mensium dies sit & sex mensium nox.

Quid est altitudo? *Resp.* Incrementum solis

Altitudo quid.

solis ab ortu vsque ad Meridiem : item Gradus qui sunt à Polo ad Horizontem : itè quod distamus à linea Æquinoctiali.

Quomodo
declinatio
solis cog-
noscatur.

Quo modo declinatione solis cognoscemus? *Resp.* Solem dimetiemur vigesimo primo Iunij, expectantes vsque ad vigesimum tertium Decembris, quo die solis altitudinem denuò explorabimus. Inde minimam summam maximam subducemus, quod quæ restat per medium distribuemus, eoque modo declinatio apparebit.

Maxima Solis
declinatio.

Quæ maxima est declinatio quam sol vno die potest conficere? *Resp.* Viginti quatuor Minutorum.

Quot gradus
linea vna
Pyxidis ha-
beat.

Quot gradus in quaque Lineam seu ductum Compassi numerantur? *Resp.* Vndecim & quadrans : nam si vndecimum & quadrantem trigiesies & bis sumas trecentos & sexaginta gradus habebis, Orbè nempe vniuersum.

Quantum distat Australe sydus ab inuisibili Polo? *Resp.* Triginta gradus.

Quid sit Pyx-
is Nautica.

Quid significat pyxidicula nautica seu Compassus? *Resp.* Horizontem ac orbem Mundi in triginta duas partes diuisum.

Quid habet Charta seu Tabula dimetiens? *Resp.* Terram & Mare.

Quid sit Astro-
labium.

Quid indicat Astrolabiū? *Resp.* Quartam Mundi partem, nimirum 90. gradus.

Quare om-
nes Compassi
Lineæ per
idem Centrū
fecerunt.

Quamobrem Lineæ seu ductus omnes Compassi pares habentur, transeuntque idem Centrum, sine differentia in Orbis magnitudine, cum tamen vni plura miliaria tribuantur quam alteri? *Resp.* Maiores circuli seu circumcurrentes ductus,

quos Æquinoctialis naturaliter habet, nempe triginta duo gradus, omnes pares sunt quindecim Germaniæ & septendecim ac dimidij Hispaniæ miliarium: verum minores Circuli, alij plus habent, alij minus iuxta eleuationem Poli, eo modo, vt quò ad Lineam propius accesseris, via longior sit, & quò polum propius teneas breuior existat. Nam polus semper declinat, aut surgit vno gradu; at iuxta Lineam currenti, nulla eius eleuatio animaduertitur.

Quomodo in Meridie cognosci poterit, quantum sol in Orientem, quantum in Occidentem abeat, nempe quibus locis Mundi tunc aliquis existeret. *Resp.* Circulus fiet in terra, in cuius medietate acus aut tale quid statuatur, expectabiturque Aurora ortusue solis, tum animaduertendum in quam partem umbra tendat, eò notatà vespera expectanda donec sol cadat, ibique signanda Linea umbræ quem reddit locū. Ita computabis, nempe spatium quod inter duas lineas est mensurabis, idque crucis forma in pares distantias distribues, sic tibi Septentrio erit & Auster. Umbra solis cum hanc lineam fecit, Meridies habebitur. Vt verò scias quantum acus declinet in Occidentem & Orientem, apponito pyxidem, animaduerteresque mox in quam partem vergat Liliū seu acus, atque inde colliges eius declinationem.

Vbinam acus seu Lilia pyxidum quadrabunt fixâ statione. *Resp.* Sub Meridiano, &c.

In Meridie
quomodo
explorabitur
Solis decli-
natio in Oc-
cidentem aut
Orientem.

FINIS.

BREVIARIUM

SEV ELENCHVS OMNI-

VVM REDITVVM, CANONVM, VECTI-

GALIVM, CENSVM, INDICATIONVM, TRIBVTORVM,

Decimarum, Tertiaram ac Proventuum Regis Hispaniæ ex

universis regnis suis, terris, provinciis & dominiis, juxta

fidem codicum Autographorum camerarum Ra-

tionalium; Cum dilucida brevique descrip-

tione Regni, potentia, stirpis-

que Lusitaniæ Regum.

Studio Iohannis Hugonis Linscotani ex Hispanico idiomate in Belgicum; Nunc vero in Latinum sermonem deducta.

AD LECTOREM.

QVM hoc meum Itinerarium seu Navigatio duntaxat terrarum orarumque Orientalis Indiæ sub Regis Hispaniæ dominatu hodiè consistentium tractatum habeat, non ab re mihi visum fuit hic subungere Breviarium seu summarium omnium Redituum, Canonum, & proventuum ejusdem Regis, per cuncta sua regna, terras, provincias & dominia, qualiter ipse ego duxi, ex autographis tabulis camerarum rationalium, ac Belgicè primùm transtuli, nunc verò Latine. Quo demùm non reditus tantum provinciarum & jurisdictionum separatim explicantur, verùm & particularim omnium oppidorum ac plagarum justis cum nominibus & cognominibus, ut non solum pateat voluptati, ac memoriæ eorum proventuum generalis particularisque scientia, verùm & numerus oppidorum vicorumque totius Hispaniæ. Id ego delectabile, utile, & gratum Lectori fore spero.

Instructio circa monetam nummosque, quibus Hispani computationes ineunt.

Primum hujus declarationis ergò sciendum est Hispaniæ in computationibus minoribus majoribusque promiscuum esse *Maravedisorum* usum. Illi centum millia superant, nempe decies centena millia *Quantum* faciunt, propriè *Maravedisi millione*, quibus duobus nominibus distributionibusque, iidem reditus annotabuntur, juxta morem usumque Regiarum camerarum rationalium Hispaniæ. At verò 34. *Maravedisi* unum Hispanicum *Realum* in specie seu argento faciunt & undecim *Reali* Hispanici *Ducatum* unum reddunt. *Quantus* vel *Millio Maravedisorum* habet 2673. *Ducatos*, 8. *Realos*, & 26. *Maravedisus*. *Maravedisi* ex usu Hispaniæ notatur cum summa centum exsuperat, hoc signo preposito *V.* facto initio à millibus sursum, ut facile ac uno ictu summa ratio compræhendi queat. Id signum libenter adposuissimus, ac carebat eo Typographus, premebatque temporis angustia, ergò aliud loco ejus habe, nempe hoc *V.* bonique nostram operam consule.

Hispaniæ computationis ratio.

CAPVT PRIMVM.

Reditus, Canones & Proventus Regis Hispaniæ ex regnis suis, Hispaniæ, Neapolis, Sicilia, Arragonia, &c. ac Dominus cunctis, excepto Regno ac territorio Lusitania, cujus opes suo postea loco referemus.

S*alina*, id est, loca ex quibus sal ducitur Hispaniæ coronæ annuâ taxâ Regi ferunt nonaginta tres *Quentos Maravedisorum* ————— 93. *Quentos*. Decimæ maris, mercium foris in Biscayam venientium, atque ex provinciis Guipuscoræ, quatuorq. Montanarum urbium mari adjacentium; solvunt ex omnibus mercibus, quæ in Castiliâ terrestri itinere devehuntur decimas suscipiunturque in ædibus tributis destinatis urbium *Victoria, Horduna, & Valmoscada*, faciunt pariter ad Regios proventus — 70. *Quentos*. Decimæ maris, quæ per regnum Legionis transeunt, ac per portus *Sanabria & Villa Franca* procedunt, singulis annis reddunt ————— 1. *Quantum* Decimæ

Decimæ maris principatus *Asturiæ* per urbem *Oviedo* transeuntes — 375 V 000 Marav.
 Reditus præfecturæ Urbis *Bilbau* ex mercibus forinsecus advenientibus.

490 V 500. Maravedifos

CAPVT II.

Declaratio Alcavalarum & Tertiaram Hispaniæ.

Alcavalas ac Tertiis Rex Hispaniæ passim habet ac sibi exigit. Eorum tributorum nomina, quod peregrina sint latius explicabo. Ex omnibus bonis, Mercibus, Aedibus, fundis, nullâ exceptione decima præstanda venit Regi, nempe quotiès ea bona, Merces, Aedes, Fundi, &c. venduntur. Eam Decimam *Alcavalam* vocant. Eodem modo Opifices, manufactores, aliique tabernarii, qui quid vendunt, aut distrahunt, ex opificio, aut manufactura, ut & in macellis Piscariis, foris, cauponis, cuiusvis ii homines sint artificii, præstare tenentur omnes decimam venditarum rerum ubivis, ut dictum est. Hujus rei gratiâ pleræque vrbes, earumque membra in territorii sui locis, cum Rege conveniunt, easdemque ita *Alcavalas* colligunt, solventes Regi sine ullis impensis ejus, certam ex locatiõne summam. Præterea in Metropolitanis

urbibus ac Provinciis Receptores Regii degunt, qui rationes reddunt, ac ex mandato curant recipi & tradi *Alcavalas* omnes, quæ in iis territoriis ex locatione permittuntur. Sed & fiduciariorum præmiorum, quæ *furos* vocant à Rege quibusdam ordinatorum super his *Alcavalis* curam gerunt aliorumque debitorum, ac assignationum, quarum deinde rationes reddunt, summe Camerae rationum Regis. Ut nunc *Tertiaram* qualitas intelligatur habeto; Olim concessum fuisse à Pontificibus Romanis Hispaniæ Regibus, tertium nummum omniù Ecclesiæ reddituum rerumq. Ecclesiasticarum, in subsidiû bellorû defensionemq. Catholicæ ac Romanæ religionis, qui ite a prædictis receptoribus suscipitur similiter cum *Alcavalis*, ac item locatione civitatibus permittitur. Quasdam *Alcavalas* Rex vendidit, alias muneris loco donavit, quarum item mentio fiet,

Civitas *Burgos* cum Iurisdictione sua seu territorio solvit quotannis nomine Alcavalarum & Tertiaram. 17 Quentos 129 V 880 Maravedifos

Baillivatus *Burgos* qui de *Bureba* dicitur, propeque *Burgos* jacet annuè solvit. 2 Quentos 646 V Maravedifos

Montana *Oca* quotannis solvunt. 34 V Maravedifos

Baillivatus Provinciæ *Rioxa*. 3 Quentos 757 V Marave.

Baillivatus *Hebri*. 2 Quentos 346 V Marave.

Civitas *Victoria* solvit Regi quotannis. 269 V Marave.

Provincia *Guipuscoa* solvit quotannis ex Alcavalis & Tertiis. — 1 Quentum 181 V Mara.

Ferrum ejusdem provinciæ pendit vectigalis nomine singulis annis Regi. — 150 V Mara.

Septem Baillivatus antiquæ Castiliæ ut vocant in montanis ex Alcavalis & Tertiis solvunt quotannis, 942 V Marave.

Vallis *Mena* in iisdem antiquæ Castiliæ montanis. 225 V Marave.

Provincia quam Civitatis *Logrono* vocant. 7 Quentos 746 V Marave.

Oppidum *Iangus* ejusque territorium. 151 V Maravedifos

Oppidum *S. Dominici*. 4 Quentos 812 V Marave.

Baillivatus urbis *Diego*. 1 Quentum 545 V Mara.

Baillivatus *Cande miñon*. 4 Quentos 612 V Mara.

Baillivatus *Castri Xeres*. 8 Quentos 485 V Mara.

Baillivatus *Serrato* dictus, 1 Quentum 965 V Mara.

Baillivatus *Monson*. 2 Quentos 276 V Maravedifos

Intelligendum autem Baillivatam antiquæ Castiliæ Hispanicam provinciã statuere.

Civitas *Palericia* ac Provincia *Campos* solvunt quotannis ex Alcavalis & Tertiis 16 Quentos 940 V Marave.

Vrbs *Carion*. 4 Quentos 945 V Maravedifos

Præfectura seu Baillivatus *Carion*. 2 Quentos 910 V Marave.

Vici *Petri Alvarisi de Vega*. 655 V Maravedifos

Oppidum *Sahagon*. 2 Quentos 125 V Maravedifos

Oppidum *Saldaña*. 1 Quentum 13 V Marave.

Baillivatus *Perina*. 178 V Maravedifos

Baillivatus *Campi* in montanis nempe. 3 Quentum 730 V Marave.

Vallis *Miranda* in montanis sita. 557 V Marave.

Quatuor Vrbes Oræ maritimæ dictæ nempe *Laredo*, *Santo Ander*, *Castro de Vrdiales*,
 San

<i>San Vincente</i> soluunt quorannis.	3 Quentos 345 V Mara.
Principatus <i>Asturia</i> & civitas <i>Oviedo</i> .	12 Quentos 345 V Maravedis
Vrbs <i>Lugo</i> Regni Galissia cum loco Episcopatus sui, solvit.	4 Quentos 137 V Mara.
Vrbs <i>Madoneda</i> ejusdem Galissia Regni.	1 Quentum 732 V Marave.
Vrbs <i>Orense</i> ejusque in Galissia Territorium.	6 Quentos 505 V Marave.
S. Iacobi civitas in Galissia Latinis Complutum dicta cum sui Archiepiscopatus territorio.	18 Quentos 212 V Mara.
Civitas <i>Tuy</i> ac Archiepiscopatus sui jurisdictio in Galissia.	5 Quentos 827 V Mara.
Civitas <i>Ponte Ferara</i> , Galissia	1 Quentum 975 V Marave.
Civitas <i>Leon</i> locaque territorii ejusdem & Episcopatus.	6 Quentos 350 V Marave.
Loca civitasque ac Episcopatus <i>Astorga</i> Regni Legionis	2 Quen. 455 V Mara.
Vici seu loca Abbatia: <i>Legionis</i> & <i>Astorga</i> .	797 V Marave.
Præcia <i>Sala</i> in Principatu <i>Asturia</i> .	231 V Marave
Vrbs <i>Samora</i> ejusque Territorium	15 Quentos 525 V Marave.
Vrbs <i>Toro</i> ejusque jurisdictio.	11 Quentos 112 V Mara.
Vrbs <i>Viena</i> Ducatus <i>Ossuna</i> .	62 V Marave.
Vallis <i>Guyrena</i> .	2 Quentos 335 V Marave.
Vrbs <i>Barasil de la Coma</i> .	250 V Marave.
Vrbs <i>Salamanca</i> ejusque Territorium,	24 Quentos 345 V Mara.
Vrbs <i>Rodrigo</i> ejusque jurisdictio.	14 Quentos 345 V Mara.
Jurisdictio <i>Trigeros</i> .	417 V Marave.
Civitas <i>Olmillo</i> .	47 V Marave.
Civitas <i>Tordesillas</i> ejusque territorium.	2 Quentos 600 V Mara.
Civitas <i>Valladolid</i> ejusque territorium.	29 Quentos 730 V Marave.
Civitas <i>Torde Humos</i> .	827 V Marave.
Civitas <i>Medina del Campo</i> ejusque jurisdictio.	31 Quentos 375 V Mara.
Civitas <i>Olmeda</i> ejusque territorium.	2 Quentos 149 V Marave.
Civitas <i>Nava</i> & Septem ecclesie.	333 V Marave.
Civitas <i>Madrigal</i>	682 V Marave.
Civitas <i>Arenalo</i> ejusque territorium.	5 Quentos 310 V Mara.
Civitas <i>Avila</i> ejusque potestas.	19 Quentos 365 V Mara.
Civitas <i>Segovia</i> cum jurisditione sua.	12 Quentos 480 V Mara.
Civitas <i>Aranda de duero</i> cum jurisditione.	3 Quentos 350 V Mara.
Civitas <i>Roa</i> .	1 Quentum 515 V Mara.
Civitas <i>Gumiel de Tzan</i> quæ est Ducis <i>Ossuna</i> .	154 V Maravedis
Civitas <i>Sepulveda</i> ejusque territorium.	3 Quentos 540 V Marave.
Oppidum <i>Soria</i> cum potestate.	10 Quentos 282 V Maravedis
Territorium oppidi ac Episcopatus <i>Osma</i> .	4 Quentos
Oppida <i>Agreda</i> & <i>Tarasona</i> .	2 Quentos 83 V Marave.
Oppidum <i>Molina</i> ejusque potestas.	5 Quentos 792 V Marave.
Oppidum <i>Siguena</i> ejusque Imperium	3 Quentos 662 V Marave.
Civitas <i>Cuenca</i> ejusque dominium.	24 Quentos 645 V Marave.
Oppidum <i>Huete</i> cum dominio suo.	17 Quentos 916 V Marave.
Oppidum <i>Villa Rexo de Fuentes</i> .	2 Quentos 517 V Marave.
Provincia quam Marchionatum <i>Villena</i> dicunt nempe vrbes <i>Timbilla</i> , <i>Abasette</i> , <i>La Roda</i> , <i>San Clemente</i> , atque Civitas <i>Villena</i> , ejusque Imperium.	31 Quentos 503 V Mara.
Oppidum <i>Belmonte</i> tantum solvit Tertias quod Alcavala Marchionis sint.	476 V Mara.
Oppidum <i>Murcia</i> ejusque imperium.	14 Quentos 820 V Mara.
Oppidum <i>Lorca</i> cum imperio suo.	5 Quentos
Civitas <i>Cartagena</i> ejusque territorium.	2 Quentos
Civitas <i>Alcaras</i> ejusque territorium.	16 Quentos 984 V Marave.
Civitas <i>Segura de la Sierra</i> cum Provincia sua & territorio Magistratus S. Iacobi scilicet.	11 Quentos 91 V Marave.
Oppidum <i>Villa nueva de los Infantes</i> ejusque Prouincia dicta <i>El campo de Moryel</i> ad Magistratum S. Iacobi pertinens.	8 Quentos 664 V Maravedis
Oppidum <i>Ocana</i> ac Provincia <i>Castilla</i> dicta, Magistratus S. Iacobi.	23 Quentos
Oppidum <i>Guadalaxara</i> ejusque potestas.	11 Quentos 64 V Mara.
Vrbes <i>Pios</i> & <i>Poso</i> .	160 V Marave.
Oppidum <i>Alomonasid</i> ac Provincia <i>Sorita</i> , quæ Magistratus S. Iacobi est.	1 Quentum 188 V Maravedis
Oppida <i>Vzeda</i> , <i>Talamanca</i> , <i>Tordelaguna</i> cum territorio, quæ ad Archiepiscopatum <i>Tolitanum</i> pertinent,	18 Quentos 250 V Marave.
Oppidum <i>Tepa</i> .	423 V Maravedis
Oppidum <i>Alcala de Henares</i> ejusque imperium cum Oppido <i>Brivaga</i> ; sunt Archiepiscopus	

piscopatus Toletani.	16	Quentos 250	V Mara.
Oppidum <i>Madrida</i> ejusque potestas.	23	Quentos 250	V Mara.
Comitatus <i>Puño en Rostro</i> , id est, pugnis in faciem.	1	Quantum 262	V Mara.
Vrbes <i>Cubas & Griñon</i> , quæ <i>Alvarum de Mendoca</i> dominum agnoscunt cui & Alcavale solvuntur ex Tertiis duntaxat	117	V Maravedifos	
Vrbs <i>Galapagar Ducis Infantado</i> .	160	V Marave.	
Vrbs <i>Illescas</i>	2	Quentos 297	V Mara.
Vrbs <i>Toledo</i> ejusque membra	73	Quentos	
Reditus ex montanis qui solvuntur à Dominis armentorum, quæ <i>Extremaduram</i> pastus gratia petunt, Regi solvunt	19	Quentos 503	V Mara.
Vici Prioratus S. Iohannis	7	Quentos 55	V Mara.
Vrbs <i>Almagro</i> ejusq. Provincia que dicitur de Campo de <i>Calatrava</i> . - 7 Quen. 120	7	Quen. 120	V Mara.
Item Alcavale Herbarum ac olerum, quæ in eodem Magistratu venduntur Regi solvunt.	3	Quentos 438	V Maravedifos
Vrbs <i>Civdad Real</i> .	4	Quentos 150	V Marave.
Vici in ea plaga siti quæ Archidiaconatus <i>Talavera de la Rey</i> dicitur	14	Quentos 326	V Marave.
Vrbs <i>Placentia</i> ejusque imperium & vici qui Archidiaconatus dicuntur.	18	Quentos 475	V Marave.
Vrbs <i>Truxillo</i> ejusque dominium	12	Quentos 224	V Marave.
Vrbs <i>Caceres</i> ejusque territorium.	7	Quentos 850	V Mara.
Vrbs <i>Badajos</i> ejusque Provincia & territorium	9	Quentos 972	V Mara.
Vrbs <i>Alcantara</i> cum territorio suo quæ ad Magistratum <i>Alcantara</i> pertinet	9	Quentos 403	V Maravedifos
Item annis singulis Herbae & Olera (quæ pascendi in iisdem locis gratia venduntur, Regi adferunt	3	Quentos 481	V Mara.
Provincia <i>Serna</i> ex Magistratu <i>Alcantara</i> .	7	Quentos 570	V Marave.
Vrbs <i>Merida</i> ejusque territorium in Provincia <i>Leon</i> pertinens ad Magistratus S. Iacobi	21	Quentos 234	V Marave.
Vrbs <i>Fuente el Maestro</i> in Provincia <i>Leon</i> Magistratus S. Iacobi - 6 Quen. 973	6	Quen. 973	V Mara.
Vrbs <i>Guadalcanal</i> ejusque potestas sub Magistratu S. Iacobi	3	Quentos 305	V Mara.
Vrbs <i>Xeres de Badajos</i> sub Magistratu S. Iacobi cum Imperio suo - 7 Quen. 100	7	Quen. 100	V Mara.
Vrbs <i>Sevilla</i> ejusque membra & imperium.	182	Quentos 387	V Mara.
Reditus domini ejusdem vrbs ut vocant	2	Quentos	
Vrbs <i>Palma & Guelves</i> sub Comitibus suis	235	V Maravedifos	
Vrbs <i>Tovar & Ardales</i> quæ Marchionis <i>Ardales</i> sunt	235	V Marave.	
Vrbs <i>Llerena</i> & Imperium ejus Provincie <i>Leon</i> in Magistratu S. Iacobi	3	Quentos 125	V Maravedifos
Vrbs <i>Cadiz</i> .	8	Quentos 452	V Marave.
Reditus <i>Cadiz</i> quos <i>Almadras</i> vocant, id est, Piscatio piscis <i>Arun</i> .	3	Quentos 35	V Maravedifos
Vrbs <i>Gibraltar</i> tantum Tertiis solvit, quod favore Regis ab Alcavalis immunis sit.	1	Quantum 500	V Marave.
Vrbs <i>Xeres de la Frontera</i> ejusque imperium	21	Quentos 50	V Marave.
Vrbs <i>Catmona</i>	9	Quentos 450	V Mara.
Vrbs <i>Lora & Setefilla</i>	680	V Marave.	
Vrbs <i>Egya</i> cum suburbiis	15	Quentos 500	V Maravedifos
Vrbs <i>Cordova</i> ejusque potestas.	48	Quentos 995	V Mara.
Loca dicta <i>Realengos de Cordova</i> .	17	Quentos 316	V Mara.
Civitas <i>Anduxar</i> ejusque imperium	4	Quentos 800	V Marave.
Civitas <i>Wieda</i> ejusque imperium.	11	Quentos 346	V Mara.
Civitas <i>Bacsa</i> .	17	Quentos 316	V Mara.
Civitas <i>Quexada</i>	1	Quantum 415	V Marave.
<i>Adelantado de Carcola</i>	6	Quentos 885	V Marave.
Comitatus S. Stephani	1	Quantum 340	V Mara.
Vrbs <i>Martos</i> ejusque imperium Magistratus <i>Calatrava</i> ex <i>Andalusia</i> membris	11	Quentos 436	V Marave.
Vrbs <i>Iaen</i> & ejus territorium	15	Quentos 909	V Mara.
Vrbs <i>Granada</i> ejusque territorium.	42	Quentos 910	V Mara.
Sericum Regni Granatensis olim (nempe ante expulsos Mauros seu Granatinos) valebat 42 Quentos hodie tantum.	22	Quentos	
Reditus <i>Aguela & Avises</i> in <i>Granata</i> Regi adferunt.	2	Quentos 750	V Marave.
Vrbs <i>Loxa & Alhama</i> Regni Granatensis	3	Quentos 650	V Marave.
Civitas <i>Granata Bacsa</i>	10	Quentos 626	V Mara.

Civitas Granatæ <i>Guadix</i>	6 Quentos 395 V Maravedifos
Civitas Granatæ <i>Almena</i>	3 Quentos 80 V Mara.
Civitates <i>Almunecar, Mutril & Salabrena</i> in regno Granatæ	2 Quen. 643 V Mara.
Civitas Granatæ <i>Malaga</i>	16 Quentos 269 V Marave.
Civitas Granatæ <i>veles Malaga</i>	3 Quentos 519 V Marave.
Civitas <i>Pulchena</i>	410 V Marave.
Civitas <i>Ronda</i> ejusque imperium	5 Quentos 334 V Marave.
Insula <i>Canaria</i> Regi quotannis reddit	4 Quentos 850 V Marave.
Insula <i>Teneriffe</i>	3 Quentos
Insula <i>La Palma</i>	2 Quentos

Quotidiana obligatio seu contributio, quæ Regna Hispaniæ quotannis præstant Regi valent 104. Quentos 305 V Maravedifos. Ea autem contributio distribuitur per cunctas Provincias, Terras & vrbes inter plebem, quod nobiles feudatarii ac Equites immunes sint; ibi censetur ea juxta facultatum bonorumque æstimationem, ac quotannis inde Regi contributionem ad suprascriptam summam faciunt.

Vectigalia dicimarum siccorum portuum, id est, itinerum terrestrium Regnorum valenciæ, Aragoniæ, & Navarræ, quæ ex omnibus bonis ex Hispania in illas terras de vectis, tam in exitu quam introitu præstari debent reddunt quotannis 49 Quentos 35 V Maravedifos

Sicci portus seu terræ Passus interioris ingressus & egressus qui à Regno Lusitaniæ tendunt versus Hispaniæ Regni terras Castiliæ nomine designatas Regi quotannis præstant, ex bonorum vectorum & invectorum decimis 34 Quentos 155 V Mara.

Lanæ quæ quotannis ex Hispania in alia loca exportantur ex sacco uno (qui fere decem *Arobas* habet *Aroba* una in viginti quinque libras computata) duos *ducatos* reddunt modo si incolarum sint, peregrinus enim quatuor Ducatos solvit: Habetque id vectigal 53 Quentos 586 V Mara.

Summum *Almoxariff* Seville quod ea vrbs à Rege conducit reddit ejus conductionis pretio 154 Quentos 309 V Maravedifos quotannis. Hoc nomine designantur decimæ omnium mercium Belgii, Franciæ, Angliæ, Lusitaniæ, Italiæ, aliorumque locorum, quæ foris adveniunt ibique deponuntur.

Almoxariff Indiæ Hispanicæ quod ipsa vrbs Hispalis conduxit quo omnes merces Seville navibus exceptæ, ac in Hispanicam Indiam avehende vigesimam præstant, item in Indiam delatæ alteram vigesimam dare coguntur, ut in summa decimata habeantur reddit ex locatione 67 Quentos

Reditus quos Rex habet ex Hispanica Moneta nempe ex quaque Argenti Marca (sex scilicet Ducatorum argenti, quæ in Monetaria domo laboratur Realum unum, ac nomine *El Señorexo de la Moneda* designatur, ubi Moneta Sivillæ sola tantum adfert, quantum ceteræ omnes simul, valet quotannis 22 Quentos

Rex Fucharis Augustopyrgensibus Magistratus S. Jacobi, *Calatrava*, & *Alcantara* locavit pretio annuo nonaginta & octo Quentorum; suntque tantum vectigalia. Frumenti, vini, olei, aliarumque rerum decimæ quibus Magistri frui solebant. Hisce vectigalibus non continentur *Alcavala* & *Tertia* ut dictum est. Magistrorum horum magna solebat esse potestas dilatata per provincias & jurisdictiones, subjectis multis Crucigeris militibus, pollebantque summa autoritate, modo id munus elanguit à Regibus Hispaniæ detracto imperio, dum vel ipsi Magistratum suscipiunt, eoque modo paulatim proventus omnes ad se trahunt.

Item locavit Rex herbas ac pascua corundem Magistratum ducitque quotannis ex locatione 37 Quentos

Rex locavit Argentum vivum *Almale* dictum in montanis *Sierra Morena* in campo *Calatrava* annua pensione. 73 Quentis

Bullæ seu indulgentiarum Papales litteræ Regi demptis omnibus impensis reddunt 200. Quentos. Ea summa deducta in Belgicam monetam sexdecim auri *tonnas* faceret.

Reditus subsidii nomine signatus, quem clerici beneficiorum ex proventu taxato præbent, adversus infideles ac Hæreticos, ferunt promiscuè quotannis 65 Quentos

Item omnes Episcopi, ac Ecclesiæ Hispaniæ belli contra Hæreticos & Infideles gerendi causa præbent Regi 110 Quentos. Hic reditus vocatur *El Excusado*, concessus Bulla Pontificia Regi ut ei liceat Ecclesiarum, cleri que frumentum, milium, vinum, oleum, aliaque quæ carpuntur crescantque decimare, quas decimas Ecclesiæ Regi ab omni expensarum onere liberat præbent.

Fodina *Guadalcana* in terra *Estremadura* in montanis *Morena* olim 187 argenti Quentis reddebat quoniam hodie imminuta vix taxari certò potest.

Terræ cunctæ Hispaniæ quotannis Regi præbent tributum, quod *Exercitio* dicunt, mancipiorum ac triremium gratia 7 Quentos 750 V Marave.

Reditus dictus *de la Moneda Forera* quo singulis annis nempe focus quisque cogitur

tur præstare 7. Maravedifos cujusvis inter conditionis homines, reddit quotannis promiscuè _____ 6. Quentos. 656 V Maravedifos.
 Quod Regi singulis annis ex Hispaniarum India provenit summam facit 300. Quent.
 Regnum Navarra quotannis Regi fert _____ 35. Quent. 500 V Maraved.
 Regna *Valencia, Arragonia & Catalaunia* præbent Regi exceptis aliis obligationibus ac tributis _____ 75. Quentos.
 Insulæ *Sardinia, Majorca & Minorca* nullo Regis fructu habentur, quod earundem reditus cuncti in custodiendis iisdem insulis consumantur, deficiente subindè etiam internarum opum vi.
 Regnum Sicilia fert quotannis Regi _____ 375. Quentos.
 Regnum Neapolitanum, terra *Puglia & Calabria* ferunt _____ 450. Quentos.
 Ducatus Mediolanensis _____ 300. Quentos.
 Provinciae Belgicæ ac Burgundiæ solebant Regi adferre _____ 700. Quentos.
 Locatio seu reditus Lusoriarum chartarum per universam Hispaniam fert 20. Quentos;
 Nam ex singulis chartis Regem dimidius *realis* manet.
 Panni Florentini seu *Rassa* qui foris in Hispaniam advehuntur, tributis nomine solvunt 10. Quentos; nam pannus quisque tenetur ad 6. *Ducatos* Regi præstandos.

Cuncta hæc ex autographis codicibus fidelitè translata sunt, eratque anno 1578. hic status rerum, cum Rex Hispaniarum ad Portugallia imperium nondum esset proventus. Ejus opes ac qualitates ideo separatim postea proferemus. Omnes verò hi proventus relati promiscuè reductâ summâ faciunt 13. *Milliones* auri & 48 V 000. *Ducatos*; nostra autè Belgicâ monetâ, si tres florenos in *Ducatum* cõputes, seu undecim Hispanicos *reales*, 452. *tonnas* auri & 44 V 000. *Carolinos* 40. *grossorum* — 452. *Tonne* auri. 44 V *Carolini*.
 Ex sunt regis Hispaniarum opulentia, demptis Lusitaniæ regni divitiis, quas hodie idem rex possidet.

Regna sub Hispaniæ nomine, propriè Castilia comprehensa, sunt hæc, *Legio, Arragonia, Castilia, Navarra, Granata, Toletum, Valencia, Sevilla, Corduba, Murcia, Jaen, Galicia, Gibraltar, Catalaunia*. XIV. numero habentur olim sub regibus suis florentia ipsumque nomen hodie defendentia. Regna, provinciæ & urbes quæ in curia Hispaniæ conscripto consilio ac adhibita super rebus gravioribus deliberatione conveniunt numerantur regna *Legionis, Sevilla, Toleti, Granata, Corduba, Murcia & Jaen*; Vrbes capitales, quæ ut Episcopatus habentur *Burgos, Salamanca, Segovia, Soria, Avila, Cuenca, Toro, Zamora, Guadalaxara*. Ex oppidis quæ Episcopum non habent ac tantum opidorum seu *villarum* nomine licet muris cincta sint, aut sine iisdem, veniunt, duo duntaxat *Madrida* nempe & *Valledoletum* suffragium ferunt. Cætera regna Aragoniæ, Navarra, Valenciæ, & Catalauniæ Proreges suos ac Præfectos seorsum habet, qui cum Regis consilio imperant, ut *Sicilia, Neapolis, ac Mediolani* moderatores.

CAPVT III.

Brevis relatio rerum, notabilium, situs, imperii ac proventus olim Lusitaniæ regni nunc Portugallia.

Magnitudo Portugalliz.

Vrbes.

Castella & Villæ.

Vici.

Portus.

S. Iuliani castrum.

Regnū Lusitaniæ in circuiu 285. mill. comprehendit, nempe juxta marinam oram 135. mill. & terrestri circuiu 150. mill. Vrbes habet 17. quæ in Hispania ac Lusitania *Ciudades* vocantur, quo nomine ex duntaxat insignes sunt, quæ Episcopum habent, capitalesque existunt, aut alias favore regio munitæ. *Villas* reliquas dicunt siue ea muris portisque contineantur, seu aperte pateant, quales multæ inveniuntur. Harum civitatum seu villarum & castellorum sunt in Lusitania 470. exceptis pagis, vicisque. Habet tres præcipuos portus, navibus sistendis idoneos, nempe *Lisbonam, Portum & Setuballum*, aliisque tres in terra Algarve (quæ ad coronam Lusitaniæ itèr pertinet) nimirum *Tavillam, Lagos & Villam Novam*. Clavis ac defensio fluminis, civitatisque Lisbonæ castram S. Iuliani existimatur, id objectum est ostio primoque ingressui fluminis, quod Tagi olim

Europæ illustrissimum nomen tulit, nunc verò *Teio* dicitur.

CAPVT IV.

Justitia ac imperandi ratio in Lusitania.

Primum in Lusitania est Tribunal civile, cui judex *Regidor* dicitur, cum duobus aliis iudicibus præsidet; Tribunal criminale cum duobus iudicibus; Auditor teloni regii *Alfandega* nomine, judex proprietatum ac beneficiorum. Octo iudices orphanorum, unus Xenodochiorum. Summus unus judex *Corrector* dicitur rerum India, Guineæ, Capitis Viridis, S. Thomæ & Brasiliæ. Ab hisce omnibus ad civiles iudices provocatio fit. Tribunal supplicationum cujus iudices *Desambargadores*, id est, relaxatores dicuntur magne autoritatis homines, ut apud nos summi consiliarii ac præsides. Hoc tribunal appellationes a civili iudicio

judicio tangunt. Præfectus vocatur, supplicationum corrector. Duo iudices, qui *Desambargadores da Fazenda*, id est, curatores & iudices regionum bonorum vocantur: Hi iudicia inter regem privatosque terminant. Ab his nulla appellatio interponitur. Consilium ordinum, tribunal supremum, seu *Desambargadores palatii*; Tribunal Consciencie dictum, tribunal *des veadores da Fazenda*, id est, inspectorum tutorumve regionum reddituum; Tribunal regie camere rationalis, quod sub inspectoribus istis consistit. Consilium status. Duo Ducum tituli. Vnus Marchionis. Decem Comitum cum singulorum qualitatibus. Arces Lusitanorum in Africa seu Barbaria sunt. *Tanger*, *Zeptra*, *Arzilla*, insula *Madera*, insulae *Flandricæ*, *as ilhas dos Açores* dictæ, nimirum *Tercera*, *S. Michaelis*, *Sancta Maria*, *S. Georgii*, *Pico*, *Fayael*, *Gratiosa*; insulae *Flores* & *Corvo*, insulae Capitis Viridis, nempe *S. Jacobi*, *O Fogo*, *Mayo*, *Boa Vista*, *Sant Antonio* & *S. Nicolai*; *Arguyn* arx in Guineæ terra, fodina *S. Georgii*, castellum eadem in ora Æthiopiæ, item juxta eundem tractum insula *Principis*, *S. Thomæ*, *Atubon*. Regnū *Congi* & *Angolæ* eadem in Æthiopiæ ora sub tributo regis Lusitaniæ jacet. Insula *S. Helena*. Ad aliud capitis Bonæ spei latus: Arx *Soffala*, insula *Mossambicque*, insula *Ormutii* inter Persiam & Arabiam sita, civitas & arx *Diu*; Urbes & arces *Daman*, *Bacayn*, *Chaul*, *Goa*, ubi proreges habitant sitæ in ora Indiæ. Urbes & arces *Honor*, *Barcelor*, *Mangalor*, *Cananor*, *Cranganor*, *Cochyn*, *Coulan*, juxta eandem oram sitæ, quam *Malabar* vocant. Arx in *Seylon* insula *Columbo* dicta. Urbes *Negapatan*, *S. Thome* juxta oram *Choromandel*. Urbs & arx *Malaccitana*. Insulae *Moluccæ* nempe *Tarnate*, *Tydor*, *Banda* & *Amboyna*. Terra oraque *Brasilæ* porrecta in 500. mill. in 8. Capitaneatus distributa, unde quotannis in Portugalliam devehuntur supra 150 V. millia *Arrobarum* saccari, continente *Arroba* unâ 32. podo; *Portus de todo os Sanctos* sive omnium Sanctorum, ubi *Brasilæ* Gubernator degit.

Ordinarii reditus Lusitanicæ coronæ in singulos annos *millionem* auri superant & centena *ducatorum* millia. Reditus seu proventus magistratum *Crucigerorum*, quorum hodie rex magister est, ad quos pertinent insulae *Flandricæ* sive *Afores*, *Madera*, *Capitis Viridis* insulae, *S. Thomæ*, *Principis* insulae, quotannis sunt 200 V. millium *ducatorum*. Fodinae reditus, qui magistratus *Crucigerorum* à Christo vocatorum est, quotannis fert 100 V. mill. *ducatorum*. Reditus seu vestigalia aromatum & obventionum ex *Orientali India* quotannis sunt 600 V. millium *ducat.* id est, 18. *tonnarum* auri. De vestigalibus & tributis ex mercibus advenientibus hanc summam colligi

posse intellige. Alii etenim proventus fructusque terræ in ejusdem defensione facile consumuntur. Ergo reditus Lusitaniæ regni terrarumque eidem obedientium faciunt 2200 V. millia *ducatorum* nempe 66. *tonnas* seu vasa auri.

CAPVT V.

Annua impendia regni Lusitaniæ.

Stipendium seu præmium ministrorum seu administratorum justitiæ in firma terra quotannis evincit 100 V. mill. *ducat.*

Tença s. dona, seu privilegia honoraria, quibus rex suos adficit ex munere, pensionemque ad vitam duntaxat præbet subducunt 300 V. mill. *Ducat.*

Juras seu perpetui census irredimibiles, quos impositos dominis tributisq. regis habent, ac in successores abeunt singulis annis auferunt 150 V. mill. *ducat.*

In defensionem arcium munimentorumq. Africae seu Barbariæ singulis annis requiruntur 300 V. mill. *ducat.*

In sustentationem quinque *triremium* quotannis 50 V. mill. *ducat.*

Ad instruendam annuam classem prædianam navibus Indiæ 300 V. mill. *ducat.*

Moradia seu salaria concessa evocatis quibusdam, quos rex ministros regie domus & equites mille penè titulis indigitat, avene equis emende gratia, licet ipsa summa exigua sit, nobilesq. ii nunquam equum alant 80 V. mill. *ducat.* auferunt. Hujus salarii nomine multam sibi gratulantur Lusitani, velut summo honore a rege adfecti, quamvis id ipsum tenue sit, ac vix solvatur.

Impensæ & necessaria in cubiculum domumque regis Lusitaniæ ordinariè singulis annis 200 V. mill. *ducatorum* attrahunt, ex locari solebant, ut etiamnum hodie cum impelsi mense *Don Alberti* Cardinalis Austriaci Gubernatorisq. Portugalliae.

In defensionem munitionemq. arcium regni Portugalliae 200. mill. *Ducat.*

Ut in summa ex impensæ subducant 1680 V. mill. *Ducat.*

CAPVT VI.

Civitas Lisbona.

Lisbona habet triginta duas Parochiales Ecclesias ac supra undecies mille aedes, quibus supra vicies mille habitacula continentur, excepta etiamnum Aula regia ejusq. membris. Habet supra 120 V. mill. homines inter quos amplius quam 10. mill. Nigritæ existunt ac mancipia. Quæ omnia constant ex notatis librisque Parochorum, qui quotannis suis in Paræciis homines annotant. Excipiuntur etiamnum ab hoc numero *Aulicis*, *Cænobitæ*, *Xenodochii* ægri ac ministri, item advene omnes cum tanta sit monasteriorum claustrorumque multitudo,

Arces Lusitanorum in Africa.

Insulae.

Reditus Lusitanicæ Regis.

multitudo, ut locum qualem aedes tenent & ipsa facile occuparent. Sacellorum ac ædicularum sacrarum infinitus numerus est. Plateæ 350. numerantur, exclusis vicis obliquis, ac iis qui pervii nequaquam sunt, quorum inenarrabilis multitudo perhibetur.

CAPVT VII.

Relatio brevis Regum Lusitaniae usque ad Philippum Caroli V. filium qui hodie hoc regnum moderatur.

Ex Lotharingæ Ducibus Reges Lusitaniae ducti.

Primus Lusitaniae Rex fuit *Alfonso Henriques* filius Comitis Henrici, qui ut annales referunt, gnatus fuerat Ducis Lothareni, ut alii existimant Regis Hungariae: Verior tamen opinio Ducem Lotharingiae patrem tradit. Is adveniens in regis Hispaniae aulam, zelo excitatus ardenti, contra infideles Mauros qui tum penè totam Hispaniam, ipsamque Lusitaniam occupabant mirabiliter armis sese exercuit, felici plane fortitudine, ut conjugio regii sanguinis dignus habitus, honorario connubio regis filiam in uxorem acciperet, dotemque subjugatam Lusitaniae provinciam. Is tunc Portugalliae comes dictus. Filius huic predictus *Alfonso* nascitur anno 1094. qui maximam Lusitaniae partem Mauris ereptam imperio suo subiecit, ac Principis titulo, qui in Hispania regum filiis successoribusque regni conceditur per 27. annos rexit, ac demum existens annorum 45. Rex coronatur, privilegio favoreque Pontificis Romani. Ab eo tempore Reges Portugalliae dicti. Primus rex annorum cum esset quinquaginta duorum uxorem duxit, atque ex ea filium, tresque filias generavit, antè filio ac filia illegitimis auctus. Regnavit 46. annis. Moritur in urbe *Coimbra*, jacetque cadaver sepulchro conditum in S. Crucis monasterio quod ipse ædificari fecerat, ut & cœnobium *Alcobaca* & S. Vincentii extra Lisbonam.

Alfonso I. Rex.

Germanorum virtus.

Eorum privilegia Lisbonæ.

Hic idem Rex urbem Lisbonam cœpit auxilio Germanorum seu Belgarum, qui dum Terram sanctam petunt, belli gerendi causa contra infideles, tempestate compulsi fortè fortuna in has oras devenerunt, motique iustis regis precibus, arma eadem in Mauros Lusitaniae tum possessores converterunt, quibus Lisbonam aliisque loca plurima feliciter eripiunt, regemque regni sui compotem faciunt. Plurima inde præmii ergo beneficia in Germanicam nationem regio edicto manarunt, nempe immunitas vectigalium ac tributorum, circa ea quæ necessaria sunt sibi, familiarumque suarum; item libertas vestimentorum induendorum, moniliùmque gestandorum cuiusvis generis, concessio eodem privilegio item uxoribus, licet ipsæ Lusitanae sint. Etenim incolæ legibus circa vestimenta coercentur. Possunt adhuc nocturno tempore quinque sexve ministris comitari, sine luce aut cum faci-

bus telis accincti cuiusvis generis ambulare, quæ facultas incolis omnino denegata est. Nemo item iudicum Germanos domo clausos apprehendit. Nemo iudicat, nisi in crimine læsæ Majestatis. Cetera proprius iudex à rege ordinatus, qui *Juis des Alemayns*, id est, Iudex Alemannorum vocatur cognoscit. Aedes eorum rex ad suos vel aulae usus, ut sæpe incolis fit, convertere nequit, ad ministeria aliqua seu officia non compellit, tributis in defensionem regionis non coërcet. Iter facientibus hospitii commoditas præ reliquis patet. In summa plurimis gaudent immunitatibus, quas hic omnes brevitate intuitu, quam adfecto non enarraverim. Præcipua tantum capita elegi, ex quibus nationis nostræ gloria cognosci potest, quæ & hodie aucta, stricta observatione eorundem edictorum Lisbonæ floret.

Sanchius Rex secundus filius supradicti nascitur anno 1154. Coronatur annorum 31. Habuit liberos utriusque sexus 15. Regnavit 27. annis. Moritur in urbe *Coimbra*. Anno 1212, existens 58. annorum. Sepelitur in S. Crucis monasterio.

Sanchius Rex II.

Alfonso eius nominis secundus tertius rex fit 25. annos natus; moritur anno 1223. sepultus in monasterio *Alcobassa*.

Alfonso Rex III.

Sanchius Capellus quartus rex filius supradicti *Alfonsi*, coronatur annos natus 16. moritur in urbe *Tolerana* anno 1247. sepelitur in majori templo.

Sanchius Capellus Rex IV.

Post obitum eius rex coronatur frater, comes *Boloniae* fitque quintus rex, regnavit 31. annis, moritur *Lisbonæ*. Anno 1279, sepelitur in *Alcobassa* monasterio.

Frater Sanchi Rex V.

Dyonisius filius mortui, *Lisbonæ* rex suscipitur, 18. annorum existens, sextusque rex fit. Imperat 46. annis, moritur in urbe *Santarem* anno 1325. 20. Ianuarii cum anno natus esset 64. Sepelitur in monasterio *Olivellas* quod duobus mill. à *Lisbona* distat à se conditum. Vxorem duxerat *Petri* regis *Aragonie* filiam, quæ hodie inter sanctos relata est, ac monumentum habet in civitate *Coimbra*, ibi multis miraculis scætat.

Dyonisius Rex VI.

Post hunc regnat septimus rex *Alfonso Brabus*, i. audax; coronatur in urbe *Santarem* natus 35. annos. Regnat annis 31. *Lisbonæ* moritur mense Maio anni 1356. sepeliturque in magno magnæ Ecclesiæ Choro. Hic Mauros *Salado* debellavit auxilio Regis *Castellæ*.

Alfonso Brabus Rex VII.

Filius eiusdem *Petrus* octavus rex terram in pace bona & iustitia administravit. Moritur anno 1366. sepultus in monasterio *Alcobassa*. Filium habebat *Fernandum* ac ante connubium ex *Dona Ynes* seu *Agnete de Castro* *Iohannem* & *Dyonysium*.

Petrus Rex VIII.

Post hujus regis obitum *Fernandus* prædictus coronatur nonus Portugallie rex. Vxorem duxit *Leonoram Gundisylvæ Teses* quæ antea maritum habuerat *Laurentium Vaaz de Cunha*, cui vi à rege erepta in eius consortium

Fernandus Rex IX.

consortium concessit. Aliàs imperavit annis 17. legum custos, & vindex facinorosorum, vagorumq. hominum. Moritur anno 1383. cum 43. annorum esset. Sepelitur in S. Francisci choro in urbe *Sant Arcem*.

Post obitum Fernandi ex Castilia rex *Ioannes* cum uxore Beatrice advenit, suscepturus regni Lusitaniæ coronam. Sed obstitit filius illegittimus regis Petri, ac frater Fernandi qui regem Castiliæ devincit ac fundit in *S. Georgii Campo* memorabili prælio, cuius rei gesta in memoriam opulentum ibidem cœnobium condit, quod à pugna nomen dat. Idem ergo illegittimus coronatur rex Lusitaniæ decimus, existens annorum 38. Vixit 76. annis, moritur 14. Augusti anno 1433. sepultus eodem in Pugna monasterio. Hic arcem urbemq. *Septam Mauris* in Africa abstulit, paterque fuit Fernandi principis, qui hodiè inter Sactos numeratur.

Johannes
Rex X.

Post eum regnat filius *Duardus* seu *Eduardus* undecimus Lusitaniæ rex. Vixit 42. annis; regnavit 5. Obiit in palatio conventus S. Thomæ. Anno 1438. sepultus in Pugna cœnobio.

Eduardus
Rex XI.

Alfonso supradicti regis filius nascitur in urbe *Sant Arcem* anno 1432. verum cum 6. tantum mortuo patre annorum esset, ejus vice regnat infans *Petrus* usque in annum 1448. quo Alfonso regnum traditur duodecimo Portugalliæ regi. Obiit in urbe *Sant Arcem* eodem in cubiculo in quo natus fuerat 28. Augusti anno 1481; apud avos sepelitur in monasterio Pugna.

Alfonso Rex
XII.

Sequitur eum filius *Johannes* cognomèto *Magnus*, secundus ejus nominis, decimus tertius Lusitaniæ rex. Nascitur Lisbona quarta Maii anno 1455. Hic judicio publicè damnatù decapitari iussit Fernandum ducem *Berganca* nempe in foro urbis *Ebora* 22. Junii anno 1483. suâq. manu interfecit pugione *Domingum* ducem *Begia* fratrem uxoris suæ Leonoræ; Manuelem fratrem ducis mox evocans, eique ducatum tradès. Vixit 40. annis. Obiit *Alvori* in Balneis 25. Octobris anno 1495. sepultus in monasterio Pugna.

Johannes
Magnus
Rex XIII.

Hujus regis ex testamento regnum suscipit dux *Visen Emanuel*, sitque decimus quartus Lusitaniæ rex, coronatur in *Alcazer do sal* 27. Octob. anno 1495. Hic Iudæos omnes ad baptismum compellit, inuitosq. Lisbona expellit anno 1499. undè & portæ *Moreira* hodie nomen est. Ejus tempore inter hosce novos Christianos ac plebem Lisbonæ ingens tumultus oritur, dissipan-

Emanuel rex
XIV.

turque facultates Iudæorum, officina ac ædes confringuntur, cum multorum intercessionem. At regis acerba vindicta demùm vindicatur pacaturque. Idem primùm detexit navigationem in Orientalem Indiam portusque terræ Præsbyteri Iohannis; adiecit item imperio suo arcem urbemq. *Saffyn* & *Aramor* in terra Africa. Obiit Lisbonæ S. Lucie festo anno 1521. sepeliturque in monasterio *Bethlehem*.

Post ejus obitum regnat Iohannes tertius, decimus quintus Lusitaniæ rex, natus mense Junio, anno 1502. in urbe Lisbonæ ubi rex suscipitur anno 1521. Hic pacificæ naturæ, liberalis, amicissimus clero, artibusque liberalibus universitatem Coymbricensem instituit, obiitque 11. Junii. Anno 1557. sepultus in monasterio Bethlehem.

Iohannes
Rex XV.

Hunc sequitur *Sebastianus* decimus sextus rex. Hic principis Portugalliæ filius erat, filii supradicti regis Iohannis, qui vivente etiamnum patre Ioannam Caroli Quinti Imperatoris filiam, sororemque Philippi regis Hispaniæ uxorem duxerat. Etenim vita fungitur prægnante uxore, quæ Sebastianum parit regem post avi sui obitum die S. Sebastiano sacro anno 1553. Idem anno 1578. magno cum exercitu in Africam transiit, ibique à Mauris cum suis cæditur, remanentibus quibusdam captivis.

Sebastianus
Rex XVII.

Post eam cladem inauguratur in Lusitania Henricus Cardinalis avunculus magnus prædicti regis Sebastiani, eratque decimus septimus Lusitaniæ rex. Obiit anno 1580. testamento instituens Philippum Hispaniæ regem, ut legitimum successorem regni Portugalliæ, quod pater ejus Carolus V. uxorem habuisset filiam majorem natu Emanuelis, Philippi regis matrem, sororemq. avi Sebastiani ac supradicti Henrici, licet frater alter superfuisset ejusdem Henrici Ludovicus dictus, qui filium reliquerat Antonium Priorem Ocratensem Crucigerorum militum S. Iohannis à Lusitanis in regem idè expetitur. At pervicit rex Philippus, expellitque Antonium; Regni coronam suscipit, anno 1581. in monasterio S. Thomæ inauguratus per tres status seu ordines regni, nempe clerum, nobilitatem & tribunos plebis; ac rex legitimus proclamatus. Eratque Lusitaniæ rex decimus octavus redactâ coronâ Portugalliæ ad Castellanorum imperium, cum 442. anni efluxissent sub Lusitanis regibus, factò initio primùm à ducibus Lotharingiæ & Castellæ regibus, ac nunc terminato iisdè principibus.

Henricus Rex
XVIII.

Philippus rex
XIX.

FINIS.

INDEX SEV ELENCHVS

Itinerarii.

Cap. 1.	E xordium Navigationis <i>Johannis Hungonis</i> , ejusque abitus ex Hollandia in Hispaniam, cum gestis rebus eo tēpore quo ibi moratur, usque in discessum suum ex Lisbonæ portu in Indiam Orientalem.	_____	Pagina 1.
2.	Principium Navigationis suæ in Lusitaniæ seu Orientis Indiam.	_____	pag. 2.
3.	Ordo Navium Indiæ in Orientalem Indiam navigantium.	_____	pag. 3.
4.	Descriptio <i>Mossambicquæ</i> ;	_____	pag. 6.
5.	Descriptio oræ Arabiæ fœlicis sive Rubri maris usq. ad Insulâ & arcē Ormutii.	_____	pag. 9.
6.	Descriptio Insulæ & civitatis Ormutii.	_____	pag. 10.
7.	Ora Ormutiana usque ad Civitatem seu insulam <i>Diu</i> .	_____	pag. 12.
8.	Insula <i>Diu</i> olim <i>Alambater</i> cum propugnaculo.	_____	pag. 12.
9.	Regio Cambaiæ.	_____	pag. 11.
10.	Ora Indiæ, portus ac loca ejusdem.	_____	pag. 13.
11.	Ora Indiæ ab Vrbe Goa usq. ad Caput Comorinense quæ Malabarësis dicitur.	_____	pag. 14.
12.	Declaratio Regum, eorumq. Origo, divisionis regionis, tractusq. <i>Malabar</i> .	_____	pag. 15.
13.	Insulæ <i>Maldiva</i> sive <i>Malediva</i> .	_____	pag. 16.
14.	Insulæ <i>Seylon</i> descriptio.	_____	pag. 16.
15.	Ora <i>Choromandel</i> , Regnum <i>Narsingæ</i> sive <i>Bisnagar</i> .	_____	pag. 17.
16.	Regnum <i>Bengala</i> & flumen <i>Ganges</i> .	_____	pag. 18.
17.	Tractus & terra <i>Aracan</i> , <i>Pegu</i> , & <i>Sian</i> usque ad extremitatem <i>Singapuræ</i> & civitatem ac arcem <i>Malaccæ</i> .	_____	pag. 19.
18.	Civitas <i>Malacca</i> cum Arcē.	_____	pag. 21.
19.	<i>Sumatra</i> olim <i>Taprobana</i> .	_____	pag. 21.
20.	<i>Javæ</i> descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, pretia, &c. incolis in usu.	_____	pag. 22.
21.	<i>Moluccæ</i> Insulæ.	_____	pag. 23.
22.	C. <i>Singapuræ</i> usque ad urbem <i>Sian</i> . Ora <i>Camboiæ</i> & <i>Cauchinchinæ</i> , Insulæ <i>Borneo</i> , <i>Lussones</i> , <i>Manilla</i> sive <i>Philippina</i> .	_____	pag. 25.
23.	Opulentia, fœlicitas munitiones regni <i>Chinæ</i> , aliaque memorabilia.	_____	pag. 25.
24.	Provincia, vrbes, aliaque memorabilia Regni <i>Chinæ</i> .	_____	pag. 27.
25.	Civitas & insula <i>Machau</i> in <i>China</i> vbi <i>Lusitani</i> negotiantur & habitant; ejus negotiationis ratio, pretia, mensuræ & moneta, cum <i>Chinæ</i> tum <i>Mallaccæ</i> .	_____	pag. 29.
26.	Insula <i>Iaponia</i> .	_____	pag. 30.
27.	Brevis descriptio tetre post <i>Goam</i> in cujus Territorio ipsa <i>Goa</i> jacet. Origines Regum Dominorumq. nomina eorundē. Ex annalibus monumentisq. ipsorū <i>Indorū</i> .	_____	pag. 32.
28.	Vrbs & Insula <i>Goæ</i> : Caput Indiæ.	_____	pag. 24.
29.	Mores <i>Lusitanorum</i> <i>Mixtorum</i> que ex iis progenitorum, tam eorum qui <i>Goæ</i> , quam qui in <i>Cæteris</i> <i>Orientis</i> provinciis habitant.	_____	pag. 36.
30.	<i>Lusitanorū</i> <i>Mixtorum</i> q. ratio familiaris, comitates, nuptiæ, aliiq. ritus in <i>India</i> .	_____	pag. 38.
31.	Mulierum <i>Lusitanorum</i> <i>Mixtorum</i> que in <i>India</i> ritus ac mores.	_____	pag. 40.
32.	Proregis Indiæ dignitas, ejusque in Vrbe <i>Goa</i> potestas.	_____	pag. 42.
33.	Ethnici, <i>Indi</i> , aliique exteri <i>Goæ</i> habitantes.	_____	ibidem
34.	Tempestates Indiæ infirmitates, &c.	_____	pag. 44.
35.	Moneta, pondera, & mensuræ Indiæ ac <i>Goæ</i> .	_____	pag. 45.
36.	<i>Indorum</i> <i>Bramenes</i> sive sacerdotes, ac ministri <i>Idolorū</i> ; vita ritusq. eorundē.	_____	pag. 46.
37.	<i>Gusurata</i> & <i>Banjanes</i> ex <i>Cambaiæ</i> .	_____	pag. 47.
38.	<i>Canaræ</i> & <i>Decanini</i> .	_____	pag. 48.
39.	<i>Canarini</i> & <i>Corumbini</i> Indiæ.	_____	ibid.
40.	<i>Arabes</i> & <i>Abexini</i> Indiæ incolæ.	_____	pag. 49.
41.	<i>Nigritæ</i> ex <i>Mossambicqua</i> quos <i>Caffres</i> indigitant.	_____	pag. 50.
42.	Ritus Moresque <i>Malabarensum</i> & <i>Nayrorum</i> Indiæ.	_____	pag. 51.
43.	<i>Mauri</i> & Indiæ <i>Judæi</i> .	_____	pag. 52.
44.	<i>Idola</i> <i>Indorum</i> ac religiones.	_____	pag. 52.
45.	Animalia Indiæ.	_____	pag. 54.
46.	<i>Elephas</i> .	_____	pag. 55.
47.	<i>Abada</i> sive <i>Rhinoceres</i> .	_____	pag. 56.
48.	<i>Pisces</i> ac Indiæ monstra marina.	_____	pag. 57.
49.	Fructus <i>Arbores</i> , plantæ, vulgaresq. Indiæ herbæ; præcipua <i>Ananarū</i> descriptio.	_____	pag. 58.
50.	<i>Iaqua</i> sive <i>Iaacca</i> .	_____	pag. 59.
51.	<i>Mangæ</i> .	_____	pag. 59.
52.	<i>Cajones</i> .	_____	pag. 60.
53.	<i>Iambi</i> .	_____	pag. 61.
54.	Alii Indiæ fructus.	_____	ibidem

Ficus

Index.

55. Ficus Indiæ						pag. 62.
56. Palma Indiæ quæ Cocos nuces fert						pag. 64.
57. Duriones Malaccæ						pag. 66.
58. Arbor radicum, Bambus sive Arundo Indiæ						ibid.
59. Arbor tristis						pag. 67.
60. Folia Bettelæ fructusque Areccæ						pag. 68.
61. <i>Dutroa</i> herba, <i>Sentida</i> sive <i>Sentiens</i>						pag. 70.
62. Aromata, species, plantæ, &c. ac primum de Pipeite						ibid.
63. Cinnamomum						pag. 71.
64. Zingiber						pag. 72.
65. Caryophyllon						pag. 72.
66. Macis, nux myristica						ibid.
67. Cardamomum						pag. 74.
68. Lacca						ibid.
69. <i>Annil</i> sive <i>Indigo</i>						pag. 75.
70. Ambarum, Muscus, <i>Algallia</i> sive <i>Zibethum</i>						ibid.
71. Benzoinum Gummi						pag. 76.
72. Thus & Myrha						pag. 77.
73. Manna & Rhabarbartum	ibid.					ibid.
74. Sandali lignum						pag. 78.
75. <i>Palo de Cobra</i> sive lignum Serpentum						pag. 78.
76. Lignum Calamba aliter lignum Aloes	ibid.					ibid.
77. Radix China						ibid.
78. <i>Amsion</i> aliter Opium	pag. 80.					ibid.
79. Bangua						ibid.
80. Camphora	pag. 81.					ibid.
81. Tamarinium						ibid.
82. Myrabolani, Chebulæ, Indiæ, &c. officinis Chebuli, Indi, Bellerici, &c.						pag. 82.
83. Species aliæ herbaque Indiæ						pag. 83.
84. Historia margaritarum	pag. 85.					ibid.
85. Adamas						ibid.
86. Pyropi, Spinelli, Granati, Smaragdi, aliique nobiles lapides						pag. 80.
87. Lapis Bezar						pag. 87.
88. Æstimationis lapidum ac Adamantis ratio						ibid.
89. Pyropi sive Rubini						pag. 89.
90. Verusti & Orientales Smaragdi, eorumque æstimatio						pag. 90.
91. Margaritæ sive bacca Orientales						pag. 91.
92. Historia diversarum rerum in India gestarum Iohannis Hugonis tempore						ibid.
Adventus triû Iaponiæ principû Goâ, eorumque navigantiû in Europâ successus						ibid.
Pax inter Lusitanos & Samorinum						ibid.
Telonium Cochini instructum	pag. 92.					ibid.
<i>Duartius Menesius</i> prorex						ibid.
<i>Bernardus Burcherts</i> socii Iohannis Hugonis discessus						pag. 93.
Obitus patris Iohannis Hugonis	ibid.					ibid.
Obitus principis Auriaci						ibid.
Naufragium navis S. Iacobi prætoriæ						pag. 93.
Turcæ naves Lusitanorum mercatorum capiunt						pag. 95.
Expeditio in Turcas Rubri maris						ibidem.
Regina Ormutii baptisata Goæ ejusque mors						ibidem.
Naufragium navis <i>Boa viagon</i>	pag. 96.					ibidem.
Archiepiscopi ex India discessus						ibid.
Historia pereuntis navis <i>Arelisæ</i>	ibid.					pag. 97.
Malacca obsessa						ibid.
Expeditio classis instructæ contra civitates Melindæ						ibidem.
Navis S. Salvatoris erepta periculo	pag. 97.					ibid.
Obsidio arcis <i>Columbo</i> in Zeylon	pag. 98.					ibid.
Levatur obsidio	ibid.					ibid.
<i>Victoria Pauli de Lyra</i> contra reges Sumatræ						ibid.
Mors proregis <i>Duartii Menesii</i> , & exequiarum ritus						ibidem.
Hymus tristis	pag. 99.					ibid.
Cædes Belgæ eujusdam, ejusque historia						ibid.
Mors Archiepiscopi <i>Fonseca</i>						pag. 102.
Abitus Iohannis Hugonis ex India in Lusitaniam						ibidem.
Conducendi Piperis ejusque suscipiendi ratio						pag. 103.
Reditus Iohannis Hugonis ex India in Lusitaniam						pag. 105.
93. Insulæ S. Helenæ descriptio	pag. 110.					pag. 112.
94. Insulæ Ascensionis descriptio						pag. 112.
95. Insularum Canariarum brevis descriptio						pag. 113.
96. Insularum <i>Afores</i> seu Flandricarum descriptio						pag. 115.
97. Insulæ <i>Corvo</i> & <i>Floros</i>						pag. 118.
98. Gesta quadâ memorabilia tẽpore quo Iohannes Hugo in Tercera morabatur						pag. 119.
99. Homines duo fulmine interempti						pag. 119.
Navium quatuordecim adventus ex Hispaniarum India						ibid.
Adventus sex Indiæ navium in <i>Fayali</i> insulam						ibid.
Duarum navium adventus in Terceram magnis cum divitiis						ibid.
Duæ naves occupatæ ab Anglis in conspectu Terceræ						pag. 117.
Relatio						

Index pro Bibliopegis.

Relatio captarum fractarumque navium Hispanicae Indiae, Brasiliae, Guineae, Capitis Viridis, &c. anno 89	pag. 120
Adventus classis e <i>Sevilla</i> in Terceram argento suscipiendo quod ibi relictum erat	— ibid.
Cometae adspectus in Tercera	ibidem
Classis Anglorum quae Orientalem Indiam petierat successus	pag. 121
Classis sub <i>Martino Forbifchero</i> — ibid. Mathiae Albuquericii conditio	— ibid.
Angli naves capiunt in Indiam missas, & ex Fodinae loco venientes	pag. 122
Terramotus terribilis — ibid. Classis Hispanorum in Terceram missa	— ibid.
Richardi Groenveldii facinus	ibid.
Mira ejus pertinacia in calicis vitrei manducatione	ibid.
Terribilis navium fractura circa classem Indiae, ac Hispaniae in conspectu Tercerae, diraque calamitatis ejus exempla	pag. 123
Iohannes Hugo abit ex Tercera ac in Hollandiam redit	ibidem.

In secundo libro continentur.

D escriptio Guineae, Congi, & Angolae, totiusque Africani tractus	pag. 3. & sequentibus.
Navigationum trium, Batavorum in Septentrionales oras detegendi freti Vaygats gratia Historia vera	pag. 17. & sequentibus.
Altitudines locorum variae, Compassorum differentiae, & Quaestiones solutionesque variae.	
Breviarium redituum Regis Hispaniae	pag. 37.
Historia regni Regumque Lusitaniae	pag. 42.

Sequitur Tabula seu Index locorum foliorumque quibus apponi hujus libri Charta Geographica ac figura debent in Bibliopegorum instructionem.

P rimum urbs & insula Mossambicquae	pag. 6.
Malacca & Iavae homines	pag. 20.
Chinenses viri ac feminae ambulantes	pag. 26
Chinenses qui gestantur ac animi gratia proficiscuntur ordine insequuntur	— ibid.
Naves e China	ibid. Vrbs Goa
Forum seu praekonium Goae	— pag. 38. Lusitani euntes & ambulantes
Lusitani Equites	— ibid. Lusitani in palanquinis seu lecticis
Naves celoces quibus in bello utuntur	— ibidem
Mulieres Lusitanorum ambulantes	— pag. 42. Mulieres in palanquinis detectae
Mulieres contactae palanquinis	— ibid. Mulier quae noctu templi obit
<i>Bramenes, Decanini & Banjanes</i>	— pag. 50
Nuptiarum ritus	— ibid. Bramenis mortui rogi
Legati Regis Ballagatae in urbe Goa comitatus	— ibid.
Agricola Indus Lascarinus & <i>Balbadera</i>	— ibid.
Indorum casa, villa, & vici circa Goam	— ibid.
Scaphae piscatoriae quibus in fluminibus utuntur	— ibid.
Arabes & Abyssini cum uxoribus	— pag. 52. Nigritae seu <i>Caffres</i>
Cochini Rex Elephante vectus	— pag. 54. Malabares & Mauri Cananor
Provinciae Pegu incolae, &c.	— ibid. Idolorum aedes
Fructus Mangae, Cajus, Iambi, Iaquae, &c.	— pag. 61
Nuces Indicae seu palmae	— pag. 64
Arbor radicum, Duriones & Bambus	— pag. 66
Arbor tristis	— pag. 68. Insula S. Helenae
Insula Ascensionis	— pag. 112. Vrbs Angra insulae Tercerae
	— pag. 115.

Tabula Geographica ubi ponenda.

G eneralis orbis tabula	pag. 1.
Tabula Africae extremae usque ad mare Rubrum	pag. 8.
Tabula Rubri maris usque ad Bengaliam	pag. 12.
Tabula Malaccae, Sumatrae insularumque Iavae, Moluccarum, Chinae, &c.	— pag. 22.

In libro secundo.

Tabula Guineae, Angolae, &c.	pag. 3.
Charta Septentrionalis tractus fretique Vaygats	pag. 17.
Tabula Antillarum & Brasiliae	pag. 37.

FINIS.

